THEOLOGIA
MORALIS UNIVERSA
PIO IX PONTIFICI M.
DICATA

Auctore
PETRO SCAVINI
THEOLOGO COLLEG. J. U. D., EQUITE SS. MAURITII ET LAZARI
ROMANÆ ACADEMIÆ RELIGIONIS CATHOLICÆ ET CATHOLICI PARISIENSIS INSTITUTI SOCIO
ECCLESIÆ CATHEDRALIS NOVARIÆ CANONICO PRÆPOSITO
URBIS ET DIŒCESIS VICARIO GENERALI

EDITIO QUARTA REVISA ET AUCTA

TOMUS TERTIUS

De Sacramentis in genere et in specie

LUCANI 1851
EX TYPIS VELADINI ET SOC.
Sumptibus cujusdam societatis piæ ad diffundendos bonos libros intentæ.

TRACTATUS NONUS

DE SACRAMENTIS IN GENERE
DE BAPTISMO, CONFIRMATIONE ET EUCHARISTIA

DISPUTATIO PRIMA

DE SACRAMENTIS IN GENERE

CAPUT PRIMUM

DE NOMINE, NATURA, NECESSITATE, EXISTENTIA ET AUCTORE SACRAMENTORUM

Q. 1. *Unde Sacramenti nomen* [1]*; et quæ ejus definitio?*

R. Ad 1: Nomen *Sacramenti apud auctores Ecclesiasticos et Sacros* accipitur modo ad sacrum mysterium indicandum juxta illud: *nescierunt Sacramenta Dei* [2]. — Modo ad significandam rem arcanam, licet non sacram, juxta illud: *Sacramentum regis abscondere bonum est* [3] — Modo tandem ad exhibendum signum alicujus rei sacræ, quæ gratiæ divinæ conferendæ verum sit instrumentum et efficax: quo sensu a nobis hic adhibetur [4].

R. Ad 2: Si logica quæratur Sacramenti definitio, inter complures ea nobis magis arridet et est *communior*, qua Sacramentum dicitur esse: *signum sensibile, sacrum et permanens interioris gratiæ, a Christo Domino institutum, ad nostram sanctificationem* [5].

Dicitur 1 *signum:* signum nempe ex d. Augustino *est res, quæ*

1) Nomen *Sacramenti* derivatur vel a *sacrando*, quia ad res sacras initiat; vel a *secreto*, quia rem arcanam includit: hinc quod latini *Sacramentum*, græci *mysterium* appellant. 2) Sap. 2. 3) Tob. 12.

4) Diximus *apud AA. Ecclesiasticos et Sacros;* nam apud profanos Sacramenti nomen sumitur tum pro juramento *(Auth. Puber. cod. si adv.);* tum pro pecunia; quæ a litigantibus in sacro deponebatur, quæ cedebat in bonum commune, si litigantes causa caderent (Tullius *pro Milone*). 5) *V.* Liguori, *Op. Mor. l.* 6. *n.* 2.

præter speciem, quam ingerit sensibus, aliquid aliud ex se facit in cognitionem venire [1]. Et hoc Sacramentis convenit: sic. v. g. exterior corporis ablutio in Baptismo facit nos venire in cognitionem interioris ablutionis animæ;

2 *Sensibile*, id est sensibus patens. Sane cum Sacramenta sint propter homines, ita debent esse accommodata hominibus, ut in illorum usu possint cultum exhibere Deo corpore et anima; ac proinde debent esse signa sensibilia rerum spiritualium;

3 *Sacrum, et permanens. Sacrum*, id est cum actu religioso; *permanens*, id est stabile. Tamdiu enim Sacramenta erunt perduratura, quamdiu ipsa perdurabit Religio; cum per Sacramenta præcipue populus Dei in unam Religionem coalescat, et ab aliis distinguatur [2];

4 *Interioris gratiæ;* quia hoc est essentiale omni Sacramento, scilicet gratiam interiorem significare;

5 *Institutum;* quia cum Sacramentum sit signum arbitrarium, non posset ex se sanctificationem efficere, nec significare, nisi ex speciali institutione;

6 *A Christo Domino;* ut Sacramentorum auctor innuatur, atque ut illa a Sacramentalibus distinguantur, quæ sunt instituta ab Ecclesia;

7 *Ad nostram sanctificationem;* siquidem ad naturam Sacramentorum nostrorum pertinet non tantum significare, sed etiam efficere gratiam interiorem, qua sanctificamur.

Hæc definitio ceteris, quæ tradi solent, est conformior Tridentino, in quo dicitur Sacramentum Novæ Legis non aliud esse, quam *symbolum rei sacræ, et invisibilis gratiæ visibilem formam* [3].

Q. 2. *An Sacramenta sint de necessitate?*

R. *Vel* hic agitur de necessitate Sacramenta instituendi; *vel* agitur de necessitate ea sumendi.

Si 1, nulla fuit hæc necessitas; siquidem Deus poterat alio modo gratiam suam nobis donare. Id tamen congruenter factum est. *Tum* quia est homini connaturale, ut per sensibilia perveniat in cognitionem intelligibilium. *Tum* quia sicut homo peccando se subdidit corporalibus; ita conveniens fuit, ut ibi haberet remedium ubi habebat morbum. *Tum* ne esset homini durum, si totaliter a corporalibus abstraheretur; cum circa ista actio humana versetur. Ita Angelicus [4].

Si 2, certum est ea, generice loquendo, esse necessario sumenda, ne dicatur Christus illa inaniter condidisse. Hinc Tridentinum definivit: *si quis dixerit Sacramenta Novæ Legis non esse ad salutem*

1) L. 2. *de Doct. Christiana.*
2) S. Augustinus L. 12. contra Faust. c. 11.
3) Sess. 23. c. 3.
4) Q. 61. a. 1 — *V.* Gotti, *De Sacr. l.* 1. *d.* 2.

necessaria, sed superflua; et sine eis aut eorum voto, per solam fidem homines a Deo gratiam justificationis adipisci, licet omnia singulis necessaria non sint, anathema sit [1].

Q. 3. *An aliqua Sacramenta in Lege Veteri extiterint?*

R. 1. In statu *innocentiæ* (eo nempe tempore, quo innocentes permanserunt protoparentes nostri), quod vera Sacramenta fuerint, aut futura fuissent, si status ille durasset, docent Suarez, et alii.

Verum alii negant cum d. Thoma; quia nulla fuit eorundem necessitas *ex rectitudine status illius* [2], neque ad peccata delenda, neque etiam ad sensuum illecebras depellendas, quæ nullæ erant. At Deus nihil frustra molitur.

R. 2. In statu legis *naturæ* (ab Adami nempe peccato ad legem Mosaicam) nulla item fuisse Sacramenta *proprie dicta*, neque pro parvulis neque pro adultis, docent *probabilius* ac *communius*. Nam quamvis dubitandum non sit, quin misericors Deus aliquod sensibile medium suppeditaverit hominibus in eo statu, ut facilius mundarentur a peccato, prout docent Augustinus [3], et Innocentius III [4]; illud tamen non *ex opere operato*, quod maxime pertinet ad naturam veri Sacramenti, sed ex *operantis dispositionibus*, præsertim fide, gratiam conferebat [5].

In parvulis autem ad tollendum peccatum originale tunc sufficiebat professio fidei ad salutem eorum directa ex solo nutu exteriori, vel interiori parentum aut aliorum. Ut enim docet Angelicus: *quod contrahitur ab alio, ab alio potest habere medicinam* [6].

R. 3. Neque in statu *legis Mosaicæ*, in nostra sententia, fuere Sacramenta stricte sumpta. Nam in ea lege nullus erat ritus, qui gratiæ conferendæ vim haberet *ex se* et *natura sua*. Apostolus enim Judæorum superbiam de propria lege gloriantium sic reprimebat [7]: *ex operibus legis non justificabitur omnis caro coram illo. In lege nemo justificatur apud Deum* [8].

Hæc sententia adoptata est ab Eugenio IV in Decreto ad Armenos.

1) Sess 7. can. 4. de Sacr. 2) Q. 61. a. 2.

3) L. 5, cont. Julian. c. 11. 4) C. majores 3 de bapt.

5) Tanto magis, quia Apostolus, cum loqueretur de Patriarchis et justis, qui in statu isto Deo placuerunt, uti Abel, Henoch, Noe, Abraham, Isaac, Jacob et alii, et cum modum exponeret, quo justitiam adepti sunt; non allegat Sacramenta. Sed solam ipsorum fidem, uti patet ex toto contextu Epistolæ ad Hebræos c. 11.

6) In 4. D. 1. q. 2. a. 6. 7) Rom. 3; et Gal. 3.

8) Sacrificia autem, quæ a Moyse fuerunt inducta, recte Sacramenta ac *stricte* appellari non possunt; cum ea inducta fuisse constet non ad gratiam conferendam, bene vero ad cultum Deo præstandum.

Eamque et Tridentinum insinuavit inquiens: *si quis dixerit ea ipsa Novæ Legis Sacramenta a Sacramentis antiquæ legis non differre, nisi quia cæremoniæ sunt aliæ, et alii ritus externi, anathema sit* [1].

Quid ergo (dices) *statuendum erit de Circumcisione?* Circumcisio a pluribus uti strictum Sacramentum habetur, eo quod sanctitatem quamdam produceret, fideles distingueret, eosque ad verum Dei cultum consecraret. Verum quia illa sanctitas tota externa erat, quatenus nempe circumcisio sordes quidem carnis, non vero animæ abluebat; idcirco nos dicimus cum Habert, quod ea inter Sacramenta proprie dicta non potest enumerari [2].

Adulti enim in statu legis Mosaicæ a nullo poterant peccato mundari nisi per charitatem formatam. Parvuli autem mundabantur ab originali per actum fidei in circumcisionem ministrante, seu puerum offerente, *quatenus hæc fides respiciebat Christum venturum.* Ita divus Thomas [3].

Q. 4. *Quid de Sacramentorum existentia, numero et auctore in Lege Nova?*

R. 1. Lutherani et Calvinistæ duo Sacramenta fateri videntur a Christo instituta, Baptismum, et Eucharistiam seu *Cœnam*, ut vocant. Re tamen ipsa ne unum quidem admittunt; est enim penes ipsos solemne quasi effatum, Sacramentis N. L. vim nullam ex divina institutione alligari pro gratia conferenda; quum hanc vim non concedant nisi fidei.

R. 2. De fide est in Nova Lege esse Sacramenta proprie dicta, a Christo Domino Nostro instituta, et quidem numero septem, nec plura nec pauciora; nempe *Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem et Matrimonium.* Hæc tria simul definivit Tridentinum: *siquis dixerit Sacramenta Novæ Legis non fuisse omnia a D. N. J. C. instituta, aut esse plura aut pauciora quam septem, videlicet Baptismum, Confirmationem, etc.; aut etiam aliquod horum septem non esse vere et proprie Sacramentum, anathema sit* [4].

1) Sess. 7. de Saer. *can.* 2. 2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 4.

3) Q. 71. a. 4 — Quoad *circumcisionem* vid. Guénée, *Confutazione degli errori del sig. di Voltaire in fatto di Religione ecc. ecc.* T. 3. — Bergier, *Dizionario Enciclopedico ecc. ecc.* V° Circoncisione — Contenson, *De baptismo, Append.*

4) Sess. 7. can. 1. de Saer. — Christus porro etiam *qua homo* instituit Sacramenta, nempe potestate *excellentiæ* ipsi collatæ, ratione unionis cum Verbo; æquum est enim, ut Christus qui infinitum gratiæ thesaurum sua passione promeruit, possit rebus vim illam conferre. Ita S. Thomas, 3. *p. q.* 72. *a.* 1.

Neque Patres Tridentini septenarium hunc numerum primi invenerunt. Sed ab aliis Conciliis illum acceperunt, et quidem universæ Ecclesiæ tum Orientali, tum Occidentali compertum omnino, atque probatum. Græci enim et Latini talem numerum retinent, ut patet ex eorum Ritualibus.

Neque Patribus Florentinis ipsi Græci schismatis auctores quidpiam ea de re opposuerunt, uti ex historia patet. Ergo tempore illo, quo Calvinus et Lutherus pacem Catholicam perturbare cœperunt, jam erat dogma per omnes orbis partes pervulgatum, in Lege Nova esse Sacramenta proprie dicta, et quidem septenario illo numero a Christo instituta. Quis autem dixerit Ecclesiam universalem errasse? [1].

Nonne (inquies) etiam lotio pedum peracta a Christo in ultima cœna est verum Sacramentum? octo ergo erunt enumeranda.

Non defuerunt qui id docuerint; cum lotio etiam sit divinitus instituta, a Christo præcepta, ac signum sit sensibile adnexam habens gratiæ promissionem juxta illud Christi: *si non lavero te, non habebis partem mecum* [2].

Verum cum hanc lotionem nunquam inter vera Sacramenta Ecclesia adnumeraverit, patet eam ut talem haberi non posse. Petrus quidem non fuisset habiturus cum Domino partem absque ea pedum lotione; at non ex ejus in se speciatæ defectu, sed ob suam inobedientiam [3].

Sed curnam (repones) Christus nec plura nec pauciora, quam septem instituit Sacramenta? Si absolute loqui velimus, erit responsio: *ita fecit, quia ita voluit;* in rebus enim liberis tota ratio facti non alia absolute est, quam ipsa facientis voluntas.

Ceterum S. Thomas congruam aliquam rationem desumit ex analogia vitæ spiritualis cum vita corporea sive publica sive privata [4]. Nempe sicut in ordine naturali et corporis requiruntur hæc septem: 1 ut homo *nascatur;* 2 ut *crescat;* 3 ut *nutriatur;* 4 ut *medicinam* accipiat, si ægrotaverit; 5 ut muniatur *contra hostes* in vitæ periculis; 6 ut *regatur;* 7 ut species humana per generationem *conservetur.* Ita in ordine supernaturali et animæ datur: 1 *Baptismus* ad nativitatem; 2 *Confirmatio* ad accretionem; 3 *Eucharistia* ad nutrimentum;

1) Hæc thesis magis firmabitur, cum erit de singulis Sacramentis. 2) Joan. 13.

3) Ceteris pariter ea lotio non uti saluti necessaria fuit præcepta; sed tantum tanquam utilis fuit proposita, ad excitandam videlicet et exercendam humilitatem, prout ex orationis contextu patet.

Hoc sensu, habita ratione utilitatis, d. Bernardus *omnia passionis mysteria* Sacramenta vocat (Serm. in Cœna Dom.) — *V.* Perrone, *De Sacr. in gen. c.* 1.

4) 3. p. q. 65. a. 2.

4 *Pœnitentia* ad medicinam; 5 *Extrema Unctio* ad munimen; 6 *Ordo* ad regimen; 7 *Matrimonium* ad fidelium propagationem [1].

Q. 5. *An omnia Sacramenta sint paria dignitate?*

R. *Negative:* omnia Sacramenta non sunt paria dignitate. Ait enim Tridentinum: *si quis dixerit hæc septem Sacramenta ita inter se esse paria, ut nulla ratione aliud sit alio dignius, anathema sit* [2].

Est autem Sacramentum *Eucharistiæ* omnium *excellentissimum*, eo quod non gratiam solum contineat; sed ipsum gratiæ auctorem — Ratione necessitatis *Baptisma* est *potissimum* Sacramentorum — Ratione perfectionis et ministri *Confirmatio* et *Ordo* — *Extrema Unctio* vero et *Pœnitentia* sunt inferioris gradus; quia ordinantur ad vitam christianam non per se, sed in casu supervenientis defectus — Inter hæc autem Extrema Unctio comparatur ad Pœnitentiam, sicut Confirmatio ad Baptismum. Ita ut Pœnitentia sit *majoris necessitatis et usus;* Extrema vero Unctio sit *majoris perfectionis* [3].

Q. 6. *Quo sensu Cristus est auctor septem Sacramentorum?*

Nota. Duobus modis Sacramenta a Christo potuerunt institui. *Immediate*, sive per se nominatim determinando omnia et singula septem Sacramenta. Et *mediate*, id est Apostolis vel Ecclesiæ eam largiendo potestatem, ut pro re nata, aliquo ipsi ejus nomine determinarent [4]. Hoc posito:

R. Fatentur omnes vel ipsi Protestantes Baptismum et Eucharistiam fuisse instituta a Christo *immediate*; hoc enim clare exhibet s. Pagina.

1) *V.* Klee, *Storia de' dogmi*, *vol.* 2. *pag.* 120, ubi aliæ notantur congruentiæ.

Hic ad rem Contenson, *in sua Reflexione ubi de Sacramentorum effectibus*: « Magnificus in sanctitate, Domine, qui omnibus omnia factus et parvulis vitam et adultis robur et fortibus cibum et pœnitentibus veniam et languentibus medicinam et populis ministros et conjugibus libidinis frænum tam effuse septem Sacramentis impendis. Vere omnia habemus in Christo, et omnia in nobis Christus: si vulneramur, medicus est; si febribus æstuamus, fons est; si gravamur iniquitate, redemptio est; si egemus auxilio, virtus est; si mortem metuimus, vita est; si tenebras fugimus, lux est; si ad cœlum tendimus, via est; si falli nolumus, veritas est; si tandem beari cupimus, vita est sempiterna.

Quomodo ergo tot gratiarum varietate instructi, tot muniti præsidiis, tot cælestibus imbribus ad abluendos et vegetandos animos irrorati, ut nulla sit ætas, nullus status, nulla infirmitas, cui non suum Sacramentum paratum sit; quomodo, inquam, nec divina sapimus, nec in via spiritus proficimus, jejuni, aridi, languidi, relapsi, assimilati terræ desertæ, inviæ, et inaquosæ, vel montibus illis maledictis, in quos neque ros neque pluvia defluebat? Unde hoc, unde hoc? unde tot inter fluenta siccitas animi? unde tot inter lumina tenebræ tantæ etc.? »

2) Sess. 7. can. 3.

3) Ita fere Angelicus 3. *p.* *q.* 65. *a.* 3.

4) Sic Magister Sententiarum et Ugo Victorinus censent ab Apostolis institutam Confirmationem, aut saltem Extremam Unctionem.

Fatentur item ceterorum Christum fuisse auctorem saltem *mediatum*; cum nemo præter ipsum potuerit elementis corporeis adnectere vim conferendæ gratiæ. Et ita definitum est in Tridentino [1].

Sed utrum omnia et singula Sacramenta Christus instituerit *immediate*, non satis convenit. Neque id definitum est. — Nobis videtur *probabilior* et Tridentino ipsi *conformior* sententia, quæ affirmat; Sacramenta enim sunt veluti fundamenta, quibus Ecclesia tota innititur. At verisimile non est Christum ea, quæ pro Ecclesia tanti momenti sunt, noluisse per se instituere; se aliis curam demandasse [2].

CAPUT SECUNDUM

DE PARTIBUS SACRAMENTORUM, SEU DE MATERIA ET FORMA

Q. 1. *Quænam sunt partes Sacramentorum?*

R. Cum Eugenio IV, qui in Decreto ad Armenos circa partes Sacramentorum pulchre habet: « omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet *rebus* tanquam materia, *verbis* tanquam forma, et *persona ministri* cum intentione faciendi quod facit Ecclesia. Quorum si aliquid desit, non perficitur Sacramentum ».

Quia tamen persona ministri pertinet potius ad causam efficientem, ideo materia tantum et forma communiter dicuntur et appellantur Sacramentorum partes.

Q. 2. *Quænam est materia et forma Sacramentorum?*

R. Ex quo Scholastica vigere cœpit, a sæculo nimirum XIII; id quod jam præexistens assumitur ad Sacramentum conficiendum, uti aqua in baptismo, *materia*; verba autem, quæ materiam de se indifferentem determinant ad esse Sacramenti, *forma* appellari consueverunt.

Primitus nempe materia *res*, aut *elementum*; forma vero *verbum* nuncupabatur. Vel etiam materia et forma simul dicebantur *signum*; effectus vero Sacramenti, *res*.

Q. 3. *An Christus, qui est Sacramentorum auctor, materiam et formam eorundem determinaverit in specie; an in genere tantum?* [3]

1) Sess. 7. can 1.

2) Hinc Apostolus se et ceteros socios in Apostolatu haberi volebat, non ut auctores; sed ut simplices ministros et dispensatores mysteriorum Dei: *sic nos existimet homo, ut ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei* (1. Cor. 4).

3) Aliud est quærere, num Christus ipse per se immediate et in specie determinaverit Sacramenta; aliud est quærere num ipse per se immediate et in specie materiam ac formam determinaverit Sacramentorum. Si Christus dicit: *volo quod septem sint Sacramenta, nempe Baptismus etc.*, habetur primum. Si Christus dicit: *volo quod ista septem Sacramenta conficiantur cum hisce talibus verbis, et cum hac tali materia* habebitur secundum.

NOTA. Dupliciter materiam et formam potuerat Christus determinare. *In genere*, si ipse præceperit tantum, ut adhiberetur signum aliquod externum ac verbum ad significandum Sacramenti finem; et Ecclesiæ suæ potestatem fecerit signum illud et verbum nutu proprio eligendi. *In specie* vero, si ipse per se hæc determinaverit, legem Ecclesiæ imponendo, ut perpetuo servarentur — Hoc posito:

R. Certum est materiam et formam Baptismi et Eucharistiæ fuisse in specie a Christo determinatam; cum evidenter ex ss. Litteris eruatur [1].

Ad cetera Sacramenta quod attinet, sententia *probabilior* idem de singulis affirmat cum S. Thoma [2]. Si enim tantæ institutionis potestatem habuisset Ecclesia, posset ipsam materiam et formam immutare; nam qui majus concessit, etiam minus concessisse dicendus est. At multo *probabilius* est id Ecclesiam minime posse. *Tum* quia potestatis adeo mirandæ nullum extat neque in Scriptura, neque in traditione vestigium. *Tum* quia Tridentinum expresse definivit, posse quidem Ecclesiam mutare ritus, qui adhibentur in administratione Sacramentorum; *salva tamen illorum substantia* [3]. Nihil autem ad Sacramentorum substantiam magis pertinet, quam eorum materia et forma, quippe quæ sunt partes, ex quibus coalescunt [4]. Huic sententiæ adhæret Benedictus XIV [5].

Q. 4. *Quotuplex dividitur materia et forma Sacramentorum?*

R. Ad 1: Sacramentorum materia multiplex dividitur:

1 Alia est *remota*, et est ipsa res externa et sensibilis, ex qua Samentum conficitur. Talis est v. g. aqua respectu Baptismatis;

2 Alia est *proxima*, et est illa ipsa actio, qua minister materiam remotam applicat subjecto Sacramentum suscipienti. Talis est v. g. in ipso Baptismo ablutio; quia per hanc materia remota, nempe aqua, applicatur baptizando;

3 Alia est *certa*, quam certo constat esse reapse illam ipsam rem sensibilem, quam Christus determinavit. Puta aquam naturalem in Baptismo;

4 Alia est *dubia*, ut si dubitetur, utrum reapse sit illa, quæ pro dato Sacramento constituta est. Puta si pro baptismo exhibeatur liquidum quoddam, de quo incertum est, utrum sit aqua naturalis an vero artificialis;

1) Jo. 3; Mar. 14; Matth. ult. 2) 3. p. q. 60. a. 5. 3) Sess. 21. can. 2.

4) Quod si diversitas aliqua opponatur materiæ et formæ inter Ecclesiam Orientalem et Occidentalem, hæc est dumtaxat circa accidentalia, non vero circa substantialia, ut probant eruditi; nempe sunt verba diversa, sed idem sensus — *V.* Liguori, *Op. Mor. l.* 6. n. 12.

5) *De Synodo Diœcesana* L. 8. c. 10.

5 Alia est *essentialis*, quæ ad validitatem Sacramenti; alia *accidentalis*, quæ ad majorem tantum significationem aut reverentiam pertinet.

R. Ad 2: Multiplex etiam solet distingui Sacramentorum forma:

1° Alia est *absoluta*, quæ verbis puris et absolutis enuntiatur, v. g. *ego te baptizo*. Alia *conditionalis*, cui adnectitur alia conditio;

2 Alia *certa*; alia vero *dubia*: prout nempe ipsa vel certum vel dubium facit Sacramentum;

3 Alia *substantialis*; alia vero *accidentalis*: prout nempe necessario requiritur ad valorem, vel non;

4 Alia est *deprecativa*; alia *imperativa*; alia *indicativa*: prout nempe ea vel deprecando, vel imperando, vel indicando profertur.

Q. 5. *An materia Sacramentorum debeat esse proxima?*

R. Cum proxima Sacramentorum materia sit illa ipsa actio, qua minister materiam remotam applicat subjecto; cumque sine hac applicatione Sacramentum ipsum confici nequeat; jam patet, *per se* Sacramentorum materiam proximam esse debere.

Quod vero spectat ad *qualitatem proximitatis*, certum est in Eucharistia requiri proximitatem sive conjunctionem physicam materiæ cum forma; quia pronomen demonstrativum *hoc*, *hic* non potest verificari, nisi materia omnino sit præsens. In aliis vero Sacramentis proximitas talis esse debet, ut secundum moralem hominum æstimationem, *spectata natura Sacramenti cujuslibet*, materia afficiat formam, et forma vicissim afficiat materiam. Hoc est, ut verba ita censeantur *moraliter* cadere in talem materiam, ut inde unum totale exurgere judicetur. Ratio est, quia in composito morali, quale est Sacramentum, sufficit moralis simultas; ita ut humano modo simul coexistere judicentur. Ex quo patet parvulam moram certo non officere: puta, ut aliqui dicunt, referente Billuart, spatium unius *Ave* [1].

Diximus: *Spectata natura cujuslibet Sacramenti*; nam conjunctio illa moralis diversa esse debet pro diversitate Sacramentorum.

Sic in *Baptismate*, *Confirmatione*, *Extrema Unctione* et *Ordine* conjunctio materiæ cum forma debet esse talis, ut dum minister verba pronuntiat, moraliter censeatur lavare, signare, ungere et consecrare. Quod fit sive materia applicetur immediate antequam forma absolvatur; sive immediate post.

In *Pœnitentia* vero aliquamdiu poterit absolutio differri; cum sit instituta ad modum judicii forensis, in quo non semper subito profertur sententia.

1) Sed spatium unius *Pater noster* generatim loquendo invalidaret Sacramentum, ut bene ajunt Tournely et Diana — *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 9.

In *Matrimonio* tandem poterit consensus unius tamdiu sequi consensum alterius, quamdiu hic moraliter censetur permanere, uti fit in contractibus, quorum naturam imitatur [1].

Q. 6. *An liceat in Sacramentis adhibere materiam dubiam; vel ea ministrare cum opinione tantum probabili de eorum valore?*

R. Cum valor Sacramentorum pendeat a sola Christi institutione, non vero ab opinione hominum, quamvis probabiliore (quæ quidem nequit immutare vel supplere quod Salvator voluit esse necessarium ad illorum valorem); patet *generatim loquendo* et *extra casum necessitatis*, nos sequi debere quod tutius est. Et hoc deducitur etiam ex propositione 1ª ab Innocentio XI damnata.

Hinc qui secus agit, *graviter* peccat: — 2 *contra Religionem*, quia Sacramentum periculo nullitatis; — 2 *contra charitatem*, quia sine causa proximum periculo maximi mali exponit; — 3 *contra justitiam*; quia hoc ipso quod vult Sacramentum ministrare, se tacite ad valide ministrandum obligat.

Diximus 1 *generatim loquendo*; nam dum adest *vera probabilitas*, ea Sacramenta bene possunt ministrari, in quibus potest Ecclesia defectum supplere, causa interveniente: ut evenit v. g. in Pœnitentia, si forte Sacerdos jurisdictione careat. Justa enim causa adveniente ac titulo, censetur Ecclesia jurisdictionem supplere in bonum fidelium [2]. Hoc Viva vocat *communissimum*, Sporer *moraliter certum*, Lugo ait hanc esse *totius Ecclesiæ praxim* [3].

Diximus 2 *extra casum necessitatis*; si enim homo sit in extrema necessitate suscipiendi hic et nunc Sacramentum, ne periculum damnationis incurrat, si præsto non sit materia certa, dubia est adhibenda; sub conditione tamen ob reverentiam Sacramenti. Christus enim pro sua summa erga nos bonitate statuit, ut spirituali hominum saluti etiam cum periculo Sacramenti consuleretur [4].

1) In praxi tamen quoad potest materia et forma conjungenda est in omnibus Sacramentis, at sic magis ac magis consulatur eorum indemnitati et honori, atque fidelium bono. 2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 1. *n* 49.

3) Imo neque quoad alia Sacramenta est omnimoda certitudo inquirenda, ne scrupulis sit locus. Alioquin esset saltem sub conditione iterandus baptismus pueri, quem esse baptizatum una tantum mulier affirmat; cum hoc testimonium non sit omni exceptione majus. Atqui hoc in jure prohibetur. Ergo etc.

4) Ex quo ortum est illud adagium: *Sacramenta propter homines, non homines propter Sacramenta*. Sic. v. g. puero jamjam morituro, si aqua naturalis et sincera omnino haberi non possit, fas erit Baptisma administrare cum aqua etiam liquore permixta. Si tamen postea habeatur materia certa, et locus sit, repetendum erit Sacramentum sub conditione; alioquin semper incertum esset, an sit receptum Sacramentum, necne.

Q. 7. *An validum sit Sacramentum sub conditione collatum?*

R. Si conditio Sacramento apposita est *de præterito* aut *de præsenti*, valet vel non valet Sacramentum, prout existit, vel non existit conditio; illi enim conditioni Sacramentum est alligatum.

Si vero conditio est *de futuro contingenti*, Sacramentum non valet; nam ad valorem forma applicari debet materiæ præsenti. Porro cum verificatur conditio, jam forma transiit. Adde valorem Sacramenti non posse suspendi; si tamen matrimonium excipias, quod imitatur naturam contractus.

Si tandem conditio est *de futuro necessario*, ut si dicatur: *absolvo te, si cras sol oriatur*, valet Sacramentum, nisi illud intendatur in crastinum suspendi. Item esset, si ageretur *de conditione impossibili* [1]; neque enim quis censetur illi velle consensum alligare [2].

Sed (quæres) *an aliquando liceat Sacramenta sub conditione conferre?* Si adest gravis ratio, certum est licitum esse, imo et debere sub conditione *Baptismum conferri*, ut cum certo non potest, probabiliter saltem hominis saluti consulatur. Idem dicendum de Confirmatione et Ordine, si dubium sit an quis hæc Sacramenta vere receperit; cum enim ea iterari non valeant, qui ea dubie recepit, semper dubie viveret, an sit vere confirmatus et ordinatus — Sacramentis characteristicis adde *Matrimonium*, quod pariter non potest iterari, vivente comparte.

Imo *communiter* censent cum Habert, Bonacina, Palao, Roncaglia, Salmanticensibus, Suarez aliisque contra pauciores id quoque licere quoad *alia Sacramenta*, in casu nempe necessitatis vel magnæ utilitatis [3]. Ratio cardinalis est, quod Sacramenta in hominis utilitatem instituta sunt [4].

1) Ceterum pro foro interno videndum est, num conditio illa impossibilis sit *nugatorie*, an *serio* posita.

2) Sed quid (dices) si conditio humanitus cognosci non possit, ut si quis dicat: *absolvo te, si es prædestinatus?* Viva censet Sacramentum valere vel non valere, prout illa conditio vera est, vel non; quia ponitur conditio præsens, quæ Deo nota est.

Sed Concina *rectius* id negat; nam cum Deus commiserit illius administrationem cognitioni ac voluntati hominum, nequit apponi conditio, quæ cadere non possit sub cognitionem humanam.

3) *V.* Ligori, tum *Opus Mor. l. 6. nn.* 25, 27, *et* 431; tum *Homo Ap. Tr.* XVI *n.* 6; et *Appendix* III. *n.* 8.

4) Hinc loquendo 1 de *Eucharistia*, qui prudenter dubitat, an verba consecrationis protulerit, ea repetat sub conditione ad complementum Sacrificii. Ita Rubrica.

2 Loquendo de *Extrema Unctione*, si Sacerdos eam conferens dubitet, an infirmus adhuc vivat, eam prosequatur conditionate. Ita Rituale.

3 Loquendo de *Pœnitentia* licitum est prudenter dubitanti, an absolverit, sub

Aliqui docent ante sæculum VIII nullum reperiri *formæ conditionalis vestigium*. Sed Benedictus XIV eos de errore convincit ostendens hoc solum adesse discrimen, quod conditio, quæ prius sola mente retinebatur, postea inductum est, ut verbis exprimeretur [1].

Hanc vero disciplinam multis jam in locis receptam Alexander III sæculo XIII ubique servandam edixit [2]. Hinc in Bulla *Auctorem fidei* n. 27: *deliberatio Synodi Pistoriensis, qua pretextu adhæsionis ad antiquos canones in casu dubii Baptismatis propositum suum declarat de omittenda formæ conditionalis mentione, dicta fuit* temeraria, praxi, legi, auctoritati Ecclesiæ contraria.

Q. 8. *Quomodo contingit mutatio tum materiæ tum formæ in Sacramentis?*

R. 1. Dupliciter contingere potest materiæ mutatio in Sacramentis: *substantialiter* et *accidentaliter*:

Mutationem *substantialem* patitur materia, quando ex communi hominum judicio eadem amplius non censetur ac illa, quæ a Christo fuit instituta: v. g. si in Baptismo vinum adhibeatur.

Accidentalem vero, quando licet ex aliqua parte differat ab illa, quam solet Ecclesia adhibere; adhuc tamen idem nomen et eandem naturam sibi retinere existimatur. Esset v. g. siquis aquæ Baptismi cineres, sed in parva quantitate immisceret.

R. 2. Idem de formæ mutatione dicendum est:

Substantialiter nempe mutatur forma, si verba ita mutentur, ut eorum sensus non amplius habeatur: v. g. si quis in Baptismo diceret, *ego te ungo in nomine etc.*

Accidentaliter vero, si etiam mutatis verbis, sensus idem permaneat, saltem qualis ex communi hominum usu intelligitur: v. g. siquis in Baptismo diceret: *ego te abluo*, loco: *ego te baptizo*.

Jam vero mutatio *substantialis* invalidat Sacramentum: cum amplius non remaneat ritus ille externus et sensibilis, quem Christus instituit — Mutatio *accidentalis* non sic ob rationem contrariam.

conditione absolvere, ne forsan nullum sit Sacramentum; ac ne pœnitens privetur gratia, vel ad aliam confessionem obligetur, quod est onus grave, ac plerumque est impossibile. Idem dicunt si sit absolvendus *puer*, de quo dubitetur an sit compos rationis, ne scilicet diu relinquatur in dubio peccati mortalis (*V.* Liguori, *Homo Ap. Tr. ult.* n. 38). Hoc magis currit de *moribundis*, qui dubia signa præbent. Non tamen licet administrare Pœnitentiam sub conditione, *si es dispositus;* nam est contra ritum, neque sic agendi est necessitas vel causa justa.

V. Goussel, *Giustificazione della dottrina di s. Alfonso... p.* 146 etc. ubi testimonio ipsorum rigidissimorum probat, urgente causa, omnia Sacramenta sub conditione ministrari utique posse.

1) De Syn. Diœcesana l. 7. n. 6.

2) C. 2. de bapt.

Q. 9. *Quot modis mutatio formæ contingere potest?*

R. Sex modis præcipue mutari potest forma: *additione, detractione, corruptione, substitutione, transpositione* et *interpolatione* 1:

1 *Additione:* ubi videndum est, an sensus habeatur corruptus, an non — D. Thomas censet esse invalidum Sacramentum, si dicatur: *ego te baptizo in nomine Patris majoris, Filii minoris*, etc. Sic enim sublata est veritas Sacramenti 2 — Contra Concina censet esse validum, si dicatur: *baptizo te in nomine Patris, quem puto majorem* etc. Nam error ministri per sejunctam propositionem additus non præjudicat sensui a Christo intento;

2 *Detractione:* hic videndum est, an quod aufertur, pertineat ad formæ substantiam, an non; ut sic judicium feratur de validitate;

3 *Corruptione:* notat Angelicus, facilius induci mutationem substantialem, si corruptio fiat initio, ut si loco *Patris* dicatur *Matris;* quam si fiat in fine, ut si loco *calix* dicatur *calis*. Tales enim finales inflexiones sensum non variant in communi judicio 3;

4 *Substitutione:* si verba substituta synonima sint, adhuc fit Sacramentum; quia adhuc remanet sensus formæ. Esset si loco *absolvo* dicatur *remitto*. Secus, si substituta verba non sint synonima;

5 *Transpositione:* hæc ex Angelico facit per se, ac generatim loquendo mutationem dumtaxat accidentalem 4;

6 *Interpolatione:* hæc erit substantialis, si tollatur orationis unitas. Ut si quis dicto *hoc est*, psalmum recitet; et postea addat *corpus meum* — Aliter esset si quis, v. g. dicto *ego te*, spueret, silentium imponeret, ac illico concluderet formam: *baptizo* etc. Adhuc enim esset unitas moralis.

Qui modi hisce versiculis brevi includuntur:

Nil formæ demas, nil ponas, nil variabis,
Transmutare cave, corrumpere verba, morari.

Q. 10. *Quomodo peccat qui materiam et formam mutat?*

R. Qui scienter materiam et formam Sacramentorum *substantialiter mutat*, peccat profecto *mortaliter:* imo et *sacrilegii* se reum constituit. Nam violat rem sacram divinitus institutam, atque frustraneam reddit; et ideo gravem injuriam irrogat tum Christo et Ecclesiæ, tum ipsis Sacramentis et fidelibus eadem suscipientibus.

Imo peccaret *mortaliter* etiam mutando *accidentaliter*, si id ageret ex formali contemptu; cum hic ex natura sua sit semper gravis.

1) *V.* Ligori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 11, *et* 109. 2) 2. 2. q. 60 a. 8.
3) Q. 60. a. 7. 4) Q. 68. a. 8.

Imo etiam sine contemptu, si res sit multum importabilis, ac sub gravi præcepta, ut aqua consecrata in baptismate solemni, et azymus in Eucharistia pro Latina Ecclesia.

CAPUT TERTIUM

DE SACRAMENTORUM MINISTRO

Q. 1. *Quisnam est minister Sacramentorum?*

R. Minister Sacramentorum est solus homo viator; cum ipsi tantum *de ordinaria Dei providentia id tributum sit.*

Diximus *de ordinaria Dei providentia*; nihil enim impedit, quominus Deo dispensante, et angeli et animæ corpore proprio solutæ ea possint extraordinarie ministrare in assumpto corpore [1].

Q. 2. *Quotuplex distinguitur minister Sacramentorum?*

R. Duplex distinguitur minister: *ordinarius*, et *extraordinarius.*

1 *Ordinarius:* et est qui per legitimam ordinationem [2], ideoque munere proprio, ac vi dignitatis suæ Sacramenta conficit. Est contra Lutherum, qui ordinariam Sacramenta conficiendi et administrandi facultatem tribuit christiano cuilibet, non exclusis pueris et mulieribus. Sed hæc ejus doctrina diris devota fuit a Concilio Tridentino: *siquis dixerit christianos omnes in verbo, et omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem, anathema sit* [3].

2 *Extraordinarius:* et est qui aliquando conficit Sacramenta, sed solum vel ob peculiare privilegium, vel ob specialem delegationem, vel ob urgentem necessitatem.

Q. 3. *Quid requiritur in ministro ad Sacramenta conficienda?*

R. Cum aliud sit *valide* conficere Sacramenta, aliud conficere *valide simul et licite*; ideo alia in eodem ministro requiruntur ad *validam tantum*, alia ad *validam simul et licitam* eorum confectionem.

1) Hic etiam audiendus est Angelicus 3. *p q.* 64. *a.* 7: « Deus virtutem suam non obli« gavit Sacramentis, quin possit sine Sacramentis effectum Sacramentorum conferre ».

Porro minister active concurrit ad producendam gratiam Sacramenti *per modum instrumenti, si Eucharistiam excipias*; nam gratia producitur ratione illius ministerii.

Diximus 1 *per modum instrumenti;* nam solus Christus eam producit per modum principalis agentis. Hinc d. Augustinus: *Tr.* 6. *in Jo. n.* 7. ait: *Petrus baptizat, hic est qui baptizat*, nempe Christus; — 2 *si excipias Eucharistiam*, quia in ea sola distributione confertur gratia, ad quam inde nonnisi remote concurrit minister.

2) Unum excipe matrimonium ex dicendis *disp.* 1. *c.* 2 *de Matr.* Illius enim minister non est ordinatus, cum sint ipsi contrahentes.

3) Sess. 7. can. 10 de *Sacr. in gen.*

Articulus I. — DE CONDITIONIBUS AD VALIDAM CONFECTIONEM [1]

Q. 1. *Quid requiritur ad validam Sacramentorum confectionem in ministro?*

R. Ad validam Sacramenti confectionem requiritur in ministro *intentio*, id est *deliberata voluntas saltem faciendi quod facit Ecclesia* per illum ritum. Nempe faciendi *aut* quod Christus instituit; *aut* quod vidit per Parochum fieri; *aut* quod christiani faciunt vel vera Ecclesia.

Hoc autem sic definivit Tridentium: *siquis dixerit in ministris, dum Sacramenta conficiunt et conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit* [2].

Ratio suffragatur: Sacramentorum enim administratio est actio humana; talis autem esse non potest, nisi sit libera. Neque libera existimatur, nisi sit ex rationis judicio, et cum voluntatis determinatione.

Adde, aliter non satis determinari actionem sacramentalem ad rationem Sacramenti. Quia, ut ait Angelicus [3], ablutio v. g. potest ordinari ad jocum; ut ergo determinetur ad effectum Sacramenti, requiritur intentio abluentis. Ita argumentatur etiam Benedictus XIV [4].

Q. 2. *Quotuplex potest esse intentio in ministro Sacramentorum?*

R. Intentio, quæ in genere est *actus voluntatis tendentis ad finem per media*, quadrupliciter in Sacramentorum ministro esse potest: *actualis, habitualis, interpretativa* et *virtualis*.

Erit *actualis*, cum minister hic et nunc actu suo intendit, seu vult Sacramentum conficere.

Erit *habitualis*, cum minister habuit quidem jam prius intentionem *actualem*, neque illam revocavit. Sed modo de illa amplius non cogitat; neque ea in aliquo suo effectu amplius permanere censetur. Seu melius est habitus aliquid agendi frequentatione actuum comparatus, qui proinde etiam in ebriis esse potest.

Erit *interpretativa*, cum minister nullam quidem nec habuit nec habet intentionem *actualem*; sed ita dispositus est, ut si adverteret, eam haberet profecto.

Erit *virtualis*, cum minister, etsi hic et nunc non intendat *actualiter* (quia alio mente sua distractus) Saaramentum conficere; agit tamen sola virtute intentionis actualis jam habitæ, quæ censetur perservare et in ipsam actionem directe influere. Uti v. g. siquis habens intentionem Eucharistiam conficiendi, adeat Ecclesiam, Missam

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 13, *et seqq.*
2) Sess. 7. can. 11.
3) 2. 2. q. 64. a. 8.
4) De Syn. Diœc. L. 7. c. 1.

celebret; sed actu quo verba consecrationis pronuntiat, non amplius de ipsa consecratione agenda hic et nunc cogitet.

Qualisnam intentio (quæres) *requiritur in ministro Sacramentorum?*

R. Certum primo est non requiri *intentionem actualem*, licet ea optanda sit. *Hoc*, ait Angelicus, *non totaliter positum est in hominis potestate; quia præter intentionem, cum vult multum intendere, incipit alia cogitare secundum illud Ps.* 39: cor meum dereliquit me [1].

Certum est secundo *habitualem* intentionem non sufficere, neque *interpretativam* — Non sufficit *prima;* hæc enim non influit in opus, cum etiam in dormiente esse possit; ideo non facit, ut actio sit elicita humano modo. Nec refert, quod ea sufficiat in suscipiente; nam plus certo requiritur in agente, quam in patiente — Non *secunda;* hæc namque non est vera intentio; sed tantum dispositio ad illam.

Restat ergo dicendum sufficere intentionem *virtualem*. Hæc enim vere sufficit, ut homo operetur humano modo; cum talis intentio ab actuali procedat. Idque valere dicunt, quamvis sit *virtualis implicita:* ut si v. g. Sacerdos sacris vestibus induatur, ad altare accedat et celebret, quia id expresse intendat. Nam eo ipso, quod id de solito præstat, implicite vult Missam conficere [2].

Quid vero (dices) *si ministri intentio sit coacta*, v. g. *vi et metu?* Adhuc sufficit talis intentio; quia in hoc casu vis et metus non auferunt voluntarium: revera sic coactus ponit intentionem suam, quacumque de causa ponat. Sicque Lugo definitum refert in Concilio Toletano IV. — Excipe *Matrimonium*, quod canones nullum faciunt ex metu injusto initum, ob magnam, quam requirit, libertatem.

Quid autem (quæres) *si quis intendat Sacramentum conferre Petro, et ille sit Paulus? Per se loquendo* valide confert, uno excepto *matrimonio*, in quo determinatio talis personæ est substantialis. At in aliis Sacramentis personæ determinatio est tantum accidentalis; cum vera et ultima intentio sit in personam præsentem.

Diximus *per se;* nam si minister revera alligaret suam intentionem ad determinatam personam, ita ut aliam excluderet omnino, nullum conficeret Sacramentum ex intentionis defectu. Hoc tamen non valet quoad *Eucharistiæ* distributionem, cum hæc non conficiatur distributione; unde cuicumque ministreretur, semper suum effectum sortitur.

1 P. 3. q. 64. a. 8.

2) Ideo docent AA.: — 1 non opus esse, ut minister ore vel corde reflexe dicat, se intendere Sacramenti confectionem; — 2 immerito et imprudenter de actione sua dubitare illum, qui de more ponit actiones requisitas ad Sacramentum, neque debitam intentionem positive excludit. *V.* Liguori, *Op. Mor. l.* 6. *n.* 18.

Q. 3. *An intentio in ministro valeat, si sit mimica; an vero seria sit oportet ad Sacramenti valorem?*

NOTA: intentio in ministro potest esse *mimica*, vel *seria:*

Mimica est, qua quis jocose agit, interius nempe exteriusque deridendo. Ut si histrio per ludibrium quempiam in theatro baptizaret.

Seria est, quæ joco ac derisione caret. Hæc autem vel est *externa* tantum, vel etiam *interna.*

Rursus intentio *seria ed interna* vel est *inadæquata*, seu *implicita;* vel *adæquata*, seu *explicita* — *Adæquata et explicita* est qua minister expresse intendit Sacramentum, vel ejus effectus, puta gratiam et characterem producere — *Inadæquata* vero et *implicita* est qua minister, nihil expresse intendit per se; sed tantum vult facere quod tali ritu intendit Ecclesia, se videlicet intentioni Ecclesiæ conformando, licet Sacramenti effectus ignoret.

Erit tandem intentio *seria*, sed *externa tantum,* quando solum in ritu externo minister se conformat Ecclesiæ, id est serio perficit quod facit Ecclesia, sed intus non vult, quod intendit Ecclesia ipsa.

Hisce autem positis:

R. 1 Certum de fide est, non sufficere intentionem *mimicam.* Leo enim x hunc contrarium Lutheri articulum damnavit: *si Sacerdos non serio, sed joco absolvere, si tamen credat pœnitens, se esse absolutum, verissime est absolutus.* Hunc Lutheri errorem jam et Tridentinum confixerat [1]. Sane actio ministri sacri debet referri ad ministerium sacrum; sed actio posita per jocum ad hoc non refertur, bene vero ad solatium et irrisionem;

R. 2 Intentio *seria ed interna, quæ sit adæquata et explicita* laudabilis quidem est; sed non necessaria. Nam Nicolaus I consultus a Bulgaris de Baptismo collato a judæo vel a pagano respondit, standum esse pro ejus valore, si constaret collatum fuisse cum materia et forma. Censetur enim in illo judæo vel pagano fuisse generalis intentio faciendi quod fieri audiverit a vera Ecclesia; tamen ille non intendit conficere Sacramentum et gratiam producere;

R. 3 Intentio *seria, quæ sit inadæquata et implicita,* utique sufficit. Sufficit nempe intentio peragendi id quod facit *vera Ecclesia, seu quæ putatur ut talis; etiamsi reputet* (minister) *illud nihil esse. Nam quia Ecclesia aliquid facit, ideo ex consequenti et implicite aliquid facere intendit, quamvis non explicite:* verba sunt d. Thomæ [2] — Neque etiam requiritur, ut intelligatur Ecclesia ipsa Romana; cum

1) Sess. 14 *can.* 9 *de Pœn.*

2) In 4. D. 6. q. 1. a. 3. q. 3.

certum sit valere Baptisma etiam collatum ab hæreticis, qui Ecclesiam Romanam non putant esse veram Ecclesiam. Prævalet enim semper illa generalis intentio faciendi quod facit vera Ecclesia;

R. 4 Utrum autem intentio *seria quidem, sed externa tantum* sufficiat, hæc est celebris controversia inducta, ut videtur, ab Ambrosio Catharino e Prædicatorum familia, qui Concilio Tridentino adfuit. Nempe docuit ad veram intentionem sufficere, ut minister serio (non per jocum aut irrisionem) debitam formam materiæ *exterius* applicet ut facit Ecclesia, volens videlicet celebrare ritum illum, quem ipsa Ecclesia celebrat; *interius* tamen non habeat intentionem faciendi illo ritu quod vult facere Ecclesia [1]. Ex Tridentino enim (inquiebat) requiritur tantum intentio *faciendi quod facit Ecclesia;* non vero intentio faciendi id, quod intendit facere ipsa Ecclesia.

Ultro concedimus, hanc doctrinam a Lutheri et Calvini doctrina differre; nam eorum error confixus erat, quod valeret Sacramentum etiam per jocum ministratum. Negari tamen non potest, ut observat Benedictus XIV [2], grave vulnus huic opinioni inflictum fuisse ab Alexandro VIII, dum damnavit hanc n. 30 propositionem: *valet Baptismus collatus a ministro, qui omnem ritum externum formamque baptizandi observat; intus vero in corde suo apud se resolvit: non intendo facere quod facit Ecclesia.* Notentur hæc verba *intus in corde;* ergo videtur damnasse Pontifex opinionem, quæ non requirit intentionem faciendi quod vult facere Ecclesia.

Adde d. Thomam, qui habet: *si minister non intendat Sacramentum conferre, non perficitur Sacramentum* [3].

Adde Rubricam Missalis: *si quis habet coram se undecim hostias, et intendit consecrare solum decem, non determinans quas decem intendit, non consecrat; quia requiritur intentio* [4].

Tandem Benedictus XIV expresse declarat contrariam opinionem multum habere difficultatis [5]. Et vult, ut Sacramenta characteristica sic administrata iterentur sub conditione si periculum sit in mora; secus Sedis Apostolicæ oraculum exquiratur [6].

1) Imo illius asseclæ contendunt adhuc validum esse Sacramentum, licet minister contrariam intentionem gerat, qua nempe nolit actionem suam esse talem Sacramenti actionem, qualem instituit Christus et Ecclesia intendit.

2) De *Syn. Diœc.* L. 7. c. 4. 3) Opuscul. 8.

4) C. 7. de *defectu intent.* Porro si esset vera opinio Catharini illæ undecim hostiæ essent consecratæ; nam ex ejus doctrina ad Sacramentum conficiendum satis est serio applicare formam materiæ: quod in casu nostro fit, nempe verba consecrationis super undecim hostias serio habentur pronuntiata — *V.* Liguori, *Op. Mor. l.* 6. *n.* 23.

5) Instr. 28 febbrajo 1747.

6) De *Syn. Diœc.* loc. cit. — *V.* P. Perrone, *De Sacr. in genere, c.* 5, *nota* 3ᵃ.

Quid (dices) *si minister habeat duas intentiones contrarias?* Si contrariæ intentiones sunt *simultaneæ*, valet Intentio *prædominans*, quæ nempe eligeretur, cognita impossibilitate; cum fortior sit. Quod si sint ambæ *æquales*, minister nihil efficit; nam una aliam destruit.

Si vero sint *subsequentes*, valet posterior; nisi prior saltem *virtualiter* revocasset omnem voluntatem subsequentem, ut patet. Quod si *dubium* remaneat, dubia erit Sacramenti validitas.

Q. 4. *An in ministro ad Sacramenti valorem præter intentionem requiratur etiam attentio?*

R. Attentio externa, qua minister externos ritus humano modo persolvit, utique requiritur; secus non haberetur Sacramentum. At improbabilis et singularis videtur opinio Croix, qui ad valorem requirit in ministro etiam attentionem internam præter intentionem faciendi quod facit Ecclesia, ut nempe hic et nunc intellectus consideret quod actu agit. Nam ut homo dicatur humano modo operari requiritur quidem, ut attendat ad finem operis, quod facere intendit; sed non requiritur, ut eum opus ipsum exequitur, attendat *actualiter*. Ut enim actio sit humana satis est, ut a priori intentione procedat: Sane eam non requirunt nec Florentinum nec Tridentinum; cum tamen hæc Concilia necessaria Sacramentorum accurate describant [1].

Hinc commune est, non peccare nisi *venialiter* ministrum, qui voluntarie se distrahit. Excepto si inde oriatur in ipso *periculum errandi*, in formis præsertim longioribus; et excepta *Eucharistia*, in qua hæc voluntaria distractio *probabiliter mortalis* est; quia non videtur carere irreverentia *gravi* erga tantum Sacramentum [2].

Q. 5. *An ad validam Sacramenti confectionem requiratur in ministro fides et prohibitas?*

R. Ad 1: *Ad probitatem* quod attinet, certum *de fide* est contra Waldenses, Hussitas, Wiclephitas et Anabaptistas, eam ad Sacramenti valorem in ministro non requiri.

Prob. ex Tridentino: *si quis dixerit ministrum in peccato mortali existentem, modo omnia essentialia quæ ad Sacramentum conficiendum aut conferendum pertinent, servaverit, non conficere aut conferre Sacramentum, anathema sit* [3] — Et Chrysostomus ajebat: *nihil læditur gratia Baptismi per vitam Sacerdotis* [4] — Sane

1) Sunt tamen qui excipiunt Extremam Unctionem; quia ejus forma est deprecativa; porro preces cum voluntaria distractione nullæ sunt — Verum hoc communius adhuc negatur; nam hic preces non operantur quatenus preces; sed quatenus pars Sacramenti.

2) Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 14. 3) Sess. 7. c. 12.

4) Hom. 3. in 1 Cor.

Sacramenta cum gratiam producant *ex opere operato*, dispositionibus ministri non subduntur. Si secus esset, fideles anxii essent continuo, internam ministri dispositionem non agnoscentes.

R. Ad 2: Idem dicendum *de fide ministri* quoad *Baptismum*. Hoc definivit Tridentinum: *si quis dixerit baptismum, qui etiam datur ab hæreticis in nomine P., E. et S. S. cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, non esse verum baptisma, anathema sit* [1].

Quod est contra Episcopum Agryppinum, *qui contra universalis Ecclesiæ regulam, contra morem atque instituta majorum ab hæretico baptizatum rebaptizandum esse censebat*, ut scribit Vincentius Lirinensis — Acrius hoc ipsum defendit S. Cyprianus illius in Episcopatu successor contra S. Stephanum Pontificem [2] — Demum idem renovarunt Donatistæ ab Augustino profligati [3].

Verum quod attinet ad *alia Sacramenta* (si *Pœnitentiam* excipias), non est quidem expresse definitum, quod fides in ministro ad valide ea conficienda non requiratur. Sed hoc est certum omnino, imo fidei proximum. Virtus enim Sacramenti agit ex meritis solius Christi, qui per ministrum uti per instrumentum illa conficit. Porro effectus alicujus rei sequitur conditionem causæ principalis, non instrumentalis— Hinc d. Nazianzenus: *non refert, an minister nobis per Sacramenta applicans merita Christi, sit fidelis vel infidelis* [4].

Diximus *si Pœnitentiam excipias*; nam hæretici eam invalide administrant extra mortis articulum, defectu nempe jurisdictionis.

Articulus II. — DE CONDITIONIBUS AD VALIDAM ET LICITAM CONFECTIONEM

Q. 1. *Quid requiritur ad licitam Sacramenti confectionem?* [5]

R. Ad licitam Sacramenti confectionem præter ea, quæ necessaria sunt ad validam, requiritur in ministro *probitas* seu status gratiæ. *Tum* quia ipse debet in hoc conformare se Christo, cujus ministerio perfungitur. *Tum* quia ad hoc peculiariter ordinatur et gratia peculiari munitur, ut rite et sancte Sacramenta conficiat. Unde Augustinus

1) Sess. 7. c. 4.

2) *V. Il trionfo della s. Sede*, Opera di Gregorio XVI — Storia della Chiesa sino al Pontificato di Gregorio XVI, pag. 88, Torino 1843.

3) Ad Cyprianum quod spectat, alii censent errorem suum retractasse; alii *falce martyrii* suam inobedientiam Pontificio præcepto purgasse, quod quidem disciplinare tantummodo putavit. *V.* Salzano, *Corso di Storia Eccl.* (Lib. V) *Napoli* 1848, *vol.* 4.

4) Orat. 4. in s. Baptis. — *V.* Klee, *Storia de' dogmi*, *vol.* 2. *c.* 6.

5) *V.* Liguori, *Op. Mor. l.* 6. *n.* 31, *et seqq.*

ait: *omnia Sacramenta, cum obsint indigne tractantibus, prosunt tamen per eos digne sumentibus* [1] — Quod valet etiam de *fide;* cum sine fide impossibile sit placere Deo.

Hinc S. Carolus in Actis Ecclesiæ Mediolanensis sic graviter hortatur ministros: *Sacerdos ad Sacramenta ministranda vocatus, primum solicite et intime recogitare debet, an alicujus peccati mortalis sibi sit conscius. Quod si reum se esse novit, prius Sacramentali confessione se expiare studebit; contritionem certe habere quam diligentissime curet.*

Sed (quæres) *an peccet mortaliter minister qui in mortali conficit Sacramentum?* Pro certo habent, ministrum Sacramenti, *si agatur de consecrato* et *conficiat solemniter* in peccato mortali, *mortaliter* peccare [2]. Audiatur Angelicus: *conveniens est, ut Sacramentorum ministri sint justi; quia ministri debent omnino conformari Christo. Et ideo non est dubium, quin mali exhibentes se ministros Dei et Ecclesiæ in dispensatione Sacramentorum, peccent. Et quia hoc peccatum pertinet ad irreverentiam Dei, et contaminationem Sacramentorum quantum est ex parte ipsius peccatoris, consequens est, quod tale peccatum ex genere suo sit mortale* [3]. Et Rituale R. habet: *impure et indigne* (Sacramenta) *ministrantes in æternæ mortis reatum incurrunt.*

Diximus: *si agatur de ministro consecrato et solemniter ministrante.* Nam collatio tum privata baptismi ob necessitatem facta sive a laico sive a Sacerdote, tum matrimonii in sententia tenente sponsos esse ministros, venialis tantum putatur a Concina aliisque cum ipso Angelico, qui ait: *sic conferens non exhiberet se ministrum Ecclesiæ* — Nos tamen censemus *probabilius* cum Collet ac Lugo hos

1) Contra *epist. Parmeniani.*

2) Utrum vero ministrans in mortali Eucharistiam *pluribus,* tot peccata mortalia admittat, quot sunt successive communicantes, an vero unum peccatum, quæstio est.

Alii cum Concina affirmant esse *totidem peccata* quot sunt communicantes; quia singulæ communiones sunt singula convivia, et actiones completæ.

Sed *probabilius* alii negant cum Henno, Filliucio, Viva, etc. dicentes pluralitatem communicantium constituere tantum circumstantiam aggravantem. Cum verius sit una actio moralis et unum convivium: sicut unum dicitur prandium, quamvis plures sint se reficientes in eo.

Dicimus autem cum Mazzota, et Holzman, quod celebrans in mortali quatuor sacrilegia committit: — 1 quia *conficit Sacramentum;* — 2 quia *Sacramentum suscipit;* — 3 quia *ministrat indigno,* nempe sibi; celebrans enim duas agit partes, unam uti sumens, unam uti minister; — 4 quia Eucharistiam *ministrat in mortali* — *V.* Liguori, *Opus Mor. l. 6. n. 35.*

3) 3. p. q. 64. a. 6.

quoque mortaliter peccare; semper enim ratio clamat: *sancta sancte esse tractanda*. Et licet isti tunc non sint Ecclesiæ ministri; sunt tamen ministri Christi. Unde gravem tum Christo, tum Sacramento injuriam irrogant [1].

Quod autem dicitur de Sacramenti confectione, idem currit *de illius distributione;* cum eadem fere sit ratio irreverentiæ. Hinc nos censemus, Sacerdotes et ipsos Diaconos *graviter* delinquere, si in mortali distribuant Corpus Christi; maxime cum sint ad hoc specialiter deputati: *primi* ex officio; *alii* ex commissione. Hinc in ipso veteri fœdere habetur: *mundamini qui fertis vasa Domini* [2]. Et in novo Apostolus docet, *dispensatorem Dei oportere esse sine crimine; et Diaconos ministrare nullum crimen habentes* [3].

Ex his omnibus infertur, omni temporis momento hac ipsa ratione debere *obstetrices* in gratia vivere; cum ex earum munere omni temporis momento vocari possint ad levandas mulieres ac infantulos baptizandos — Quod magis dicendum est de *Sacerdotibus* ad ampla nosocomia, vel communitates deputatis — Et fortius de *Parochis*, quibus maxime hæc obligatio incumbit.

Q. 2. *An minister sibi conscius mortalis teneatur confiteri antequam Sacramenta conferat; an vero sufficiat conteri?*

R. Si agatur de *Eucharistia*, certum est et *conficientem* et *suscipientem* teneri ex Tridentino Confessionem præmittere [4].

Quoad *alia Sacramenta* idem affirmant Concina, Collet, Merbesius ex Catechismo R. Siquidem semper eadem pro omnibus Sacramentis militat ratio irreverentiæ; certitudo autem status gratiæ per contritionem perfectam difficillime habetur — Longe tamen plures (ait Antoine) id negant, et quidem *probabilius*. Tum quia tale præceptum non habetur neque in lege naturæ, neque in lege divina, neque in lege ecclesiastica; et Tridentinum illud non imposuit, nisi casu quo agatur de Eucharistia. Tum quia Rituale R. sic habet: *Sacerdos si fuerit peccati mortalis sibi conscius (quod absit) ad Sacramentorum administrationem non audeat accedere, nisi prius corde pœniteat. Sed si habeat copiam Confessarii, et temporis locique ratio ferat, convenit confiteri*. Ubi verbum *convenit* satis declarat confessionem esse tantum de majore convenientia: quo sensu explicant etiam Catechismum Romanum [5].

1) Excipe nisi periculum sit in mora, ut si infans sit moxmox decessurus, nec casus prævideri potuerit; non enim habetur ratio accidentis.

2) Is. 52. 3) I. Tim. 3; et Tit. 1. 4) *V.* de Eucharistia, ubi *de dispositionibus*.

5) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 34.

Unde ajunt, sufficere in ministro *moralem* ad se justificandum diligentiam per contritionem, nec requiri *summam* per confessionem. Ita Croix, Elbel, Layman, Roncaglia, Sporer, Suarez, Viva, etc. [1]

Q. 3. *An teneatur Sacerdos Sacramenta ministrare?*

Nota. Hæc quæstio maxime instituitur de *Baptismo, Pœnitentia, Eucharistia* et *Extrema Unctione;* cum hæc omnia plus minusve necessaria esse possint. Quoad *cetera* erit suis locis. Hoc posito:

R. Si agitur de *Pastoribus animarum*, vel de iis, quibus *specialiter id oneris* impositum est; certum est eos ratione muneris et stipendii teneri ex justitia Sacramenta ministrare subditis etiam cum periculo vitæ in extrema eorum necessitate. Item commune est, eos teneri ex justitia Sacramenta ministrare subditis rationabiliter postulantibus, etiam extra casum necessitatis; cum pro subditis *constituti sint in iis, quæ sunt ad Deum*. Unde vix possunt excusari a peccato mortali, nisi forte tantum semel aut iterum defuerint [2].

Parochum sic monet S. Carolus: *quacumque diei vel noctis hora ad Sacramenta infirmis ministranda Parochus vocabitur, nullam moram interponat. Imo populum præmonebit, ut cum opus est parochiali administratione, libere se accersat, nulla habita neque temporis neque loci distantis ratione* [3].

Pastoribus vero, aliisque Vicariis deficientibus, ceteri ministri generatim loquendo (etiam laicus, ubi agatur de baptismo) tenentur ea ministrare ex charitate, etiam cum periculo vitæ in extrema alicujus, vel gravi communitatis necessitate. In gravi autem alicujus necessitate tenentur tantum cum incommodo levi. Sic ordo charitatis postulat.

Q. 4. *An liceat simulare Sacramentorum administrationem* [4].

R. Nunquam licet simulare Sacramentorum administrationem; quia esset mendacium in re gravissima, et gravis Dei illusio. Hinc Inno-

1) *Contraria opinio*, ait Bouvier, *videtur rigidior et firmis non nititur rationibus.*

2) Ait autem Bouvier, tunc subditos rationabiliter petere extra necessitatis casum vel præcepti: — 1 si *periculum* aliquod prævideant; vel in *tentatione* versentur, et *gratia Sacramenti* opus habeant; — 2 si *festum notabile* per susceptionem Sacramentorum Pœnitentiæ et Eucharistiæ colere, *Indulgentiam* lucrari, aut *devotionem* statui suo congruentem exercere velint.

3) *V.* Careno, *Delle regole a rettamente amministrare e ricevere i Sacramenti stese in esami pratici* — Etiam quæ dicta sunt *de Obligat. Præsbyt. simplicium*, ac *de Parochis* — Il. *Homo Apost. Tr.* VII. *n.* 24.

4) *Simulatio*, seu mendacium facti, est positio alicujus signi exprimentis aliquid contra illud, quod habetur in mente. Differt a *dissimulatione*, quæ est omissio signi, ut inde aliquid menti contrarium significetur.

Duplex est: una *formalis*, si nempe directe alterius deceptio intendatur; altera *materialis*, qua ea deceptio dumtaxat permittitur.

centius XI damnavit hanc n. 29 propositionem: *urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi.* Quod quidem generice de simulatione tum formali, tum materiali videtur accipiendum; cum verba generalia sint [1].

Notandum tamen est ad hoc, ut proprie Sacramentum simuletur, requiri, ut materia et forma ad deceptionem ponantur. Unde infer veram esse ac peccaminosam simulationem super pœnitentem verba absolutionis, super panem et vinum verba consecrationis proferre sine intentione — Non tamen veram esse simulationem super indispositum *aliquam orationem* recitare, non quidem ad hoc ut intendatur deceptio; sed ut veritas occultetur, uti docet Angelicus. Tunc enim non simulatur Sacramentum; cum omnes sciant non semper dari absolutionem, sed aliquando benedictionem tribui [2]: unde tunc deceptio permittitur, non committitur.

Q. 5. *An liceat Sacramenta petere, aut suscipere ab indigno?* [3]

Præmittendum est ministrum quemlibet semper præsumi dignum, nisi aperte constet oppositum; *charitas* enim ex Apostolo [4] *non cogitat malum* [5]. Hoc posito:

R. 1. A ministro indigno ob peccatum mortale, *nisi gravis adsit causa,* nefas est petere aut recipere Sacramenta tum ob reverentiam ipsis debitam; tum ob caritatem quæ postulat, ne *ponamus offendiculum fratri vel scandalum* [6]. Idem tradit Angelicus [7] — Diximus *nisi gravis adsit causa;* nam in omnium sensu fas est, causa interveniente, ab alio petere rem bonam, licet ex pravitate sua eam cum peccato sit præstiturus.

Causa justa et gravis erit, si urgeat præceptum vel confessionis vel communionis, vel Missæ audiendæ; si ex dilatione confessionis sit periculum relapsus, vel manendi, licet ad horam, in mortali. Ubi

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 59. Hæc dicta habeas etiam de Sacramenta recipiente, paritate rationis.

2) « Præterea aiunt communiter Sanchez, Concina, Castropalaus, Cardena, Viva, Croix aliique plures contra Milante, quod si aliquis sponsorum cogitur contrahere per injustum metum, vel habens impedimentum dirimens, ad evitandum scandalum, tunc poterit ille (saltem sine gravi culpa), simulare celebrationem matrimonii; tunc enim deficiente consensu, deficit contractus, et deficiente contractu, nec etiam existit Sacramentum ». Ita Liguori, *Homo Ap. App.* 3. *n.* 17.

3) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 88, et seqq.

4) 1. Cor. 13.

5) Quod valet etiam de illo, qui paulo ante peccaverit, si sponte ad Sacramentum accedat. Tunc nempe adhuc præsumere debemus ipsum fecisse quod sui erat, ut se Deo reconciliaret. Excipe consuetudinarium, vel existentem in proxima voluntaria occasione peccandi: tunc bonus est probandus.

6) Rom. 3.

7) 3. p. q. 64. a. 6.

notamus minorem causam requiri, ut petatur Sacramentum ab eo, qui tenetur illud ministrare ex justitia, quam ab eo, qui illud debet tantum ex charitate. Item minorem pro ministro jam parato ad ministrandum, quam pro non parato. Item longe minorem pro peccatore occulto, quam pro publico ratione scandali.

R. 2. A ministro *indigno non tolerato ob aliquam censuram,* aut *inhabilitatem canonicam* nominatim declaratam, *generatim loquendo* non licet petere aut recipere Sacramenta ob gravem Ecclesiæ prohibitionem.— Diximus *generatim loquendo;* nam excipitur casus gravissimæ necessitatis, in qua certe licet petere Baptismum et Pœnitentiam, cum sint tantæ necessitatis. Idem docent de Extrema Unctione, si infirmus aliter juvari non possit; de Ordine si communitas egeat Sacerdotibus; de Matrimonio, si fama contracturi vel prolis bonum postulet.

A *tolerato* autem ministro ac *non vitando* petere licet juxta veriorem sententiam. Concilium enim Costantiense indistincte concessit fidelibus cum *toleratis* communicationem 1.

Q. 6. *Quid Synodus Novariensis de Sacramentorum administratione?*

R. Præter communes conditiones ad licitam administrationem sequentes præcipue præ oculis habendæ sunt ex *Synodo Novariensi:*

1 Ut sacer minister *indumentis opportunis* (exclusa necessitate) semper utatur, nempe veste talari, superpelliceo et stola; ac omnia graviter et religiose perficiat. Item *vasa* et *instrumenta* ad talem administrationem pertinentia curet ut sint pura et munda, neque omnibus obvia 2;

1) *V. de Censuris,* T. 1 ubi *de excommunicatione* generatim.

2) Quoad tactum Vasorum sacrorum hic audiendus Benedictus xiv. *Notificatione* xxxiv: « Certum est (licet mitiores recentium scriptorum opiniones sequi velimus) Sacerdotibus « tantum ac Diaconis potestatem fieri, ut sacra Vasa contingant, in quibus Christi Corpus « et Sanguis habeantur. Subdiaconis tribuitur dum altari ministrant Calicem et Patenam « tangere, ubi Christi Corpus et Sanguis non fuerint. Accolytis autem extra Altaris mini- « sterium eadem facultas traditur, cum Vasa Sacra ad sacrificium necessaria præparare « ipsi debeant. Tandem diuturna consuetudine factum est, ut Ordinati omnes et qui sola « tonsura præditi sunt, si aliqua causa intercedat, Sacra Vasa dum vacua sunt, extra « altaris ministerium contingant ».

Hæc sententia *communissima* et *verior* appellatur a S. Alphonso (*Op. Mor. l.* 6. *n.* 582). Ait autem peccatum esse tantum veniale in laicis si sacra Vasa extra necessitatem tangant Eucharistiam non continentia; cum non reputetur hæc materia gravis. Id tamen permittitur laicis regularibus sacristis ex privilegio Callixti III, et Sixti IV; item monialibus sacristis ex communicatione privilegiorum. Imo hodie potest dici ex consuetudine id quoque licere laicis oblatis congregationum Sacerdotum sæcularium sacristis, et omnibus qui in habitu clericali Ecclesiis inserviunt; hi enim in Ecclesia muneribus Clericorum funguntur. Quod dictum est de *Vasis sacris,* idem dic de *corporalibus,* ut ajunt *communiter.*

Minime autem peccant laici tangentes vestes sacras, aut alia non immediate attingentia Corpus et Sanguinem Christi, ut bene ajunt Suarez, Concina, Layman etc. ex sententia nunc in praxi recepta.

2 Ut non administret *extra Ecclesiam*, neque in *aliena Paræcia* sine prævio illius Parochi consensu. Atque semper *Rituale R.* (quod idcirco in qualibet Paræcia retineri præcipitur) adamussim consulat; neque memoriæ propriæ nimis fidat in recitandis precibus. Ne quid autem *a suscipiente accipiat*, nisi quod sponte, lege vel laudabili consuetudine præstari solet;

3 Ut Parochi populo suo *Sacramentorum institutionem, dignitatem, vim, usum, necessitatem* et *mysticam rituum significationem* exponant; ac doceant *dispositiones* ad uberem eorum susceptionem [1].

Scholium — De probitate ministri quoad alias functiones sacras

Q. 1. *An sit mortale functiones sacras in mortali exercere?* [2]

R. An sit mortale functiones sacras, quæ non sunt confectiones neque administrationes Sacramentorum, in mortali exercere, quæstio est.

Alii affirmant cum S. Thoma, qui ait: *quicumque cum peccato mortali aliquod sacrum officium pertractat, non est dubium, quin illud indigne faciat: unde patet, quod peccat mortaliter* [3].

Alii tamen *communius* et *satis probabiliter* negant cum Suarez; nam istæ functiones, cum non sint proxime ordinatæ ad sanctificationem, non videntur exigere sub gravi exercentium sanctitatem. Aliunde cum non constet de gravi præcepto, non est tam facile imponendum.

Ex quibus hæc deducuntur:

1 *Probabiliter* non peccat *mortaliter* Subdiaconus ministrans solemniter in mortali. Imo neque Diaconus; licet enim Diaconatus sit Sacramentum, non tamen Diaconus ministrans facit Sacramentum. Quod autem Apostolus Diaconos velit *sine crimine esse*, ideo est, quia tunc temporis ipsis incumbebat Eucharistiam ministrare;

2 *Probabiliter* non peccat *mortaliter* Episcopus, si in mortali conficiat Chrisma vel Oleum sanctum. Quamvis enim hæc benedictio sit necessaria ad Sacramentum; non ideo tamen Episcopus benedicens Sacramentum conficit, neque proxime ad illud concurrit;

3 *Communissime* ac *probabilius* non peccat *mortaliter* Episcopus vel Sacerdos, qui in mortali dedicat templum, benedicit vestes, assistit matrimonio, conficit aquam lustralem, exorcizat etc.; quia non facit Sacramentum [4].

Q. 2. *An qui concionatur in mortali peccet mortaliter?*

1) Pag. 75. 2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l. 6. nn. 37 et seqq.*

3) In 4. D. 24. q. 1. a. 3. q. 5.

4) Idem *non improbabiliter* ajunt de eo, qui Eucharistiam tangit vel processionibus eam gestando vel ea populo benedicendo. Id tamen alii *valde probabiliter* docent esse *mortale* ob maximam, quæ tanto Sacramento debetur, reverentiam.

R. Distinguendo: *vel* concionator est publicus peccator, *vel* occultus.

Si 1, non excusatur a mortali; quia doctrinæ finem impedit; facit ut contemnatur prædicatio; ac scandalum præbet. Unde ait Apostolus: *qui alios doces, te ipsum non doces?* [1] Hoc tamen testimonium intelligunt de illo concionatore, qui increpat vitium, de quo ipse est publice diffamatus.

Si 2, *probabilius* et *communius* concionator non peccat, nisi *venialiter* ob aliquam tantum irreverentiam. *Tum* quia nulla est lex graviter obligans. *Tum* quia doctrinæ scopus non impeditur; cum sit crimen occultum. *Tum* quia prædicatio non est exercitium Ordinis; sed Officii Ordini adnexi. Ita Croix, Gonet, Layman, Lugo, Salmanticenses, Sporer, Suarez, Vasquez aliique [2].

CAPUT QUARTUM

DE SACRAMENTORUM SUBJECTO

Q. *Quid de Sacramentorum subjecto?* [3]

R. *Solus homo viator* est subjectum Sacramentorum; cum in eo solum *omnis vera justitia* vel *incipere*, vel *cœpta* augeri possit, vel *amissa* reparari. Ad quæ quidem omnia producenda Sacramenta instituta sunt ex Tridentino [4].

Articulus I. — DE CONDITIONIBUS AD VALIDAM SUSCEPTIONEM

Q. 1. *Quid requiritur in subjecto, ut valide Sacramenta suscipiat?*

R. 1. *Baptisma* omnino prærequiritur in subjecto ad valorem aliorum Sacramentorum, quæ pro solis Ecclesiæ membris sunt instituta; et per baptisma solum de ipsius Ecclesiæ, Christique corpore homines efficiuntur. Hinc infidelium matrimonium, etsi fieret juxta ritum Ecclesiæ, semper esset merus contractus.

R. 2. In *infantibus* et *amentibus* ad valide suscipienda Sacramenta quorum sunt capaces, nimirum Baptisma, Confirmationem, Eucharistiam et Ordinem, nulla requiritur dispositio; quia nullius sunt capaces ob rationis defectum. Pro his supplet Christi, et Ecclesiæ intentio.

R. 3. In *adultis* ad validam uniuscujusque Sacramenti susceptionem requiritur intentio. Ratio est institutio Christi: hinc S. Thomas ait: *si in adulto deesset intentio suscipiendi Sacramentum, esset rebaptizandus* [5].

1) Rom. 2. 2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 41.
3) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 78, *et seqq.*
4) Sess. 7. *Decr. de Sacr.* 5) 3. p. q. 68. a. 7.

Idque congruenter; neque enim nisi vere volenti gratia tribuenda est. Excipe tamen Eucharistiam, quæ cum jam Sacramentum sit, a suscipientis voluntate non pendet [1].

Q. 2. *Quænam intentio requiritur in adultis ad validam Sacramentorum susceptionem?* [2]

R. 1. Ad Pœnitentiam et Matrimonium suscipiendum requiritur intentio *virtualis.* Ad Pœnitentiam quidem; quia in hac pro materia requiruntur actus pœnitentis ipsius, qui haberi non possunt sine voluntate saltem virtuali. Item ad Matrimonium; *tum* quia ad contractum requiritur consensus saltem virtualis; *tum* quia cum uterque conjux in nostra sententia non solum sit subjectum, sed etiam minister; certe requiritur in ipsis intentio illa, quæ requiritur in ministris aliorum Sacramentorum.

R. 2. In ceteris Sacramentis sufficit intentio *habitualis;* in his enim ad valorem non requiritur, ut suscipiens modo humano agat, sed sufficit ut sit subjectum capax: qualis revera est, sit cæteris non deficientibus, jam prius habuerit, nec retractaverit intentionem Sacramenti suscipiendi. Id tenet universalis Ecclesiæ praxis; id expresse docet Benedictus XIV, Instructione *Postremo.* Hinc si constet, dormientes, ebrios, et lapsos in amentiam prius habuisse intentionem Sacramentum suscipiendi, *communissime* et *probabilius* affirmant iis valide Sacramenta administrari.

Ceterum illicitum est Sacramenta hisce conferre, nisi sint in probabili mortis periculo; vel nisi impedimentum censeatur perpetuo duraturum. Id enim postulat reverentia Sacramenti.

Quid (dices) *de intentione interpretativa, quæ nempe non fuit quidem habita; sed habenda præsumitur in subjecto, si suæ non esset incapax rationis?*

R. Ea intentio certe sufficit in *Extrema Unctione,* uti patet ex Rituali; et in *Confirmatione,* uti docent plurimi cum Lugo.

Sed non sufficit in aliis: non quidem in *Pœnitentia* et *Matrimonio* ob rationem allatam. Non in *Baptismo* et *Ordine;* quia sine ipsius

1) Porro hæc intentio tunc habetur, cum quis illud vult suscipere, quod eo ritu Ecclesia præstat. Ex quo patet non sufficere intentionem *neutralem*, illius nempe, qui neque dissentit neque consentit; quia veram ac positivam, de qua loquimur, intentionem non haberet.

2) Certum est intentionem *internam* esse debere. Hinc Angelicus ait in Supp. q. 45. a. 4: *si aliquis ablutionem exteriorem reciperet non intendens recipere Sacramentum, sed ludum et dolum facere, non esset baptizatus.*

Sufficit tamen intentio *implicita* et *inadæquata,* ut diximus de ministro. Nempe ut quis sincere id velit suscipere quod eo ritu præstat Ecclesia, licet illud inane credat.

voluntate nemini imponi debet obligatio perpetua legum Ecclesiæ et status Clericalis [1].

Q. 3. *An ad validitatem Sacramentorum præter intentionem in suscipiente requiratur etiam fides et probitas?*

R. Negamus in suscipiente requiri fidem et probitatem ad Sacramentorum validitatem, si excipiatur *Pœnitentia.*

Id patet: — 1 ex Augustino, qui ait: *hoc quidem plurimum interesse ad salutis viam, sed non ad Sacramenti quæstionem* [2]; — 2 ex constanti Ecclesiæ praxi, quæ semper prohibuit hæreticos conversos rebaptizare; — 3 ex ratione; nam Sacramentum non perficitur hominis justitia, sed Dei virtute.

Excepimus tamen *Pœnitentiam*; cum actus pœnitentis sint illius materia, et inter materiam sit etiam contritio; contritio autem vera esse non potest sine fide et pietate.

Articulus II. — DE CONDITIONIBUS AD LICITAM ET UTILEM SACRAMENTORUM SUSCEPTIONEM

Q. 1. *Quænam sunt conditiones in subjecto, ut non solum valide, sed etiam licite et utiliter Sacramenta suscipere possit?*

R. 1. In *infantibus* et *amentibus* nulla requiritur dispositio, ut utiliter Sacramenta suscipiant; cum sint nullius capaces.

R. 2. Quoad *adultos* vero præmittimus Sacramenta alia dici *mortuorum*; quia hominibus divinæ gratiæ mortuis conferuntur, et sunt baptismus et pœnitentia. Alia *vivorum*, quæ hominibus jam gratiam habentibus ad eandem augendam tribuuntur, et sunt cetera omnia.

Porro ad recipienda Sacramenta *mortuorum* requiritur in *adultis* dispositio *fidei, spei,* et *doloris de peccatis* — *Fidei,* quæ est ex Tridentino *fundamentum et radix omnis justificationis, sine qua impossibile est placere Deo* [3] — *Spei; qui enim non sperat, non accipiet aliquid a Domino* [4] — *Doloris de peccatis;* quia sine pœnitentia non fit remissio. Hoc tamen intellige in baptizando de *actualibus,* si quæ habeat: non de originali; quia facti alieni neminem potest pœnitere [5].

Ad *cetera* vero *Sacramenta* quæ appellantur *vivorum,* requiritur in *adultis* ad utilem eorum susceptionem *status gratiæ* jam præexistens;

1) Quod si qui inviti narrantur ordinati, illi humilitate prius reluctantes, postea divinæ vocationi trementes præbuere assensum, ut narrat genuina historia.

2) M. 3. de Bapt. c. 13. 3) Sess. 6. cap. 8. 4) Ep. Jacobi.

5) Non tamen requiritur gratia; quia secus requireretur pro dispositione id, ad quod producendum ea Sacramenta sunt instituta.

quia ipsa ad gratiæ augmentum instituta sunt, ac nonnisi per accidens aliquando primam gratiam conferunt. Ex quo deducitur *grave* peccatum ab eo patrari, qui ea Sacramenta in mortali susciperet: imo *gravius* quam ab eo, qui vel conficeret vel ministraret; quia non solum ea indigne tractaret, sed et inanem redderet eorum significationem, et gratiæ obicem poneret, sicque gravissime Christo Domino illuderet [1].

Sed (quæres) *an aliquando licitum sit in mortali suscipere Sacramenta vivorum, si casus extemplo contingat, ut si v. g. jamjam sit hostia ab hæretico profananda?* — Alii negant quia ex una parte illico contritionem elicere quis potest, si ad Deum recurrat; ex alia nulla est impurior cloaca immundo corde — *Communius* tamen affirmant cum Croix et Lugo. Idque pro rarissimo casu non videtur improbabile, si subito irruat hostis, nam sæpe difficillimum est contritionem extemplo elicere. Et tunc in mortali existens non sumeret Eucharistiam uti Sacramentum, sed illam absconderet in corpore suo sicut in pariete ad majorem cavendam injuriam.

Idem dicunt de laico *accumbente in scammo communicantium*, qui mortalis recordetur et subito conteri nequeat. Hi tamen susciperent Sacramentum sine fructu.

Q. 2. *An Sacramenta sint indignis deneganda?* [2]

R. Fatentur omnes *graviter* peccare ministrum, qui Sacramenta daret indignis [3]; quia et malæ eorum susceptioni cooperaret et se infidelem exhiberet dispensatorem. Hinc Christus: *nolite Sanctum dare canibus* [4]: ubi *canum* nomine ex ss. Patribus veniunt peccatores.

Verum ut licite Sacramenta denegari possint ac debeant, *generatim loquendo* de petentis indignitate constare debet; quia *nemo præsumendus est malus, nisi probetur:* et fideles omnes ad Sacramenta jus generatim habent, ac ministri ea dispensandi debitum — Hoc tenet etiam in dubio de indignitate; quia possidet petentis dignitas. Secus tamen in dubio de pœnitentia criminis certi; quia tunc possidet crimen.

Diximus *generatim loquendo*; quia ministri in Sacramentis quibusdam constituuntur etiam quasi judices: et ideo debent inquitate

1) An qui sibi conscius est mortalis teneatur etiam confessionem præmittere, ut licite vivorum Sacramenta suscipiat, affirma de Eucharistia ex Tridentino; de ceteris communius et probabilius nega. *V.* supra de *subjecto c.* 3. *a.* 2. *q.* 2.

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 43, *et seqq.*

3) Excipe, nisi eorum indignitas ex confessione sit cognita, propter inviolabile confessionis sigillum.

4) Matth. 7.

in ea, ac de suscipientium dignitate prudens judicium sibi comparare. Sic in Sacramento *Baptismi* cum agitur de adultis, debent inquirere de consensu et dispositionibus — In *Pœnitentia* debent inquirere de pœnitentis actibus, qui illius materiam constituunt — In *Ordine* de ordinandorum scientia et probitate — In *Matrimonio* de impedimentis, siquæ fortasse adsint.

Quid (dices) *si indignus Sacramenta publice petat?*

R. Vel publice petentis indignitas publica est *jure, facto, aut fama*, ut celari non possit; vel est occulta.

Si 1, docent *communiter* cum S. Thoma, Sacramenta esse illi deneganda, at tenere præceptum illud: *nolite Sanctum dare canibus* [1]. Quod confirmatur tum ex Bulla Benedicti XIV *Ex omnibus;* tum auctoritate Ritualis R. quod publice indignos præcipit arcendos, ut sunt excommunicati, interdicti, manifestique infames, meretrices, concubinarii, fœneratores etc.

Excipe tamen: — 1 *Pœnitentiam*, quæ cum pro peccatoribus quibuscumque sit instituta, nemini sincere pœnitenti est deneganda, nisi sit specialiter prohibita, v. g. ob censuras; vel nisi prius satisfecerit, aut cautionem satisfaciendi præbeat [2]; — 2 justa interveniente causa, etiam *Matrimonium:* sic aliquando Ecclesia permittit cum hæretico contrahere; — 3 casum *mortis*, si quæ argui possint pœnitentiæ signa, ne scilicet pereat qui per Sacramentum salvari potest.

Si 2, non possunt indignis Sacramenta denegari, excepto *Ordine*, et quandoque *Matrimonio.* Ita omnes cum S. Thoma, qui ex Eugenio Papa id confirmat exemplo Christi, qui Judam non repulit a communione [3]. Sane si secus esset, plura inconvenientia evenirent; nam etiam boni retraherentur timentes, ne odio vel imprudentia Sacerdotis rejiciantur.

Excipe: — 1 *Ordinem;* qui enim se ingerit in munia pubblica sine idoneitate repelli etiam debet cum illius infamia, si aliter non possit, ob publicum bonum. Ita ex Tridentino [4]. Ita ex s. Concilii Congregatione. Et confirmat Benedictus XIV [5]; — 2 *Matrimonium* quandoque, cui Parochus assistere prohibetur, si vel impedimentum aliquod agnoscat, vel sciat sponsos rudimenta fidei ignorare; idque ad prolis legitimitatem, atque educationem tuendam [6].

Sed quid (quæres) *si petentis indignitas nota quidem sit plerisque ex præsentibus, sed non omnibus? Probabilius* docent cum Suarez

1) 3. q. p. 80 a. 6. 2) Cap. 1 *de usur.* in. 6. 3) Q. 81. a. 2.
4) Sess. 4. c. 1. de R. 5) De Syn. l. 12. c. 8.
6) *V.* Liguori, *Op. Mor. l.* 6. *nn.* 13, *et seqq.*; et *Homo Ap. Tr.* XIV. *nn.* 3, *et seqq.*

non esse tunc indigno deneganda Sacramenta; quia ipse famam suam adhuc possidet respective ad illos, qui ejus crimen ignorant.

Quid vero (addes) *si petentis indignitas non sit nota in loco, ubi petit Sacramenta, sed in alio?* Nos amplectimur opinionem illorum, qui docent Sacramenta esse tunc concedenda, nisi indignitatis notitia prævideatur etiam eo facile esse perventura. Nam non ministrando illa fere orirentur mala, ad quæ vitanda conceduntur Sacramenta peccatori occulto publice petenti: nempe oriretur in populo scandalum, in petente infamia [1].

Q. 3. *An possint Sacramenta dari publice indignis metu mortis?*

R. Affirmant quidam metu mortis dari posse Sacramenta publice indignis, si ea non petantur in odium fidei, vel in contemptum Religionis: quia licite permittitur alterius peccatum ad propriam tuendam vitam — Sed nos tenemus oppositum cum Concina; nam denegando non scandalum, ad quod præcipue vitandum Christus peccatori occulto publice petenti Sacramentum dari voluit; sed maxima fidelium oriretur ædificatio, cum videant ministrum jactura vitæ tueri Sacramentorum reverentiam [2].

Aliis tamen placet respondere: si indignitas tollit *validitatem* Sacramenti, ut si res sit de rebaptizando valide baptizato, vel de danda Extrema Unctione infanti, aut indisposito absolutionem, tunc non licet; quia non Sacramentum, sed ejus abusus daretur, quod est malum intrinsecum.

Si indignitas tollit dumtaxat *liceitatem*, uti peccatum in Eucharistiam sumpturo, ajunt posse tunc illud, urgente causa, tribui; et culpa sumenti imputabitur; quia verum Sacramentum daretur ac res bona, qua tamen alter ex mera sua malitia abutitur. Sic permittitur ex causa, ut catholicus cum hæretica matrimonium faciat.

CAPUT QUINTUM

DE SACRAMENTORUM VIRTUTE ET EFFECTIBUS

Q. *Quotuplex est effectus Sacramentorum?*

R. Duplex est Sacramentorum effectus ab illis *immediate proveniens*. — *Alter* omnibus et singuli communis (sed pro modo suo), et est *gratia* — *Alter* proprius nonnullorum tantum, et est *character*.

Diximus *immediate proveniens*. Nam et *tertius* est, nempe *cognatio spiritualis* proveniens ex Baptismo et Confirmatione. Sed quia ea non est nisi ecclesiastico jure inducta; ideo illam inter effectus proprios in præsentiarum non numeramus.

1) Ita Cabassutius et Vasquez contra alios, qui contrarium docent hac ratione, quod ille utpote indignus jam amiserit jus ad famam. 2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 40.

Articulus I. — DE GRATIA

Q. 1. *Quotuplex distinguitur modus gratiæ producendæ?*

R. Duplex distinguitur modus gratiæ producendæ: unus, quem dicunt *ex opere operantis;* alter, quem dicunt *ex opere operato* 1.

Gratia *ex opere operantis* proceditur, cum eam Deus elargitur intuitu fidei et pietatis illius, qui operatur. Sic siquis extra Sacramentum eliciat actum perfectæ contritionis, et sic obtineat peccatorum remissionem et gratiam justificantem, dicitur eam obtinere *ex opere operantis;* quia Deus ad eam donandam movetur opere pœnitentis.

Gratia autem producitur *ex opere operato,* quando confertur non propter fidem et pietatem operantis; sed propter ipsum opus in se habens ejus producendæ valorem independentem a merito operantis 2.

Q. 2. *An Sacramenta N. L. gratiam conferant, et quomodo?*

R. Patet ex definitione et de fide est contra Sicinianos, Anabaptistas, Lutheranos et Calvinistas Sacramenta nostra *gratiam conferre;* et quidem *ex opere operato, non ponentibus obicem.*

Primum constat *ex Tridentino,* quod decretorie ait: *si quis dixerit Sacramenta Novæ Legis non continere gratiam quam significant; aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre, anathema sit* 3.

Secundum vero constat 1 ex eodem Tridentino: *si quis dixerit per ipsa Novæ Legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam; sed solam fidem divinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere, anathema sit* 4;

2 *Ex Scriptura,* ubi legitur: *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis* 5. Quibus porro verbis sat intelligitur per ipsum Sacramentum remissionem produci;

3 *Ex ss. Patribus:* sit pro omnibus Augustinus, qui de Baptismo

1) Quæ quidem verba licet sint nova quoad sonum, nova tamen non sunt quoad doctrinam, quam continent.

2) Diversitatem sic perbelle exponit *Stapf* § 136 « Paradigma non ineptum discrimin s, quod inter *opus operatum* et *opus operantis* intercedit, duo homines exhibent, quorum alter aquam in profundo puteo latentem multo cum conatu haurire debet; alteri vero aliud non incumbit, nisi ut vas vacuum et adaptatum salienti fonti apponat. Id quod non obscure per Isaiam indicatur, qui ait: *Ecce Deus Salvator meus, fiducialiter agam et non timebo; quia fortitudo mea et laus mea Dominus, et factus est mihi in salutem. Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris, et dicetis in illa die: Confitemini Domino et invocate nomen ejus.* Is. 12, 2, et seqq. »

3) Sess. 7. c. 8. 4) Cap. 8. 5) Joan. 20.

ait: *tanta virtus aquæ, ut corpus tangat et abluat* [1]. Quod valet de ceteris Sacramentis;

4 *Ex ratione*. In unoquoque Sacramento tria dumtaxat occurrunt, quibus accepta gratia referri possit: — 1 *fides* et *sanctitas ministri;* — 2 *meritum* et *pietas suscipientis;* — 3 *ritus externus* et *sensibilis*, prout a Christo est institutus.

Atqui gratiæ Sacramentalis causa efficiens non est *fides* et *sanctitas ministri;* cum ipsi Lutherani et Calvinistæ fateantur validum esse v. g. Baptisma etiam a ministris improbis, imo et a paganis collatum — Non est *meritum* et *pietas suscipientis;* cum Baptisma (nec ipsi hæretici dissentiunt) culpæ originalis remissionem operetur in parvulis ante usum rationis — Ergo superest solus ipse *ritus externus* et *sensibilis*, cui tanquam causæ effectrici adscribi debeat omnis effectus [2].

Diximus *non ponentibus obicem*, et quantum est ex parte Dei; quia ex parte suscipientium quædam requiruntur dispositiones tanquam conditiones, quibus obices removeantur. Sic ignis utut aetuosus, in ligna tamen madida vel in lapidem suam non exercet activitatem [3].

Q. 3. *Quamnam gratiam Sacramenta producunt?*

R. Sacramenta gratiam producunt tum *habitualem*, scilicet *primam* vel *secundam*; tum *sacramentalem*, eam nempe, quæ *unicuique Sacramento propria est:*

Diximus 1 producere *gratiam habitualem*, non vero actualem:

1) Tract. 80 in Joan.

2) Hinc contra Protestantes colligitur: 1 verba Sacramentalia *consecratoria* esse, nempe effectiva illius quod significant; non vero *concionatoria*, seu simpliciter dispositiva. Item Sacramenta *non fuisse ad solam fidem instituta; neo esse signa tantum externa acceptæ per fidem gratiæ justitiæ; et notas quasdam cristianæ professionis* (Tridentinum, *can. 5 et 6. sess. 7. de Sacr.*);

2 Per Sacramenta dari gratiam, non solum *aliquando et aliquibus, sed semper et omnibus quantum est ex parte Dei* (Tridentinum, *sess. 7. can. 7*).

3) Quæstio est, an Sacramenta gratiam *physice* producant, an *moraliter?* Certum est Sacramenta non esse causam *principalem*, quasi agant virtute sibi propria; sed *instrumentalem*, eo quod agunt virtute sibi communicata. Tamen causa instrumentalis dupliciter effectum potest producere: *physice* et *moraliter* — *Physice*, quando effectum virtute accepta immediate producit, ut securis lignum secat — *Moraliter*, quando alium movet ad causam physicam producendam: hoc sensu servus jussa domini alteri defert.

Hoc posito, magna quæstio est, an Sacramenta primo vel secundo modo causent gratiam. Alii tenent cum Tournely eam in Sacramentis causari *moraliter;* quia gratia petit de se a solo Deo produci, quin opus sit miraculum addere, quod scilicet Sacramenta conferant eam de se. Alii volunt cum Suarez eam *physice* causari; hoc enim magis decet Sacramenta: et est communius illis verbis: *nisi quis renatus fuerit ex aqua etc.* Utraque sententia est *probabilis* — *V.* Liguori, *Opus Mor. L. 6. n. 7.*

ut patet in parvulis, qui incapaces sunt ad actus eliciendos; et tamen gratiam recipiunt per ea Sacramenta, quorum sunt capaces;

2 *Primam* vel *secundam;* nam Sacramenta *mortuorum*, nempe Baptisma et Pœnitentia *de se* et *primario* conferunt gratiam primam, qua nempe homo primitus fit Deo acceptus; cum ideo sint instituta, ut hominem divinæ gratiæ mortuum ad vitam revocent spiritualem [1]. — Verum cetera Sacramenta quæ *vivorum* dicuntur, *primario* instituta sunt, ut gratiam sanctificantem jam in homine existentem per se augeant; cum vitam spiritualem in suscipientibus præsupponant, ac nonnisi ulteriorem gratiam conferant. Unde Tridentinum ait [2]: ***consentaneum visum est de sanctis Ecclesiæ Sacramentis agere, per quæ omnis vera justitia vel incipit vel cœpta augetur vel amissa reparatur*** [3].

3 *Unicuique Sacramento propriam* [4]; nam Sacramentum quodlibet præter habitualem conferre debet gratiam, quæ respondeat fini, ob quem fuit institutum; cum quodlibet finem proprium et sibi peculiarem habeat. Si ita non esset, eccur haberetur tam preclara Sacramentorum varietas?

Sed (quæres) *in quonam Sacramentalis gratia sita est?* Communius docent, Sacramentalem gratiam sitam esse in jure habituali ad gratias actuales recipiendas, quæ ad diversum illum finem consequendum adjuvant, ob quem diversa sunt Sacramenta instituta.

Baptismus itaque præter gratiam habitualem suppeditat auxilium speciale, ut christianus contemnere possit vanas mundi pompas et profana oblectamenta, quibus renuntiat — *Confirmatio*, ut fidem,

1) *Baptimus* quidem delendo peccatum originale, et alia si quæ forte præcesserint. *Pœnitentia* autem delendo cetera peccata post Baptismum commissa, ex dicendis suo loco.

Notandum illud *ex se* et *primario;* quia aliquando potest utrumque per *accidens* gratiam justificantem jam in anima existentem invenire eamque augere. Sic v. g. siquis adultus ad Baptismum accederet perfectam jam habens in se charitatem; vel si pœnitens eadem charitate donatus, aut non habens nisi venialia accederet ad pœnitentiam, gratia sanctificante uterque ornaretur etiam ante Sacramenti susceptionem; et in tali casu gratia illa non posset, nisi augeri. 2) Sess. 7. hic.

3) Hoc tamen non impedit quominus hæc quoque Sacramenta per accidens primam gratiam conferre possint: ut si quis v. g. putans bona fide esse in gratia, et tamen non sit, et ea suscipiat. Nam cum Sacramenta vivorum non compatiantur peccatum; ex consequenti si casu illud inveniant, ipsum tollunt, modo alius non ponatur obex — Ita Angelicus, 3. *p. q.* 3. *a.* 1.

4) Gratia *sacramentalis* non differt natura ab *habituali*. Addit tamen ipsi gratiæ habituali aliquid intrinsecum; nam Sacramenta id efficiunt, quod significant. Sed singula vim specialis cujusdam gratiæ significandæ habent; diversimode ergo gratiam in animam infundunt.

data occasione, intrepide profiteatur — *Eucharistia*, ut maneat constanter in amore Christi, et in eodem progrediatur in dies — *Pœnitentia*, ut commissa delicta detestetur, occasiones peccatorum devitet, in gratia perseveret, et præteritas culpas expiare valeat — *Extrema Unctio*, ut a peccati reliquiis purgetur, in infirmitate sublevetur, et dæmonis insidiis resistat facilius — *Ordo*, ut sacri ministri functiones omnes digne exerceant — *Matrimonium* denique, ut conjuges fidem servent, cupiditates reprimant; prolem valeant pie educare, et omnia conjugii onera animo patienti perferre.

Q. 4. *An valide possit Sacramentum suscipi sine gratia?*

R. *Affirmative:* Sacramentum potest valide suscipi sine gratia. Nam contingere potest, ut omnia ponantur, quæ ad validam, sed desint in suscipiente quæ ad ejus utilem receptionem ponenda sunt. Ut si adultus susciperet Baptisma, quin doleat de actualibus peccatis: Sacramentum valet et character imprimitur; quia nihil de illius substantia deest. Esset tamen *informe*, id est sine gratia, quæ indisposito non datur.

Quia tamen *validum*; ideo, accedente dispositione, seu fictione ut ajunt, recedente, Sacramentum reviviscit, et gratiam confert. Ad modum, quo remoto obice a flumine, aquæ statim revertuntur in alveum suum marte proprio, ac fluunt sicut ante.

Hoc autem in omnibus Sacramentis evenire posse, *una excepta Eucharistia*, docent Lugo, Salmanticenses, Suarez, Tournely aliique multi cum d. Thoma, ac d. Bonaventura [1].

1) 1 De *Baptismo* patet: qui cum sit initerabilis, remoto obice, reviviscere debet, ad delendum originale; cum hoc per baptismum tantum deleri possit. *V.* d. Thomas, 3. p. q. 96. a. 10;

2 Idem dicendum cum Sylvio et Suarez de *Ordine* et *Confirmatione*. Nam cum ista nequeant iterari, videtur consentaneum divinæ bonitati, ne tales suscipientes relinquantur destituti gratia sacramentali tam necessaria confirmatis ad fidem profitendam, et ordinatis ad clericalia munia obeunda;

3 Id valet pari ratione de *Matrimonio* et *Extrema Unctione*, ut docet s. Bonaventura. Quia etiam congruum videtur, quod cum Unctio non possit iterari eodem mortis articulo, nec matrimonium vivente eodem conjuge, interim fideles non careant gratia Sacramenti;

4 Hoc probabilius dicendum est etiam de *Pœnitentia*, ut contra Scotistas communissime docent Thomistæ ex Angelico *(Suppl. q. q. a.* 1*; et in* 4. 17. *q.* 3. *a.* 7. *q.* 1*)*. Casus esset, si quis duo mortalia habeat, unum furti, aliud perjurii; dein memor tantum furti, de eo solum doleat ex motivo speciali supernaturali illius turpitudinis. Tale Sacramentum est validum: quia nulla pars essentialis deest ad valorem. *Non confessio;* cum fiat integra eorum quæ memoriæ occurrunt. *Non dolor;* cum adsit circa peccatum confessum. *Non absolutio* ut supponitur. Tamen est *informe;* quia non habentur dolor de perjurio; neque in alio dolore est inclusus; et si inclusus, non est sensibilis ut

Q. 5. *An Sacramenta æqualem in omnibus gratiam conferant?*

R. Idem Sacramentum gratiam conferre majorem vel minorem pro majore vel minore suscipientis dispositione.

Sacramenta enim sunt causæ necessariæ, quæ nempe operantur vi promissionis a Deo factæ. At illud cujusque causæ necessariæ proprium est, ut majorem vel minorem effectum suum sortiatur, prout magis vel minus idoneum est subiectum, in quo operatur. Sic v. g. idem ignis ligna vividius vel remissius comburit, prout illa magis vel minus sicca sunt, et combustioni magis vel minus accomodata. Hinc Tridentinum docet, Baptismo insignitos *percipere gratiam secundum propriam cujusque dispositionem* [1].

Articulus II. — DE CHARACTERE SACRAMENTALI

Q. 1. *Quid est, et in quonam situs character Sacramentalis?*

R. Quodcumque signum alicui rei impressum, ut ab aliis discriminetur, *characteris* nomine donare solemus. Sic v. g. pastor gregis oves solet signare, ut cujus sint domini facile pateat: et tale signum *character* appellatur.

Character autem Sacramentalis est: *signum spirituale et indelebile, per quod homo christianus distinguitur ab aliis; et fit idoneus ad nonnulla, quæ sunt cultus divini.* Nempe in *Baptismo* fit idoneus ad Sacramenta cetera; in *Confirmatione* ad fidem Christi profitendam ex officio, uti ejus miles; tandem in *Ordine* ad rite obeunda munia ministerii Clericalis.

Essentia characteris sacramentalis non consistit in *initerabilitate;* quia hæc est potius illius effectus. Neque in *mera extrinseca denominatione;* quia character ex Tridentino est indelebiliter in anima impressus.

S. Thomas [2] docet illum esse certam animæ *modificationem*, seu *qualitatem* aut *potentiam spiritualem*, quæ remanet etiam in altera vita, in beatis quidem *ad gloriam*, in damnatis *ad eorum ignominiam*. Cum enim character sit animæ impressus per modum instrumentalis

sufficiat ad pœnitentiam. Restat ergo, ut detestato peccato oblito, gratia reviviscat; ita ut nulla amplius sit obligatio, nisi clavibus subiiciendi peccatum omissum.

Diximus *si Eucharistiam excipias;* cum enim hæc ex sui institutione frequenter possit iterari, ideirco non fuit opus hanc ei tribuere efficaciam, ut subveniantur fragilitati hominum. Censet tamen Croix cum Palao, ac Scoto, quod si quis se communicet, et removeat obicem, antequam species Eucharisticæ consummentur, is non carebit gratia sacramenti. Nam idem est ac si tunc reciperet, cum adhuc entitative subsistat — *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 6, *et n.* 444.

1) Sess. 6. c. 7. 2) Q. 63. a. 4.

virtutis, cumque virtus instrumentalis conditionem sui principalis sequatur; habet quod sit indelebilis, quia agens principalis sive Deus est immutabilis [1].

Q. 2. *An sit admittendus character Sacramentalis?*

Protestantes habent characterem Sacramentalem ut futile commentum recens a Scholasticis excogitatum.

Verum præterquamquod *tota antiquitas illum tuetur*, est etiam de fide eum a tribus Sacramentis imprimi, quæ idcirco *characteristica* dicuntur, et nequeunt iterari. Sic enim Tridentinum definivit: *siquis dixerit in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione et Ordine non imprimi characterem in anima, hoc est signum quoddam spiritnale et indelebile, unde ea iterari non possunt, anathema sit* [2].

Diximus *tota antiquitas illum tuetur.* — Hic pro *Baptismo* appellamus Cyrillum Hierosolymitanum, qui illum dicit *signaculum sanctum et indissolubile* [3]. — Pro *Confirmatione* Cyprianum, qui ait per ipsam baptizatos *signaculo Dominico consummari* [4]. — Pro *Ordine* Augustinum [5], qui scribit ipsum *quadam consecratione homini dari, ideoque iterari non licere* [6].

CAPUT SEXTUM

DE CÆREMONIIS SACRAMENTORUM [7]

Q. 1. *Quid sunt cæremoniæ Sacramentorum?*

R. *Sacramentorum cæremonias* dicimus *ritus illos, qui ex Ecclesiæ*

1) Circa hanc essentiam in Congregationibus privatis ac præparatoriis disputatum quidem est tempore Tridentini Concilii. Nunquam tamen de ipsius characteris existentia, ut refert Card. Pallavicini, questio fuit — V. *Storia del Concilio, l.* 9. *c.* 5.

2) Sess. 7. c 9. 3) In procathec. 4) Ep. 73. 5) L. 2. cont. Parmen. c. 13.

6) Angelicus hanc congruentiam assignat: quid est character? Est potestas ad aliquid ad divinum cultum pertinens; atqui hæc potestas specialis in hisce Sacramentis tribuitur ex dictis; ergo etc.

7) Quoad *musica Instrumenta*, quæ in sacris functionibus adhibentur, videatur Benedictus XIV. Constit. *Annus* — Musica sacra ac moderata animos quodammodo abstrahit a terrenis et rapit ad cœlestia. *V.* Veith, *Scriptura Sacra vindicata.* In prophetis generatim n. 15. — Item Medic. Mojon, *Sugli effetti della musica nel corpo umano* — It. Bouvier, *De Eucharistia, c. VI. a.* 8. § 4.

Quod *lumina* vero in ecclesiasticis ritibus adhibenda notamus: — 1 non licere oleo substituere *horiendum gas* ex immundis ac heterogeneis materiis extractum. Ita sentit Pius Martinucci Pontificius cæremoniarius (De-Luca, *Annali* 1845, *vol.* 20); — 2 neque etiam permitti loco ceræ candelas modernas, vulgo *steariche*, ex sævo nempe magis expurgato ac meliori norma per calcem præparato confectas (a græco *stear*, latine *sevum*). Et S. R. C. ea de re interroganti respondit: *consulat rubricas* (*Annali vol.* 17, *an.* 1843). Quod idem valet paritate rationis de aliis dictis *philippinis*.

...stitutione *solent in Sacramentorum celebratione adhiberi* [1]. Isti autem distinguuntur omnino a materia et forma; et ideo ad Sacramenti essentiam nullo modo pertinent. Harum aliæ dicuntur *integrales* quæ Sacramenti actionem complent, ejusque effectus clarius indicant, ut exorcismi in baptismate; aliæ *accidentales*, quæ ad solum rei ornamentum et decorem pertinent, ut genuflexiones etc.

Proprie autem cæremoniæ discrepant a *ritibus*, quanquam ut plurimum promiscue usurpentur. Nempe *cæremonia* est ipsa actio; *ritus* est modus, quo ea actio fit [2].

Q. 2. *Quid statuendum est de cæremoniis Sacramentorum?*

R. Hæc statuenda sunt de *cæremoniis Sacramentorum*:

1 Ecclesiam *potestatem habere* eas instituendi et adhibendi. Quod est contra hæreticos, et præsertim protestantes hodiernos. Si enim potestatem habuit synagoga sacros quosdam ritus instituendi, et adhibendi, ut patet ex historia veteris Testamenti, haud ea poterit catholicæ Ecclesiæ nostræ negari, cujus synagoga erat figura [3] — Adde: ea potestate semper Ecclesia usa est, ut patet ex Justino, Cypriano, Cyrillo, atque ex antiquissimis tum Græcis tum Latinis Ritualibus [4]. — Quare merito Tridentinum definivit, *prædictam potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi pro rerum, temporum, et locorum varietate magis expedire judicaret* [5].

Sane ea semper fuit Ecclesiæ mens, ut antiqui ritus adamussim serventur. *Tum* ob mysticam significationem, quam innuunt. *Tum* ob instituta majorum quæ præstat venerari. *Tum* ne sensim sine sensu exitiosæ inducantur novitates. Hinc Sixtus V celebri Constit. *Immensa* 22 jan. 1587, qua S. Rituum Congregationem erigebat, præcipit: *ut veteres ritus sacri ubivis locorum in omnibus urbis orbisque Ecclesiis.... diligenter observentur.... ut omnia rite et sancte.... et ex Patrum traditione fiant.*

1) *V.* P. Vincentius a Massa, *Institutiones Liturgiæ sacræ;* Taurini, Paravia, 1835: ubi erudite res tota discutitur; atque plurimæ ad rem liturgicam quæstiones scite resolvuntur — Raffray, *Beautés de culte catholique, Paris* 1843 — Spirito delle ceremonie della Chiesa, *Bergamo* 1815 — Ragionamento sulle origini, e significazioni dei riti della Chiesa, *Lucca* 1840, etc.

2) Quod quidem *Liturgiæ* nomine generatim accipi solet, quamvis *Liturgia* in sua genuitate quodcumque manus publicum designet, a græco *leitos* (publicum, et *ergon* (opus) V. *Macri, Notizia de' vocaboli Ecclesiastici* — De ritibus late disputat Antoine.

3) Deinde deterior esse nequit Ecclesiæ conditio, quam corporis politici cujuscumque in societate civili; atqui proprium est cujusque corporis politici, ut illa statuere valeat, quæ populi utilitatem, vel functionum suarum decorem foveant, vel fovere arbitretur; ergo idem de Ecclesia dicendum est.

4) *V.* Bona, Gavanti, Meroti, Gardellini etc. etc.

5) *Sess.* 21. *c.* 2. — Christus ipse cæremonia adhibuit, sive cum luto cæcum (*Jo.* 9,

2 Cæremoniarum usum populo fideli *pium* esse, *laudabilem*, atque *utilem* [1]. Uti enim tradit Catechismus R., ille mirifice inservit:— 1 ut *dignitas Sacramentorum* commendetur, eisque concilietur debita reverentia; — 2 ut ministri *sancta sancte* tractare videantur; — 3 ut eorum, quæ in Sacramentis peraguntur, *virtus et efficacia* innotescant magis, et quasi ob oculos ponantur, ut inde excitetur fides, ac populorum enutriatur pietas; — 4 adde *mysticam significationem* quam continent cæremoniæ, qua quidem fideles ad cœlestia eriguntur.

3 Cæremoniis rite peractis, durissima quoque *adversariorum pectora scindi*. Sic Valentis perfidi in arianismo imperatoris linivit animum stupor in sacris cæremoniis a d. Basilio pie administratis [2]. Sic satellites a Justina missos ad d. Ambrosii trucidationem ad pœnitentiam reduxit sacer ritus ad eis inspectus [3]. Et ex historia habemus, non paucos ad Religionem nostram conversos fuisse ipsarum cæremoniarum apparatu ac pompa [4].

4 Peccare *pro materiæ gravitate* ministrum, qui cæremonias negligit vel aspernatur; quia negligit Ecclesiæ præcepta gravibus de causis imposita: sicque fideles non modo ad Sacramentorum reverentiam non invitat, sed etiam a devotione revocat, a pietate, a fide, experientia teste [5]. Merito igitur Tridentinum: *siquis dixerit receptos*

sive cum saliva mutum et surdum sanavit (*Marc.* 7); sive cum flexis genibus in terram prostratus oravit (*Matth.* 26); sive cum per insufflationem Spiritum Sanctum Apostolis communicavit (*Jo.* 20), etc.

1) Tum *reverentiæ Deo debitæ* (ait *Stapf* § 214); tum etiam *indoli hominum*, quippe qui a sensibus adeo dependent, quam maxime convenit, ut cultus divinus cum *decenti apparatu* fiat. Indicium plane multi teporis est, sicubi in ædibus privatorum omnia splendent, in Ecclesia vero summa paupertas delegitur. Frustra porro indignantur, qui dicunt: *ut quid perditio hæc?* Cave etenim, ne quasi *deperditum* dicas, quod ad contestandam pietatem proxime Deo impenditur! Imo pro salute ipsius reipublicæ non datur institutum utilius, quam cultus divinus rite celebratus ».

2) *V.* Baronius, *Annal. ad an.* 370, *n.* 41.

3) D. Ambrosius, *Epist.* XX *ad Marcellinam sororem.*

4) *V. Memorie di Religione, di Morale, e di Letteratura*, Modena, Tom. III et X — Scotti, *Teoremi*, *p.* 4.

5) *V.* Liguori, *La Messa strapazzata:* § 2 — Pavone, *Guida Liturgica.*

Audiatur *Stapf* § 574: « Dum Sacerdos inter ipsa sanctissima mysteria nil nisi frontis audaciam, levitatem oculorum, cæremoniarum incuriam, et animum quaquaversus dissipatum præsefert; quid mirum, si etiam adstantes omnis devotionis expertes maneant, vel omnino ad conspectum talium ministrorum de veritate religionis vacillent, dicentes: *Ubi est Deus eorum?* — Quare ut scintilla pietatis in nobis æque ac aliis excitetur, atque in cœlestem denique flammam surgat, præcipua nostra cura sit, ut *sancta* semper *sancte* administremus. Nihil in nobis appareat, quod non modestia, gravitate, decentia et religione plenum sit. Tum sane dicteria et irrisiones, quibus hæretici ac infideles cultum nostrum onerant, facile cessabunt, quippe quibus aliud respondendum non erit, nisi: *Venite et videte* ».

et approbatos Ecclesiæ catholicæ ritus in solemni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a ministris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcumque Ecclesiarum pastorem mutari posse, anathema sit [1].

Diximus peccare *pro materiæ gravitate;* ideo graviter, si negligat cæremonias *integrales* quæ graviter præcipiuntur, vel *accidentales* in magna quantitate, aut cum scandalo gravi, aut cum contemptu.

Scholium — De Sacramentalibus [2]

Q. 1. *Quid, et quot sunt Sacramentalia?*

R. Ad 1. *Sacramentalium* vocabulo nuncupamus *cœremonias quasdam ab Ecclesia inductas, ut ad instar Sacramentorum res sacras significent, et pie adhibitæ plurimum afferant spiritualis utilitatis.*

R. Ad 2. Sacramentalia sex enumerantur hoc versiculo:

Orans, tinctus, edens, confessus, dans, benedicens.

Orans, indicat Orationem Dominicam, et ceteras Ecclesiæ preces, præsertim publicas — *Tinctus,* aspersionem aquæ lustralis, et sacras in diversis consecrationibus unctiones — *Edens,* manducationem esculentorum, quæ a Sacerdote benedicuntur — *Confessus,* confessionem quæ a Diacono fit populi nomine feria v in Cœna Domini; sicuti illam etiam, quæ fieri solet in Missa et in Officio — *Dans,* eleemosynam præsertim, et quidquid ex præcepto virtutis et Ecclesiæ tribuitur — *Benedicens,* benedictionem Episcopi, Abbatis, Sacerdotis. Item benedictiones *candelarum, cinerum, palmarum* etc. [3].

1) Sess. 7. c. 13. — *V.* Muzzarelli, *L'Emilio disingannato*, T. 3. *Dial.* 12.

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 90, *et seqq.*

3) Inter Sacramentalia enumerantur tum *Agni Cerei* a Papa benedicti, vulgo *Agnus Dei*, qui proinde veneratione digni sunt, et quos pingi vel inaurari sub pœna excommunicationis prohibuit Gregorius XIII, uti refert Azorius; tum *Rosa aurea*, quæ in Dominica quarta Quadragesimæ item a Papa benedicitur, ac postea dono mittitur ad aliquem Principem vel Reginam. — *V.* Raynaudus, *Tract.* IV. *T.* 10 *ejus Operum.*

Projicere (ait ex Croix S. Alphonsus, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 94) canibus ossa agni, vel ova quæ in Paschate benedicuntur, Gretserus putat illicitum; sed ea vult comburi, et cineres decenter tractari. Sed negandum, quia res ejusmodi non benedicuntur benedictione constitutiva sive consecrativa, idest per quam reddantur res in rigore consecratæ; sed tantum benedictione invocativa, per quam solum invocatur specialis assistentia Dei circa rerum illarum usum. Quæ porro sic benedicuntur adhiberi semper possunt ad illum usum, ad quem poterant ante benedictionem. Sic sæpissime a Sacerdotibus benedicuntur omnes cibi ante mensam; et tamen postea ex illis cibis datur canibus.

Similiter est licitum candelis vel aqua benedicta uti ad alios profanos usus, decenter tamen: v. g. ad adhibendum lumen pro studio, ad miscendum vinum pro potu; quamquam alii contrarium suadeant.

Q. 2. *Quænam est Sacramentalium efficacia?*

R. Sacramentalibus vis inest remittendi peccata venialia et gratiam sanctificantem augendi, non quidem *ex opere operato* [1]; sed quatenus per illa pii quidam motus in nobis excitantur doloris aut charitatis, quibus venialia delentur. Pii autem illi motus obtinentur per modum *impetrationis* ratione precum Ecclesiæ, quibus Sacramentalia conficiuntur.

Rem explicat de more Angelicus: *triplici ratione aliqua causant remissionem venialium: 1 per infusionem gratiæ: et hoc modo per Eucharistiam et omnia Sacramenta venialia remittuntur; — 2 in quantum sunt cum aliquo motu detestationis: et hoc modo confessio generalis* (per quam intelligenda videtur, quæ fit recitando *Confiteor*), *tunsio pectoris et oratio dominicalis operantur ad remissionem; — 3 in quantum sunt cum aliquo motu reverentiæ in Deum, et ad res divinas: et hoc modo benedictio Episcopi, aspersio aquæ benedictæ, oratio in Ecclesiæ dedicatione et talia hujusmodi operantur ad remissionem venialium* [2]. Hinc consultum est ad sumptionem aquæ benedictæ etc. se excitare ad actus doloris, sive amoris.

Q. 3. *Quid in specie de aqua lustrali, seu benedicta; deque Angelica Salutatione?*

R. Ad 1: *Aquæ lustralis* usus sua imprimis antiquitate et origine commendatur; ab Apostolica enim traditione manasse semperque in Ecclesia floruisse docent eruditi [3]. Aspersio aquæ lustralis est symbolum interioris ablutionis; et per preces Ecclesiæ sanctificata ex ejusdem Ecclesiæ meritis ad salutares effectus habet efficaciam.

Synodus Novariensis hac de re notat: — 1 ut *singulis Dominicis* ante Missam parochialem aut conventualem populus consuetis precibus aspergatur; — 2 ut ad eam asservandam juxta Ecclesiæ januas *vas marmoreum* sive *lapidem* ponatur, et nitidum mundumque servetur, ac in ejusdem *aquæ renovatione* vetus effundatur in sacrarium; — 3 ut unusquisque fidelis eam suo

1) In sententia *communiori et veriori*, quam tuentur Wigandt, Tournely, Lugo, Suarez, Croix etc. Nam nullibi legitur hanc facultatem fuisse Ecclesiæ tributam.

2) 3. p. q. 87. a. 3.

3) Nimirum antiquitus in medio templorum atrio erant aquæ salientes seu putei vel conchæ, ubi fideles templum ingressuri manus et os sibi lavare consueverunt (*V.* Bona, *De rebus liturgicis*) — Ex quo illud certe repetendum apparet, quod adhuc penes nos catholici templa petentes manus dexteræ digito aqua lustrali perfuso sese crucis signo munire solent, ut sic purificati loco sancto, divinisque rebus digniores sint.

Etsi autem olim non solerent fideles aqua benedicta se munire e templo egrediendo; id tamen hodie passim et in usu, quod quidem contra externas tentationes utiliter fieri merito docet Bouvier, *De Eucharistia*, c. VI. a. 4. § 11.

in cubiculo *religiose servet;* — 4 ut *ædes fidelium* a proprio Parocho aliove Sacerdote ab ipso constituto, comitante Clerico, Sabbati Sancti die benedicantur de more 1.

R. Ad 2: Religiosa consuetudo B. Virginem salutandi ad certum campanæ signum mane et vespere ab Urbano II videtur excogitata. A Gregorio autem IX addita salutatio etiam ad meridiem. Aliis alii tamen hanc piam consuetudinem tribuunt. Quidquit sit, certum est eam esse antiquam et valde salutarem 2. Diligentissime Parochi fovere debent tam saluberrimam devotionem indulgentiis cumulatam 3.

Idem dicatur de precibus fundendis *pro defunctis*, dato campanæ signo ad primam noctis horam — Et qualibet feria sexta de *recolenda passione Christi* post meridiem: quod Benedictus XIV jussit Const. *Ad passionis* 1740 4.

Q. 4. *Quænam sunt usitatiores in Ecclesia benedictiones?*

R. Hæ sunt usitatiores in Ecclesia benedictiones:

1 *Benedictio cereorum*, quæ suam habet originem ab institutione festi *Purificationis* B. M. V., cui instituendo viam patuisse tradunt eruditi, cum Gelasius Pontifex inhonesta illa lupercalia sustulit, quæ peragebant Romani, ineunte februario, accensis cereis. Quare festum hujusmodi *Candelaja* solet appellari — De *cereo Paschali* Christi resurgentis figuram repræsentante, qui *via, veritas, et vita est*, docet præclarissimus Annalium Ecclesiasticorum pater Cardinalis Baronius ad annum 418, Zosimum Pontificem decrevisse, ut in Paræciis omnibus adhiberetur. Ex quo patet ante sæculum V id obtinuisse;

2 *Benedictio et impositio cinerum*, et *Benedictio palmarum*. Cineribus benedictis adspergi jamdudum consuevere qui publicam agebant pœnitentiam. Nunc vero solet Ecclesia cineres benedicere iisque fidelium capita adspergere feria 4ª post *Quinquagesimam* (quæ idcirco *dies Cinerum* nuucupatur), ut salutarem mortis memoriam in eorum animos revocet, et sic ad pœnitentiam eosdem adhortetur initio jejunii Quadragesimalis — *Palmarum* vero *benedictio* VIII certe sæculo antiquior est; ejus enim extat testimonium in *Sacramentario* Gregorii M. Palmæ benedictæ *tum* christianæ charitatis symbola, *tum* triumphalem D. N. J. C. in Hierosolymam ingressum exhibent.

Hæc porro omnia, ut religiose tam a Parochis, quam a fidelibus observentur, *Synodus Novariensis* expresse jubet 5;

1) P. 2. c. 2. h. tit.

2) *V.* Bergier, *Dizionario Teol. etc.* art. *Ave Maria* — Ricard, et Giraud, *Bibl. sacra*, art. *Salutazione Angelica*.

3) *V.* Raccolta di orazioni e pie opere, per le quali sono state concesse dai ss. Pontefici le ss. Indulgenze, *Novara* 1847, *libr. Crotti*.

4) *V.* etiam ejus *Notificatio* XLI.

5) Loc. citato.

3 *Benedictio Crucum cerearum.* Veteres rerum Ecclesiasticarum Scriptores Albinus, Amalarius aliique testantur, eam fuisse jampridem in Ecclesia Romana consuetudinem, ut cera intra Paschatis octavam benediceretur fidelibus postea distribuenda; idque ad sanctissimam Christi humanitatem exhibendam. Ea porro cera modo imprimebatur *agnorum forma* ad significandum agnum Dei immaculatum; modo alia forma et præsertim sanctissimo *crucis vexillo* — Cereas autem hujusmodi cruces consuevere antiqui pio animo suscipere, domi asservare; et in quibusdam regionibus eas statis supplicationibus *ad urbis portas, vel paræciarum confinia*, vel alia definita loca solemniter affigere, uti fit in Novariensi Diœcesi 1);.

4 *Benedictiones ceteræ et exorcismi ad morbos depellendos, ad noxia animalia profliganda, ad ingruentes grandines avertendas.* Hic item usus sua antiquitate commendatur, uti videre est in Ritualibus etiam vetustissimis.

Quia tamen hac in re facillime foveri solet vana et superstitiosa credulitas popelli, ideo hæc sapienter monet *Synodus Novariensis:*

1 Ut Sacerdotes omnes sedulo caveant, ne benedictiones aut exorcismos desumant ex *ineptis quibusdam libellis,* qui circumferuntur; neque aliis unquam utantur cæremoniis precibusque, quam quæ in Rituali R., quæque in Benedicti XIV operibus, et Venerabilis Episcopi Caroli Bescapè scriptis exhibentur. Imo neque exorcizare præsumant sub gravissimis pœnis absque expressa Episcopi licentia;

2 Ut cœlo tonante et læda ingruente tempestate, curet Parochus populum *in Ecclesia convocandum;* non tamen noctu. Eumque excitet ad peccatorum contritionem; Litanias Sanctorum aliasque preces, ipso alternante populo, recitet; eidemque suadeat Deum esse jejunio imprimis, orationibus et virtutum exercitio placandum; neque ad flagella avertenda prodesse solum campanarum sonitum, imo potius ictus fulmineos provocare 2;

3 Ut totis viribus in id incumbant Parochi primum, ac ceteri dein Sacerdotes, quo e vulgo erroneæ opiniones de potestate dæmonum vel lamiarum prorsus eradicentur. Neque unquam quidquam fiat, quod Religionis puritati et integritati fidei nostræ non sit consentaneum 3.

1) *V. Degli scritti del v. D. Carlo Bescapè Vescovo di Novara*, ediz. compendiata ad uso de'RR. Parochi della stessa Diocesi, Novara 1830.

2) De campanis v. Benedictus XIV, *Notificatione* XX.

3) *V.* Canestri, *La Rubrica de'Parochi*, *Alessand.* 1843, ubi Parochus normam invenit sese gerendi in omnibus iis, quæ spectant ad sacri sui ministerii exercitium.

DISPUTATIO SECUNDA

DE SACRAMENTO BAPTISMI

CAPUT PRIMUM

DE NOMINE, NATURA, INSTITUTIONE ET NECESSITATE BAPTISMI [1]

Q. 1. *Quid est Baptisma?*

R. *Baptismi* nomen græcam habet originem, ac generice significat *immersionem* et *ablutionem*.

Prout vero est ritus Christianæ Religionis, ad ejus præstantiam indicandam Baptisma compluribus consuevere Scriptura et Patres designare vocabulis. Sic dicitur *lavacrum regenerationis; illuminatio; sepultura* [2]*; sacramentum fidei; prima salutis tabula; janua sacramentorum; sigillum, signaculum, obsignatio* etc. [3].

Communiter autem Baptisma definitur: *Sacramentum a Christo institutum ad spiritualem hominum regenerationem, quæ fit per ablutionem aquæ, et cum expressa Ss. Trinitatis invocatione.*

Dicitur: — 1 *Sacramentum a Christo institutum*, per quæ verba Baptismus convenit cum aliis Sacramentis; — 2 *ad spiritualem hominum regenerationem*, et sic patet ejus differentia; — 3 *per ablutionem aquæ*, et sic designatur ejus materia; — 4 *et cum expressa Ss. Trinitatis invocatione*, et sic ejus forma indicatur.

Q. 2. *An Baptisma sit verum Novæ Legis Sacramentum?*

R. *Affirmative:* de fide est a Tridentino et Florentino definitum, Baptisma esse verum N. L. Sacramentum. Et sane ad verum et proprie

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 95, *et seqq.*.

2) « Recordare, lector (ad rem Contenson, *Reflexio ubi de intentione Ministri in Sacram.*), quod baptismus sepultura est, qua mundo mortui cum Christo veluti sepeliuntur, dicente Apostolo (Rom. 6): *consepulti sumus ei per baptismum in mortem.* Ergo vita mortui, vita nobis sepulti ducenda est.

Sepultus separatur a societate, nullum habet cum viventibus commercium. Ergo baptizatus a damnandis operibus debet omnino non vivere, nec cum peccatoribus fœdera iniquitatis inire.

Sepulto nulla spes est redeundi ad sæculi vitam; ergo baptizatus cum mundo et maximis mundi inimicitiam gerere capitalem, immortalem, implacabilem, et citra omnem restituendæ et integrandæ amicitiæ expectationem obligatur.

Sepultus est in loco oblivionis....; ergo baptizatus tametsi recogitare debeat annos suos in amaritudine animæ suæ, omnium tamen peccati incentivorum delere memoriam debet, ne iterum labatur in scelera etc. ».

3) Klee, *Storia de' dogmi* (*T.* 2) alia plura nomina recenset.

dictum Sacramentum constituendum tria satis sunt: 1 ritus externus et sensibilis; 2 Christi institutio; 3 gratiæ divinæ collatio ex divina institutione. Atqui hæc tria in Baptismo concurrunt:

1 *Ritus externus et sensibilis*; talis enim est ablutio aquæ: talis est etiam expressa illa Trinitatis invocatio;

2 Quod talis ritus a Christo institutus sit, probant illa verba: *euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris etc.* [1]. Hoc nec ipsi hæretici audent inficiari;

3 Quod adsit *gratiæ collatio ex divina institutione*, constat ex illo Christi oraculo: *nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei* [2]. Ergo poterit qui renatus fuerit; verum qui potest cœlum introire, Dei gratia debet esse donatus.

Q. 3. *Quandonam Baptisma fuit institutum?*

R. *Valde probabiliter* dicimus cum S. Thoma, Baptisma fuisse institutum ante Christi passionem, quando nempe Christus in Jordane voluit a Joanne baptizari [3]. Tunc enim videtur aquæ virtutem regenerandi ex illo contactu tributam fuisse. Hanc sententiam amplectitur Catechismus Romanus, Nazianzenus, et Augustinus.

Promulgatum vero constat post resurrectionem, cum Christus ipse Apostolos misit in universum mundum iis verbis: *euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.* Ex quo quidem tempore passim obligare cœpit; quia tunc passim sufficienter dignoscebatur.

Q. 4. *Quid statuendum de necessitate Baptismatis?* [4]

R. 1: Si sermo sit de *parvulis*, certum est illis baptismum esse necessarium ad salutem necessitate medii, *extra martyrium*. Est contra Pelagianos, Manichæos, Wiclefitas, Calvinianos etc.

Prob. 1 ex *Scripturis*, ubi dicitur: *nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei* [5]. Quæ lex cum generalis sit, etiam infantes comprehendere debet; qui tamen cum non sint capaces præcepti, dicendum est ea verba necessitatem medii includere, et conditionem *sine qua non*.

Prob. 2 ex *ss. Patribus*. Hæc habet Cyrillus: *si quis non baptizatur*,

1) Matth. 29. 2) Jo. 3. 3) P. 3. q. 50. a. 2.

4) Triplex distingui solet Baptismus: — *Flaminis*, et est ardens desiderium suscipiendi Baptismum. — *Sanguinis*, et est martyrium hominis non Baptizati pro Christo perpessum. — *Fluminis*, et verum est Baptisma, quod Christus instituit; quod Sacramentum est; ac quod semper intelligitur, cum sine addito usurpatur Baptisma.

Hæ species sequenti enumerantur versiculo:

Baptismum reddunt et votum *et* sanguis *et* unda.

5) Jo. 3.

salutem non habet præter solos martyres [1]. Et S. Ambrosius loquens de hac re ait: *Christus utique nullum excipit, non infantem, non aliqua præventum necessitate* [2].

Prob. 3 ex *ratione:* nemo potest salvari nisi per Christum, sic ut illi incorporetur et ejus fiat membrum; atqui homo est per Baptismum, quod Christo incorporatur et illius membrum fit.

Hinc jure merito Tridentinum Concilium sic definit: *si quis dixerit Baptismum liberum esse, hoc est non necessarium ad salutem, anathema sit* [3].

Diximus *extra martyrium;* martyrium enim vices supplere Baptismi etiam in infantibus, probat constans et perpetua Ecclesiæ praxis; quæ semper uti martyres venerata est infantes ab Herode pro Christo necatos. Quod quidem fundamentum habet in illis verbis Domini: *qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam* [4]. Hinc Cyprianus vel quivis alius [5]: *martyrium appellatur tam corona quam Baptisma; quia baptizat pariter, et coronat* [6].

R. 2: Si vero sermo sit de *adultis* et rationis usum habentibus, item de fide certum est, ipsis quoque Baptismatis Sacramentum necessarium esse *necessitate medii, imo et necessitate præcepti:* verum extra votum atque martyrium.

1 *Necessitate medii;* si enim verba *nisi quis renatus fuerit ex aqua etc.*, ita generalia sunt, ut ipsos etiam infantes complectantur, tanto magis ad adultos pertinere dicenda sunt;

2 *Necessitate præcepti;* nam quod necessarium est *necessitate medii* ad salutem, eo ipso intelligitur a Deo et ab Ecclesia præceptum; cum nihil gravius tam Deus quam Ecclesia præscribere debeat, quam id, sine quo salus comparari non potest. Atqui Baptismus ex dictis necessarius est adultis *necessitate medii;* ergo et *necessitate præcepti.*

Diximus *extra votum et martyrium* — De *martyrio* jam patet — *Votum* autem (quo nomine intelligitur: *contritio perfecta vel amor Dei super omnia, cum desiderio Baptismi suscipiendi*) Baptismi vices, in illius suscipiendi impotentia, item supplere constat ex eo, quod perfecta charitas est inseparabiliter conjuncta cum gratia

1) Catech. 3ª. 2) L. 1 de Abr. c. 18. 3) Sess. 7. c. 5. de bapt.

4) Matth. 29 — *V.* Benedictus XIV. *L.* 3. *c.* 15 *de Canonizatione Sanctorum.*

5) L. de singular. Clericor.

6) Imo *probabile* est gratiam conferre statim ac martyr accipit lethale vulnus; licet postea miraculose non moriatur. Ratio, quia jam in causa mors accipitur: et ita est vere martyr Joannes Apostolus, et B. V. M. — *V.* Mazzola, *De B. V. Disputat. pag.* 264.

sanctificante juxta illud: *qui diligit me, diligetur a Patre meo* [1]. Idque declaratum habemus in Tridentino [2].

Unde Innocentius III consultus de Judæo, qui se ipse baptizaverat, ait nullum esse Baptisma. Si tamen continuo decessisset, ad patriam evolasse, utique ob votum Baptismatis [3].

CAPUT SECUNDUM

DE MATERIA ET FORMA BAPTISMI [4]

Q. 1. *Quænam est materia remota Baptismi?*

R. Indubitatum est, imo de fide materiam remotam baptismi non aliam esse præter *aquam naturalem*, ut clare innuunt ea verba: *nisi quis renatus fuerit ex aqua.* Hinc Tridentinum definit: *si quis dixerit aquam veram et naturalem non esse de necessitate Baptismi; atque ideo verba illa D. N. J. C.* nisi quis etc. *ad metaphoram aliquam detorserit, anathema sit* [5].

Est contra *Bezam* putantem quovis liquore Baptisma in necessitate conferri posse — Contra *Seleucianos* docentes in igne esse baptizandum juxta illud Joannis Baptistæ qui ait [6], Christum esse baptizaturum *in Spiritu S. et igne* [7] — Est tandem contra *Socinianos, Quakeros*, aliosque, qui per aquam accipiunt munditiem cordis [8].

Porro *loquendo de validitate* fatentur omnes naturalem esse existimandam aquam fontis, putei, maris, fluminis, lacus, cisternarum et pluvialem; *nec refert frigida sit, an calida* [9]. — Idem est de aqua resoluta ex nive, glacie vel grandine: de aqua sulphurea seu minerali: de aqua defluente tempore nimboso a pariete vel arborum foliis, aut collecta ex densatis vaporibus — Idem est de rore, de aqua venenata, turbida vel mixta cum alia re; modo aqua sit adhuc prædominans ita, ut in communi existimatione adhuc censeatur aqua.

1) *Joan.* 14. — Ex Layman autem aliisque communiter sufficit (saltem in eo qui Baptismi legem non novit) *votum implicitum*, generalis nimirum voluntas faciendi omnia, quæ a Deo ad salutem præcepta sunt, in quibus adest profecto et ipsum Baptisma.

2) Sess. 7. can. 4.

3) C. dub. de Bapt.

4) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 102, *et seqq.*

5) Sess. 7. c. 2.

6) Matth. 3.

7) Hoc tamen, ut patet, dixit Joannes ad discriminandum Baptismum suum, quasi diceret: se tantum baptizare in aqua, et Salvatorem in Spiritu S. esse baptizaturum, qui ignis est peccata consumens; vel qui igne charitatis inflammat nos.

8) Möehler, *La Simbolica, T.* 2. § 68.

9) Hic notamus ex Synodo Novariensi *(de bapt.)* pro incolumitate puerorum tuenda in rigida hieme, parum aquæ tepefactæ esse misceudam in cochleario cum acqua baptismali.

Sed habetur ut *materia invalida* sanguis, lac, vinum, urina, pituita, succus herbarum ac fructuum; cum non sit aqua.

Habetur autem communiter uti *dubia materia:* — 1 jus, lixivium, theum, cafetum; — 2 aqua soluta ex sale; — 3 cervisia et atramentum, tametsi tenue; cum talis aqua magis corpus polluat, quam lavet.

Diximus vero *loquendo de validitate*. Nam *ad licitatem* quod spectat, extra necessitatem (in Baptismo saltem solemni) sub mortali est adhibenda aqua munda et consecrata; *tum* ex præcepto Ecclesiæ; *tum* in reverentiam Sacramenti.

Quid (dices) *de aqua arte alchymica educta ex floribus, plantis, radicibus, et materiis similibus?* — Concina et Gonet cum d. Thoma negant aquam illam esse validam; quia artificialis est.

Sed Continuator Tournely, Croix, Holzman etc. dicunt eam esse *probabiliter* validam; et ideo in necessitate extrema omnino sub conditione eam esse adhibendam. Docent enim Philosophi in mixtis semper vere et formaliter remanere elementa, quæ adhuc ars chymica posset in species suas resolvere, si ita placeret; et sic evadere vera aqua, ut prius erat. Videtur etiam jus canonicum convenire [1].

Dicimus *arte alchymica;* nam aqua naturalis simpliciter distillata, rosis aut aliis floribus in aqua infusis, est vera aqua naturalis [2].

Quid (addes) *de saliva, sudore et lacrymis? De aqua fluente e vite et plantis? Quid demum de glacie et nive non solutis?*

De saliva *verius* illam asserunt materiam omnino ineptam, ut declaravit Innocentius III [3] — Idem *communiter* docent de sudore et lacrymis; non enim est vera aqua.

Aquam vero fluentem e *vite* et *plantis,* licet aliqui faciant materiam absolute invalidam; cum potius succus sit. *Melius* tamen illam *dubiam* docent; quia adhuc aliquid continet de vera aqua.

Idem dubium ponunt complures in *glacie* et *nive* nondum solutis; cum in communi acceptatione non habeatur ut aqua, neque ad abluendum inserviat.

Curnam (quæres) *aquam, non aliud elementum elegit Christus pro materia Baptismi?* Præter sapientem Institutoris voluntatem ratio esse potest: *tum* quia aqua est elementum omnibus obvium; *tum* quia inter effectum aquæ in corpore et effectum Baptismi in anima maxima adest similitudo, et optima analogia [4].

1) C. in quadam de celeb. Miss. 2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 104.

3) C. penult. de Bapt.

4) Sic aqua corpus lavat et sordes abstergit, et gratia baptismi maculas abluit animarum. Aqua calores ardoris attemperat, et gratia baptismi passionum moderatur

Q. 2. *Quænam est materia proxima Baptismi?*

R. Cum materia Sacramenti proxima non aliud sit, quam usus et actualis applicatio materiæ remotæ facta subjecto, cui Sacramentum confertur; cumque aqua applicetur baptizando per ablutionem, clare deducitur, ***ablutionem*** ipsam esse ***materiam Baptismi proximam.***

Hæc autem ablutio tripliciter fieri potest: — 1 per *immersionem*, corpus nempe mergendo in aqua sicut in balneo. Primis sæculis Baptismus conferebatur per trinam immersionem; — 2 per *aspersionem*, modo quo solent aspergi fideles aqua lustrali; — 3 per *infusionem*, vel potius *effusionem*: et est ablutio hodie in usu in Ecclesia Latina, quæ consistit in effundendo aquam super caput baptizandi.

Ad valorem baptismatis nihil refert quecumque modo ex dictis conferatur. Hæc nostra propositio non est contra Lutheranos vel Calvinistas, qui nobiscum hac in re conveniunt. Sed contra *Græcos schismaticos*, qui dicunt Latinos a fide catholica discessisse omittendo trinam immersionem. Sed frustra ipsi nos calumniantur; licet enim illa triplex immersio esset in usu penes veteres, non ita tamen observabatur, ut haberetur tanquam invalidus Baptismus collatus per simplicem infusionem vel aspersionem.

Hujus rei egregium testem appellamus Cyprianum Episcopum Carthaginensem, qui doctrina et sanctitate inter primos præfulsit sæculo III: ille igitur olim consultus, quid sentiendum esset de Baptismate *clinicorum, qui aqua salutari non erant loti, sed tantum perfusi* [1]; respondit, *aspersionem quoque aquæ instar salutaris lavacri obtineri* [2]. — Idem confirmatur ex facto, quod legitur in Actis Apostolorum [3], ubi constat tria circiter hominum millia Baptismum recepisse eadem die. At verisimile non est multitudinem tantam fuisse intra spatium unius diei ab Apostolis baptizatam per trinam illam immersionem. Verisimilius profecto videtur baptizata per simplicem aspersionem vel infusionem [4].

æstus ac castigat. Aqua omnia fœcundat, et baptismi aqua irrigatus animus fit hortus amænissimus. Aqua sedat sitim quæ est appetitus frigidi et humidi, et gratia baptismi omnia cordis nostri desideria cælestibus implet. Ita Contenson, *Reflexio ubi de necessitate baptismi.* 1) Epist. 76.

2) *Clinici* more Ecclesiæ dicebantur qui falso religionis prætextu ad mortem usque differebant baptismi susceptionem. Est a græco *cliné*, lectulus. 3) C. 2.

4) Justis autem de causis Ecclesia nostra immersionis ritum omisit, ac præcipue ut puerorum incolumitati et mulierum pudicitiæ consuleretur.

Merito tamen cum Angelico observamus (Q. 77. a. 8), quod in qualibet Ecclesia sub gravi observanda est ea quæ viget consuetudo, cum res gravis sit — *V.* Perrone, *De Baptismo*, n. 21.

Q. 3. *Quænam corporis pars est abluenda ad validum Baptisma?*

R. Pro certo habent omnes valere Baptisma, si ablutio contingat in *capite* uti præcipua corporis parte — Imo *communissime* docent valere etiam, si contingat in *scapulis, humeris, pectore*, vel parte alia principali; quia est vera hominis ablutio. Quamquam extra casum necessitatis semper caput sit præferendum.

Quia tamen semper remanet aliquale dubium, cum dissidium sit inter Doctores et Ecclesiæ Antistites, ut notat Benedictus XIV [1]: cumque hac in re tutiora semper sequenda sint; merito docet Angelicus, quod si caput non abluatur, Baptisma sit postea iterandum sub conditione, uti etiam Rituale Romanum præscribit. Et hoc magis currit, si ablutio fiat in *digito, pede*, aut alia minima parte.

Quid (inquies), *si ablutio contingat tantum in veste, vel in capillis?* Circa *vestem* fatentur merito tale Baptisma esse prorsus invalidum; cum sic non abluatur homo.

Quod vero pertinet ad *capillos*, alii negant cum Concina valere Baptismum; quia crines non sunt animati. Alii vero *probabiliter* affirmant illud valere; quia licet crines non sint animati, bene sunt partes hominis.

Nobis videtur *recta* opinio Lugo et Layman, qui dubitant; et ideo in necessitate dicunt Baptisma esse conferendum sub conditione.

Quidnam (addes) *siquis ad baptizandum puerum, ipsum projiciat in flumen, formam Baptismi pronuntians?* — Alii negant valere talem Baptismum; quia contactus aquæ non fieret a ministro, sed a corporis mole — Alii affirmant; quia jam hic omnia concurrunt: *materia, forma, intentio* et *actio ministri*. Utrumque est *probabile* [2].

Quid (dices) *si quis verba proferens supponat puerum alteri, qui aquam infundit?* Invalidum tunc est Baptisma; quia cum infundens sit causa moralis, hic abluere dicitur, non supponens. Unde actio administra divisa est — Aliter esset, si quis puerum supponeret aquæ e tecto decidenti; tunc enim, cum hic solus moraliter operetur, ipse in veritate dicitur abluere.

1) De Syn. Diœcesana, L. VII. cap. 5.

2) Dicimus autem nunquam fas esse infantem, quamvis mox decessurum, in flumen projicere; quia nunquam fas est innocentem *directe* occidere ex illo Scripturæ oraculo (Exodi 23): *insontem et justum non occides.*

Communiter tamen cum Layman dicunt licere aqua gelida (si alia haberi non potest) puerum baptizare mox moriturum; licet timeatur ex hoc mors acceleranda. Quia tunc mors non eveniret, nisi *per accidens*; cum talis actio *per se* tendat ad ablutionem — *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 106.

Q. 4. *An infans in necessitate baptizari possit, etsi nondum natus?*

R. Pro certo habendum est:

1 Nullum esse Baptisma, si pro puero abluatur *corpus matris*: sane puer est a matre omnino distinctus. Vel si ei benedicatur in nomine Trinitatis: hoc est contra Cajetanum; a cujus tamen operibus jussu Pii v hæc opinio expuncta fuit;

2 Multo minus illud valere, si *mater exterius pueri oblationem Deo faciat*, ut excogitavit Ludovicus Bianchi;

3 A fortiori Baptisma invalidum esse, nec justificari infantem *efficacissimis parentum ad Deum precibus*, aut eorum *efficaci desiderio* baptismi conferendi. Hoc non inverisimile esse putavit Eusebius Amort; sed scriptum est: *nisi quis renatus fuerit ex aqua* [1].

Quod si puer in ipso matris utero per aliquod instrumentum aqua tingi possit, etsi nondum pars ulla in lucem prodierit, utrum valeat Baptisma sic collatum, disputant.

Alii negant; quia nemo dici potest *renatus*, nisi prius natus sit. Porro de Baptismo dictum est: *nisi qui renatus fuerit ex aqua.* Addunt auctoritatem Ritualis, cujus en verba: *nemo in utero matris clausus baptizari debet.* Addunt ss. Thomam, Augustinum, Hisidorum [2]

Sed alii *satis probabiliter* affirmant, quibus non parum adhæret Benedictus xiv [3]; quia talis homo jam existit viator, et ideo potest Baptisma suscipere. De tali autem existentia explicant vocabula *nasci* et *renasci*. Nonne de Christo in utero Virginis vix concepto dictum fuit: *quod in ea natum est, de Spiritu Sancto est?* [4] — Rituale autem et Patres explicant de puero ita clauso in utero matris suæ, ut baptizari nequeat, nisi abluendo solum corpus matris ipsius.

Nos porro putamus in casu necessitatis talem puerum esse omnino baptizandum *sub conditione.* Quod tamen non a Parocho, sed ab Obstetrice vel Chirurgo peragendum est pudoris causa [5].

Sed (quæres) *an liceat incidere matrem ad baptizandum infantem? Affirmative*, si periculum mortis matris sit remotum; non vero si sit proximum. Cum enim non liceat matrem occidere, ut puer baptizetur; ita etiam non licebit eamdem probabili et proximo mortis periculo ob talem causam exponere. Ita ait Angelicus citans illud

1) Has hypotheses jam excogitaverat et inanes ostenderat Vasquez *in* 3. *p.* 1. *S. Tho. disp.* 151 — *V.* Bergier, *Dizionario* — Ricard et Giraud, *Bibliot. sacra ecc.* V° Bambini, Battesimo — Perrone, *de Baptismo*, *nn.* 156, *et seqq.*

2) 3. p. q. 68. a. 1; Ep. 57 ad Dardan.; Et ex c. 115, de cons. D. 4.

3) De Syn. l. 7. c. 5. 4) Matth. 2.

5) Laudatus Pontifex affert etiam doctrinam Sylvestri et Vasquesii, qui volunt esse baptizandum infantem licet adhuc involutum in secundina. Quod Layman censet *probabile;* nam secundina habetur veluti pars infantis, quia illa cum ejus umbilico continuatur.

Apostoli: *non sunt facienda mala, ut eveniant bona* [1]. Judicium autem de periculi natura ferendum erit a peritis.

Duo hic adnotamus: 1 si mater jam mortua sit, tenetur curare Parochus, ut ejus statim *fiat incisio;* et fœtus quamprimum caute extrahatur, uti spes aliqua effulgeat salvandi infantulum [2];

2 Si mater gravida sit *ad mortem condemnata,* quamvis generatim loquendo sit expectandum tempus puerperii [3]; *valde* tamen *probabiliter* dicunt Filliucius, Layman, Suarez etc. quod (si certo timeatur infans morte decessurus priusquam nascatur) licite possit secari venter matris anticipando supplicium. Alias dilatio, quæ est in bonum prolis, vergeret in illius damnum.

Q. 5. *Quænam aquæ quantitas requiritur ad ablutionem?*

R. Cum non sit definita quantitas aquæ in baptismo; ideo dicimus tantam generatim requiri, quanta sufficiat, ut corpus dicatur vere ablui. *Communiter* aiunt Concina, Layman, ac Tournely non sufficere unam vel alteram guttam, præsertim si gutta non fluat. Verum tenent *probabilius* Elbel et Holzman id dubium esse.

Ceterum si baptizans motu digiti madefacti statim ablueret partem corporis baptizandi, *commune* est cum Anacleto, Coninchio, Filliucio aliisque valere Baptismum; quia tunc aqua revera flueret.

Q. 6. *Quænam est forma Baptismi?*

R. Definitum jam est tum in Latheranensi [4], tum in Tridentino [5] veram et legitimam Baptismi formam consistere in his verbis: *ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti,* juxta illud Christi præceptum: *euntes in mundum universum docete omnes gentes baptizantes eos in nomine etc.* [6].

1) Rom. 8.

2) « Croix hoc advertit circa praxim, nempe ut statim post mortem matris aperiatur os ejus, ut si proles vivit, non suffocetur. Ait Cangiamila cum Possevino, Gobet etc. peccare graviter parentes, qui negligunt efficere, ut fiat incisio; et etiam chirurgos qui illam negligunt vel differunt... Præterea dicit, quod si alter reperiatur, etsi non chirurgus, qui vires habeat faciendi incisionem, tenetur illam operari ». Ita Liguori, *Homo Apost. Tract.* XIV. *n.* 9.

Ad prospiciendum infantibus valde præstat, ut consulatur laud. Canglamila in sua *Embryologia sacra*, quæ adeo commendatur a Benedicto XIV, *De Synodo* — It. vid. ejus Compendium, auctorem Dinouart, ac penes Bouvier in Supplemento — Quod Compendium habetur etiam in *Bibliot. sacra,* ovvero *Dizionario universale delle scienze eccl. dei PP. Ricard, e Giraud. Mil. vol.* 21 — It. *Essai sur la Theologie* etc.

3) Ex L. prægnant. 3 de pœn.

4) C. Firmiter.

5) Sess. 7. c. 4.

6) Hæc forma semper viguit in Ecclesia Catholica, cum hoc solo discrimine accidentali, quod Ecclesia Græca omittit pronomen personale *ego;* et ejus loco dicit *baptizatur,* vel *baptizetur servus Christi in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti* — Hac de re errores enumerat Klee, *Storia de' dogmi, T.* 2.

Ubi vides quinque ad formam pertinere, juxta quæ ejus valor expendi debet. Pertinet ad eam: — 1 *persona, quæ baptizat*, saltem in actu exercito; cum ipsa sit, quæ operatur; — 2 *actus baptizandi*, ut sic materia determinetur ad specialem effectum; — 3 *persona, quæ baptizatur;* sicut enim ablutio, ita et forma circa determinatam personam versari debet; — 4 *unitas divinæ naturæ*, ut vera habeatur Dei confessio; — 5 *personarum distinctio cum propriis vocabulis*, ut probat Sanctorum Patrum consensus, Ecclesiæ praxis ac Christi institutio, a qua quidem suum habet effectum Baptisma.

Q. 7. *Quæ variatio formæ Sacramentum Baptismatis invalidat?* [1]

R. Videndum, an variatio formæ sit *substantialis*, an *accidentalis*:

Prima variatio habetur quando non amplius existit substantia verborum, quæ præscripta sunt; et hæc profecto Sacramentum invalidat, ut patet. Esset v. g. siquis illud conferens dicat: *ego te ungo*. Vel *ego te communico in nomine etc.* Vel *ego te baptizo in nominibus Patris etc.* Vel *in Patre et Filio etc.* Vel *cum Patre et Filio etc.* Vel *in nomine Patris per Filium et Spiritum Sanctum.* Ratio est, quia non satis explicaretur unitas essentiæ divinæ [2].

Altera variatio habetur, quando sensus adhuc remanet quoad substantiam: et hæc Sacramentum minime invalidat, nisi variet in ministro intentionem faciendi quod facit Ecclesia. Esset v. g. siquis *vel* mutet idioma; *vel* substituat verba synonima; *vel* adhibeat formam Græcorum; *vel* omittat verbum *ego*. Ratio est, quia adhuc satis redditur sensus — *Vel* (saltem *in probabiliori* sententia) si omittat verbum *in*; latino enim idiomate tacentur præpositiones ad elegantiam [3]. Vel ob balbutiem formam corrumpat in fine; sic enim voces constitutæ sunt, ut si aliquando cum vitio proferantur, idem significent, cum jam ab initio sensus præoccupatus sit. Hinc Zacharias Papa validum declaravit Baptisma ita collatum ob linguæ latinæ ignorantiam: *ego te baptizo in nomine Patria, Filia et Spiritu Sancta* [4].

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 108.

2) *Vel* si adderet in fine ad nomina trium personarum *nomen Beatæ Virginis* intendens Baptismum conferre in nomine B. Virginis, sicut in nomine Trinitatis; quia perverteretur vera Divinitatis confessio; secus si hoc adderet ex importuna devotione. *Vel* si omittat particulam *te;* quia non determinaretur Baptismus. *Vel* si omitteretur *ego te baptizo;* ex propositione ab Alexandro VIII damnata sub n. 27.

3) « Hæc sententia, spectata ratione, mihi videtur *verior;* sed cum agatur de valore Sacramenti, saltem ob auctoritatem DD. dicerem ab altera non recedendum. Ideo recte ait Concina, quod talis omissio non posset excusari a mortali » — Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 112.

4) *Vel* si dicat: *ego te baptizo in nomine Filii et Patris etc.*, licet etiam præponendo Filium velit significare hunc esse principium Patris. Nam aliter ex se sonat ipsum nomen Patris. Neque error internus ministri præjudicat valori Sacramenti.

Vel si dicat: *ego te baptizo in nomine Patris, in nomine Filii etc.* nam repetitio nominis ex se non mutat sensum [1]. *Vel* si dicat: *cum nomine Patris, Filii etc.* ex decreto Benedicti XIV, 7 dec. 1741. *Vel* si omittatur conjunctio *et*, modo præponatur tertiæ personæ; nam ex communi usu quando sunt plura nomina, sufficit conjunctionem addere ultimo [2].

Quid (inquies) *siquis Baptisma administret in nomine Genitoris et Geniti et Procedentis ab utroque?* Baptismus hujusmodi saltem ut dubius habendus est ex S. Thoma; nam hic assumenda sunt illa nomina, quibus *communius* consueverunt nominari Personæ.

Idem est de hisce formulis: *in virtute Patris etc.*; vel *in nomine Sanctissimæ Trinitatis*; vel *in nomine unius et trini*; vel *in nomine trium personarum*.

Item merito aiunt, si loco *Filii* dicatur *Jesu Christi*; licet enim Jesus Christus noscatur esse Filius Patris, tamen id non satis exprimitur.

Quid (addes) *de Baptismo in solo nomine Christi Jesu?* Nemo illum hodie uti validum habet; deest enim præscripta illa trina personarum invocatio, de qua in Evangelio et in Tridentino.

Quomodo ergo (dices) intelligenda erunt illa verba: *in nomine Christi baptizabantur viri?* [3] *Communius et probabilius* interpretes ibi pro nomine *Christi* intelligunt Baptismum a Christo institutum ad differentiam Baptismi Joannis: et hæc videtur vera sententia. Unde ait Billuart, d. Thomam, qui docet Apostolos tunc sic baptizasse ex speciali Christi revelatione, *hypothetice* potius fuisse locutum.

CAPUT TERTIUM

DE BAPTISMI MINISTRO [4]

Q. 1. Quinam Baptismi minister quoad validam administrationem?

R. Certum est contra Calvinum, quemlibet sive sit vir sive fœmina, sive christianus sive non, sive in necessitate sive extra, valide Baptis-

Excipe tamen si cum mente hæretica ita varietur forma, ut etiam exterius alium sensum verba habere possint, quam Christus intendit; tunc enim vera Ecclesiæ intentio perversa esset, ut si quis diceret *Spiritu Sancta*, intendens tertiam personam esse muliebrem.

1) Id *probabilius*; attamen quia contraria opinio non est omnino improbabilis, ideo talem formam censeo non esse tutam — Ita Liguori, *Opus Mor. l. 6. n.* 111.

2) Utrum vero absolute possit illud *et* omitti, alii affirmant; quia sic etiam est usus. Verum videtur id in nostro casu non posse; secus non haberetur personarum realis distinctio. Nam Spiritus Sanctus generice loquendo tam competit Patri, quam Filio; ut ergo fiat distinctio, illa conjunctio videtur necessaria.

3) Act. 8.

4) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 113, *et seqq.*

mum conferre; ad illius enim administrationem non requiritur actus Ordinis — Hinc Augustinus ait, Baptismum *etsi nulla necessitate usurpetur, et a quolibet cuilibet detur, non posse dici non datum* [1] — Idque declaratum fuit a Latheranensi IV.

Et sane pertinet ad Dei misericordiam, ut ea quæ sunt de absoluta necessitate salutis, quisque facile inveniat.

Q. 2. *Quisnam est minister Baptismi quoad liceitatem?*

NOTA. Triplex est distinguendus baptismi minister:

Unus *ordinarius*, qui nempe jure ordinario cum cæremoniis ab Ecclesia præscriptis baptizat;

Alter *extraordinarius*, qui item solemniter baptizat; sed ex delegatione tantum;

Tertius *necessitatis*, qui in necessitatis casu baptizat, cæremoniis omissis — Hoc posito:

R. 1: *Minister solemnis* et *ordinarius Baptismi, jure divino* est non solum Episcopus; sed etiam Sacerdos. Constat tum ex illis Domini verbis ad Apostolos ac Discipulos: *euntes docete baptizantes etc.* Tum ex decreto ad Armenos; tum ex Catechismo R.; tum demum ex usu et praxi Ecclesiæ — Diximus *jure divino*; nam præcepta a Tridentino et facta hodie Paræciarum distinctione, de jure ecclesiastico *minister ordinarius ac legitimus est Parochus, vel alius Sacerdos a Parocho vel ab Ordinario loci delegatus*, ait Rituale R. [2] Æquum est enim, ut ipse pastor suis ovibus provideat [3].

R. 2: *Minister solemnis extraordinarius baptismi* vi ordinationis suæ est Diaconus, ut habetur in Pontificali R. — Verum id tum ex *usu Ecclesiæ*; tum ex jure [4] intelligitur tantum de commissione, vel licentia Episcopi aut Parochi: quæ quidem non est tribuenda, nisi in necessitatis casu [5]. Et hæc commissio adeo est in præcepto, ut in *communiori ac probabiliori* nequeat Diaconus sine illa solemniter baptizare, licet Parochus adsit a quo petatur facultas, et urgeat casus.

1) Contra Parmen. l. 2.

2) Tridentinum, Sess. 24. cap. 13 *de Ref.* — De Fontis Baptismalis *origine* et *benedictione*, vid. Benedictus XIV, *Notificatione* I.

3) Hinc si mulier casu pariat in pago non suo a proprio duabus vel tribus tantum horis distanti, potest urgere, ut in sua Ecclesia proles baptizetur. Imo id præcipitur in Novariensi Synodo, si possit commode fieri.

4) Can. Diaconos 3. d. 93.

5) Quæ necessitas neque debet esse extrema, sed sufficit *gravis* et *rationabilis*, ut infirmitas Parochi, absentibus aliis Sacerdotibus, multitudo baptizantium, vel Parochi assistentia ad infirmos etc.

R. 3: *Minister necessitatis* quoad baptisma est quilibet homo. Patet ex decreto ad Armenos; ex praxi fidelium; et ex Patrum consensu. Sit pro omnibus d. Hieronymus: *si necessitas*, ait, *cogit, scimus etiam licere laicis baptizare* [1]. Imo tunc nedum quilibet possit, sed baptizare tenetur: *secus*, ait Tertullianus, *laicus reus erit perditi hominis* [2].

Hic tamen ordo est observandus, ut nempe primus Parocho concedatur locus; cum ipsi specialiter animarum cura demandata sit.

Quod si ille desit, en ordo ex Rituali: *si adsit Sacerdos Diacono præferatur, Diaconus Subdiacono, Clericus laico, et vir fœminæ.*

Ex eodem tamen Rituali ordo invertitur: — 1 si id *pudor exigat*; — 2 si unus præ alio *melius baptizare* sciat — Item ex jure canonico prohibentur *pater et mater* propriam prolem baptizare, si alii adsint — Item est ex sententia DD. si adsit quidem Sacerdos, sed *excommunicatus* sit, tunc *verius* postponendus est; cum uti putidum membrum habeatur. Ita Navarrus, Salmanticenses, Suarez, et alii.

Q. 3. *Quid dicendum, si quis baptizet quidem in necessitate; sed non servato ordine personarum?*

R. Docent *communiter* laicum peccare graviter, si baptizaret etiam in necessitate, præsente Sacerdote; cum Sacerdoti commissum sit ex potestate Ordinis baptizare.

Si laicus autem baptizaret sine causa et præsente Diacono, qui non habeat commissionem, utrum adhuc ille peccet graviter, disputant; cum Diacono hoc jus non competat, nisi ex ipsa commissione.

Si vero laicus, præsentibus aliis Clericis, baptizaret, recte ajunt id non esse mortale; cum hoc sit tantum aliqualis indecentia.

Quid vero (dices) *si quis non legitimus minister, tamen solemniter baptizet?* Minister non legitimus solemniter baptizans peccat graviter; quia usurpat jus alienum in re gravi.

Imo Clericos Diaconatu inferiores certum est ex jure fieri irregulares, si temerarie audeant solemniter baptizare [3] — Quod ajunt *communissime* currere etiam de Diaconis; nam non interveniente delegatione, nullum ipsis competit jus.

Hanc tamen *communius* et *probabilius* non incurrunt laici; quia textus loquitur de Clericis tantummodo.

Q. 4. *An duo possint simul unum baptizare?*

R. Si quilibet intendit agere independenter ab alio, ut causa particularis et individua, validus est Baptismus; quia adsunt omnia requisita, ut patet a simili in ordinatione, qua Sacerdotes noviter

1) Dial. adver. Lucif. 2) De Bapt. c. 17.

3) C. si quis 1. de Cler. non ord. min.

ordinati simul consecrant cum Episcopo (qui tamen primus formam complet, ipse solus baptizat, ut patet). *Nec traderent aliud et aliud Sacramentum*, ait Angelicus; *sed Christus qui est unus interius baptizans, unum per utrumque conferret* [1]. Hoc tamen, ut patet, erit graviter illicitum, nisi forte excuset præcipitantia aut timor, ne infans non tinctus decedat.

Si vero unus intendit agere dependenter ab alio, ut causa communius et simultanea, tunc invalidus est baptismus tam si dicat, *ego te baptizo;* quam si dicant simul, *nos te baptizamus*. Nam, ut ait idem Angelicus, *homo non baptizat, nisi ut minister Christi et vicem ejus gerens. Unde sicut unus est Christus; ita oportet unum esse ministrum, qui Christum repræsentet.*

Sed quid (quæres) *si unus plures baptizet eodem tempore? Valide quidem*, sed illicite extra casum necessitatis plures eodem tempore ab uno baptizantur. Nam Ritua'e R. formam illam: *ego vos baptizo*, ad plures simul directam omnino reprobat, nisi adsit mortis periculum; nec tempus sinat, ut singuli separatim baptizari valeant.

Diximus *valide quidem*; neque enim sic agendo diversificatur forma necessaria, nam plurale est singulare geminatum. Unde sic agere est contra usum, contra præceptum Ecclesiæ, ac Sacramenti dignitatem; non vero contra substantiam [2].

Potestne (addes) *quis seipsum baptizare?* Nec licite nec valide potest quis se baptizare. *Tum* quia persona Baptizantis omnino diversa esse debet a persona baptizanda. *Tum* quia Baptismus, cum sit spiritualis generatio, imitari debet naturam, in qua nemo se gignit. Ita docet Innocentius III [3].

Q. 5. *Quandonam Baptisma debet ministrari?* [4]

R. *Infantibus* quo citius fieri potest baptisma est ministrandum: et *graviter* peccat qui per multum temporis spatium differt. Id commune est ex pluribus Conciliis Provincialibus. Ritnale vero sic habet: *Parochus hortetur, ne pueris Sacramentum tantopere necessarium nimium differatur cum periculo salutis.* Sane, uti observat Catechismus R., infantes infinitis pene periculis obnoxii sunt. Aliunde præstat eos citius a potestate dæmonis liberare.

Qualis autem reputetur dilatio *gravis*, dicunt *communius* et *probabilius* eam non esse talem, nisi 10 vel 11 dies excedantur.

Synodi porro Novariensis præcipit, ut non protrahatur ultra triduum sine peculiari licentia Ordinarii. — Imo parentibus ceterisque, quorum ea cura sit,

1) Q. 67. a. 6.
2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 29.
3) C. 4. *de Bapt.*
4) De *tempore* et *loco* v. Bened. XIV, *Notificatione* XCVIII.

excommunicationis pœnam minatur, si negligant ultra octiduum infantem ad Baptismum adduci [1].

Diximus *infantibus*; adultis enim Baptisma bene differri potest, uti docet Angelicus [2], ut sic plenius instruantur. Imo præstat, ut taliter baptizandi sese Episcopo sistant [3].

Q. 6. *Quo loco Baptisma est administrandum?*

R. Cum locus ordinarius Baptisma conferendi sit Ecclesia, et quidem Parochialis, vel alia ubi jus fontis est, *generatim loquendo* in illa debet Baptisma administrari. Et peccaret *mortaliter* qui *sine necessitate* contrarium faceret; cum agatur de re gravi.

Diximus *generatim loquendo*; excipitur enim: — 1 si adsit periculum infamiæ in parentibus aut alterius damni gravis; — 2 si infans sit filius Regis vel Principis [4], aut ab ipsis descendens [5]: *dummodo id fiat in eorum Capellis seu Oratoriis, et in aqua baptismali de more benedicta*, ut habet Rituale. Ceterum mos est, ut ab hoc dispensent Episcopi [6].

Diximus *sine necessitate*; ea enim urgente, debet infans domi baptizari, ne periculum subeat sine Baptismo moriendi [7].

Q. 7. *Quoties Baptisma potest eidem ministrari?*

R. Cum Baptismus sit Sacramentum *characteristicum* et *non transitorium*; patet non posse nisi semel eidem administrari ita, ut Baptismus iteratus sit omnino nullus, et mortaliter illicitus. Imo tum solemniter rebaptizans tum scienter rebaptizatus efficiuntur *irregulares* [8].

Quid (dices), siquis rebaptizet quidem, se addat conditionem: *si non est baptizatus?* — R. *Vel* id agit sine causa, *vel* cum causa:

Si 1, mortaliter peccat sub conditione rebaptizans, inaniter Sacramentum usurpando. Utrum vero incurrat etiam irregularitatem quæstio est — Alii negant: nam qui sub conditione baptizat jam baptizatum non vere rebaptizat; at leges pœnale stricte accipi debent — Alii (et hoc videtur *probabilius* spectata auctoritate) affirmant; nam Cathechismus R. reprehendens qui in Ecclesia sub conditione rebaptizant pueros, quamvis certi sint eos jam domi vere et rite fuisse

1) Pag. 78. 2 Q. 68. a. 3. 3) Quod monet etiam Synodus Novariensis.

4) Clem. un. de Bat. 5) Glossa in Clem. Cit.

6) Dicit autem Concina eo in casu non esse omittendas cæremonias; quia non agitur de casu necessitatis.

7) Hæc autem sunt hujusce periculi *signa præcipua:* — 1 si puer oriatur sine vagitu et lacrymis; — 2 si modice respiret; — 3 si appareat lividus præsertim in facie aut capite; — 4 si nascatur post multum laboris obstetricis; — 5 si enascatur ante septimum mensem; — 6 si cranium habeat valde molle, aut suturas nimis apertas, aut alias partes disjunctas.

8) C. 2. de apost.

baptizatos, sic inquit: *sine sacrilegio id facere non possunt, et cum maculam suscipiunt, quam divinarum rerum scriptores irregularitatem vocant.* Ita etiam statutum fuit in Concilio Mediolanensi III [1].

Si 2, nedum peccet sic rebaptizans, imo laudabiliter agit; per conditionem enim et proximo et Sacramento consulit. Cum tamen temere rebaptizare sit *mortale* ex suo objecto et in genere sacrilegii; idcirco attente cavendum est, an adsit causa, id est non leve et quodcumque, sed grave et prudens dubium de valore Baptismi jam prius collati, sive sit *juris* sive *facti* [2].

Hic autem est notandum:

1 Ad probandam Baptismi collationem sufficere *unum testem* ocularem fide dignum, sive masculus sit sive fœmina [3]. Neque enim hic periculum deceptionis est: quot utique timeri potest in ceteris rebus humanis, in quibus vel acceptio personarum, vel alicujus lucri spes unum testem nonnunquam valet facile corrumpere.

2 Baptisma præsumi jam collatum, si sermo sit de adultis, qui nati sunt a *parentibus catholicis*, et *inter catholicos* educati; tametsi nullum extet accepti Baptismi testimonium, nisi graves adsint conjecturæ in contrarium [4].

3 Baptizandum sub conditione adultum, qui ab infantia raptus fuerit *a barbaris;* nec certo scitur, an aliquando fuerit baptizatus [5].

4 Quoties est iterandum Baptisma adultorum *secreto* id faciendum esse ad evitanda murmura ac scandala [6]. Et *consulendus est Episcopus*, sicuti in omni gravi re fieri semper debet.

Quomodo (dices) *se gerere debet minister cum infantibus expositis?* Si expositi sunt sine ulla schedula testante de Baptismo collato, consentiunt omnes eos baptizandos esse sub conditione. Imo

1) Et sane quando quis certo scit puerum esse jam valide baptizatum, et rebaptizat sub conditione, conditio apponitur in fraudem legis; et ideo habetur pro non apposita. Sed rebaptizare sine conditione et sine causa importat irregularitatem; ergo etiam rebaptizare sine causa et sub conditione. Ita sentit ipse Benedictus XIV citans ea de re declarationem S. C. — De *Syn.* l. 7. c. 6; et *Notif.* 84.

2) Dubium *juris* est, quando constat Baptisma fuisse collatum cum materia vel forma vel intentione dubia. Dubium *facti* quando dubitatur sive *positive* sive *negative*, an Baptismus datus sit an non.

In utroque dubio debet minister rebaptizare sub conditione. *Quoties non inveniuntur certissimi testes, qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur..absque ullo scrupulo esse rebaptizandos*, inquit Concilium Carthaginense V (Cap. Placuit 91. D. 4).

3) Nuper de testib.

4) *C. veniens* 3. *de præsb. non bapt.* — *V.* Careno, *Delle regole a rettamente amministrare e ricevere i Sacramenti*, *Esame* XXI.

5) C. parvulos D. 4. de cons.

6) S. C. 21 dec. 1733.

licet schedulam habeant, sententia *verior* et *communior* adhuc tenet baptizandos esse sub conditione, nisi ea talis sit, ut certitudinem pariat, v. g. si a Parocho noto scripta sit vel subscripta; alias semper remanet prudens dubium de valore.

Ita Benedictus XIV *in suis Notificationibus:* et affert Concilium Mediol. III, ac declarationem s. Congr. Concilii 13 jan. anno 1744 [1].

Quid vero (instabis) *agendum a ministro cum infantibus baptizatis jam ab obstetrice, vel a laico?* — Respondet s. Carolus Borromæus [2]: *si re accurate investigata, Parochus exploratum habuerit puerum forma servata, baptizatum esse, caveat omnino, ne tunc sub conditione baptizandi formam adhibeat* [3].

Quid autem (addes) *cum pueris, quos constet baptizatos fuisse ab hæreticis?* De fide est valere Baptismum collatum ab hæreticis, quando omnia requisita ad Sacramenti naturam adhibentur.

Sed merito hodie dicunt præstantiores Theologi baptizatos ab hæreticis esse rebaptizandos saltem sub conditione. Nam gravissima urgent motiva (nostra præsertim ætate) dubitandi de valore talis Baptismi; cum constet facile nunc ab hæreticis violari vel materiam vel formam vel intentionem [4]. Quia ipsi putant hoc Sacramentum non esse absoluto necessarium; et ideo parum curant de ejusdem partibus rite conficiendis [5].

CAPUT QUARTUM

DE BAPTISMI SUBJECTO

Q. *Quodnam est Baptismi subjectum?* [6]

R. *Subjectum Baptismi* dicitur quisquis est capax et idoneus ad illum recipiendum. Talis autem est *omnis* et *solus homo vivus* ab Adamo descendens, et nondum baptizatus sive infans.

Diximus 1 *omnis homo vivus:* ideo etiam jam in utero sanctificatus. *Tum* ut fiat Ecclesiæ membrum; *tum* ut Christo configuretur

1) Et Parochi et Sindaci est expositorum curam gerere, eosque ad hospitale mittere. Vid. *Istruzione per l'amministrazione dei Comuni*, 1 *apr.* 1838, SS 51, *et seqq.* pro Regno Sabaudiæ.   2) Inst. *de Bapt.*

3) Qui moriuntur cum dubio de validitate baptismi, in loco sacro sepeliuntur; post factum enim recte supponitur factum quod erat de jure faciendum. Est Canonistarum doctrina — *V.* Pavone, *Spiciliegio Canonico ecc. n.* 313.

4) Hac de re quoad Anglos, *V. Annali Religiosi, Serie* 2, 1846, *vol.* 1. *p.* 446 — Quoad Germanos, *V Amico Cattolico, Mil.* 1846, *vol.* XII. *p.* 154.

5) *V.* Benedictus XIV, De Syn. *Diœc.* l. 7. c. 6.

6) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 121 *et seqq.*

per characterem; *tum* ut sit capax aliorum Sacramentorum. Unde in eo sensu forma *ego te baptizo*, esset: *confero tibi gratiam peccati ablutivam*. Hinc et Virginem Matrem Baptisma suscepisse docent Vasquez, Sotus etc. [1].

2 *Solus homo vivus;* mortui enim frustra baptizantur. Nam ex una parte cadaver non est capax generationis spiritualis; ex alia mortuus est extra statum viæ. Hoc est contra quosdam veteres hæreticos Cerinthianos, Cataphryges etc.

Articulus I. — DE BAPTISMO PARVULORUM.

Q. 1. *An recte baptizentur parvuli?*

R. Petrobrussiani et Henricani contendebant irritum esse Baptisma infantibus collatum.

Sed revincuntur erroris, si vix illa considerentur Christi verba: *nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei:* nemo porro dixerit Christum a regno Dei excludere voluisse infantes — Talis semper fuit Ecclesiæ praxis — Talis Patrum doctrina. Unum appellamus Augustinum, qui de parvulorum Baptismo scribit: *hoc Ecclesia semper habuit, semper tenuit, hoc et majorum fide suscepit, hoc usque in finem perseveranter custodit* [2].

Quare Tridentinum: *siquis dixerit parvulos, eo quod credendi actum non habent, suscepto Baptismo, inter fideles computandos non esse; ac propterea cum ad annos discretionis pervenerint esse rebaptizandos; aut præstare omitti eorum Baptisma, quam eos non actu proprio credentes baptizari in sola fide Ecclesiæ, anathema sit* [3].

Neque obstat, quod pueris sic onera imponantur, quin scienter ea acceptaverint. Nam nonnisi anticipantur, cum statim ac adolescunt ea teneantur suscipere; lex enim Evangelii, atque salutis omnes respicit! Unde libet cum Augustino exclamare: *felix necessitas, quæ nos ad meliora compellit!* [4]

Hinc non sunt interrogandi parvuli baptizati, cum ad annos discretionis perveniunt, num Baptisma ratum habere velint, ut idem Tridentinum definivit [5].

1) Aliis tamen placet Virginem excipere; cum Baptismi susceptio videatur injuriosa eximiæ ejus sanctitati. Hac de re v. Trombellius, *Mariæ ss. vita et gesta*, Bononiæ, 1763, t. 4. p. 1. diss. 34.

2) Ser. 10. de ver. Apost.

3) Sess. 7. de Bapt. c. 13.

4) *V.* Nat. Alexander, *Dissertatio* XIII, *in sæc.* XI *et* XII.

5) Can. 12. — *V.* P. Perrone, *De Bapt.* nn. 104 *et seqq.*

Q. 2. *An infantes monstruosi sint baptizandi?*

R. Si ita sint monstruosi, ut non hominis formam referant, sed plane bestialem, non sunt capaces Baptismi. Quod si capite saltem et pectore hominis formam habeant, baptizandi utique erunt.

Quid vero si caput tantum sit ferinum? Differendum erit Baptisma, donec certius res cognoscatur consulendo videlicet Episcopum. Quod si adsit periculum mortis, erit conferendum sub conditione: *si es capax Baptismi, ego te baptizo.* Ita Rituale R. et s. Carolus, ac ipsa ratio suadet, ne forte pereat qui salvari potest.

Quid (inquies), *si infans membra hominis habeat geminata?*

Si *unum sit caput* et *unum pectus*, licet quatuor sint brachia vel pedes, unum est individuum completum; ideo unum tantummodo est dandum Baptisma.

Si vero *duo sint capita* et *duo pectora*, duo judicantur individua; et ideo duo sunt danda Baptismata.

At si *duo essent capita* et *unum pectus*, datur absolute unum Baptisma super unum caput; aliud vero datur super caput secundum, dicendo: *si tu es alius homo.*

Si tandem *unum sit caput* et *duo pectora*, primo est baptizandum caput absolute; dein infunditur aqua super duo pectora cum intentione non adhuc baptizatum abluendi, dicendo: *si alius es homo.* Ita Rituale, et *commune* DD.

Quid (addes) *de fœtu abortivo?* Optime censent fœtum abortivum esse sub conditione baptizandum, si per aliquem motum det signum vitæ, et non constet esse anima destitutum; maxime hodie cum vigeant opinio non sine plausu a peritis recepta, quod fœtus vel ab initio conceptionis anima informetur [1].

Aliter tamen dicendum de *massa carnea*, quæ nullam omnino habeat organorum dispositionem; cum anima corpori non prius infundatur, quam istud sit formatum [2].

§ unicus — *De Baptismo* filiorum, *invitis parentibus*

Q. 1. *An recte baptizentur christianorum filii, invitis parentibus?*

R. Certum est: 1 contra Catharinum et Durandum tale Baptismum validum esse, ut probat Benedictus XIV Instructione, *Postremo mense. Non enim*, ut ait Augustinus, *scriptum est: nisi quis renatus fuerit ex parentum voluntate; sed nisi quis renatus fuerit ex aqua* etc. [3].

1) *V.* De Restit. *ubi de abortu.*

2) *V.* Essai sur la Théologie etc. § v. pag. 211. 3) Ep. 98.

Certum est 2 Baptisma esse etiam licitum, si agatur de filiis christianorum, quippe qui Ecclesiæ legibus subjiciuntur.

Q. 2. *An licite baptizentur infidelium filii, invitis parentibus?*

R. *Communior* et *in praxi tenenda sententia*, quam defendunt Thomistæ, docet *generatim loquendo* tales filios illicite baptizari, quamvis ipsorum parentes christianis Principibus civiliter subjiciantur. Etenim præter alia mala, quæ comitantur tales baptizatos, vel ipsi subducuntur a parentibus, et eis fit injuria; nam *de jure naturæ est quoad filius antequam habeat usum rationis, sit sub cura patris* [1]. Vel relinquuntur penes eosdem, et fit injuria Sacramento; cum illud exponatur irreverentiæ. — Firmatur ex praxi Ecclesiæ, et Constitutione Benedicti XIV *Probe te* [2].

Imo quoad *hebræorum filios* adest Constitutio Julii III, qui imposuit delinquentibus suspensionem et pœnam mille ducatorum.

Et Regiæ Pedemontanæ Constitutiones 3, imponunt contravenientibus pœnam 50 scutorum; et in defectu pœnam expulsionis ad triennium in viris, ad sex menses in fœminis.

Diximus *generatim loquendo*. Nam si christiane poterunt educari, etiam licite baptizabuntur 1 si parentes sint nostra *mancipia;* tunc enim nostri potius juris sunt, quam illorum;

2 Si parentes aliquando fuerint *baptizati*, vel uterque, vel saltem alteruter; quia tunc Ecclesia jus habet in eos;

3 Si alteruter *parentum petat;* quia justa ejus voluntas voluntati injustæ alterius præferenda est in favorem fidei et prolis. Item si consentiat *avus paternus;* cum apud ipsum sit patria potestas. Item ajunt, si consentiat *avia paterna;* cum agatur de re favorabili;

4 Si infans sit in *periculo mortis;* tunc enim bono prolis providetur, quin alicui injuria fiat; cum ab omni sit subtrahendus hominum potestate per mortem;

5 Si suæ jam *compos rationis* Baptisma *petat* ex se; quia in negotio Religionis jam est juris sui. In dubio autem de usu rationis sufficit ætas septem annorum;

6 Si filius sit positus *extra curam parentum*, ut si esset expositus; tunc enim juri suo censerentur renuntiasse. Item si bello parentes *capti sint;* nam jure belli captivi sunt victoris.

7 Si pater *offerat* filium et postea consilium mutet; jam enim Ecclesia jus acquisiisset. Ita Benedictus XIV, plura S. C. decreta, ac *communis* DD. sensus.

1) S. Thomas, 2. 2. q. 10. a. 12.

2) *V.* etiam ejusdem Breve, *Postremo mense.*

3) L. 1. t. 8. c. 8.

Quid vero (dices) *si proles jam sit, invitis parentibus, illicite baptizata?* Tunc Benedictus XIV Instructione *Postremo mense* prohibet prolem reddere parentibus ob certum periculum *tum* perversionis prolis, *tum* profanationis Sacramenti.

Articulus II. — DE BAPTISMO ADULTORUM

Q. 1. *Quandonam adultorum Baptisma est administrandum?*

R. Adultorum Baptisma præstat *ad aliquod tempus* differre; *tum* ad cautelam Ecclesiæ, ne decipiatur; *tum* ob reverentiam Sacramenti, ut sancte administretur; *tum* ob utilitatem ipsorum baptizandorum, ut plenius instruantur [1].

Diximus *ad aliquod tempus*; nam diu illud differre esset contra propriam charitatem se tanto bono privando. Antiquitus diversa tempora præscripta fuerunt. Modo enim octo menses differebatur Baptisma; modo sex; *communius* 40 dies; ac demum 18. Nunc tamen res tota Episcopi judicio relinquitur.

Q. 2. *Quænam ad Baptisma adultorum requiruntur dispositiones?*

R. 1: Ad *validam* susceptionem baptismi in adultis requiritur et sufficit *intentio* [2]. Unde Baptisma ex metu gravi susceptum licet dedeceat, nam ut ait Tertullianus, *non est religionis cogere religionem;* valet tamen, quia sufficienter voluntarium: et suscipitur Sacramentum, quamvis non res Sacramenti. Hinc Concilium Toletanum IV validum declaravit Baptisma Judæorum, quibus a Sisebuto in Hyspaniis propositum fuit, vel ut Baptisma, vel ut cruciatus eligerent; electio enim voluntaria fuit.

R. 2: Ad *licitam* autem baptismi susceptionem in adultis requiritur præter *intentionem:*

1 *fides;* nam *sine fide impossibile est placere Deo* [3]; — 2 *timor Dei;* nam *qui sine timore est, non poterit justificari* [4]; — 3 *spes justificationis;* secus fictitia esset illius voluntas; — 4 *initium amoris Dei;* impossibile enim est, ut eum non incipiamus diligere, a quo bonum speramus; — 5 *propositum christiane vivendi;* secus nugatoria esset Satanæ renuntiatio, factaque Deo promissio; — 6 tandem *pœnitentia* juxta illud Scripturarum: *pœnitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum* [5]. Excipe si quis solum originale peccatum haberet; nam neminem pœnitet alienis.

1) Et ideo catechumenatus (græca vox est, quæ sonat *instructionem per vivam vocem*) institutus est. Qui ritus merito repetitur ex illis Christi verbis: *euntes docete baptizantes* etc.
2) *V.* de Sacr. in genere, disp. 1. c. 4. a. 2.
3) Hebr. 11.
4) Eccli. 1.
5) Act. 2.

Verius autem tradunt sufficere *attritionem*; cum enim Baptismus ad delenda etiam actualia ante ipsum commissa sit institutus; si præexigeret contritionem quæ *operit multitudinem peccatorum* [1], præexigeret effectum, ad quem producendum est institutus. Ad rem habet Angelicus [2]: *ad hoc ut homo se præparet ad gratiam in Baptismo percipiendam, præexigitur fides, sed non charitas; quia sufficit attritio præcedens, etsi non sit contritio* [3].

CAPUT QUINTUM

DE BAPTISMI VIRTUTE ET EFFECTIBUS

Q. *Quænam sunt virtutes et effectus Baptismi?*

R. *Virtutes et effectus Baptismi* ad sex reducimus. Et sunt:

1 *Remissio plena et integra peccatorum omnium tam originalis, quam actualium, si quæ commissa fuerint.* Sic enim definitum est in Tridentino: *siquis per Jesu Christi Domini Nostri gratiam, quæ in Baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat; aut etiam asserit non tolli totum id, quod veram et propriam peccati rationem habet; sed illud dicit tantum radi aut non imputari, anathema sit* [4]. Unde canit Ecclesia: *confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum* [5].

2 *Condonatio cujuscumque pœnæ peccatis antea commissis debitæ.* Ut enim habet idem Concilium, renati *innocentes, immaculati, puri, innoxii, ac Deo dilecti effecti sunt; hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi; ita ut nihil prorsus eos ab ingressu cœli remoretur.* Et sane æquum est, ut qui ad vitam novam renascitur, nihil amplius habeat de veteri;

3 *Collatio tum gratiæ sanctificantis, tum gratiæ sacramentalis.* 1 Gratiæ *sanctificantis*; neque enim nisi per illius infusionem delentur peccata [6]. Unde bene ait Apostolus: *sed abluti estis, sed*

1) Jac. 5. 2) In 4. D. 6. q. 1. a. 3.

3) Neque etiam requiritur *confessio Sacramentalis;* quia ante Baptisma non est homo illius capax; post autem jam ablatum est *totum id, quod veram et propriam peccati rationem habet*, ut ait Tridentinum *(Sess. 5. c. de pec. orig.)*.

4) Sess. 5. c. 5. *de pecc. orig.* 5) *V.* Perrone, *De Bapt. n.* 166.

6) Præsertim (ait Stapf § 269) *innocentia et gratia baptismalis* summa cum sollicitudine servari atque muniri debet, ut per totam vitam illibata maneat.

Lectu dignissima sunt, quæ Oberrauch, Tom. vi. § 2015, et seqq. de præstantia hujus gratiæ disserit. « *Unde satis mirari, imo satis dolere nemo facile queat, quod ii, qui adolescentiam aut ex munere publico, aut ex privato officio curant, in explicando tanti momenti negotio tam segnes, et plerumque etiam nulli sint. Quasi vero*

sanctificati estis, sed justificati estis [1] — 2 Gratiæ *Sacramenti*, ad rite nempe christiani munia obeunda; cum ideo sit Baptismum institutum [2].

4 Est *capacitas* tum *alia Sacramenta suscipiendi*, tum *de aliis Ecclesiæ bonis participandi.* Baptizatus enim fit *civis Ecclesiæ, frater Christi, cohæres, membrum illius, templum et organum Spiritus Sancti*, uti ait d. Chysostomus [3];

5 Est *characteris impressio* ex dictis *de Sacramentis in genere* [4];

6 Est *cognatio spiritualis*, sed hæc tantummodo jure Ecclesiæ [5].

Sed (quæres) *Baptismus Joannis operaturne istos effectus?* Lutherani et Calvinistæ tenent Baptismum tum Christi tum Joannis ejusdem esse virtutis; et utrumque operari per solam eos suscipientis fidem.

Verum aliter res se habet; ait enim Tridentinum: *siquis dixerit Baptismum Joannis habuisse eandem vim cum Baptismo Christi, anathema sit* [6]. Nempe *primus* ex opere operantis pœnitentiam operatur; *alter* vero operatur gratiam ex opere operato [7].

Quid vero (addes) *de Baptismo flaminis, et sanguinis?* — Baptismus *flaminis*, cum perfectam conversionem includat, et votum explicitum vel implicitum Baptismi *fluminis* (cujus vicem supplet ex Tridentino [8]), eosdem effectus producit quoad culpæ remissionem et collationem gratiæ [9].

Baptismus vero *sanguinis*, quasi *ex opere operato* [10] ex quodam privilegio ratione imitationis passionis Christi, remittit culpam et

præ omni scientia, eruditione ac civilitate morum prima integritas non esset decus sine comparatione primum. Reliqua cuncta sine hoc adolescentem parum reipsa exornant; et ingentium insuper malorum occasiones sunt. Sed umbratica pro veris maxime curantur, et summis male neglectis, ingentes non raro conatus soli adolescentum ruinæ proludunt ».

1) 1. Cor. 6.

2) Simul autem cum sanctificante gratia infunduntur non tantum dona Spiritus Sancti, et virtutes Theologicæ, ut eruitur ex Tridentino (Sess. 7. c. 7.); sed etiam ceteræ virtutes morales, uti habetur in Catechismo R. Et hoc quidem maxime firmatur auctoritate Clementis v, qui in Concilio Viennensi hanc *opinionem tanquam probabiliorem et dictis Sanctorum et Doctorum modernorum Theologiæ magis consonam et concordem, sacro approbante Concilio duxit eligendam* (V. Boudrand, *L'anima elevata in Dio, Lez.* XVIII).

3) Hom. ad neophit.

4) Disp. 1. c. 5. a. 2 — *V.* Klee, *Storia de' dogmi, T. 2. p.* 144, ubi pluribus id adstruit.

5) *V.* dicenda *De matrim.* Disp. 3. c. 2. art. 1. §. 2.

6) Sess. 7 de Bapt. c. 1.

7) *V.* Bellarminus, *De Bapt. c.* 21, § 12, *et seqq.*

8) Sess. 4. c. 4.

9) Non autem quoad impressionem characteris, et deletionem cujuscumque reatus pœnæ; cum hoc solius Sacramenti sit proprium.

10) *V.* Bouvier, *De Bapt. c.* 1. *a.* 2. § 2. *pr.* 2.

pœnam (excluso tamen charactere Sacramentali). Hinc Innocentius III ait: *injuriam facit martyri qui orat pro martyre* [1].

In adultis tamen præter *acceptationem martyrii*, quæ sit saltem habitualis ex motivo supernaturali, requiritur *probabilius* etiam *contritio* [2]. Probatur ex illo Apostoli: *si tradidero corpus meum, ita ut ardeam; charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest* [3]. Et hæc est Angelici doctrina [4].

CAPUT SEXTUM

DE BAPTISMI CÆREMONIIS

Q. 1. *Quid de cæremoniis Baptismi?*

R. Baptismi cæremonias vetustas esse fatetur ipse Calvinus.

Aliæ porro Baptismum antecedunt, ut *nominis impositio, exorcismi* — *Aliæ* ipsum comitantur, ut *abrenuntiatio satanæ, fidei professio, unctio olei sacri* — *Aliæ* subsequuntur, ut *unctio chrismatis, cerei accensi traditio.*

Ad cæremoniarum dignitatem, et Sacramenti reverentiam notandum:

1 Quod cæremoniæ e Rituali Romano sint omnino *suscipiendæ*; ac pie admodum et religiose *observandæ*;

2 Quod eas *negligere* in parte notabili, sit peccatum *mortale*, excepto si Baptisma privatim administretur. Sic *communiter* putant peccatum esse *mortale* baptizare *sine patrinis designatis*; cum id sit de præcipuis cæremoniis. Vel baptizare in *aqua minime consecrata.* Vel sine *unctione Chrismatis*; vel cum Chrismate *alterius anni*, nisi oleum novum Pastor non sit accepturus per decem vel undecim dies, et adsit periculum in infante [5].

Q. 2. *An si Baptismus sit repetendus et cæremoniæ repetendæ sint?*

R. Alii affirmant cum Salmanticensibus et d. Antonino simul cum baptismo esse repetendas cæremonias; quia hæ habentur ut quoddam *accessorium*, cujus proprium est, ut sequatur *naturam principalis.*

Alii *communius* negant cum Busembaum, Coninchio, Suarez, aliisque; quia in Sacramentis characterem imprimentibus tenenda est regula canonica et generalis, qua dicitur: *nihil iterandum esse; sed caute supplendum id quod incaute omissum fuerit* [6].

1) *Decret. l.* 3. *t.* 41. *c.* 6 — Hic prodest etiam infantibus, ut probat Ecclesiæ praxis, quæ ss. Innocentes ut martyres colit. Unde qui contrarium assereret, habendus esset saltem ut *temerarius.*

2) *V.* Liguori, *Opus. Mor. l.* 6. *nn.* 96, *et seqq.*

3) 1. Cor. 13.

4) 2. 2. q. 124. a. 2.

5) *V.* Liguori, qui inter diversas sententias sic quæstionem resolvit: *Opus Morale*, *l.* 6. *n.* 141.

6) Decret. l. 1. t. 16. cap. 1.

Utraque sententia *probabilis* est; sed prima *tutior:* et ideo suadenda in praxi, si absque scandalo fieri possit aut infamia.

Quid (dices) *si puer domi fuerit valide baptizatus, aliqua cogente necessitate?* Tunc absolute intra nonum ab ortu diem, vel cum primum convaluerit, ad Ecclesiam est deferendus, ut omissa suppleantur [1]; et quidem *sub mortali*, cum agatur de re gravi.

Hoc tamen non est de more in hæreticis conversis; ne plebs putet eorum Baptisma, si rite collatum, nos improbare [2].

Q. 3. *Quid de Nomine, quod baptizando imponitur?*

R. Hac in re en monitum Ritualis R.: *curet Parochus, ne obscœna, fabulosa, vel ridicula, vel inanium Deorum, vel impiorum ethnicorum hominum nomina imponantur; sed potius quatenus fieri potest, Sanctorum* [3]. Ex quo deducit Croix, non esse peccatum imponere nomen alicujus non sancti; cum hoc sit monitum, non præceptum. Imo ait neque etiam illicitum esse nomen in Baptismo semel impositum mutare auctoritate propria; cum hoc non inveniatur ullo jure prohibitum. Maxime si in Confirmatione mutetur [4].

Q. 4. *Quid agere debet minister post Baptisma?*

R. Hæc tria Rituale monet Parochum diligenter implenda:

1 *Adnotare* de vice in vicem sine mora in libro apposito, et modo præscripto nomina baptizati, parentum, annum, diem et horam nativitatis etc. [5]. Gravitas magna est in hac re; quia liber parochialis fidem facit in tribunalibus. Hinc multi Parochum damnant de peccato *mortali*, si ex negligentia frequenter huic muneri desit;

2 Monere *patrinos* de cognatione spirituali contracta, et de ceteris eorum obligationibus inde prodeuntibus;

3 Matribus et nutricibus præcipere, ut caveant a *decumbendo cum infantibus* ob periculum suffocationis. Imo in pluribus Synodis (uti in Synodo Novariensi) hic decubitus cadit sub reservationem.

Nota. Præter ea quæ communiter præscribuntur omnibus Sacramentorum ministris, et quæ hic notantur ex Rituali; hæc adhuc a Parochis animadvertenda sunt circa Baptisma ex *Synodo Novariensi:*

1) Ita *Synodus Novariensis* h. t. 2) *V.* Benedictus xiv, *Notificatione* LXXXIV.

3) *V.* Rosignoli, *Divoti ossequii a' Santi del mese, e del nome*, Novara per Crotti.

4) Hic duo notamus cum Benedicto xiv:

1 Bulla *Quam Provinciale* mandat servari canonem Concilii III Albanensis, quo prohibetur, ne christianis apud mahumetanos degentibus turcica nomina imponantur;

2 Bulla *Omnium sollicitudinem* firmat decretum Inquisitoris Tournon, quo Missionariis Indiarum orientalium prohibetur nomina imponere idolorum, vel falsæ religionis pœnitentium. Sed nomina desumenda præcipit e Martyrologio Romano juxta laudabilem Ecclesiæ consuetudinem. 5) *V.* RR. Patenti per la tenuta dei registri destinati ad accertare lo stato civile 20 giug. 1837, *ad calcem Cod. civ.*

1 Ut parochianis suis diligenter explicent quæ *Baptismi naturam* respiciunt, et *formam* præsertim tradant vernaculo quoque sermone;

2 Ut *obstetrices* instruant, et singulo saltem biennio eas periculo subjiciant pro cognoscenda earum idoneitate, gravi monito adjuncto de duobus saltem testibus (ubi fieri possit) adhibendis præter ipsas infantium matres in Sacramento administrando 1;

3 Ut quando agitur de *Baptismo jam privatim collato*, attente perpendant utrum rite collatus sit. Imo quoties ipsis infans baptizandus exhibetur, toties inquirant, an domi fuerit aqua tinctus;

4 Ut ab Ecclesia procul distantibus suggerant, ut cum puerum baptizandum deferunt, *aquam simul secum gestent*, si quæ forte necessitas baptizandi extemplo urgeat;

5 Ut *fontem baptismalem decenter ornatum et bene communitum* teneant; ita ut aqua lustralis rite benedicta servari possit pura et nitida pro toto anni cursu, ac singulo quoque anno renovetur;

6 Ut fœminas gravidas interdum moneant de *omni cura habenda fœtus* quem utero gerunt. Unde sic caveant tam a sarcinis immodicis vehendis, quam a ducendis choreis, aliisque causis similibus, quæ fœtui nocere possint 2 — Moneant insuper, ut post expletos puerperii dies, sese templo sistant *pro benedictione suscipienda*, quæ a solo Paroco (excluso quocumque alio Sacerdote ab ipso non deputato), et quidem in ipsa Ecclesia tradenda est;

7 Denique ut sæpe commemorent *parentibus officia erga liberos*, et fidelibus omnibus *sponsiones et obligationes Baptismi* suscepti. Quam in rem animadvertant festum Circumcisionis adsignari pro dictis sponsionibus renovandis publice in Ecclesia; et summopere commendari ut functionem hanc sancte et religiosissime peragant, non omissa mentione indulgentiæ plenariæ a s. Pontifice Pio VII concessæ 3.

Q. 5. *Quid de patrinis in Baptismo?* 4

R. 1: *Patrinos in solemni Baptismi collatione* dicimus personas illas, quæ baptizatum quasi patres spirituales de fonte suscipiunt in curam propriam. Antiquissimus est in Ecclesia eorum usus, et historici aliqui cum desumunt ab Hygino Pontifice sæculi II. A veteribus appellantur *susceptores*, *fidejussores*, *sponsores*.

Rationem hujus institutionis ex eo deducit Angelicus 5, quod spiritualis generatio assimiletur carnali, in qua parvulus nuper natus indiget nutrice et pædagogo. Quod de ipsa Confirmatione valet, quæ est Baptismi complementum 6.

1) *V.* Benedictus XIV, *Notificatione* VIII.

2) *V.* dicta *de abortu*, Tract. *de Restit.*

3) Synod. Hoc titulo.

4) *V.* Liguori, *Op. Mor. l.* 6. *nn.* 146, *et seqq.*

5) 3. p. q. 67. a. 7.

6) Diximus *in solemni Baptismi collatione*; nam in privata licet congruentius adhibeantur, non tamen præcipiuntur.

Probabiliter autem tenet Croix ad hoc, ut quis valide sit patrinus, requiri septennium; secus non videtur capax muneris sui suscipiendi.

R. 2: *Obligationes patrinorum* sic pandit idem Angelicus: *ille qui suscipit aliquem de sacro fonte, assumit sibi officium pædagogi; et ideo obligatur ad habendam curam de ipso* (intellige tamen circa res fidei et morum). *Hæc tamen obligatio patrinos urget tantummodo cum necessitas immineat; sicut eo tempore et loco, in quo baptizati inter infideles nutriuntur. Sed ubi nutriuntur inter catholicos christianos, satis possunt ab hac cura excusari præsumendo, quod a suis parentibus diligenter instruantur. Si tamen quocumque modo sentirent contrarium, tenerentur secundum suum modum saluti spirituali filiorum curam impendere* [1].

DISPUTATIO TERTIA

DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS

CAPUT PRIMUM

DE NOMINE, NATURA, INSTITUTIONE AC NECESSITATE CONFIRMATIONIS

Q. 1. *Quid est Confirmatio?* [2]

R. *Confirmationis* nomine secundum Novæ Legis Sacramentum solet appellari; quia proprius est ipsius effectus vires et robur animo nostro suppeditare, ut fidem intrepide profiteamur — Dicitur per antonomasiam: *impositio manuum, Sacramentum Chrismatis, Sacramentum unctionis, Chrisma salutis, Chrisma sanctum, signaculum spirituale et Dominicum, signaculum vitæ æternæ* etc.

Sic autem definitur: *Sacramentum N. L. a Christo institutum, quo per manuum impositionem et sacri Chrismatis in fronte unctionem, sub præscripta forma, Baptizatis additur robur tam ad firmiter credendum, quam ad fidem ipsam constanter fortiterque propugnandam.*

Dicitur: 1 *Sacramentum Novæ Legis*, per quæ verba Confirmatio convenit cum Sacramentis ceteris;

2 *Quo per manuum impositionem, et s. Chrismatis in fronte unctionem sub præscripta forma:* et sic habetur materia et forma:

1) Cetera quoad *patrinos* vid. *De Matrim.* disp. 3. c. 2. a. 2. § 2.

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 161, *et seqq.*

3 *Baptizatis;* et sic indicatur, subjectum Confirmationis solos esse Christianos, non autem infideles, neque catechumenos;

4 *Tum ad firmiter* etc.; quæ verba Confirmationem distinguunt ab aliis Sacramentis, et finem ejus peculiarem exponunt.

Q. 2. *An Confirmatio sit verum Sacramentum?*

R. Definitum est in Tridentino contra Lutheranos et Calvinistas Confirmationem verum esse Sacramentum: *si quis dixerit Confirmationem Baptizatorum otiosam cæremoniam esse, et non potius verum et proprium Sacramentum, anathema sit* [1].

Ita clare evincitur etiam ex Scriptura, ubi legimus: *cum audissent Apostoli, qui erant Hierosolymis, quod recepisset Samaria Verbum Dei, miserunt ad eos Petrum et Joannem: qui cum venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum Sanctum; nondum enim in quempiam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu. Tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum Sanctum* [2].

Id constat quoque ex PP.; unus sit Augustinus, qui de hoc Sacramento ait: *quod quidem in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est, sicut ipse Baptismus* [3].

Id demum ipsa ratio theologica firmat; nam ad constituendum proprie, et stricte sumptum Sacramentum N. L. requiritur *signum sensibile, gratiæ divinæ collatio*, et *divina institutio*. Atqui hæc tria hic habentur: — 1 *signum sensibile* in manuum impositione: *imponebant manus super illos;* — 2 *gratiæ divinæ collatio* ex illo: *et accipiebant Spiritum Sanctum;* — 3 *divina institutio;* cum ritus externus non ab hominum, sed a sola Dei institutione possit habere vim gratiæ conferendæ.

Q. 3. *Quandonam Confirmatio fuit instituta?*

R. Christus non instituit Confirmationem *eam exhibendo*, ait Angelicus, *sed eam promittendo.* Siquidem nonnisi post *Ascensionem* plenitudo Spiritus Sancti descendit [4]. Putant *alii* eam institutam fuisse, cum Salvator parvulis manum imposuit; *alii* dum recubuit cum Apostolis in ultima cœna. Et tamen *probabilius* ipsam fuisse institutam eo temporis intervallo, quo a mortuis redivivus per dies quadraginta cum Apostolis suis commoratus est *loquens de Regno Dei* [5].

Sane existimandum est eo tempore ipsum instituisse hoc Sacramentum, *quo* Apostolis suis promisit gratiam supervenientis Spiritus

1) Sess. 7 de Conf. c. 1. 2) Act. 8.
3) Litt. cont. Petil. l. 2. c. 104 — *V.* Klee, *Storia de'dogmi, T.* 2.
4) 3. p. q. 27. a. 1. 5) Act. 1.

Sancti; *quo* plenam iis in mysticum Ecclesiæ corpus contulit potestatem; *quo* plura alia revelavit mysteria; *quo* magis Apostoli indigebant ad se roborandum contra fremitum gentium ac impios judæorum conatus. Et hoc maxime si aliud tempus adsignari nequeat ratione satis congrua: *iis diebus*, ait Leo M., *magna confirmata sunt Sacramenta, magna revelata mysteria* [1].

Q. 4. *An Sacramentum Confirmationis sit necessarium?*

R. 1: Consentiunt Confirmationem non esse necessariam *necessitate medii;* certum est enim ex Christi oraculo salutem nos posse consequi etiam illa omissa: *qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit* [2]. — Id patet etiam ex constanti Romanæ Ecclesiæ praxi, quæ infantes statim a Baptismo non solet confirmare. Quod non ageret, si hoc Sacramentum existimaret necessarium *necessitate medii.*

R. 2: Quæstio magna est, si sermo sit *de necessitate præcepti.*

Alii obligationem per *se gravem* omnino tuentur. Ac: — 1 ex *præcepto naturali;* quia grave detrimentum sibi infert qui negligit ad tentationes superandas se tali robore munire ea de causa instituto; — 2 ex ipso *præcepto positivo: tum* divino; nam Christus præcepit Apostolis, *ut expectarent promissionem Patris,* nempe Spiritum Sanctum, cujus donum in Confirmatione tribuitur [3]; *tum ecclesiastico* [4].

Alii, quibus adhæret s. Thomas, *levem* esse affirmant per se, et volunt fieri posse gravem solum *per accidens*, v. g. ad scandalum vel periculum grave declinandum; quia ad superandas tentationes sunt alia plura remedia — Hæc tamen sententia hodie non videtur *satis probabilis,* postquam Benedictus XIV Bulla *Etsi pastoralis,* declarato quod omnes Confirmationem suscipientes a Presbyteris Græcis invalide confirmantur, hæc ait de illis: *monendi sunt ab Ordinariis locorum eos gravis peccati reatu teneri, si (cum possint) ad Confirmationem accedere renuunt et negligunt* [5].

Est autem notandum Episcopum, nisi eum mortalis impossibilitas excuset, mortaliter peccare, si diu differat hoc Sacramentum ministrare, puta ad 8 aut 10 annos, saltem per loca præcipua; cum sit subditos ingenti bono privare — Quia tamen illud non est absolutæ necessitatis, ideo Episcopus nequaquam obstringitur, saltem ex justitia, illud ministrare peste laborantibus, ut ait Benedictus XIV [6]. Quamquam præstet imitari s. Carolum, qui etiam illis tribuere curavit.

1) Ser. de *Ascen. D.* 2) Mar. 16. 3) Act. 1. 4) C. Omnis 1. D. 5 de cons.

5) *V.* Liguori, *Op. Mor. l.* 6. *n.* 182 — Sunt adhuc tamen qui tenent ea verba Benedicti non concludere pro omnibus; quia (inquiunt) hic Pontifex tantum loquitur de invalide confirmatis a Presbyteris Græcis, qui renuunt ad Confirmationem de novo accedere, quasi habeant validam primam. 6) De Syn. Diœc. l. 13. c. 19.

CAPUT SECUNDUM

DE CONFIRMATIONIS MATERIA ET FORMA [1]

Q. 1. *Quænam est materia remota Confirmationis?*

R. *Materia remota* Confirmationis est Chrisma confectum *ex oleo olivarum et balsamo, benedictum ab Episcopo:*

1 Ad *oleum* quod pertinet, dicimus illud necessarium esse de necessitate Sacramenti [2]: et quidem *de olivis* expressum, ut docet Angelicus [3]. Et merito; quia hoc oleum cum sit ex natura sua pingue et diffluens, melius inservit ad significandam gratiam Spiritus Sancti, quæ, uncto capite, in confirmatos effunditur. Aliunde cum simpliciter dicitur *oleum*, semper intelligitur oleum olivarum;

2 *Balsamum* quod sit de necessitate præcepti, a nemine potest negari. Sed utrum sit etiam de necessitate Sacramenti, sententia *communior* et *probabilior* affirmat cum s. Thoma, ac Catechismo R. Sic enim Confirmationis efficacia ac robur optime significatur; quia balsamum et bonum Christi odorem et immunitatem a vitiorum corruptela designat. Hinc Innocentius in Sacramentum hoc *Chrismationem* appellat. Et Eugenius IV ad Armenos expresse docet materiam Confirmationis esse Chrisma *confectum* ex oleo et balsamo [4].

3 Quod de necessitate Sacramenti Chrisma *benedicendum* sit ab Episcopo videtur omnino affirmandum; quia idem Eugenius Chrisma illud vocat *ab Episcopo benedictum*. Hæc sententia uti *tutior* tenenda est; quamvis quæ docet benedici posse etiam a simplici Sacerdote de Papæ licentia, sit *speculative probabilis*. Sicut enim Papa potest committere chrismandi facultatem simplici Sacerdoti, ita videtur posse eidem committere Chrismatis benedictionem [5].

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l. 6. nn.* 162, *et seqq.*

2) Ex c. ult. de Sac Unct., et ex Decreto ad Armen.

3) 3. q. p. 78. a. 2.

4) Quia tamen hæc sententia, ipso fatente Benedicto XIV, non est omnino certa; ideo in necessitate erit sub conditione conferenda Confirmatio etiam solo oleo confecta. Ajunt enim contrarii primis sæculis nullam fieri balsami mentionem.

5) Hic notandum: 1 Chrisma ex præcepto gravi Ecclesiæ feria V in Cœna Domini benedicendum esse. In qua quidem benedictione hæc adhibentur præcipua: *preces* ad Deum; *omnis enim creatura* ex Apostolo *sanctificatur per verbum Dei et orationem.* Item *signum crucis;* nam crux ex Leone M. *fons est omnium benedictionem.* Item *salutatio Chrismatis*, quæ nempe ad Christum directa est per Chrisma repræsentatum;

2) Sub gravi prohibitum esse uti Chrismate anni elapsi. In hac re Papa solus dispensat, ut docet Benedictus XIV Constitutione, *Cum ad infrascripta* 1741.

Q. 2. *Quænam est materia proxima Confirmationis?*

R. Circa *materiam proximam* Confirmationis celeberrima adest controversia tanta animorum contentione agitata, ut plures ediderint libros ea de re. Tres præcipuas opiniones nos indicabimus.

Prima, quæ paucorum est et habetur ut *improbabilis*, docet materiam proximam, essentialem et unicam Confirmationis esse illam *manuum impositionem*, quæ habetur in Pontificali Romano cum Episcopus in principio sacri ritus extendit manus suas ad confirmandos inquiens: *Omnipotens sempiterne Deus etc. Unctionem* autem, quæ fit postea, dicit esse cæremoniam pure accidentalem, institutam quidem ab Ecclesia, sed non a Christo.

Secunda tenet tam dictam manuum *impositionem*, quam *unctionem* ipsam simul constituere materiam *proximam*.

Tertia denique materiam adæquatam collocat *in Chrismatis unctione*, quam agit Episcopus in fronte confirmandi; ac etiam *in simultanea illa manus impositione* super chrismandum, quando dicit: *signo te signo crucis, et confirmo te Chrismate salutis* etc.

Hæc ultima sententia est *communius* vel *fere communis*, et Bellarminus eam appellat *certissimam;* et ideo a nobis etiam tenetur *ut talis* [1]. Tum propter auctoritatem ss. Angelici et Bonaventuræ; tum propter sapientissimum illud Augustini: *quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, Apostolica auctoritate traditum rectissime creditur.* Ex historia autem omnino patet illam Chrismatis unctionem fuisse semper adhibitam in Ecclesia tam Latina quam Græca. Quod non ita fuit de illa prima manuum impositione [2].

Id confirmatur ex Catechismo Romano: ex decreto Eugenii IV ad Armenos: tandem ex Epistola Encyclica Benedicti XIV, *Ex quo primum* data ad Archiepiscopos et Episcopos ritus græci 1756, ubi de sola unctione Chrismatis manu Episcopi peracta fit mentio, tanquam de materia totali adæquata. Ex quibus omnibus nonnulli deducunt id esse de fide tenendum.

Unctio autem de necessitate Sacramenti fieri debet *in fronte*. Patet *tum* ex praxi Ecclesiæ; *tum* ex Sacramentario Gregorii M.; *tum* ex decreto Eugenii IV — Imo *probabilius* in modum crucis facienda est; alioquin verba formæ non verificarentur.

1) *V.* Liguori, *Opus Morale l.* 6. *n.* 161*:* — It. *Homo Apost. tr.* XIV. *n.* 41.

2) Et quamvis in Scripturis non fiat expressa mentio unctionis; ex traditione tamen constanti probatur Confirmationem ita semper collatam fuisse, nempe per unctionem cum simultanea manus impositione.

Quod autem fieri possit ab Episcopo etiam penicillo vel alio instrumento, nos merito negamus; tunc enim deesset immediata impositio manus quæ requiritur [1].

Q. 3. *Quænam est forma Confirmationis?*

R. Sicut sunt diversæ opiniones circa materiam proximam Confirmationis; ita diversæ sunt circa formam. Nos aliis prætermissis, uti *communiorem* tenemus quæ docet, sicut materia adæquata, totalis et proxima est unctio Chrismatis facta per manum Episcopi in fronte confirmandi; ita totalem et adæquatam formam consistere in verbis istis, quæ ab Episcopo latino proferuntur actu, quo dictam unctionem operatur: *signo te signo crucis, et confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.* Sic tradit Angelicus, et Catechismus Romanus. Sic aperte definivit Eugenius IV in Decreto ad Armenos inquiens: *forma autem est: signo te signo crucis* etc.

Forma vero Græcorum est: *signaculum doni Spiritus Sancti:* ubi juxta illius linguæ genus subintelligitur *ecce*, vel *datur tibi.* Quæ forma utique valida est, uti declaravit Urbanus VIII.

CAPUT TERTIUM

DE MINISTRO CONFIRMATIONIS [2]

Q. 1. *Quisnam est minister ordinarius Confirmationis?*

R. *Minister ordinarius Confirmationis*, qui nempe vi ordinationis suæ completam potestatem accipit, est solus Episcopus.

Est de fide contra Photium, Græcos hodiernos, Valdenses, Wiclephitas, et Hussitas. Sic enim ait Tridentinum: *si quis dixerit sanctæ Confirmationis ordinarium ministrum non esse solum Episcopum; sed quemvis simplicem Sacerdotem, anathema sit* [3].

Id eruitur ex Actis Apostolorum, ubi semper leguntur confirmasse Episcopi. — Id firmat PP. auctoritas, et Ecclesiæ praxis. — Id suadet tandem ratio; nam milites designare non est omnium, sed Ducum. Atqui per Confirmationem christiani designantur milites Christi; ergo hoc Ecclesiæ Præsulum esse debet, id est Episcoporum.

Q. 2. *An Episcopus possit in Diœcesi sua confirmare alienos?*

R. Valide semper potest Episcopus in Diœcesi sua confirmare alienos;

1) Si Episcopus habeat infirmum pollicem manus dexteræ, licite poterit unctiones peragere alio digito; sed peccaret (*graviter* quidem juxta quosdam, *venialiter* autem juxta alios), si sine causa ita perageret; cum sit contra præscriptum.

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l. 6. nn. 170 et seqq.* 3) Sess. 7. de Conf. c. 7.

quia validitas hujus Sacramenti non a jurisdictione, sed a charactere dependet. *Per se loquendo* tamen id non licet; imo hoc illi vetitum est *sub gravi* ex s. Congregatione 18 nov. anno 1602.

Diximus *per se loquendo*, quia *communius* et *probabilius* censent id fieri posse, quoties præsumatur consensus eorum Episcopi, uti est etiam praxis ubique recepta, vi cujus semper præsumitur, nisi de contrario *positive* constet. Semper enim præsumendum, Episcopos velle oves suas hoc Sacramento minime privari; cum nullum incommodum ipsis proveniat.

Quid vero (quæres) si Episcopus sine licentia in aliena Diœcesi confirmet *suos Diœcesanos?* Si confirmat, incurrit suspensionem a Pontificalibus, ipso jure ex Tridentino [1].

Q. 3. *Quo loco, et tempore Confirmatio est ministranda?*

R. Ad 1: Volunt nonnulli esse *mortale* collationem Confirmationis extra *templum;* cum id adversetur constanti Ecclesiæ consuetudini. Sed *probabilius* alii negant, cum talis consuetudo non videatur obligare sub gravi; obligatio autem levis evanescit, cum aliqua causa rationalis etiam levis existat. Sic enim habet Rubrica Pontificalis Romani: *hoc Sacramentum potest conferri minus solemniter quacumque die, hora et loco ex causa ad arbitrium Episcopi.* Semper autem licite confertur in domestico Sacello.

R. Ad 2: Circa *tempus*, quidquid sit de antiqua consuetudine, jamdiu penes nos usus obtinuit, ut Confirmatio conferri valeat quocumque die, festivo vel feriali; et tempore tam matutino quam vespertino. Et ideo tantum de consilio erit jejunium tam in confirmante, quam in confirmando observandum [2].

Q. 4. *Quisnam est minister extraordinarius Confirmationis?*

R. Certum est contra Estium, Lherminier aliosque, simplicem Sacerdotem *ex speciali summi Pontificis delegatione* valide et licite posse confirmare — Constat ex decreto ad Armenos — Eruitur ex Tridentino, quod dicens Episcopum esse *ordinarium* Ministrum, supponit alium existere extraordinarium — Firmatur ex praxi et auctoritate Gregorii M., Nicolai IV, Urbani V, Sixti V, qui hanc dederunt

1) Sess. 7. de R. c. 5.

2) Præscribit Pontificale, ut Episcopus induat amictum super rochetum (vel superpelliceum, si sit religiosus), ac stolam, pluviale albi coloris ac mitram, et baculo utatur.

Quæ omnia omittere *verius* mortale esset; cum id contingere non possit citra irreverentiam — Sufficit tamen, ut baculus maneat publice expositus, vel detineatur a Clerico — Imo declaravit s. Congregatio, sufficere, quod Episcopus sine mitra, stola adhibita, confirmet..

delegationem — Etiam Benedictus XIV Bulla *Eo quamvis* indulsit, ut Cophtis Sacerdotes missionarii in necessitate Confirmationem darent.

Unde dicendum est, Sacerdotes per ordinationem incomplete potestatem hanc accipere, quæ completa fit per Ecclesiæ delegationem.

Diximus *ex speciali* etc. adeo ut jure saltem novo ecclesiastico nulla sit Confirmatio, si Sacerdos ab Episcopo delegetur; id enim Suprema Sedes sibi reservavit [1].

CAPUT QUARTUM

DE SUBJECTO CONFIRMATIONIS [2]

Q. 1. *Quodnam est subjectum Confirmationis?*

R. Subjectum Sacramenti Confirmationis sunt *omnes et soli baptizati, nondum confirmati.*

Omnes, quia nemo est, qui adversus christianorum hostes et naturæ imbecillitatem non debeat Spiritus Sancti fortitudine roborari;

Soli, quia Baptismus est janua omnium Sacramentorum;

Nondum confirmati: sic indicatur Sacramentum hoc non iterari.

Quid (dices) *de amentibus?* Etiam *perpetuo amentes* (præsertim, si quem habuerint aliquando rationis usum) esse possunt subjectum Confirmationis. Licet enim nunquam videantur spiritualiter pugnaturi; id tamen per *accidens* contingit. Et fieri aliunde potest, ut aliquo saltem perfruantur lucido intervallo, quo eis tam magnum robur prosit ad salutem æternam.

Quid (addes) *de infirmis et moribundis?* Ipsis *hoc Sacramentum dandum est, ut in resurrectione perfecti appareant* [3]. Præterea nonne ipsis æque, imo fortius cum hoste pugnandum? [4]

Quid (instabis) *de infantibus?* Certum est infantes *valide* suscipere hoc Sacramentum, quacumque ætate suscipiant. Et sic in usu olim erat in Ecclesia Latina. Et etiam nunc in Græca Ecclesia usus est, ut confirmatio infantibus ministretur.

1) Neque obstat dicere, quod confirmare est actus Ordinis; delegatio enim hac de re est actus jurisdictionis, quam quidem, renuente Pontifice, non habent Episcopi, ut tradit Benedictus XIV (De Syn. Diœc. l. VII, c. 7, et 9). Hinc versus illi:

> Chrisma nequit validum simplex conferre Sacerdos,
> Ni sibi donetur per Papam tanta potestas.

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 176, *et seqq.* 3) S. Thomas, Q. 67. a. 12.

4) *Probabiliter* tamen complures excusant Episcopos hac super re ab omni peccato ob incommodum eisdem proventurum, et ob praxim communem. Ita Salmanticenses, Lugo, Croix, etc. contra Bonacinam.

Verum hodie apud nos, deficiente alia causa, v. g. periculo mortis vel absentia Episcopi, *maxime convenit hoc Sacramentum iis differre usque ad annum septimum,* ait Catechismus R.: et idem legitur in Pontificali. Sane tunc rationis usum assecuti Sacramentum uberiori fructu certe suscipient. Et hoc expresse præcipit Benedictus XIV Constitutione, *Eo quamvis*.

Q. 2. *Quænam dispositiones requiruntur in confirmando?*

R. Ut *valide* suscipiatur Confirmatio, sufficit *Baptisma* et *intentio* in adultis, ut patet.

Ut vero etiam *licite* Confirmatio suscipiatur:

1 Requiritur *status gratiæ*, cum sit Sacramentum vivorum. Verum *probabilius* Pœnitentiæ Sacramentum videtur tantum de consilio etiam pro iis, qui sibi mortalis conscii sunt. Et sane Pontificale Romanum ita habet: *adulti debent prius peccata confiteri, et postea confirmari; vel saltem peccata quæ admiserunt, doleant.*

2 Curandum est, quantum ætas tulerit, ut confirmandus *rudimenta fidei, orationem Dominicam, Symbolum Apostolicum*, et Sacramenti suscipiendi *naturam* edoctus sit. Benedictus XIV Constit. *Etsi minime* eos prohibet, qui parum sunt instructi in doctrina christiana.

3 Præstat *tum* ut jejunus accedat, si adultus mane confirmetur, quod laudat Catechismus R.; *tum* ut orationi vacet Apostolorum exemplo, qui erant perseverantes unanimiter in oratione et jejunio [1].

4 Monendus est, ut cum *vestitu decenti, fronte non sordibus conspersa*, nec *capillis obtecta* confirmandus accedat. Id enim ad Sacramenti reverentiam pertinet [2].

CAPUT QUINTUM

DE CONFIRMATIONIS EFFECTIBUS ET CÆREMONIIS

Q. 1. *Quot sunt Confirmationis effectus?* [3]

R. Confirmatio hæc tria operatur:

1 Tribuit *gratiæ habitualis augmentum*: ac *speciale auxilium* ad fortiter præliandum in fide, ideo enim est instituta, ut ex illius definitione constat [4]; — 2 imprimit *characterem* ex dictis *de*

1) *Synodus Novariensis* præcipit, ut per triduum in Benedictione Sanctissimi Litaniæ M. V. et hymnus *Veni Creator* decantentur ad divinam gratiam efflagitandam.

2) *V.* Benedictus XIV, *Notif.* VII. 3) *V.* Liguori, *Op. Mor. l.* 6. *n.* 160.

4) Olim simul cum donis Spiritus Sancti conferebantur etiam *sensibilia dona*, ut donum linguarum. Quod ideo factum est, ut Evangelium facilius susciperetur. Unde sicut cum arbusta plantamus tamdiu aquam infundimus, quamdiu radices egerint, ac postea omnis irrigatio cessat; ita miracula perpetrata sunt, quamdiu fides nondum tenaces radices egerat, sed fide radicata, miracula cessarunt.

4*

Sacramentis in genere; — 3 *cognationem spiritualem* inducit ex dicendis *de Matrimonio.*

Q. 2. *Quænam sunt cæremoniæ Confirmationis?* 1

R. Plures sunt Confirmationis cæremoniæ: *aliæ*, quæ ipsam antecedunt; *aliæ*, quæ ipsam comitantur; *aliæ*, quæ ipsam subsequuntur.

Præcipua quæ antecedit, est *patrini designatio*, quæ merito fit; qui enim pugnare debet, de modo certaminis instruendus est. Hujus mentio habetur in Sacramentario Gregorii Maximi. Porro patrinus penes nos manum dexteram imponit super dexterum humerum ipsius confirmandi 2.

Statim *alapha* comitatur, quæ leviter infligitur in maxilla confirmati. *Tum* ut Confirmationis recordetur; *tum* maxime ex Catechismo R. ut intelligat se paratum esse debere ad omnia fortiter toleranda pro Christo. Postea statim abstergitur frons confirmati gossipio comburendo. Id penes nos 3.

Postremo Confirmationem subsequitur *communis benedictio*, quæ confirmatis omnibus simul ab Episcopo datur in fine. Quæ quidem cum sit simplex cæremonia, *probabilius* non obligat *sub gravi* admonitio, ne ante illam ab Ecclesia discedatur. Imo Layman et Palaus docent illam monitionem esse omittendam, si magnus sit populi concursus, ut aliis fiat locus, ac pluribus quoad pueros præsertim inconvenientibus occurratur.

Q. 3. *Quid debet Parochus circa Confirmationem ex Synodo Novariensi?*

R. Ex Synodo Novariensi hæc præcipue debet Parochus:

1 Suos *instruere* de hujus Sacramenti efficacia ac suscipiendi modo;

2 In illius administratione *seorsim mares a fœminis collocare*, ac *templi fores custodire*. Item Episcopum præsentem monere, si qui forte *gravi morbo correptus* existat nondum confirmatus, licet puer sit, ne sine tali maximo subsidio decedat;

3 Ipse solus suorum *schedas conficere*, ac postea colligere, et confirmatorum nomina in suo libro adnotare cum omnibus suis circumstantiis. *Tum* ad cognoscendam cognationem; *tum* propter Ordines fortasse a confirmatis suscipiendos; *tum* ut subveniatur dubitanti de suscepta Confirmatione;

4 Si adsint confirmandi *ex aliena Parœcia*, eorum elenchum eorumque schedularum exempla mittere ad proprium illorum Parochum 4.

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 184, *et seqq.*

2) De patrinis v. dicenda *de Matrimonio*, ubi *de impedimentis dirimentibus.*

3) Alicubi ex Pontificali frons confirmati linea vitta signo crucis notata obligatur, eaque plures pro consuetudine aut pauciores dies gestanda est.

4) *V.* Synodus Novariensis, c. 3. *de Conf.* — II. *Instructio apposita* pag. 283.

DISPUTATIO QUARTA

DE EUCHARISTIA

Q. *Quid est Eucharistia?*

R. *Eucharistiæ* vocabulum græcam habet originem, quod latine sonat *gratiarum actionem*. Quo nomine donatur Sacramentum Corporis Christi: — 1 quia Christus in eo instituendo, teste Apostolo, *gratias agens fregit* (panem), *et dixit: accipite* etc. [1]; — 2 quia per illud possumus dignas pro acceptis beneficiis gratias Deo rependere.

Non desunt tamen nomina alia præstantissima. Dicitur:

1 *Cœna Domini*. Tum quia est commemoratio ultimæ illius cœnæ, in qua tam insigne amoris sui argumentum nobis Christus elargitus est. Tum quia fideles per eam spiritu reficiuntur et roborantur;

2 *Synaxis* græce, latine *Collecta*, id est *Congregatio*; quia fideles multi convenire solent ad Corporis Christi participationem;

3 *Sacramentum Novi Testamenti*; quia divinæ in nos charitatis pignus est præclarissimum [2].

Dupliciter Eucharistia consideratur: — 1 *respective ad homines*, quos sanctificat, sub qua ratione est *Sacramentum*; — 2 *respective ad Deum*, quem colit et placat, sub qua ratione est *Sacrificium*.

PARS PRIMA

DE EUCHARISTIA PROUT EST SACRAMENTUM

CAPUT PRIMUM

DE NATURA EUCHARISTIÆ [3]

Q. 1. *Quid est Eucharistia, prout est Sacramentum?*

R. Eucharistia prout est Sacramentum definiri solet: *Sacramentum Novæ Legis a Christo Domino ad cœlestem animarum nostrarum alimoniam institutum, in quo Corpus et Sanguis Christi vere, realiter et substantialiter sub speciebus panis et vini continetur.*

Q. 2. *An Eucharistia sit verum Sacramentum?*

R. Eucharistiam verum esse Sacramentum negant *Sociniani*, et *moderni rationalistæ*, ita dicti quia omnia denegant quæ una ratione non probantur. Isti porro volunt Eucharistiam non fuisse a

1) 1. Cor. 11. 2) V. Klee, *Storia de' dogmi*, h. l.

3) V. Lignori, *Opus Mor. l. 6. nn. 189, et seqq.*

Sacramenti rationem prorsus evanescere, ita ut reviviscant panis et vinum, sicut erant ante consecrationem.

R. 2: Errores hujusmodi sic Tridentinum omnes simul damnavit: *si quis dixerit, peracta consecratione, in admirabili Eucharistiæ Sacramento non esse Corpus et Sanguinem D. N. J. C.; sed tantum in usu dum sumitur, non ante vel post: et in hostiis seu particulis consecratis, quæ post communionem reservantur vel supersunt, non remanere verum Corpus Domini, anathema sit* [1]. Et sane quamvis cetera Sacramenta dicantur *transeuntia*, quia solum hanc Sacramenti rationem sibi retinent, quando conficiuntur et subjecto applicantur; hoc tamen Eucharistiæ proprium est, ut dicatur *permanens*, quia consistit in re ex se, et natura sua *permanente*.

Hoc sic adstruimus: 1 Christus antequam Apostolis Eucharistiam traderet, sic ait: *hoc est corpus meum: hic est sanguis meus.* Ergo Eucharistia ante sumptionem jam existebat; ergo in sumptione ipsa Christus minime eam constituit;

2 Eucharistia fuit instituta tamquam cibus spiritualis animæ nostræ; atqui natura cibi cujuslibet talis est, ut in sua natura existat independenter ab ejus usu et sumptione [2];

3 Sacramentum hoc totum conficitur a Sacerdote, qui est unicus ipsius minister. At si in solo ejusdem usu et sumptione esset constituendum, non amplius conficeretur a solo Sacerdote; sed plerumque a fidelibus, a pueris, imo a mulieribus ipsum suscipientibus [3].

Q. 4. *Quandonam Eucharistia fuit instituta?*

NOTA. Sentiunt omnes, Christum Eucharistiam *immediate* et *per se* instituisse in ultima cœna, quam cum Apostolis suis celebravit in

1) Sess. 13. c. 3.

2) Usus nempe et sumptio est tantum conditio, seu applicatio, ut Sacramentum operetur.

Sed (quæres) in quonam ergo est collocanda *essentia Sacramenti?* non est collocanda in *consecratione* utpote transeunte. Non in *solo Corpore Christi*, quia non est Sacramentum tantum, sed etiam res sacramenti; et aliunde per se non est sensibile.

Communius Thomistæ dicunt eam essentialiter consistere in *speciebus consecratis*, ut continent Corpus Christi; ratio quia ex speciebus æque ac corpore Christi unum fit sacramentum. Quid est sacramentum? est signum sensibile practicum gratiæ; atqui taliter se exhibent species consecratæ. Ita docet s. Thomas *q.* 73. *a.* 6. Ita jam docuerat Augustinus relatus *c. Hoc est* 48. *D.* 2. *de cons.* Ita quoque habet Catechismus Romanus *hic p.* 2. *n.* 8.

3) Etiam prioribus sæculis ea semper fuit Ecclesiæ consuetudo, ut Eucharistiam ad varios usus servaret. Sic. v. g. per Diaconos mittebatur ad fideles, qui sacris interesse non poterant. Sic fideles illam domum adsportabant, sæviente tyrannorum persecutione, ut si eorum in manus incidissent, cibo illo cœlesti se ad pugnam roborarent. Sic demum reservabatur etiam favore peregrinantium, ut iis firmum in itinere præsidium esset.

civitate Jerusalem *pridie quam pateretur*. Id patet clarissime ex Scriptura: *cœnantibus autem illis, accepit Jesus panem, et benedixit ac fregit, deditque discipulis suis dicens: accipite et comedite: hoc est corpus meum. Et accipiens calicem etc.* 1

At si quæratur de die præcise tam admirandæ institutionis, non satis conveniunt. Provenit autem discordia ex duplici controversia — *Prima* est, utrum Christus institutioni Eucharistiæ præmiserit celebrationem Paschatis Mosaici — *Secunda* in casu affirmativo, quonam die Pascha comederit. Hoc posito, ut aliquid proferamus:

R. Christus *Pascha legale vere celebravit, et quidem legitimo die, luna nempe 14ª mensis Nisan, hoc est feria 5ª ad vesperas.* Ubi observandum Judæos a novilunio mensem inchoare. Unde apud ipsos idem est primus dies, ac primâ luna. Mensis autem Nisan est martius.

Porro quod Christus verum Pascha Hebræorum celebraverit, admittunt *communiter:* imo contrariam sententiam *nimis audacem* appellat Benedictus XIV 2 — Sane in Scripturis habetur, Christum ab Apostolis interrogatum fuisse, *ubi vellet parari sibi comedere Pascha.* Ipso imperante, *paraverunt: Jesus discubuit cum discipulis;* atque, ut luculentissime patet ex contextu, cum illis Pascha manducavit 3. Hinc Tridentinum aperte ait: *Christus, celebrato veteri Paschate, quod in memoriam exitus ab Ægypto multitudo filiorum Israel immolat, novum instituit Pascha* 4.

Quod vero id factum sit luna 14ª mensis Nisan, *communiter* docent Latini contra Græcos; dicitur enim Christus *prima die Azymorum, quando Pascha immolabant Judæi, fecisse Pascha cum discipulis suis* 5. Atqui hæc dies erat luna 14ª sub vesperis, ut habetur in Levitico 6: *mense primo, quartadecima die mensis, ad vesperam phase* (hoc est Pascha) *Domini est, et decimaquinta die mensis hujus solemnitas Azymorum, est* 7. Quæ solemnitas a vesperis diei antecedentis incipiebat 8.

Hic notandum, *Pascha nostrum* non jam indictum esse in memoriam hujusce institutionis; sed Resurrectionis Domini Nostri Jesu Christi.

1) Matth. 26. 2) De Fest. l. 1. c. 6. 3) Matth. 26.
4) Sess. 22. c. 2. 5) Marc. 14. 6) Lev. 23.

7) *V.* Petavius, *De Doctrina Temporum l.* 12 — P. Honoratus a S. M. *In artem criticam* — Berti, Witasse, Billuart — Salzano, *Corso di Storia Ecclesiastica, Lib.* IV.

8) Siquidem apud Judæos tres dies distinguebantur: *naturales*, qui ab una media nocte ad aliam protrahebantur; *artificiales*, qui ab ortu solis ad occasum in duodecim horas distribuebantur; et *legales* seu *festivi*, qui accipiebantur a vespera præcedentis diei ad vesperam sequentis. Qua distinctione admissa, plures apparentes difficultates solvuntur.

Ideo autem Pascha appellari cœpit, quia primis Ecclesiæ sæculis non raro contingebat, ut illa solemnitas in diem Paschatis Hebræorum caderet: in Asia præsertim talis erat usus — In prima tamen Nicæna Synodo anno 325 sancitum est, ut Paschæ dies festus dominica post quartam decimam lunam ab omnibus ageretur; ne christiani judæos imitari viderentur 1.

Articulus I. — DE VERA ET REALI CHRISTI PRÆSENTIA IN EUCHARISTIA

Q. *Quinam realem Christi præsentiam in Eucharistia inficiati sunt?*

R. Juxta nonnullos *Joannes Scotus* in Hibernia sæculo IX primus omnium ausus est affirmare, *quod in altari consecratur, neque vere Corpus neque vere Christi Sanguinem esse; sed omnia specie geri et non veritate.* Verum hoc valde incertum est 2.

Unde 1 hujus erroris parens censetur *Berengarius Turonensis* sæculo XI, qui in Conciliis compluribus cito damnatus fuit, uti videre est penes Witassium.

2 Sæculo XII *Petrus De-Bruis*, a quo hæretici *Petrobrusiani* exorti sunt, aperte docuit Sacramentum Eucharistiæ *nihil esse, neque Deo offerri debere* — Eidem acriter adhæserunt paullo post *Enriciani* sic dicti a quodam *Enrico* De-Bruis sectatore præcipuo.

3 Venerunt sæculo XVI *Carlostadius, Zuinglius, Æcolampadius* ac *Bucerus*, qui *figuram* quidem, *signum* et *imaginem* corporis, ac sanguinis Christi in Eucharistia admiserunt; sed corpus ipsum ac sanguinem vere et realiter adesse negarunt.

4 *Calvinistæ* non aliam Christi præsentiam in Eucharistia fatentur, quam figuratam, ita ut hoc Sacramentum non aliud sit, quam nudum signum corporis Domini.

5 Denum errorem secuti sunt *Sociniani*, atque *rationalistæ*.

Hi omnes *Sacramentariorum* vocabulo in Scholis nuncupantur.

Contra istos sit nostra *de fide:*

PROPOSITIO

In Eucharistiæ Sacramento post panis et vini consecrationem, Dominus N. J. C. verus Deus et homo, vere, realiter et substantialiter sub specie illarum rerum sensibilium continetur.

Prob. 1. Ex *Scriptura*, ubi Eucharistiæ institutio sic refertur: *cœnantibus eis, accepit Jesus panem et benedixit ac fregit, deditque*

1) *V.* Bergier, *Diz. Enclic. etc.* V° Pasqua. 2) *V.* Perrone, *De Euch. n.* 6.

discipulis suis, et ait: accipite et comedite, hoc est corpus meum. Et accipiens calicem gratias egit, et dedit illis dicens: bibite ex hoc omnes; hic est enim sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum [1]. Quo nil evidentius optari potest; Christus nempe docet in Eucharistia esse suum illud ipsum corpus, quod pro nobis in cruce tradendum erat: et illum ipsum sanguinem suum, qui erat ibidem effundendus. Atqui verum et reale corpus suum tradidit; verum et realem suum sanguinem effudit, non in figura et in signo. Quis enim dixerit de simplici figura, de nudo signo et imagine Christum fuisse allocutum, quando Eucharistiam discipulis suis promittens inquiebat: *panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita? Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum? Amen amen dico vobis: nisi manducaveritis carnem filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam æternam in vobis?* [2]

Neque illud *manducare* et *bibere* sensu metaphorico accipi potest, nempe de manducatione et potu spirituali; Christus enim ipse omnem sensum metaphoricum hic aperte excludit inquiens: *caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus.* Nemo autem dixerit cibum et potum spiritualem esse *vere cibum et vere potum*.

Deinde Apostolos et Judæos literaliter omnino locutiones Christi accepisse, evidentissime patet. Nam primi novitate sermonis quasi offensi inquiebant ad invicem: *durus est hic sermo, et quis potest eum audire?* Alii autem *litigabant inter se dicentes: quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?* Sed si Christus; qui est *via, veritas et vita*, metaphorice fuisset locutus, debuisset ex eorum animis talem et tantum errorem et offensionem sustollere. Et tamen non solum non sustulit, imo crebra repetitione sensum suum literalem aperte confirmavit: *amen amen dico vobis: nisi manducaveritis carnem filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis* [3].

Prob. 2. *Ex Patribus* [4]: fatentur hæretici Ecclesiam primis saltem tribus sæculis fuisse puram, et ab omni erroris labe in dogmaticis

1) Matth. 26; Mar. 14; Luc. 22; 1. Cor. 11. 2) Jo. 6.

3) Tandem in sensu literali esse accipienda verba Christi, patet vel ex ipsa difficultate sensum figuratum adstruendi. Sane jam ab anno 1577, uti Bellarminus refert, ducentæ numerabantur hæreticorum vel expositiones vel depravationes horum paucorum verborum: *hoc est corpus meum (De Euchar. l. 1. c. 8.).*

4) P. Perrone velut in synopticam tabulam Patrum doctrinam redegit ad decem capita argumenta revocando. *De Eucharistia*, n. 67.

suis doctrinis immunem. Satis ergo nobis erit demonstrare Ecclesiam primis iis sæculis veram et realem Christi præsentiam in Eucharistia habuisse uti certam et de fide.

1 S. Ignatius martyr discipulus s. Joannis Evangelistæ, et Episcopus Antiochenus *hæreticos* vocat eos omnes, qui veram et realem Christi præsentiam in Eucharistia indirecte negabant non admittendo veram in Christo humanitatem: *ab Eucharistia abstinent* (inquiebat ad Smyrnenses), *eo quod non confiteantur Eucharistiam carnem esse Salvatoris Nostri Jesu Christi, quæ pro peccatis nostris passa est.* Ergo doctrina erat s. Ignatii in Eucharistia esse illam ipsam Christi carnem, *quæ pro peccatis nostris passa est.*

2 S. Justinus martyr Apologia 2ª sic de Eucharistia scribebat sæculo II: *alimoniam incarnati illius Jesu carnem et sanguinem esse edocti sumus.*

3 Tandem Tertullianus, qui sæculo III vivebat, hæc habet ad rem: *caro corpore et sanguine Christi vescitur, ut et anima de Deo saginetur* [1]. Sed caro non vescitur corpore Christi per fidem, vel sensu metaphorico — Hoc argumentum desumptum ex doctrina Ecclesiæ per tria priora sæcula tanti roboris visum est ipsis Protestantibus, ut complures eorum ad fidem Catholicam perduxerit [2];

Prob. 3. *Ex præscriptione:* tali *præscriptionis* vocabulo hic solent Theologi intelligere publicam, constantem et perpetuam omnium Ecclesiarum ab ipsa Apostolorum ætate in aliqua doctrina consensionem. Hæc nempe est certissimum veritatis argumentum; quia si aliter esset, jam dicere oporteret errorem a Christo in Apostolos, ab Apostolis vero in Ecclesias a se fundatas directe manasse — Jam vero: dogma de reali Christi præsentia in Eucharistia dictam præscriptionem sibi jure vindicare certissimum erit, si probabimus tempore, quo *Sacramentarii* eam impugnare cæperunt, dogma illud receptum fuisse in tota Ecclesia tam in Occidentali sive Latina, quam in Orientali sive Græca. Atqui ita se habet veritas.

Sane *ad Occidentalem* Ecclesiam quod attinet, nemo ex adversariis inficiatur; nam inter cetera hoc ei crimen imponere ausi sunt, quod Christum adorando tanquam vere in Eucharistia præsentem incidisset in turpissimam superstitionem et idololatriam.

Quod vero spectat *ad Orientalem* patet ex eo, quod cum Sacramentarii eniterentur pertrahere Græcos in errorem suum, a Jeremia

1) *De resurrectione*, c. 7.

2) Ut videre est in libro, *Viaggi di un gentiluomo Irlandese in traccia di una religione* di Tommaso Moore, *Milano*, *Agnelli* 1834.

Patriarcha CP. hoc habuere responsum: *Ecclesiæ Sanctæ illud judicium est, in Sacra Cæna post consecrationem et benedictionem panem in illud ipsum corpus Jesu Christi, et vinum in illum sanguinem virtute Spiritus Sancti transire et immutari.*

Confirmatur argumentum de utraque Ecclesia ex *Liturgiis*; omnes enim quæ ante sæculum XIV editæ sunt, ut scribit Le-Brun, in hoc plenissime conveniunt. Unde patet quæ semper fuerit utriusque Ecclesiæ publica fides ac cultus.

Tandem hic provocamus adversarios nostros, ut *hujus doctrinæ initium* extra Christum, et Apostolos indicare velint; sicut nos adsignamus primam originem doctrinæ contrariæ incipientes vel a Scoto vel certe a Berengario.

Remanet ergo ut concludamus cum Tridentino: *si quis negaverit in Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento contineri vere et realiter et substantialiter Corpus et Sanguinem unacum anima et divinitate D. N. J. C. ac proinde totum Christum, sed dixerit tantummodo esse in eo uti in signo vel figura aut virtute, anathema sit* [1].

Articulus II. — DE TRANSUBSTANTIATIONE [2]

Q. 1. *Quid dicendum de transubstantiatione?*

NOTA. Transubstantiatio sic definitur a Tridentino [3]: *est conversio totius substantiæ panis in corpus Christi, et totius substantiæ vini in sanguinem, manentibus dumtaxat speciebus panis et vini* [4].

R. Lutherani admittunt dogma veræ et realis præsentiæ Christi in Eucharistia; sed negant panem et vinum in ejus corpus et sanguinem transmutari. Qua in re neque conveniunt inter se — Aliqui contendunt in Eucharistia Christum hypostatice conjungi cum pane, sicut Verbum divinum unitur cum humanitate. Et talem conjunctionem *impanationem* appellant — Alii ex adverso contendunt substantiam corporis Christi quodam quasi modo consociari cum substantia panis et vini, ita ut *vel* cum eo, *vel* sub eo, *vel* in eo existat. Ad hoc indicandum *consubstantiationis* nomine utuntur.

1) Sess. 13. c. 1. — Vid. Klee, *Storia de' dogmi*, *hoc tit.*

2) *V.* Bouvier, *Instit. Theol.* Tract. *de Euch.* 3) Sess. 13 de Euch. c. 4.

4) Quomodo autem remanentia accidentia existant, Concilium non dixit. Evasit *communis* opinio Angelici, qui Q. 77. a. 2 docet *accidentia eucharistica esse sicut in subjecto, in quantitate dimensiva panis et vini remanente*, et quantitatem sine subjecto existere; idque Deum sua omnipotentia facere posse. Hinc canit Ecclesia: *sub diversis speciebus, signis tantum et non rebus, latent res eximiæ.*

Verum Chatholici docent totam ipsam substantiam panis et vini prorsus converti in corpus et sanguinem Christi ita, ut panis et vini nihil amplius remaneat præter externas eorum species. Et in hoc situm est dogma *transubstantiationis*, quod sic apposito canone in Tridentino solemniter proclamatum est: *si quis dixerit in sacrosanto Eucharistiæ Sacramento remanere substantiam panis et vini unacum corpore et sanguine D. N. J. C.; negaveritque mirabilem illam et singularem conversionem totius substantiæ panis in corpus, et totius substantiæ vini in sanguinem, manentibus dumtaxat speciebus panis et vini, quam quidem conversionem Catholica Ecclesia aptissime transubstantiationem appellat, anathema sit* [1]. — Id jam declaratum fuerat in Latheranensi IV, in Constantiensi ac Florentino.

Id ex Scripturis evidentissime constat; nam si prolatis verbis consecrationis, remanet adhuc aliquomodo substantia panis, frustra diceretur: *hoc est corpus meum*; sed dicendum foret: *hic est corpus meum*. Idem de consecrationem calicis dicatur.

Id demum firmat traditio PP. [2]. Sit pro omnibus d. Ambrosius, qui ait ad rem hanc: [3] *qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea quæ sunt in id mutare, quod non erat?* [4]

Q. 2. *An Christus totus contineatur sub singulis cujusque speciei partibus, separatione facta?*

R. *Affirmative:* Christum totum et integrum esse non solum *sub unaquaque specie*, sed etiam *sub singulis cujusque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri*, declaravit Tridentinum [5]: quod proinde de fide est.

Quamvis autem non sit æque de fide, certum tamen omnino videtur, etiam ante separationem esse totum Christum sub singulis specierum partibus; repugnat enim quod sola fractio efficiat, ut Christus sit ubi non erant ante. Neque inde sequitur sub una specie esse

1) Sess. 13. c. 2.

2) *V.* Wiseman, *Conferenze sulle dottrine e pratiche più importanti della Chiesa cattolica. Conf.* 14, 15 *et* 16, Milano — Klee, *Storia dei dogmi.*

3) De initiandis c. 9.

4) Nec dicant hæretici hoc nomen prorsus esse novum et veteribus inauditum.

Nam 1 etiamsi ita esset, nemo tamen vetat, quominus Ecclesia ad novas hæreses præfocandas novis interdum utatur nominibus, ut ita dogmata antiquissima firmiter conserventur;

2 Falsum est nomen ipsum fuisse veteribus inauditum; refert enim Baronius illud inveniri in confessione Albigensium an. 1778;

3 Scriptores veteres dogma *transubstantiationis* indicare consueverunt vocibus idem omnino significantibus, ut sunt *conversio, mutatio, transmutatio, transelementatio* et similia.

5) Sess. 13. can. 3.

multiplicia corpora Christi; nam Christus non est in specie *circumscriptive*, eo modo nempe, quo corpora naturalia sunt in locis. Sed *definitive*, eo nempe modo, quo anima est in corpore, quæ singulis corporis partibus unita est; et si Deum vellet, uniretur etiam partibus a se divisis, quin tamen ipsæ animæ multiplicentur [1].

Vi tamen *verborum* solum corpus sub specie panis, et solus sanguis sub specie vini existit; quia *vi verborum* illud unum in Sacramento ponitur, quod per verba formæ exprimitur. Porro per verba quibus consecratur panis, solum corpus exprimitur; et per verba quibus consecratur vinum, exprimitur solus sanguis.

Verum *vi*, ut vocant, *concomitantiæ* (quæ est conjunctio unius cum alio) corpus sub specie vini, et sanguinem sub specie panis, et sub utraque existere animam et divinitatem Christi, certum est. Quia Corpus Christi in Eucharistia est vivens; non potest autem esse tale sine sanguine et sine anima. Anima autem et corpus propter hypostaticam unionem necessario cum divinitate sunt conjuncta. Hoc autem est de fide a Tridentino declaratum [2].

Q. 3. *Quandonam Christi corpus desinit esse sub speciebus?*

R. Christus desinit esse in Eucharistia, quando tanta fit specierum immutatio, ut juxta consuetum loquendi modum non amplius videatur panis et vinum; sed materia corrupta. Hæc enim est illius natura, ut tamdiu remaneat, quamdiu rationem habet cibi et potus.

Ex quibus deducimus pro praxi, species in tabernaculo clausas frequenter renovandas esse, cum corruptioni magis subjectæ sint. S. Congregatio 7 apr. anno 1753 vult, ut Sacramentum renovetur qualibet dominica die. Benedictus XIV Constitutione *Etsi Pastoralis* vult, ut particulæ singulo octiduo, vel hyemali tempore ad summum quintadecima die renoventur.

1) « Sed ut verum fatear, ait Contenson, *Reflexio ubi de modo Christi in Euchar.* unum est quod et suavius allicit et arctius stringit et attentum rapit, modus nimirum amoris, qui sine modo est, et ultra omnem modum... *Magnum quidem fuit*, inquit s. Thomas, Opus de Sacr. altaris, *Christum Dominum seipsum in peregrinationis nostræ socium dedisse; majus vero in pretium redemptionis; hoc tamen donum adhuc est in aliqua separatione ab eo, cui datur. Cum tamen datur in cibum, datur non ad aliquam separationem, sed ad omnimodam unionem. Uniuntur enim in unitate corporis et cibus et qui cibum sumit...*

Realiter Christus in Ecclesiæ adest Sacramento; absens tamen videri vult, ut amorem probando acuat, acuendo inflammet. Adest, ut auxilium præbeat et solatium; abesse videtur, ut ipsum animus christianus quærat, ipsum appelat, ipsi inhiet, in quem desiderant Angeli prospicere. Denique adest et non apparet; nisi enim adesset, non præberet remedium, nisi lateret, non inescaret appetitum ».

2) Loco cit.

Quod vero *ad susceptores* pertinet, alii censent in laico species consumari intra quinque *Pater* et *Ave*. In Sacerdote vero postquam ille vestibus sacris est exutus — Lugo tamen refert plures medicos a se consultos putasse, id intra minutum evenire in *laico*; in *Sacerdote* intra medium quadrantem. Verum hic ratio habenda est majoris vel minoris stomachi caliditatis.

Corollarium — De cultu Eucharistiæ debito

Q. 1. *In quonam situs est cultus Eucharistiæ debitus?*

R. Cultus Ss. Eucharistiæ debitus in his maxime consistit: ut *adoretur cultu latriæ*, ut *solemniter circumferatur*, ut *publice colatur* [1].

Hæc porro sunt, quæ aperte damnant hæretici. Sed refelluntur:

1 Christus est *cultu latriæ* in hoc sacramento *adorandus* [2]. Nonne Christus verus est Deus, et in Eucharistia sub sacris illis panis et vini symbolis *vere* præsens, *realiter et substantialiter?* Atqui verus Deus *cultu latriæ* adorandus est [3].

2 Est in processionibus *solemniter circumferendus:* sane si Ecclesiæ fas est justis de causis festos dies, sicut et Synagoga fecit, instituere, cur non licebit eidem festiva aliqua celebritate venerari Eucharistiam et in processionibus eam solemniter circumgestare, *tum* in augmentum fidei nostræ et hæreticorum confusionem, *tum* in gratitudinis nostræ signum et Christi triumphum?

3 Est publice colendus: *si quid*, inquit Augustinus, *tota per orbem frequentat Ecclesia, quin ita faciendum sit disputare, insolentissimæ insaniæ est* [4]. Atqui viget in tota Catholica Ecclesia consuetudo Eucharistiam publice exponendi, ut a populo adoretur.

Hæc tria uno decreto sunt definita a Tridentino: *si quis dixerit in sancto Eucharistiæ Sacramento Christum Unigenitum Dei Filium, non esse cultu latriæ etiam externo adorandum; atque ideo nec festiva peculiari celebritate venerandum; neque in processionibus secundum laudabilem et universalem Ecclesiæ sanctæ ritum et consuetudinem solemniter circumgestandum; vel non publice ut*

1) *V.* Benedictus XIV, De expositione et benedictione *Notificazione* XXX — De Processionibus Ss. *Notificatione* XIV — De institutione 40 horarum *Notificatione* it. XIV.

2) Quod valet etiam de *humanitate ipsius;* nam cum ea facta sit propter hypostaticam unionem propria Verbi, est utique adoranda eodem latriæ cultu. Ita Atanasius, *Ep. ad Adelph.* — *V.* Billuart.

3) Neque dicas, nos adorare species, quæ sunt quid creatum. Nos enim eas adoramus cum Christo per modum unius, neque uti motivum adorationis; sed uti terminativum objectum.

4) Ep. 51 ad Janun. n. 6.

adoretur populo proponendum; et ejus adoratores esse idololatras, anathema sit [1].

Q. 2. *Quid pro praxi notandum circa Sanctissimi Sacramenti asservationem, et circa illius exponendi usum?*

R. Ad 1: *Eucharistiam servari* in Sacrario antiqua praxis probat: et Tridentinum eum damnat, *qui dixerit id non licere* [2]. Ne tamen id fiat indiscriminatim sine debita reverentia, Eucharistia ex pluribus decretis S. C. asservari nequit, nisi in parochialibus Ecclesiis. Quoad alias Ecclesias requiritur *præsidium Apostolici Indulti, vel immemorabilis consuetudinis, quæ illius præsumptionem inducat*, ut ait Benedictus xiv Bulla, *Quamvis justo* — Semper autem obligatio est gravis eam asservandi cum lumine: unde ajunt Quintanus et Diana mortale esse, si ob negligentiam gravem integra die vel aliquot integris noctibus, non curetur, ut lumen ardeat. Quamquam Marchantius obligationem et consuetudinem tam universalem neget.

Præstat porro, ut pastor populum suum hortetur ad visitandum Ss. Sacramentum, ac Virginem Matrem. Et insuper doceat, ut qui non potest convenire ad Ecclesiam, id spiritu domi agat [3];

R. Ad 2: Usus *Eucharistiæ exponendæ* et antiquus est, ut probat Christianus Lupus; et salutaris, cum retrahat a vanis atque ad devotionem excitet — Quia tamen frequentata vilescunt; ideo Sacra Congregatio, approbante Benedicto xiv, 16 apr. anno 1756 statuti *Sanctissimum Sacramentum non licere publice adorandum exponere, nisi ex causa publica, quæ probata sit ab Ordinario.* Adesset talis causa, si quis privatus hoc petat ad publicam devotionem [4].

Ad levamen infirmi in mortis angustiis constituti non licet Sacramentum extrahere eoque populum benedicere; sed tantum aperire tabernaculum, et sacra pyxis clausa ac velata in ostiolo constitui et adorari, sex saltem cereis accensis. Ita S. C. et Benedictus xiv [5].

1) Sess. 13. c. 6. 2) Sess. 13. c. 7.

3) *V.* Liguori, 1 *Homo Apost. Tr.* vii. *n.* 42; 2 *Visite al Ss. ed a Maria Ss.* Opus magno cum plausu ubique receptum; quodque plurimi faciebat Pius vi — Pagani, *La divozione al Ss. Sacramento esposta in visite*, Milano, Pogliani 1845 — Gourdan, *Sacrificio perpetuo di fede, e di amore al Ss. Sacramento*, Piacenza 1844.

4) *V.* Synodus Novariensis, *De custodia Euch.* pag. 88 — *De expositione* p. 97, 99— *De oratione* 40 *horarum* pag. 288 — *De process. Corpus Domini* pag. 374.

Hinc notandum quoque ex Pontifice Benedicto xiv hac in re nemini fas esse novum ritum inducere, privata auctoritate. Hinc v. g. non liceret Eucharistiam deferre contra incendia vel tempestates; hoc enim et novum esset et periculosum et Dei tentatio: et in Novariensi Diœcesi sub pœna suspensionis ferendæ id prohibetur.

5) Bulla *Cum ut* — Parochi a fidelibus hujusmodi orationem pro infirmo exposcentibus ex *Synodo Novariensi* percipere poterunt in eleemosinam libellam unam monetæ novæ pedemontanæ, vid. pag. 141. § 13.

Articulus III. — DE NECESSITATE EUCHARISTIÆ [1]

Q. 1. *An Eucharistia sit necessaria necessitate medii?*

R. Putant quidam Græci schismatici ac plures Calvinistæ, auctore Dallæo, Eucharistiam omnibus et singulis fidelibus necessitate medii necessariam esse.

Sed veritas est, eam non esse *necessariam necessitate medii* neque in se, neque in voto (saltem vero et proprio). Nam *incorporatio* cum Christo facta in Baptismo sufficit, ut quis Christi ipsius membrum evadat, et filius Dei adoptivus cum jure ad cœlestem hæreditatem: *quicumque baptizati estis*, inquiebat Apostolus, *Christum induistis* [2]. *Nihil damnationis est in iis, qui sunt in Christo Jesu* [3]. Sed ut quis sit *in Christo Jesu* ex ipso Apostolo sufficit Baptisma; ergo non est necessaria Eucharistia neque in se neque in voto, *saltem vero et proprio*. Hinc Tridentinum ait: *si quis dixerit parvulis antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiæ communionem, anathema sit* [4].

Dicimus *voto saltem vero* et *proprio;* nam si intelligatur votum improprium atque implicitum, quatenus est voluntas generalis implendi omnia, quæ a Christo ad salutem præscripta sunt; tunc sine dubio hoc est necessarium. Sed jam includitur in charitate Theologica, cujus actus ad salutem in adultis ratione utentibus requiri nemo inficiatur.

Sed si ita est (dices), eccur Ecclesia per duodecim propria sæcula consuevit etiam infantibus Eucharistiam administrare? — Eccur illa Christi verba: *nisi manducaveritis carnem filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis?*

R. Ad 1: A disciplina ad dogma hac in re non tenet illatio; non enim Ecclesia conferebat infantibus Eucharistiam, qui putaret iisdem esse necessariam; sed quia putabat aliquo modo utilem. Sic iis conferre solebat etiam Confirmationem; nullus tamen ex hæreticis inde concludet etiam Confirmationem esse necessariam *necessitate medii.*

Præterquamquod falsum est quod antiquitus ubique infantibus communio tribueretur; nam ipso docente Catechismo R., vetus illa consuetudo fuit in quibusdam locis tantum recepta [5].

R. Ad 2: Verba Christi, *nisi manducaveritis etc.* continent præceptum pertinens ad adultos. Non enim dixit: *nisi quis manducaverit,* quo in casu omnes

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 192, *et seqq.*

2) Gal. 3. 3) Rom. 8. 4) Sess. 21. c. 4. 5) De Euch. p. 2. n. 62.

omnino comprehendisset. Sed *nisi manducaveritis:* unde verba dirigens Christus in secunda persona ac præsentibus, nonnisi ad eos, qui præcepti capaces sunt ea dirigere voluit, ideoque ad adultos.

Q. 2. *An Eucharistia necessaria sit necessitate præcepti?*

R. Eucharistia necessaria est præcepto *divino* et *ecclesiastico:*

1 Habetur *præceptum divinum* in illis Christi verbis: *nisi manducaveritis carnem filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis* [1]. Ex *communi* vero sententia non obligat ad Eucharistiam suscipiendam non solum in mortis periculo; sed etiam sæpius in vita [2]. Sicut enim ad conservandam vitam corporalem necesse est non semel, sed sæpius cibum sumere terrenum; ita ad conservandam vitam spiritualem necesse est non semel, sed sæpius sumere cibum cœlestem — Certum est tamen apud omnes, quemque huic præcepto satisfacere *per se loquendo,* si communicet saltem semel in anno; sic enim Ecclesia tempus determinavit.

Dicimus *per se loquendo;* nam *per accidens* fieri potest, ut quis teneatur sæpius in anno communicare, *vel* quia alicui cœtui nomen dedit, in quo pluries communio præscripta est [3]; *vel* quia id necesse est, v. g. ad superandam aliquam peculiarem tentationem, cui victoriæ non sufficiant alia remedia, uti orationes, jejunia et similia [4].

2 *Præceptum ecclesiasticum* habetur illis verbis percelebris decreti Concilii Lateranensis IV celebrati an. 1215 [5]: *omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, semel saltem in anno confiteatur.... Suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum, nisi forte de proprii Sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab hujusmodi susceptione duxerit abstinendum. Alioquin et vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur et moriens christiana careat sepultura* [6].

Huic Concilio concinit Tridentinum his verbis: *si quis negaverit omnes et singulos Christi fideles utriusque sexus, cum ad annos discretionis pervenerint teneri singulis annis, saltem in Paschate, ad communicandum juxta præceptum S. Matris Ecclesiæ, anathema sit* [7].

1) Joan. 6. 2) S. Thomas q. 80. a. 11.

3) *V.* Liguori, *Homo Apost. Tr.* XVI. *n.* 2.

4) Hoc tamen in casu qui communionem negligeret, non peccaret contra divinum Eucharistiæ præceptum; sed vel contra virtutem, adversus quam patitur illam tentationem, vel contra præceptum sui Ordinis.

5) C. Omnis de pœnit.

6) Quæ tamen pœna non incurritur, nisi post judicis sententiam. Nec eam morte suo potest infligere Parochus; nam *interdictum* est ferendæ sententiæ: *privatio* vero *sepulturæ* jurisdictionem in foro externo importat.

7) Sess. 13 de Euch. c. 9.

Quod quidem præceptum nulli dubium est obligare sub gravi; cum de re gravi agatur, ac de determinatione divini præcepti gravis. Item non adimpleri per communionem sacrilegam: sic enim non susciperetur *reverenter*, ut vult Lateranense; neque *digne*, ut vult Christus. Hinc contraria propositio ab Innocentio XI, n. 55 damnata est [1].

Annum hujus obligationis, quamvis aliqui putent computandum esse a januario ad decembrem; *communis* tamen sententia et consuetudo ubique recepta solet hodie computare a Paschate ad Pascha; quia talis censetur annus ecclesiasticus.

Tempus autem Paschale (sic declarante anno 1440 Eugenio IV Bulla, *Fide digna*) exorditur a *Dominica Palmarum*, et cessat *Dominica in Albis*. Episcopi autem privilegio vel consuetudine possunt hoc tempus prorogare, ut passim solent [2].

Q. 3. *An qui paschate non communicavit, teneatur quamprimum?*

R. Sententia *communior* cui subscribimus, affirmat qui in Paschate non communicavit, ad id teneri quamprimum. Et quidem ex precepto tam *divino*, quam *ecclesiastico:*

1 *Divino;* quia licet Christus præceptum communionis minime determinaverit, determinandum tamen reliquit arbitrio Ecclesiæ suæ, quæ implendum esse voluit *semel in anno;*

2 *Ecclesiastico;* et sane tempus Paschale non jam fuit ab Ecclesia determinatum ad finiendam obligationem; sed ad eam sollicitandam, ut patet ex verbis *singulis annis saltem in Paschate.* Ex quo oritur, quod hujusmodi obligatio jam contracta, ubi nondum impleta sit, quamprimum impleri debeat — Adde, quod Ecclesia duo circa communionem præcepta imposuit: *unum* communicandi intra annum; *alterum* communicandi in Paschate. Ergo si in Paschate quis minime communicaverit, et ita secundum præceptum violaverit, tenetur adhuc implere primum quo citius illud implere poterit.

Imo *probabilius* peccat quoties, data opportunitate, communionem

1) *V.* Benedictus XIV, *Notificatione* XLV.

2) S. Alphonsus, *Homo Ap. Tr.* VII n. 34, de *Parochi vigilantia* hac de re habet: « Præsertim invigilare debet, ut subditi omnes præcepto Paschali satisfaciant sine personarum acceptione; propterea que cavere debet, ne schedulas Communionis committat alicui Clerico — Elapso jam tempore Paschali, diligenter debet inquirere de iis, qui forte non adimpleverint præceptum: et debet eos monere, qui si non resipuerint, deferat ad Episcopum, ut excommunicatione, aut interdicto saltem in illos animadvertat.

Hoc quidem aliqui Parochi efficiunt cum personis popularibus; conivent autem et sopore torpentur cum aliis majoris existimationis. Quot istorum in Missionibus reperiuntur, qui per multos annos omiserunt præcepto satisfacere, quin de hoc Parochus verbum admonitionis cum eis impenderit! »

differat; hoc ipso quia præceptum communicandi in Paschate ex *communi* datum est non jam ad finiendam, sed ad sollicitandam obligationem.

Quid vero (dices) *si quis prævidens impedimentum communicandi in Paschate communionem susceperit ante tempus Paschale cum intentione satisfaciendi præcepto; et postea impedimentum prævisum defuerit? Tenebiturne adhuc communicare in Paschate?*

Non desunt Theologi, qui negant. Sed hodie, spectato communi usu, ex quo præceptum communionis annuæ urget tempore Paschali, *recte* affirmatur [1]. Intentio enim non potest efficere, ut actus positus tempore quo nondum cœpit obligatio, sit satisfactorius: sic. v. g. præcepto Missæ non satisfacit qui prævidens se die dominico impeditum iri, Missam audit die præcedenti.

Unde colligitur, nondum cœpto, paschali tempore, neminem teneri ad præveniendum; sed eo incæpto, jam obligatio urget. Quo in casu esset etiam obligatio auferendi impedimenta quantumvis gravia; præceptum enim divinum est, atque ad animæ salutem valde confert.

Q. 4. *Quinam tenentur in Paschate communicare?*

R. *Per se loquendo* in Paschate communicare tenetur *omnis fidelis cum ad annos discretionis pervenerit*, ut ait Lateranense. Ergo tenetur etiam *carcere* detentus, ut praxis probat. Etiam *infirmus* ut monet Rituale, quamvis ante Pascha jam communicaverit.

Diximus *per se loquendo;* nam *ad pueros* quod attinet, *communissimum* ac *probabilius* est, eos non teneri statim ac usum rationis consequuntur; discretionis enim anni accipiendi sunt respective ad materiam: porro major discretio requiritur in Eucharistia, quam in Pœnitentia. Unde *communiter* ajunt hanc obligationem extra periculum mortis incipere ab anno 9; et non posse differri ultra 12, aut ad plus 14: s. Carolus adsignat annum 10 [2] — Quæ tamen omnia non prohibent, quominus pueri prius admitti queant, *si possunt aliquam devotionem concipere*, ut ait s. Thomas [3].

Quoad *adultos* autem ex Concilio excipitur casus, quo *proprius Sacerdos* rationabiliter judicaverit communionem differendam esse. Ubi notandum est ex communi, quod nomine *proprii Sacerdotis* intelligitur vel Parochus vel Confessarius [4].

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 297, *et seqq.*

2) Hinc totus esse debet Parochus, ut rite pueros ad communionem disponat.

Hac de re vid. *S' avvicina il gran giorno*, Lettere di un Missionario sulla prima Comunione, *Milano* — Importance de la première Communion, *Lyon* — Regnault, *Instruction pour la première Communion*, *Lyon* — Cerra, *Dono di un Parroco ai fanciulli che fanno la prima Comunione*, Vigevano 1845.

3) Q. 80. a. 9.

4) *V.* Benedictus XIV, *Notificazione* LI.

Q. 5. *Ubiuam fieri debet communio paschalis?*

R. Communio paschalis *in propria Parœcia* suscipienda est, adeo ut huic præcepto non fiat satis, quamvis ea in Cathedrali suscipiatur [1]. Ita generatim DD. explicant canonem Lateranensem: ita præcipiunt plurima decreta posteriora: ita se praxis habet.

Excipe: 1 *Sacerdotes*, qui ubivis celebrent, ex consuetudine satisfaciunt; non tamen, si tantum communicarent;

2 *Religiosos*, qui ex privilegio etiam in suis Ecclesiis admittere possunt proprios familiares, modo et actu inserviant, et intra eorum septa ac domus resideant, et sub eorum obedientia vivant, ut ex Tridentino docet Benedictus XIV [2];

3 *Peregrinos* et *vagos*, qui nempe se communicant ex Rituali Romano, ubi actu degunt;

4 Eos omnes, qui habent *licentiam Parochi*, aut *Episcopi* vel ejus *Vicarii*, ut docent *communiter*. Hæc licentia ex Lugo, Suarez aliisque potest esse etiam præsumpta, si tamen adsit moralis certitudo de consensu; cum tunc expressæ æquivaleat [3].

Q. 6. *Quid Synodus Novariensis de Communione Paschali?*

R. Hæc ex *lege Synodali Novariensi* notantur præcipua:

1 Ut Parochi *per se*, quoad fieri potest, communionem hanc impertiantur sedulo invigilantes, ne ulla fraus admittatur;

2 Ut ab *absentibus*, cum redeunt in patriam, peractæ communionis testimonium expostulent; sin intra 15 dies curent, ut communicent. Et *inobedientes* graviter moneant, ac demum Episcopo significent;

3 Ut *pueros decennes* disponant: neque eis ultra duodecimum annum communionem differant;

4 Moneantur Ecclesiastici omnes, ut juxta consuetudinem solemniter communicent in Cœna Domini, nisi causa eos impediat [4].

Scholium — *De Viatico*

Q. 1. *An extet præceptum suscipiendi Viaticum?*

R. Extat utique præceptum grave communicandi in articulo atque periculo mortis.

Constat: 1 ex *Nicæno* Concilio generali primo, quod præcipit *antiquam hanc regulam* adamussim esse servandam;

2 Ex *praxi fidelium*, qui nonnisi cum scandalo audirent, infirmum eo tempore nolle communicare;

1) *V.* Benedictus XIV, *Notificatione* XVIII.

2) *Notificatione* LI. 3) *V.* Pavone, *Spicilegio* ecc. n. 322.

4) Hoc titulo — *V.* Benedictus XIV, *Notificatione* XXXVIII.

3 Ex *ipsa ratione;* cum enim cibus iste cœlestis sit institutus ad roborandum contra hostium impugnationes; tunc ille sumendus est, cum magis oppugnamur. Unde mulieres difficulter pariturae, periculose navigaturi vel præliaturi, cum moraliter possunt, sub gravi tenentur communicare.

Quia tamen non agitur de Sacramento omnimodæ necessitatis, ideo non repugnat illud aliquando prohiberi, si id ejus reverentia postulet et Ecclesiæ videatur, cujus quidem directioni ejus administratio commissa est [1]. Hinc in dubio *vomitus* non est tribuendum, nisi cessaverit ad sex circiter horas. Si tamen vomitus proveniat ex cibo, ad experimentum particula non consecrata tribui potest.

Quid de *tussi?* Nisi ea sit adeo frequens, ut non possit infirmus particulam trajicere, communionem non impedit: quia alius est vehiculus, nempe guttur, quo trajicitur cibus; alius canalis, nempe aspera arteria, unde ejiciuntur flemmæ et suspiria.

Q. 2. *Cujusnam est Viaticum administrare?*

R. Solius est Parochi Viaticum administrare extra necessitatem, ut lege et consuetudine constat. Præstat vero ut Parochus, cum nequit id agere per se, alium deleget, sed Confessarium, si forsan infirmus confessione indigeat [2].

Q. 3. *An pueri teneantur Viaticum suscipere?*

R. Affirmative: pueri tenentur Viaticum suscipere, *si doli capaces sint*, licet non habeant ætatem requisitam ad primam communionem. Ita *communissime* cum Benedicto XIV [3]; nam ex *una parte* tenentur ex præcepto divino communicare, cum tempus urget ac necessitas impellit; ex *alia* sufficientem devotionem concipere possunt.

Aliter tamen consuetudo statuit quoad præceptum Paschale [4].

Q. 4. *An pluries possit eidem infirmo Viaticum dari?*

R. Infirmo etiam non jejuno, etiam durante eadem infirmitate et eodem periculo, potest pluries communio ministrari. Nam Sacramentum hoc sumitur non solum ad satisfaciendum præcepto; sed

1) Hinc ad illud deferendum poterit quidem Parochus aliquantulum festinare, non autem currere: quamquam *non improbabiliter* juxta aliquos etiam currere possit.

2) Potest Parochus pyxidem deferre collo serico sacculo inclusam, si longius sit iter et asperum. Imo S. C. 23 jan. 1740 tunc indulget, ut ex arbitrio ac prudentia Episcopi eam deferat equitando.

Item si rheumate laboret, de Episcopi consensu ex eadem S. C. 5 mart. 1633, Parocho indulgeri solet usus pileoli in itinere; non tamen intra civitatem vel oppidum — *V.* Benedictus XIV, *Notificatione* LXXXIX.

3) De Syn. Diœc. l. 7. c. 12.

4) De *surdis*, *amentibus etc.* vid. ubi *de subjecto.*

etiam ad robur contra tentationes, quæ in morte validiores sunt. Imo Benedictus XIV [1] monet Episcopos, ut id Parochis suis insinuent [2].

Q. 5. *An qui mane communicavit, si eadem die incidat in mortis periculum, iterum communicare teneatur?*

R. Alii ipsum adhuc teneri ad Communionem affirmant cum Diana et Hurtado, quia urget præceptum communicandi in mortis periculo.

Alii negant cum Anacleto, et Roncalia; quia Ecclesia prohibet bis in die communicare ob reverentiam Sacramenti.

Alii cum Lugo *probabilius* distinguunt morbum *violentum*, ut si ex alto loco quis ceciderit; a morbo *naturali*, ut si apoplexia corripiatur. In primo casu tenetur communicare, non in secundo; quia in hoc secundo videtur posse dici jam mane communicasse in periculo; quia jam aderat morbus, licet occultus. Quod quidem non valet de primo casu [3].

Ceterum Benedictus XIV relatis hisce opinionibus [4], *in tanta opinionum varietate*, ait, *auctorumque discrepantia integrum erit Parocho eam sententiam complecti, quæ sibi magis arriserit* [5].

CAPUT SECUNDUM

DE MATERIA EUCHARISTIÆ [6]

Q. 1. *Quænam est materia Eucharistiæ?*

R. Materia Eucharistiæ est *panis triticeus*, et *vinum ex vite*.

Id eruitur ex ipsa Eucharistiæ institutione: *cœnantibus illis, accepit panem et benedixit etc.; et accipiens calicem gratias egit etc.* Id constat ex Conciliis Lateranense IV, Florentino, et Tridentino. Consonat unanimis traditio Patrum. Unde si quando fideles *lac*, *mel* etc. offerebant ad altare, non ideo erat ut ea consecrarentur; sed benedicta Clericorum sustentationi cedebant.

1) Loco citato supra.

2) Quod autem spatium intercedere debeat inter ipsas communiones, alii *communius* censent octo dies, alii sex. alii volunt infirmum posse etiam singulis diebus communicari, si immineat mortis periculum, et infirmus sæpius communicare solebat. Ita Armilla, Palaus, etc.

3) De Viatico vid. Liguori, *Homo Apost. Tract.* XV. *n* 10 *et seqq.*; *Tract.* XVI *n.* 39; *et App nd.* II, § 1 — Et *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 241 *et seqq.*

4) De Syn. Diœc. L. 7. c. 11.

5) *Quid vero* (dices) *de illo qui Viatico sumpto, mortaliter peccavit?* Ipse non tenetur illud denuo sumere; quia præceptum jam adimplevit. Ita Concina, Suarez et alii.

6) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 194 *et seqq.*

Utraque materia necessaria est necessitate *præcepti divini.* Tum quia ita exigit Eucharistiæ natura, quæ est per modum convivii, quod cibo et potu perficitur. Tum quia Christus utrumque videtur expresse jussisse his verbis: *hoc facite in meam commemorationem.*

Hinc consecratio unius tantum speciei esset quidem *valida, saltem seclusa positiva intentione aliam speciem non consecrandi,* sed prorsus *illicita* — *Valida* quidem; tum quia verba sacramentalia id efficiunt, quod significant; tum quia statim una species proponitur adoranda; tum quia id egit ipse Christus, qui unam prius consecravit; tum quia talis est sensus et praxis Ecclesiæ universalis — Prorsus autem *illicita;* quia Ecclesia ex divino præcepto districte prohibet, ne una tantum species consecretur, licet agatur de Viatico. Nam, ut ait Gelasius Papa [1], *divisio unius ejusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non potest provenire* [2].

Diximus *saltem seclusa positiva intentione aliam speciem non consecrandi:* quod dictum est, ut non attingamus opinionem De Lugo, qui ait enim invalide unam speciem consecrare, qui positive intendit non consecrare alteram. Nam ut ipse vult, Sacramenti ratio nequit secerni a ratione sacrificii; cum Sacerdos illud conficiendi non recipiat potestatem, nisi in Sacrificio. Hæc ratio *non videtur improbabilis,* at contraria opinio est omnino *communis.*

Q. 2. *Qualis esse debet panis in Eucharistia?*

R. Panis *ad validitatem Eucharistiæ* debet confici ex farina triticea, atque ex aqua naturali, quæ non refert si sit marina, cum hæc vera sit aqua.

Quamvis autem non desint qui volunt integrum fore Sacramentum etiam confectum in pane *secalitio* vel *hordeaceo;* cum uterque usitatus sit et naturalis ac pauperibus communis (et ideo quoad validitatem res dubia sit); consentiunt tamen omnes, ut par est, in nullo omnino casu, quacumque causa urgente, licere consecrare in alio, quam in *pane triticeo* — Imo Eugenius IV in suo decreto pro Armenis de Eucharistia disserens ait: *cujus materia est panis triticeus et vinum ex vite* — Missale autem R. expresse habet: *si panis non sit triticeus, non conficitur Sacramentum* — Et vero Christus dicitur absque addito panem consecrasse; at quando simpliciter dicitur *panis,* semper intelligitur triticeus.

1) Decr. Grat. 3. p. dist. 2. can. 12.

2) *Per accidens* tamen et præter intentionem aliquando contingere potest unam speciem consecrari sine altera absque peccato. Si v. g. post consecratam hostiam Sacerdos loquelam subito amitteret; neque esset alius, qui posset Sacrificium perficere.

Certum vero est, quod non est materia apta panis ex *oryza*, *avena*, *milio*, *panico*, *castaneis*, *amygdalis* et similibus rebus præparatus; quia non esset panis usualis — Item neque apta materia est massa triticea *cruda* aut *frixa* — Vel panis alio *liquore*, quam aqua confectus, ut butyro, lacte, ovis; quia non esset panis usualis — Item neque *hostiæ rubræ*, quibus literæ obsignantur; nam per admixtionem cinnaberis notabiliter alterantur. Sed quoad mixtionem, *si ea sit modica*, ait s. Thomas, *non solvit speciem; quia id quod est modicum quodammodo absumitur a plurimo* [1].

Diximus *ad validitatem Eucharistiæ*; nam ad licitam etiam ejus confectionem ex præcepto Ecclesiæ requiritur penes latinos panis azymus, ac in forma orbiculari major pro celebrantibus, pro ceteris minor.

Curandum etiam, ut hostiæ ac particulæ sint tenues, nitidæ, non ante 15 dies circiter confectæ; et quoad fieri potest ab Ecclesiasticis viris vel a sacris virginibus præparatæ, ut tam mundam oblationem decet [2].

Q. 3. *An panis debeat esse necessario fermentatus, an azymus?*

NOTA. Cardinalis Bona docet, Græcos usum panis fermentati semper tenuisse; Latinos vero hanc disciplinam variasse usque ad sæculum XI quo usus azymorum fuit generatim præscriptus [3]. Omnium primus Michaël Cerularius dixit invalide in azymo consecrari. Sed:

R. Ad Sacramenti substantiam nihil interest *sive azymus sive fermentatus panis* adhibeatur, modo sit triticeus. Ratio est, quia semper in communi hominum judicio habetur ut verus panis usualis et proprie dictus. Hinc merito contra græcos schismaticos ait Florentinum: *definimus in azymo sive fermentato pane triticeo Corpus Christi veraciter confici.*

Præcipit tamen idem Concilium, ut unaquæque Ecclesia suum ritum omnino servet: et sane uterque ritus sustinetur — Fermentato utuntur Græci, *tum* ne se judæis conforment; *tum* ut ostendant Dei Filium carne indutum esse — Azymo autem utuntur Latini, *tum* ut Christum imitentur, qui sic consecravit; *tum* ut si edoceamur, quod de Christi Corpore participantes, epulari debemus *non in fermento malitiæ; sed in azymis sinceritatis et veritatis* [4].

1) 3. p. q. 73. a. 3.

2) Ita Synodus Novariensis, *De Sacr. Missæ.*

3) De reb. liturg. l. 1. c. 2[illegible].

4) Hoc autem præceptum Benedictus XIV, Constit. *Etsi Pastoralis* expresse confirmavit *sub pœna suspensionis perpetuæ a divinis.* Quæ verba *in communiori* et *probabiliori* sententia excludunt etiam casu necessitatis, v. g. conferendi viaticum infirmis; cum etiam in hoc casu reverentia Sacramenti semper præferenda sit utilitati proximi, cui illud non est necessarium *necessitate medii* ad salutem.

Sed (dices) *quid si Sacerdos Latinus apud Græcos moretur, aut vicissim? poteritne uterque consuetudini ibi vigenti sese conformare?*

Consentiunt omnes quemlibet teneri servare ritum proprium, si in locis ubi moratur, adsit Ecclesia ritus proprii; cum nulla tunc habeatur ratio immutandi.

Dubium est in casu contrario, si nempe Sacerdos Latinus transeat per regiones Græcorum, vel ex adverso — *Communiter* docent Antoine, Suarez etc. cuilibet fas esse ritum servare, prout libuerit; cum per se loquendo quilibet possit se conformare loco, ubi degit — Verum Billuart tum ex Bulla Pii v *Providentia*, tum ex Bulla cit. Benedicti XIV docet, semper esse servandum ritum proprium; quia contrarium *quocumque prætextu prohiberi* dicitur [1].

Q. 4. *Quale vinum est materia apta ad Eucharistiam?*

R. Solum *vinum de vite* est materia apta ad Eucharistiam, uti definitum est in Florentino et Tridentino. Suffragatur ratio: vinum illud est materia apta ad Eucharistiam, quod Christus adhibuit in ultima cœna et in sanguinem proprium convertit; atqui tale vinum erat de vite. Postquam enim *accipiens calicem gratias egit, et dedit Apostolis dicens: bibite ex hoc omnes, hic est sanguis meus,* subjunxit: *dico autem vobis, non bibam amodo de hoc genimine vitis.*

Qua propter valide non poterit consecrari Eucharistia, si liquor exprimatur ex pomis, cerasis aliisque fructibus; quia vinum non esset. *Vel* si succus exprimatur ex uvis omnino acerbis; cum sit tantum via ad vinum. *Vel* si vinum in pane sit imbibitum; quia non est potus, sed cibus. *Vel* si sit ad dimidiam aut tertiam partem *decoctum*, pari ratione.

Attamen vinum aromatibus conditum illicite quidem, sed valide adhiberetur. Excipe, nisi tanta sit alteratio, ut in communi hominum æstimatione vinum non amplius censeatur.

Quid (dices) *de musto et vino congelato?*

Mustum non licet adhibere ob fæces, quas habet permixtas, nisi in necessitate. Hinc Julius Papa habet: *si necesse fuerit, botrus in calice exprimatur.* Unde patet esse validum; et sane mustum *jam habet speciem vini* [2].

1) Hic juvat referre declarationem S. R. C. — Ad *quæsitum*, an presbyter græci ritus alter ex electis pro mandato Feriæ v in Cœna Domini, possit et debeat sacra refici Eucharistia cum aliis duodecim ritu latino in azymo; respondit *in casu, de quo agitur, affirmative.* Decretum Sanctitas Sua approbavit pro eo casu dumtaxat 25 aug. 1818 — *I.* Gardellini, Collectio Decretorum, n. 4396.

2. S. Thomas, 3. p. q. 74 a. 5.

Vinum vero *congelatum*, si resolvatur, adhiberi poterit; cum vini naturam habeat — Si autem maneat adhuc congelatum, omnino prohibetur ob reverentiam Sacramenti. Quamvis *verior* sententia affirmet esse materiam de se aptam; quia licet illud non sit actu potabile, est tamen potabile de sua natura (sicut est comestibilis panis durus); et ideo adhuc vinum appellatur [1].

Quid (addes) *de aceto, et de vino acescente?*

Acetum, cum sit vinum substantialiter corruptum, et ideo veram ac genuinam vini naturam non amplius retineat; evidenter patet non esse materiam validam. Quod etiam dicendum est de *vappa*, nempe de vino, cujus vis omnino evanuit.

In vino autem *acescente* valide consecratur; sed peccat *graviter* Sacerdos, si tale vinum scienter adhibeat, et agatur de acrimonia ita gravi, ut vinum illud jamjam censeatur ingressum in limites corruptionis. Quod non ita tamen esset, si haberet aliquod tantum quasi principium acrimoniæ, et aliud vinum non posset substitui; tunc enim levis haberetur tantummodo inordinatio [2]. Et ita ajunt accipiendam esse Rubricam, quæ absolute hoc damnare videtur.

Quid vero (instabis) si post consecrationem Sacerdos rationabiliter dubitet, an *vinum fuerit acetum*, necne?

Aliud vinum legitimum est consecrandum sub conditione, *si nempe prior materia non fuerit consecrata*. Nam periculum relinquendi Sacrificium mutilatum est justa causa repetendi consecrationem sub conditione prædicta; cum integritas Sacrificii sit jure divino præcepta.

Q. 5. *An aqua ad Eucharistiæ consecrationem sit vino miscenda?*

R. Lutherus volebat, ut talis mixtio omitteretur utpote *merum figmentum humanum* — Calvinistæ vero, quibus adhærent Lutherani recentiores, docent id esse prorsus *liberum et indifferens*.

Verum *aquam naturalem vino miscendam esse in ipso calice, non quidem de necessitate Sacramenti, sed de necessitate gravis præcepti saltem ecclesiastici*, jure merito nos affirmamus. Hoc enim præceptum adeo antiquum, cujus meminit Justinus, Irænæus, Cyprianus, Gregorius Nissenus, et Ambrosius [3], renovatum fuit in Tridentino his verbis: *si quis dixerit.... aquam non miscendam esse vino in calice offerrendo, eo quod sit contra Christi institutionem, anathema sit* [4]

1) Idque clare probatur ex Rubrica Missalis, ubi dicitur: *si sanguis congeletur, involvatur calix pannis calefactis.... donec liquefiat* Ergo supponitur minime corrumpi species vini, alias ibi desineret esse corpus Christi; ergo vinum congelatum est verum vinum. Unde contraria Concinæ et Lessii sententia non pollet solida probabilitate.

2) *V.* Benedictus XIV, *Notificatione* LXX.

3) *V.* Klee, *Storia de' dogmi.*

4) Sess. 22. c. 9.

Diximus 1 *aquam naturalem;* quia sic fert præceptum et consuetudo Ecclesiæ. Et ideo siquis misceret aquam rosaceam vel aliam artificialem, etiam in casu necessitatis, quamvis valide consecraret; peccaret tamen *mortaliter*, quia agitur de præcepto gravi.

2 *In ipso calice;* quia commixtio hæc agi debet ad Rubricarum præscriptum. Et ideo non domi, sed in ipso sacro. Non in ampulla vel vase alio, sed in calice ipso, qui ad Eucharistiæ consecrationem adhibetur. Secus non sufficeret ad significationem Sacramenti [1].

3 *Non quidem ex necessitate Sacramenti;* tum quia Concilia pro materia solum vinum adsignant; tum quia aqua non significat neque corpus neque sanguinem Christi. Et hoc firmat Catechismus R. Unde si fuit omissa, non amplius post consecrationem mixtio facienda est.

4 *De necessitate præcepti, saltem ecclesiastici;* quia non desunt qui id repetunt etiam ex præcepto *divino*, cum præsumant ita fecisse Christum ipsum in Eucharistiæ institutione. Hæc opinio non caret sua probabilitate.

Causa hujus præcepti est:

1 Quia *probabiliter creditur, quod Dominus hoc Sacramentum instituerit in vino aqua permixto secundum morem illius terræ* [2];

2 Quia per talem commixtionem perfectius exibetur mysterium illud Passionis Dominicæ, quod e percusso Christi latere aquam cum sanguine profluxisse nos docet;

3 Quia sic exprimitur populi fidelis cum Christo capite junctio [3].

Sed (quæres) *quanam quantitate esse debeat aqua illa?*

R. Aqua quæ vino miscetur in Eucharistia, esse debet modica: *parum aquæ*, ait Rubrica Missalis: *aqua modicissima*, ait Eugenius IV.

Quod si tantum aquæ quis immitteret, ut ea tertiam vini partem excedat, peccaret *graviter*, et dubiam redderet ipsam consecrationem ex *communi* sententia; quia tunc non amplius vinum simpliciter dici posse [4].

Quamvis non sit de fide, est tamen pro certo tenendum aquam illam in sanguinem converti. Nam Tridentinum ait, post consecrationem solas species panis et vini remanere. Suadet ratio, particula enim demonstrativa *hic* demonstrare debet totum quod est in calice [5].

1) S. Thomas, *loc. citato.*

2) S. Thomas 3. p. q. 76. a. 6.

3) Tridentinum, Sess. 22. *de Sac. Miss.* c. 7.

4) Aliqui auctores in praxi neque tertiam partem aquæ admittunt, nisi vinum sit generosum — *V.* Liguori, *Homo Apost. Appendix* III, *n.* 98.

5) Quomodo vero fiat hæc conversio, Thomistæ et Scotistæ *communissime* docent cum Catechismo R. et Pontificali, prius aquam converti in vinum, inde in sanguinem. Ratio est, quia non convertitur in sanguinem, nisi materia consecrabilis; hæc autem ex Tridentino et Florentino non est, nisi vinum de vite.

Q. 6. *An, et quomodo materia consecranda debeat esse præsens?*

R. Ad validitatem consecrationis præsentiam materiæ requiri certum est; id enim exigit forma demonstrativa *hoc, hic.*

Duo autem sunt de necessitate hujus præsentiæ:

1 Ut materia *sit sensibiliter* (moraliter saltem) *ita præsens, ut sensu aliquo percipi possit,* licet non videatur. Esset v. g. si particulæ sint in pyxide clausæ (quamquam pyxis sit ex Rubrica aperienda); vel unæ aliis impositæ. Id enim censetur moraliter præsens, quod potest demonstrari humano modo, nempe *vel* in se, *vel* in proximo continenti.

Secus esset de hostia post tergum posita, vel tabernaculo inclusa; non enim videtur tunc connaturaliter designari per pronomen *hoc.* — Secus esset pariter, si materia ita parva sit, ut percipi omnino non possit; nam Sacramenta sunt signa sensibilia.

2 Ut materia *sit certa,* ac *determinata;* cum enim forma sit demonstrativa, exigit determinationem rei demonstrandæ. Hinc qui habet coram se undecim hostias, et non vult consecrare nisi decem, non determinando, ex Rubrica non consecrat. — Si tamen *post consecrationem* advertat Sacerdos duas esse hostias, licet putaret unam, ambas sumat; quia ambæ sunt consecratæ. Neque officit error speculativus, nam semper prævalet intentio absoluta consecrandi materiam moraliter præsentem, quando ea positive non excluditur.

Diximus: *post consecrationem;* si enim id evenerit nonnisi post offertorium, tunc unam reponat, quam postea sumat uti panem benedictum, peracta Missa.

Ceterum *tum* ex præscripto Rubricæ, *tum* ad omnes animi anxietates de medio tollendas (agendo de pane) oportet, ut Sacerdos materiam consecrandam statim ponat super corporale: et hæc una sit illius intentio, consecrandi materiam intra corporale, quin numerum designet [1].

Quid (quæres) *sentiendum de guttis, quæ calici adhærent?*

Alii tamen censent cum Collet, Lugo, Tournely etc. aquam immediate in sanguinem transire; nam ex recentioribus physicis non est admittenda transmutatio elementorum; et hoc experimento probant, cum nempe arte chymica bene invicem separentur. Unde dicendum est, vinum cum illa aqua fieri vinum usuale, ideoque totum simul esse consecrabile. Utraque sententia est per se *satis probabilis.*

Hanc quæstionem fuse prosequitur *Capisucchius* Ord. Præd. in Opere, *Controversiæ Theologicæ selectæ,* Romæ 1670.

1) Hinc *probabilius* ac *communius* invalida est censenda consecratio, si hostia per oblivionem relinquatur extra corporale. Nam cum intentio ita consecrandi sit peccaminosa non est supponenda.

De *guttis externis* nulla quæstio; istæ enim non sunt consecratæ, cum certo consecrari non intendantur.

De *internis* (si Sacerdos nihil circa eas intendat) variant auctores. Ajunt tamen *remotas* esse abstergendas, vel ab intentione excludendas. *Proximas* vero fundo includendas; quia istæ sunt in calice per modum unius continuati.

Hic notandum est cum *communi* quod Sacerdos, si ei post oblationem offerantur particulæ, ut consecret ad populum communicandum, licite eas consecrat, suppleta mentaliter oblatione. Imo ajunt *probabiliter* id fieri posse, etiam canone incæpto, si aliunde plures communione carerent [1].

Si tamen unus vel alter tantum remaneret, suadent potius, ut detur pars propriæ hostiæ. Et sufficeret pro causa, si communicaturus diu expectare deberet, ut ait Croix cum d. Antonino, Sylvio etc. [2].

CAPUT TERTIUM

DE FORMA EUCHARISTIÆ.

Q. *Quænam est Eucharistiæ forma?*

R. Pro duplici materia duplex datur *forma Eucharistiæ.*

Si agitur de consecrando pane forma præscripta desumpta est ab Evangelista Matthæo [3], et sunt verba: *hoc est enim corpus meum.*

Forma autem pro consecratione calicis sequens adsignatur: *hic est enim calix sanguinis mei, novi et æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, et pro multis effundetur in remissionem peccatorum* [4]. — Hoc posito, dicimus:

1) Quia, ait Sperone, nullum adsignari potest præceptum præter usum, quo unaeum hostia particulæ offerri debeant, vel præsentes esse ante præfationem vel canonem; sufficit ergo, causa extante, ut præsentes sint ante consecrationem.

2) *Ad quæsitum:* « Utrum tuto sequi valeat Regula Ritualis Parisiensis sic expressa: si quando Communio danda est, inventus non fuerit sufficiens numerus Hostiarum, poterunt aliquot Hostiæ dividi in plures particulas, quæ singulis distribuantur...? » *S. C. 16 mar.* 1833 *in Veronensi, respondit:* « servetur consuetudo dividendi consecratas particulas, si adsit necessitas » *V. Collectio Decret.* Gardellini sub. n. 4558.

3) Cap. 26. v. 26.

4) Illud *hic est calix novum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis funditur,* desumptum est ex Lucæ c. 22. Illud *hic est enim sanguis meus novi testamenti qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, sumptum est a s. Matthæo 26. Verbum *æterni* habetur Epist. 13 ad Hebr. ubi dicitur: *in sanguine testamenti æterni.* Tandem verba *mysterium fidei* nos edocuit traditio sancta veritatis custos, ut ait Catechismus Romanus; sic autem dicitur ex Innocentio III, *quoniam aliud ibi creditur, aliud cernitur.*

1 In *consecratione panis* verba de essentia sunt: *hoc est corpus meum;* hæc enim complete significant, et important conversionem panis in Christi corpus.

Hinc ad essentiam non pertinet verbum *enim*, sed significat solum nexum orationis. Videtur tamen mortalis illius omissio; cum in re tam gravi nihil habeatur uti leve — Neque ad essentiam pertinent cetera antecedentia verba: non illud *accipite et manducate;* cum id solum commemoret usum Sacramenti — Neque illud *quod pro vobis tradetur;* quia solam indicat passionem Christi — Neque tandem illud *qui pridie* etc. quia hæc non sunt verba Christi. Et Sacerdos licet ea omittat, tamen adhuc *intentio faceret*, ut ait s. Thomas [1], *ut hæc verba intelligerentur quasi e persona Christi prolata.* Nihilominus contrarium non dicimus improbabile [2], maxime quia Rubrica quando est repetenda forma, præcipit ut incipiatur ab illis verbis: *qui pridie* in una consecratione; in alia ab illis: *simili modo* etc.

2 Verba essentialia in *consecratione calicis* communius hæc tantum habentur: *hic est calix sanguinis mei;* tum quia hæc est mens Justini, Damasceni etc.; tum quia hæc jam satis significant præsentiam sanguinis Salvatoris sub speciebus vini.

Sunt tamen qui requirunt etiam sequentia: *novi, et æterni testamenti, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, ut ita exprimatur virtus passionis Christi; cum ad hanc quoque Eucharistia sit instituta. Quod quidem cum *satis sit probabile*, et ipse Angelicus hic non satis percipiatur; ideo qui ea omisisset, deberet integram sub conditione formam repetere [3].

CAPUT QUARTUM

DE MINISTRO EUCHARISTIÆ

Articulus I. — DE MINISTRO CONSECRATIONIS

Q. *Quisnam est minister consecrationis in Eucharistia?*

R. Prima ætate *Montanistæ*, et alii etiam mulieribus potestatem

In hac re plures sunt errores: contendit Bucer in Eucharistiæ consecratione nihil esse proferendum. Calvinus formam usitatam a nobis magicam incantationem dicit. Moderni Protestantes nullam ipsi tribuunt vim, ideo volunt illam esse amandandam. Contra omnes habet Tridentinum, sess 22. can. 6: *si quis dixerit Canonem Missæ errores continere, ideoque abrogandum esse, anathema sit.*

1) 2. 2. q. 78. a. 1.

2) Si excipiantur ea verba: *quod pro vobis tradetur;* nam hæc omnino huc non faciunt, cum illa non inveniantur in Ordine Missæ.

3) *V.* Liguori, *Opus Morale l.* 6. *nu.* 222, *et seqq.*

Eucharistiam consecrandi contulerunt — Ætate posteriori *Waldenses* eam tribuerunt omnibus viris — *Lutherus* vero id omnibus concessit Christianis vi Baptismatis, quamvis ad vitandam confusionem nemo consecrare debeat extra necessitatem, vel delegationem.

Verum catholica veritas docet, esse solos Sacerdotes consecrationis ministros. Id constat:

1 Ex *Scriptura,* ubi Christus solis Sacerdotibus *in* Apostolis hanc tradidit potestatem per verba: *hac facite in meam commemorationem.*

2 Ex Patribus. Sit pro omnibus d. Hyeronimus: *neque Eucharistiam,* ait, *conficere potest Episcopos et Presbyteros non habens* [1].

3 Ex *Conciliis:* ita definivit Nicænum 1, Lateranense IV, Florentinum, ac tandem Tridentinum, quod decretorie habet [2]: *si quis dixerit illis verbis:* hoc facite in meam commemorationem, *Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi aliique Sacerdotes offerrent corpus et sanguinem suum, anathema sit* [3].

Articulus II. — DE MINISTRO DISTRIBUTIONIS [4]

Q. 1. *Quisnam est distributionis Eucharistiæ minister?*

R. Quæstio est de *licito;* cum enim Eucharistia per se subsistat

1) Contra Luciferianos. 2) Sess. 22. c. 2.

3) Ad rem habet Contenson, *Reflexio ubi de forma Euchar.* « Utrinque stupor, ut phrasi Bernardi utar, utrinque miraculum! et quod creatura Deo principetur, sublimitas sine socio; et quod creator creaturæ obsequatur, obedientia sine exemplo. Infinitam omnipotentissimæ virtutis suæ potestatem cum e nihilo cuncta condidit, demonstravit; at nihilominus infinitam obedientiæ humilitatem ostendit, dum a Sacerdote toties Christus producitur, quoties divinum Sacramentum conficitur — Beneficium Incarnationis extollit Joannes, quod per illud dedit Pater nobis potestatem filios Dei fieri; quid autem mirabilius, an accipere potestatem filios Dei fieri, an habere potestatem Corpus Dei facere? — Magnificat Scriptura collatam Josue potestatem, quod Solis cursum sistere, et Deo Solis conditori et rectori meruerit imperare. At Sacerdos non solem corporeum, sed Solem justitiæ, non per unum diem, sed a sexdecim sæculis sistunt, et apud nos præsentia ejus et deliciis fruituros retinent....

Nec Sacerdotibus solum, sed ceteris etiam omnibus obsequitur obedientissimus Jesus. Impiorum etiam conculcationibus se supponit: unde omnibus caritate et voluntaria obedientia inferior.......

Motiva etiam consecrantis non discutit ut veniat, sive sacrilega sive sacra intentio sit; sive Dei gloriam ut decet, sive propriam et turpe lucrum ut fieri sæpe et nimium assolet, inquirat, perinde est. Obedire sine discretione vult, et iniquis se subjicit voluntatibus, ut superbus homo justis amet obedire præceptis ».

4) *V.* Liguori, *Opus Mor. l. 6. nn.* 230 *et seqq.*

Præstat recolere doctissimas Dissertationes Romæ habitas an. 1844-45 (Annali Religiosi, vol. 20). Illarum prima est: *Dell' antico rito di prendere privatamente il Sagramento dell'Eucaristia, e quando esso rito cessasse* — Secunda: *Sulla pratica e*

valide a quolibet administrari potest — Porro *licitæ* distributionis duplex est minister, *ordinarius* et *extraordinarius*.

Q. 2. *Quisnam est minister ordinarius distributionis Eucharistiæ?*

R. Minister ordinarius distributionis Eucharistiæ est quilibet Sacerdos.

Constat 1 ex Tridentino, quod tradit *semper in Ecclesia Dei hunc morem fuisse tanquam ex Apostolica traditione descendentem, ut laici Eucharistiam a Sacerdotibus acciperent* [1].

2 Ex ratione: cum consecratio ad distributionem ordinetur, illius esse debet distribuere, cujus est consecrare; cui enim competit plus, competit quoque minus.

Debitus tamen ordo postulat, ut solus Parochus eam dispenset; pastoris enim est oves suas pascere. Unde qui contra illius vel Superioris *positivum dissensum extra Missam* eam ministraret, in omnium sensu mortaliter peccaret usurpans jus alterius in re gravi — Diximus *contra positivum dissensum*; nam hodierna consuetudine consensus semper præsumitur, si excipiatur *prima communio, viaticum*, et *communio paschalis*.

Notandum *commune* esse, Parochum teneri Eucharistiam ministrare suis ovibus non tantum cum urget præceptum, sed quoties etiam opportune, ac rationabiliter petunt. Secus frustra Tridentinum ac Patres hortarentur fideles ad communionem frequentem. Adde pastoris esse non solum arcere a peccato oves suas, sed etiam earum profectui consulere.

Q. 3. *Quis minister extraordinarius distributionis Eucharistiæ?*

R. Diaconus est minister extraordinarius distributionis Eucharistiæ: sed tantum hoc sensu, quod *publice* ac *solemniter*, absente Sacerdote vel ab eo præsente jussus ob aliquam necessitatem, possit ministrare Eucharistiam: *Diaconus*, habet Arelatense I, *Corpus Christi, præsente Presbytero, tradere non præsumat*. Et Carthaginense IV: *præsente Presbytero, Diaconus Eucharistiam populo, si necessitas cogat, jussus eroget.*

Hoc porro mandatum saltem tacitum est adeo Diaconis necessarium, ut et ipsi, quemadmodum et alii Clerici sine eo solemniter

sentimento della Chiesa greca e latina intorno alla comunione dei bambini — Terza: *Se in ogni tempo siasi serbata la Eucharistia per gl' infermi, ed in quale maniera, e con qual rito si conservasse, e si amministrasse* — Quarta: *Del culto esterno particolare con cui i fedeli hanno sempre venerato universalmente il Ss. Sagramento dell' Eucaristia* — Ultima: *Dell' antica disciplina della Chiesa di espiare i difetti che potevano occorrere nell' amministrare, e ricevere il Sagramento dell' Eucaristia.*

1) Sess. 13. c. 8.

Eucharistiam ministrantes, incurrant irregularitatem [1]; et si religiosi [2] sint, etiam excommunicationem reservatam.

Diximus *publice* ac *solemniter;* nam privatim ut olim Eucharistiam ministrarent, concessum erat non solum Diaconis, sed etiam aliis clericis; imo laicis, qui eam a Sacerdote accipiebant. Utrum autem id adhuc liceat in necessitate, *alii* affirmant cum Habert; quia nulla fit Sacramento injuria, cum id usurpetur ad non defraudandum infirmum tanto subsidio. *Alii* negant cum s. Thoma [3], *tum* quia est contra consuetudinem; *tum* quia non agitur de Sacramento necessitatis.

Q. 4. *An quis possit se ipsum communicare?*

R. Negative: nemo potest se ipsum communicare, si adsit Sacerdos; quia præceptum est, ut sumatur Eucharistia *de manu illius.*

Si non adsit, tunc affirmant de *Sacerdote,* præciso scandalo, licet communicaret ex devotione; quia quantum ad illum nulla irreverentia est. In necessitate id permittunt etiam *Diacono,* quia tunc ipse est verus minister.

Quod tandem ad ceteros pertinet sive *clericos* sive *laicos, alii* adhuc affirmant, cum adest vera necessitas, quia nulla potest lex prohibens citari. *Alii* negant, quia hodie id novum esset et inauditum [4].

Scholium — *De servandis in Eucharistiæ distributione* [5]

R. *Quid servandum in Eucharistiæ distributione?*

R. Ex debita tanto Sacramento reverentia hæc tria præcipue sunt observanda in illius distributione: *tempus*, *locus* atque *modus:*

1 Ad *tempus* quod spectat, excepto Viatico, nequit Eucharistia ministrari et quidem sub gravi, cum agatur de re gravi: — 1 *tempore interdicti localis* [6]; — 2 nocte *Nativitatis D. N.*, ac *feria sexta in Parasceve* ex pluribus decretis S. C. Aliqui addunt etiam sabbatum

1) Ex Clem. 1 de privil. 2) Ita C. 1 de Cler. non ord.

Quænam autem sit ista necessitas, ut licite deputetur Diaconus, *communiter* cum Suarez dicunt sufficere gravem; cum nempe nullus adsit Sacerdos, qui eam possit commode ministrare. Si enim necessitas est extrema, jam tunc tenetur etiam sine mandato illam ministrare, ut Viaticum moribundo. Idque vel ex præsumpta commissione matris Ecclesiæ, vel ex commissione generali quæ legitur in Conciliis.

Hic tamen casus in Ecclesia saltem latina rarus omnino evadit; *tum* ob sufficientem Sacerdotum numerum; *tum* ob paucitatem Clericorum, qui in Diaconatu diutius morentur.

3) In 4. D. 13. q. 1. a. 5.

4) *V.* Benedictus XIV, *De Sacrificio Missæ*, *l.* 3. *c.* 7. § 10.

5) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6 *nn.* 241, 245, 252 *etc.*

6) C. *Quod in te de pœn. et remiss.*

sanctum, sed contrarius est usus; — in *extrema diei parte*, *tum* ob scandalum, *tum* ob hodiernam consuetudinem. Item neque *nocte*, licet possit summo mane [1].

Certum ex Rituali R. ea fieri deberet *intra Missas vivorum* statim post communionem Sacerdotis, ut fuit usus per duodecim priora sæcula; nisi tamen justa causa suadeat fieri ante vel post: uti si plurimi essent communicandi, et populus Missam audiens tædio afficiatur expectando, uti ait Benedictus XIV [2]. — Nihil autem refert, si ea fiat ex *particulis præconsecratis*; nam ad totum Sacramenti fructum percipiendum sufficit, ut fideles de eadem victima participent [3]. Neque enim communicantes de altari sacrificium sumunt, sed Sacramentum; cum ex Catechismo R. *omnis sacrificii vis in eo sit, ut offeratur* [4].

2 Ad *locum* quod attinet, hodie receptum est, Eucharistiam tribui posse in omnibus Ecclesiis aut Oratoriis *publicis*. Diximus *publicis*, nam in privatis ea dari non potest neque particulis in ea Missa consecratis sine expressa Ordinarii licentia ex Benedicto XIV [5].

1) *S. R. C. ad quæsitum:* « An die magni concursus ad indulgentiam plenariam vel Jubilæum possit ministrari s. Eucharistia fidelibus aliqua hora ante auroram et post meridiem? » *Respondit:* « In casu de quo agitur, affirmative a tempore ad tempus, quo in illa Ecclesia Missæ celebrantur vel ad formam Rubricæ vel ad formam indulti ». Die 7 sept. 1816 apud Gardellini, *Collectio Decret.* sub. n. 4376.

2) De Sacr. Missæ, l. 3. c. 18.

3) Sic etiam nullum extat præceptum, quo fideles teneantur communicare in Missa. Hinc Rituale Romanum præcipit, ut *aliquot particulæ consecratæ eo numero, qui usui infirmorum et aliorum fidelium communioni satis esse possint, conserventur in pyxide.*

4) Diximus *intra Missas vivorum;* utrum enim id liceat etiam in Missis defunctorum, affirmant ex Tridentino *(Sess. 22. c. 6)* quod optat, ut fideles adstantes *in singulis Missis* communicent: *in singulis*, ergo etiam defunctorum.

Quia tamen id communiter intelligunt de particulis in *eadem Missa consecratis;* ideo adhuc alia est quæstio, utrum nempe communicare liceat in Missis defunctorum cum particulis præconsecratis? Affirmant alii cum Lambertini *(loco cit.)*. Alii negant. Hinc inde disputantibus; ac pro se varia decreta afferentibus, a S. Rituum Congregatione quæsitum fuit, quænam sententia sit tenenda? S. Congregatio duxit rem maturiori examini subjicere; ideoque respondit, *dilata*. Ita referente Card. Cacciapiatti Novariensi, rescripsit die 12 apr. anno 1823. Sed tandem re diligenter examinata, die 23 maj. anno 1835 in Veronensi quæstionem ultimo resolvens respondit *negative*, et ita servandum mandavit.

Ex his uti consectarium deducitur, non licere communicare in paramentis nigri coloris neque ante, neque post Missam; nam si non licet in ipso Missæ tempore, certo magis indecens est tempus extra ipsam. Advertunt tamen S. Congregationem 21 jun an. 1670 *in Pritana* facultatem facere Missam defunctorum celebrandi etiam cum colore violaceo, si causa adsit: quo in casu omnis prohibitio cessat, cum tota quæstio sit de *colore nigro* — V. *Manuale Ecclesiasticorum*, seu *Collectio Decretorum auth. S. R. C.* — Canestri, *La Rubrica dei Parrochi* — Gardellini, *Resolut. Decr.* Vol. ultim.

5) De Sacr. Missæ, l. 3. c. 18; *et* Encyc. 2 jun. 1751.

3 Quoad *modum* attendendus est ritus Ecclesiæ consuetus, qui utpote a legittima potestate sub peccato gravi vel levi juxta materiæ rationem est observandus.

Hinc 1 communio ministranda est cum *cotta, stola*, ac *luminibus*; si tamen sola lumina desint, Suarez dicit esse solum veniale: quod idem putat Roncalia, si sola omittatur stola. In casu vero necessitatis est *satis probabile* cum Croix hæc omnia omitti sine peccato, ne moribundus tanto privetur subsidio; — 2 in ea ministranda uti debet Sacerdos *pollice* et *indice*; nam licet tota manus sit consecrata, tamen juxta ritum solummodo pollex et index sunt ad hoc munus destinati. Excipiunt *probabiliter* casum necessitatis gravissimæ; — 3 si casu *particula in terram decidat*, locus panno lineo tergatur, dein abluatur — Si intra clausuram monialium, monialis communicanda particulam lingua sumat, et locus abluatur. Quod si nulla sit communicanda, particula patena aut pala suscipiatur Sacerdoti tradenda — Si demum decidat in sinum mulieris, ipsa mulier eam quærat, ac sumat digitos postea abluendo: et si necesse sit, se recipiat in cubiculum Ecclesiæ.

CAPUT QUINTUM

DE SUBJECTO EUCHARISTIÆ 1

Q. 1. *Quodnam est Eucharistiæ subjectum?*

R. Subjectum capax Eucharistiæ sacramentaliter suscipiendæ est *omnis* et solus homo *viator*, et *baptizatus*.

Baptizatus; quia Baptisma est janua Sacramentorum; unde eam infidelis non susciperet nisi materialiter.

Viator, iis enim qui mortui sunt, ea quæ ad vitam conferunt, omnino inutilia evaserunt.

Omnis; ergo et indignus, ut contigit in Juda proditore, et in illis qui *manducantes panem hunc, vel bibentes calicem Domini indigne, fiunt rei corporis et sanguinis Domini* [2].

Q. 2. *Quid statuendum est de infantibus, de amentibus, semifatuis, mutis, surdis, cœcis, epilepticis, energumenis ac capite damnatis?*

R. Ad singula: 1 *infantibus*, qui sunt rationis impotes, Eucharistia non est danda nec in ipso mortis articulo; *tum* ob periculum irreverentiæ; *tum* ob Occidentalis Ecclesiæ contrariam consuetudinem;

2 Quoad *amentes*, si tales perpetuo sint, cum æquiparentur infantibus, iis quoque communio deneganda est ex Rituali — Si non

1) *V.* Liguori, *Opus. Mor. l.* 6. *nn.* 355, *et seqq.* 2) 1. Cor. 11.

sint perpetuo amentes, tunc ait d. Thomas [1]: *si prius quando erant compotes suæ mentis apparuit in eis devotio hujus Sacramenti, debet eis in articulo mortis exhiberi, nisi forte timeatur periculum vomitus vel expulsionis.* Et sane ex una parte præsumuntur interpretative petere; ex altera erit ipsis forsan necessaria communio, si nempe non sint, nisi attriti;

3 *Semifatuis*, si sicut distinguere cœlestem hunc cibum ab aliis, communio est danda tempore paschali et in morte; quia tunc urget præceptum, et ipsi sufficientem devotionem concipere possunt;

4 *Mutis* ac *surdis* a nativitate, urgenti præcepto, est pariter Eucharistia danda, si ex signis constet eos discretionem habere. Imo nihil impedit, quominus sæpius communicari possint, si discretionem manifestent, non tamen qualemcumque;

4 *Cæcis* communio dari potest per se toties quoties; cum eos nihil impediat — Est tamen deneganda *mutis, surdis ac simul cæcis a nativitate;* cum in illis nulla discretio inveniri possit;

6 *Epilepticis* negatur communio in ipso parosismo — Idem dicendum de *obsessis*, si non sint sui compotes, qui ceteroquin ex Angelico pluries in anno recte communicant; cum communio sit speciale remedium ad dæmones arcendos [2];

7 Tandem *capite damnatis* communio danda est, etiam non jejunis; cum aliter fieri commode nequit. Neque enim in tanto discrimine constituti illo auxilio sunt privandi: et talis est consuetudo in tota præsertim Italia, quam ubique ab Episcopo invehendam esse monet Benedictus XV [3]. Imo contrarium usum improbat Pius V [4].

Q. 3. *Quænam sunt dispositiones ad suscipiendam Eucharistiam?*

R. Duplicis sunt generis dispositiones: aliæ *ex parte animæ;* et aliæ *ex parte corporis*. Hisce versiculis includuntur:

Quisque volens Christi condigne corpore vesci,
Sit bene *devotus:* sit *corpore, menteque lotus.*

Art. I. — DISPOSITIONES IN SUBJECTO EX PARTE CORPORIS [5]

Dispositiones ex parte corporis sunt *mundities, jejunium, compositio.*

Q. 1. *Quid de corporis munditie ad suscipiendam Eucharistiam?*

NOTA. Quæstio non instituitur de *menstruis, lepra*, alioque *naturali*

1) 2. 2. q. 80. a. 9. 2) Q. 30. a. 6. 3) De Syn. Diœc. l. 7. c. 11.

4) Neque refert, quod jejuni non sint; ad mortem enim damnati vix abstinere possunt ab aliquo cibo corroborante. — Adde ex sensu medicorum eos in prolatione sententiæ febri interna corripi ob vehementem animi, et sanguinis commotionem.

5) *V.* LigDori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 271, *et seqq.*

morbo maxime perpetuo. Morbi enim naturales cum non pertineant ad moralem bonitatem, per se devotionem non impediunt. Hic quæritur tantum de *pollutione* et *actu conjugali* — Hoc posito :

R. 1 : Ad *pollutionem* quod spectat, distinguendum est. *Vel* pollutio paulo ante habita fuit voluntaria, *vel* non :

Si 1, *communiter* docent teneri qui se polluit saltem sub veniali abstinere se ea die a communione ob reverentiam, licet si contritus ac confessus, nisi aliud justa causa exigat, et Confessario videbitur.

Si 2, casu quo pollutio nullam reliquerit perturbationem, potest communicare; quia externa macula quæ præteriit, ad moralem honestatem non pertinet — Si reliquit perturbationem, dicunt *communiter* esse veniale communicare. Nisi *vel* homo conetur eam quantum in se est repellere; *vel* nisi aliqua aut necessitatis aut devotionis causa aliud postulet, qua nempe omnis irreverentia tollatur, uti docet Angelicus [1].

R. 2: Ad *actum conjugalem* quod spectat, dicimus — *Post Communionem* sumptam certum est nullum adesse peccatum in *reddendo*: imo est actus virtutis; cum sit debiti solutio — *Petere* autem aliqui dicunt *probabiliter* esse veniale, si fiat sine causa; alii *communius* dicunt nullum esse peccatum.

Sed *ante Communionem*, si actus conjugalis exerceatur ob solam voluptatem, erit culpa *venialis;* cum videatur aliqua indecentia. Ita *communiter* Concina, Lugo, Salmanticenses, Sanchez cum d. Thoma [2], ac d. Gregorio [3]. Ab hac tamen levi culpa quævis levis causa excusat, ut *recte* dicunt Antoine et Sanchez cum aliis: puta solemnitas, indulgentia etc. [4].

Et hic *sapienter* dicunt Layman, Sanchez atque Suarez, quod confessarius *mulieri interroganti* quid agere debeat, si in die Communionis vir debitum ab ipsa petat, respondeat ei qui *frequenter communicat,* ut reddat et communicet; ne exponatur periculo peccandi contra justitiam vel charitatem.

Si vero pœnitens *non tam frequenter accedit ad Eucharistiam*, v. g. præcipuis tantum solemnitatibus, illi suadeat, ut precibus (non tamen nimis importunis) compartem roget, ut velit se abstinere in honorem Ss. Communionis. Quod si id non prosit, poterit reddere

1) In 4. D. 6. q. 1. a. 1. 2) 3. p. q. 80. a. 7. 3) C. Vir. 7: caus. 8. q. 4.

4) Si autem copula fit absque culpa, ut ad procreandam sobolem, tunc quamvis sit congruum ad aliam diem Communionem differre; nulla tamen obligatio est. Quia cum procreatio sobolis sit actus omnino honestus, satis reparat indecentiam, ut *commune* est cum d. Thoma.

et communicare, nisi ex tali redditione patiatur insolitam distractionem, quam nequeat tam facile repellere.

Q. 2. *Quid de jejunio in Eucharistiæ susceptione?*

R. Communicaturo sub gravi præceptum est jejunium naturale a medio noctis illius diei, quo communicat. Non tamen de jure divino, cum Christus Apostolis eam non jejunis distribuerit; sed jure apostolico, ut censet Augustinus [1]: quod in pluribus Conciliis firmatum habemus. Hoc autem præceptum non admittit parvitatem:

Neque 1 *ex parte temporis:* unde cum primo ictu horologii media nox sit expleta, qui aliquid sumit post primum ictum (licet ante ultimum), non amplius potest communicare; nam verificatur illum non esse jejunium [2].

2 Neque *ex parte rei:* unde si quis vel minimum sumpserit, quamvis per modum medicinæ, sub gravi prohibetur communicare, ut ait Rubrica Missalis.

Quod quidem congruenter factum est, ut nihil in nobis inter ante Christum, *tum* ob reverentiam; *tum* ad indicandum quod Christus primus debet locum habere in cordibus nostris [3].

Ceterum ad jejunium frangendum ex *communi* tria requiruntur:

1 Ut quod sumitur, *sumatur ab extrinseco:* quod enim sumitur intrinsecus, non reputatur trajici per modum cibi — Hinc deglutiens sanguinem e capite fluentem vel gingivis non solvit jejunium. Secus si sanguinem suggeret ex digito: sicut frangeret qui noctu, immisso saccharo in ore, adhuc aliquid trajiceret post mediam noctem; esset enim continuata comestio — Item *probabilius* jejunium frangeret qui ex proposito deglutiret reliquias cibi, cum videatur nova comestio: licet tamen hac in re non sit scrupulose agendum, maxime si cum saliva insensibiliter cibi reliquiæ deglutiantur — Item frangeret jejunium qui lavando os, vel degustando jusculum aliquam guttulam cum saliva trajiciat ex intentione;

2 Ut quod sumitur, *sumatur per modum comestionis, vel potionis;* quia juxta communem hominum sensum hoc modo tantum jejunium frangitur — Hinc illud non solvit fumus ciborum aut similis; quia hic sumitur per modum attractionis — Idem valet, si quis *casu* pulverem, pluviam, muscam etc. deglutiret; quia talis actio non est comestio, sed respiratio. Diximus *casu;* si enim hoc fieret ex proposito, esset utique vera et voluntaria deglutio;

1) Ep. 54 ad Januar.

2) Porro inter plura horologia dissonantia ajunt *communissime* Croix, Merati, Sanchez, Sporer etc. licere ultimum sequi, modo de errore non constet; nec horologium sit tale, ut plurimum erret.

3) S. Thomas, 2. 2. q 80. a. 8.

3 Ut quod sumitur, *habeat rationem cibi vel potus;* secus non esset comestio, nec potatio — Hinc non solvitur jejunium, si edantur res omnino indigestibiles, ut capilli, ungues, metallum, fila ex lana, ossicula fructuum omnino depurata; quia hæc non nutriunt, neque habent rationem cibi — Secus esset, si res sint digestibiles, quæ a stomacho alterari et in substantiam hominis converti possint, ut carta, palea, filum ex lino, pulvis medicinalis; vel vera quæ fere semper aliquid mellis retinet; item arborum folia etc.

Sed (quæres) quid sentiendum *de usu Tabaci?* Olim stricte prohibebatur tabaci usus tum ante communionem, tum ante Missam. Sed aliter hodie se habet usus. Unde *commune* est nunc licere:

1 Tabacum *per nasum* sumere, licet aliquid illius in stomachum descendat; non enim sumitur per modum comestionis;

2 Fumum tabaci *ore haurire;* quia fumus non est cibus, nec potus, neque hoc modo sumitur. Saltem id licet ex usu cohonestante, ut ait Benedictus XIV [1];

3 Tabacum *masticare,* semper ac foras expuatur succus; nihil enim in stomachum trajicitur, vel nonnisi præter intentionem; nunquam autem per modum cibi id fit, sed per modum salivæ. Non tamen negandum id esse indecens: ideoque veniale, si fiat sine causa.

Q. 3. *An sint causæ a jejunio excusantes in Communione?*

R. *Affirmative:* aliqui sunt causæ, quæ a jejunio excusant in communionis sumptione. Sunt autem:

1 *Periculum mortis,* sive illud sit ex vi morbi, sive ex judicis sententia. Ita se habet generalis consuetudo [2].

2 *Periculum profanationis:* ut si periculum sit, ne Eucharistia male tractetur, si non sumatur. Alioquin lex jejunii in illius reverentiam inducta cederet in illius profanationem;

3 *Periculum scandali,* vel *gravis infamiæ;* esset v. g. si Sacerdos jam inchoata Missa, recordetur, se non esse jejunum atque celebret in publico. Excipe nisi causam innoxiam populo tuto allegare posset — Idem est, si agatur de morte vitanda, modo communio non exigatur in contemptum; nam præceptum naturale prævalet ecclesiastico. Ita plures cum Salmanticensibus, Sylvio, Viva et aliis.

4 *Necessitas perficiendi Sacrificii;* cum hæc necessitas sit de

1) De *Syn.* l. 11. c. 13; et de *Sacrif.* l. 3. ap. 9.

2) *Communissimum* tamen ac *probabilius* est contra Concinam, Sacerdoti non jejuno non licere ad Viaticum aliis administrandum celebrare; *tum* quia contra stat praxis; *tum* quia hoc præceptum non obligat, si rite non potest communio dari. Excipiunt recte si infirmus absolute eo Sacramento indigeret: ita Layman, Viva, aliique.

jure divino. Hinc si Sacerdos, consecrata hostia moriatur, ab altero licet non jejunio est perficienda Missa. *Neque per hoc derogatur unitati Sacramenti; quia omnes unum sumus in Christo propter fidei unitatem*, prout ait s. Thomas [1];

5 *Unio moralis ejusdem Sacrificii.* Evenit quando Sacerdos post Missam reperit fragmenta a se consecrata: ea sumere debet etiam in sacrario, modo vestibus sacris adhuc sit indutus; quia id habetur veluti complementum Sacrificii. Si vero jam vestibus sit exutus, vel si fragmenta sint diversi Sacrificii, vel hostia relicta sit integra, tunc tantum ea sumat, si nequeunt reverenter servari [2];

6 *Dispensatio Romani Pontificis*, qui merito hac potestate potest uti et usus est, ut observat Benedictus XIV [3]; *Pontifex enim omnia jura in scrinio pectoris sui censetur habere* [4].

Q. 4. *In quo sistit compositio corporis in Eucharistia sumenda?*

R. Compositio corporis in Eucharistiæ sumptione consistit in eo, quod nihil communicandus in *oculis, vultu, incessu* atque *vestitu* præseferat, quod eos dedeceat, quibus dictum est: *glorificate, et portate Deum in corpore vestro* [5].

Hinc *mulieres* graviter monet s. Carolus, ut modeste accedant, pectore cooperto atque sine vano ornatu: et si quæ nimis esset immodesta, ei communio denegetur.

Hinc *Sacerdotes* more laicorum communicantes vult Rituale, ut stola sint induti. Quod tamen omittere *commune* est veniale tantum esse; *tum* quia res non est admodum gravis; *tum* quia non est sub gravi recepta. Præstat vero, ut *alii clerici* dum communicant cotta sint induti.

Demum quoad *militares* congruum est, ut arma deponant, si excipias milites Sancti Joannis Hierosolymitani, qui hoc signo utuntur ad Religionis defensionem [6].

Articulus II. — DISPOSITIONES EX PARTE ANIMÆ

Duplex est ex parte animæ dispositio: *remota*, atque *proxima* [7].

Q. 1. *In quonam consistit dispositio remota ex parte animæ in sumptione Ss. Eucharistiæ?*

1) In 4. D. 8. a. 4. q. 3.

2) Pariter licet ad degluttienda fragmenta sumere ablutionem; quia licet potus trajiciatur ante, tamen talis sumptio censetur moraliter una. Ita Rubrica ac Benedictus XIV *De Sacr. Missæ l.* III, *c.* 17.

3) Loco citato.

4) C. 1 de cons. l. 6.

5) 1. Cor. 6.

6) *V.* Benedictus XIV, *Notificatione* XCIX.

7) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 255, *et seqq.*

R. Dispositio remota ex parte animæ in sumptione Eucharistiæ, consistit *tum* in immunitate *a censura*, cum hæc spiritualibus bonis privet [1]; *tum* in immunitate *a mortali*, cum Eucharistia sit Sacramentum vivorum, et *qui indigne manducet, judicium sibi manducet*, nempe suam condemnationem [2].

Hoc tamen venit observandum, volenti communicare vel celebrare, si de mortali sibi sit conscius, minime sufficere ut conteratur, sed omnino requiri ut prius confiteatur. Ita docet Tridentinum [3]. Quod quidem cum dicat Concilium deduci ex illis Apostoli verbis: *probet se ipsum homo*, et cum Apostolus dicat, se verba illa *accepisse a Domino*; sequitur præceptum hoc divinum esse ac graviter obligans — Excipe tamen ex eodem Concilio, si necessitas celebrandi vel communicandi urgeat, et simul copia Confessarii desit:

1 *Si necessitas urgeat*, v. g. ut vitetur scandalum vel infamia tum in *laico*, uti si jam ad sacram mensam accumbenti in mentem veniat mortale, tum in *Sacerdote*, ut si ad Viaticum administrandum sit celebraturus. Ceterum tanta est vis hujus præcepti, ut si Sacerdos recordaretur peccati mortalis ante consecrationem, deberet Missam, si posset sine scandalo, interrumpere; cum pars ante consecrationem sit extrinseca Sacrificio.

2 *Si desit copia confessarii*, puta homini morituro, cui solus adsit Diaconus Eucharistiam ministraturus; vel Sacerdoti ex causa urgenti celebraturo. Non tamen censetur deesse, quia qui adest est junior, levior, notior etc. Item non deest, si inveniri potest absque magna difficultate, habita ratione itineris, etc.

Quid (quæres) *si adsit quidem Confessarius, sed non habeat facultatem in reservata, quorum reus sit pœnitens?* Tunc est commune talem pœnitentem ad confessionem non teneri, si tantummodo reservata habeat. Sed satis est quod conteratur; nam tunc idem est, ac si Confessarius deesset.

Si tamen cum reservatis alia habeat non reservata, tenetur *probabilius* ad confessionem; qui enim non potest materialiter, tenetur confiteri formaliter — In eo autem casu alii volunt etiam reservata esse aperienda; alioquin non satis cognosceretur status pœnitentis. Alii *forte magis probabiliter* negant, quia quantum ad reservata Confessarius noster non est judex legitimus.

Sed (dices) *quid sentiendum de illo, qui post confessionem rite*

1) Quamquam si necessitas urgeat ad scandalum vitandum, neque adsit qui ab ea absolvat, adhuc communicare liceat; cum hæc prohibitio sit tantum juris ecclesiastici.

2) 1. Cor. 11. 3) Sess. 13. c. 7.

peractam, recordatur alicujus mortalis, teneturne illud confiteri antequam communicet?

Affirmant *communius;* cum peccati mortalis vere ille sit conscius, neque illud sit confessus. Et talis est praxis fidelium.

Tamen plurimi recentiores cum Bouvier, Collet, et Pontas contrarium docent: quod quidem rationi valde congruum est. Nam qui bona fide est confessus, vi Sacramenti justificatus est: et ideo sufficienter se probavit. Neque potest dici conscius peccati mortalis; cum illud jam remissum sit, solaque maneat obligatio illud clavibus Ecclesiæ subjiciendi. Praxis autem quæ opponitur, est laudabilis usus suadendus (quem pariter et nos, præcisis circumstantiis, quammaxime suadendum putamus), non obligationis certa norma.

Quid vero (addes) *si, urgente necessitate, sine confessione quis celebraverit vel communicaverit in mortali? ea transacta, teneturne licet contritus statim confiteri?* — Tridentinum hæc habet: *si necessitate urgente, absque prævia confessione celebraverit, quamprimum confiteatur.* Hic autem præceptum habemus, non consilium, et contrariam propositionem damnavit Alexander VII.

Est tamen *communissimum* et *probabilius* illud non obligare:

1 Laicos; *tum* quia Concilium loquitur tantum de Sacerdote; *tum* quia non eadem ratio est; nam laici tantam non habent communicandi necessitatem, ut habent Sacerdotes celebrandi;

2 Neque Sacerdotes sacrilege celebrantes cum conscientia peccati et copia Confessarii. Nam præceptum eos tantum respicit, qui in peccato, sed necessitate urgente, ideoque sine culpa elicita contritione celebrant, ne ipsi colorato prætextu confiteri differant. Non vero *sacrilegos,* quibus illud præceptum ecclesiasticum non est profuturum; cum jam contemnant divinum præceptum non celebrandi in mortali [1].

Illud *quamprimum* non est quando Sacerdos suo tempore confitebitur; hæc enim inanis explicatio est damnata ab Alexandro VII. Sed *commune* est per illud *triduum* intelligi; nam ex jure *statim fieri dicitur, quod intra triduum fit.* Et sic declarasse S. Congregationem refert Croix [2].

Q. 2. *Quid requirit dispositio proxima in Eucharistiæ sumptione?*

R. Dispositio proxima in Eucharistiæ sumptione requirit: — 1 *fidem*

1) Est tamen *communius* ac *forte probabilius* præceptum hoc confitendi *quamprimum* obligare Sacerdotem illum, qui reminiscitur mortalia post consecrationem; nam jam verificatur casus Concilii, quod celebrat in peccato, in necessitate, sine confessione.

2) *V.* Liguori, *Homo Apost. Tract.* XV. *n.* 31.

vivam, ut eucharisticus cibus a profano distinguatur; — 2 *spem firmam*, ut illius cibi desiderium acuatur; — 3 *profundam humilitatem*, ut in illo uno tota securitas nostra collocetur [1].

Corollarium I. — De communione sub utraque specie

Q. 1. *An communio sub utraque specie sit sumenda?*

R. Labente sæculo XIV *Petrus Dresdensis*, coadjuvante *Jacobello Misnensi*, usum calicis jam obsoletum uti necessarium jure divino pro omnibus resuscitavit — Errorem hunc adoptarunt *Hus*, *Lutherus*, atque *Calvinus*.

Sed contrarium de fide est in Tridentino [2]: *si quis dixerit ex Dei præcepto vel necessitate salutis omnes et singulos Christi fideles utramque speciem Ss. Eucharistiæ Sacramenti sumere debere, anathema sit.* — Id eruitur ex *Scripturis*, ubi colligitur alterutram speciem totam tribuere virtutem; dicitur enim [3]: *quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem* etc.: ubi est particula disjunctiva — Eruitur ex *traditione*; nam per tredecim priora sæcula, quibus viguit contraria disciplina, sæpe sub una tantum specie communio tribuebatur, uti infirmis, pueris, domi persecutionis tempore communicantibus etc. Hoc ex historia pluribus probant Billuart ac Perrone [4].

Q. 2. *An major gratia tribuatur fideli in communione sub utraque specie, quam sub una tantum?*

R. De fide est a Tridentino definitum [5], *sub una tantum specie totum atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi, ac propterea quod ad fructum attinet, nulla gratia necessaria ad salutem eos defraudari, qui unam speciem solam accipiunt.*

Imo licet non de fide, *commune* tamen est, neque *per se* majorem substantialiter gratiam produci ex ea, quæ ad salutem non est necessaria. Gratia enim non producitur ratione specierum, quæ sunt mera symbola, sed ratione rei sub ipsis contentæ; atqui res contenta est semper eadem [6].

Non tamen negamus, quod maxime ratione fervoris in sumptione

1) *V.* Sales, *Filotea*, p. 2. c. 21 — Pagani, *l'Anima divota della SS. Eucaristia*; it. *Scuola della cristiana perfezione.*

2) Sess. 21. c. 1.

3) 1. Cor. 11.

4) *V.* Klee, *Storia de' dogmi*, h. l.

5) Sess. 21. c. 3.

6) Neque refert, quod bis sumatur Christus communicando sub utraque specie; nam hæc sumptio semper est in ordine ad unam tantum refectionem.

alterius speciei augmentum gratiæ obtineatur; sed *per accidens*, non *substantialiter*, quasi aliquid in se majus entitative suscipiatur [1].

Q. 3. *An Ecclesia convenienter usum calicis interdixerit?*

R. *Affirmative:* Ecclesia convenienter usum calicis interdixit. Ex Catechismo Romano id factum est pluribus de causis [2]:

1 Fuit ad profligandos *tum* illos, qui eos *damnabant sacrilegii* qui sub una tantum specie communicabant; *tum* illos, qui negabant sub qualibet specie *totum contineri Christum;*

2 Fuit *periculum effusionis sanguinis*, in tanta nempe fidelium quotidie crescentium multitudine;

3 Fuit *communio infirmorum*, quibus videlicet qualibet hora erat deferendum Viaticum;

4 Fuit multitudo *abstemiorum*, et eorum qui sine *nausea* vel etiam *vomitu* nequirent haurire ex calice communi;

5 Fuit vini in multis regionibus *penuria*. Porro æquum erat, ut uniformitas servaretur.

Merito ergo definivit Tridentinum [3]: *si quis dixerit s. Ecclesiam catholicam non justis causis et rationibus adductam fuisse, ut laicos et etiam Clericos non conficientes sub panis tantum specie communicaret, aut in eo errasse, anathema sit* [4].

Corollarium II. — *De communione frequenti*

Q. 1. *Quænam communio potest dici frequens?*

R. Consentiunt omnes *communionis frequentis* nomine intelligi quotidianam, et eam quæ plusquam semel vel bis fit in hebdomada.

De communione *singulis dominicis* peracta quæstio est. Hæc nobis per se loquendo non videtur habenda uti frequens: multo minus ea, quæ fit singulis *quindecim diebus*, vel *singulis mensibus*. Quod quidem erudite probat s. Alphonsus [5]. Et sane postquam Ecclesia numero

1) Hac ratione etiam qui sub una tantum specie communicat plus referre potest illo qui communicat sub utraque. « Sic pius saginatur mulierculæ fervidæ animus octiduana communione roboratus Sacerdotibus illis tepidis qui dum Christum devotionis inanes quotidie edunt, ab ipso Christo tepiditatis eorum impatiente, sicut Scriptura loquitur, evomuntur. *Idcirco*, ut recte monet Abbas Paschasius (l. de Corp. et Sang. Domini c. 17) *cogitandum a vobis est non quantum dente prematur, sed quantum fide et dilectione accipitur* ». Ita Contenson, *Reflexio h. l.:* vid. etiam sequens illius *Reflexio de apparatu ad Eucharistiam.* 2) De Eccl p. 2. 3) Sess. 21. c. 2.

4) Hæc disciplina apud Græcos non fuit acceptata, qui in templis adhuc communicant in fermentato sanguine intincto — *V.* Benedictus xiv, Constit. *Allatæ* 1775; et *De Syn. Diœc. l.* vi. *c.* 9.

5) In *Opuscul.* Risposta apologetica sulla materia della comunione frequente.

aucta fuit, sed sanctitate diminuta, id est a sæculo VI statutum est, *ut fideles omnes singulis dominicis communicarent, nisi criminali peccato et manifesto impedirentur* [1]. Primitus enim singulis vel fere singulis diebus communicabant, ut refert Bona [2].

Jam vero si tunc omnibus communio hebdomadalis erat in præcepto, ac sola immunitas a mortali requirebatur, ea in se præcise frequens non potest dici. Neque enim Eucharistia immutata est, ut hodie major, quam ante reverentia eidem tribuenda sit [3].

Q. 2. *Quid requiritur ad communicandum singulo octiduo?*

R. Tria ad communicandum singulo octiduo, requiruntur: — 1 *immunitas a mortali*, ne sacrilegio anima gravetur; — 2 *communionis desiderium*, ne cibus iste fastidio habeatur; — 3 *confessarii consilium*, ut omnis hallucinatio auferatur.

Sed nonne (dices) *etiam immunitas a veniali, et a quolibet illius affectu?* Non sane in nostra sententia: *hortor*, ait s. Antoninus, *ad communicandum omnibus dominicis; sed hoc dico de illis, qui peccatis mortalibus non gravantur* [4]. Et Wigandt Viennensis doctor ait [5]: *qui mortalia vitant semel in hebdomada, et interdum bis, nimirum occurrente festo singulari, communicare possunt.*

Id confirmatur ex *veteri disciplina*, ubi mortali crimine non inquinati semel in hebdomada *sub gravi* communicare jubebantur. Imo apud Græcos sub pœna excommunicationis, ut notat Theodorus Archiepiscopus [6].

Ratio est, quod venialia (ut *communius* docent cum Angelico [7]) licet impediant actualem refectionem spiritualis dulcedinis, non impediunt tamen *augmentum gratiæ habitualis vel charitatis* — Adde, ipsam voluntatem recipiendi Eucharistiam quandam esse venialium virtualem detestationem. Ita docent P. Avila, Blosius, Clericatus, Granata, Salazar, Suarez, Turlot etc.

Unde concludit Scaramelli, hodie ex communi Asceticorum sensu, et Ecclesiæ praxi communionem *octiduam* illis omnibus esse concedendam, quibus absolutio conceditur, nisi forte ex peculiari aliquà causa aliud confessario videatur [8].

1) Capitular. l. 6. c. 17.
2) Liturg. l. 2. c. 17.
3) Si ergo tempore omni fuit æquali reverentia dignissima, et si nihilominus sola immunitas a mortali præcipiebatur ad communicandum singulis hebdomadis, id pro frequentia non habebatur. Ad frequentiam enim tanti Sacramenti omnes conveniunt aliquid amplius requiri.
4) P. 3. t. 14. c. 12.
5) Tr. 12. exam. 1 de Euch. c. 6.
6) Spicil. t. 9 c. 12.
7) 3. p. q. 79. a. 8.
8) Direttorio ascetico, Tr. 1. a. 10.

Verum (dices) *huic obstat s. Franciscus Salesius hac in re facile princeps, qui d. Augustini auctoritate fretus ad communicandum singulis octiduis requirit etiam carentiam affectus cujuslibet ad veniale, et multo magis ipsius venialis?* [1]

R. Tempore Augustini exorta fuit quæstio circa convenientiam vel disconvenientiam quotidianæ communionis. Hinc inde Doctoribus disputantibus, medius surrexit Gennadius quidam ista proferens: *quotidie Eucharistiæ communionem percipere nec laudo nec vitupero; omnibus tamen dominicis communicandum suadeo et hortor, si tamen mens in affectu peccandi non sit.* Quæ verba retulit Gratianus [2].

Porro Salesius communionem octiduam iis prohibuit, qui affectum ad venialia habent; *tum* quia illa verba, *si tamen mens in affectu peccandi non sit* interpretatus est de peccato veniali; *tum* quia illud testimonium pro certo putavit esse Augustini. Atqui res aliter se habet:

1 Ea verba esse tantum intelligenda de affectu ad mortale est *communis* opinio. Ita docent s. Antoninus, Tournely, Sotus, Scotus, Dualdus, Frassen, ipse Adrianus VI [3], ipse Angelicus [4], imo et ipsa Glossa in ea verba. Ita demum patet ex toto contextu;

2 Illud testimonium non est Augustini; licet enim Tractatus *de Eucharisticis dogmatibus*, ubi ea verba reperire est, inter opera d. Augustini haberetur; hodie tamen nemo eruditorum est, qui eum non tribuat cuidam Sacerdoti Marsiliensi nomine *Gennadio*. Corruit ergo tota ratio, qua Salesius fretus est.

Sed nonne (subjunges) *qui singulis in mensibus per annum fornicatur, dicitur peccare frequenter, atque pravam consuetudinem habere? Ergo a pari qui singulis communicat mensibus, frequenter communicare dicendus est.*

Negamus *paritatem;* frequentia enim quoad peccata ex impellentibus circumstantiis est metienda. Sic nonne qui toties peccat quoties ei occurrit occasio, dicitur pravum habitum habere, quamvis semel tantum in anno ei occasio contingat? — Adde a corrupta natura nos ad malum jam nimis inclinari — Adde unum peccatum quasi suo pondere ad aliud trahere. Ex quibus manifestum est, quod etiam paucis vicibus mala consuetudo constituitur.

Sed diversa ratio in casu nostro; cum enim Eucharistia cibi rationem habeat, longe sæpius est sumenda, ut *frequenter* sumi dicatur; cibi enim frequentia diem potius, quam mensem respicit [5].

1) Filotea, p. 2. c. 20.
2) C. Quotidie 13 de consecr. D. 2.
3) De Sac. Euch.
4) 3. p. q. 74. a. 3. et in 1 ad Cor. 2. 11. lec. 7.
5) « Neque, ut verbis Oberrauchii utar, illam frigidorum cantilenam occinas: » *Res*

Q. 3. *Quid de communione quotidiana vel frequenti in hebdomada?*

R. Certum est contra Jansenistas præsertim Arnaldum communionem sæpius factam in hebdomada, imo quotidianam, esse optandam exemplo fidelium primitivorum, qui ***erant perseverantes in doctrina Apostolorum, et communione fractionis panis*** [1].

Id vehementer exoptat Tridentinum [2]: quod quidem desiderium explicans Catechismus Romanus docet esse officium Paroci hortari fideles ad communionem etiam quotidianam eos instruendo, quod sicut corpus, ita et anima eget quotidiano alimento: addens id semper fuisse a sanctis PP. atque ab Ecclesia valde probatum.

Idem imposuit suis Parochis s. Carolus Episcopis Provinciæ injungens eos severe puniendos esse, qui oppositum disseminarent:

Hoc demum Episcopis omnibus inculcavit Innocentius XI decretum S. C. anno 1679 approbando, ut videlicet in suis subditis hanc alerent devotionem, declarans nihil obstare, quod sint laici, negotiatores aut conjugati [3]. Remanet ergo concludendum cum Basilio M. [4]:

tanta nimio usu vilescit; in tanta frequentia debita præparatio deesse solet; prudens suspicio est, illis qui toties communicantes, in virtute tamen patentes progressus non faciunt, occultum vitium subesse etc. »

Ast hæc in frequenter communicantibus, præsertim qui prudenti conscientiæ moderatore utuntur, *plerumque* non contingunt. Si vero ex quibusdam abusibus regulam generalem statuere velis, omnium pene rerum usum sustulisti.

Revera numquid *in raro communicantibus* major reverentia, diligentior præparatio, et exactior cordis puritas deprehendi consuevit? Quosnam facilius ad Communionem admittis? num eos, qui ante aliquot menses, vel omnino ante annum confessi fuerant; an vero, qui frequenter se sistunt? Hæc nempe inter divina humanaque commercia differentia datur, ut *homines*, quibuscum frequenter conversamur, ex detectis illorum nævis plerumque nobis vilescant; contra quo sæpius familiariusque cum civibus regni cœlestis, et præsertim cum Deo ipso agimus, eo magis reverentia et charitas nostra augentur, utpote unde mens nostra novos in dies ardores concipit.

Si denique a frequenter communicantibus conspicuos in virtute progressus requiras, numquid, si raro tantum accesserint, eosdem magis profecturos speras? Vah! cave, ne in ætate præsertim juvenili peccatis hucusque levibus mox gravia succedant, et omne proficiendi consilium penitus demittatur! « *Proni enim sunt sensus hominis ad malum ab adolescentia sua; et nisi succurrat divina medicina, labitur homo mox ad pejora. Retrahit ergo Sancta Communio a malo, et confortat in bono. Si enim modo tam sæpe negligens sum et tepidus, quando communico aut celebro; quid fieret, si medelam non sumerem, et tam grande juvamen non quærerem?* De imit. l. 4. c. 3. ». Stapf, *Theol. Mor. l. 4. c.* 3. §. 589.

1) Act. 2. 2) Sess. 22. c. 6.

3) Hanc veritatem P. Faure plurimis adstruit argumentis; probat enim quod illam frefrequentiam nobis suadent *hujusce institutionis finis*, *intentio Christi*, *primitivorum fidelium praxis*, *PP. sensus*, *Episcoporum*, *Pontificum* et *Ecclesiæ desiderium*, *Ascetarum* et *Sanctorum consilium*, *bonum animarum* etc. — *V.* Faure, *Le ciel ouvert par la Confession sincere, et la Communion fréquente.* 4) *Hom.* 5 *in* 1 *Tim.*

singulis diebus communicare et participem esse sanctissimi corporis Christi bonum et fructuosum est.

Quæ frequentia Clericos maxime urget, quorum quidem frequens ministerium erga tantum Sacramentum esse debet. Neque enim facile dixeris eos *Sacerdotes* ex solida devotione quotidie celebraturos esse, si nunc conspicis *Clericos* sacram mensam fastidire [1].

Sed nonne (dices) *clamabat Augustinus quotidie Eucharistiæ communionem percipere nec laudo, nec vitupero?* Hæc verba cum Gratiano retulerunt Salesius, et alii uti propria Augustini. At hodie certum est ea Augustini non esse; sed cujusdam Gennadii, qui in pluribus Augustino adversabatur.

1) Etiam *viri* ad tale convivium sunt urgendi; quot enim sunt, qui videntur ejus frequentiam quasi erubescere!

Hac de re hæc legere est in lib. *Lettres à Eugène sur l'Eucharistie*, Paris 1830: « qual'umiliazione per noi uomini, che in una moltitudine d'anime premurose di ricevere il lor Creatore, appena si vegga un sol uomo! E che? stimiamo noi così poco l'onore, che il Salvatore ne ha fatto di chiamarci i primi alla partecipazione del suo Corpo adorabile? Io lo vedo nella istituzione di questo divino Sacramento confidarne il ministero agli Apostoli soli, nemmeno alla sua santa Madre. Ed i Sacerdoti, ai quali commise di distribuirlo ai fedeli, quasi dappertutto non veggono che delle femmine presentarsi al sacro Convito. Eppure sono questi, o Eugenio, quegli uomini suoi primi figli, primi assisi alla sua Mensa, e nella persona degli Apostoli primi eredi del suo Corpo e del suo Sangue! Non si direbbe che vogliono così gli uomini diseredarsi, degradarsi, scomunicarsi da sè medesimi?

Dappertutto gli uomini si mostrano sommamente gelosi del loro rango, delle loro pretese, delle loro prerogative; bisogna che tutti gli interessi della società passino per le loro mani; tanto bene sanno essi attribuirsi e riservare a sè soli la dominazione, l'impero e la decisione suprema in tutti gli affari più importanti! Non vi sarà dunque che il Corpo e il Sangue di un Dio, che essi abbandoneranno vilmente senza prendervi parte? Saranno essi dunque sconosciuti e stranieri alla sola Mensa del nostro Padre comune? Ohimè! Gli uomini sono stati i primi zelatori della Comunione frequente e della gloria del Sacramento; ed oggigiorno si dichiarano suoi nemici per la ripugnanza ostinata, che ne gli allontana, o piuttosto per i vizj vergognosi che ne li rendono indegni.

Ah, perchè non posso io far intendere la mia voce a tutte le Donne cristiane, e dir loro: Anime scelte da Dio per essergli fedeli in questa pubblica diserzione, rianimate il vostro zelo per sostenere la gloria di una vocazione così sublime! Non sia mai che la taccia di *Divote* vi renda timide. La Chiesa nella sua preghiera alla santa Vergine Madre di Dio ha consacrato questo bel titolo all'onore del vostro sesso prima che il secolo perverso lo convertisse in titolo di affronto. Trionfate della sua bassezza, della sua ignoranza, e di tutti i suoi capricci colla saviezza e colla costanza della vostra condotta. Come altre volte le Paole e le Melanie in mezzo a Roma, levate lo stendardo di Gesù Cristo in seno delle nostre città corrotte. Sforzate i libertini e gli empj ad arrossire alla vista del vostro coraggio e della vostra fede. Rendete loro la vostra divozione rispettabile colle vostre virtù. Convinceteli dei vantaggi della Comunione frequente coi frutti che ne riportate voi stesse. Finalmente l'esempio luminoso delle vostre vittorie sulle vostre istesse imperfezioni loro insegni almeno a domare delle passioni che li avviliscono agli occhi della ragione medesima ».

Huic autem Gennadio opponimus *tum* s. Ambrosium, qui ait [1]: *accipe quotidie quod quotidie tibi prodest: sic vive ut quotidie merearis accipere; tum* verum Augustinum [2], qui scribit: *quotidie peccas, quotidie sume!*

Quod si adhuc quis ea verba ab Augustino dicta putaret, objiceretque; ad eum pulcherrimam nobis præberet responsionem s. Catharina Senensis. Cum enim quidam ipsam reprobaret, quod adeo frequenter communicaret; atque hanc quam putabat Augustini sententiam, ad nauseam usque exaggeraret, *respondit Virgo sacra in præsentia plurium: ex quo Augustinus non me vituperat in dictis suis, quare tu, Reverendissime, me vituperas? sicque confusus tacuit.* Ita refert s. Antoninus [3].

Verum (addes) *nonne congruentius est abstinere ob reverentiam, quam ita frequenter accedere?* Respondet P. Granata communem opinionem, quod melius sit accedere quotidie ob amorem, quam abstinere ob reverentiam. Quod confirmat Angelicus dicens [4]: *utrumque pertinet ad reverentiam hujus Sacramenti, et quod quotidie sumatur, et quod aliquando abstineatur; amor tamen et spes, ad quæ semper Scriptura nos provocat præferuntur timori.* Sane qui se abstinet, actum reverentiæ *negativum* exercet; qui accedit, *positivum*.

Quis tamen (regeres) *potest digne tam frequenter suscipere Deum?* Si hoc valeret, nunquam esse suscipiendus. Unde dicimus sufficere dispositionem nostræ conditioni convenientem; nam etsi magna devotio requiratur ad tantam cum Christo familiaritatem, ea tamen nostri viribus accomodari debet. Nempe *requiritur et sufficit, ut sublato affectu ad venialia, et superata majori parte pravarum inclinationum, magnum habeatur communicandi desiderium, ardens in dies semper proficiendi studium, atque directoris consensus.*

Hanc perfectionem requirit Salesius. Et hæc est juxta s. Prosperum perfectio, quæ in hac vita potest haberi, attenta humana fragilitate. Hinc merito ab Alexandro VIII damnata est hæc propositio: *arcendi sunt a communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus et omnis mixtionis expers.*

Neque enim solis perfectis hæc frequentia convenit. Audiatur laudatus Salesius: *si quærunt a te, cur tam frequenter communices? responde illis, quod duplex personarum genus debet sæpius communicare, perfecti et imperfecti: perfecti ut se in perfectione conservent, imperfecti ut ad perfectionem valeant pervenire... Dic illis, quod ii*

1) L. 4. de Sacr. c. 6.
2) L. 5. de Sacr. c. 4.
3) 2. p. hist. t. 23. c. 4. § 8.
4) 3. p. q. 80. a. 10.

qui mundanis negotiis non sunt implicati, debeant sæpius communicare, quia habent opportunitatem; qui vero iis detinentur, quia habent necessitatem etc. [1].

Q. 4. *Quid de conjugatis circa communionem frequentem?*

R. Duo in quorundam sententia conjugatos arcent a communionis frequentia: — 1 *domus et familiæ cura:* — 2 *usus conjugii.*

Verum ex decreto Innocentii xi ab ea nulla conditio excluditur.

Ad 1 quod attinet, dicimus cum Salesio per se conjuges potius ab hac frequentia vim magnam ac robur percipere ad propria munia accuratius obeunda. Unde tunc tantum est modus imponendus, quando familiæ cura revera passura est damnum.

Ad 2 vero respondet Berti [2]: *placet mihi admodum regula s. Francisci Salesii, qui docet a proxime communicaturo conjugale debitum non esse petendum: nil vero afferre impedimenti, si ei qui petit, reddatur.* Quod ex eo confirmatur, *tum* quia redditio debiti est actus virtutis; *tum* quia primi fideles licet conjugati, quotidie tamen communicabant.

Q. 5. *Quænam regula generalis circa communionem frequentem?*

R. Cum ex decreto Innocentii xi (quod in extensum refert Billuart) *judicio Confessarium* frequens ad Eucharistiam accessus sit relinquendus, nonnullas regulas Doctorum et rationis auctoritate probatas hic adnotamus, ut Confessarii prudens judicium ferre valeant hac de re. Neque enim una pro omnibus regula esse potest:

1 Quando anima experitur illius beneficio *se crescere in divino amore,* nec minui reverentiam Sacramenti, non debet abstinere a communione etiam quotidiana. *Si aliquis experientia comperisset ex quotidiana communione augeri amoris fervorem, et non minui reverentiam, talis deberet quotidie communicare.* Ita d. Thomas [3].

2 Quando anima sentit se maxime *ad communionem inclinari,* expedit identidem eam mortificare communionem differendo, et præsertim si inde turbetur, quod argumentum esset superbiæ. Non ita tamen expedit eam mortificare, si sit in *ariditate* ac *tædio;* ex Sacramento enim vires acquiret: *licet tepide,* ait d. Bonaventura, *tamen confidens de misericordia Dei fiducialiter accedas* [4].

3 Si Confessarius vult animas valde proficere, curet ut ad sacram synaxim *imparatæ* non accedant: et post in gratiarum actione immorentur tempore quo possunt. *Paucissimi sunt directores,* ait

1) Filot. p. 2. c. 20, et 21.
2) Theol. l. 3. l. 33, c. 17. a. 1.
3) In 1. sent. D. 12.
4) *De profess. religiosa*, c. 78.

s. Alphonsus, *qui sedulo id faciant; quia paucissimi sunt Sacerdotes, qui post Missam cum J. C. in gratiarum actione subsistant: et ideo pudet eos aliis insinuare quod ipsi non faciunt. Gratiarum actio ordinarie per integram horam durare deberet: fiat saltem per dimidiam, in qua anima in amando ac petendo se exerceat* 1.

4 Tandem placet concludere cum Clericato a Benedicto XIV valde laudato: *nullus est, cui menstrua communio consuli non possit: pauci, quibus communio hebdomadaria sit prohibenda: paucissimi, quibus quotidiana sit concedenda*, si excipias aliquam peculiarem circumstantiam, puta aliquod Novennarium 2.

Neque obstat, quod Sacerdotes quotidie celebrent, quamvis non ita ferventiores. Nam prætorquam quod non excusantur, si non conformant mores suos ad tanti Sacramenti dignitatem; alia urget ratio: quod nempe ipsi ex officio constituti sunt mediatores inter Deum et homines, ac Ministri Sacrificii, quod quidem prodest toti Ecclesiæ ex *opere operato*.

Scholium — *De Communione* spirituali 3

Q. *Quid de communione spirituali?*

R. Communio spiritualis est remedium valde opportunum pro iis, qui non ita frequenter Sacramentum suscipere possunt. *Contingit autem*, ait Angelicus, *spiritualiter manducare Christum prout est sub speciebus Sacramenti, in quantum scilicet aliquis credit in Christum cum desiderio sumendi hoc Sacramentum* 4.

Hæc communio valde in *deliciis fuit Sanctis*, et in Tridentino valde commendatur 5. — Hæc *animabus piis valde utilis* est; si enim Deus cujuscumque virtutis desiderium præmio afficit, quanto magis desiderium ipsiusmet Dei? — Hæc ipsimet *Christo est valde grata*, *quippe qui* id miraculis patefecit. Unde Confessariorum esse debet illam suis pœnitentibus vehementissime insinuare, si nempe velint eos ad perfectionem ducere 6.

Tribus porro actibus ipsa spiritualis communio conficitur:

1 Est *actus fidei*, quo spiritualiter communicaturus Christum sibi

1) Praxis Confes. § 4. n. 156.

2) *V.* Liguori, *Praxis cit.*; it. *Risposta Apolog.* cit. — Castelvetere, *Direttorio mist.* *l.* 1. *p.* 3. *t.* 1 — Scaramelli, *l. c.* — *Lettres à Eugène sur l'Eucharistie*, Paris — Crescimbeni, *Le provinciali all' italiana*, Opus est ci. Villadini.

3) *V.* Stapf, *Th. Mor. Comp.* §§ 591 *et seqq.*

4) 3. p. q. 80. a. 1.

5) Sess. 13. c. 8. hic.

6) *V.* Careno, *Delle regole ecc. Esame* XIX.

realiter in Eucharistia præsentem exhibeat. Talem actum sequi debent ceteri ad ipsam sacramentalem communionem requisiti;

2 *Actus mentis*, quo se sibi in animo fingat jamjam ad sacram mensam accedere, et hostiam de manu Sacerdotis accipere;

3 *Actus gratiarum actionis*, ac si revera hostiam suscepisset.

Tali modo communio spiritualis fieri potest tam domi, quam extra; et quidem sæpius in die; tam ante quam post cibum; tam mane quam sero. Quamquam tempus opportunum sit ipsius *Missæ tempus*, quo Sacerdos communicat; cum ipsum Sacramentum oculis tunc exhibeatur, ac ardentius proinde corda inflammet [1].

Qui tamen est in mortali, patet quod ipsum pœnitere debeat, ut etiam utiliter communicet spiritualiter.

CAPUT SEXTUM

DE EUCHARISTIÆ VIRTUTE ET EFFECTIBUS [2]

Q. 1. *Quinam sunt effectus Eucharistiæ?*

R. Sex præcipuos *Eucharistiæ effectus* numeramus, et sunt:

1 *Intima fidelium cum Christo capite conjunctio* juxta illud: *qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem in me manet, et ego in eo* [3]. Unde Cyrillus Hierosolymitanus vocat fideles *concorporeos ac consanguineos Christi;*

2 *Gratia;* hæc enim omnium est Sacramentorum. Per se tamen quæ confertur in Eucharistia, non est prima, sed secunda gratia; cum mortuis cibus non detur [4];

3 *Jus ad gloriam* juxta illud Christi [5]: *qui manducat* etc. *habet vitam æternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die.* Hinc ab Ecclesia Sancta communio dicitur *pignus gloriæ;*

4 *Remissio venialium præteritorum*, tum directe vires animæ

1) *V.* Scaramelli, *Direttorio Ascetico, Tr.* I. *n.* 411.

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 269, *et seqq.* 3) Joan. 6.

4) Cum autem per modum cibi Eucharistia sit instituta; ideo ut gratiam producat, necesse est ut manducetur, id est ut ex gutture in stomachum trajiciatur. Unde qui eam retinet in ore usquedum corrumpatur, gratiam Sacramenti non recipit.

Probabilius autem est in manducatione primæ partis speciei gratiam produci, cum jam sit totum Sacramentum.

Item *valde probabile* est gratiam augeri, quamdiu Eucharistia in corpore manet, majori dispositione accedente, quia est ad modum cibi instituta, qui quamdiu manet in stomaco sano, nutrit: ita Gonet, Tournely, Mastrius etc. — *V.* Liguori, *Homo Apost. Trac.* xv, *n.* 6. 5) Joan. 6.

reficiendo; tum indirecte charitatis fervorem venialibus oppositum augendo. Hinc Tridentinum ait, Eucharistiam *esse antidotum, quo liberamur a culpis quotidianis* [1] — Diximus *præteritorum*, nempe habitu tantum remanentium; nam venialia actu placentia, vel in ipsa communione admissa non dimittuntur. Imo potius mensuram charitatis lædunt ex parte, ut docet Angelicus [2];

5 *Remissio pœnæ peccata debitæ;* sed tantum indirecte, quatenus excitat fervorem *charitatis*. Neque enim Eucharistia uti Sacramentum ad satisfaciendum instituta fuit;

6 *Præservatio a peccatis* ex eodem Angelico, et ex Tridentino [3]: *tum* quia roborat contra interiora corruptiva; *tum* quia munit contra exteriores impugnationes.

Q. 2. *An Eucharistia prosit etiam non sumentibus?*

R. Si accipiatur in ratione Sacrificii, utique Eucharistia prodest etiam eam non sumentibus; quia Sacrificium etiam pro aliis offertur.

Verum in ratione Sacramenti *ex opere operato* aliis non prodest; nam sumitur ut cibus, qui ex se soli sumenti proficuus est.

Diximus *ex opere operato;* ex opere enim operantis tam vivis quam defunctis prodesse potest. Ratione scilicet communionis omnium membrorum inter se, vi cujus opera nostra in charitate facta aliis applicare possumus, et prosunt [4].

PARS SECUNDA

DE EUCHARISTIA PROUT EST SACRIFICIUM

CAPUT PRIMUM

DE SACRIFICII EUCHARISTICI NATURA [5]

Q. 1. *Quid est Sacrificium?*

R. Sacrificium sic dictum *a sacro faciendo;* si late sumatur, est omne opus bonum, quod in gloriam Dei suscipitur. Hoc sensu habetur in Scriptura: *immola Deo Sacrificium laudis: Sacrificium Deo spiritus contribulatus: sacrificate Sacrificium justitiæ* etc. [6].

Sed si proprie accipiatur Sacrificium, definiendum est: *oblatio rei*

1) Sess. 13. c. 2. 2) 3. p. q. 79. a. 8. 3) Loco citato.

4) Hinc S. C. sub Alexandro VIII damnavit librum Theophili Renaudi, qui morem pro defunctis communicandi impugnabat.

5) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 304 *et seqq.* 6) Ps. 6. 49. 50.

sensibilis facta soli Deo per ministrum legitimum cum aliqua destructione vel immutatione, ad testandum supremum dominium Dei ipsius in omnes creaturas.

Dicitur: 1 *oblatio*, quæ vox locum tenet generis: sic enim sacrificium convenit cum aliis oblationibus, v. g. decimarum;

2 *Rei sensibilis*, ut distinguatur ab ea, quæ tantum corde fit: atque etiam ut sit simul vinculum Religionis;

3 *Soli Deo*; cum enim sit eminentior actus Religionis, non debet nisi Deo convenire;

4 *Per ministrum legitimum*; est enim actus publici cultus, qui proinde exigit personas specialiter deputatas;

5 *Cum aliqua destructione, vel immutatione*, ut indicemus dominium universale et absolutum supremi Numinis, cujus est res omnes condere ac destruere;

6 *Ad testandum* etc. quæ verba finem primarium hujus actus indicant; scriptum est enim: *soli Deo honor et gloria* [1].

Q. 2. *Quotuplex est Sacrificium?*

R. Multiplex est Sacrificium, ut ex Lege Veteri eruitur:

1 *Ratione materiæ* aliud dicebatur *victima* seu *hostia*, et erat sacrificium, quo Deo animalia offerebantur. — Aliud *immolatio*, cum nempe offerebantur res inanimes, sed solidæ, ut fruges terræ — Aliud *libamen*, cum offerebantur liquida;

2 *Ratione modi* aliud dicebatur *holocaustum*, et erat quando res oblata tota comburebatur — Aliud *hostia pacifica*, cum nempe una pars comburebatur; altera cedebat in usum Sacerdotum; et tertia in usum offerentium — Aliud *hostia pro peccato*, cum scilicet una pars in honorem Dei comburebatur; et alia cedebat in usum eorum Sacerdotum, qui in atrio templi vescebantur;

3 *Ratione finis:* vel *latreuticum* est, si totum in Dei honorem exhibeatur: vel *eucharisticum*, si in gratiarum actione offeratur: vel *impetratorium*, si ad nova obtinenda beneficia destinetur: vel *propitiatorium*, si ad Deo satisfaciendum pro peccatis fiat [2].

1) 1. Tim. 1.

2) *V.* Card. Tadini, *Dei sacrifici religiosi di tutte le nazioni*, *Genova* 1815.

Hac de re audiatur Stapf (*Theol. Moral. tom.* 2. § 215) « Multam attentionem meretur, ab omni retro ætate opinionem viguisse, Divinitatem ab hominibus offensam nonnisi *effusione sanguinis*, seu victimis placari posse. Hæc populorum persuasio, quæ inter ethnicos postmodum horrendum in modum degeneravit, adeo, ut passim etiam homines mactarentur, absque dubio originem suam ex *primitiva aliqua traditione* traxit (*Gen.* 4, 4.). Atque duplici axiomate nitebatur: *Sanguinem* in unoquoque animali esse sedem et principium vitæ (*Gen.* 9, 4 *seq.*; *Lev.* 17, 11; *Deut.* 12, 23.

Q. 3. *An Eucharistia sit verum sacrificium?*

R. Negarunt Lutherus ac Calvinus, Eucharistiam esse verum Sacrificium. Sed veritatem catholicam tuetur Tridentinum [1]: *si quis dixerit in Missa non offerri proprium et verum sacrificium, aut quod offerri non sit aliud, quam nobis Christum ad manducandum dari, anathema sit.*

Prob. 1 *Ex Scriptura*, ubi legitur [2]: *hoc est corpus meum, quod pro vobis datur; hic est calix novum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur*, vel *funditur*, ut textus græcus habet. At ibi est verum sacrificium, ubi adest oblatio victimæ cum sanguinis effusione; atqui ita se habet res ex citatis verbis. Sed Christus dixit Apostolis eorumque successoribus: *hoc facite in meam commemorationem;* hodie igitur, licet incruente, idem tamen renovatur sacrificium. Unde illi versiculi:

Mortuus ille semel, licet ultra non moriatur,
Idem quotidie super aras sacrificatur.

2 *Ex constanti traditione:* nam in Concilio Ephesino anno 431 Eucharistia nuncupata est *sanctum, vivificum, incruentum sacrificium.* Eadem ferme occurrunt verba in Concilio Chalcedonensi anno 451 — Et s. Ambrosius verba s. Laurentii ad Sixtum ad martyrium properantem sic refert: *quo, Sacerdos sancte, sine diacono properas tuo? nunquam sine ministro sacrificium offerre consueveras* [3] — Item Hieronymus [4] de Eucharistia loquens dicit, eam esse *legitimum Dei sacrificium, juge atque perpetuum* [5].

Q. 4. *In quonam sita est essentia Sacrificii Eucharistici?*

R. Alii essentiam Sacrificii Eucharistici collocant in ejus tantum *sumptione;* quia in ea tantum destructio illius habetur, in quo quidem propria sacrificii essentia sita est — Alii collocant in *oblatione;* quia sacrificium non est, nisi oblatio — Alii vero *communius* et *valde probabiliter* eam consistere volunt in *consecratione;* cum revera in ipsa et victimæ immutatio et illius oblatio concurrat.

Verum nobis *magis arridet*, et *probabilior* videtur sententia Bellarmini [6], qui eam collocat partim in *consecratione;* partim in

seq.; tum vero dari aliquam *reversibilitatem*, id est in locum ipsius delinquentis, qui mortem promeruerat, hostiam aliquam *vicariam* substitui posse. Cl. Le Maistre: *Soirées de s. Petersbourg, vol. II.* Generatim mos sacrificandi cum primis hominibus cœpit, et postea per omnes gentes diffusus fuit ». 1) Sess. 21. *can.* 1.

2) Luc. 22. 3) De offic. l. 1. c. 41. 4) In c. 46. in Ezech.

5) *V.* Innocentii III, *De sacro altaris mysterio*, *Libri* tres, nuper post annos 1540 Parisiis editi. 6) De Miss. l. 2. c. 27.

sumptione. Nam in *prima* ponitur victima, in *secunda* ipsa consumitur. Hinc Rubrica jubet, ut si Sacerdos celebrans moritur post consecrationem corporis vel etiam sanguinis. Missa per alium expleatur, licet non jejunum, si jejunus non adsit.

Ad essentiam (quæres) sacrificii sufficitne consecratio *unius speciei?* Sunt qui affirmant; quia jam etiam per unam speciem Christus totus ponitur et offertur — *Communius* tamen ac *probabilius* negant: et sane sacrificium Eucharisticum debet esse commemorativum sacrificii crucis; atqui tale non esset sine consecratione utriusque speciei.

Unde utraque species uno puncto coëxistere debet ad talem commemorationem. Quare si utraque haberi non potest, Missa est interrumpenda, nisi sit jam una species consecrata [1].

Q. 5. *Cur Sacrificium Eucharistiæ dicitur Missa?*

R. Ante sæculum IV obtinuit usus, ut sacrificium Eucharistiæ *Missæ* nomine donaretur; hoc enim tanquam jam noto utitur Ambrosius [2].

Putamus autem ex eo derivatum esse hoc nomen, quod sacrificio peracto, populus in pace dimittitur iis verbis: *ite, Missa est,* nempe *dimissio est.* Vocem enim *missa* pro *missione* vel *dimissione* sæpe cernimus adhibitam in monumentis ecclesiasticis.

CAPUT SECUNDUM

DE SACRIFICII EUCHARISTICI MINISTRO

Q. *Quisnam est minister sacrificii Eucharistici?*

R. Primus ac præcipuus minister in Sacrificio Missæ Christus est, uti definivit Tridentinum [3]. Post Christum autem veri ministri sunt tantum Sacerdotes. Una nempe eademque actione et consecratur Eucharistia et sacrificium offertur; atqui facultas consecrandi solius est Sacerdotis ex dictis [4]; ergo et offerendi [5].

1) Tit. 4. Rubr. Miss.

2) *V.* Card. Bona, *Liturgia l. 1. c. 1.*

3) Sess. 22. c. 2.

4) Parte 1. c. 4.

5) Neque obstat, quod in sacra Liturgia etiam fideles dicantur *offerre;* id tantum intelligitur *mediate* et per manus Sacerdotis. Quod quidem tripliciter contingit, *vel* quia Sacerdos uti publicus minister offert pro tota Ecclesia; *vel* quia fideles curant, ut Sacerdos per se celebret; *vel* quia ipsi sacrificio per se assistunt — *V.* Liguori, *Op. Mor. l.* 6. *n.* 307.

Articulus unic. — DE OBBLIGATIONIBUS MINISTRI SACRIFICII MISSÆ

Omissis, quæ interiorem sanctitatem respiciunt, de quibus jam dictum est supra *parte* 1. c. 5, *ministri obligationes* ad hæc capita extendimus: 1 ad *tempus* et *locum celebrationis;* 2 ad *stipendium;* 3 ad earum *applicationem;* 4 ad *durationem*, ad *altare* et *horam præfixam;* 5 ad *Missarum numerum;* 6 ad *cæremonias* præscriptas; 7 ad *defectus* in Missa, ejusque *interruptionem*.

§ I. — *De tempore et loco celebrationis*

Q. 1. *An liceat celebrare in quolibet anni die?*

R. Affirmative, licet in quolibet anni die celebrare, excepto pro omnibus die Veneris Sancti, et pro Missis privatis etiam Sabbato Sancto, et Cœna Domini, quibus diebus sub gravi respective celebrare prohibetur [1].

Missa ex Rubrica ab aurora ad meridiem dici potest; commune tamen est licere Missam terminare in aurora, et illam incipere parum ante meridiem. Imo Benedictus XIII, et Clemens XII declararunt posse in hoc tollerari latitudinem tertiæ partis horæ tum ante auroram, tum post meridiem. Præterea *communius* et *probabilius* tradunt Roncalia, Salmant., Sylvius, Viva etc. quod celebrans non peccat mortaliter, nisi incipiat Missam integra hora ante auroram, vel hora post meridiem. Si tamen adsit gravis causa, v. g. dandi Viaticum, aut solemnitatis, aut itineris vel funeris, ab omni peccato excusat etsi dilatio sit per integram horam.

Q. 2. *Ubinam liceat Missam celebrare?*

R. *Communiter* non licet celebrare, nisi in Ecclesia publica, eaque consecrata vel saltem benedicta, et non violata vel execrata, nec interdicta [2]. Licet autem celebrare etiam in Oratoriis, quæ habent

1) Ita habetur *Et Sabbato de consecrat. dist.* 3. quoad diem Veneris Sancti. Quoad ceteros vero extat Decretum Clementis XI probatum ab Innocentio XIII.

Occurrente vero in Cœna Domini festo s. Joseph, et Annunciationis, Episcopus curabit, ut aliquæ Missæ privatæ ante solemnem celebrentur. Si autem Festum B. V. occurrat Sabbato Sancto ad feriam secundam post Dominicam in Albis transfertur ex Decreto S. C. — *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 450.

2) Ita Tridentinum *Sess.* 22. *in Decret. de celeb. Missæ.* Est tamen communiter et usu receptum posse Episcopum in aliquo casu particulari ob causam dispensare, ut extra Ecclesiam celebretur. Facultas quidem hoc permittendi sublata fuit Episcopis a Tridentino; id tamen intelligendum est de licentia perpetuo celebrandi per modum habitus juxta facultatem, quam prius habebant, non vero de licentia per modum actus pro aliquo casu ac necessitate. *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 359.

ingressum per viam publicam; item in Oratoriis erectis in domibus religiosorum vel communitatis; item in Oratoriis quæ habentur in palatiis Episcoporum. Est certum apud omnes.

§ II. — *De Missarum stipendio* [1]

Q. 1. *An Missarum stipendium sit legitimum?*

R. Olim fideles Sacerdotibus celebrantibus offerebant panem et vinum, et quod supererat, in victum eorundem Sacerdotum ac Clericorum cedebat. Dein permissum fuit offerre oleum, spicas, uvas etc. Demum hæc permissio complexa est ipsam pecuniam, quæ mittebatur in arcam suo tempore distribuenda in sustentationem ministrorum et pauperum. Successive invaluit usus, ut pecunia ipsis celebrantibus traderetur, qui pro offerentibus Missam applicarent [2].

Hoc Wiclephitæ uti simoniacum improbant, sed immerito: *Sacerdos enim,* ait Angelicus [3], *non accipit pecuniam, quasi pretium consecrationis; sed quasi stipendium suæ sustentationis.*

Possunt legitime stipendium etiam *divites* accipere. Patet ex usu, ex auctoritate et ratione; sive enim Sacerdos sit dives sive pauper, stat semper illud Apostoli: *qui altari deserviunt, cum altari participant* [4].

Q. 2. *A quonam stipendium taxari debet?*

R. S. C. declaravit *attendendam esse consuetudinem loci, vel legem Synodalem quatenus adsit: sin minus, statuendam esse per Episcopum eleemosynam competentem ejus arbitrio.* Cui quidem etiam Regulares stare tenentur sub gravi, ut refert Benedictus XIV [5].

Episcopus autem ex *communi* potest prohibere, ne accipiatur stipendium taxa minus; cum alias quodammodo videatur vilescere sacrificium. Non poterit tamen prohibere, ne tribuatur majus, si sponte offeratur; cum liberalitas non sit prohibenda [6].

Hic duæ propositiones sunt ab Alexandro VII damnatæ [7]:

1ª Est: *non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, et sacrificium unum offerre;*

2ª Est: *duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa*

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 315, *et seqq.*

2) *V.* Benedictus XIV, *De Sacr. Missæ, L.* 3. *c.* 21.

3) 2. 2. q. 10. a. 2.

4) 1. Cor. 9.

5) *Notificatione* LVI.

6) Taxa communis ex Synodo Novariensi est libella una monetæ novæ pedemontanæ pro Missis manualibus; pro aliis adduntur centesimi 25 — lt. v. *Circolare di S. Eminenza Reverendissima il Cardinale Morozzo, 2 apr.* 1819.

7) *V.* Liguori, *Degli abusi nel prender le Messe, risposta ad un autore anonimo.*

licite accipere, applicando peteuti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem [1].

Q. 3. *An Sacerdos possit alteri tradere Missam celebrandam, retenta pro se ipso parte stipendii?*

R. Capellanus licet amovibilis et beneficiatus, cui reditus certi annuatim sunt constituti, utique potest celebrationem Missæ ex sua capellania vel beneficio debitæ alteri sic tradere, modo alteri tribuat taxam communem. Ita constat ex Bulla *Nuper* Innocentii XII.

Si vero agatur de alio quocumque, qui pro qualibet Missa accipit determinatam eleemosynam, nihil pro se retinere potest (nisi illa major eleemosyna non sit jam intuitu Missæ; sed potius et certo intuitu amicitiæ specialis, paupertatis, propinquitatis aut gratitudinis etc.). Ratio est, quia ab Alexandro VII ad eliminandum quemcumque quæstum n. 9 diris devota est hæc propositio: *potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio; alia parte stipendii sibi retenta.*

Quæ prohibitio tenet, licet alius Sacerdos in minus stipendium aperte consentiat, prout expresse declaravit Benedictus XIV, Encyclica *Quanta cura:* ubi etiam in collectores Missarum, qui accipiunt pecuniam in loco, ubi largior eleemosyna solet tribui, et Missas celebrare faciunt ubi minor taxa tribuitur, infligit excommunicationem, si *laici,* sint; si vero sint *Clerici,* suspensionem *ipso facto* ac reversatam.

Insuper eo in casu, ut *probabilius* ac *communiter* docent, restituendum est quod retentum fuit Sacerdoti, qui celebravit. Nam Missa data fuit celebranda tali stipendio: qui porro eam celebravit, jus habet ad illud totum [2].

Q. 4. *An Ecclesiarum administratores possint sibi aliquid retinere pro expensis occurrentibus, vulgo manutenzione?*

R. Cum Benedicto XIV, qui hac de re variis adductis Decretis, ita concludit: « ex his satis aperte conjicitur:

1 Si Ecclesiæ paupertas interveniat, aliquid retineri potest pro necessariis Missarum expensis, cum perpetuæ sunt. Etenim consuetum stipendium non minuitur, cum testatores perpetuas Missas instituentes integro Sacerdotis stipendio omnibusque expensis pro Sacrificio peragendo necessariis consulere debuerint. Quod si aliquid adesse videatur vel quia per testatorem præscriptum non fuerit, aut quia

1) Sed (quæres) an possit presbyter accipere stipendium pro ea Missa, quam simul celebrat cum Episcopo in sua ordinatione? Affirmat Benedictus XIV (*De Sacrif. l.* 3. *c.* 10) exemplum urgens Græcorum, qui plerumque cum Episcopo concelebrant. Et sane illa est vera Missa.

2) *V.* Pavone, *Spicilegio etc. nn.* 187, *et seqq.*

cursu temporis constituti proventus ad Missas agendas immutati habeantur, aliquis inter hæredes fortasse aderit qui ære pro expensis omnibus satisfacere debeat. Postremo si nulla ex parte subsidium desumi potest, semper aditus patet ad petendum, ut Missæ ejusmodi ad minorem numerum redigantur.

2 Si, uti superius dictum est, Ecclesiæ paupertas intersit, aliquid retineri potest pro Missarum expensis quæ in ipsa Ecclesia per aliquem pium testatorem institutæ fuerunt; vel cum sacrarii custodes plurimis congestis eleemosynis Missas celebrandas indicant. Tunc enim ex consueto stipendio aliquid plerumque detrahitur, quod tamen permitti nequit, cum Ecclesia privilegium a Sede Apostolica obtinuerit, ut pro expensis in Sacrificio necessariis Missarum numerus minuatur.

3 Etsi Sacrarium Ecclesiæ prematur inopia, nihil pro expensis Missarum necessariis exigi potest a Sacerdotibus qui ad eandem Ecclesiam accedunt rem divinam facturi aut pietatis causa, aut certe nullo ducti stipendio per Ecclesiæ ministros; quamvis ipsi nullo jure adstringantur illis Sacerdotibus permittere ut Sacrum ibidem perficiant.

4 Si Sacerdos ipse celebrare in eo templo omnino postulat, de cujus paupertate constat, tunc aliquid pro expensis deposcere licet vel a presbytero qui ob pietatem sacrum facit, vel ab eo qui collato stipendio sacrificium indixit, si forte Sacerdoti aliquid superaddere velit pro consuetæ eleemosynæ detrimento quod ratione expensarum subeundum est; vel tandem si aditus ejusmodi præcludatur, ex ipso consueto stipendio aliquid expetere conceditur » [1].

§ III — *De Missæ applicatione* [2]

Q. 1. *Quid est applicatio Missæ?*

R. Applicatio Missæ nihil aliud est, quam *determinatio personæ, in cujus utilitatem Sacerdos vult, ut sacrificium cedat.*

Si nulla fiat applicatio vel fiat incapaci, fructus ille *vel* manebit in

1) *Notificatione* LVI. *n.* 13 — *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 322.

Hic non abs re erit ea etiam referre, quæ habet Malaguzzi in perutili suo Opere, *Manuale Parochorum:* « Sodalitates ubicumque sint erectæ, tenentur manutenere ac providere eorum altaria, in quacumque Ecclesia institutæ sint, de luminariis, fabrica et quibuscumque necessariis tum ad honestum religiosumque ornatum eorum, tum ad celebrationem Sacrificii Missæ, quia ex Panimoll. *decis.* 15. *n.* 9. Barbosa *de off. et pot. Epis. allig.* 64. *n.* 16, et Cennens. *in prax* per earum erectiones in dictis altaribus factas sodales censentur ac reputantur se obligasse ad ea manutenenda instructa de præfatis, perinde ac si extarent Patroni Altarium ».

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn*, 331, *et seqq.*

thesauro Ecclesiæ, *vel* cedet celebranti, *vel* illis pro quibus forsan tenebatur applicare. Unde præstat ut hæc intentio secondaria habeatur pro omni casu.

Applicatio fieri debet ante consecrationem; cum nequeat fructus suspendi. Sufficit autem in *veriori* sententia habitualis applicatio: applicatio enim se habet ad modum donationis verbalis, quæ ubi semel acta est, valet quamdiu non retractetur, uti docet Benedictus XIV [1]: qui insuper tradit ad scrupulos arcendos, primo debere fructum applicari ei (quod expedit fieri in præparatione), pro quo est celebrandum; deinde *sine illius prœjudicio* (quod mentaliter dici præstat) sibi conjunctis in charitate, vel commendatis etc. [2].

Q. 2. *An valeat applicatio pro primo offerente?*

R. Applicatio pro primo offerente est prorsus illicita, et eam prohibuit Paulus V uti *periculosam, fidelium scandalis obnoxiam, et a vetusta Ecclesiæ more aberrantem* — Imo *probabilius* est etiam invalida, *si causa applicationis minime hic et nunc existat;* nam Missæ effectus non potest suspendi — Idem propterea est de *conditione futura.*

Diximus *si causa* etc. nam qui prævideret, v. g. Missas pro tali defuncto postulandas fore, ante postulationem valide applicaret; quia subsistit causa, et persona determinata est [3].

Q. 3. *An beneficiatus possit Missam pro alio applicare et stipendium accipere; et simul pro beneficio satisfacere illa Missa?*

R. Si beneficiatus solam tenetur pro beneficio præstare *personæ*

1) *De Sacr.* l. 3. c. 16.

2) In Capellaniis ac Beneficiis cum onere Missarum regulariter Sacrificium est applicandum pro fundatore, etsi dicatur simpliciter celebrandum esse. Unde sola præsentia non sufficit; sic enim communiter accipitur nomen *celebrare*: idque valet, non obstante quacumque observantia in contrarium.

Excipe nisi aliud preseferat voluntas fundatoris vel expressa vel ex urgentibus conjecturis elicita: ut esset 1 si celebratio demandata sit pro commodo populi, vel monialium, vel confraternitatis; 2 si fundator præscribat certum numerum Missarum, et aliquas expresse pro anima sua applicari mandaverit, et quoad alias nil dixerit. Quid si in hisce aliis dixerit *orandum esse pro anima sua?* Tunc adhuc censeretur injuncta applicatio; 3 si tenues sint reditus judicio prudentum, ita ut non sufficiant ad honestam beneficiati sustentationem, si deberet etiam applicare.

Ita pluries declaravit S. Congregatio, ut videre est in *Thesauro Resolutionum, Tom.* 3 *et* 4 — II. v. A. Mastazo, *De causis piis, L.* 2. *c.* 3.

3) Ob defectum autem *hujus determinationis* non videtur satisfacere qui stipendio accepto a decem personis pro decem Missis, applicat primas decem pro ipsis in confuso.

Excipe nisi *vel* intendat, ut prima sit pro primo qui dedit stipendium, et sic de ceteris. *Vel* si singulis applicaret decimam partem uniuscujusque Missæ. Nam in *primo* casu jam adest determinatio; in *secundo* unusquisque in fine accipit quod sibi debetur: fructus autem bene dividi potest — *V.* Benedictus XIV, *Notificatione* XCII.

præsentiam, utique potest et pro beneficio satisfacere et simul pro alio Missam illam applicare cum stipendio, ut patet — Secus eam tenetur applicare pro anima fundatoris. Alioqnin duplex acciperet stipendium pro una eademque Missa. Ita Benedictus XIV [1].

Hic etiam quoad beneficiatum notandum est ex S. C. ipsum non teneri per se ipsum applicare et celebrare pro beneficio, nisi id exprimatur in institutione fundationis [2].

§ IV — *De Missæ duratione, de altari et hora præfixa* [3]

Q. 1. *Quale temporis spatium Missa lecta durare debet?*

R. Regula generalis est, Missam *nec longiorem esse debere dimidia hora*, ne adstantes tædio afficiantur: hinc si quis ob devotionem specialem vellet eam protrahere, celebrabit in privato, exemplo s. Philippi Nerii. Nec *breviorem tertia horæ parte*; secus celebrans difficulter poterit a mortali excusari, licet Missa sit ex brevioribus juxta illud distichon notissimum:

Uno si fuerit brevior tua Missa quadrante,
Mortalis culpæ crederis esse reus.

Rationem affert s. Alphonsus; nempe *quia in tam brevi spatio necessario Sacerdos committere debet duos graves defectus: alterum gravis irreverentiæ erga Sacramentum; alterum gravis scandali erga populum* [4]. Vult porro Tridentinum, ut Ordinarii locorum sollicite hac de re invigilent [5]; nam, ut ait Benedictus XIV ex Bellarmino [6]: *hæc Sacerdotum incuria est lacrymis uberrimis digna, cum videantur non credere majestatem Domini esse præsentem* [7].

Q. 2. *An peccet qui differt celebrationem Missæ, ad quam tenetur?*

R. Qui notabiliter differt, utique peccat mortaliter; cum tanto bono diu fraudet animas. Non autem qui modico tempore differt. Est autem modicum tempus ex S. Congregatione intelligendum non jam *spatium duorum, vel trium mensium; sed intelligi debet infra mensem.*

Pariter generatim loquendo peccat *graviter* qui in alia Ecclesia,

1) *Notificazione* LVI. n. 8.
2) *V.* Pitonium, *De Parochis n.* 1171.
3) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 340, *et seqq.*
4) De Sacr. Missæ, T. 6. n. 400.
5) Sess. 22. c. 5 de R. — In Novariensi Diœcesi nuperrime lata est suspensio ipso facto in illos, qui *audent* Missam persolvere breviorem tertia horæ parte. Ita etiam egerat in sua Diœcesi s. Alphonsus.
6) Bulla, *Annus qui* — It. vid. ejusdem *Notificationes* XIV, *et* XXXIV.
7) Synodus Novariensis vult hac in re incorrigibiles esse Episcopo denuntiandos.

altari, vel hora præfixa a fundatore celebrat; violat enim obligationem ex se gravem.

Esset tamen tantum *veniale*, si id raro contingat, v. g. semel aut bis in mense, nec finis præscriptionis sit gravis — Nullum vero peccatum, si id fiat cum causa: v. g. quia altare est execratum; quia jam occupatum, et tu jam sis egressus e Sacristia sacris indutus vestibus pro celebratione. Ita Elbel, Lugo, Salmanticenses, aliique [1].

Q. 3. *An Episcopus possit dispensare circa tempus ac locum?*

R. Si fundator locum ac tempus determinaverit ob causam gravem, quæ adhuc subsistit, v. g. ob populi commoditatem (nisi ei in fundatione sit data facultas), non potest Episcopus dispensare.

Si vero non constat de causa determinationis, tenent Concina, Roncaglia, etc. Episcopum dispensare posse; nam tunc voluntas testatoris tantum in accidentibus omittitur. Sed Decreta contraria refert Lucius Ferraris, quorum vi est recurrendum ad s. Sedem [2].

Ceterum dispensata localitate, adhuc subsistit manutentio Ecclesiæ reddenda; cum sit quædam dos illius.

§ V. — *De Missarum numero* [3]

Q. 1. *An graviter peccet qui omittit unam Missam, pro qua stipendium accepit?*

R. *Probabilius qui omittit unam Missam, licet illius stipendium sit materia levis, peccat mortaliter.* Quia gravitas non est hic a stipendio mensuranda, sed a fructu fraudato.

Q. 2. *Quot Missas tenetur celebrare beneficiatus?*

R. Beneficiatus tenetur sub mortali ex justitia ad illum numerum Missarum, quæ in fundatione sunt impositæ; intercedit enim ea de re contractus inter patronum et beneficiatum.

Si tamen teneretur celebrare quotidie, *communissime* docent ipsum

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 329; *et Homo Ap. Tr.* xv. *n.* 75.

2) *Biblioth. Conc. etc.* V° Capellaniæ — Et hic notandum, quod obtenta facultate quovis loco celebrandi, semper intelligitur in Diœcesi.

3) Duo hic notanda sunt:

1 Extra diem Nativitatis D. N. nunquam licet duas Missas nec plures celebrare una die ab eodem Sacerdote, nisi in aliqua singulari circumstantia et cum licentia Episcopi. Ita Brevi, *Declarasti*, Benedicti xiv. — *V.* Liguori, *Homo Apost. App.* III. *n.* 127.

2 Proposita interdicti *latæ sententiæ* pœna, prohibet S. C., probantibus Urbano VIII et Innocentio XII, ne Capitula, Parochi, Confraternitates onera perpetua Missarum suscipiant sine expressa Episcopi licentia, cujus est videre, num ea onera sustineri valeant — *V. Synodus Novariensis*, pag. 113.

quater vel septies posse in anno pro se celebrare, vel amico suo, aut conjunctis, modo stipendium non accipiat; quia in hoc rationabiliter præsumitur consensus fundatoris.

Imo dicunt ipsum posse reverentiæ causa abstinere a celebrando semel in hedbomada. Probant ex jure canonico, ubi dicitur Capellanos teneri quotidie celebrare, *salva honestate et debita devotione* [1]. Hoc tamen non valet, *vel* si de contraria fundatoris voluntate constet; *vel* si intersit Ecclesiæ, ut quotidie celebretur.

Quid si beneficiatus infirmetur? Si infirmitas est *brevis*, beneficiatus non tenetur celebrare per alium, nisi velit expresse fundatur, ut nunquam desit Missa. Quænam autem brevis infirmitas, non una sententia est [2]. Alii decem dies adsignant; alii mensem; sed *communius* 15 dies: quod etiam probat Synodus Novariensis.

Si vero infirmitas *diutius* perseveret, tenetur per alium celebrare. Quod tamen non currit de beneficiato ordinato titulo illius beneficii, quem quidem ubi sit pauper, ad id non teneri declaravit S. C. [3].

Q. 3. *Si deficiant reditus, potestne beneficiatus Missas minuere?*

R. Si deficiant *ex toto* et *sine culpa*, beneficiatus non tenetur Missas beneficii celebrare, ut definivit S. C. [4].

Si vero deficiant tantum *ex parte*, distinguendum est: vel fundator ipse congruam eleemosynam designavit pro qualibet Missa, v. g. *libellas duas ad ratam reditus annui.* Vel in genere tantummodo — Si 1, adhuc certum videtur posse ex se beneficiatum Missas imminuere; sicuti ex se tenetur augere Missas, si augeantur annui reditus — Si 2, tunc recurrendum est ad Supremam Sedem; nam talis est praxis, tale est præceptum.

Corollarium — De reductione Missarum [5]

Q. 1. *Quid est reductio Missarum?*

R. Missarum reductio, si proprie accipiatur, *est imminutio quædam numeri Missarum celebrandarum per legitimam auctoritatem.*

Dicitur: 1 *celebrandarum;* nam reductio respicit tempus futurum. Unde si agatur de anteactis Missis minuendis, dicitur *remissio* vel etiam *condonatio;*

2 *Per legitimam auctoritatem:* quæ quidem est Suprema Sedes,

1) Ex c. significatum de præb.
2) *V.* Liguori, *Homo Apost. Tr.* XV. *n.* 73; et *Opus Mor. l.* 6. *n.* 333.
3) 8 *Sep.* 1683 — *V.* Alasia, *h. tit.*
4) Apud Pitonium.
5) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 331, *et seqq.*

ut sacra ipsa Congregatio declaravit, approbantibus Urbano VIII, et Innocentio XII [1].

Sedes autem Apostolica solet rem cognoscere atque definire per organum Congregationis sic dictæ *Fabricæ sancti Petri:* ejusque definitio *compositionis* nomine nuncupatur.

Item postulantibus Episcopis hanc facultatem elargiri solet: et hanc extendi etiam ad regulares (quatenus se subjiciant Episcopo Diœcesis), docet Pasqualigus, prout refert Benedictus XIV [2].

Q. 2. *Quid in reductione Missarum observandum est?*

R. Benedictus XIV duas adsignat causas ad hanc obtinendam [3]: 1 *decrementum redituum;* 2 *adauctam eleemosynam* per Episcopum. Hoc tamen non impedit, ut etiam pro aliis causis recurratur, uti passim fit.

Quando reductio facienda est *ex decremento redituum,* tabulæ fundationis inspiciendæ sunt, an casum fundator sit contemplatus (quod semper fieri deberet): et quod præscripsit præstetur. Si nihil habeatur definitum, iterum videndum est, an *patroni hæredes* teneantur, et possint supplere de proprio: quo in casu erunt cogendi.

Secus en *regulæ* ex laudato Pontefice servandæ, cum ab Episcopo ad Missarum reductionem deveniendum est:

1 Si unacum Missis adsint *alia pia onera* eroganda, ut eleemosynæ etc. hæc potius reducantur, non Missæ; quia talis præsumitur fundatoris mens. Excipe semper, nisi aliud colligatur;

2 Reductio non extendatur ad Missas, quarum celebrationi Ecclesia se obstrinxit ex *initio contractu,* nisi pars altera consentiat. Hinc etiam patronorum consensus solet requiri;

3 Si legatum complectitur *Missas in cantu* et *lectas,* illæ prius reducantur; vel etiam tollantur si fuerit opus, ut lectæ serventur;

4 Reductio componatur ad *eleemosynam Missæ manualis* juxta taxam Diœcesanam; non ad eleemosynam Missæ perpetuæ.

1) Adeo ut possint quidem Episcopi sententiam dicere de validitate vel subsistentia legati; cum hoc adhuc sit de eorum jurisdictione. Non tamen valide ipsius legati Missas reducere, moderari, vel imminuere.

Facultas autem Episcopis in Tridentino *(Sess. 25. c. 4 de R.)* facta hac de re *intelligitur tantum de prima Synodo post idem Concilium celebrata, ac de oneribus Missarum celebrandarum ante idem Concilium impositis,* ut declaravit S. C.

2) De Syn. Diœc. l. 13. c. ult.

Hæc porro delegata facultas extenditur etiam ad Anniversaria atque ad Missas solemnes. Sed nisi sit specialis mentio, non ea complectitur *legata,* quibus præcipitur eleemosyna aut dos aliqua pauperibus distribuenda. Item est si Missa debeatur ex quasi contractu, nisi consentiat cujus interest.

3) Loc. cit.

Item *reditus si imposterum augeantur*, augeri quoque debet reductarum Missarum numerus, ut æquitas postulat.

§ VI — *De sacris cæremoniis*

Q. 1. *Quænam cæremoniæ servandæ sunt in Missa?*

R. In celebratione Missæ servandæ sunt cæremoniæ illæ, quæ in Missali Romano jussu Pii v edito præscribuntur: *mandantes*, ait Pontifex, *et districte præcipientes omnibus, et singulis in virtute s. obedientiæ, ut celeris omnibus orationibus et ritibus ex aliis Missalibus in posterum penitus omissis, Missam juxta ritum, modum, et normam, quæ per Missale hoc a nobis nunc traditur, decantent et legant.*

Præstat autem, ut has cæremonias saltem semel in anno omnes Sacerdos, imperiti vero quoties opus fuerit, attente legant [1].

Q. 2. *An cæremoniæ sint de consilio, an de præcepto?*

R. Distinguimus cum Merati: cæremoniæ quæ servantur extra Missam, directivæ sunt, nec obligant; dantur enim ad instructionem. At quæ servantur intra Missam obligant pro materiæ gravitate [2].

Constat ex Bulla Pii v, quæ eas præcipit servari. Ex Tridentino [3], quod habet, hos ritus impune omitti non posse. Hinc non excusatur a gravi minister, qui eas discere negligit [4].

1) Hoc porro valde urget Synodns Novariensis.

2) Earum *originem* et *significationem* exponunt Benedictus xiv, *De Sacr. Missæ;* Gavanto, *Thesaurus ss. Rituum* — Varias circa ipsas *declarationes* exhibent: Gardellini, *Decreta authentica etc. Romæ;* Taly, *Hierolexicon Declarationum ss. Congr. RR.* Venetiis — Eas autem recte *exequendi modum* edocent Liguori, *Le sacre ceremonie della Messa;* Morozzo, *Sacre ceremonie etc.*

Præstat etiam audire *Stapf*, qui § 222 habet; « Quis non summopere doleat, quod tanta christianorum pars, quibus celeroquin de vera Christi præsentia certissime constat, in visitando suscipiendoque hoc mysterio adeo segnes et frigidi conspiciantur? Ast materiam dolendi infinities adhuc majorem Sacerdotes illi præbent, qui non tantum per integrum diem Christum in Ecclesia præsentem ignorare videntur; sed in ipsa quoque celebratione Missæ tam præcipitanter ac turide agunt, ut populo christiano scandalum, aut fors ipsam suspicionem incredulitatis moveant ». 3) Sess. 7. c. 13.

4) Audiatur hic s. Alphonsus, *Homo Apost. App.* III. *n.* 125: « notandum quod, ut communiter traditur, Missa celebranda est *alte, breviter, clare, devote et exacte.*

Alte, ita ut non dicantur submisse, quæ alte sunt dicenda. Sed ita proferantur, ut saltem a *circumstantibus audiantur*, prout dicit Rubrica; alioquin celebrans non excusatur a culpa, sed tantum veniali. Idem dicendum de eo, qui alte recitat, quæ submisse dici debent. Imo Gavantus et Quarli putant esse mortale (sed non satis id ratione probant) dicere alta voce ea, quæ submisse sunt dicenda. Et consentit La Croix quoad verba consecrationis, dicens peccare mortaliter qui illa proferret ita elate, ut audirentur ad decem passus, ubi magna esset populi pars; sed merito p. Concina hoc non audet probare.

Breviter, id est ut, ordinarie loquendo, non excedatur media hora, monente Rubrica,

Ubi notandum est præter Rubricas Missalis haberi etiam Decreta Sacræ Congregationis Rituum [1].

Scholium — De requisitis ad Missam

Q. *Quænam requiruntur ad Missam rite celebrandam?*

R. Hæc sub gravi requiruntur ad Missam ex Rubrica Missalis, ex pluribus Decretis S. Congregationis, et ex communi Doctorum:

1 *Altare lapideum*, ab Episcopo consecratum: vel saltem *ara lapidea* similiter consecrata et in eo inserta, quæ tam ampla sit, ut hostiam et particulas consecratas, et majorem partem calicis capiat. Non potest amplius celebrari, si ara notabiliter frangatur, vel ab ea auferantur reliquiæ vel sigillum — In altari autem requiruntur tres mappæ: sufficiunt tamen una separata, et altera duplicata [2]. Superior mappa ex Rubrica deberet e lateribus usque ad terram pertingere; sed hodie non est in usu.

ut Missa non dicatur *nimis morose, ne audientes tædio afficiantur.* Subdit autem Rubrica: *nec nimis festinanter.* Hinc sapienter ait Cardinalis Lambertinus cum aliis communiter, Missam non debere esse longiorem dimidia hora; nec breviorem triente, id est tertia parte horæ. Qualiter autem peccent qui celerius celebrant, nos dicimus Missam (etiamsi sit *Defunctorum*) persolventem infra quadrantem non excusari a culpa gravi.

Clare, id est sine verborum mutilatione: quæ si sit notabilis, et sensus per eam varietur, erit mortalis.

Devote, id est sine distractione: quæ si voluntaria sit in canone, et præsertim in consecratione et sumptione, erit mortalis, ut vult Tamburinus, licet aliqui contradicant. Si autem habeatur extra canonem, dicitur idem quod dictum est de Horis canonicis.

Exacte, id est ne omittatur aliquid de iis, quæ dicenda sunt. Hic autem notandum, quod si omittantur partes ordinariæ, nempe quæ in Missa semper dicenda vel agenda sunt, erit mortale, si materia sit notabilis, prout esset omittere in canone quamlibet orationem; vel *Pater noster*; vel fractionem Hostiæ, et illius mixtionem in calice; vel purificationem patenæ et calicis post sumptionem; vel octo, aut decem verba canonis. Sic pariter erit mortale extra canonem omittere totum introitum, vel duas ex collectis principalibus; vel epistulam, Evangelium, offertorium; vel infusionem aquæ in vinum consecrandum. Veniale tamen erit omittere tantum psalmum, *Judica*; *Kyrie eleison*; unam ex *collectis*; unam vel alteram *crucem* super oblata; *tunsionem pectoris*; vel *ablutionem digitorum*. Et idem probabiliter dicunt de Lugo, et alii de *Evangelio s. Joannis.* Sic quoque veniale tantum est omittere partes extraordinarias, uti sunt *Gloria*, *Credo*, *Sequentia*, *Tractus*, *propriam Præfationem*, aut *Communicantes*, et *Hanc igitur* propria. Ita communiter omnes, nisi tot partes omittantur, quæ simul sumptæ notabilem constituerent materiam, ut bene advertunt Concina et Wigandt, quidquid dicant Quarti et Pasqualigus ».

1) *V.* dicta *de Legibus*, T. I. *De sacris Romanis Congregationibus.* Hic quoque consulendus Perrone, *De Eucharistia*, *nn.* 387, *et seqq.*

2) Nos magis adhæremus sententiæ affirmanti mappas esse benedicendas, idque sub veniali; ratio quia in Rubrica ita præscribitur.

2 *Calix et patena ab Episcopo consecrata.* Execratur calix si notabiliter frangatur in cuppa, nel si in fundo perforetur. Item probabilius si de novo inauretur; non vero si suam inaurationem per usum amittit, qua idem est moraliter, prout communissime docent. Calix si separatur a pede amittit consecrationem, si cuppa est pedi affixa; secus si pes est tornatilis [1]. Ciborium, seu pyxis probabilius non est consecranda, sed tantum sub veniali benedicenda, ut ait Benedictus XIV, *Notificat.* XXI. Idem dicendum de lunula Ostensorii.

3 *Vestes sacræ* benedictæ ab Episcopo vel ab alio habente facultatem [2]. Graviter peccat qui celebrat sine *alba* aut *stola* aut *manipulo*; aut cum ipsis non benedictis, nisi excuset gravis necessitas. Vestes autem execrantur, quando usum suum deperdunt, ut si v. g. ab alba manica abscindatur — Color vestium probabilius est de præcepto, non tamen gravi;

4 *Corporale benedictum* et ex lino vel cannabe [3] — Item *Palla benedicta*, de qua Decretum S. C. habet: *non adhibenda est palla a parte superiore drappo serico cooperta.* Ait non improbabiliter Sotus cum aliis non esse mortale celebrare sine palla, quia non tangit immediate sacras species — Item *purificatorium*, quod tamen probabilius non oportet, ut sit benedictum; quia in Rituali nulla est designata benedictio propria, sicut nec veli nec bursæ [4];

5 *Missale* continens saltem integrum canonem. Dicunt tamen communissime non esse mortale celebrare sine Missali, si non habeatur et celebrans memoriter bene sciat dicenda. Est autem mortale uti

1) An calices et alia remaneant benedicta, aut consecrata, si quis in illis sacrificet non benedictis nec consecratis, quæstio est. Nos putamus non recedendum a sententia negativa; nam non est certum, quod per contactum specierum Sacrarum res consecrentur: sic pavimentum, si ubi decidat Sacramentum, non remanet consecratum. Saltem etsi res sic consecrarentur; non tamen sic deputarentur ad Sacrificium, quod solum fit per benedictionem, aut consecrationem.

2) Non solum consecratio, sed et benedictio indumentorum sacrorum pertinent ad Episcopos, ut constat ex variis capitibus juris canonici, ut ex communi DD. Curare autem solent Episcopi a S. R. C. obtinere facultatem hanc benedictionem suis Sacerdotibus delegandi. *V.* Benedictus XIV, *Notificatione* XXI — Pluviale tamen, superpelliceum seu cotta non est de necessitate benedicenda.

3) Prima lotio corporalium, pallarum, ac purificatoriorum fieri debet a Diaconis vel Subdiaconis, et aqua lotionis mitti debet in Sacrarium. Hodie tamen fit etiam a Tonsuratis. Si autem primam lotionem faceret laicus, vel aqua lotionis non mitteretur in Sacrarium, sed in alium locum decentem, id non posset excusari a veniali.

4) Celebrare sine *bursa*, *velo*, *legile*, *manutergio* et *tabulis* secretarum, nullum est peccatum. Est autem veniale celebrare sine *pallio*, nisi altaria sint ex marmore, vel nisi alio modo indecentia omnis sublata sit.

Missali Regularium, scilicet celebrare juxta eorum ritum, etiam in eorum Ecclesiis, si proprius ritus servari potest [1].

6 *Minister* sub gravi, saltem usque ad oblationem, nisi urgeret necessitas dandi viaticum, vel satisfaciendi præcepto festivo. Minister debet esse masculus [2], nam fœminæ sub gravi prohibentur; dicunt tamen bene permitti in necessitate ministri, quod fœminæ respondeant, maxime si sint moniales, sed a longe, et modo non immediate in altari ministrent;

7 *Crux cum Crucifixo*, etiamsi in altari expositum sit SS. Sacramentum. Si tamen adest statua, aut imago Crucifixi in majori tabula altaris depicta etsi velata, non oportet ut alia Crux ponatur. Docet etiam Pignatellus non esse opus, ut Crux aut aliæ sacræ imagines sint benedictæ;

8 *Duplex candela accensa ex cera:* non ex sebo vel oleo, nisi celebrandum sit ex necessitate, non autem si ex devotione. Dicunt autem probabilius et communius celebrare cum uno lumine cereo esse tantum veniale [3].

§ VII — *De defectibus in Missa, ejusque interruptione*

Q. 1. *Quid circa defectus ac casus in Missa occurrentes?*

R. Circa defectus ac circa casus in ipsa Missa occurrentes hæc præcipua notamus:

1 Si timeatur incursus hostium vel alluvionis, aut ruina loci, ante consecrationem dimittatur Missa; post, Sacerdos accelerare poterit sumptionem Sacramenti, aliis omissis. *Rubrica Missalis.*

2 Si Sacerdos non recordetur, se dixisse quæ in consecratione dicuntur, non turbetur. Si vero certo sciat se omisisse aliquid necessarii, resumat ipsam formam, et cetera prosequatur per ordinem. Si vero valde probabiliter dubitet, iteret formam saltem sub tacita conditione. Si vero omissa non sunt de necessitate Sacramenti, non resumat, sed procedat ulterius. *Rubrica Missalis.*

1) Olim Missalia habentia in Canone *pro Rege nostro*, erant suspensa; sed hodie recte dicit Croix n. 369 cum aliis recentioribus, in hoc non esse faciendum scrupulum ex consuetudine inducta.

2) Celebrans non faciat scrupulum si minister male pronuntiet, nec facile corrigat errores, ne turbet se vel circumstantes; sed monet Croix, ut suppleat omissa a ministro.

3) Ex Decreto S. S. 7 aug. 1627 est illicitum in Missis privatis celebrare cum quatuor candelis præter Cardinalibus, Episcopis, et Abbatibus usum Pontificalium habentibus. *V.* Liguori, *Op. Mor. l.* 6. *nn.* 372 *et seqq.:* et *Homo Apost. App.* III, *nn.* 116. *et seqq.* — Et Bouvier, *Instit. Theol. p.* 2. *c.* 7.

3 Si musca vel quid aliud ceciderit in calicem ante consecrationem, projiciat vinum in locum decentem, et aliud ponat cum solita aqua, offerat etc. Si post, et fiat nausea sumendo, extrahat muscam et lavet cum vino; et finita Missa, comburat; et combustio, ac illa lotio in Sacrarium projciatur. *Rubrica Missalis.*

4 Si hostia consecrata vel aliqua ejus particula dilabatur in terram, reverenter accipiatur, et locus mundetur, et aliquantulum abradatur, et abrasio mittatur in Sacrarium — Si aliquid de sanguine eeciderit, si super terram, lingua lambatur, et locus ipse radatur; abrasio comburatur, et cinis in Sacrarium mittatur. Si super linteum altaris, ter illud abluatur ubi stila eeciderit, calice supposito; et aqua ablutionis in Sacrarium projiciatur. Idem est si stilla in Corporale, vel vestem Sacerdotalem ceciderit. *Rubrica Missalis.*

5 Si contingerit totum sanguinem effundi, si nihil remanet, Sacerdos ponat iterum vinum cum aqua et conseeret ab eo loco: *Simili modo* etc. *Rubrica Missalis.*

6 Si Sacerdos advertat unam speciem, v. g. vinum deficere, quod amplius haberi non possit, si id sit ante consecrationem, ulterius ne procedat; si post, Missam absolvat prætermittendo verba et signa ad materiam deficientem pertinentia. At si expectando aliquamdiu, species deficiens haberi potest, expectet, ne Sacrificium maneat imperfectum. *Rubrica Missalis.* Per illud *aliquamdiu* plerique intelligunt quadrantem, aut mediam horam.

7 Si Sacerdos defectum cognovit post ultimam benedietionem, nihil supplendum, secus magis videretur iteratio Missæ, quam reparatio defectus. Ita *antiquum Missale Romanum* Venetiis impressum 1557.

8 S. Thomas [1] docet, quod si Sacerdos post sumptionem corporis advertat in calice aquam esse pro vino, nova hostia novumque vinum est consecrandum; quia revera sine simultanea utriusque speciei præsentia non perficitur Sacrificium. Ita etiam Rubrica.

Verum plures hoc intelligunt de casu, quo non timeatur scandalum: quæ advertentia tempore Clementis VIII ipsi Rubricæ addita fuit; unde tunc ait satis esse vinum de novo apponere, et facta oblatione, consecrare. In hoc tamen secundo casu, advertit Alasia, Sacerdos debet restituere eleemosynam, vel aliam Missam altero die celebrare; quia Sacrificium non peregit [2].

Q. 2. *An aliquando liceat Missam interrumpere?*

R. Affirmative: licet ob rationabilem causam per aliquod temporis Missam interrumpere aliquid interponendo. Commune est.

1) 3. p. q. 83. a. 6 ad 4.

2) Tract. *De Eucharistia*, *Diss.* 2. *c.* 4. *a.* 3.

Licet 1 ob concionem post Evangelium, vel ob processionem;

2 In gratiam principis supervenientis, aut turbæ peregrinorum in die festo, qui alias Missam non audirent. Idem dicunt de adventu Episcopi, aut Cardinalis, aut processionis populi;

3 Si gravis esset necessitas, ut moribundus absolvendus. Tunc Eucharistia in tabernaculo cludatur, et cum redit Sacerdos incipiat ubi desierat. Si vero ante consecrationem interrupisset, et mora plusquam unius horæ fuisset, ab initio ordiri deberet; quia post tantam interruptionem idem non censeretur Sacrificium. Excipe tamen si interruptio pervenerit ex concione vel alia cæremonia juncta cum ipsa Missa; nam tunc etiam per longam interpositionem unitas moralis semper haberetur [1].

CAPUT TERTIUM

DE SUBJECTO SACRIFICII EUCHARISTICI

Q. 1. *Quodnam est subjectum Sacrificii Eucharistici?*

R. Nomine *subjecti* Sacrificii Eucharistici ii omnes intelliguntur, quibus hoc Sacrificium applicari potest. Jam vero certum est regulariter illud offerri posse pro omnibus omnino fidelibus baptizatis viventibus, licet peccatoribus; cum sint Ecclesiæ membra.

Quid dices de *excommunicatis?* Si sint tolerati, potest etiam pro illis Missæ sacrificium offerri; quia cum iis licet communicare, ut docent *communius.* Si vero non sint tolerati, pro iis offerri non potest directe; cum id specialiter sit prohibitum ab Ecclesia.

Q. 2. *An Missa offerri possit pro defunctis?*

R. Qui jam mortui sunt, *vel* sunt in cœlis; *vel* sunt in inferno; *vel* sunt in purgatorio — Hoc posito:

1 *Ad Sanctos* quod attinet, hoc tantum sensu iis Sacrificium Missæ offerimus; *tum* ut demus gratias Deo pro beneficiis in ipsos collatis; *tum* ut obtineamus penes Deum eorum intercessionem. *Si quis dixerit,* ait Tridentinum, *imposturam esse Missas celebrare in honorem Sanctorum, et pro illorum intercessione apud Deum obtinenda, sicut Ecclesia intendit, anathema sit* [2];

2 *Ad damnatos* quod attinet, dicimus quod inutiliter omnino pro ipsis Missa celebratur; quia *in inferno nulla est redemptio;*

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 353.

2) Sess. 22. c. 5. de Sacr.

3 Quod pertinet *ad animas purgantes*, certum de fide est ex Tridentino [1] licite et utiliter pro illis Missæ sacrificium offerri [2].

Utrum vero iis magis prosit Missa *de requie*, audiatur Angelicus: *ex parte sacrificii oblati æqualiter prodest defuncto de quocumque dicatur. Sed ex parte orationum magis prodest illa, in qua sunt orationes ad hoc determinatæ. Sed tamen hic defectus recompensari potest per majorem devotionem, vel ejus qui dicit Missam; vel ejus qui jubet dici; vel iterum per intercessionem Sancti, cujus suffragium Missa imploratur* [3].

Eadem ratione plus prodest Missa, præsente cadavere, ob speciales nempe preces tunc institutas — Idem est de Missa in cantu, *tum* ob majorem numerum ministrorum ac fidelium; *tum* ob majorem inde provenientem cultum in Deum, et in fidelibus devotionem [4].

Scholium — De altari privilegiato [5]

Q. 1. *Quid de altari privilegiato?*

R. Altaris privilegium in eo consistit, quod ex indulgentiis seu fructibus in thesauro Ecclesiæ existentibus liberetur e Purgatorio anima illa, pro qua Missa in tali altari applicatur; idque vi potestatis clavium, qua Papa fulcitur applicandi indulgentias, *vivis* quidem *per modum absolutionis;* defunctis vero *per modum suffragii.*

Dicimus *per modum suffragii*, id est deprecationis. Quia animæ purgantes non amplius subduntur Ecclesiæ potestati: et ideo absolvi non possunt judiciaria ejusdem potestate a pœnis peccatorum, sicuti

1) Loco citato, c. 3.

2) Cujus usus mentionem facit Tertullianus sæc. II. (*de monog. c.* x); et Cyprianus sæc. III. (*Ep.* 66). 3) Supp. q. 71. a. 6.

4) *V.* Canestri, *La Rubrica de' Parochi*, par. 4.

5) 1 Quamvis indulgentia altaris privilegiati utpote plenaria de se nata sit omnem pœnam defuncto remittere, non ideo tamen concludendum, quod infallibiliter e purgatorio anima illa liberabitur, ac ideo quod non possit iterum alia similis indulgentia applicari. Nam effectus indulgentiæ est quidem infallibilis pro vivis; non item pro defunctis, cum istis nulla adsit promissio: unde Deus eas acceptat tantum ad suum beneplacitum. Adde: defunctus potest esse veniali coinquinatus; at peccatum nondum remissum quoad culpam, non potest per indulgentiam quoad pœnam remitti.

2 Status gratiæ non requiritur ad hoc, ut indulgentia Altaris privilegiati valide applicetur; quia non a personalibus Sacerdotis dispositionibus ea dependet, sed a divinæ victimæ oblatione.

3 Etiam defunctis cathecuminis qui in fide ac charitate mortui sunt, potest hæc indulgentia applicari. Ita communiter ex Bouvier; nam hæc applicatio ipsis tantum fit per modum suffragii. Sane pro ipsis offerri potest Missæ Sacrificium, atque id olim cuidam Episcopo præceperat Innocentius III; ergo etiam indulgentia applicari.

vivi. Sed solum per deprecationem offerendo Deo ex Ecclesiæ thesauro pretium sufficiens, imo superabundans.

Quia autem Deus pretium illud acceptare non tenetur, et non acceptat aliquando ob inscrutabilia sapientiæ suæ judicia; ideo suffragia non semper effectum suum sortiuntur. Unde merito anniversaria perpetua admittuntur, ac sustinentur ab Ecclesia.

Clemens XIII pro singulis Parœciis orbis catholici concessit altare privilegiatum quotidianum, ubi *asservatur SS. Sacramentum*, ad septennium. Quo expirato, recurrendum erit pro confirmatione.

Idem indulsit, ut quælibet Missa *in die commemorationis omnium defunctorum* gaudeat tali privilegio, ubicumque celebretur.

Q. 2. *An Missa ad hanc indulgentiam debeat esse de requiem?*

R. Si currat festum semiduplex, *affirmative:* uti declaravit S. C. penes Croix. Secus *negative,* ut declaravit Clemens IX penes Merati [1].

CAPUT QUARTUM

DE EFFECTIBUS, VALORE, AC FRUCTU MISSÆ [2]

Q. 1. *Quot sunt effectus Sacrificii Eucharistici?*

R. Quatuor sunt effectus Sacrificii Eucharistici, prout quatuor sunt ejus dotes ac qualitates, nempe Sacrificium hoc *latreuticum est, eucharisticum, propitiatorium* seu satisfactorium, et *impetratorium* [3].

1 Uti *latreuticum* cultum Divinæ Majestati debitum reddit; cum enim infinita sit victima quæ offertur, ideo infinitus cultus tribuitur Deo, cui ipsa offertur;

2 Uti *eucharisticum* dignas gratias de perceptis muneribus ac præsertim de redemptionis beneficio Deo agit per ejus Filium, qui victima simul est ac Sacerdos;

3 Uti *propitiatorium* remittit peccata et pœnas, prout Tridentinum Concilium docet: *hujus sacrificii oblatione placatus Dominus gratiam et donum pœnitentiæ concedens, crimina et peccata etiam ingentia dimittit* [4];

4 Uti *impetratorium* nobis impetrat bona tum spiritualia tum

1) *V.* Benedictus XIV, *Notificatione* XXXVI.

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 321, *et seqq.*

3) Duo priora ipsi Protestantes libenter concedunt; at duo posteriora negant, sub prætextu quod tunc Missa Sacrificium Crucis illuderet.

4) Ex D. Thoma in 4. D. 12. q. 2. a. 2. q. 2. remissionem peccatorum non producit nisi mediate, *in quantum gratiam contritionis impetrat.* At pœnas immediate remittit ex eodem Angelico 3. p. q. 79. a. 5.

temporalia, prout declaravit idem Tridentinum: *si quis dixerit Missæ Sacrificium tantum esse laudis et gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii in Cruce peracti, non autem propitiatorium; vel soli prodesse sumenti, neque pro vivis et defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus et aliis necessitatibus offerri debere, anathema sit* [1].

Q. 2. *Quid est Missæ valor?*

R. Missæ valor est illa efficacia, quam habet Sacrificium *tum* ex dignitate principalis offerentis, qui Christus est; *tum* ex dignitate rei oblatæ, quæ iterum Christus est.

Unde patet Missam in se spectatam esse *infiniti valoris*, ac *fructus infinitos* posse producere. Item esse *infiniti pretii*, ac per illam Deum *infinite honorari*.

Q. 3. *Quid de fructu Missæ?*

R. Fructus Missæ sunt *illa bona, quæ Deus Missæ intuitu largitur*. Talis fructus uti communicatus non est infinitus; quia illius creatura capax non est.

Hic autem notandum *fructum* distingui: — 1 ex parte causæ in illum, qui est *ex opere operato;* et qui est *ex opere operantis*. Ille confertur intuitu meritorum Christi: hic intuitu meritorum ac devotionis celebrantis; — 2 ex parte rei in *meritorium, satisfactorium,* ac *impetratorium;* — 3 ex *parte suæ extensionis* in *generalem*, in *specialissimum*, atque *specialem*.

Generalis est ille, qui in totius Ecclesiæ utilitatem cedit. Hic alicui nominatim non potest applicari; cum sit fructus communis omnibus Ecclesiæ membris.

Specialissimus est ille, qui proprius est solius offerentis. Neque offerens aliis videtur ipsum applicare posse; quia cum sit actio ipius, impedire non potest, quominus sibi ea prosit.

Specialis, qui *medius* et *ministerialis* etiam dicitur, ille est, qui aliis applicatur, tam vivis quam defunctis. Id autem fieri posse pro certo tenendum est: imo est fidei proximum, ut tradit P. Perrone; cum hoc commendet Ecclesia, ac speciatim Pastoribus præscribat, ut id agant pro ovibus suis [2]. Ajunt autem id fieri ad modum Solis coram multitudine lucentis, qui illuminat singulos; tamen sine aliorum præjudicio intensitas luminis ope artificiali respectu privatorum augeri potest.

1) *Sess.* 22. *can.* 3. Bona autem hæc sollicitat quidem immediate, absque merito Sacerdotis ac proinde ex opere operato; at quia ex decretis Dei per modum suffragii operatur, ideo non semper obtinet effectum, ad quem destinatur. *Bouvier*.

2) *V.* De Eucharistia n. 374.

Q. 4. *An Missa pro multis specialiter oblata tantum unicuique proficiat quantum proficeret, si pro uno tantum offerreretur?*

R. Multi negant, Missam pro multis specialiter oblatam tantum unicuique prodesse, quantum proficeret, si pro uno tantum ea offerreretur. Quia, ajunt, ex Christi institutione valor Missæ in se infinitus finito modo tantummodo applicatur.

Recentiores tamen *communissime* affirmant contendentes, effectum non ex institutione Christi; sed ex finita capacitate, ac dispositione hominum limitari. Siquidem sacrificium hoc idem est quoad valorem ac sacrificium crucis, quod fuit valoris infiniti juvans omnes [1].

Hoc ultimo notamus: quamvis proprius Missæ fructus a probitate Ministri non pendeat, cum ex solis Christi meritis proficiscatur; non tamen negandum, Ministri pietatem bene influere, dicente Alexandro Pontifice: *Sacerdotes quanto digniores fuerint, tanto facilius pro quibus clamant, exaudiuntur.*

Scholium — *De Missis privatis*

Quamvis proprie loquendo Sacrificium privatum illud dici nequeat, ait Perrone [2], quod offertur in gratiarum actionem pro beneficio publico, cujusmodi est mors Christi: quodque a publico Ecclesiæ Ministro non pro se tantum, sed pro omnibus fidelibus offertur; hic tamen *privatæ Missæ* nomine ex nostris adversariis intelliguntur Missæ illæ, in quibus nemo ex assistentibus sacramentaliter communicat.

Lutherus falso tenens, quod Eucharistia non habeat nisi rationem Sacramenti, in has Missas graviter insurgit; sed Tridentinum illum confodit definiens: *si quis dixerit Missas, in quibus solus Sacerdos sacramentaliter communicat, illicitas esse, ideoque abrogandas, anathema sit* [3].

Hoc valet etsi nemo in illis Missis vel spiritualiter communicaret; nam ad sacrificii essentiam non refert nec sacramentalis nec spiritualis adstantium communio. Hinc Propositio XXVIII Synodi Pistoriensis, quatenus contrarium insinuabat, damnata fuit a Pio VI ut *falsa, erronea, de hæresi suspecta, eamque sapiens.*

1) Non ideo tamen sequitur plura stipendia pro una Missa accipi posse; *tum* quia hoc datur ad sustentationem, non ratione fructus pretii; *tum* quia cum adhuc sit *probabilis* prima sententia, periculum est primum offerentem fraudandi; *tum* quia id prohibitum est.

Unde optime se geret Sacerdos si absolute Missam offerat pro eo, qui dedit stipendium; pro aliis vero sub conditione, nempe sine illius præjudicio.

2) Tract. de Sacrif. Missæ Cap. II, n. 298.

3) Sess XXII. cap. VI, can. 8.

Imo nihil est redarguendum etsi Missæ nullus adsit præter ministrantem; minister enim respondet nomine totius Ecclesiæ, et Sacerdos publicam personam gerit celebrando, qui proinde tribuit Trinitati laudem et gloriam, Angelis lætitiam, peccatoribus veniam, justis subsidium et gratiam, in purgatorio existentibus refrigerium, Ecclesiæ Christi speciale beneficium, et sibi ipsi medicinam et remedium contra quotidiana peccata, et infirmitates 1.

1) Hinc concludunt convenientius esse et inculcandum, ut Sacerdotes omnes singulis diebus sacrificium rite faciant — V. D. Bonaventura, *De præparat. ad Missam c.* 5 — Kempis, *De Imitat. l.* 4. *c.* 5 — Benedictus XIV, *De Sacr. Missæ l.* 3. *c.* 2.

TRACTATUS DECIMUS

DE SACRAMENTO PŒNITENTIÆ ET EXTREMÆ UNCTIONIS

DISPUTATIO PRIMA

DE SACRAMENTO PŒNITENTIÆ

« Aggredimur Opus ad hunc Tractatum de Sacramento Pœnitentiæ exponendum, cui utique omni studio præ ceteris materiis sedulo incumbendum; cum in ipso totius Theologiæ Moralis summa et quæstiones magis ad praxim spectantes contineantur.

Et ideo ego labori non peperci, ut desiderio lectorum satisfacerem; et ut ipsi omnia scitu necessaria hic reperiant ». Ad rem *Alphonsus noster* 1.

PRÆLUDIUM

De Pœnitentia generatim

Q. 1. *Quid venit nomine pœnitentiæ generatim acceptæ?*

R. *Pœnitentiæ* nomen, quod a *pœna* vel a *punitione* videtur esse deductum, quasi homo puniat in se ulciscendo quod commisit peccando, duplici modo solet in Scholis adhiberi:

Vel prout indicat *virtutem moralem*, et dicitur *virtus pœnitentiæ*.

Vel prout indicat *Sacramentum Novæ Legis*, et appellari solet: *Sacramentum reconciliationis, Baptismus laboriosus, secunda post naufragium tabula.* Item simpliciter *Pœnitentia*, vel *Confessio*. Antiquitus etiam *manuum impositio* dicebatur; quia olim publici pœnitentes manus impositione reconciliabantur.

Q. 2. *Quomodo definitur pœnitentia, prout est virtus?* 2

R. Pœnitentia prout est virtus, *communiter* solet definiri: *virtus moralis infusa inclinans peccatorem ad detestationem et dolorem proprii peccati, quatenus est offensa Dei, cum efficaci emendationis ac satisfactionis proposito.*

Dicitur *infusa;* nam ex Scriptura *gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam* 3. Et ex Tridentino *sine præveniente Spiritus Sancti inspiratione, et adjutorio neminem pœnitere potest sicut oportet* 4.

1) *Opus Mor. l.* 6. *n.* 426.
2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 434.
3) Act. 11.
4) Sess. 6. c. 3.

Ex hac definitione patet pœnitentiam esse virtutem *specialem*, cum speciale habeat objectum; et duo in se distinte continere: — 1 *odium vitæ anteactæ et voluntatem pro ea satisfaciendi*; — 2 *propositum vitæ novæ inchoandæ*.

Errat hic Lutherus, qui ut pœnitentiæ tum virtutem tum Sacramentum funditus subvertat, totam ejus rationem collocat in solo melioris vitæ proposito, sive in sola resipiscentia. Ejus porro doctrinam merito reprobant:

1 Scripturæ: *convertimini ad me, ait Deus, in toto corde vestro, in jejunio, et in fletu et in planctu* [1];

2 Patres, ex quibus Augustinus aperte docet ad pœnitentiam non sufficere *mores in melius commutare, et a factis malis recedere, nisi etiam de his quæ facta sunt, satisfiat Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium* [2].

3 Ipsa ratio, et ipsa profanorum scriptorum auctoritas: sane naturæ vox est, ut voluntas malum a se patratum detestetur ac pro viribus reparet. Quare ipse Ovidius cecinit: *pœnitet, et facto torqueor ipso meo* [3].

Merito ergo Tridentinum: *declarat Sancta Synodus contritionem* (quæ est eadem res cum pœnitentia, de qua agimus) *non solum cessationem a peccato, et vitæ novæ propositum et inchoationem, sed veteris etiam odium continere* [4].

Q. 3. *An virtus pœnitentiæ sit necessaria ad veniam obtinendam?*

R. Pœnitentiæ virtus necessaria est necessitate *medii* ac *præcepti*:

Primo necessitate *medii*; ait enim Dominus: *si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis* [5]. Unde Tridentinum: *pœnitentia universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinassent, fuit quovis tempore ad gratiam et justitiam assequendam necessaria* [6]. Sane impossibile est, ut Deus hominem diligat a se aversorem, et quatenus peccatorem; quia diligeret ipsum peccatum.

Quod si virtus pœnitentiæ necessaria est necessitate *medii*, fit etiam necessaria necessitate *præcepti*. Nam quisque jure naturæ tenetur arripere media ad salutem omnino necessaria: secus peccaret *tum* contra propriam charitatem, ut patet: *tum* contra charitatem in Deum, cujus amicitiam recuperare negligit.

Variis autem gradibus *ordinarie* ad pœnitentiam perveniunt peccatores. Eos ita exponit Tridentinum post Angelicum [7]: *disponuntur*

1) Joel 2. 2) Serm. 350. 3) L. 1 de Pont. Eleg. 1.
4) Sess. 14. cap. 4. 5) Luc. 13. 6) Sess. 14. cap. 1.
7) 3. p. q. 85. a. 5.

ad justitiam, dum excitati divina gratia et adjuti fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum credentes vera esse quæ divinitus revelata, et promissa sunt; atque illud imprimis a Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem quæ est in Christo Jesu; et dum peccatores se esse intelligentes a divinæ justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore; illumque tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt [1].

Diximus *ordinarie;* quia gratia quandoque in instanti effectum sortitur, sic Deo volente, ita ut uno temporis puncto perfecta mutatio contingat; uti patet Pauli exemplo [2].

CAPUT PRIMUM

DE SACRAMENTI POENITENTIÆ NATURA, NECESSITATE, INSTITUTIONE

Q. 1. *Quid est Pœnitentia uti Sacramentum?*

R. Pœnitentia ut Sacramentum definiri potest: *Sacramentum Novæ Legis a Christo Domino institutum, quo homini baptizato, contrito, confesso et satisfactionem spondenti per Sacerdotis absolutionem peccata post Baptismum commissa remittuntur.*

Quod sit verum Sacramentum sic facile demonstramus: veri nominis Sacramentum etiam a Novatoribus, qui omnium primi hanc veritatem inficiarunt [3], definitur: *signum sensibile, divinitus institutum, et habens adnexam divinæ gratiæ promissionem.* Atqui ritus, quem *pœnitentiæ* nomine nuncupamus et quo Ecclesia peccata dimittit, talis est: — 1 *est signum sensibile,* occurrit enim ex una parte peccatorum confessio in pœnitente, ex altera absolutio a Sacerdote: quæ duo sunt utique sensibilia; — 2 *divinitus institutum*, uti ostendunt illa Christi verba ad ministros suos: *accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis retenta sunt* [4]; — 3 *divinæ gratiæ collatio;* hæc enim a peccatorum remissione disjungi non potest [5].

Merito ergo Tridentinum: *si quis dixerit in Ecclesia Catholica Pœnitentiam non esse vere et proprie Sacramentum pro fidelibus quoties post Baptismum in peccata labuntur ipsi Deo reconciliandis a Christo Domino Nostro institutum, anathema sit* [6].

1) Sess. 6. c. 6. 2) Act. 9.
3) *V.* Bossuet, *Hist. variat.* l. 11. nn. 101, 105. 4) Jo. 20.
5) Concordat doctrina Patrum, ut videre est penes Klee, *Storia de' Dogmi, T.* 2. *p.* 210.
6) Sess. 14. can. 1.

Patet autem hujusce Sacramenti necessitas: nempe ait Tridentinum, *est hoc Sacramentum Pœnitentiæ lapsis post Baptismum ad salutem necessarium, sicut nondum regeneratis ipse Baptismus* [1], id est necessitate medii vel in re, vel saltem in voto.

Sed nonne (dices) *potestas remittendi peccata referenda est ad Baptismum, qui pœnitentiæ nomine in Scripturis appellatur?* Putant utique *Lutherani* et *Calvinistæ* rem ita esse: hinc juxta ipsos, si lapsi fuerimus sufficit Baptismi memoria repetere, quæ quidem doctrina latissimam certe peccatis viam aperit.

Sed veritas catholica est Pœnitentiam a Baptismo omnino distingui. Et sane: ea Sacramenta a se invicem distincta sunt, quæ habent diversam materiam, formam, ministrum et subjectum; atqui hæc omnia occurrunt in Pœnitentia et Baptismo.

Prob. minor: materia Pœnitentiæ sunt *actus pœnitentis*, Baptismi est *aqua* — Forma Pœnitentiæ sunt verba: *ego te absolvo;* Baptismi sunt verba: *ego te baptizo* — Minister Pœnitentiæ non est nisi *Sacerdos*, Baptismi esse potest homo *quicumque* — Denique subjectum Pœnitentiæ est jam *baptizatus*, Baptismi *non baptizatus.*

Quare ajebat s. Epiphanius: *in iis, qui sunt post Baptismum lapsi, subveniri non potest Baptismate; sed alio remedio, quod est pœnitentia* [2]. Recte igitur Tridentinum [3]: *si quis Sacramenta confundens ipsum Baptismus Pœnitentiæ Sacramentum esse dixerit, quasi hæc duo Sacramenta distincta non sint; atque ideo pœnitentiam non recte secundam post naufragium tabulam appellari, anathema sit* [4].

Q. 2. *An Ecclesia possit remittere omnia peccata post Baptismum?*

R. Prioribus sæculis *Montanistæ* et *Novatiani* negabant, Ecclesiam omnia omnino peccata post Baptismum remittere posse; et hortabantur peccatores, ut veniam gravissimorum quorundam criminum, uti homicidii, adulterii, a solo Deo impetrarent.

Eos Ecclesia damnavit in compluribus Conciliis, uti refert Eusebius,

1) Sess. 14 de pœn. c. 2. 2) Hær. 59. 3) Sess. 4. can. 2.

4) In Scripturis autem si Baptismus Joannis dicitur *Baptismus pœnitentiæ*, est quia peccata non dimittebat *ex opere operato*, sicut Baptismus Christi. Sed totam vim repetebat *ex opere operantis*, id est ab ipsa pœnitentia peccatorum.

Item si frequenter conjunguntur in Ss. Literis Baptismus et pœnitentia ideo est, quia ille sine hac uti virtute nihil valet ad salutem; et hæc uti Sacramentum suscipi non potest ab iis, qui nondum illum susceperint.

Patres vero si pœnitentiam aliquando vocant Baptismum, addunt *laboriosum* aut *lacrymarum*, ad discrimen Baptismi proprie dicti. Vel si videntur Baptismo tribuere remissionem omnium peccatorum, ad intelligendum de causa remota; quia sine Baptismate inaniter pœnitentia suscipitur — *V.* Billuart.

qui ecclesiasticam historiam primus conscripsit, sæculo IV ineunte. Ad rem clarissima sunt illa Christi verba: *quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlo, et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlo.* Et iterum: *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt* [1]. Hæc porro nullam continent peccatorum exceptionem.

Accedit *usus Ecclesiæ constantissimus* concedendæ veniæ peccatoribus etiam perditissimis. Sic (ut ab ipsis Apostolis exempla sumamus) s. Joannes juvenem scelestissimum, latronem et homicidam, post congruam pœnitentiam Ecclesiæ restituit [2]. Et Paulus incestuoso Corinthio, qui crimen tale patraverat, quod *nec apud gentes audiebatur*, veniam est clargitus [3]. Quo exemplo sic d. Ambrosius Novatianos insectabatur [4]: *cum igitur Apostolus peccatum remiserit, qua vos auctoritate dimittendum negatis? Quis reverentior Christi? Novatianus, an Paulus?* [5]

Q. 3. *Quaudonam hoc Sacramentum fuit institutum?*

R. Tridentinum ait, *Christum Deum Sacramentum Pœnitentiæ tunc præcipue instituisse, cum a mortuis excitatus insufflavit in discipulos suos dicens:* accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt [6].

Dictum est *tunc præcipue;* quia Christus jam quasi inchoaverat ejus institutionem ante passionem, quando potestatem ligandi ac solvendi Apostolis promisit his verbis: *quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlo; et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlo* [7].

Ratio congrua, cur Christus hoc Sacramentum post resurrectionem instituerit, est ut perfectum justificationis exemplum præberet. Sicut enim cito, vere et perfecte Christus non amplius moriturus surrexit; ita et peccator resurgere debet.

Q. 4. *Quoties Sacramentum Pœnitentiæ suscipi potest?*

R. Toties ex Tridentino Pœnitentia potest suscipi, *quoties fideles post Baptismum in peccata labuntur* [8] Idque patet ex iis Christi verbis generatim dicentis: *quæcumque solveritis: quorum remiseritis.*

1) Matth. 18; Jo. 20.
2) Euseb. *Hist. l.* 3. *c.* 23.
3) 2. Cor. 2.
4) L. 1. de Pœn. c. 3.

5) Unde si quædam peccata in Scripturis *irremissibilia* dicuntur, id est quia remittuntur difficilius: uti blasphemia in Spiritum Sanctum, ea scilicet animi perversitas, quæ contra veritatem evidenter cognitam obduratur. Qui enim ita se habet, patet illum jam in profundum venisse.

Item si quibusdam fuit aliquando negata venia, id *ex rigore disciplinæ, non ex desperatione veniæ* factum esse docet Augustinus (*Epist.* 60).

6) Sess. 14. cap. 1. *de Pœnit.*
7) Matt. 18.
8) Sess. 14 can. 1.

CAPUT SECUNDUM

DE SACRAMENTI POENITENTIÆ MATERIA [1]

Q. 1. *Quænam est materia remota Sacramenti Pœnitentiæ?*

R. Materia remota Sacramenti Pœnitentiæ sunt peccata omnia post Baptismum commissa; remota enim Sacramenti materia est id, circa quod versatur Sacramenti actio: atqui hujus Sacramenti actio versatur circa illa peccata; ergo etc.

Diximus *peccata omnia*, ita tamen ut *mortalia nondum directe remissa* constituant materiam remotam necessariam; cum ideo Pœnitentia hæc instituta sit. *Venialia* autem, et ipsa *mortalia jampridem directe remissa* [2], constituant materiam *liberam* ac *sufficientem*.

Liberam materiam constituunt venialia; quia ex Tridentino *taceri citra culpam, multisque aliis remediis expiari possunt* [3] — *Sufficientem;* quia illa Christi verba: *quæcumque solveritis etc.* non distinguunt inter mortalia et venialia; et etiam venialia vinculum inducunt. Hinc idem Concilium declaravit venialia *recte et utiliter in confessione* dici, et damnavit id negantes [4].

Idem currit *de mortalibus jam directe remissis*, prout omnes docent cum Angelico [5]. Nempe hæc sunt materia *libera;* quia quod semel remissum est, nequit amplius in culpam vocari. *Sufficiens* vero, quia licet remissa nunc, semper tamen per illa Deus offensus fuit: cum igitur hæc possint iterum esse materia confessionis et contritionis; nihil pugnat, quominus adhuc esse queant materia absolutionis. Qui enim aliquem offendit, potest iterum atque iterum de suo

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 427.

2) *Directe remissa* sunt mortalia, quæ fuerunt declarata in ipsa confessione.

Quæ autem mortalia per oblivionem inculpabilem non fuerunt declarata, remissa quidem sunt; cum unum mortale non possit auferri sine alio. Sed remanet obligatio ea postea declarandi in alia confessione, ut satisfiat præcepto divino integre confitendi, omniaque mortalia Ecclesiæ clavibus subjiciendi. Et hæc *indirecte remissa* dicuntur.

Quando autem temporis spatio expectari possit ad faciendam hanc declarationem, *determinare non audemus*, ait Bouvier; *arbitramur tamen eum, qui singulis mensibus vel crebrius confiteri solet, illam confessionem tuto expectare posse.* Excipe si Eucharistia sit suscipienda; tunc enim movetur quæstio ex dictis *Tract. de Euchar. ubi de disposit. animæ* — Verum tum rectius urget hæc obligatio, cum urget præceptum iterum confitendi; et si quod erat impedimentum, removeatur. *H. Ap. Tr.* XVI. *n.* 35.

3) Sess. 14. c. 5.

4) Sess. 14. cap. 5; et can. 7.

5) In 4. D. 17. q. 3. a. 3. q. 1.

peccato dolere ac veniam petere. Hoc Benedictus XI expresse tradit et reputat *salubre* [1]. Hoc probat etiam communis fidelium praxis [2].

Q. 2. *Quænam est materia proxima Sacramenti Pœnitentiæ?*

R. Materiam proximam Sacramenti Pœnitentiæ, seu pœnitentiæ partes, certum de fide est contra Lutheranos, *non esse incussos conscientiæ terrores et fidem* [3].

Scotus totam Sacramenti essentiam, ideoque et materiam proximam collocat in *absolutione*. Durandus in *confessione*. At post d. Thomam *commune* est [4], eam esse constituendam in tribus pœnitentis actibus, nempe *contritione, confessione* et *satisfactione*. Innititur hæc sententia:

1 Tridentino, a quo tres illi actus dicti sunt *quasi materia hujus Sacramenti et partes, atque ad ejus integritatem, ad plenamque et perfectam peccatorum remissionem ex divina institutione requiri;*

2 Catechismo ejusdem Concilii, qui animadvertit contritionem; confessionem, et satisfactionem a Concilio fuisse appellatas *quasi materiam, non quia veræ materiæ rationem non habeant; sed quia ejus generis materia non sunt, quæ extrinsecus adhibeatur, ut aqua in Baptismo, et chrisma in Confirmatione;*

3 Auctoritate Ritualis Romani, cujus en decretoria verba: *illius* (Pœnitentiæ) *materia remota sunt peccata; proxima vero sunt actus pœnitentis, nempe contritio, confessio et satisfactio* [5].

Advertendum tamen est inter *tres actus prædictos* hoc intercedere, quod *satisfactio in actu* non sit, nisi *pars integralis;* quia datur absolutio, et confertur gratia justificans etiam ante illius implementum: contritio vero atque confessio sunt partes *essentiales* in actu.

Diximus *satisfactio in actu;* propositum enim satisfaciendi est ejusdem naturæ ac contritio ipsa atque confessio. Neque enim illum vere pœnitet, qui non habet actuale propositum satisfaciendi justitiæ Dei.

1) Extrav. 11. de priv.

2) Neque obstat, quod peccatum deletum non sit amplius peccatum; nam peccatum, etsi jam remissum, semper tamen est peccatum commissum.

Sufficit autem, quod Sacramentum *de se,* et *in actu primo* præbeat gratiam deletivam peccati; quamvis per accidens revera, et *in actu* secundo peccatum non deleat, sed gratiam adaugeat; sicuti contingit cum quis ad Sacramentum accedit jam perfecte contritus.

Et tunc impletur illud: *qui justus est, justificetur adhuc* (Apocal. 22). Quæ justitiæ augmentatio vere dici potest justificatio, sicut augmentatio caloris dicitur calefactio, ut ait Sylvius *(In l. 2. d. Thomæ q.* 113. *a.* 1*).*

3) Tridentinum, Sess. 14. cap. 3. et can. 4.

4) 3. p. q. 84. a. 2.

5) Neque obstat, quod contritio per se non sit sensibilis; nam satis sensibilis fit per confessionem, et alia exteriora pœnitentiæ signa.

Articulus I. — DE CONTRITIONE GENERATIM [1]

Q. 1. *Quomodo definitur contritio generatim?*

R. Contritio generatim definitur a Tridentino: *animi dolor ac detestatio de peccato commisso cum proposito non peccandi de cetero* [2]. Quibus verbis, ut definitio magis accomodetur statui Novæ Legis, addi solet: *et cum voto confitendi ac satisfaciendi.*

Dicitur: 1 *animi dolor,* id est tristitia cordis. Non sensus, seu partis sensitivæ, qui dolor licet sit exoptabilis; non est tamen necessarius, cum in potestate nostra non sit;

2 *Ac detestatio,* id est odium et aversatio, quæ differunt a dolore; cum etiam sine ipso esse queant. Uti v. g. contingit in beatis, qui peccatum odio habent et aversantur, nec tamen dolent;

3 *De peccato commisso,* propria scilicet voluntate, non aliena. Quia peccatum commissum ab aliis, retractari non potest a nobis. Quamquam detestatio et dolor late sumptus pro displicentia possit etiam esse de alieno peccato;

4 *Cum proposito non peccandi de cetero;* quia impossibile est, ut quis vere doleat de peccato, quod adhuc committere vult;

5 *Et cum voto confitendi ac satisfaciendi;* docet enim Tridentinum, *reconciliationem ipsi contritioni, sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam* [3].

Sed (quæstio est) *an tale votum debeat esse explicitum: nempe quæritur, an dolor, ut sit ad Sacramentum aptus, debeat expresse elici in ordinem ad Confessionem, seu cum ejus intentione?*

Negant *probabilius* Billuart, Lugo, Moja, Sporer aliique, ad hoc ut dolor sit materia apta, requiri, ut eliciatur cum intentione confitendi et satisfaciendi; quia jam satis ille dolor ad Sacramentum dirigitur per subsequentem confessionem.

Sed affirmant Busembaum ac Concina; nam sicuti minister, aut etiam suscipiens alia Sacramenta, debet per intentionem ordinare materiam ad Sacramentum, v. g. ablutionem aquæ ad Baptisma; ita etiam suscepturus Pœnitentiam debet ad illam ordinare dolorem, qui est ejusdem Sacramenti materia [4].

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 117, *et seqq.*

2) Sess 14. c. 4.

3) Sess. 14. c. 4.

4) Unde volunt isti, quod si quis actum doloris, quin cogitet ad confessionem, eliciat, debeat illum renovare dum confitetur. Hæc secunda sententia cum sit *probabilis*, in hac materia est in praxi sequenda — *V.* Liguori, *Homo Ap. Tr.* XVI, *n.* 21.

Q. 2. *An contritio consistat in dolore, an in detestatione?*

R. Sententia *satis communis* (quæ *verior* videtur, et quam tenent cum d. Thoma [1] Sporer, Suarez etc.) docet *contritionem consistere in detestatione*, quam sequitur animi dolor. Etenim non est dolor causa detestationis, sed detestatio seu odium est causa doloris. Ideo enim de aliquo dolemus, quia de eo turpitudinem apprehendimus.

Ceterum dubitari non potest, quin utrumque requiratur *et dolor et detestatio*: et quod in uno alterum exercite contineatur. Qui enim detestatur peccatum, necessario de ipso dolet; sicut etiam qui de peccato dolet, necessario illud quoque detestatur. Est nempe contritio essentialiter detestatio, dolor autem concomitanter, seu causaliter: quod quidem Tridentinum insinuavit illis verbis: *detestationem cum pio animi dolore* [2].

Q. 3. *Quænam sunt conditiones contritionis?*

R. Contritio has *conditiones* habere debet, ut sit nempe:

1 *Supernaturalis*, et quidem duplici ex capite. Id est tum *ratione principii*, a quo procedit: et est *gratia divina*, sine qua *neminem pœnitere potest sicut oportet* [3]; tum etiam *ratione motivi* ex quo elicitur, quod esse debet *per fidem* menti propositum; sic siquis doleret de peccato, quia repugnat rationi, vel quia sibi attulit infamiam aut infirmitates; ejus contritio esset mere naturalis: ideo nullam haberet proportionem cum justificatione, quæ est ordinis supernaturalis. Hinc damnata est ab Innocentio XI hæc n. 57 propositio: *probabile est sufficere contritionem naturalem, modo honestam.*

Quid si dolor concipiatur tantum ex metu *pœnarum temporalium*, prout infliguntur a Deo? Negant Canus ac Concina dolorem hunc esse supernaturalem; cum enim (inquiunt) pœna peccati mortalis sit æterna, de malo æterno pœnitens timere debet — Affirmant vero Lugo, Sporer, Suarez aliique; quia Tridentinum inter motiva doloris ad Sacramentum sufficientis ponit *metum gehennæ et pœnarum*. Ubi vocabulo *gehennæ* intelligitur *pœna æterna:* vocabulo *pœnarum* non potest intelligi, nisi *pœna temporalis;* maxime cum ibi Concilium proferat exemplum Ninivitarum, quorum dolor non fuit conceptus, nisi ob metum excidii civitatis, quod iisdem minabatur Deus, clamante Jona: *adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur.* Aliunde fide edocti sumus, Deum ita quoque punire peccata [4].

2 *Universalis*, se nempe debet extendere ad omnia mortalia:

1) 3. p. q. 87. a. 1. 2) Sess. 14. c. 4. 3) Tridentinum, Sess. 6. c. 3.

4) Hæc sententia videtur *probabilior*, sed in praxi *tutius* erit tenere priorem, quæ quidem non caret sua *probabilitate saltem extrinseca.*

si impius, ait Deus, *egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis..., omnium iniquitatum ejus..., non recordabor* [1]. Sane nemo dixerit vere de peccatis illum dolere, qui unum quidem detestatur, aliud vero diligit; cum sciat omni et quocumque peccato mortali amicitiam cum Deo penitus extingui. Si enim aliter esset, peccator esset per absurdum simul ad Deum conversus, et ab eo aversus.

Non requiruntur tamen (in sententia *communi*) singuli actus doloris ad singula peccata: quod sæpe foret impossibile. *Omnia peccata*, ait d. Thomas [2], *conveniunt in aversione a Deo, ratione cujus gratiam impediunt. Unde ad justificationem non requiritur, quod in ipso justificationis momento aliquis de peccatis singulis cogitet; sed sufficit, quod cogitet de hoc, quod per culpam suam est aversus a Deo.* Ut tamen dolor ad omnia virtualiter extendatur etiam occulta, ex motivo universali, v. g. ex offensa Dei vel ex pœna promerita, est eliciendus [3].

3 *Appretiative summa*, id est summa *quoad voluntatem*, quatenus voluntas detestetur peccatum super omnia mala, et parata sit pœnam quamcumque potius subire, quam peccare mortaliter. Sicut enim Deus est summum bonum, ac super omnia diligibilis; ita e contra mortale peccatum quod illi opponitur, est summum malum, ac super omnia detestandum. Huc facit illud Christi: *qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus* [4].

Non vero summa *quoad sensum*, sive in parte sensitiva, quasi lacrymæ doloris acerbitatem debeant consequi [5]; cum iste dolor non sit in nostra potestate [6].

4 *Formalis:* et ideo non sufficit *virtualis et implicita*, prout

1) Ezech. 18. 2) *De verit. q.* 29. *a.* 5. *ad* 4.

3) In praxi tamen bene erit, si peccatorum suorum deformitatem attente pœnitens meditetur, *exceptis peccatis luxuriæ*. Et maxime si majori passione afficiatur erga peccatum aliquod particulare, tunc ad specialem illius detestationem erit inducendus, ne remanente affectus radice, facile ad vomitum redeat.

Diximus *exceptis peccatis luxuriæ*, ne videlicet ex inductione ad illa magis detestanda pœnitens exponatur periculo iisdem magis adhærendi. 4) *Matth.* 10.

5) Licet illæ sint summopere optandæ ex Catechismo Romano, *p.* 2. *n.* 28.

6) Et quamvis peccator magis dolere debeat de suo peccato, quam de alio malo quocumque; attamen urgendus non est, sed consolandus si ita se dolere non sentiat: si magis v. g. se sentit dolere de morte patris, filii etc. quam de offensa Dei.

Sicut e contrario reprehendendi sunt in *praxi* Confessarii, qui descendentes cum pœnitente ad mala particularia eundem tentant, utrum velit potius suspendi, capite obtruncari, comburi flammis, quam Deum offendere. Nam cum sensibilia magis hominem moveant, quam spiritualia, periculum erit, ne tentationi succumbat — *V.* Salvatori, *Instr. p.* 2. *c.* 8. — Careno, *Delle regole ecc. Es.* I, II, III, IV.

continetur in actu charitatis, agitur enim de constituenda materia Sacramenti. Unde sicut non sufficit materia virtualis, v. g. panis *virtualis*, id est triticum, nec vinum *virtuale*, id est uva in Eucharistia; ita nec in Pœnitentia contritio *virtualis*, seu actus charitatis.

5 *Conjuncta cum fide* et *spe veniæ:* — 1 cum *fide*; quia ex Apostolo *sine fide impossibile est placere Deo* [1]; — 2 cum *spe veniæ*; nam ex Jacobo *qui non sperat, non æstimet, quod accipiat aliquid a Domino* [2]. Imo fides et spes debet esse explicita; nam Tridentinum [3] ait, peccatores disponi ad justificationem *credentes vera esse quæ divinitus revelata et promissa sunt... fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore* [4].

6 *Interna* juxta illud Prophetæ: *scindite corda vestra* [5]; alioquin esset fictio doloris, non verus dolor.

7 *Efficax*, nimirum conjuncta cum proposito non peccandi de cetero, et vitæ novæ inchoandæ juxta illud Ezechielis: *projicite a vobis omnes iniquitates vestras... et facite vobis cor novum et spiritum novum* [6].

Q. 4. *An contritio sit necessaria?*

R. Contritio procul dubio necessaria est, et quidem necessitate tum medii tum præcepti ex dictis in præludio.

Est autem necessaria etiam ad deletionem venialium, prout Augustinus docet: *nec quemquam putes a quocumque seu magno, seu parvo peccato ad correctionem sine pœnitentia posse transire* [7]. Sane per venialia inclinatur voluntas ad bona creata, quæ inclinatio per pœnitentiam tollenda est.

Extra Sacramentum tamen *sufficit aliquis motus charitatis ad eorum remissionem* [8]; ideoque contritio etiam virtualis. Sed in Sacramento cum *communi* tenendum est [9], omnino sub gravi requiri

1) Hebr. 11. 2) Ep. cath. c. 1. 3) Sess. 6. cap. 6.

4) Hæc tamen non debent turbare peccatorem; ipso enim actu, quo accedit ad Sacramentum, jam credit explicite (non quidem reflexe, sed exercite) in eo vim esse justificandi ex meritis Christi; et simul explicite sperat se in eodem peccatorum suorum veniam esse consecuturum. 5) Joel 2. 6) Cap. 18.

7) Ep. 48. 8) D. Thomas, 3. p. q. 87. a. 2.

9) Confessarius « propterea curet (ait s. Alphonsus, *Homo Apost. Tr. ult. n.* 9) si pœnitentem sine peccato vult absolvere, *aut* eum disponere ad dolendum præsertim de aliqua levi culpa, a qua ille magis horreat; *aut* ei insinuare, ut confiteatur de aliquo peccato graviori vitæ anteactæ contra aliquod præceptum (sufficit enim ut confiteatur in generali absque numero), ut habeat materiam certam, super qua inniti possit absolutio. Alioquin etiam tunc pœnitenti per aliquod tempus differri oportet absolutio ».

Hæc porro agendi ratio, aliquod certum peccatum vitæ anteactæ confitendi in iis maxime est curanda, qui sola venialia habent, et in iisdem sunt recidivi; quia merito tunc potest de illorum dispositione dubitari.

contritionem formalem, casu quo quis sola habeat venialia; ne scilicet Sacramentum sua materia frustretur. Attamen in confessione venialium satis est *vel* de uno tantum dolere; cum venialia non constituant materiam necessariam.

Quandonam (quæres) *obligat contritio?* Obligat contritio aliquando *per se;* aliquando vero *per accidens.*

Certum est apud omnes, contritionem obligare *per se in articulo mortis,* aut *amentiæ perpetuæ.* Quia tunc periculum est in mora, et quisque sibi providere tenetur et curare, ne Deo perpetuo remaneat inimicus, sed ut illum vera ac perfecta charitate diligat [1].

Per *accidens* vero obligat: — 1 quando quis est in *peccato mortali,* et debet Sacramenta aliis ministrare, vel Sacramentum vivorum suscipere; sancta enim sancte tractanda sunt; — 2 quando quis *graves patitur tentationes,* neque eas superare valet, quin eliciat actum contritionis; — 3 quando quis tenetur *charitatis actum* erga Deum elicere. Tunc occurrente sibi memoria peccati, debet illud detestari, cum Deo illud opponatur.

Diximus *certum est apud omnes obligare per se in articulo mortis.* Nam utrum etiam *per se* obliget statim post mortale admissum, ita ut de novo peccet qui eam differt, quæstio est.

Nos *per se loquendo probabiliter* negamus; nam præcepta affirmativa habere debent tempus determinatum. At nullibi constat quale tempus sit determinatum ad satisfaciendum huic præcepto, si excipias præceptum annuæ confessionis.

Attamen alia ratione putamus non posse excusari *a mortali* qui per notabile tempus existens in mortali contritionem differt; peccaret enim *tum* contra charitatem erga Deum, quæ obligat pluries saltem in anno; *tum* contra charitatem erga se, cum se exponat proximo relabendi periculo. Quia ex d. Thoma *esse non potest, ut quis sine gratia justificante diu remaneat absque peccato mortali* [2]. Et d. Gregorius ait: *peccatum, quod mox per pœnitentiam non deletur, suo pondere ad aliud trahit* [3]. Hinc monet Ecclesiasticus: *non tardes converti ad Dominum* [4].

Sed quale (inquies) *erit istud notabile tempus?* Alii dicunt esse spatium *unius anni;* sed hoc non est admittendum. — Aliqui dicunt esse *hebdomadam;* sed hoc videtur nimis rigidum.

1) Quod tamen ajunt æquivalenter suppleri per attritionem simul cum Sacramento: ita *valde communius*, ac *valde probabiliter;* sed præstat, ut tunc etiam contritio eliciatur — *V.* Liguori, *Homo Ap. Tr.* XVI, *n.* 11.

2) 1. 2. q. 109. a. 8.

3) Hom. 11. in Ezech.

4) Cap. 5 — *V.* Stapf, *Th. Mor.* § 141.

Quidquid sit, non excusatur qui differt conteri, ita ut ideo incurrat periculum facile relabendi: quo in negotio res tota ex circumstantiis metienda est. Ceterum de facili ac fere semper peccatores maxime rudes excusantur a peccato dilatæ pœnitentiæ ob inadvertentiam [1].

Q. 5. *An contritio debeat confessionem præcedere?*

R. Contritio debet præcedere absolutionem, quia forma cadere debet super materiam præsentem. Verum *communius* docent Lugo, Suarez et alii, non oportere ut illa præcedat etiam confessionem; quia licet in ejus fine vel post elicita, at nihilominus moraliter cum illa unitur. Huic sententiæ favet Rituale R. dicens: *audita confessione* (confessarius) *ad dolorem efficacibus verbis adducere* (pœnitentem) *conabitur.*

Oportet quidem, ut confessio sit dolorosa sui accusatio et dolor sensibilis; sed hic obtinetur per ipsam intentionem; utrumque autem per alia signa, uti per absolutionis petitionem vel expectationem. Ceterum omne dubium deponet qui post dolorem, de narratis se iterum generatim accuset.

Q. 6. *Quamdiu moraliter censetur perseverare actus doloris?*

R. Alii dicunt actum doloris *diutius* perseverare, et sufficere quod non sit retractatus. Verum hoc rejicitur; tunc enim non potest revera dici materiam esse moraliter præsentem.

Alii dicunt durare *per diem*. Et sane, si aliqua analogia est admittenda inter forum civile et sacramentale, bene potest hoc spatium admitti; cum aliquod spatium bene admittatur inter causæ discussionem et sententiam.

Croix dicit, quod in praxi dolor semper renovandus est, si pœnitens *notabiliter* ad alia distractus fuit; qui tunc dolor videtur fuisse moraliter interruptus.

Nos vero cum Roncalia non dubitamus asserere, quoties confessio derivat ex dolore peccatorum, semper virtualiter perseverare ipsum dolorem, saltem *per unum aut alterum diem*, dum illa confessio est doloris effectus. Secus tamen est, si quis ex mera devotione, aut ad votum vel pœnitentiam implendam confiteretur; quia tunc dolor ad confessionem illam non satis esset directus.

Sed (dices) *qui peccatum oblitum confitetur statim post absolutionem, teneturne novum elicere dolorem?* — *Communius* negant Anacletus, Lugo, Roncalia, Sporer, Viva etc.; quia prior contritio ex *motivo generali* elicita certa fuit directa ad absolutionem obtinendam omnium etiam oblitorum. Diximus ex *motivo generali;* nam

1) *V.* Liguori, *Opus. Mor. l.* 6. *n.* 437.

aliter dicendum, si contritio elicita sit ex motivo particulari, quod peccatis oblitis non congruat.

Affirmant vero Bonacina, Filliucius et Vasquez, dicendo per absolutionem jam completum esse judicium. Unde si nova est impertienda absolutio, nova requiritur materia proxima. Et quamvis dolor perseveret moraliter; non tamen perseverat in ordine ad aliam absolutionem. Hoc secundum cum etiam sit *probabile*, ante Sacramenti susceptionem tenendum est [1].

Q. 7. *Quomodo dividitur contritio?*

R. Contritio a Tridentino dividitur in *perfectam* et *imperfectam:*

Prior est quæ charitate perficitur, seu quæ elicitur ex motivo charitatis in Deum summe et per se dilectum [2] — Posterior est quæ concipitur alio motivo supernaturali, nempe vel ex *turpitudinis peccati consideratione*, vel ex *gehennæ et pœnarum metu* [3], excludens semper peccati voluntatem et veniæ spem includens.

Prima sibi retinet vocabulum *contritionis*, altera vocatur *attritio:* ducta similitudine a corporibus duris, quæ *attrita* dicuntur, si aliquo modo sint diminuta; *contrita* vero, si trita et comminuta sint in minimas partes, ut notat Angelicus [4].

Differunt autem contritio et attritio specie inter se:

1 Ratione *motivi;* nam contritio oritur ex *motivo charitatis in Deum*. Attritio vero ex motivo *spei vel charitatis erga se ipsum;* vel ex motivo *virtutis specialis*, cui aliquod peccatum opponitur;

2 Ratione *effectus*, ut mox videbimus.

§. I. — *De contritione* perfecta

Q. 1. *Ex quo motivo contritio perfecta elicienda est?*

R. Contendunt plures ac merito *probabiliter*, actum perfectæ contritionis elici posse ex motivo cujuscumque attributi divini per peccatum offensi, v. g. justitiæ, sapientiæ, misericordiæ. Ille enim qui diligit divinam justitiam, sapientiam, misericordiam, Deum ipsum jam diligit; cum hæc attributa non aliud sint præter ipsum Deum.

Alii tamen *communiter* et *probabilius* tenent actum contritionis

1) *V.* Liguori, *Homo Apost. Tr.* XVI. *n.* 22.

2) V. g. doleo, quod peccando Deum offenderim, quem tanquam summum bonum propter se ipsum super omnia diligo.

3) V. g. doleo, quod peccaverim; quia peccando rem turpem rationi ac virtuti tam repugnantem feci; vel quia infernum (peccando mortaliter), aut alias graves pœnas a Deo justissimo peccatorum vindice promeritus sum — *V.* Voit, *De Pœnit. n.* 492.

4) 3. p. q. 1. a. 1.

perfectæ procedere ex solo motivo charitatis, divinæ nempe bonitatis per peccatum contemptæ; quatenus hæc complectitur omnes Dei perfectiones. Etenim Tridentinum contritionem hanc *charitate perfectam* expresse dicit [1]; atqui objectum charitatis est Deus, quatenus est infinita bonitas, id est radix et aggregatio omnium perfectionum. Ergo etc. [2].

Q. 2. *An contritio perfecta justificet ante Sacramenti susceptionem?*

R. Affirmative: contritio perfecta justificat ante Sacramenti susceptionem, *si conjuncta sit cum voto ejusdem Sacramenti.* Actus enim contritionis est formalis actus charitatis erga Deum; nam uterque in unum Deum tendit [3] — Unde Angelicus habet: *charitas non potest esse cum peccato mortali* [4] — Deinde damnata est hæc Baji propositio: *per contritionem etiam cum charitate perfecta, et cum voto suscipiendi Sacramenti conjunctam, non remittitur crimen extra casum necessitatis, aut martyrii sine actuali susceptione Sacramenti* — Tandem vel ipsa congruens ratio id suadet: sane in Lege Veteri contritio perfecta justificabat absque Sacramento; ergo etiam in Lege Nova, cum ejus efficacia non sit imminuta.

Hanc conclusionem fidei proximam vocat cl. P. Perrone. Et revera illam uti certam supponit Tridentinum, dum ait: *etsi contritionem aliquando charitate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur etc.* [5].

Diximus si contritio perfecta conjuncta sit *cum voto Sacramenti*; nam idem Tridentinum docet *reconciliationem ipsi contritioni sine Sacramenti voto quod in illa includitur, non esse adscribendam* [6].

Q. 3. *An contritio perfecta, seu orta ex charitate prædominante justificet extra Sacramentum, licet sit tenuis et remissa?*

R. Est *commune*, contritionem ortam ex charitate prædominante justificare extra Sacramentum, licet ea sit tenuis et remissa. Hoc ita

1) Sess. 14. c. 4.

2) Est tertia sententia illorum, qui contritionem docent eliciendam esse ex motivo bonitatis Dei tum absolutæ tum relativæ, quatenus nempe Deus est bonus in se, et bonus nobis. Hinc nonnulli Episcopi actui contritionis id addiderunt: *me pænitet, Domine, quia te offendi, qui es infinite bonus atque beneficus.*

3) Actus nempe contritionis, sic *peregregie* loquitur Frassen, tendit in Deum per modum fugæ, quatenus homo detestatur peccatum uti summum malum ipsi Deo oppositum. Actus vero charitatis tendit in Deum per modum consecutionis, ut in summum bonum. Ergo contritio est etiam vera charitas; at charitas ex d. Petro (Ep. 1. c. 4) *operit multitudinem peccatorum.*

4) 2. 2. q. 45. a. 4.

5) *V.* Bellarminus. *De Pænit.* l. 11. c. 13.

6) Sess. 14. cap. 5.

nobis arridet, ut oppositum judicemus cum Gonet, Lugo, ac Vasquez *omnino improbabile et falsum.*

Patet 1 *ex Scriptura*, ubi sic legitur: *Deus charitas est; qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo* [1]. Sed qui habet charitatem, etsi in gradu infimo, veram charitatem habet; ergo Deus in eo est, ideoque nullo mortali peccato potest esse coinquinatus.

Patet 2 *ex. PP.:* Chrysostomus ita scribit ad rem: *ubi charitas est, omnia sublata sunt mala* [2]. At quamvis sit in gradu infimo, semper charitas est; neque magis et minus diversificant speciem.

Hanc ipsam quæstionem jam ita sibi *Angelicus* proposuerat: *utrum parva contritio sufficiat ad deletionem magnorum peccatorum?* Et sic eam dissolvit: *quælibet gratia gratum faciens delet omnem culpam mortalem; quia simul stare cum ea non potest. Sed quælibet contritio est gratia gratum faciente informata; ergo quantumcumque sit parva, delet omnem culpam* [3]. Ipsum autem loqui de contritione in genere, non autem conjuncta cum Sacramento, patet quia S. Doctor ne verbum quidem facit neque hic, neque in toto illo articulo de Sacramento Pœnitentiæ.

Tandem idem probatur *ex Tridentino*, quod cum de contritione perfecta loqueretur, expresse docuit, contingere posse *contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse, hominemque Deo reconciliare, prinsquam hoc Sacramentum actu suscipiatur* [4]. Ergo ex Tridentino dolor charitate perfectus jam peccatorem justificat ante susceptionem Sacramenti. Atqui omnis contritio orta a charitate prædominante et super omnia, licet remissa et minus vivida, est dolor charitate perfectus seu informatus [5].

Q. 4. *An contritio perfecta sit necessaria ad Sacramentum?*

R. Negative: contritio perfecta non est necessaria ad Sacramentum

1) I. Jo. 4. 2) Hom. 2 in Tim. 3) Suppl. q. 5. a. 3. 4) Sess. 14.

5) Ajunt adversarii Concilium ibi non loqui de charitate quacumque, remissa videlicet, parvula et minus vivida; sed de intensa et forti, quia non est legendum *charitate*, sed *charitatem perfectam.*

Hoc tamen falsum est. Nam præterquam quod in sincerioribus exemplaribus revera legatur *charitate perfectam;* ita vocabula accipienda esse patet ex eo, quod ibi Tridentinum dividat contritionem in perfectam et in imperfectam.

Deinde esto, quod vox *perfectam* respiciat charitatem, non contritionem; non inde consequens est Concilium ad justificationem extra Sacramentum requirere charitatem intensam. Charitas enim prædominans, etiamsi remissa nec multum intensa, semper est vera et perfecta charitas, quamvis intensa et vivida sit longe perfectior. Nam, ut *bene* ait Tournely, perfectio vel imperfectio non sumitur ex majori vel minori intensione, aut remissione; sed ex motivo a quo oritur. Nempe charitas *perfecta* oritur ex motivo bonitatis Dei, *imperfecta* ex motivo boni a Deo consequendi.

Pœnitentiæ. Cur enim Christus Pœnitentiam instituit? *ut faciliori ratione communi hominum saluti consuleret:* ita Catechismus Romanus. At si contritio perfecta necessaria esset ad Sacramentum, non ita res se haberet.

§ II. — *De contritione imperfecta, seu attritione* [1]

Q. 1. *An attritio bona sit, et utilis?*

NOTA. Ut status quæstionis plenius intelligatur, nonnulla de *timore* sunt præmittenda; cum timor sit qui attritionem parturit.

Timor igitur est *motus animi malum aliquod sibi imminens refugientis* — Triplex in præsentiarum illius species distingui potest: *filialis, servilis, initialis.* Discrimen sic aperit Angelicus: *quandoque homo propter mala quæ timet; ad Deum convertitur et illi inhæret. Quod quidem malum est duplex, scilicet malum culpæ et malum pœnæ: si ergo aliquis convertatur ad Deum, et ei inhæreat propter timorem pœnæ, erit timor* servilis. *Si autem propter timorem culpæ, erit timor* filialis; *nam filiorum est timere offensam Patris. Si autem propter utrumque, erit timor* initialis, *qui est medius inter utrumque timorem* [2].

Iterum duo sunt in timore *servili* consideranda, nempe timor ipse; et ejus (ut vocant) *servilitas,* quæ quidem non pertinent ad essentiam timoris servilis. Et ideo Theologi duplicem distinguunt timorem *servilem.* Unum *serviliter servilem,* quo quis pœnam ita timet, ut adhuc peccaret, si non esset pœna. Alterum *simpliciter servilem,* quo quis timet pœnam, et ob hunc timorem a peccato se abstinet, quin tamen habeat hic et nunc animum peccandi, si pœna illa non esset; sed ab hac cogitatione penitus abstrahit.

Jam vero quando quæritur utrum attritio bona sit, et utilis, non est sermo de *servilitate* jam dicta, seu de timore *serviliter servili,* qui quidem licet in se bonus sit; malus tamen evadit ex prava illa animi dispositione. — Neque etiam de *filiali* aut *initiali;* utriusque enim bonitatem nemo inficiatur, cum ab amore procedat.

Quæstio tota est de *timore simpliciter servili* — His positis:

R. Docentes *Lutherani* sola fide divinarum promissionum Christi justitiam nobis imputari, et ante hanc imputationem quidquid in homine est, non esse nisi peccatum; consequenter tradunt attritionem esse malam et culpabilem. Huic errori videtur adhæsisse *Jansenius* ac *Quesnellus,* cujus hæc propositio diris devota est sub n. 62: *qui*

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 440 *et Seqq.*

2) 2. 2. q. 19. a. 2.

a malo non abstinet nisi timore pœnæ, illud committit in corde suo, et jam reus est coram Deo.

Contra eos nos dicimus, attritionem ex solo gehennæ metu conceptam bonam esse et utilem. Sane Christus ipse hunc timorem commendavit, et præcepit inquiens: *nolite timere eos, qui occidunt corpus; sed potius timete eum, qui potest et animam et corpus perdere in gehennam* [1]. Quem in locum animadvertens Chrysostomus ait: *quid gehenna gravius? sed hujus metu nihil utilius.... nisi bonus esset timor, non multos Christus impendisset sermones.*

Merito hinc Tridentinum decrevit: *siquis dixerit gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel a peccato abstinemus, peccatum esse aut peccatores pejores facere, anathema sit* [2]. Sane timor servilis, uti docet Angelicus [3], originem ducit ex naturali et ordinato amore sui ipsius, quo quis horret pœnam præsertim æternam lumine fidei cognitam [4].

Ex his omnibus deducitur, quod si bona est attritio ex solo gehennæ metu concepta, a fortiori talis erit attritio concepta ex turpitudine peccati, vel amore spei; cum nobiliorem finem sibi proponat.

Q. 2. *An attritio excludat voluntatem peccandi?*

R. *Affirmative:* attritio excludit voluntatem peccandi. Nam contritio in genere definitur a Tridentino: *animi dolor* etc.; sed attritio est species contritionis ex eodem Concilio; ergo est etiam *animi dolor, ac detestatio peccati commissi cum proposito non peccandi de cetero.* Cum dolore autem, detestatione et proposito componi non potest voluntas peccandi.

Unde idem Tridentinum ait, attritionem *esse donum Dei, si voluntatem peccandi excludat* [5]; ergo supponit aliquando excludere, quando nempe concipitur ex timore simpliciter servili — Sane qui vult efficaciter finem, vult etiam efficaciter media. Ergo qui efficaciter timet gehennam, efficaciter quoque removet affectum peccati, qui ad illam conducit [6].

Q. 3. *An attritio sufficiat ad Pœnitentiam suscipiendam?*

Nota. Ut hæc gravissima ac difficilis controversia bene percipiatur, triplici sub respectu *attritio* considerari debet:

1) Matth. 10. 2) Sess. 6. c. 8. 3) In 3. D. 34. a. 4.

4) Neque dicas, eum qui de peccato dolet propter gehennam, magis odisse gehennam, quam peccatum; proindeque magis detestari minus malum. Hoc etenim staret quidem, si comparationem institueret inter gehennam et culpam; sed ab illa abstrahit in casu nostro; et ita odio habet culpam propter gehennam, ut aliud majus motivum non excludat.

5) Sess. 14. c. 4. 6) V. Bulla, *Auctorem fidei*, prop. 25.

1 Ut est conjuncta cum *amore Dei initiali*, qui oritur a charitate prædominante et super omnia, licet remissa et minus vivida. Talis esset in eo, qui detestatur peccatum, quia timet gehennam; sed simul incipit etiam Deum animo suo concipere ut summe bonum in se; et ideo ut talem jam incipit eum amare; et peccatum odit etiam ex tali charitatis motivo. Hæc attritio induit naturam contritionis, ut patet, et vix nomen attritionis sibi retinet; nam magis ac minus in iisdem non variat speciem;

2 Ut est destituta quidem et vacua tali amore Dei initiali, proveniente a charitate prædominante et super omnia, licet remissiori et minus vivida; sed ut est conjuncta cum *aliquali inchoato amore divino*, qui tamen non sit prædominans, seu amor amicitiæ; sed amor *simplicis benevolentiæ;*

3 Ut est disjuncta a quocumque etiam *initio amoris* Dei, tam provenientis a charitate prædominante et super omnia, licet remissa et parum vivida; quam ab alio quolibet benevolentiæ motivo [1]. Hanc porro attritionem, quam *puram* dicunt, bonam esse et utilem patet ex propositione 15 damnata ab Alexandro VIII: *attritio quæ gehennæ et pœnarum metu concipitur sine dilectione benevolentiæ Dei propter se, non est bonus motus ac supernaturalis.* Sane fugere gehennam est bonum; cum gehenna sit homini nociva. Item dolere de peccato est bonum; cum peccatum sit maximum malum. Tandem est bonum ordinare hunc dolorem ad vitandam gehennam; quia est ordinatio ad rem bonam. Porro attritio hæc tria profecto continet [2]; ergo etc.

Hisce positis:

R. Pro triplici respectu, sub quo attritio considerari potest, triplex est etiam opinio Theologorum.

Alii cum Antoine, Habert, Juvenin, Stuardi etc. ad justificationem

1) Charitatis gratia triplex distinguendus est in nobis amor erga Deum: *concupiscentiæ*, *benevolentiæ*, et *amicitiæ* seu *charitatis*.

Amor *concupiscentiæ* ille est, quo volumus Deum nobis bonum esse, ejusque beatitudinem appetimus — Amor *benevolentiæ* est simplex actus voluntatis, quo volumus alicui bonum, sine redamatione ex parte ejus: ut cum videmus duos ignotos cursores in certamine, quorum unum volumus vincere — Amor vero *amicitiæ* addit benevolentiæ redamationem, seu unionem affectuum ad invicem. Ita Angelicus, 2. 2. q. 27. a. 2.

Porro hic tota quæstio est: In Sacramento Pœnitentiæ alii dicunt sufficere amorem *concupiscentiæ* seu *spei*. Alii ulterius requirunt amorem *benevolentiæ*. Alii etiam amorem *charitatis*, seu prædominantem et super omnia Unde patet non esse confundendum, ut aliqui faciunt, amorem benevolum seu benevolentiæ cum amore charitatis; hi enim amores sunt stricte loquendo specie diversi.

2) Intellige semper, modo timor excludat *voluntatem peccandi*, nec ideo sit *serviliter servilis*. Neque cum desperatione conjunctus, ne sit Deo injuriosus.

in Sacramento Pœnitentiæ requirunt *attritionem coujunctam cum amore inchoativo, qui oriatur a charitate prædominante, quamvis remissa.* Isti dicuntur *Contritionistæ.*

Alii cum Alasia, Billuart, Frassen, Gonet, Petrocoreuse, Tournely, aliisque innumeris (quibus et nos subscribimus), quamvis fateantur ipsam contritionem curandam esse; ajunt tamen sufficere *attritionem*, non quidem sine aliquo initiali Dei amore, sed *absque eo quod sit prædominans seu charitas.* Isti dicuntur simpliciter *Attritionistæ.*

Tandem alii cum Cano, Soto, Vega etc. *puram ac formidolosam attritionem* sufficientem dicunt [1]. Isti dicuntur *Attritionistæ puri.*

1) Hanc sententiam solide ac fuse tuetur Opus, *Dell'attrizione quasi materia, e parte del Sacramento della Penitenza secondo la dottrina del Concilio di Trento ecc. di Mons. Conte Gius. Benaglio,* Vol. 2. Mil. Wilmant 1846.

Observat nempe hic auctor inter cetera, illud *diligere incipiunt*, quod opponunt adversarii, non inveniri in Tridentino, nisi *sess.* 6, ubi agit Concilium de justificatione in genere. Non vero *sess.* 14, ubi agit de Pœnitentia ut est Sacramentum: et in qua sessione tantum ait, se daturum esse *pleniorem et exactiorem definitionem* — Adde illa verba desumpta esse ab Angelico 3. *p. q.* 85. *a.* 5, ubi sermo est de justificatione extra Sacramentum; in Sacramento porro facilior esse debet se justificandi via.

« Nel capo 5 (audiatur *Cattolico, Giornale Religioso, ecc.* Vol. XXVIII, ubi laudatum Opus sic in parte contractum habetur) s'innoltra l'Autore a provare che la novità imputata alla sua dottrina, è piuttosto imputabile alla dottrina contraria.

Il P. Carlo dell'Assunzione nel suo libro *De contritione* nascosto sotto il finto nome di Giomano Filileta raccoglie cento nomi di impugnatori; ma come osservò Platel professore nell'università di Donai, senza citazione d'una sillaba, per evitare il pericolo di esser convinto di falsità. Come gli accadde per riguardo all'altro opuscolo *sulla probabilità*, dove aveva innestati testi mutilati, o corrotti tratti da un libro posto all'indice, e condannato alle fiamme, le Provinciali di Pascal.

Al contrario (presso Lacroix) Piuthereau nel libro *De attritionis sufficientia* dà un catalogo di cento autori (citandone le parole, ed i luoghi), che dall'anno 1200 in avanti furono per la sufficienza dall'attrizione pura, tra i quali contansi *Guglielmo* di Parigi, *Dionigi* e *Ludolfo* Certosini, *Gersone, Tostato, Torrecremata, Durando, Capreolo, Adriano* poi Papa, *Ferrario, Eckio, s. Vincenzo Ferreri, s. Bernardino da Siena, s. Antonino,* Arcivescovo di Firenze, s. *Tommaso da Villanova* Arcivescovo di Valenza, aggiungendo a questi altri diciannove teologi, che intervennero al concilio di Trento. Le Dent (presso lo stesso Lacroix) nell'opera *De attritione*, riferisce gli autori che prima del concilio di Trento; e nell'altra, *Responsio ad Xenium*, quelli che dopo di esso furono per la dottrina della sufficienza. Finalmente Gormaz (presso lo stesso Lacroix) enumera per ordine alfabetico (citandone le parole ed i luoghi) cento sessanta autori posteriori al concilio di Trento fautori della dottrina or ora menzionata, tra i quali due Papi, otto Cardinali compreso s. Carlo, sei Vescovi, sei Concilj particolari, sei Catechismi di edizione autorizzata. Aggiungonsi ivi il *Decreto* di Graziano, l'Inquisizione generale di Spagna, la Facoltà di Parigi.

Chi amasse conoscere le qualificazioni applicate a questa dottrina dai varj autori, troverebbela (presso lo stesso Lacroix) chiamata da Sporer la dottrina di *quasi* tutti gli autori; da Platel quella *dei più* dopo il concilio di Trento; da Putcano, e Becano

Secunda tamen ac tertia opinio facile conciliari potest; etenim principium aliqualis amoris Dei vel in ipsa contritione pura jam implicite videtur inclusum. Siquidem nemo mente concipiet hominem tam plumbeum, qui aliquali saltem inchoativo amore non diligat illum, a quo sperat beneficium omnium maximum, quale est vita æterna. Differt utique hic amor ab amore *charitatis;* sed non potest *amoris* vocabulo privari, et semper in Deum directe refertur.

Quibus explanatis, sic *thesis nostra* probatur:

1 Concilium Tridentinum postquam tradidit, contritionem *charitate perfectam* justificare ante Sacramentum *actu* susceptum, sic prosequitur: *illam vero contritionem imperfectam, quæ* attritio *dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ et pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ, declarat Sancta Synodus non solum non facere hominem hypocritam et magis peccatorem; verum etiam donum Dei esse, et Spiritus Sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo pœnitens adjutus viam sibi ad*

la *comune di tutti;* da Gonet quella di *quasi tutti i Tommisti;* da Boseo quella *della più parte degli Scottisti;* dall'Amiel, e dall'Esparza *indubitata;* da Arsdekin professore di teologia a Lovanio la *così sicura da non potersene più dubitare;* da Tanaro la *abbastanza certa;* da Prada, da Salas, da Viva la *moralmente certa;* da Suarez, da Lessio, da Rainaldo, da Fernandez, da Diana, da Martinon, da Perez, da Mendoza, da Castropalao, da Dicassillo la *assolutamente certa;* da Delugo, da Boseo la *commune e certa;* da Fillucci, da Oropega, da Sterinx, da Francolino la *certa in pratica;* da Aversa *la sicura* dopo il concilio di Trento; da Gormaz la *praticamente, ed indubitatamente certa;* da Estrix, e da Cardenas la *certa, ed affatto sicura;* da Leandro del SS. Sacramento, da Serafino della Concezione, da Paolo Palacio la *certissima;* da Bonasperanza, e da Arriaga *quasi di fede;* da Moya *di fede;* da Stoz *certa per fede cattolica;* da Medina, da Ledesma, da Bellarmino, da Requesta, da Fagundex, da Abelly, da G. Sanchez, da Pasqualigo, e da altri con Moya *definita dal concilio di Trento;* da Binsfeld *approvata dal concilio di Trento;* da Silvestro de Prieras *dottrina de' santi, e specialmente di s. Tommaso;* da Gabriele di s. Vincenzo, e da Merazzi la dottrina del *senso comune de' cattolici;* da Cano, e da Pietro di s. Giuseppe la dottrina *del sentimento comune della Chiesa;* da Henriquez e da Rhodez dottrina *da non potersi fin da quel tempo senza temerità e senza errore negare;* dal cardinal Brancato persino *eretica* la dottrina contraria. Il Bonasperanza la sostenne *quasi eretica* con approvazione del maestro del sacro palazzo insieme con alcune altre tesi, che tutte furono dedicate al papa. Queste *ultime qualificazioni* sembrano al nostro Autore troppo spinte: d'altra parte hanno un numero sì picciolo di propugnatori, che sarebbe per lo meno imprudenza l'aderirvi.

Se questo corredo d'estrinseca autorità non dee bastare a determinare un convincimento ragionevole, quale basterà? A determinarci ne danno la spinta alcuni degli stessi avversarj, alcuni dei quali, come Juvenin, Berti, Gazzaniga, ed altri hanno mostrata diffidenza della loro causa colla infedeltà nelle citazioni, della quale il nostro Autore offre più d'un saggio.

justitiam parat. Et quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat: tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit [1]. Verba hæc nimis decretoria sunt; vocabulum enim *disponit* idem sonat ac *sufficit*.

Hoc aperte deducitur ex iis verbis: *et quamvis sine Sacramento per se ad justificationem perducere nequeat etc.;* quæ hanc exhibent consequentiam: *ergo cum Sacramento bene perducit*. Si enim Concilium aliter esset intelligendum, incongruenter fuisset locutum.

Dein Tridentinum hic loqui de *dispositione proxima*, patet etiam quia duplicem distinguit dispositionem ad gratiam recipiendam: unam *extra Sacramentum*, et est *contritio perfecta; aliam in Sacramento*, et est *attritio*. Atqui contritionem ad gratiæ consecutionem *extra Sacramentum assignat* uti *dispositionem proximam;* ergo etiam attritionem habet pro *dispositione proxima* ad eamdem gratiam recipiendam *in Sacramento*.

Tandem dicit contritionem in genere, quæ est *animi dolor ac detestatio de peccato commisso*, esse materiam vel quasi materiam Sacramenti; et postea dividit hanc ipsam in perfectam et imperfectam. Ergo cum utrique competat contritionis definitio, sequitur quod etiam imperfecta *proxime disponat* ad gratiam consequendam.

2 Alexander VII anno 1667 prohibuit sub excommunicatione latæ sententiæ ac Pontifici reservata, *ne quis audeat alicujus theologicæ censuræ, alterinsve injuriæ, aut contumeliæ nota taxare* [2] *alterutram sententiam, sive negantem necessitatem aliqualis dilectionis Dei in*

1) Sess. 14. c. 4.

2) Hoc tamen non prohibet, quominus nostram sententiam appellemus *veram*, oppositam autem *falsam* et *improbabilem; cum falsitas* et *improbabilitas* non sint censuræ theologicæ, stricte loquendo. Et sane hæ voces in se spectatæ non qualificant doctrinam; sed omnibus æque damnatis propositionibus conveniunt generatim.

Hic etiam advertendum quod habet Viva (*eximiæ sapientiæ vir* ex Benedicto XIV, *Notificatione* VII, *et* LXXII): « Quod attinet ad propositiones, quas Summus Pontifex vetat censurari, nihil est causæ, quominus possint aliquando esse *falsæ*, cum sæpe id solum prohibeatur in bonum pacis, et ad vitandas discordias; non in gratiam veritatis.... Sic Pius V apud Suarez (*t. 2 in 3. p. d. 3. sec.* 6) prohibuit, ne ulla censura notaretur aut sententia affirmans Immaculatam Deiparæ Conceptionem, aut sententia negans. Et tamen illa non solum est moraliter certa; sed etiam proxime de fide definibilis, ut multis probant Velasquez, et Sillitius apud Platelium (*t. 2. n.* 340): et a fortiori post Bullam Alexandri VII definientis ab Ecclesia celebrari sanctificationem Deiparæ, non quidem post primum instans; sed ipso primo suæ creationis momento, *quo*, ut loquitur Pontifex, *præveniente Spiritus Sancti gratia, a peccato originali fuit præservata* ». *V. Damn. thesium etc. Quæst. prodroma* n. XX.

attritione ex metu gehennæ concepta, quæ hodie inter scholasticos communior videtur; sive asserentem dictæ dilectionis necessitatem.

Ubi notamus, quod dicendo *sententiam negantem necessitatem aliqualis dilectionis hodie inter scholasticos apparere communiorem*, videtur non solum eam tolerasse; sed quodammodo approbasse, vel saltem grave eidem pondus tribuisse. Cum enim agatur de sententia, quæ directe afficit valorem Sacramenti, et fateatur Pontifex scholasticos eam *communius hodie* excepisse; testatur consequenter ipsam *communius* haberi *pro moraliter certa*. Neminem enim latet, nefas esse in materia Sacramentorum tenere opinionem, quæ non sit *tutior* vel *moraliter certa*.

Si aliter intendisset, jam magnam errandi ansam dedisset in re gravi et ad praxim spectante, prout est materia hæc, unde pendet salus tot animarum: quod repugnat asserere [1].

3 D. Thomas postquam dixit, quod *per solam contritionem dimittitur peccatum antequam absolvatur pœnitens*, statim subjungit: *quandoque contingit, quod aliqui non perfecte contriti virtute clavium gratiam contritionis consequantur* [2]. Distinguit ergo s. Thomas, prout distinguit Tridentinum, inter contritionem perfectam quæ justificat *extra Sacramentum*, et imperfectam quæ justificat in *Sacramento*. Atqui hæc non alia debet intelligi quam attritio, prout hoc in loco a nobis accipitur.

4 *Accedit ratio ipsa Theologica* [3]: Pœnitentia est *Sacramentum mortuorum*, et valet per se ad conferendam gratiam *primam*; ita ut Sacerdos pœnitentem absolvens illum non solum ostendat absolutum, sed revera et *effective* absolvat. Atqui si attritio, de qua loquimur, non sufficeret ad Pœnitentiam suscipiendam, omnes pœnitentes jam deberent accedere justificati; cum ex dictis omnis dolor proveniens ex charitate prædominante et super omnia, licet remissa et minus vivida, remittat peccatum etiam extra Sacramentum [4].

Objicies: *peccator non potest ad Deum converti, nisi per charitatem formalem, et actualem; atqui talis charitas non est in attritione, de qua hic.*

Utique peccator non potest ad Deum converti, nisi per charitatem *formalem, et actualem* extra Sacramentum; quia sicut per peccatum *actuale et formale*,

1) Et Benedictus XIV, *De Synodo Diœc.* l. VII. c. 13. tradit sententiam nostram omnes scholas post Tridentinum plausu excepisse.

2) Quodl. 4. a. 1. 3) Francolinus, *De dolore ad Sacr. Pœnit. etc.* Romæ 1706.

4) Nec dicas peccatum in hoc casu semper remitti vi et potestate clavium; cum semper requiratur intentio et votum Sacramenti. Nam si res ita esset, nunquam daretur casus, in quo Pœnitentia *actu* efficeret quod significat, id est gratiam *primam* conferret; ideoque Sacramentum esset *vivorum*, non *mortuorum*. Atqui hoc est falsum.

quod est Deum contemnere, homo a Deo ipso avertitur; ita per amorem *formalem et actualem* debet ad ipsum converti, si in ejus amicitia se cupit restitui. Sed aliud est de peccatorum remissione intra Sacramentum; nam cum Sacramentum habeat virtutem delendi peccatum, et non possit producere hunc affectum, nisi per infusionem gratiæ, quæ est ipsa charitas habitualis; sufficit ad gratiam obtinendam, ut peccator per attritionem sit dispositus ad Sacramentum recipiendum, virtute cujus etiam sine charitate *actuali* convertitur ad Deum, sicuti per charitatem actualem converteretur ad Deum extra Sacramentum 1.

Nonne (addes) *aliquod saltem principium dilectionis requirit Tridentinum od omnem justificationem? Ergo etiam ad Pœnitentiam.*

Requirit utique; cum declaret, quod peccatores *dum ad justificationem disponuntur, Deum tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt; ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod et detestationem.* Sed qualis est iste amor? non ille sane, qui provenit a charitate prædominante et super omnia. Notat Card. Pallavicini, quod Patres aliqui contendebant, ut iis verbis *diligere incipiunt*, adderentur hæc alia: *per actum charitatis* 2. Concilium autem restitit et voluit, ut non aliud poneretur, quam illud *diligere incipiunt*. Quare? nisi quia judicavit ad justificationem in Sacramento non requiri charitatem *formalem et actualem* prædominantem et super omnia; sed sufficere aliqualem amorem saltem inchoatum et implicitum provenientem a consideratione *tum* fidei, quæ Deum exhibet tanquam judicem justum peccati vindicem, et tanquam omnis justitiæ fontem; *tum* spei, quæ peccatorem in veniæ et beatitudinis æternæ fiduciam adducit, eique Deum exhibet tanquam glorificatorem et datorem præmii immortalis. Atqui amorem istum in attritione, de qua loquimur, jam adesse utique supponimus 3.

Sed quidnam (quæres) *fluere potest ad praxim pro Confessario*

1) Hoc modo intelligitur quomodo peccator *ex attrito fiat contritus*, nempe quia *virtute clavium* æquivalenter contritus evadit. 2) Storia del Conc. l. 8.

3) Sane qui cum hac attritione ad Sacramentum accedit, jam Deum et suum liberatorem, justificatorem et glorificatorem diligere incipit juxta illud: *timor Dei initium dilectionis ejus* (Eccli 25). Et s. Thomas ait (1. 2. q. 8. a. 7): *ex hoc, quod per aliquem speramus nobis posse provenire bona, movemur in ipsum, sicut in bonum ipsum, et sic incipimus ipsum amare* — *V.* Liguori, *Homo Apos. (Tr.* XVI, *nn.* 14 *etc.).*

Neque juvat opponere, quod amor iste non sit *benevolentiæ*, sed *concupiscentiæ*, qua nempe peccator diligit Deum propter bonum sui ipsius; et ideo refert Deum ad se, non se ipsum ad Deum. Nam respondet Salesius, quod siquis diligeret Deum propter bonum suum, et ita animo affectus esset, ut si nihil ab eo speraret, eum nullo modo diligeret, utique peccaret. Quia *actualiter et formaliter* excluderet charitatem, neque converteret se ad Deum; sed potius se magis ab ipso averteret ordinans non se ad Deum, sed Deum ipsum ad se. At qui Deum diligit tanquam summum bonum sibi, et simul excludit omnem voluntatem peccandi, iste elicit actum bonum et supernaturalem, provenientem scilicet ex charitate bene ordinata erga seipsum; et ideo aliquo modo se convertere incipit ad Deum, quod sufficere dicimus in Sacramento *(De amore Dei c. 27).*

hæc controversia? Nos putamus utique aliquid fluere; nam si *actus pœnitentis* sunt materia proxima Sacramenti, et si in actus pœnitentis debet inquirere Confessarius, ut certus fiat de eorum existentia ad absolutionem; debebit profecto inquirere in ipsam contritionem; ac proinde qualitates, elementa ac naturam ejus rimari penitusque perspicere, ut integritati Sacramenti prospiciat.

Quænam autem (instabis) *inter utramque sententiam est ad praxim reducibilior et opportunior?* Ex dictis facile deducitur, nos prælationem tribuere Attritionistis.

Sane *Contritionista*, si suis principiis velit esse conformis, attente perpendere debet non solum, utrum dolor de peccatis conjungatur in pœnitente cum fide et spe veniæ; sed etiam utrum ille oriatur ab amore Dei saltem initiali. Et quidem non ab amore quocumque; sed ab amore proveniente a charitate prædominante et super omnia. Quæ inspectio difficilis est, et anxietatibus plena et Confessario et pœnitenti, maxime rudi.

Attritionista e contrario non aliud debet inquirere, nisi an adsit dolor proveniens a fidei motivo, et cum spe veniæ conjunctus. Quæ duo facillime inquiruntur, *tum* a Confessario pœnitentem interrogando; *tum* a pœnitente in se ipsum reflectendo. Hic semel admissis, jam sponte sua et per se necessario præsumitur, et sequitur aliquis Dei amor inchoativus, quin ultra inquiramus ex quo motivo proveniat. Nam, ut ait Angelicus, ex hoc, quod per aliquem speramus bona, jam ipsum diligere incipimus [1].

[1] Ceterum ipsa contritio, ut jam diximus, auranda est. Quam autem facile de attritione ad contritionem progrediatur exemplo probat s. Alphonsus, *Praxis Confessarii c. 1. n. 10*: « Post debitas correctiones, sive monitiones, præstat, ut laboretur ad disponendum pœnitentem ad absolutionem per actus veri doloris, et propositi. Quocirca monitos esse volo Confessarios, perpaucos esse illos pœnitentes, præsertim rudes, qui præposito actu doloris ad confitendum accedant. Nonnulli Confessarii putant satis suo muneri fecisse, si dumtaxat hujusmodi pœnitentes sequenti modo interrogent: *Eja, postulas ne a Deo veniam de omnibus his?* (quod revera non est verus actus doloris): *te pœnitet ex corde omnium peccatorum?* Et nullo alio verbo interposito, absolutionem eis elargiuntur.

Totum ab hoc aliud est bonorum Confessariorum institutum; hi enim in primis elaborant, ut pœnitentes (sermo est de iis, qui lethalibus teneutur) verum dolorem et detestationem peccatorum concipiant. Et prius per attritionis actum eos præparant: v. g. *Fili mi, ubi nunc esse deberes et in æternum? in inferno? Ah in illo igne semper cruciandus esses! Nec tibi ulla spes amplius restaret, ut te illinc eripere posses! Ibi esses moraturus ab omnibus derelictus, a Deo rejectus per totam æternitatem! Igitur te pœnitet Deum offendisse, propter infernum quem meruisti?* Advertendum hic est non fieri actum attritionis si quis diceret, *se pœnitere peccati commissi, quia meruit infernum.* Sed opus habet, ut dicat, *se pœnitere offendisse Deum, propter quod meruit infernum.*

Q. 5. *Quomodo se gerere debet Confessarius cum pœnitente; qui dicat, se habere dolorem valde exiguum?*

R. Caveat Confessarius, ne cito credat hunc esse indispositum, et revera non habere sufficientem dolorem. Sunt enim qui, cum durius habeant temperamentum et cor minus tenerum, difficilius moventur ad dolorem sensibilem; putant ideo se carere hac dispositione.

Cum porro dolor hujus generis non sit necessarius, sed sufficiat dolor rationabilis vitæ anteactæ, et prompta voluntas eam emendandi; videat idcirco, an duo hæc adsint, nec plura requirat [1]. Adesse autem prudenter judicabit, si pœnitens admonitiones et instructiones libenter accipiat. Si conatum aliquem sincere peregerit ad emendationem obtinendam. Si paratus sit ad pœnitentiam sibi impositam pro reparandis peccatis, et si alia hujus generis præstet [2].

Quid vero (dices) *si pœnitens vere sit induratus?* Confessarius eum modo *suaviter*, modo *severe* tractabit, præmissa oratione ad Deum pro ipso; cum omnia bona descendant a Patre luminum.

Suaviter quidem, exponendo divinæ misericordiæ largitatem et amorem Jesu Christi erga peccatores; ut ejus animum erigat.

Severe exponendo divinæ justitiæ terrorem, et incomprehensibilia ejus judicia erga peccatores obstinatos; ut cor lapideum scindat [3].

Corollarium — De proposito

Propositum est *volitio absoluta, qua nempe pœnitens absolute, simpliciter et efficaciter vult ac statuit de cetero se non peccare.* Hoc porro necessarium est ad remissionem peccatorum; neque enim qui vere dolere potest, se aliquid fecisse, si non proponat se amplius illud non facere.

Q. 1. *An sufficiat propositum virtuale seu implicitum, inclusum nempe in ipso dolore? an vero requiratur explicitum et formale?*

R. In *praxi ante factum* est *tutius* illam sequi opinionem, quæ

Postea curet, ut eliciatur actus Contritionis hoc modo: *Fili mi, quid egisti? peccasti in Deum summum et infinitum bonum. Nullam illius rationem habuisti. Avertisti faciem tuam ab eo: projecisti eum post tergum tuum: contempsisti amicitiam, et gratiam ejus. Eja ergo, quia offendisti Deum bonitatem infinitam, nunc ex toto corde te pœnitet? Detestare et odio habe super omnia mala omnes injurias, quibus immerito Deum tam bonum affecisti. Nonne jam promptus es millies mori, quam hæc in posterum committere?* »

1) Hic omnino recolendus Salvatori, *Istruzione ecc. ecc.* §§ XXIII, et XXIV.

2) *V.* L'atto di contrizione dimostrato facile ecc. *Torino, Marietti* 1844.

3) *V.* Liguori, *Praxis Confessarii c.* I. § I.

docet propositum esse debere *explicitum*. Nam licet dolor et detestatio de peccato commisso jam includat necessario propositum non peccandi de cetero; Tridentinum tamen expresse meminit ejusdem propositi inquiens: *cum proposito non peccandi de cetero*.

Diximus *ante factum;* si enim quis bona fide, et cum dolore vero confessus fuerit absque explicito et formali proposito, ab onere repetendæ confessionis complures eum Bellarmino, Suarez et Vasquez eundem liberant. Quia nemo suam confessionem repetere tenetur, si jam *probabiliter* confessus valide sit; cum periculum frustrationis Sacramenti non amplius existat [1].

Q. 2. *Quœnam sunt conditiones ad propositum?*

R. Propositum debet esse *firmum, universale* et *efficax* [2]:

1 *Firmum*, id est requiritur, ut pœnitens habeat voluntatem omnino deliberatam non relabendi in peccatum; et ita sit animo dispositus, ut nullius mali timore, nullius boni cupidine peccatum in posterum admittere velit; alioquin deficeret in sinceritate — Sed quid de eo, qui asserit quidem se amplius non velle peccare; sed simul credit se relapsurum?

Layman, Suarez aliique putant hoc propositum dici posse satis firmum; quia propositum voluntatis minime relabendi consistere potest cum judicio intellectus de lapsu futuro ex cognita fragilitate.

Verum oppositum *omnino sequendum* putamus cum Concina, Croix etc. [3]. Nam licet concedamus firmum propositum voluntatis *speculative* consistere posse cum cognitione relapsus; *in praxi* tamen præbet certam suspicionem tale propositum non esse satis firmum. Nemo enim sciens, quod Deus suam gratiam *coadjuvantem* non denegat *facienti quantum in se est*, potest certo credere se ad peccata sua esse rediturum [4].

2 *Universale*, id est *ad omnia peccata mortalia* extensum.

1) *V.* Liguori, *Homo Apost. Tr.* XVI. *n.* 26.

2) « Hic ante omnia advertendum rem valde difficilem esse, quod peccatores frequenter ex consuetudine in mortalia labentes, cum vero proposito ad confessionem accedant. Quapropter in hoc Confessarius sedulo incumbere debet, maxime si pœnitens alicui vitio magnam habuerit adhæsionem » Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 451.

3) Aliud omnino esset, si non ageretur, nisi de *timore relabendi*. Nam tenent *communiter* ad verum propositum non requiri, ut nullus credatur secuturus relapsus; sed satis est hic et nunc seriam adesse voluntatem non relabendi. Cum bene possit conjungi et stare etiam *in praxi* voluntas resipiscendi cum timore relapsus ex mutatione voluntatis — *V.* Goussel, *Giustificazione* ecc. pag. 205.

4) Unde tunc recte se geret Confessarius, si talem pœnitentem priusquam absolvat disponere conetur, ut speret, non quidem per vires suas; sed per auxilium Dei a peccatis omnino liberatum iri.

Secus adhuc placeret offensa Dei: *pœnitentia*, ait Angelicus, *de peccatis mortalibus requirit, quod homo proponat abstinere ab omnibus ac singulis* [1]. Diximus: — 1 *ad omnia;* qui enim *offendit in uno, factus est omnium reus* [2]: — 2 *mortalia;* nam de venialibus sufficit, ut pœnitens proponat (si ea solummodo habeat), se abstinere ab aliquo *in specie*, absque eo quod proponat se abstinere ab omnibus *in genere;* cum venialia non excludant divinam amicitiam.

3 *Efficax:* id est aptum ad efficiendum quod proponitur. Ideo oportet, ut pœnitens non solum proponat peccatum vitare; sed etiam adhibere media ad illud vitandum idonea, et præsertim fugere occasiones proximas. Alioquin nugatoria esset resipiscendi voluntas.

Attamen non semper verum est tunc solum propositum esse efficax, quando efficitur quod proponitur: secus quoties pœnitens relabitur, toties teneretur confessiones repetere. Relapsus nempe non semper est signum mali propositi, sed sæpius dumtaxat voluntatis mutatæ; cum possit contingere, ut quis verum habeat amorem Dei etiam prædominantem, ac firmum propositum non peccandi de cetero, et nihilominus statim peccet. Sic Petrus vere proposuerat mori potius, quam Christum negare; et tamen ad primam ancillæ vocem cum negavit [3].

Articulus II. — DE CONFESSIONE

Q. *Quomodo definitur Confessio Sacramentalis?*

R. Confessio Sacramentalis, quam Græci *Exomologesim* appellant, definitur: *accusatio propriorum peccatorum post Baptismum commissorum, legitime facta Sacerdoti competenti, ad eorum remissionem virtute clavium Ecclesiæ obtinendam.*

Dicitur 1 *accusatio*, quæ nempe fit animo sese reum demonstrandi. Unde non sufficit mera historica narratio;

2 *Propriorum peccatorum*, ut indicetur materiam confessionis esse peccata propria, non vero tentationes aut culpas alienas;

3 *Post Baptismum commissorum;* quia peccatum originale, vel actualia ante Baptismum commissa clavibus Ecclesiæ non subsunt. Hoc enim Sacramentum per modum judicii institutum est; at Ecclesia non *judicat de iis, qui foris sunt;*

4 *Legitime facta Sacerdoti competenti*, nempe facta cum debitis

1) 3. p. q. 87. a. 1. 2) Jac. 1.

3) Aliud tamen esset, si pœnitens plerumque statim ceciderit, post duos nempe vel tres dies, quin aliquo modo tentationi obstiterit. Tunc enim videtur moraliter certus doloris ac propositi defectus — *V.* Careno *Delle regole ecc. Esame* v, vi, vii.

conditionibus coram Sacerdote, qui hac de re necessariam habeat jurisdictionem;

5 *Ad eorum remissionem;* sicque Confessionis sacramentalis cognoscitur et finis et effectus;

6 *Virtute clavium*, id est potestate a Christo Domino suæ Ecclesiæ tradita. Ducitur similitudo a clavibus, quia peccatorum remissione cœlum aperitur clausum, clauditur infernus apertus.

§ I. — *De Confessionis Sacramentalis* institutione

Q. *An Confessio sit juris divini, an humani?*

R. Tradidere *Lutherus* et *Calvinus* confessionem, prout in usu nunc est, esse juris mere Ecclesiastici, nec ante Lateranense IV habitum anno 1215 sub Innocentio III, fuisse institutam [1]. Confessionem idcirco turpissimis dicteriis insectantur: Calvinus eam *tyrannidem* vocat: Lutherus *cruentissimam carnificinam:* eorum vero discipuli *tormentum Innocentianum.*

Nos tamen de fide dicimus, *confessionem esse institutionis divinæ.*

Prob. 1 *Ex ss. Literis:* Christus sic Apostolos alloquitur: *accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt* [2]. Quibus verbis Christus Apostolos suos, eorumque in Sacerdotio successores instituit uti judices, qui juxta prudentiæ regulas peccata remitterent aut retinerent. Sed nequeunt judices officii sui partes implere, causa incognita; nec prudens esse potest eorum sententia in pœnitentibus ligandis sive solvendis, nisi ipsorum delicta et animorum affectiones cognoverint. Atqui cognitio hæc acquiri non potest, nisi per confessionem illam, qua pœnitens conscientiæ suæ sinus atque recessus evolvat et explicet.

2 *Ex traditione:* quod universa semper tenuit et tenet Ecclesia, nec ullo in Concilio legitur fuisse institutum, illud a Christo Domino, et Apostolis provenire merito existimatur. Atqui confessionem Sacramentalem semper tenuit et tenet Ecclesia universa, neque ullo in Concilio eam legimus fuisse institutam.

Testes sunt omnia tam Latinorum quam Græcorum et Orientalium *Ritualia* — Testes sunt omnes Patres. Nos duos proferemus: s. Cyprianus, qui sæculo III floruit, sic pœnitentium confessiones describit: *animi sui pondus exponunt: salutarem medelam parvis licet et modicis vulneribus exquirunt* [3]. Hic agit s. Doctor de peccatis *parvis*

1) Est tamen indubitatum, Concilium dumtaxat determinasse tempus hujus præcepti implendi. 2) Jo 20. 3) L. de *lapsis.*

et *modicis*, quæ non erant obnoxia pœnitentiæ publicæ; ideoque loquitur de confessione vere Sacramentali — S. Gregorius Nissenus, qui vixit sæculo IV, sic peccatores hortatur: *sume Sacerdotem ut patrem: audacter ostende illi, quæ sunt recondita: animi arcana tanquam occulta vulnera medico retege.* Hic quoque agitur de confessione illa, qua aperiuntur peccata secreta; et ideo agitur de confessione Sacramentali [1].

3 *Ex Ecclesiæ definitionibus:* unam seligimus præclarissimam latam in Tridentino: *universa Ecclesia semper intellexit institutam etiam esse a Domino integram peccatorum confessionem, et omnibus post Baptismum lapsis jure divino necessariam existere* [2] Et deinde definit: *siquis negaverint Confessionem sacramentalem vel institutam, vel ad salutem necessariam esse divino .... anathema sit* [3].

Mirum sane, quod Protestantes contra hanc institutionem adeo insurgant; cum illius vestigium vel in ipsa Veteri Lege habeatur. Siquidem divinæ legis transgressores etiam tunc peccatum suum confiteri tenebantur: pro illis Sacerdos orabat, sacrificium offerebat, et ita venia obtinebatur [4].

Imo ad hoc remedium suscipiendum ipsa natura nos impellit. Homo enim allevare se sentit peccati sui manifestatione; remorsus extinguit; et pacem, quam amiserat peccando, confessione invenit [5].

§ II. — *De Confessionis Sacramentalis* præcepto

Q. 1. *An Confessio Sacramentalis sit præcepta?*

R. *Affirmative:* adest præceptum Confessionis Sacramentalis jure tam *divino*, quam *ecclesiastico* pro iis omnibus, qui post baptisma mortaliter peccaverunt.

Præceptum *divinum* habetur illis verbis Tridentini: *si quis negaverit confessionem sacramentalem vel institutam, vel ad salutem necessariam esse jure divino .... anathema sit* [6].

Præceptum *ecclesiasticum* in Lateranensi IV editum est per celebre

1) Unde si quando Patres videntur confessionem reprobasse, hoc de *confessione publica* intelligendum est, quæ tunc temporis erat in usu; quæque aliquando erat occasio scandali. Talis fuit illa, quam Nectarius Patriarcha CP. abrogavit versus finem sæc. IV, ut invicte probant eruditi — *V.* Muzzarelli, *Il buon uso della Logica, Opusc.* XIII — Billuart - Klee etc.

2) Sess. 14. cap. 5. 3) Sess. 14. c. 6. 4) Lev. 5.

5) *V.* Wiseman, *Conferenze ecc.*, Conf. 10. — Scotti, *Teoremi ecc.*, *Teor.* III, *par.* 2. — Hay, *Il cristiano sincero istruito nella fede di G. C.; Roma* 1845, *T.* 2. *pag.* 213. 6) *Sess.* 14. *c.* 6: quod idem habetur *can.* 7 *et* 8 — *V.* etiam dicta § 1.

hoc decretum: *omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno confiteatur fideliter proprio Sacerdoti* [1]. Et Tridentinum eos anathematizat, qui dicunt, ad confessionem non teneri *omnes et singulos utriusque sexus fideles juxta magni Concilii Lateranensi constitutionem semel in anno* [2].

Hoc vero præceptum obligat omnes quos respicit, *sub gravi;* cum agatur de materia per se gravi — Imo Concilium Lateranense in transgressores pœna tulit, *tum* prohibitionis ab ingressu Ecclesiæ; *tum* privationis sepulturæ ecclesiasticæ.

Q. 2. *Quosnam obligat præceptum divinum confessionis?*

R. Præceptum divinum confessionis illos omnes obligat, qui mortali peccato se commacularunt. Nam sine ista pœnitentia vel in re, vel in voto non fit remissio.

Obligat autem aliquando *per se;* aliquando vero *per accidens:*

Obligat *per se* juxta omnes in *mortis articulo,* et in *gravi vitæ periculo,* vel *probabili* non amplius confitendi; ne scilicet contingat præceptum hoc nunquam impleri; aut ne in hujusmodi rerum adjunctis negligantur media ex *præcepto divino* ad salutem necessaria, inter quæ Sacramentalis confessio merito recensetur. Sic v. g. tenebuntur confiteri ingredientes periculosam navigationem vel conflictum. Item mulieres non satis robustæ primum parituræ, vel quæ solent habere partus difficiles. Item damnati pœna capitali; vel habentes signa impendentis mortis etiam naturalis.

Obligat vero *per accidens:* — 1 quando sumenda est *Eucharistia,* si eam sumpturus versetur in culpa mortali ex Dei ipsius præcepto [3];— 2 quoties id necessarium sit ad gravem aliquam *tentationem* superandam; medium enim debet, qui finem debet; — 2 si quis debeat esse in *statu gratiæ,* et nequeat actum elicere perfectæ contritionis; tunc enim una justificationis via hoc Sacramentum est.

Sed numquamne (dices) *extra prædictos casus præceptum divinum confessionis per se obligabit?* R. Est *commune* cum d. Thoma [4], hoc præceptum *per se* non obligare statim post peccatum, cum nihil tale præcipiatur, atque hoc præceptum sit affirmativum; quod ideo non obligat pro omni tempore. Attamen *communius* ajunt illud obligare sæpius in vita.

Quod quidem videtur *probabilius;* nam hoc divinum præceptum Christus reliquit determinandum ab Ecclesia. Ecclesia autem in

1) Can. 21.
2) Sess. 14. c. 8.
3) *V. de Eucharistia.*
4) In 4. D. 17. q. 5. a. 1. q. 4.

decreto Lateranensi determinavit illud obligare saltem semel in anno. Ita Croix, Granata, Ledesma, Salmanticenses et alii.

Q. 3. *Quandonam obligat præceptum Ecclesiasticum Confessionis?*

R. Ex Lateranensi decreto patet præceptum Ecclesiasticum confessionis obligare *saltem semel in anno*. Hinc recte ajunt Concina, Lugo, Holzman, Suarez, quod per se loquendo annus esset computandus a januario ad decembrem; spectata tamen universali consuetudine, hodie computatur a Paschate ad Pascha.

Diximus *saltem semel in anno*: unde qui prævidet sibi imposterum non fore commoditatem confitendi toto anno, debet confessionem prævenire, si peccavit mortaliter, ut ajunt Busembaum, Lugo etc.; quia iste jam obligationem contraxit [1].

Q. 4. *Quosnam obligat præceptum Ecclesiasticum Confessionis?*

R. Lateranense decretum ad confessionem obligat omnes fideles peccatores, nisi eos impotentia excuset. Ergo etiam *impuberes*, imo etiam *pueros*, qui nondum septennium compleverint, si sciant discernere inter bonum et malum; jam enim tunc verificaretur, quod *ad annos discretionis pervenerint*. Quod si de discretione dubitetur, nec brevi possit dubium resolvi, docent Croix, Diana, Gobat, Layman Mazzotta, Sporer aliique *communissime*, pueros esse sub conditione absolvendos; ne forte diu maneant *in mortali* [2].

Quid vero (dices) *de illis resolvendum, qui non habent, nisi venialia? obligantur ne ad annualem confessionem?*

Alii affirmant illos ad confessionem annualem teneri, si non ex præcepto divino, saltem ex institutione Ecclesiæ; cum hæc dicat obligari omnes *et singulos*.

Alii vero eos obligant non ad se confitendum; sed saltem ad se Sacerdoti præsentandum, ut sic minas Ecclesiæ evadant in eos latas, qui non confitentur. Utramque sententiam refert Angelicus, nec tamen eligit [3].

Sed *communis* sententia et *verior* docet cum d. Antonino, Billuart, Cano, Cajetano, Layman, Lugo, Suarez, etc. a tali onere solutos esse omnes qui *mortaliter* non peccaverunt. Nam præceptum canonis

1) Non tamen tenetur prævenire qui habet mortale, et timet ne obliviscatur illius, ut cum *communi* ait Lugo, Coninchius, et alii. Nam præceptum est tantum confitendi suo tempore peccata, quæ memoriæ occurrunt, examine præmisso.

Neque iste tenetur peccata sua scripto mandare, ut cum eodem Lugo docet Billuart; nam conservatio scripturæ est exorbitans; imo periculosa, cum de facili aliis possit innotescere.

2) V. *De Sacram. in genere*, cap. 2.

3) In 1. D. 17. q. 3. a. 1. q. 3.

Lateranensis est tantum determinativum divini præcepti, ut expresse tradit Tridentinum [1]; atqui divinum præceptum non obligat ad confessionem venialium. Adde non esse verisimile, quod Ecclesia in condendo hoc præcepto aliud intenderit, quam intenderit Christus, scilicet reconciliationem peccatoris. Adde pœnam, quæ indicitur, graviorem esse, quam ut pro omissione confessionis venialium infligatur [2].

Q. 5. *An qui præcepto Ecclesiastico confessionis annuæ non satisfecit, teneatur satisfacere quamprimum?*

R. Sententia *communior*, quam sequimur, affirmat utique eum, qui præcepto Ecclesiastico confessionis annuæ non satisfecit, teneri satisfacere quamprimum. Quia terminus non apponitur ad obbligationem finiendam; bene vero ad eandem non differendam, ut patet ex illis verbis: *saltem semel in anno*. Proinde eam differens *probabiliter* peccat *toties mortaliter*, quoties oblatam confitendi occasionem neglexerit. Ita *communius* docent Gonet, Lugo, Navarrus, Tournely cum Benedicto XIV [3].

An (quæres) *qui anno sequenti confitetur peccata præteriti anni satisfaciat præcepto utriusque anni?*

Audiatur *Liguori* [4]: « Alii affirmant, alii vero negant. Sed verior sententia Castropalao, Vivæ, Hurtadi, Salmanticensium etc. distinguit:

Si ipse confitetur peccata mortalia tam præteriti, quam presentis anni, tunc recte satisfacit utrique præcepto; quia jam præcepti finem adimplet, qui est reconciliatio cum Deo a peccatis illius anni.

Non ita vero si confitetur peccata tantum præteriti anni in posteriore anno. Si post peractam confessionem labitur in alia peccata mortalia, tenetur iterum confiteri, ut satisfaciat præcepto posterioris anni; dum communiter dicunt Suarez, Layman, Castropalaus, Salmanticenses, Lugo etc. quod si quis in principio anni confitetur sola venialia, tenetur denuo confiteri. Itaque illa confessio mortalium prioris anni non habet vim satisfaciendi præcepto anni posterioris ».

Q. 6. *An præcepto annuali satisfiat per confessionem invalidam?*

R. Negative: per confessionem invalidam non fit satis præcepto:

1 Quia confessio, quæ præcipitur, debet esse Sacramentum completum, et apta de se ad peragendam reconciliationem cum Deo;

1) Sess. 14. cap. 5 in fine.

2) In hac autem re, cum agatur de internis, utique fideli credendum est; attentis tamen illius moribus, ne sub hac larva præceptum violet.

Quamquam hæc quæstio speculativa est; qui enim sola venialia habet, ne dum semel in anno, imo sæpissime confiteri solet.

3) *V.* Liguori, *Homo Apost. Tr.* XII, *n.* 36.

4) *Homo Ap. Tr.* XII *n.* 37; et *Opus Mor. l.* 6. *n.* 669.

2 Quia Ecclesia hoc tulit præceptum, ut præceptum divinum semel saltem in anno impleretur; atqui præceptum divinum respicit confessionem validam;

3 Quia proscripta est ab Alexandro VII hæc n. 14 propositio: *qui facit confessionem voluntarie nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.*

Q. 7. *An satisfaciant præcepto non confitentes proprio Parocho?*

R. Tres summi Pontifices quæstionem definierunt, docentes utique satisfacere confessionis præcepto eum, qui non confitetur proprio Parocho — Sunt *Alexander* IV sæculo XIII contra Guillelmum a s. Amore Parisiensem — *Joannes* XXII sæculo XIV contra Joannem Poliacum item Parisiensem — Et *Clemens* VIII sæculo XVI in Bulla *Significatum* contra nonnullos Parochos Diœcesis Atrebatensis in Belgio.

Quare *communiter* tradunt Capite *Omnis* nomine *proprii Sacerdotis* intelligi quidem Parochum; sed sine exclusione Episcoporum et Sacerdotum, qui sint ab Ordinario approbati. Talis revera est ubique consuetudo [1].

Non tamen quælibet confessio ad satisfaciendum sufficit; sed ea talis sit oportet, ut veras præferat *conditiones*. Si ergo:

§ III. — *De Confessionis* conditionibus [2]

Q. *Quod sunt conditiones ad confessionem?*

R. Sexdecim *conditiones* numerat Angelicus hisce versiculis [3]:

Sit *simplex, humilis* confessio, *pura, fidelis,*
Atque *frequens, nuda, discreta, libens, verecunda,*
Integra, secreta, lacrymabilis, accelerata,
Fortis et *accusans*, et sit *parere parata.*

1 *Simplex,* idest veritatem *simpliciter* dicens sine admixtione rerum, quæ ad confessionem minime pertinent. *Et qui indigent consolatione propter tribulationes, vel consilio propter dubia, post confessionem et absolutionem talia dicant; et non misceantur in confessione, ne contritionis vim diminuant.* Ita d. Antoninus [4];

2 *Humilis:* tam *interne,* ut malitiam sui peccati pœnitens tribuat sibi, non dæmonis tentationibus vel gratiæ defectui; quam *externe,* ut nempe confessio fiat sine audacia vel jactantia, cum habitu decenti, capite detecto, genibus flexis et armis depositis. Non enim venit pœnitens quærere sui excusationem ac ostentare virtutem; sed suam recognoscere ac fateri malitiam, et infirmitatem.

1) Imo S. C. Episc. anno 1584 declaravit, quod si Episcopus juberet, ne quis confessiones audiret sine licentia Curati, talis decreti nulla habenda sit ratio.

2) *V.* Liguori, *Homo Ap. Tr.* XVI. *nn.* 27, *et seqq.*

3) Supp. q. 9. a. 4. 4, P. 3. t. 14.

Synodus Novariensis prohibet Ecclesiasticis, ne accedant peccata expiaturi cum vestibus sacris, aut superpelliceo; *quia ea ornamenta (innocentiæ symbola et gradus prærogativæ) reorum personæ non sunt consentanea* 1;

3 *Pura*, id est cum solo fine obtinendi veniam peccatorum virtute clavium; cum ideo confessio instituta sit. Unde peccant, qui alio fine confitentur, v. g. captandi bonam famam vel benevolentiam.

4 *Fidelis* seu *verax*, id est peccatum exponens sine ullo mendacio et æquivocatione. Id sane requiritur *essentialiter*, quando agitur de materia *substantiali* et *necessaria*; alioquin in re gravi deciperetur judex. Hinc fatentur omnes, me graviter peccaturum: — 1 si *mortale* quod teneor confiteri, et puto esse tale, negem vel tegam ita, ut a confessario non intelligatur; — 2 si mihi ipsi *mortale* aliquod *falso* imponam (nisi id contingat ex simplicitate vel scrupulo); est enim contra charitatem in me ipsum; — 3 si negem vel mentiar circa peccata etsi *jam confessa et absoluta*, quando Confessarius tanquam judex aut medicus de iis aliquid exquirit utpote necessarium ad *præsentem* confessionem; nam in substantialibus deciperetur confessarius 2.

Non ita tamen esset ex *vera* et *communi* sententia, si non ageretur nisi de materia libera et non pertinente, neque necessaria ad Sacramentum. V. g. si historiam falsam quis narret; quia falsitas signi in accusatione circa materiam accessoriam non facit sententiam irritam. Unde iste tantum peccat *venialiter*, cum injuriam *gravem* non irroget neque Confessario neque Sacramento 3.

5 *Frequens* juxta pœnitentis conditionem et confessarii judicium. Nam qui non vult insordescere, necesse habet, ut frequenter pulverem excutiat inter hujus vitæ vias 4.

Merito ergo *Synodus* Novariensis quoad Ecclesiasticos, si *in Majoribus* sint constituti, præcipit ut singulis Dominicis, solemnibusque festis confiteantur. Si

1) Pag. 117.

2) Imo pœnitens, qui affirmat peccatum mortale quod minime fecit, vel negat quod fecit, duplex *mortale* committit: unum *sacrilegii* contra virtutem *Religionis* ob reverentiam Sacramento debitam; alterum *mendacii* sibi graviter perniciosi, scilicet contra virtutem *veracitatis*.

3) Idem dicendum est cum *communi*, siquis *vel* neget peccatum veniale commissum. *Vel* mortale quidem, sed alias jam confessum et absolutum. *Vel* si falso se accuset de veniali, modo det aliam materiam pro Sacramento conficiendo; tunc enim cum suo effectu non frustretur, non habebitur nisi culpa levis.

4) *V.* Guida alla soda virtù, *Torino*, *Marietti* 1841 — Salvatori, *Riflessioni*, p. 1. § 2, 3, etc — Castelvetere, *Direttorio ascetico-mistico p.* 3, *c.* 17 — Segneri, *Il penitente istruito a ben confessarsi*, *c.* 15.

in Minoribus, ut confiteantur singulis mensibus, item majoribus festivitatibus — Quoad *sæculares* vero jubet, ut a proprio Parocho suadeatur accedendum *crebro per annum, solemniorum potissimum occasione dierum, non absque multiplici indulgentiarum emolumento* 1;

6 *Nuda*, nempe libera a verborum ambagibus, vel inani circuitu. Neque agitur de minuenda culpa; sed de venia obtinenda.

7 *Discreta*, tam in explicando peccato honestis verbis, quam in eligendo docto et pio confessario; ne loco medicinæ hauriatur venenum.

8 *Libens*, nempe voluntaria, id est non coacta timore sive domini sive parentum, ut solet evenire in servis et filiis. Alioquin confessio de corde non prodiret.

6 *Verecunda*, nempe cum animi vultusque pudore; neque enim illum veraciter pœnitere dicitur, qui peccata suo modo historico confessario simpliciter enarrat.

10 *Integra* quoad *peccata mortalia*. Quæ enim intra se peccator retinet, ea et apud Deum retenta sunt; nam peccata tegere est sinu serpentem fovere, qui nos lethaliter interficiat 2.

11 *Secreta*, id est soli Sacerdoti facta. Idque non quidem ex necessitate, quasi nempe non valeat si publica sit; sed ex usu rationabili Ecclesiæ.

Quoad modum, ait Tridentinum, *confitendi secreto apud solum Sacerdotem, etsi Christus non vetuerit, quin aliquis in vindictam suorum scelerum et sui humiliationem cum ad aliorum exemplum, tum ad Ecclesiæ offensæ ædificationem, delicta sua publice confiteri possit; non est tamen hoc divino præcepto mandatum, nec satis consulte humana aliqua lege præciperetur, ut delicta præsertim secreta, publica essent confessione aperienda* 3. Ideo publica confessio, qualis fit in imminenti plurium naufragio, vel per interpretem, non obligat (saltem quoad peccata secreta), nisi ex charitate sui illum, qui in articulo mortis dubitat de contritione. Imo tunc adhuc sufficit confiteri quæ faciunt minorem infamiam, et etiam unum veniale (ut habeatur materia Sacramenti); nam obligatio non adest publice occulta confitendi. Hinc idem Tridentinum ait: *si quis dixerit modum secrete confitendi soli Sacerdoti, quem Ecclesia catholica ab initio semper observavit et observat, alienum esse ab institutione et mandato Christi, et inventum esse humanum, anathema sit* 4.

12 *Lacrymabilis*, id est cum dolore conjuncta, ut nempe sit confessio nostra sacramentalis.

1) Pag. 116, et 162.
2) *V*. Careno, *Delle Regole ecc. Esame* XV.
3) Sess. 14 cap. 5.
4) Sess. 11. can. 6.

13 *Accelerata*, nempe non adeo dilata post peccatum, ne agglomerentur peccata peccatis; cum unum suo quasi pondere ad aliud trahat [1]. Et hæc dilatio magis timenda est, si sit circa peccata sensus; nam et Deum maxime irritat, et dæmoni vires addit, et passionem acuit, et culpæ ruborem minuit, et emendationis desiderium extinguit, et fidem ipsam vulnerat; sicque tandem in profundum venitur.

14 *Fortis*, in superando nempe timore, quo pœnitens sæpe concutitur in manifestandis culpis gravioribus et turpioribus.

Consideret pœnitens melius esse uni tantum peccata salutariter aperire, quam coram omnibus in ultima die maximo ac insalutifero rubore aperta eorum manifestatione perfundi [2]. Quia in re monet d. Bonaventura plurimum conferre, si ante omnia ea aperiantur peccata, quæ majori nos confusione afficiunt [3].

15 *Accusans*, nempe non se excusans, ut sæpe faciunt nonnulli qui peccata sua referunt in alios, v. g. filii in parentes, uxor in maritum, et vicissim; confessio enim est sui accusatio, non aliorum [4].

16 *Parere parata*, confessario nempe in iis, in quibus pœnitentes obedire tenentur, ut in acceptanda pœnitentia, in proxima occasione fugienda etc. Secus pœnitens non sincero animo dispositus esse poterit; nempe enim ille efficaciter vult sanari, qui experti medici præscriptiones negligit atque aspernatur.

Ex his conditionibus *aliæ* ad validitatem requiruntur, *aliæ* non. Prout vel ad confessionis essentiam pertinent, vel tantummodo ad perfectionem.

Ad essentiam autem maxime pertinet *integritas*.

N. 1. — De *integritatis* necessitate ad confessionem [5].

Q. 1. *Quænam integritas ad confessionem requiritur?*

Nota. Integritas Confessionis alia est *materialis*, alia *formalis*.

Prima integritas est *accusatio omnium peccatorum mortalium, quorum pœnitens reus est.*

Altera est *accusatio mortalium, quorum post diligens examen sibi conscius est, et quæ hic et nunc confiteri tenetur.* Hoc posito:

R. *Integritatem materialem*, et in ejus defectu *formalem* divino jure esse necessariam ad confessionem ita expresse definivit Tridentinum:

1) *V.* Segneri, *Opus laud.*

2) Lettere d'un antico Missionario dell'America sulla prima Comunione, Milano, *Lett.* XVI — P. Vega, *Casi della confessione sacrilega ecc.*

3) De *purit. conscientiæ.*

4) *V.* Careno, *Delle regole ecc. Es.* XVI.

5) *V.* Liguori, *Opus Mor l.* 6. *nn.* 465 *et seqq.*

si quis dixerit in Sacramento Pœnitentiæ ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino confiteri omnia et singula peccata mortalia, quorum memoria cum debita, et diligenti præmeditatione habeatur: etiam occulta, et quæ sunt contra duo ultima decalogi præcepta: et circumstantias, quæ peccati speciem mutant; sed eam confessionem tantum esse utilem ad erudiendum et consolandum pœnitentem, et olim observatam fuisse tantum ad satisfactionem canonicam imponendam.... anathema sit [1] — Id suadet etiam ratio; quia sine tali integritate neque posset recte administrari judicium Sacramentale, neque servari æquitas in statuendis pœnis.

Quod vero in defectu *integritatis materialis* sufficiat ad confessionem integritas ipsa *formalis*, declarat ipsum Tridentinum inquens: *constat nihil aliud a pœnitentibus exigi, quam, ut postquam quisque diligentius se excusserit, et conscientiæ suæ sinus omnes et latebras exploraverit; ea peccata confiteatur, quibus se Dominum Deum suum mortaliter offendisse meminerit. Reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eadem confessione inclusa esse intelliguntur* [2].

Ex quibus duo deducere est:

Primo ad integritatem conducere: — 1 *numerum peccatorum*; ait enim Tridentinum confitenda esse *singula peccata*; — 2 eorumdem *species morales*; alioquin non aperirentur peccata prout sunt, cum non omnia in uno genere malitiæ conveniant; — 3 *circumstantias, quæ mutant speciem*, ut docet idem Concilium. Idem est de *actu externo, effectuque malo* inde secuto; quia *ille* facit moraliter cum actu interno unum actum completum, *iste* pertinet quodammodo ad objectum peccati, estque malus effectus liberæ causæ.

Secundo diligens conscientiæ *examen* requiri; neque enim *sine diligenti præmeditatione*, ut verbis utamur Tridentini, omnes animi nostri sinus perscrutari possumus.

Hac tamen in re hæc sunt notanda: — 1 quod diligentia æstimanda est pro capacitate pœnitentis, temporis mora, et ceteris circumstantiis; — 2 quod sufficit diligentia illa, qualem vir prudens in arduis negotiis adhibet, ut habet Catechismus R.; — 3 quod post hanc diligentiam non tenetur pœnitens de anteacta vita ulterius cogitare.

Q. 2. *An Confessarius numerum peccatorum exquirere teneatur?*

R. Graviter sane deficiunt in officio suo Confessarii, qui numerum peccatorum non exquirunt; cum non pauci ex pœnitentibus de illo sese accusare haud studeant.

1) Sess. 14. can. 7. 2) Sess. 14. cap. 5.

Nihil sane *facilius* est, quam pœnitentem absolvere postquam obiter ac generatim se de illa vel hac peccati specie incusavit [1]. Sed nihil *damnabilius* pro ipso pœnitente, qui in re omnino præcepta, atque ad salutem necessaria deficit; nihil *terribilius* pro confessario, qui illum deficere patitur, Sacramenti necessariam integritatem contemnit, atque perfunctorie rem adeo gravem prosequitur [2].

Non negamus tamen, quod Confessarius non debeat esse nimis anxius in inquirendo peccatorum numero a consuetudinariis; quia sæpe est impossibile eundem habere. Adde, quod isti pœnitentes plerique ad interrogationum importunitatem declinandam solent divinando respondere *centies, millies*.

Quare melius tunc se geret, si diligenter moram consuetudinis exquirat. Et pœnitentem interrogando de lapsibus plus minusve in die, in hebdomada, in mense, saltem in confuso numerum apprehendat, quin judicium faciat omnino certum cum tanto errandi periculo.

Sed quomodo (inquies) *numerus peccatorum erit aperiendus a pœnitente, qui eum certo non novit?* Debebit iste aperire numerum vero proximiorem sub consueta clausula: *circiter*, vel *plus minusve*.

Advertatur tamen, quod *clausula hæc* non comprehendit quemlibet excessum, vel defectum notabilem; sed modicum, qui major esse poterit vel minor, habita relatione ad numerum ipsum certum. Unde generatim docent Theologi relate ad tria excessum et defectum modicum esse *unum;* relate ad decem esse *duo;* relate ad triginta esse *tria;* relate ad centum esse *decem*. Illud autem *aliquoties* se extendit ad duo vel tria; illud *sæpius* ad quinque vel sex, ut notat Voit [3].

Quod si nec ipse *numerus probabilis, et vero propior* haberi poterit, satis erit si pœnitens suam aperiat peccandi consuetudinem,

1) Careno, *Delle Regole ecc. Es.* XIV, sic urget confessarios: « non vi stancate, massimamente nelle parrocchie di campagna, di correggere l'uso troppo invalso e diffuso di accusarsi in generale, e quasi in astratto. Dirà, per esempio: *sono andato in collera;* ma spiegatevi, se gagliarda o leggiera; se usciste in maledizione o imprecazione, e qual male avete imprecato; se con desiderii di vendetta, e quale vendetta; se gli avete detto strapazzi o contumelie... Dirà: *ho commesso disonestà con altra persona;* ma dite quale disonestà; con persona di quale stato; se voi induceste quella persona al peccato; se vi concorse scandalo rapporto ad altre persone che se ne siano accorte ».

2) Quæ autem et quomodo *interrogationes* fieri debeant, v. inferius *c. 4. a. 4.* § 3.

3) Unde si quis confitetur, se commisisse decem mortalia *circiter*, si postea recordetur ea certo fuisse undecim; non ideo tenetur undecimum de novo confiteri. Nam omnia undecim sunt directe remissa; quia in illo *circiter* ex communi loquendi modo jam includitur numerus etiam undecimus.

Aliter esset, si numerus esset excessivus, ut non censeatur inclusus in tali locutione; tunc utique aperiendus est excessus — *V.* Liguori, *Opus Mor. l. 6. n.* 478.

dicendo tempus et frequentiam in die, in hebdomada, in mense, in anno; impossibilium enim nulla est obligatio.

Q. 3. *An circumstantiæ peccati sint de Confessionis integritate?* [1]

R. Quoad peccati circumstantias, quæ *speciem mutant* [2], definitum jam est in Tridentino, easdem aperiri debere. Habentur enim hic totidem peccata in uno et eodem actu moraliter distiucta.

Quoad illas vero circumstantias, quæ intra eandem speciem notabiliter tantum peccatum *aggravant*, adsunt tres sententiæ.

Alii cum Antoine, Cano, Concina, Gonet, Sanchez, Sylvio, Suarez etc. *valde probabiliter* docent etiam has circumstantias esse aperiendas; quia aliter non satis perciperetur status pœnitentis. Hæc videtur sententia Catechismi Romani.

Alii cum Busembaum, Layman, Sporer etc. adhuc affirmant; sed tantum de illis circumstantiis, quæ respiciunt integritatem substantialem peccati, ut est quantitas furti, et gradus conjunctionis in incestu. Quia secus, ut dicunt, confessarius debitum judicium substantiæ peccati formare non potest.

Verum *absolute* et *communius* negant alii cum Cassabutio, Lugo, Navarro, Holzman, Paludano, Salmanticensibus, Soto, Toleto, Vasquez, et ss. Antonino, Bernardo ac Bonaventura. Idque nobis *per se loquendo* est *probabilius*:

1 Quia Tridentinum non alias memorat circumstantias aperiendas præter eas, quæ *peccati speciem mutant*. Ergo non obscure videtur existimasse has sufficere ad hoc, ut Confessarius rectum efformet judicium de gravitate criminum, et de pœna imponenda. Neque enim hic omnimoda, sed quædam tantum æqualitas requiritur.

2 Quia si aliter esset, pœnitentes semper inter angustias fluctuarent; cum semper dubitare possent de integritate confessionum suarum in determinando quæ circumstantiæ *graviter*, quæ *leviter* aggravant [3].

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 468; *et Homo Apost. Tr.* XVI. *n.* 29.

2) Rudibus ad dignoscendas circumstantias explicatu necessarias hanc tradit regulam Careno, *Delle Regole, etc. Es.* XIV: « quando la persona, e. g., con cui avete peccato, il luogo dove peccaste, il modo con cui avete commesso il peccato o simili, vi svegliano un più vivo rimorso, accusate queste circostanze, che sarà poi delle parti del confessore il fare col suo giudizio il discernimento fra quelle circostanze che cambiano specie, o l'aggravano solamente ».

3) Hic ad rem Gousset, *Giustificazione etc.* « A qualunque opinione s'attenga in questo proposito un pastore di senno, s'asterrà così sul pergamo come nel sacro tribunale, dal risolvere una quistione che lo stesso Tridentino lasciò intatta; o dal dare per certa una opinione riguardata dalla santa Sede siccome dubbiosa.

Benedetto XIII, nella sua Istruzione italiana posta in fine del Concilio da lui celebrato l'anno 1725, dopo aver dichiarato doversi manifestare le circostanze mutanti specie,

3 Quia nemo tenetur servare legem dubiam; atqui lex confitendi circumstantias notabiliter aggravantes est saltem dubia, uti dicunt Cabassutius, Lugo, Roncalia, et Salmanticenses cum Benedicto XIV [1].

4 Negari insuper non potest s. Thomam esse pro hac sententia, ait enim: *circumstantiæ aggravantes, quæ aliam speciem peccato non tribuunt, vel quæ tribuunt quidem, sed non mortalis peccati; non sunt de necessitate confessionis* [2].

Diximus *per se loquendo;* nam *communissime* excipitur casus, quo agatur de circumstantia *vel* quæ inducat censuram aut reservationem. *Vel* quæ peccatum transferat de veniali in mortale, ut quantitas gravis in furto. *Vel* circa quam ad necessariam pœnitentis ipsius directionem Confessarius prudenter interroget. Tunc enim Confessarius, uti medicus et judex jus habet, ut sibi veritas aperiatur; ideoque debitum habet pœnitens respondendi.

Unde infertur, quod licet non teneatur pœnitens per se loquendo aperire habitum peccandi, quia præterita peccata non sunt nova circumstantia speciem mutans peccati præsentis, tenetur tamen per accidens, si Confessarius interroget; cum id necessarium sit ad pœnitentis dispositionem indagandam [3]. Hinc contraria propositio sub *n.* 58 ab Innocentio XI damnata est [4].

aggiugne: *Quanto poi alle circostanze che non mutano la specie del peccato, ma notabilmente l'aggravano, due sono le opinioni de' dottori. Altri affermano l'obbligo di spiegarle in confessione; altri lo negano. In somma abbiate per massima che il penitente è obbligato sempre a rispondere con verità quando il confessore lo interroga intorno a' suoi peccati per sapere lo stato di sua coscienza.*

L'accennata controversia ne porge il destro di fare un'osservazione che non riuscirà inutile ai confessori, specialmente novelli. Non essendo con certezza provato l'obbligo di manifestare in confessione le circostanze notabilmente aggravanti: e d'altra parte tornando meglio, a cose eguali, l'andar con riserbo, che non l'eccedere nelle interrogazioni relative al sesto precetto, ed agli obblighi conjugali; il confessore potrà, senza rischio pel ministero, limitarsi a quelle che giudica necessarie per rilevare le circostanze mutanti le specie del peccato. Nè si dimenticherà mai, che s'ei dee procurar l'integrità della confessione, gli corre anche più stretto dovere di non iscandolezzare i penitenti, e di fuggire tutto quello che varrebbe a scemare in essi l'idea che aver debbono della santità e della modestia sacerdotale ».

1) *Notificatione* LXXX. 2) In 4. D. 16. q. 3. a. 2.

3) *V.* Bolgeni Teologo della s. Penitenziaria, *Il possesso principio fondamentale per decidere i casi morali,* Roma e Brescia, *nn.* 173 *et seqq.*

4) Sed (dices) cum prima opinio sit *tutior,* ideo servanda in materia Sacramenti, ne scilicet illud exponatur periculo nullitatis.

Verum hoc procedit cum agitur de valore Sacramenti; secus de integritate. Nam quantum ad valorem certum est sufficere integritatem formalem, quæ jam habetur in nostro casu. Hinc sequitur, quod quælibet opinio *vere probabilis* negans aliqua peccata differre specie, non subjacet damnationi; quia si forte ante Deum est falsa, nihilominus jam adest confessio formaliter integra.

Quid vero (quæres) *dicendum de circumstantiis minuentibus?* De circumstantiis minuentibus illæ tantum in confessione explicandæ sunt, quæ omnino tollunt malitiam. *Vel* ex mortali faciunt veniale, ut parvitas materiæ, indeliberatio etc. v. g. siquis die veneris carnes comedisset ignorans esse talem diem. *Vel* quæ demum mutant notabiliter judicium Confessarii saltem quoad speciem; id enim pertinet ad confessionis fidelitatem.

Q. 4. *An obsit confessionis integritati qui in gravem culpam lapsus est; et eam primo confitetur alteri Confessario, Confessario ordinario postea non pandens, nisi culpas leves?*

R. *Negative* per se loquendo; quia, ut supponitur, prior confessio totam necessariam, posterior vero sufficientem habet materiam.

Verum hic pro praxi est inspiciendus finis. Vel enim iste ita se gerit *malo aliquo fine,* v. g. ut sanctu appareat penes Confessarium suum, ut sibi captet ejus existimationem, ut liberius peccatis suis indulgeat etc. *Vel* ita se gerit *ob quamdam erubescentiam aut timorem,* ne imprudenter et graviter reprehendatur.

Si 1, peccat ob pravum illum finem, ut patet. Imo si finis ille sit graviter malus, peccat etiam graviter: et nulla et sacrilega est confessio ob contritionis ac attritionis defectum.

Si 2, modo hæc agendi ratio nullam præbeat occasionem manendi in peccato aut in proximo ejusdem periculo, non videtur damnandus.

Q. 5. *An ad integritatem confessionis pertineant mortalia dubia?*

R. Dubium circa peccatum mortale tripliciter maxime contingit:

Vel enim mortale peccatum est certo commissum; et tantum dubitatur, an sit in confessione declaratum — *Vel* mortale uti dubie commissum in confessione declaratum fuit; sed postea dignoscitur illud fuisse certo perpetratum — *Vel* dubitatur, an aliquod mortale sit commissum, necne? His positis, dicimus:

Si 1, peccatum aperiendum est; quia obligatio confessionis est certa, cui non fit satis per dubiam satisfactionem. Talis est fidelium praxis. Tale est Tridentini præceptum, ea nempe peccata confitenda esse, *quæ sunt in conscientia.*

Si 2, adhuc peccatum uti certum est declarandum juxta communissimam ac veram sententiam; licet enim fuerit directe absolutum, non tamen expositum ut erat in conscientia. Neque explicata fuit tota substantia peccati, quæ consistit in cognita ejus gravitate [1].

1) « Probabilissime autem (ait Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 478) dicunt *Sanchez l.* 1. *c.* 10. *n.* 69. *Bonacina d. n.* 15, *et Salmanticenses c.* 9. *n.* 27. *cum Suarez,*

Si 3, si nempe dubitetur, an mortale sit revera commissum necne [1], neque debita diligentia et inquisitione adhibita, dubium vinci valeat, eo in casu minime potest per se, atque speculative loquendo, adstrui firma ac gravis obligatio peccatum illud confitendi [2]. *Tum* quia non debet onus certum imponi ex lege dubia; *tum* quia ex Tridentino [3] pœnitens tenetur ea tantum mortalia confiteri, *quorum quis conscientiam habeat, vel quibus se Deum mortaliter offendisse meminerit:* et talis revera non est qui dubitat.

In *praxi* tamen putamus *ordinarie* suadendam omnino esse pœnitentibus confessionem omnium peccatorum *mortalium*, quocumque sensu dubia sint tam *positive* quam *negative;* id enim summopere prodest ad propriæ conscientiæ tranquillitatem in tuto collocandam. Hinc nullimode probamus qui aperte in Catechesibus, atque generatim vellet de hoc fideles deobligare [4].

Concina, Num., Dic, Valer., Cordub., Victoria, etc. communissime, quod si quis confitetur peccatum, quod nec ipse, nec Confessarius sciebat esse mortale, et postea novit esse mortale ex genere suo, non tenetur iterum illud confiteri. Ratio, quia hoc casu jam pœnitens exposuit Confessario suum peccatum, uti in sua conscientia erat tunc, et nunc est; et in præsenti nihil novi occurrit, nisi quod cognoscat nunc materiam illius peccati esse gravem, quod prius nesciebat ».

1) Quod ajunt etiam currere, si quod commissum est, dubitetur an sit mortale, an veniale ex dictis Tomo 1, ubi *de lege dubia.*

2) Quod tenet sive peccata sint *negative* dubia, quorum nempe nulla apparet ratio affirmandi vel negandi fuisse commissa, ut dicunt *probabilius* Habert, Coninchius, Marchantius, Croix, Mazzotta contra Dianam, Busembaum et Tamburini. Sive sint *positive* dubia; cum nempe probabile est ea fuisse commissa et probabile non fuisse, ut dicunt *communiter* Silvester, Sylvius, Suarez, Salmanticenses, Anacletus, Roncalia contra Habert, Merbesinm et Coninchium.

Recte tamen advertunt quod in mortis articulo, in tali dubio quilibet aut debet contritionem elicere, aut accipere absolutionem confitendo saltem aliam materiam certam — Liguori, *Homo Apost Tr.* XVI. *n.* 30.

3) Sess. 4. c. 5.

4) Audiatur *Bolgeni laud.* n. 181 « Vede ognuno a colpo d'occhio quanto abuso possono farne l'ignoranza e le passioni dell'uomo. E ognuno pur sa che non tutte le verità vanno dette pubblicamente, appunto per l'abuso che può farsene dagli ignoranti. Qui ha luogo la regola data da s. Agostino: *utile est, ut taceatur aliquod verum propter incapaces.* E soggiunge esservi molte ragioni del doversi tacere al popolo qualche verità; *quarum est et hæc una, ne pejores faciamus eos qui non intelligunt; dum volumus qui intelligunt, facere doctiores* (de dono pers. c. 16. n. 40). E tuttavia ammette che per gli uomini dotti *dicatur verum, maxime ubi aliqua quæstio ut dicatur, impellit; et capiant qui possunt.*

Inoltre è certo che in caso di dubbii vi è obbligo vero prima di tutto di esaminare le cose per togliere il dubbio, se è possibile.... Il popolo ignorante che da sè non può nè deve fare questo esame, non ha altro mezzo per lo più che esporre i suoi dubbi al Confessore. Di qua nasce nel grosso del popolo l'obbligazione di confessare i peccati dubbii. Dunque nei Catechismi e dai Catechisti si deve inculcare la confessione di tali peccati: ciò per altro non prova punto contro la verità della nostra decisione *ecc. ecc.* ».

Diximus *ordinarie;* nam *communiter* eximunt ab hac obligatione: 1 *scrupulosos*, ut dictum est de conscentia; — 2 eos, qui sunt *timoratæ conscientiæ*, et non solent deliberate peccare *lethaliter*. Isti enim in dubio *rationabiliter*, imo *certo* credere possunt non deliquisse; cum præsumptio sumatur ex communiter contingentibus.

Hic autem advertimus cum Layman peccata dubia non esse materiam sufficientem; ideoque si alia desint, vel ex præteritis certa quærenda materia, vel sub conditione in necessitate impetranda absolutio.

Q. 6. *An debeat aperiri peccatum, si illud manifestari non possit sine infamia complicis?*

R. 1: *Recte* dicunt, quod non debet aperiri peccatum, cum manifestari non potest sine infamia complicis, si illud sit *veniale*, vel *mortale jam remissum;* cum nulla sit tunc satis gravis causa famam proximi prodigendi.

R. 2: Si agatur de *mortali nondum remisso*, nonnulli cum Innocentio III (in *C. Omnis de pœnit. et remiss.*) tenent, quod pœnitens debeat peccatum suum reticere, si non potest illud confiteri, quin complicem manifestet confessario.

Attamen *communius* evasit sententia contraria, quam sequimur cum Sanctis Thoma, Bonaventura et Antonino, nempe pœnitentem teneri ad confessionem etiam cum infamia complicis, *quando commode non potest invenire alium Confessarium, cui sit complex ignotus.* Etenim divinum præceptum integre confitendi debet servari quotiescumque licite servari potest. Atqui satis licite in casu nostro servari potest; cum manifestatio alieni criminis non sit illicita, quando fit ex rationabili causa; tunc enim cessat naturale præceptum.

Et sane si teneor confiteri peccatum cum mei infamia, eccur non potero cum infamia alterius maxime consentientis? complex enim peccando interpretative videtur aliquatenus consentire in sui diffamationem; cum sciat, me peccatum confiteri debere.

Diximus *quando commode* etc.; si enim commode potest, alium Confessarium tenetur pœnitens quærere; cum urgeat præceptum naturale proximi famam quoad potest tuendi. Ceterum passim AA. excusant pœnitentem a tali Confessarii inquisitione:

1 Si urgeat periculum mortis aut præceptum annualis confessionis sive communionis. Vel si pœnitens non celebrando aut non communicando incurreret infamiæ notam;

2 Si ipse existeret in peccato mortali, et pro inquirendo alio Confessario deberet expectare (in nostra sententia) etiam per diem;

3 Si credatur complex juri suæ famæ cessisse, v. g. si frater

peccasset cum sorore, quam scit a matri comitatu separari non posse, ut alium inveniat Confessarium;

4 Si alicui solito quotidie celebrare aut communicare grave sit id omittere; vel si alias privandus esset indulgentiæ emolumento;

5 Si quis difficulter alteri Confessario conscientiam aperit. Vel si propter consolationem, consilium aut firmiorem directionem, quam expectat a pio et docto Confessario, nollet alium quærere;

6 Excusantur sæpe etiam matres ac uxores manifestantes peccata filiorum et virorum Confessario, qui eos cognoscit. Id enim communiter faciunt ad consilium petendum vel ad leniendum dolorem; et nimis ipsis esset durum, si semper cogerentur novos adire Confessarios. Tanto magis, quod non pauci graves Doctores censent, non excedere veniale uni vel alteri viro prudenti crimen alterius revelare.

Quod autem dictum est de infamia complicis, idem Alasia, Lugo aliique tradunt de infamia *non complicis*, v. g. si pœnitens occiderit sororem ex crimine gravidam, quo in casu ad totum peccatum aperiendum deberet etiam explicare circumstantiam graviditatis — Sane adhuc non videtur unius fama tanti æstimanda, ut non servetur confessionis integritas; maxime cum etiam non complex sit in culpa. Unde d. Bernardus generatim habet: *de nullo sinistre loquaris, nisi in confessione, ubi non potes aliter manifestare peccatum tuum* [1].

Q. 7. *Quid de Confessario, qui complicis nomen exquirit?* [2]

R. Benedictus XIV Bulla *Ubi primum*, et Bulla *Ad eradicandam* tam ad vitandam proximi infamiam, quam ad impediendam injuriam Sacramenti, sigilli violationem, scandalum et alia ejusmodi [3], rigorose prohibuit Confessariis, omnibus, ne exquirant a pœnitentibus nomen complicis peccati, vel locum habitationis, vel alias circumstantias manifestationem hanc concernentes.

Item gravissime improbavit praxim quorundam, qui ad talem manifestationem non *modo suadendo* conantur inducere; sed ad id compellunt, etiam *denuntiata absolutionis Sacramentalis negatione.*

Deinde imponit:

1 *Excommunicationem ipso facto* ac *reservatam* in eos, qui audent docere licitam esse hujusmodi praxim;

2 *Pœnam suspensionis* (ferendæ) ab officio audiendarum confessionum in confessarios exquirentes complicem; eum tamen eidem pœnitenti, si manifestare renuerit, absolutionem denegant;

3 *Onus denuntiandi* intra solitum terminum, nempe 30 dierum

1) In Form. Mon. vitæ. 2) *V.* Liguori, *Homo Apost. Tr.* XVI. *n.* 40.
3) Etiam *De Synod. Diæc. l.* 6. *c.* 11.

sub pœnis consuetis illi cuicumque, qui non quidem ex confessione propria (quia pœnitens in hoc casu propriam turpitudinem revelaret, ad quod nemo tenetur), sed aliunde noverit aliquem Confessarium exquirere nomen complicis cum denegatione absolutionis; excepto casu quo id confessarius faceret ex quadam animi simplicitate.

Verum aliter est nomen *complicis* formaliter exquirere; aliter inquirere circumstantias necessarias ad integritatem confessionis.

Primum quidem vetitum est. Non *secundum;* cum id confessario necessarium sit, ut rectum de pœnitente suo judicium efformare valeat, et opportunum ei remedium accomodet: v. g. si agatur de circumstantiis, quæ præter propriam actus deformitatem aliam peccaminosam speciem addant, ut si persona complex sit consanguinea; tunc enim nonnisi per accidens complex dignoscitur.

Quid (dices) *si jam teneatur pœnitens complicem manifestare ad damnum innocentis vitandum?* Nemini dubium est, quin aliquando pœnitens teneatur nomen complicis manifestare, si damnum sit grave. Ob prohibitionem tamen adeo rigorosam a Pontifice expressam, nos dicimus satis esse, si confessarius pœnitenti imponat *in genere* obligationem manifestandi complicem alicui, qui damnum valeat impedire. Sed nunquam ipsi confessario licebit dicere: *manifesta mihi*, nisi forsan solus confessarius valeat damnum cavere, quod rarum est [1].

N. 2 — *De causis ab* integritate confessionis *excusantibus* [2]

Q. 7. *Quænam causa excusat ab integritate confessionis?*

R. Nulla est causa excusans a formali confessionis integritate; cum hæc ea peccatorum declaratio sit, quæ quis hic et nunc potest et debet confiteri. Tota quæstio est de *integritate materiali.*

Porro duæ causæ solent enumerari ab integritate confessionis materiali excusantes: *impotentia physica;* quia ex noto adagio *impossibilium nulla est obligatio* — Et *impotentia moralis*, grave nempe damnum tam spirituale, quam temporale imminens vel pœnitenti vel confessario vel tertio. Quia non censetur moraliter possibile, quod fieri nequit sine gravi incommodo.

1) Quid vero (inquies) si pœnitens sponte sua *roget confessarium, ut complicem corrigat?* Quamvis confessarius absolute loquendo possit ea licentia uti; multa tamen opus erit prudentia; nam ordinarie non expedit, ut se immisceat in negotiis hujus generis.

Siquidem *ex una parte* ipsi incumbit dumtaxat onus cavendi damnum sui pœnitentis, et quidem in confessione. *Ex altera* confessarius difficulter assumere poterit istud munus sine periculo scandali et offensionis sui ministerii.

2) *V.* Liguori, *Homo Apost. Tr*, XVI. *nn.* 35 *et seqq.*

Primo igitur ob impotentiam *physicam* ab *integritate materiali confessionis* excusantur:

1 *Muti*, quibus sufficit (si illi nesciant scribere), ut signis, modo quo possunt, explicent unum peccatum;

2 *Surdi*, qui confessario respondere nequeunt; neque uti debent, peccata aperire sciunt. Non tamen *surdastri*, qui debent adduci in aliquem locum remotum;

3 *Ignari idiomatis*, qui possunt absolvi, si nutibus ea quæ possunt crimina, una cum dolore ostendant. Neque tenentur uti interprete; quia Lateranense ait: *solus peccata confiteatur.* Et Tridentinum docet ex Christi præcepto, ad eos tantum crimina esse deferenda, qui pro potestate clavium, remissionis aut retentionis sententiam pronuntient [1]: unde non ultra aggravandus est pœnitens. Hinc S. Congregatio 28 feb. anno 1633 declaravit pœnitentem, qui non vult uti interprete, *posse et debere absolvi.*

4 Qui non amplius *recordantur peccati admissi* — Item valet de *moribundis*, de quibus erit c. 3, *art.* 2.

Secundo ob impotentiam *moralem*, quæ in humanis physicæ æquivalet, ab integritate materiali confessionis pœnitens excusatur:

1 Si prudenter dubitetur, quod confessarius sit abusurus tali manifestatione; v. g. sollicitando ad turpia;

2 Si grave damnum confessario ipsi prudenter obventurum timeatur, v. g. si totam audiens confessionem incurreret periculum pestis vel alterius morbi satis gravis. Idcirco in periculo contagii, vel tempore conflictus aut naufragii sufficit, si unum audiatur peccatum quod minus infamet; vel etiam (juxta quosdam) si pœnitentes dicant *in genere*, se esse peccatores. Idem est si prudenter prævideatur damnum tertii; cum ex charitate illud cavere debeamus;

3 Si sit scrupulosus qui confiteatur, et jugiter præteritarum confessionum timore vexetur, ut docent *communiter* Elbel, Layman etc.;

4 Tandem si ea confessio non possit fieri sine revelatione sigilli sacramentalis, quod arctissimum esse debet etc.

Notandum tamen ad hoc, ut tunc peccatum reticeri possit, requiri:

1 Ut desit alius confessarius, cui sine talis damni periculo pœnitens valeat confiteri;

2 Ut confessio commode non possit in tempus aliud differri. Hinc non licet sacramentaliter absolvere dimidiate confessos ratione magni concursus pœnitentium, qualis v. g. potest contingere in die

1) Sess. 14. c. 5.

magnæ alicujus festivitatis, vel indulgentiæ. Est enim periculum absolvendi indispositos; nec casus urget. Imo contrarium est damnatum ab Innocentio XI sub n. 59.

3 Ut illa dumtaxat omittantur peccata, quorum confessio periculum continet, cum hac advertentia, quod peccata ex justa causa in una confessione prætermissa, cessante causa ipsa, debeat aperiri in alia confessione, ut patet ex sententiæ contrariæ proscriptione facta ab Alexandro VII sub n. 71.

Q. 2. *An confessio fieri possit scripto?*

R. *Ordinarie loquendo* confessio fieri debet voce, non scripto. Idque tum ex Bulla *Inter cunctas* Benedicti XI, ubi habetur: *nisi articulus necessitatis occurrat, sanctificanda est oris confessio* [1]. Tum ex usu communi Ecclesiæ. Unde illicita foret confessio aliter facta.

Diximus *ordinarie loquendo;* nam aliquando scriptis *fieri potest* confessio, aliquando sic *fieri debet.*

1 Extante *gravi causa morali,* v. g. nimiæ et extraordinariæ verecundiæ, aut linguæ impedimenti etc. sufficit, prout *communiter* dicunt Canus, Palaus, Pasqualigus, Salmanticenses etc. quod pœnitens scriptura confiteatur; et dicat postquam confessarius scripto exaratam confessionem legerit: *me accuso de omnibus his;*

2 Extante *gravi causa physica:* v. g. si pœnitens mutus sit, et sciat scribere, *communiter* et *probabiliter* affirmant Anacletus, Croix, Lugo, Salmanticenses cum d. Thoma [2], eum teneri confiteri sua peccata scribendo. Cum hoc per se non sit notabiliter difficile; ac scriptura statim destrui possit [3].

Corollarium — *De confessione* iteranda [4]

Q. 1. *Quandonam adest obligatio repetendi confessiones?*

R. Pœnitentes cogendi non sunt ad confessiones iterandas, nisi *certo moraliter* constet easdem fuisse invalidas; possessio enim stat semper pro earum valore, quamdiu de nullitate non constet, ut *recte* dicunt Croix, Elbel, Filliucius aliique *communiter.*

Neque dicas: cum adest præceptum, et dubitatur de implemento

1) *Inter cunct. de priv.* 2) In 4. D 17. q. 3. a. 4. q. 3.

3) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 429, 479, 493; et *Homo Apost. Tr.* XVI, *n.* 34 — Quod dicitur de *scriptura*, idem dicendum est de *signis.* Ubi notamus sic aliquando fieri confessionem a mutis, qui sciunt legere: librum nempe qui specimen examinis præsefert, oculis percurrendo, digito confessario indicant ubi et quoties deliquerint.

4) *V.* Liguori, *Homo Apost. Tr.* XVI. *nn.* 42 *et segg.*

ejusdem, possit obligatio præcepti. Nam hæc regula currit quidem cum adest præceptum, et dubitatur an actus implementi positus fuerit; sed cum talis actus jam certo positus est, et solum dubitatur an fuerit validus an invalidus, uti validus reputandus est. Quia currit in tali casu principium aliud: *in dubio standum est pro valore actus* [1].

Quid vero (dices) *si agatur de recidivis?*

En optima regula, quam exhibet Habert: si pœnitens aliquamdiu post confessionem dignos pœnitentiæ fructus fecit, hoc est strenue adversus tentationes et occasiones pugnavit, confessarius judicabit validam confessionem. Illa enim resistentia dat præsumptionem favorabilem.

Secus, si paulo post confessionem, seu data prima occasione sine ulla resistentia lapsus est. Ille enim qui vere dolet et proponit emendationem, saltem per aliquod tempus a peccato se abstinet, vel aliquem saltem conatum adhibet ante relapsum [2].

Q. 2. *Quotupliciter confessio potest esse invalida?*

R. Confessio potest esse invalida ex parte confessarii vel pœnitentis.

Ex parte quidem *confessarii:* — 1 si ipse jurisdictionem non habuit. Ut si citra necessitatem absolverit complicem in peccato turpi etc.: vel si per censuram ea fuerit impedita, si nempe sit vitandus, ac notorius; — 2 si formam substantialiter vitiavit; — 3 si absolvere non intendit; — 4 si nullum peccatum intellexit etc.

1) Hoc tamen intellige, quando scimus actum revera positum esse; sed in genere se quasi in confuso dubitamus, an recte sit positus, an omnia sint declarata etc. Non vero si aliquod mortale sit certo admissum, et precise dubitemus, an illud declaratum sit; tunc currit aliud principium, *dubia* nempe *satisfactione non fieri satis obligationi certæ.* Vide supra, ubi de *peccatis dubiis.*

2) Quod vero pertinet ad confessionem *puerorum* ac *rusticorum*, hæc maxime notanda sunt ex s. Alphonso, *Homo Apostolicus*, *Tractatu* XVI, n. 45:

« Dicit Tamburini et adhæret Pater Segneri (in sua *Instructione ad confessarios*) rudes et pueros, qui semper in confuso confessi sunt sine specierum et numeri peccatorum distinctione, sed in bona fide; hos non teneri ad repetendas confessiones. Sed hæc opinio nescio quomodo possit admitti, dum isti, ut dicunt Lugo, Navarrus, Bonacina, Salmanticenses, etc., semper tenentur ad explicandas species, et numerum omissum, cum id animadverterint; quia licet eorum confessiones validæ fuerint, tamen semper remanet obligatio ad reintegrandam confessionem materialiter.

Admittunt tamen Salmanticenses cum Dicastero, Fagundez, Henriquez opinionem Tamburini in casu, quo rudis dudum semper conformem vitam duxisset, adeo ut ex confessione unius anni possit judicari de præteritis. Sed hoc dico posse admitti quando confessarius a principio confessionis comprehendisset hanc vitæ uniformitatem etiam pro annis præteritis. Secus autem quando in fine confessionis cognosceret defectum præteritarum; et illius novissimæ confessionis notitia distincta peccatorum in ejus mente non restaret. Nam licet confessario sufficiat ad dandam absolutionem notitia confusa status pœnitentis; nihilominus semper opus est, ut judicium peccatorum in particulari semet formaverit ».

Invalida erit ex parte *pœnitentis:* — 1 si mortale tacuit, vel de eo se falso ac scienter accusavit; — 2 si mortaliter negligens fuit in examinanda conscientia; — 3 si non fuit neque contritus neque attritus, uti si non vult tollere occasiones etc.; — 4 si ignorat quæ scitu necessaria sunt necessitate medii etc. [1].

Q. 3. *An sit iteranda confessio facta confessario surdo?*

R. Si confessio surdo sit facta mala fide, utique iteranda erit, quia pœnitens peccavit actu quo confessus est; ideoque nec erat rite dispositus ad absolutionem recipiendam.

Si autem *bona fide*, tunc *probabilius* docent Suarez, Layman aliique passim valuisse absolutionem, modo aliquot peccata audita fuerint; et ideo non esse repetenda nisi peccata quæ non fuerunt audita. Nulla enim ex parte pœnitentis intercessit culpa; et nimis durum videretur eundem subjicere pœnæ iterandi totam suam confessionem.

Quid autem (inquiens) *si, vix finita confessione, pœnitens intelligat confessarium aliqua non bene percepisse vel propter somnum vel propter distractionem?*

R. Si pœnitens cognoscit præcise peccata quæ confessarius non bene percepit, ea repetere tenetur; quia integritas materialis semper supplenda est, quando suppleri potest commode.

Si vero non cognoscit præcise, adhuc confessionem repetere debet, si ea brevis sit; nam hoc non est tantum onus, ut quis liberetur a re tuto exequenda.

Si tandem confessio sit longa, et pœnitens nescit quodnam sit peccatum non satis perceptum, tunc *commune* est cum Busembaum, Lugo, Salmanticensibus et Sanchez, confessionem non esse de necessitate repetendam. Non enim præsumendum est voluisse Christum nobis imponere præceptum integritatis materialis cum tanto onere, scilicet repetendi omnia peccata nostra in tali casu; cum jam certum sit multa percepta fuisse.

Sed quid (dices) *si ipse pœnitens surdus sit, et jam confessio cœpta sit, neque tamen ob circumstantes possit vox extolli?*

R. Si confessarius circa initium pœnitentis surditatem advertit, imponat pœnitenti, ut redeat alio tempore ac loco opportuno; interim potest aliis surditatem patefacere — Si vero hoc advertit in progressu, ne illi imponat alta voce, ut redeat; quia magna daretur suspicio, quod si confessus mortale. Sed peccata intelligendo, quod potest meliori modo, absolvat cum *absolute*, si probabiliter dispositum judicat;

1) Sed quoad hoc ultimum vid. Tomo 2 ubi *de fide*.

sub conditione, si dubitat; et pœnitentiam in hoc casu debet injungere levem, cum alii eam audituri sint.

Q. 4. *Quomodo iteranda confessio, si fit eidem Confessario?*

R. Si Confessarius memoriam non retinet de statu pœnitentis ne in confuso quidem, confessio iteranda erit ex integro; quia perinde est, ac si alteri fuisset facta.

Si vero memoriam retinet, *probabiliter* docent Coninchius et Suarez eam esse repetendam, si defuit in parte essentiali; quia tunc non fuisset sacramentalis.

Verum in *communi* ac *valde probabili* sententia, quam tuentur s. Antoninus, Croix, Layman, Lugo, Salmanticenses, Vasquez etc., (undecumque defectus evenerit, sive *ex parte confessarii*, sive *ex parte pœnitentis*) non est opus confessionem repetere. Sed sufficit si confessarius resumat notiam ejus saltem in confuso, et pœnitens se accuset de sacrilegio patrato, ac defectu admisso in confessione, atque in communi de omnibus prius declaratis. Nam licet prima confessio fuerit sacrilega vel nulla, adhuc tamen dici posse videtur *sufficienter Sacramentalis; tum* quia facta fuit in ordine ab absolutionem obtinendam; *tum* quia ipsa etiam obligat ad sigillum Sacramentale. Vel si non fuit sacramentalis, ratificatio tamen illius, quæ fit per generalem accusationem de culpis confessis, conjuncta cum notitia antecedenter habita a confessario, sufficiens reputatur [1].

Q. 5. *Quomodo se gerere debet Confessarius cum eo, qui anxius nimis sit de suis præteritis confessionibus?*

Nota. Quæstio est de illis, qui sunt *timoratæ conscientiæ*, quosque bene novit confessarius. Quoad enim malemoratos, qui sine ulla fere emendatione facile relabuntur, patet contra ipsos militare præsumptionem confessionis non rite peractæ. Hoc posito:

R. Anxietas illa respicit *vel* præparationem ad Sacramentum, quod

1) Quid (dices) si confessarius memoriam non habeat de statu pœnitentis, sed tantum de pœnitentia injuncta? Multi graves auctores cum Layman, Vasquez, Toleto et Sa adhuc liberant pœnitentem a confessione iteranda, si ea facta fuit in ordine ad confessionem. Ratio videtur esse; quia ex sola notitia pœnitentiæ injunctæ poterit confessarius sibi judicium efformare de statu pœnitentis. Quamquam hoc in casu præstat, ut pœnitens aliquam circumstantiam particularem indicet, vel speciale peccatum, ut sic prudenter sese confessarius gerat.

Quod si ne meminerit quidem pœnitentiæ, sed solum recordetur se eam injunxisse, tunc si absolveret (facta prædicta confessione in communi) valide absolveret; cum absolutio caderet in materiam sibi significatam. Sed in nostra sententia male se gereret, ait Liguori, *Homo-Apost. Tr.* XVI *n.* 41; nam pro sententia proferenda debet sibi judicium efformare saltem in confuso de statu pœnitentis: quod hic non potest; cum ne de ipsa quidem pœnitentia imposita recordetur.

nempe non adhibuerit diligentiam necessariam: *vel* ipsam confessionem, quod nesciat, an rite confessus sit: *vel* absolutionis efficaciam, quod dubitet utrum effectum Sacramenti consecutus sit, an non:

Si 1, confessarius cum tutum faciet, ostendens non requiri, nisi diligentiam et præparationem ordinariam, qualis adhiberi solet in humanis negotiis; nec repetendas esse confessiones, si habeatur *vera probabilitas* eas fuisse validas. Neque enim misericors Deus exigit ultra id quod possumus, aut vult nos perpetuo angi.

Si 2, confessione semel rite peracta, non amplius sinat eandem repeti: imo jubeat absolute de præteritis omnino tacere; omnia enim peccata innocenter prætermissa, sunt indirecte ablata vi absolutionis jam datæ. Neque tenetur quis cum tanto suo incommodo scrutari præterita, ut singula peccata remittantur directe [1].

Si 3, confessarius cum erigat in magnam spem et fiduciam, ostendens, quod etsi Deus noluerit nos certos esse certitudine fidei de statu gratiæ, ut semper in humilitate ambularemus; noluit tamen esse diffidentes, dicente Joanne [2]: *carissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habeamus ad Deum* [3].

Q. 6. *Quid statuendum est de confessione generali?*

R. Statuendum est confessionem generalem aliis esse *necessariam;* aliis *utilem;* aliis vero *noxiam.*

Est *necessaria* iis, qui invalide confessi sunt ex defectu vel proprio vel confessarii.

Est *utilis* iis, quibus causa esse potest vel majoris doloris ob tot peccata simul considerata, vel pacis ac conscientiæ tranquillitatis, vel majoris cautionis.

Est *noxia* iis, qui scrupulis anguntur, experientia teste; quo enim magis præteritorum recordationem curant, eo magis eorum animus confunditur, terretur, conturbatur; ac quo majora exponunt, eo majora exponenda esse dictat inanis eorum formido [4]. Hæc generatim loquendo.

Monent tamen hæc duo valde curanda esse, si de scrupulosis non agatur: 1 confessionem generalem plurimum utilitatis conferre iis

1) Quod si adhuc timidus ille non acquiescat, sed dicat se certo scire aliqua determinate fecisse, jubeat eum jurare rem ita esse, et ideo peccasse mortaliter. Si prompte juret, audiat: secus, si timeat jurare.

2) Ep. 1. c. 3. 3) Quoad *scrupulosos* vid. plura *de Conscientia*, hoc titulo.

4) *V.* Sales, *Filotea p. 1. c. 6.* — Segneri, *Il penitente istruito*, *c.* 15 — B. Leonardo, *Direttorio della confessione generale* — Salvatori, *Instruzioni ecc.* p. 2. § 7.— Gousset, *Compendium Theologiæ*, *h. l.* — Stapf, *Theol.* § 599 *etc.*

præsertim, qui vel multo ab hinc tempore, vel nunquam generaliter sunt confessi: item iis, qui stabilem vitæ statum sunt inituri.

2 Non raro evenire, ut quæ prius nonnisi utilis, postea absolute necessaria dignoscatur generalis confessio [1].

Articulus III. — DE SATISFACTIONE

§ I. — *De Satisfactione prout est* in se

Q. 1. *Quid est satisfactio?*

R. Satisfactio *generatim* accepta nomen suum desumit a verbo *facio* et vocabulo *satis*; nam *satisfacere* nihil aliud est, quam *facere tantum, quantum quis debet.*

Sed accepta *sensu strictiori*, prout hic accipitur, solet definiri: *punitio sui ipsius a Confessario in Pœnitentiæ Sacramento injuncta, et voluntarie a pœnitente suscepta, tam ad compensandam injuriam Deo per peccatum illatam, quam ad redimendam pœnam graviorem per idem peccatum promeritam.*

Dicitur 1 *punitio sui ipsius;* quia tota posita est in laboriosis operibus, quæ hominem interius et exterius affligunt;

2 *A Confessario in Pœnitentiæ Sacramento injuncta;* quia nos loquimur de satisfactione Sacramentali, de ea nempe, quæ pertinet ad materiam proximam Sacramenti Pœnitentiæ. Hæc autem non alia esse potest, quam quæ *virtute clavium* imponi solet in ipso Sacramento;

3 *Et voluntarie a pœnitente suscepta;* quia licet a Confessario imponatur; sponte tamen et suscipi et agi debet a pœnitente;

4 *Tam ad compensandam injuriam Deo per peccatum illatam;* hic enim est scopus pœnitentis satisfacientis, jus nempe Dei a se læsum, et violatum resarciendi quantum saltem in se ipso est;

1) Non ergo difficilem circa illam se debet exhibere confessarius. Saltem si non totam vitam, notabilem tamen vitæ periodum scrutari pœnitenti permittat, habita ratione illius conscientiæ ac profectus.

Quomodo autem fieri expediat confessio generalis « plurimi dicunt, ait Bouvier, expedire ut vita in certas dividatur epochas, v. g. ab usu rationis ad primam communionem, a prima communione ad electionem status. Verum experientia constat, breviorem et faciliorem esse viam, si statim fiat declaratio secundum ordinem mandatorum Dei, et Ecclesiæ, peccatorum capitalium et obligationum status, dicendo, v. g tali ætate sacrum Dei nomen blasphemare incœpi, illud decies circiter singulis hebdomadis sic pronuntiare solebam usque ad annum ætatis meæ trigesimum, etc.

In hujusmodi confessionibus, sicut in aliis confessionibus magnorum peccatorum, parum curandum est de peccatis venialibus, quorum declaratio non est necessaria, et quæ aliunde in judicium confessarii vix influunt ».

5 *Quam ad redimendam pœnam graviorem etc.*; hæc enim pœna omnibus peccatoribus vel in hac vita destinatur, prout expertus est David; vel in vita altera superest luenda, videlicet in Purgatorio.

Q. 2. *Quænam est doctrina Catholicæ Ecclesiæ circa satisfactionem?*

R. Ecclesia Catholica contra hæreticos tenet: — 1 quod remissa culpa quoad pœnam æternam, non semper tota remittitur pœna temporalis; — 2 quod hæc pœna temporalis per Christi merita redimi potest laboriosis pœnitentiæ operibus [1].

Prob. pars 1ª: *remissa culpa, non semper tota remittitur pœna temporalis.* Id jam fuit definitum in Tridentino: *siquis dixerit totam pœnam simul cum culpa remitti.... semper a Deo; satisfactionemque pœnitentium non aliam esse quam fidem, qua apprehendunt Christum pro eis satisfecisse, anathema sit* [2] — Merito autem id factum docet Augustinus, *ne scilicet culpa putaretur parva, si cum ea finiretur et pœna* [3].

Confirmatur veritas 1 exemplo Davidis; ipse quidem adulterii veniam a Deo fuit consecutus, ut patet illis Prophetæ verbis: *Dominus transtulit peccatum tuum* [4]. Sed legitur etiam pœnam gravissimam fuisse postea expertum: siquidem obiit ei filius ex adulterio susceptus, quem maxime diligebat; — 2 exemplo totius generis humani: Deus nempæ pœnas gravissimas repetit quotidie ab hominibus ob peccatum originale, quod tamen in Baptizatis est condonatum; — 3 perpetua Ecclesiæ praxi, quæ pro peccatis quovis tempore pœnas imposuit [5].

Quare Tridentinum iterum habet: *siquis dixerit post acceptam justificationis gratiam cuilibet peccatori pœnitenti ita culpam remitti, ut nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exsolvendæ vel in hoc*

1) Hæretici docent satisfactionem quamcumque esse rem mere politicam, quæ inducta est ad aliorum exemplum, ad scandalum reparandum, atque ad mores probandos: simulque contendunt opera satisfactoria, etsi dura et austera non posse habere rationem satisfactionis proprie dictæ, quæ nempe Deum placare valeat;

1 Quia remissa culpa, nulla remanet pœna; cum eadem sit ratio peccati sive ante sive post Baptismum commissi (negant idcirco Purgatorii existentiam, rejiciunt indulgentiarum thesaurum et mortuorum suffragia contemnunt);

2 Quia offensa illata est infinita, ad quam nullam habent proportionem humanæ satisfactiones, quæ insuper censeri debent injuriosæ Christo-Salvatori, qui proprio sanguine satisfactionem pro nobis obtulit infinitam.

2) Sess. 14. c. 12.

3) Alios Patres mittimus, cum ultro fateatur Calvinus illos sibi contrarios esse.

4) 2. Reg. 12.

5) Neque juvat reponere has pœnas esse non ad satisfactionem, bene vero ad virtutis incitamentum; nam Scriptura, hoc etiam sensu non excluso, sæpius veram pœnam et satisfactionem apertissime innuit, ut patet ex allato Davidis exemplo: *verumtamen quia blasphemare fecisti inimicos Domini, filius qui tibi natus est, morte morietur.*

sæculo vel in futuro, antequam aditus ad regna cœlorum patere possit, anathema sit [1].

Dictum est *non semper totam pœnam remitti;* nam aliquando vere tota remittitur, si nempe contritio ac charitas vehementissima sit. Quo enim est vehementior, eo magis satisfacit; nam ferventior ille actus est etiam meritorius, et accipit gratiam sibi correspondentem, uti docet Gonet ex Angelico [2].

Prob. pars 2ª: *Hæc pœna temporalis per Christi merita redimi potest laboriosis pœnitentiæ operibus, id est pœnis* vel *a Sacerdote inflictis,* vel *sponte a Pœnitente susceptis,* vel *a Deo immissis et patienter toleratis* — Et sane sic ait Dominus: *repente loquar adversus gentem et adversus regnum, ut eradicem et destruam et disperdam illud: si pœnitentiam egerit gens illa a malo suo, agam et ego pœnitentiam super malo, quod cogitavi, ut facerem ei* [3] — Iterum: *convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio et in fletu et in planctu* [4]*;* ergo ipso testante Domino, per pœnitentiam redimi potest illa pœna, quæ per peccatum incurritur.

Hoc modo David avertit a populo suo diram contagionem [5]. Daniel Regi Nabucodonosori Dei clementiam comparavit [6]. Ninivitæ a se ipsis cohibuerunt pœnam mortis et excidium urbis universæ [7].

Evidentius autem id patet ex Novo Testamento, ubi legitur: *facite fructum dignum pœnitentiæ* [8]. *Si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis* [9]; atqui ridiculum esset laboriosa hæc pœnitentiæ opera tam vehementer commendare, nisi Deus per ea placari posset, et sic redimi pœna peccatis debita.

Quid vero ss. Patres? Una eorum vox est: pro omnibus sit d. Augustinus: *non sufficit mores in melius commutare et a factis malis recedere, nisi etiam de his quæ facta sunt, satisfiat Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis* [10].

Quare Tridentinum contra hæreticos definivit: *siquis dixerit pro peccatis quoad pœnam temporalem minime Deo per Christi merita satisfieri pœnis ab eo inflictis et patienter toleratis vel a Sacerdote injunctis, sed neque sponte susceptis, ut jejuniis, orationibus, eleemosynis vel aliis etiam pietatis operibus.... anathema sit* [11].

1) Sess. 6. can. 30.
2) De pœnit. disp. 6. a. 2. 3) Jer. 18. 4) Joël 2. 5) 2. Reg. 12.
6) Dan. 14. 7) Jo. 3. 8) Matth. 3. 9) Luc. 13. 10) Serm. 3.
11) *Sess.* 14. *c.* 13. — Ad Protestantium autem commentum contra tam *conclusionem* dicimus cum Angelico, in Baptismo non tolli quidem concupiscentiæ fomitem; sed certo

Q. 3. *Quænam sunt satisfactionis utilitates?*

R. Variæ sunt satisfactionis utilitates; quas recenset Tridentinum:

1 Nempe nos *magnopere a peccato revocant, et quasi fræno quodam coërcent;— 2 vigilantiores in futurum pœnitentes efficiunt;— 3 medentur peccatorum reliquiis, et vitiosos habitus male vivendo comparatos contrariis virtutum actionibus tollunt; — 4 imminentem a Deo pœnam amovent; — 5 Christo Jesu, qui pro peccatis nostris satisfecit, conformes efficiunt; — 6 certissimam salutis arrham præbent; quia si compatimur et conglorificabimur* [1].

§ II. — *De Satisfactione prout Confessarius eam imponit* [2]

Q. 1. *An Confessarius teneatur satisfactionem imponere?*

R. *Affirmative*, et quidem *sub gravi* tenetur confessarius satisfactionem imponere *eam implere valentibus*. Id ab eo requirit triplex qualitas, quæ præditus est relate ad suos pœnitentes, nempe *ministri, judicis* et *medici*.

Qualitas *ministri* expostulat, ut quantum in se est, Sacramenti integritati consulat; atqui satisfactio ad ipsam Sacramenti integritatem pertinet — Qualitas *judicis* expostulat, ut pœnas delictis commensuratas infligat — Qualitas tandem *medici*, ut præscribat pharmaca, quæ idonea sint tam ad sanandos morbos contractos, quam ad eosdem vitandos in posterum.

Hinc Tridentinum ad rem habet: *debent ergo Sacerdotes Domini, quantum spiritus et prudentia suggesserit pro qualitate criminum, et pœnitentium facultate, salutares et convenientes satisfactiones injungere.... Habeant autem præ aculis, ut satisfactio quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam et infirmitatis medicamentum: sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam et castigationem* [3].

remitti totam pœnam etiam temporalem, quia homo participat *totaliter* virtutem Passionis Christi; cum ei et commoriatur et consepeliatur et regeneretur ad vitam novam omnino. In Pœnitentia vero non ita; quia homo consequitur virtutem Passionis Christi tantum secundum modum propriorum actuum, qui sunt materia Sacramenti (3. p. q. 86. a. 4). Hinc illud Apostoli, Coloss. 1: *adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi in carne mea.*

Ad illud vero, quod contra 2am *conclusionem* effutiunt, animadvertimus cum Tridentino sess. 14. c. 8. satisfactiones nostras esse quidem finitas, sed infinitas quoad valorem quodammodo evadere; quia a Christo in quo vivimus, in quo movemur, in quo satisfacimus, vim habent, ab illo offeruntur Patri, et per illum acceptantur a Patre. Ex quo illud etiam fit, ut non ei injuriam; sed gloriam afferant et honorem.

1) Sess. 14. c. 8.

2) *V.* Liguori, *Homo Ap. Tr.* XVI. *nn.* 47 *et seqq.*

3) L. cit.

Diximus 1 *sub gravi;* sed contendit Lugo posse hic etiam *venialiter* peccari ex parvitate materiæ, v. g. si ob peccata venialia levis pœnitentia esset imponenda, et Confessarius eamdem voluntarie omitteret. Etsi enim satisfactio sit pars Sacramenti; non est tamen pars *essentialis*, sed *integralis*. Neque defectus in materia levi videtur gravis irreverentia, ideoque gravis culpa;

2 *Eam implere valentibus;* nam ex praxi Ecclesiæ danda est absolutio sine pœnitentiæ impositione moribundo illi, qui in ipso confessionis actu subito amittit sensuum usum et cognitionem.

Q. 2. *An tempore Jubilæi vel Indulgentiæ plenariæ omitti possit impositio satisfactionis?*

R. Nonnulli docuerunt tempore Jubilæi vel indulgentiæ plenariæ omitti posse impositionem cujuscumque satisfactionis *vindicativæ*, retenta *medicinali*, ubi sit opus.

Contrarium tamen est *omnino tenendum*, maxime postquam Benedictus XIV sententiam illam reprobavit *tanquam laxiorem* Encyclica *Inter præteritas*, dicens non posse putari verum pœnitentem qui Indulgentiam quidem et Jubilæum obtinere cupit; sed hujus prætextu vult se simul eximere ab implenda satisfactione Sacramentali.

Et sane Indulgentiæ conceduntur ad infirmitatis auxilium, non in negligentiæ fomentum — Dein ut pœnitens posset se per Indulgentias liberare a satisfactione certe debita, certus esse deberet sese illas lucraturum; atqui sine speciali Dei revelatione hanc certitudinem habere non potest — Demum licet certo quis Indulgentiam sit lucraturus; semper tamen debet aliquam pœnitentiam implere, ne Sacramentum mutilum remaneat 1.

Tunc tamen temporis pœnitentia sacramentalis bene potest minui; quia ex una parte habetur Sacramentum integrum; ex alia per Indulgentias satisfit pœnæ temporali de bonis Ecclesiæ communibus.

1) Quæ ratio demonstrat non posse imponi *totam* pœnitentiam sub conditione tantummodo reincidentiæ; si enim non eeciderit, mutilum erit Sacramentum. Adde sic agendo nulla habetur satisfactio vindicativa.

Diximus *totam;* aliqua enim salutariter sic potest imponi pro evitando relapsu; « ma due riflessi sono qui necessarii. Il *primo* si è che non sieno troppo difficili, perchè non si fanno; e una sola volta che il penitente sia manchevole, parendogli di aver rotto il patto concertato col confessore, si perde di animo, e torna a peccare senza freno. Il *secondo* è, che alcuni prendono queste penitenze come se fossero una gabella; purchè si paghi la gabella di far quella elemosina ecc. seguitano a peccare come prima. Laonde si richiede gran cautela e circospezione con istruir bene i penitenti, come devono usarle ». Ita b. Leonardi *Discorso mistico-morale da farsi dopo la missione per unire in sacra lega tutti i confessori*, § XXIX circa finem.

Q. 3. *An pro culpis gravibus possit imponi satisfactio quidem gravis, sed sub obligatione levi?*

R. Negant Bonacina ac Conninchius posse Confessarium pro culpis gravibus imponere satisfactionem gravem, sed sub levi obligatione, eo quod confessarius non agat, nisi uti simplex minister, nomine nempe Dei, qui proinde debet obligationem materiæ proportionare.

Verum *communior* et *probabilior*, ut nobis videtur, sententia cum Busembao, Filliucio, Segneri, Suarez, Viva etc. affirmat; quia in hoc Sacramento Sacerdos non simplicis ministri officio fungitur, sed est verus judex a Christo constitutus cum facultate et solvendi a peccatis et ligandi per pœnitentiam [1].

Q. 4. *Quæ et quanta esse debeat satisfactio, et quando imponenda?*

R. Ad 1: Ad *qualitatem* quod attinet satisfactionis, ea debet esse *vindicativa* et *medicinalis*, dicente Tridentino, satisfactiones esse imponendas *non solum ad novæ vitæ custodiam; sed etiam ad præteritorum vindictam et castigationem*.

Satisfactio porro *vindicativa*, quam etiam *pœnalem* appellant, est quodcumque opus bonum injunctum in Sacramento, v. g. *oratio, eleemosyna, jejunium* etc. [2]. Nam in statu naturæ lapsæ quæcumque virtuosa actio habet rationem pœnæ; quia omnes post amissam justitiam originalem ad terrena et propria commoda proni sumus.

Satisfactiones vero *medicinales* sunt illæ, quæ ut verbis utamur Tridentini, *medentur peccatorum reliquiis, et vitiosos habitus male vivendo comparatos contrariis virtutum actionibus tollunt*. Audiatur hic s. Alphonsus: *circa praxim regula hujus requirit, ut imponantur opera carnem coërcentia pro peccatis sensualibus, eleemosynæ pro peccatis avaritiæ, oratio pro blasphemiis etc. Sed considerandum quid magis expediat, aut magis utile sit pœnitenti: quamvis autem maxime utile sit imponere Sacramentorum frequentiam, orationem*

1) Ad praxim tamen quod attinet, dicimus improbandum esse illum: — 1 qui injungit satisfactionem sine obligatione ulla; nam statim ac legislator legem aliquam facit, lex illa debet obligare saltem sub levi, alioquin esset merum consilium; — 2 qui satisfactionem pro peccatis gravibus totam imponeret *sub levi*, nisi id faceret in casu gravis ægritudinis aut contritionis intensissimæ. Putamus enim ex Tridentini præcepto teneri confessarium pro peccatis gravibus opus saltem aliquod grave imponere sub obligatione gravi, ut ratio proportionis postulat.

2) Per hæc tria Deo omnia damus: per *orationem* bona animæ; per *jejunium* bona corporis; per *eleemosynam* bona fortunæ.

Vel etiam dici potest, quod hisce tribus quos offendimus peccando, compensamus. Offendimus Deum, et illum *oratione* placamus; proximum, et *eleemosyna* ei satisfacimus; nos ipsos, et *jejunio* ipsi nos castigamus.

mentalem et eleemosynas; nihilominus praxis habet, has reddi damnosas iis, qui aut nihil aut parum habuerunt horum usum. Satisfactiones utiles generatim pro omnibus hæ solent esse, nimirum aggregari ad aliquam congregationem. Quolibet vespere (saltem ad tempus) actum doloris elicere; et quolibet mane propositum renovare dicendo cum s. Philippo Nerio: Domine, ne auferas hodie manus tuas a me, ne tui proditor efficiar. *Visitare quotidie Ss. Sacramentum, et imaginem quoque Mariæ; ab eis perseverantiæ gratiam postulando. Rosarii saltem tertiam partem recitare et ter Salutationem Angelicam mane, meridie et vesperi dicendo:* Mater mea, adjuva me hodie, ne in Deum peccem *(Hanc tamen pœnitentiam ter recitandi Salutationem Angelicam cum prædicta supplicatione ego plerumque solitus fui injungere, aut saltem consulere iis, qui eam non solebant frequentare). Cum cubitum iverint, dicere in lecto:* si nunc mihi morandum fuisset in inferni igne! *aut dicere:* veniet dies, quo mihi in hoc lecto moriendum erit. *Qui legere sciunt, et potissimum ecclesiastici, quotidie legere aliquem librum de rebus spiritualibus agentem* [1].

Quum vero inter vitia ferme semper sit aliquod prædominans, ex quo cetera originem habent, in hoc debebit confessarius attente inquirere, atque huic medicinam majori studio accomodare, ut ipso avulso, vitia cetera omnino corruant: caput est; hoc ergo abscisso, cetera membra languent [2].

R. Ad 2: Quod pertinet ad *quantitatem* ac *mensuram* satisfactionis duo præ oculis habenda sunt: 1 *criminum gravitas;* 2 *facultas ipsorummet pœnitentium.*

Relate ad *criminum gravitatem* considerari debent eorum species, numerus et circumstantiæ — Relate vero ad *facultatem pœnitentium* satisfactio accommodanda est eorum statui, sexui, ætati et conditioni. Monet Salesius, non esse gravandum pœnitentem multis rebus, ne confundatur et terrefiat [3]. Et hoc maxime eveniret, si res plures numero diversæ imponerentur [4].

1) Homo Apost. *Tr.* XVI. *n.* 54; et *Tr.* XXI. *nn.* 5, *et* 6, ubi remedia generalia et particularia scite adsignat peritissimus Antistes, qui ea in sacro ministerio 30 annorum spatio probaverat.

2) *V.* Pinamonti, *Il Direttore c.* 8.

3) Inst. ad Confess. c. 8.

4) Præstat audire b. *Leonardi*, qui in suo *Discorso mistico-morale* §§ 27 *et* 28, hæc ad rem habet: « Fra le cose necessarie, che non deve ignorare il Confessore per rendersi inappuntabile nel suo Ministero, si è il sapersi regolare nell'ingiungere le penitenze proporzionate a chi s'umilia a' suoi piedi in abito di penitente. Il s. Concilio di Trento (*Sess.* 14. *c.* 8.) ammonisce i Confessori ad essere ben riguardati di non

R. Ad 3: Tandem ad *tempus* quod spectat satisfactionis imponendæ, quamvis satisfactio etiam post absolutionem possit imponi, ut docent *communissime*, quia *in re* non est essentialis, et statim ei unitur

dare penitenze leggierissime per peccati gravissimi: e però vuole che la penitenza da loro imposta abbia qualche proporzione col peccato che si ascolta, e col peccatore che si accusa. Certo è che sarebbe penitenza leggerissima il dare un *Pater* ed *Ave* per un numero non leggiero di adulterj, o di altre impudicizie; ovvero un *Miserere* a chi ha danneggiato il prossimo in materia grave, o sia nella roba, o sia nella fama; perchè ne seguirebbe il disordine che accenna il medesimo Concilio, cioè che gli uomini perderebbero il dovuto orrore a' peccati, stimandoli assai leggieri, e prenderebbero occasione di commetterne degli altri maggiori. Non hanno dunque le penitenze da essere leggierissime per rispetto al peccato; siccome nè meno debbono essere gravissime rispetto al peccatore, acciò non resti oppresso dal peso improporzionato alle sue deboli forze. E di qui si raccoglie che la penitenza da imporsi deve ben ponderarsi dal Confessore, nè deve darsi così a tutti la medesima, siccome il medico non dà l'istessa bevanda a tutti gl'infermi. Il sacro Concilio dice, che i Consiglieri delle penitenze salutari, e convenienti devono essere e lo Spirito del Signore, e la prudenza del suo ministro. Come dunque si danno così all'impensata?

Si guardino, se così è, certi Confessori imprudenti a non imporre penitenze stravaganti ed indiscrete. Intendo per penitenze *stravaganti* tutte quelle che sono aliene dal consueto uso della Chiesa, e dalla comune pratica de' buoni e dotti Confessori. E per dare qualche lume in una materia, che per altro tutta si rimette all'arbitrio del ministro di questo Divin Sacramento, non trovo regola più certa, nè di maggior autorità che seguitare lo stile della Sacra Penitenziaria, la quale per peccati occulti, benchè gravissimi, non determina altre penitenze che di orazioni, digiuni, limosine se si possano fare, e frequenza de' Sacramenti, come si può osservare dalle lettere della medesima. E per essere la Sacra Penitenziaria Tribunale Apostolico, il quale per suo istituto riguarda il foro della coscienza, deve aversi da tutti il Confessori per norma di procedere in questo medesimo foro. E con questa regola scanseranno anche l'altro scoglio di dar penitenze *indiscrete*, come sarebbe se s'imponesse alla servitù lo stare in Chiesa ad ascoltare tante Messe, o a fare altre opere dalle quali sia defraudato il servizio del padrone: o ad una femmina gravida o che allatta il digiunare per più giorni: ad una zitella l'andare a visitare una Chiesa lontana e solitaria: ad una donna maritata d'usare certe austerità corporali, che possono dispiacere o dar sospetto al marito: o altre simili che non sono proporzionate alla persona a cui s'impongono, perchè non si considera il tempo, il luogo, l'età, lo stato, e le forze della medesima.

Ma quali dunque determinatamente si dovranno ingiungere? A me pare che dopo la regola comune di sceglierle tali che si oppongano a' peccati commessi, come la limosina agli avari, a' sensuali qualche pena afflittiva del senso, e simili; generalmente parlando, le migliori saranno quelle le quali, oltre le penalità che seco portano in vendetta de' peccati passati, sono atte a preservare il penitente da' peccati futuri. Pertanto se il penitente è recidivo, sarà bene che la penitenza duri per qualche tempo: *Nedum ad vulnus curandum, sed etiam ad cicatricem sanandam*, come dice il Grisostomo (*Hom.* 2. *in ps.* 50); poichè si viene meglio a curare il vizio col rinnovarsi l'applicazione del suo rimedio. E vediamo che tale ancora è lo stile della Sacra Penitenziaria, non di dare penitenze per più anni se non in casi rarissimi, ma bensì per alcuni giorni, e talvolta ancora per alcuni mesi, secondo il bisogno de' penitenti.

E per venire alla pratica: udita che avrà il confessore la serie de' peccati esposti dal

illam postea imponendo; attamen ordo judicii et consuetudo ubique excepta postulat, ut imponatur ante. Sic etiam dispositio pœnitentis melius cognosci potest.

suo penitente, deve fargli una breve, ma fervente esortazione, mettendogli sotto agli occhi la gravezza dei suoi errori, e conforme al consiglio di s. Carlo, citando il Canoni penitenziali, con dargli notizie delle penitenze asprissime che s'imponevano anticamente per un solo di que' peccati da lui commessi, soggiungendogli poi con bella maniera: certo è che voi meritereste una penitenza molto grave, ma io mi contento che ne facciate una più mite: ed in questo modo con parole amorevoli lo disponga ad accettarla volontieri. Le penitenze poi più adattate, a mio credere (eccettuati i casi straordinarii) potrebbero essere le seguenti, non tutte in una volta, ma or l'una, or l'altra; ovvero alcune di esse unite insieme, conforme alla qualità delle persone, e necessità particolare di ciascheduno.

I. Supposto che il penitente sia caduto in molti peccati gravi, gli gioverà assai imporre che per otto o quindici giorni reciti una terza parte del *Rosario*, ma lo reciti con ispirito di compunzione, pregando la Vergine Santissima che gli ottenga il perdono de' peccati passati, e grazia di non commetterli mai più per l'avvenire. E se è stato consuetudinario, e faccia la sua confessione generale di necessità, o per aver taciuti peccati per vergogna, o per altra simil causa, potrà allungarsi la detta penitenza per due o tre mesi, più o meno, secondo la qualità del mal abito da lui contratto, accadendo bene spesso che il penitente si vada assuefacendo a recitare il Rosario ogni giorno, e non lo lasci più per tutto il tempo di sua vita con sommo suo profitto.

II. Che ogni mattina ed ogni sera reciti tre *Ave Maria* ad onore della purità immacolata di Maria Santissima, con fare altresì un atto di contrizione, ed un proponimento fermissimo la mattina di non peccare in quel giorno, e la sera di non peccare in quella notte, imponendogli che le reciti in ginocchioni, o in altra positura scomoda. Questa penitenza salutare può imporsi a tutti universalmente, essendo un preservativo efficacissimo per curare le anime dalle loro consuetudini viziose; e vorrei essere udito da tutti li confessori per pregarli tutti ad imporla a' loro penitenti per quel tempo che giudicheranno più espediente, e ne riporteranno un singolar profitto, conforme l'insegna una pratica esperienza.

III. Che ascolti tanto numero di *Messe*, purchè non gli sia d'impedimento a compire i suoi doveri, conforme all'accennato di sopra, suggerendogli che le ascolti ne' giorni festivi, quando gli sarà più comodo.

IV. Che ogni mattina faccia l'atto di *offerta* che comincia: *Eterno mio Dio;* o altro esercizio cristiano, che contiene gli atti di fede, speranza e carità: ed ogni sera l'esame di coscienza, determinando il tempo che dovrà durare a fare questi esercizj.

V. Che ogni giorno per tanto tempo reciti cinque *Pater* ed *Ave* alle piaghe del Signore, fermandosi di piaga in piaga a considerare la passione del Signore. Che *visiti* tante volte qualche Chiesa di particolar divozione. Che *legga*, se è capace, per qualche tempo un libro divoto.

Tutte le penitenze accennate sinora possono imporsi ad ogni penitente di qualsiasi condizione, con avvertirlo che se in alcuno de' giorni accennati si scordasse di adempirla, non se ne faccia scrupolo, potendo supplire in un altro giorno; e se per qualche accidente non gli fosse comodo di farla, non intenda che gli sia imputato a colpa grave. In questa maniera non resta allacciata la coscienza del penitente, benchè si prolunghi la sua cura, di cui ha somma necessità.

Altre poi ve ne sono che d'ordinario s'ingiungono a certe persone di qualche stato

Q. 5. *An minui possit satisfactio Sacramentalis?*

R. *Alii* sunt casus, in quibus confessarius levissimam satisfactionem imponere debet, uti est percussio pectoris, invocatio Nominis Jesu. *Alii* vero sunt casus, in quibus non levissimam quidem, sed culpis minorem potest injungere.

Primo levissimam imponet: — 1 si jam pœnitentem satisfecisse advertat, uti si eum inveniat vehementissime contritum ex dictis § 1; — 2 si pœnitens sit impos mentis, aut morti proximus, aut valde debilis; quia tunc major pœnitentia illi evadit mortaliter impossibilis; — 3 quando meticulosus sæpius redit inter eamdem horam cum levissimis culpis, ne nimia pœnitentia gravatus magis animo angatur in ea implenda.

Secundo potest confessarius leviorem, licet non ita improportionatam injungere pœnitentiam, id est talem, ut dici quidem possit eam esse gravem in se, licet non secundum omnem peccati mensuram:

1 Tempore Jubilæi vel Indulgentiæ plenariæ; nam et hoc modo bene solvitur pœna;

2 Ob ea verba, quæ in ipsa forma absolutionis exprimuntur: *quidquid boni feceris vel mali sustinueris, sit tibi in remissionem peccatorum etc.* Ita docent sententia *longe probabilior* et *communior.* Saltem horum verborum aliqua ratio haberi potest; non enim Ecclesia voluit hæc verba a confessario frustra pronuntiari, bene vero, ut omnia bona opera pœnitentium, quamvis propria electione peracta, ad satisfactionis Sacramentalis meritum eleventur. Et talis est indubitata Angelici doctrina [1];

3 Ob prudentem timorem, ne pœnitens illam sit impleturus, uti ferme omnes affirmant. Licet enim juxta Divinæ justitiæ rationem exigatur satisfactio peccatis adæquata; ex Divina tamen clementia ratio simul habenda est virium tam corporis quam animi pœnitentium — Id deducitur ex ipso Tridentino, quo præcipitur confessario, ut satisfactiones quidem imponat *pro qualitate criminum*; sed etiam *pro*

particolare, come sarebbe ad un ecclesiastico, o altra persona intelligente, il *meditare* per una mezz'ora in alcuni giorni qualche massima eterna. A chi è ben complessionato, nè ha altro impedimento, il *digiunare* nel giorno di sabbato per qualche tempo determinato. Ad un capo di casa, che faccia recitare il *Rosario* ogni sera a tutta la sua famiglia. Ad un bestemmiatore, che faccia tante *croci* colla lingua per terra. Ad uno che è dato all'ubbriachezza, che lasci tante volte il *vino*, o lo beva inacquato. A certe persone rozze giovano certe penitenze, che hanno più del sensibile, come sarebbe far loro recitare alcuni *Pater* ed *Ave* sopra d'una sepultura, considerando che quanto prima hanno da morire; coll'osservazione però addotta di sopra, cioè che il confessore abbia sempre la mira di non dare penitenze stravaganti ed indiscrete, che allontanino i penitenti dal Santissimo Sacramento, e disonorino il Sacro Ministero ».

1) Quodl. 3. a. 28.

pœnitentium facultate quantum prudentia suggesserit. Et ratio est *tum* quia hoc Sacramentum non est forum iræ et pœnarum, sed veniæ et misericordiæ; *tum* quia satius est, quod pœnitens cum leviori pœna residuam luat in purgatorio, quam graviori pœna neglecta, damnetur in inferno.

Hinc monet Angelicus: *Sacerdos non imponat pœnitentiam ita gravem, ut pœnitens totam dimittat; nec ita levem, ut contemnat peccatum.... Tutius est imponere minorem debito, quam majorem; quia melius excusamur apud Deum propter multam misericordiam, quam per nimiam severitatem* [1].

Idipsum docent Salesius ac Carolus addentes expedire, ut aliquando pœnitentes interrogentur, an talem pœnitentiam valeant exequi. Monendi autem sunt eo tempore de insufficientia satisfactionis injunctæ, ut ita quoad possunt pœnitentiæ operibus vacent. Imo sapienter addit S. Thomas de Villanova [2]: *hoc judicio meo ita perficies, si facilem unam* (pœnitentiam) *injunxeris, acriorem consulueris* [3].

Q. 6. *An pro satisfactione expediat imponere ingressum in Religionem, vel Matrimonium, vel Missarum celebrationem?*

R. Quoad *ingressum in Religionem commune* est, eum non posse pro satisfactione imponi; quia id esset nimis durum. Ita ex Angelico docent Navarrus, Sa, Sylvius et alii [4].

Quod vero spectat ad *Matrimonium*, affirmant nonnulli pro casu, quo confessarius cognoscat statum conjugalem esse pœnitenti remedium necessarium ad vitanda peccata. Sed *melius* cum Escobar, Layman etc. hoc reprobant alii; quia matrimonium requirit omnimodam libertatem. Unde ipse pœnitens poterit quidem se ipsum ad illud obligare; at alter nonnisi illum hortari. Saue ea pœnitentia data,

1) Opusc. 65. 2) Ser. fer. 6. post. Dom. *Lætare.*

3) Ex his deducere est, quam imprudenter se gerant, qui imponunt satisfactiones magnas, vel ad longum tempus aut etiam pro tota vita duraturas, etsi forte prævideant pœnitentes non esse eas impleturos. Putant videlicet se posse peccatores indispositos, qui sunt vel in proxima peccandi occasione, vel recidivi, a peccatis suis curare istas graves satisfactiones imponendo. Sed experientia docet, tales pœnitentes acceptare quidem prædictas satisfactiones, ut absolutionem carpant; verum eas postea non implere, misere cito ruere in easdem culpas, et satisfactionum gravitate deterritos a confessione abhorrere; sicque in peccatis suis omnino tabescere.

Ad rem Chrysostomus: *multos recensere possem in extrema mala deductos, quod ab eis pœna peccatis par exposceretur. Neque enim temere ad peccatorum modum oportet et pœnam adhibere; sed peccantium propositum explorandum est. Ne dum quod scissum est consuere vis, deteriorem scissuram facias; ne dum lapsum emendare studes, majorem ruinam pares:* De Sacerdotio l. 2 — *V.* Liguori, *Op. Mor. l.* 6. *n.* 510. 4) 2. 2. q. 62. a. 2.

pœnitens esset ligatus; sed quid si postea velit ipse aliis mediis uti ad se continendum? tunc non esset in necessitate contrahendi.

Tandem quoad *Missas* Benedictus XIV confessarium hortatur, ne Missas etiam sponte oblatas acceptet, si eas ipse imposuerit: idque ad avaritiæ suspicionem avertendam [1]. Imo recte monet d. Carolus, ut omnino Missæ non imponantur, eadem de causa [2].

Q. 7. *An imponi possit pro sacramentali satisfactione opus jam debitum; an opus internum; an opus pro defunctis; an ab opere cessatio?*

R. Ad 1: Negat Antoine posse pro sacramentali satisfactione imponi opus jam *debitum;* cum jam alio titulo sit illud a pœnitente præstandum. Verum Layman, Lugo, Sanchez, Sporer, Suarez affirmant *communiter* ac *merito,* si opus non sit eodem titulo satisfactionis sacramentalis præceptum; nam opus aliunde jam debitum aut præceptum, uti esset auditio Missæ in Festo, cum sit ex natura sua satisfactorium, bene potest *per claves Ecclesiæ* elevari ad meritum etiam satisfactionis sacramentalis. Nonne qui audit Missam in Festo etiam ex voto debitam, duplex consequitur meritum, obedientiæ et pietatis? a pari qui implet opus jam præceptum, et simul injunctum pro satisfactione sacramentali.

In praxi tamen, ne id a confessariis fiat, nisi spectata fragilitate pœnitentis; cum æquum sit, ut ipse sentiat peccati pondus: unde id expresse pœnitenti significetur. Quare *communis* doctrina est, quod ubi confessarius expresse non sit allocutus de opere alias debito aut præcepto, intelligatur aliquod opus liberum, seu *supererogatorium,* nisi (ut *satis communiter* dicunt) aliud colligi possit in certis rerum adjunctis. Sic v. g. si confessarius imponeret auditionem Missæ per mensem, non esset obligatio, ut ajunt, duas audire in festo; sicque recte præsumitur esse mens confessarii.

R. Ad 2: De opere *interno* nonnulli dubitant posse pro sacramentali satisfactione imponi eo, quod putent satisfactionem, cum sit pars Sacramenti, esse debere sensibilem. Sed sententia *communis* merito affirmat; nam sicut contritio licet per se tota interna sit, attamen fit sensibilis per confessionem; ita opus satisfactorium, licet internum, fit sensibile per ipsam confessarii impositionem atque ipsius pœnitentis acceptationem.

R. Ad 3: *Communius* et *probabilius* affirmant posse imponi opus *pro defunctis;* satisfactio enim in hoc casu stat ex parte bonæ voluntatis, qua pœnitens opus suum applicat defunctis.

1) Notificatione XCII. 2) Instr. ad *Confessarios.*

Vel, ut docet Angelicus, satisfactio sacramentalis duplicem habet valorem: unum *ex opere operato;* alterum *ex opera operantis.* Primus sibi soli, alter etiam aliis prodesse potest [1]. Hic habet Cathechismus Romanus: *maxime convenit pœnitentibus præcipere, ut certis aliquot et definitis diebus orationi vacent; ac pro omnibus, præsertim pro iis, qui ex hac vita decesserunt, preces Deo faciant.*

R. Ad 4: *Recte* ac *communiter* affirmant posse etiam imponi *cessatio* a bono opere, v. g. a communione, a jejunio; cessatio enim hæc potest esse aliquando actus virtutis, saltem ad servandam obedientiam confessario. *Regulariter* tamen non expedit satisfactiones hujusmodi imponere, præsertim si periculum sit, ne alii judicent talem omissionem fuisse impositam in Sacramento. Ita Lugo, aliique.

Q. 8. *An imponi possit aliquando satisfactio publica?*

R. Si agitur de *peccato occulto*, certum est non posse publica satisfactio imponi; id enim expresse confessario vetat Rituale R.: *pro peccatis occultis, quantumvis gravibus, manifestam pœnitentiam non imponat.* Sane sic agendo indirecte revelaretur sigillum.

Si vero agitur de *peccato publico*, tenetur publicam satisfactionem imponere confessarius, si alia via occurri non possit, v. g. scandalo dato, vel honori alicui detracto. Sed non est adstringendus pænitens si renuit, et aliter possit damnum æquivalenter reparare. Tunc enim ex una parte infirmitati pœnitentis subvenitur; ex alia per aliud æquivalens damnum tollitur, uti per auditionem Missarum, Ecclesiarum visitationes, frequentationem Sacramentorum, ingressum in aliquam piam Congregationem, ubi publice pietatis opera exerceantur etc. [2].

NOTA. Ecclesiæ disciplina circa pœnitentiam publicam, quæ olim pro gravioribus, itemque publicis criminibus imponebatur, ut *communiter* tradunt eruditi, in tres veluti epochas dividi potest.

1ª A tempore Apostolorum protrahitur usque ad Montanum versus dimidium sæculi secundi; et hæc mitissima erat ita, ut fere statim omnis pœnitentia remitteretur. Quod patet exemplo Apostoli, qui incestuosum restituit publicæ communioni paullo post excommunicationem;

2ª Producitur usque ad Novatum et Novatianum circa finem sæculi tertii. Disciplina primitus erat, ut reconciliatio usque ad vitæ finem differeretur; dein mitigata fuit, atque adeo, ut nimiam illam indulgentiam exprobrarent vel ipsi hæretici: ex quo factum est, ut iterum evaserit austera;

Ab eo tempore incipit 3ª epocha, in qua et distincti pœnitentium gradus, *flentium, audientium, prostratorum,* et *consistentium* inducti sunt; et gra-

1) Quodl. 3. q. 13. a. 1.

2) V. Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 512.

viribus criminibus sua pœnitentia adsignata, quæ quidem ex tunc *canonica* seu *cæremonialis* dicta fuit 1.

Unde accurate loquendo triplex est pœnitentia distinguenda:

Sacramentalis, quæ a Christo præcepta est, et semper est de necessitate — *Publica*, quæ omnibus publicis criminibus imponebatur, quæque ab ipsa Apostolorum ætate sub aliquo respectu viguit — Et *canonica*, quæ nonnisi sæculo tertio labente inducta est; neque tamen pro omnibus peccatoribus, neque pro omnibus delictis: ea enim erat maxime ad coërcendam idolatriam, mæchiam atque homicidium 2.

Hæc autem valde proficuum est, ut a confessariis non ignorentur 3.

Q. 9. *An satisfactio semel imposita mutari possit?*

R. Satisfactio semel imposita non potest mutari à pœnitente auctoritate propria ne in melius quidem; *tum* quia nulla satisfactio potest esse sacramentalis, nisi imponatur a ministro Sacramenti; *tum* quia reus non potest mutare sententiam judicis.

Mutari tamen potest a Confessario ob justam causam, quando nempe ad bonum animæ ipse expedire censuerit. Neque opus est apud eum Confessionem jam factam repetere, si adhuc recordetur saltem in confuso de statu ejus conscientiæ; tunc enim adhuc potest justam ferre sententiam. Notant tamen Lessius, Suarez et alii, quod facta commutatione, pœnitens iterum potest primam eligere; quia ex una parte commutatio est in illius favorem inducta, ex alia prima pœnitentia conveniens est, et sacramentalis.

Quid vero (dices) *si agatur de alio Confessario?* Ut alius confessarius pœnitentiam mutet, docent *probabiliter* Castropalaus, Concina, Holzman, Layman, Lugo pœnitentem debere confessionem suam repetere saltem in confuso, ut ejus status dignoscatur; Confessarius enim non potest satisfactionem commutare, nisi in judicio Sacramentali; atqui hoc judicium exercere non potest, nisi pœnitens sua crimina fateatur 4.

Verum alii multi cum Bonacina, Navarro, Sà, Toleto etc. item *probabiliter* contrarium docent dicentes in hac secunda confessione

1) *V.* Storia della Chiesa dalla sua fondazione sino al Pontificato di Gregorio XVI, Torino, Marietti 1843: pag. 158 et seqq., *liber parvæ molis, sed non parvæ eruditionis* — Wiseman, *Conferenze* ecc. *Conf.* 12.

2) *V.* Nat. Alexander, *Dissert.* VII *in sæc.* III — Petavius, *in l.* VIII *de Pœnit.* — P. Perrone, *De Pœnit.* n. 209 et seqq.

3) Præcipui Canones pœnitentiales videantur in fine Voluminis ad Appendicem 1am.

4) Dein satisfactio ex Tridentino debet esse non solum *vindicativa;* sed etiam *medicinalis.* Quomodo autem poterit Confessarius medicinam hanc pœnitenti applicare, nisi ejus crimina, et conscientiam plene cognoscat?

non agi de judicio ferendo super culpis delatis in præcedenti [1], cum jam illud absolutum sit; sed tantum de pœnitentis impotentia, sive imbecillitate ad satisfactionem implendam [2].

Q. 10. *An pœnitentiæ commutatio fieri possit extra confessionem?*

R. Ab eodem Confessario, cui facta est confessio peccatorum, *verius* affirmamus ipsum posse extra confessionem pœnitentiam mutare, si id fiat statim post absolutionem, id est antequam pœnitens discedat; quia tunc videtur moraliter perseverare idem judicium. Ita *communius* Concina, Sylvius, Suarez etc.

Ab alio tamen Confessario id non potest; quia est diversum judicium.

§ III. — *De satisfactione prout pœnitens eam exequitur* [3]

Q. 1. *An pœnitens debeat acceptare, et exequi satisfactionem?*

R. Ex sententia *communi et vera* (quæ ex Vasquez est etiam de fide post Tridentinum) pœnitens tenetur *sub gravi* ac *regulariter loquendo* satisfactionem sibi impositam acceptare, et exequi. Sane si *sub gravi* tenetur Confessarius satisfactionem justam et convenientem injungere, a pari etiam pœnitens tenetur *sub gravi* eandem acceptare et exequi. Obligatio enim imponendi satisfactionem in Confessario, et obligatio eandem acceptandi et exequendi in pœnitente sunt duo *correlata*, quorum unum esse non potest sine altero, uti argumentatur Benedictus XIV Bulla, *Inter præteritas.*

Diximus *regulariter loquendo;* quia docent *communiter* omittere pœnitentiam levem impositam pro venialibus aut mortalibus jam confessis, non esse nisi veniale; cum materia levis non sit capax gravis obligationis: aliunde Sacramentum jam completum est essentialiter [4].

Quid (dices) *si pro venialibus, vel mortalibus jam confessis pœnitentia imposita esset gravis, et omittatur?* Est *satis probabile cum*

1) « Opponitur (audiatur Liguori, *Hom. Ap. Tr.* XVI, *n.* 61): sed pœnitentia debet esse medicinalis, et quomodo medicinam præscribet qui infirmi vulnus ignorat? Respondetur quod confessarius ex eadem pœnitentia imposita potest peccatorum, pro quibus illa imposita erat, materiam argumentari, et ita potest se dirigere in commutando aut diminuendo eam. Et probabiliter dicunt Navarrus, Sporer et Tamburini, confessarium non requisitum a pœnitente posse ex se mutare ei pœnitentiam, cum prævidet quod ille verisimiliter perget eam negligere ».

2) Hoc tamen locum non haberet, si esset immutanda pœnitentia ob casus reservatos a superiore imposita; quia inferior nulla in superiorem potitur auctoritate. Excipe nisi casus urgeat et superior non possit adiri; tunc merito præsumitur connivenția superioris.

3) *V.* Liguori, *Homo Ap. Tr.* XVI, *n.* 55. *et seqq.*

4) Item est veniale, si pars levis tantummodo gravis satisfactionis omittatur. Et hac in re censent Croix et Gobbat cum aliis non esse mortale, si v. g. ex decem communionibus una omittatur; verum huic non acquiescimus, ait S. Alphonsus, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 521.

Layman, Suarez etc. omissionem illam non esse gravem; sicut enim Confessarius non debebat illam imponere sub gravi, ita nec sub gravi illam tenetur acceptare pœnitens; gravitas enim est commensuranda peccato. Excipe ex Roncalia, nisi forte peccata illa nimis disponant ad mortale, vel si de illis mortalibus jam confessis nondum sit condigna pœnitentia peracta.

Quid vero (inquies) *si satisfactio sit justo gravior, et nimis onerosa?* Si vere talis sit, ubi confessarius nolit eam moderari, poterit pœnitens, saltem sine culpa *gravi*, discedere absque absolutione, et Confessarium alium adire.

Diximus *si verè talis sit*; nam sit pœnitens nollet ex mera desidia eam acceptare, non videtur excusari posse a culpa *gravi*. Sicut enim peccaret *graviter* Confessarius, qui sine justa causa pro peccatis gravibus imponeret satisfactionem levem; ita *graviter* peccaret pœnitens, qui sine tali causa absolutionem recipere vult cum satisfactione peccatis suis minime æquivalenti.

Quid (addes) *dicendum de circumstantiis satisfactionis?* Qui sine causa omitti circumstantiam satisfactionis, si v. g. recitet quidem Rosarium, sed non flexis genibus, uti fuerat eidem injunctum, peccet *saltem venialiter*; cum utique sit in præcepto hæc circumstantia.

Sed utrum aliquando peccet etiam *mortaliter*, id existimandum est a molestia gravi aut levi, quam affert illa circumstantia vel per se vel respective ad pœnitentem, prout significaverit Confessarius pœnitentiam imponens: ita *communiter*. Unde si v. g. injunctum sit orare flexis genibus, censet La Croix non esse mortale, si omittatur genuflexio. Si vero injunctum sit orare brachiis expansis, dicit esse mortale, si hæc omittatur circumstantia; quia non primum, sed secundum in genere molestiæ grave est.

Q. 2. *An pœnitens oblitus satisfactionis debeat iterum confiteri?*

R. *Alii* cum d. Antonino affirmant pœnitentem debere iterum confiteri; quia pœnitens curare debet quantum commode potest, ut Sacramentum fiat integrum. Qui enim tenetur ad finem, tenetur etiam ad media: saltem tenetur præcipua repetere peccata.

Alii vero *communiter et valde ac forte magis probabiliter* negant cum Layman, Roncalia, Suarez, Vasquez, Viva etc. et hoc valere dicunt Croix, Lugo et Navarrus, etiamsi pœnitens oblitus sit culpabiliter prioris satisfactionis. Nam pœnitens non amplius tenetur ex una parte ad illius implementum, cum istud impossibile ei factum sit; ex altera non videtur extare obligatio repetendi confessionem, cui nemo videatur teneri repetere sua peccata, quando hæc jam directe fuere remissa; esset enim onus nimis grave.

Attamen si pœnitens putaret Confessarium reminisci posse pœnitentiæ impositæ, teneretur eundem adire; cum eo in casu ejus implementum adhuc sit moraliter possibile. Et aliunde curandum sit, ne relinquatur mutilum Sacramentum [1].

Q. 3. *Quandonam satisfactio impleri debet?*

R. Si tempus fuit a Confessario determinatum ad implendam satisfactionem, patet eam esse tunc adimplendam.

Si vero tempus non fuerit determinatum, tunc quamvis non adsit obligatio eam implendi ante communionem (uti requirebat propositio 22 damnata ab Alexandro VIII); attamen debet ea impleri quamprimum commode poterit. Satisfactio enim est solutio debiti et compensatio illatæ injuriæ, quæ diu differri non debent [2].

Sed (quæres) *quænam erit notabilis dilatio?* Conveniunt omnes, *dilationem notabilem* satisfactionis inferre gravem injuriam Sacramento; et ideo continere grave peccatum. Sed non omnes conveniunt in definiendo quænam sit dilatio *notabilis*.

Nos tenemus cum Croix, et Mazzotta hoc principium generale: quod nempe habeatur ut notabilis dilatio illa, quæ affert grave præjudicium rei præceptæ, v. g. si pro *satisfactione medicinali* imposita sit communio singulis mensibus; et pœnitens ita eandem differat, ut ex ea dilatione videatur oriri periculum relabendi in peccatum.

Etiam in *satisfactionibus vindicativis* videtur nimis benigna sententia, quæ dilationem non reputat *gravem*, si ad sex menses minime pertingant. Sicut et nimis rigida videtur illa, quæ judicat *mortalem* dilationem ad solos quindecim dies vel ad mensem, si adhuc possit pœnitentia recte impleri.

Quid (dices) *si præscripto tempore satisfactio non fuerit impleta?* Non desunt qui docent tunc nullam amplius vigere obligationem satisfactionem implendi. Sed tenendum est omnino contrarium; semper enim a Confessario intenditur *principaliter* ipsum opus injunctum; tempus vero non intenditur, nisi *accessorie*. Atqui *principale remanet, etiam deficiente accessorio;* ergo etc.

Q. 4. *An satisfactio impleri possit per alium?*

R. Cum distinctione: *vel* agitur de satisfactione extrasacramentali, *vel* de satisfactione sacramentali.

Si 1, utique potest illa per alium impleri; nam satisfactio est debiti solutio; potest autem unus pro alio debitum solvere. Unde Apostolus habet: *alter alterius onera portate* [3]. Hoc tamen intelligendum est,

1) *V.* Liguori, *Op. Mor. l.* 6. *n.* 620.
2) *V.* Liguori, *Hom. Ap. Tr.* XVI. *n.* 57.
3) Gal. 6.

si agatur de mera debiti solutione; non autem si satisfactio ordinetur ad medicinam, quæ non prodest nisi sumenti. Unde d. Thomas: *ex jejunio unius caro alterius non domatur* [1].

Si 2, non potest; *tum* quia ab Alexandro VII proscripta est hæc propositio sub n. 15: *pœnitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat*; *tum* quia ex Tridentino materia Sacramenti sunt *actus ipsius pœnitentis*, nempe contritio, confessio, et satisfactio; ergo sicuti unus non potest pro altero conteri vel confiteri, ita nec satisfacere [2].

Sed (quæres) *an possit cum alio satisfactio impleri?* Alii affirmant posse pœnitentem cum socio satisfactionem implere; quia hoc onus imitatur pondus Officii, quod utique potest recitari cum socio etiam ad illud non obligato.

Alii negant negando paritatem; nam Officium non est pœna, ut eam debeat peccator totam sustinere. Revera praxis diversa est.

Ceterum contra Cajetanum et Sylvium docent *communissime* Elbel, Filliucius, Sa, Sanchez, Sporer, Suarez etc. quod pœnitentia bene potest impleri tempore, quo aliud impletur præceptum, puta in Missa de præcepto; nam duobus præceptis potest simul satisfieri. Et sane in nostro casu Missa est quidem in præcepto, non tamen peculiares preces: hæ igitur determinari poterunt a pœnitente [3].

Q. 5. *Quid de eo, qui satisfactionem implet in mortali?*

R. *Communissime* et *probabilius* docent Concina, Lugo, Navarrus, Roncalia, Salmanticenses, Suarez eum; qui pœnitentiam implet in mortali substantialiter satisfacere, etsi adhuc habeat affectum ad peccatum illud, *et quamvis aliunde peccet*; nam ad implendam satisfactionem sufficit ponere opus præceptum, licet ejusdem finis non obtineatur.

Tunc equidem non habebitur meritum satisfactionis injunctæ, quod haberi non potest sine charitate (et hoc sensu intelligitur d. Thomas qui contra objicitur): sed dici nullo modo poterit, ipsum quoque abesse satisfactionis implementum [4].

Diximus *quamvis aliunde peccet;* nam est *probabile* eum qui implet in mortali satisfactionem peccare venialiter, siquidem indigne suscipit partem integralem Sacramenti; et illius fini obicem voluntarie ponit [5].

1) Supp. q. 13. a. 2.

2) Excipe casum, quo Confessarius id pœnitenti concedat, ut dicit Suarez cum d. Thoma; nam tunc non jam opus, sed ipse actus pœnitentis, quo satisfactionem ab altero pro se petit, locum tenet satisfactionis formalis.

3) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 309.

4) Putat Antoine pœnitentiam actam in mortali effectum suum sortiri, et finem suum obtinere, sublato per justificationem obice. 5) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 523.

§ IV. — *De satisfactionis implemento per* Indulgentias [1]

Q. 1. *Quid est Indulgentia?*

R. Indulgentia definitur: *remissio pœnæ temporalis debitæ peccatis post Baptismum commissis, facta a Superiore legitimo, extra Sacramentum, per applicationem thesauri Ecclesiæ.*

Dicitur 1 *remissio pœnæ temporalis;* nam pœna æterna remittitur unacum ipsa culpa, cum repugnet in æternum puniri, qui est Dei amicus. Ergo quando dicitur per Indulgentiam *peccata remitti*, nomen *peccati* pro reatu pœnæ usurpatur.

Porro pœna remittitur non solum coram Ecclesia, sed etiam coram Deo: si secus esset, *Ecclesia hujusmodi Indulgentias faciens, magis damnificaret, quam adjuvaret; quia remitteret ad graviores pœnas, scilicet purgatorii, absolvendo a pœnis injunctis* [2]. Merito ergo contraria doctrina damnata fuit a Pio VI Bulla *Auctorem fidei;*

2 *Debitæ peccatis post Baptismum commissis;* peccata enim commissa ante Baptisma, ita per illud remittuntur, ut nullam relinquant pœnam ne temporalem quidem postea luendam;

3 *Facta a legitimo superiore;* quia nulla potestas potest valide exerceri, nisi ab iis, quibus ea legitime data est;

4 *Extra Sacramentum;* quia remissio quæ fit in Sacramento, *Indulgentiæ* nomine non venit;

5 Denique per *applicationem thesauri Ecclesiæ*, id est satisfactionum superabundantium tam Christi, quam etiam Sanctorum.

Ex his patet Indulgentiam ex sui natura liberare a laboriosis pœnitentiæ operibus: et talis est etiam fidelium persuasio. « *Singulis tamen*, ait Benedictus XVI, *Cardinalis Bellarmini doctrinam proponendam ducimus:* accipient prudenter christiani indulgentias, si simul etiam studeant dignos pœnitentiæ fructus facere [3] ».

Q. 2. *Quotuplex est Indulgentia?*

R. Indulgentia dividitur *ratione objecti, cui inhæret; ratione effectuum, quos producit;* et *ratione temporis, ad quod extenditur:*

1 Ratione *objecti, cui inhæret:* indulgentia alia est *localis*, quæ

1) *V.* Liguori, *Homo Ap. Tr.* XVI *nn.* 62 *et seqq.*; et *Opus Mor. l.* 6. *n.* 533.

2) S. Thomas, *Suppl. q.* 25. *a.* 1.

3) *Notificatione* LIII — V. hic P. Perrone, *De Indulgentiis:* hanc materiam erudite auctor clarissimus exsolvit — Muzzarelli, *Il buon uso della Logica, Opusc.* 30 — Sermoni istruttivi di un vecchio Parroco della Toscana ecc. — Wisseman, *Confer.* 12 — Bellarminus, *etc. etc.*

conceditur alicui loco immediate, v. g. Ecclesiæ, vel Altari alicujus Sancti — Alia *realis*, quæ conceditur immediate alicui rei, v. g. coronis, iconibus, numismatibus. Utraque mediate personis, v. g. talem Ecclesiam visitantibus etc. — Alia *personalis*, quæ personis conceditur independenter a loco, et a re [1].

2 Ratione *effectuum, quos producit:* indulgentia alia est *plenaria* quæ in jure dicitur etiam *plena, plenior, plenissima* juxta majorem vel minorem facultatem, quæ tribuitur absolvendi a censuris, dispensandi in votis etc. Remittit juxta aliquos totam illam pœnam, quam totis suis viribus expungere non potest fidelis. Sed melius juxta alios totam pœnam temporalem remittit, ut verbum ipsum sonat, et juxta fidelium persuasionem — Alia est *partialis*, quæ remittit dumtaxat aliquam pœnæ partem, v. g. dierum vel annorum, prout in ejusdem forma fuerit a superiore declaratum. Tales sunt quadragenæ et septenæ, quarum illæ remittunt tantum pœnæ, quantum per jejunium 40 dierum in pane et aqua remitteretur juxta veteres canones: istæ vero quantum deberetur per annos septem [2].

3 Ratione *temporis ad quod extenditur:* indulgentia alia est *perpetua;* alia *temporanea;* alia *indefinita* — 1ª Conceditur in perpetuum, — 2ª ad certum tempus; — 3ª vero absque ulla temporis limitatione, quæ proinde censetur perpetua.

Q. 3. *An Ecclesia possit Indulgentias conferre?*

R. Lutherus contra Leonem X ira excandescens eo, quod Indulgentiæ publicationem commisisset Dominicanis, non vero Augustinianis de quorum familia erat, in Indulgentias ita debacchatus est, ut eas non erubuerit appellare *Pontificum fraudes et imposturas* — Lutherum secutus est Calvinus; et nunc ceteri Protestantes.

Verum adesse in Ecclesia Catholica veram potestatem conferendi Indulgentias de fide est.

Prob. 1 *Tridentino;* sic enim ait: *quum potestas conferendi Indulgentias a Christo Ecclesiæ concessa sit, atque hujusmodi potestate divinitus sibi tradita antiquissimis etiam temporibus illa usa fuerit, sacrosancta Synodus Indulgentiarum usum christiano populo maxime salutarem, et Sacrorum Conciliorum auctoritate probatum,*

1) Circa *realem* ex declaratione Alexandri VII 3 feb. 1675 notandum, quod nemo possit eam lucrari, si utatur re aliena, v. g. Rosario. Ratio est quia Indulgentia *realis* ordinem dicit ad personam, cui res conceditur. Imo perit Indulgentia rem vel vendendo vel commodando.

2) Qua in re notandum est, Indulgentias annorum mille, et multo magis tercentum mille fuisse a Benedicto XVI rejectas tanquam apocryphas et falsas.

in Ecclesia retinendum esse docet et præcipit; eosque anathemate damnat; qui aut inutiles esse asserunt, vel eas concedendi in Ecclesia potestatem esse negant [1];

2 *Scriptura*; in ea enim legitur: *quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cælis, et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cælis* [2]. At si per ea verba *quæcumque alligaveritis* Ecclesia potestatem accepit peccatoribus laboriosa opera injungendi, dicenda erit per alia posteriora verba *quæcumque solveritis*, potestatem accepisse ab illis operibus eosdem solvendi: quod quidem per Indulgentias operatur;

3 *Præscriptione*; jam enim ab antiquis temporibus, nemine reclamante, Ecclesia Indulgentias elargita est. Sic Urbanus II sæculo XI, idest longe ante Protestantes, fidelibus eas concessit [3];

4 *Ratione theologica*; etenim est in Ecclesia cumulus satisfactionum, seu superabundantia. Siquidem superabundavit satisfactio Christi utpote infinita; satisfactio B. Virginis, quæ licet sine macula extiterit, tamen tot passa est; aliorumque sine numero Sanctorum, qui ab omni ferme culpa immunes tot tantaque sustinuerunt.

At nunquid istæ uti simpliciter satisfactoriæ remanent otiosæ? Dicendum potius eas in Ecclesiæ thesaurum ingredi, cujus ipsa administrationem habet: *quæ sunt alicujus multitudinis, singulis distribuuntur secundum arbitrium ejus, qui multitudini præest*, ut ait d. Thomas [4]. Omnes porro commembra sumus unius capitis Christi Jesu; ergo omnes homines de illis participare possunt.

Esto quod vi communionis hujusmodi omnes jam per se participent; at multo magis participare debent, quibus applicantur specialiter.

Q. 4. *An recte etiam defunctis Indulgentia applicetur?*

R. *Affirmative:* defunctis Indulgentias applicari *per modum suffragii, debitis conditionibus intervenientibus*, certum est.

Probat *tum* Ecclesiæ usus, siquidem omni tempore eas concessas legimus [5]; *tum* Sixtus IV, qui anno 1478 damnavit doctrinam Petri Osma huic veritati oppositam; *tum* Leo X, qui anno 1520 damnavit contrariam Lutheri propositionem; *tum* Pius VI, qui aliam similem diris devovit Bulla *Auctorem fidei.*

Diximus 1 *per modum suffragii;* nam cum animæ purgantes Ecclesiæ jurisdictioni non subdantur, ipsis Indulgentiæ applicari non possunt per modum absolutionis, sicut vivis. Sed tantum per modum

1) Sess 25. decr. de Indulg. 2) Matth. 16.
3) V. Christ. Lupus, *Dissert. de peccatorum et satisf. Indul. c.* 7.
4) Suppl. q. 25. a. 1. 5) V. Perrone, *De Indulg. n.* 76.

suffragii, seu simplicis solutionis, quatenus nempe rogatur Deus, ut eas acceptare dignetur [1].

Diximus 2 *debitis conditionibus* etc. quæ porro sunt: — 1 ut eo fine sit concessa Indulgentia, ut nempe etiam possit defunctis applicari; — 2 ut intentio sit in lucrante eas defunctis applicandi; nam superior dat tantum *posse*, non autem *actu* applicat eas huic vel illi, — 3 status gratiæ in eas lucrante, saltem in ultimo opere, ut nobis *verius* videtur; neque enim quis potest alteri applicare Indulgentiam, nisi prius ipse eam fuerit lucratus; cum nemo possit alteri tribuere, quod non habet. Porro ad lucrandam Indulgentiam statum gratiæ omnino requiri declaravit Benedictus XIV Constitutione *Inter præteritas*.

Q. 5. *Quibus competit potestas Indulgentias concedendi?*

R. Cum Indulgentiæ sint bona communia Ecclesiæ, principium generale in Scholis est, easdem concedi non posse nisi ab iis, qui jure divino Ecclesiæ ipsi præsunt. Hinc nec Abbates Religiosorum Ordinum, nec Vicarius Generalis, nec Parochi possunt, nisi jure delegato, Indulgentias elargiri [2].

Ex eodem vero principio consequitur eas concedi posse a Summo Pontifice in orbe, ab Episcopis in propriis Diœcesibus — Et quidem Pontifex concedere potest Indulgentias plenarias, Episcopi autem ex Lateranensis IV dispositione Indulgentias tantum unius anni in Dedicatione Ecclesiæ, quadraginta dierum in aliis causis: et quidem in perpetuum: atque etiam extra propriam Diœcesim, modo cum suis subditis; cum hæc jurisdictio non sit contentiosa [3].

Quid (dices) *de Cardinalibus, Patriarchis, Primatibus et Archiepiscopis?* Cardinales ex consuetudine concedunt Indulgentiam centum dierum. Ceteri ex jure dierum octuaginta etiam in Provincia [4].

Q. 6. *An ad Indulgentiam concedendam requiratur causa?*

R. *Affirmative:* ad Indulgentiam concedendam requiritur causa;

1) Quanam autem mensura Deus acceptet, ignoramus: putant plerique Indulgentias plus minusve prodesse defunctis, prout hi actibus suis meruerunt in vita illas sibi applicatum iri.

2) An. 1688., 13 nov. a S. C. Concilii quæsitum fuit, *an Vicarius Capitularis, sede vacante, facultatem habeat concedendi indulgentias, quas celeroquin concedere posset Episcopus vivens:* responsum fuit *se abstineat. V.* Benedictus XIV, *De Synodo l. 2. c. 9.*

3) Indulgentiæ autem non expirant morte concedentis, nisi adsit clausula *ad beneplacitum nostrum.* Neque, ut habet Sa, ante notitiam revocationis.

Est autem axioma communiter admissum, quod indulgentiæ *tantum valent quantum verba sonant*, unde error communis non supplet.

4) C. Nostro 15. *De pœnit. et remiss.*

quia Papa et Episcopi non sunt domini, sed dispensatores thesauri Ecclesiæ. Hæc vero causa duo complectitur, *finem* Deo gratum, et *opus* ad hunc finem idoneum.

Attamen bene advertit Bellarminus, quod hoc *non est subditorum judicare*. Tanto magis, quod si aliquando non potest totum prodesse, poterit in parte; cum hæc res sit divisibilis.

Q. 7. *Quid requiritur ad Indulgentiam lucrandam?* 1

1) 1 Indulgentia, quam Episcopus absolute concedit facienti tale opus, durat etiam post ejus mortem; sed ejus successor non potest eidem operi de novo concedere indulgentiam, ut ideo ea dupla sit. Potest tamen id Archiepiscopus, nempe tribuere indulgentiam pro eodem ipso opere, pro quo jam eam Episcopus suffraganeus elargitus est.

2 Episcopus solis subditis tribuit indulgentiam; attamen si ea concessa sit tali cruci, altari, vel Ecclesiæ etc. etiam non subditi illa loca aut cruces visitantes indulgentiam lucrabuntur. Est commune.

3 Vicarius Generalis Episcopi sine speciali Episcopi sui delegatione non potest indulgentias conferre. Ita communissime.

4 Se prosternere coram R. Pontifice solemniter benedicente, vel Episcopo de facultate Papalem benedictionem largiente, etsi id opus non sit pœnabile, est tamen sufficiens ad indulgentiam etiam plenariam; quia id valde confert ad obsequium exhibendum erga Ecclesiam, atque ad reverentiam erga Pontificem: hic porro finis oculis fidei gravis est — Item quando indulgentia omnibus generatim conceditur, quamvis opus præscriptum sit pro singulis quid parvi, non ideo tamen erit insufficiens; quia totum simul inspiciendum est. Talis est plenaria indulgentia concessa pro recitantibus quinque *Pater et Ave* ad hæreticorum conversionem etc.

5 Si defectus causæ casu nullam faciat indulgentiam, adhuc valent privilegia si quæ eidem adnexa; quia eorum concessio e superioris voluntate solummodo pendet. Ita omnes docent.

6 Tridentinum *(Sess. 22. c. 9)* præscribit, ut indulgentiæ ac ceteræ gratiæ spirituales ab Apostolica Sede concessæ examinentur ab Ordinariis, adhibitis duobus de Capitulo, et solum per ipsos debitis temporibus, publicentur. Hæc dispositio quoad adhibendos Canonicos in Gallia non est in usu (neque apud nos). Sed Episcopi non permittunt indulgentias publicari, neque facultates exerceri Romæ obtentas, nisi certi facti sint de earum authenticitate. Quæ præscriptio laudatur a Benedicto XIV, *De Syn. Diœc. l.* XIII *c.* 18.

7 Indulgentia non cessat per cessationem causæ, ob quam ea primitus data est. Est communis sensus Theologorum, ac Canonistarum penes Ferraris, *Bibl. Concion. Can. etc.* V. Indulgentia a. 3. *n.* 51.

8 Quando ad indulgentiam est præscripta confessio, uti conditio, non requiritur, ut pœnitens recipiat absolutionem. Ita S. C. 15 dec. 1841.

9 Quando conceditur indulgentia ei, qui tale opus egerit per mensem, mensis debet esse usualis et ordinarius, non dimidium unius, et dimidium alterius.

10 An opera, quæ jam aliunde fieri debent præcepto vel voto, ad indulgentiam inserviant quin repetantur, si hæc eadem sint, quæ in indulgentiæ concessione præscribuntur, responde negative, si agatur de Jubilæo ex Benedicto XIV, *Notificatione* LIII et Bulla *Inter præteritas* anno 1749. Imo idem videtur dicendum si agatur de aliis indulgentiis; nam opera præscripta sunt *onerosæ conditiones*; si porro illa jam fiunt alia necessitate, in eis nihil est onerosi quoad indulgentiam. In praxi igitur opera illa

R. *In omnibus Indulgentiis* hæc requiruntur ad eas lucrandas:

1 Ut eas lucraturus *intentionem* lucrandi habeat. Etsi autem intentio interpretativa certo sufficiat, ut docent Croix, Lugo, Viva, Wigandt aliique, si indulgentia concessa sit simpliciter facienti tale opus, et opus fiat; ad majorem tamen securitatem præstat expresse intentionem formare. Hinc laudanda est praxis piorum, qui mane semper renovant propositum omnes per diem Indulgentias lucrandi.

2 Ut eas lucraturus sit *baptizatus;* ille enim qui minime est de Ecclesia, Ecclesiæ thesauri non aperiuntur.

3 Ut lucraturus inveniatur in *statu gratiæ,* saltem quando præstat ultimum opus præscriptum; pœna enim non remittitur, nisi simul remittatur, vel jam remissa sit culpa.

4 Ut lucraturus sit immunis ab *excommunicatione;* quia hæc tollit communionem bonorum spiritualium.

5 Ut sit *subditus* illius, qui Indulgentiam elargitur; quia agitur de veræ jurisdictionis exercitio, quæ non complectitur, nisi subditos.

6 Denique ut adimpleat singula saltem moraliter *opera præscripta* et quidem secundum intentionem concedentis.

Diximus *in omnibus Indulgentiis;* ad plenarias enim quod attinet, hæc insuper specialia requiruntur ad eas lucrandas:

1 *Confessio,* quæ est necessaria, licet quis sola venialia habeat. Ita S. C. 19 maj. anno 1759, approbante Clemente XIII. Indulto tamen 9 sept. anno 1763 statutum est, ut omnes qui singulis hebdomadis confiteri solent, eas Indulgentias lucrari possint, etsi non confiteantur, modo mortali peccato non sint gravati. Imo decreto ejusdem S. C. approbato a Pio VII, 12 jun. anno 1822, permissum est, ut confessio etiam pro aliis sufficiat, si facta sit octo ante festum diebus.

2 *Communio:* hæc fieri potest etiam in pervigilio ex citato Decreto, si Indulgentia incipiat a Vesperis, ut est illa in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum [1].

repetenda sunt, cum agitur de indulgentia lucranda. Verum etiam quando ex præcepto vel voto ea ponuntur, præstat ut habeatur intentio indulgentiam lucrandi, si quæ forte adest.

Ceterum hoc non valet pro operibus in Congregationibus vel Communitatibus præscriptis, quæ cum per se non obligent sub culpa, neque propterea sint in præcepto, ideo bene inserviunt pro indulgentiis.

11 Indulgentia comitatur Crucifixum: unde hic potest de una in aliam crucem collocari sine indulgentiæ præjudicio. Ita S. C. 11 apr. 1840.

12. Nulla est designata formula ad rosaria, coronas, cruces, et numismata benedicenda, sed simplex benedictio levando manus ac nihil proferendo sufficit. Attamen si tempus sit, congruentius est aquam benedictam, et formulam propriam adhibere.

Hæc omnia tradit cl. Episc. Bouvier in Opere, *Traité dogmatique et pratique des Indulgences, des Confréries, et du Jubilé à l'usage des Ecclésiastiques. Paris* 1843.

1) Item in Novariensi Diœcesi quæ concessa est in Festo Protopastoris S. Gaudentii.

3 *Preces*, et quidem juxta intentionem concedentis: quæ si sint indeterminatæ, sufficit, ut dicunt, recitare quinque vel septem *Pater* et *Ave;* vel alias similes orationes, sed vocales. Hæ preces etiam cum socio alternatim possunt recitari ex Decreto S. C. 20 feb. anno 1820, Pio VII approbante.

Q. 8. *Quid Synodus Novariensis circa Indulgentias?*

R. Synodus Novariensis Parochis præcipit:

1 Ut *vim* Indulgentiarum, *utilitatem* et *dispositiones* ad eas lucrandas, populum edoceant; — 2 ut Indulgentiarum, quas obtinuerint, *tabulas* et *monumenta* caute observent: et *novas Indulgentias* nemo audent promulgare, nisi prius in Curia Episcopali visæ fuerint et recognitæ; — 3 ut omni modo, etiam (ubi sit opus) Magistratus sæcularis auxilio, compescant *vagos* quosdam et *vafros homines*, qui Indulgentias numismatibus, imaginibus, oratiunculis aliisque pietatis signis adnexas jactant venditantque 1.

Hic operæ pretium est adnotare, quod ex Constitutione *Pia Mater* Benedicti XIV 5 apr. anno 1747, Episcopi ac Prælati inferiores jurisdictionem habentes concedere possunt benedictionem in articulo mortis cum applicatione Indulgentiæ plenariæ etiam per subdelegatos Sacerdotes sive sæculares sive regulares omnibus in propria Diœcesi existentibus 2.

Ad Diœcesim Novariensem quod specialius attinet, ex peculiari Apostolicæ Sedis privilegio dato 5 maji anno 1826 facta est ab Episcopo omnibus Parochis ratione proprii officii facultas eam concedendi. Iisque permittitur etiam, ut alium quaqnaque vice deligant, si ipsi designato infirmo adesse nequeant. Hæc facultas obtineri etiam solet pro vice-Parochis ac Coadjutoribus titularibus 3.

1) *De indul.* et pag. 331 — Hic v. Raccolta di orazioni, e pie opere, alle quali vi sono annesse le Indulgenze.

2) 1 Cum in nostra sententia, quæ etiam communis est, fructus indulgentiæ in articulo mortis non obtineatur, nisi casu quo mors sequatur, ideo putamus benedictionem papalem rite collatam inutiliter repeti, eodem durante morbo. *Bouvier*, Op. cit.

2 Si infirmus non erat in gratia, cum ei benedictio papalis tributa est, erit repetenda, ut habeat suum effectum. Item repetenda videtur, saltem ad majorem securitatem, si infirmus eam receperit in gratia, sed postea lapsus sit in mortale: verum id caute fiat, ne adstantes si qui sunt, videntes illam renovari, de peccato infirmi suspicentur. *Bouvier.*

3 Si infirmus ob distantiam frequenter visitari nequit, usus est ut statim post Extremam Unctionem papali benedictione muniatur. Secluso hoc casu, melius est, si expectetur donec infirmus sit morti proximior, ut sic periculum non incurrat fructum Indulgentiæ suspensum amittendi. Non tamen expectanda est agonia vel delirium; si enim adhuc est integer sensibus, poterit suis ipse actibus infirmus efficacius beneficio illo frui. *Bouvier.*

4 Infirmus potest frui pluribus indulgentiis plenariis, si impertitæ sint ob titulos diversos. Imo probabile est, quod lucretur indulgentiam bonæ mortis toties quoties repetit SS. Jesu Nomen, vel alium actum ad hoc præscriptum. *Bouvier.*

3) *V.* Synodus Novariensis pag. 141.

Scholium — De Jubilæo [1]

Q. 1. *Quid est Jubilæum?*

R. Jubilæum a *jubilare* dictum, solet definiri: *indultum pontificium, quo et plenaria Indulgentia et certa privilegia conceduntur definita opera exequentibus* [2]. Ad imitationem Veteris Legis inductum est; in ea enim, definitis temporibus, gratiæ extraordinariæ dabantur [3].

Duplex distinguitur. Aliud est *ordinarium*, quod primitus singulo 50mo anno, postea singulo 33°, demum 25° anno occurrente conceditur a summo Pontifice. Romæ per annum integrum perdurat, non ita extra: et dicitur jubilæum *anni sancti*.

Aliud est *extraordinarium* seu *ad instar*, quod tribuitur ob aliquam causam peculiarem [4].

Q. 2. *Quænam sunt opera ad acquirendum jubilæum præscripta?*

R. Hæc sunt ordinarie opera ad Jubilæum præscripta:

1 *Visitatio Ecclesiarum*, quæ quidem compleri debet uno die incipiendo a media ad mediam noctem, aut a vesperis unius ad vesperas alterius diei; — 2 *confessio* etiam pro illis, qui a culpis mortalibus sunt immunes, atque ideo dicitur *rite confessis*; — 3 *communio*, nec sufficeret sacrilega, ut patet; — 4 *jejunium*, quod alias non sit debitum, nisi sint nominati dies, in quibus jam jejunium alio titulo debeatur; — 5 *eleemosyna*, quam *probabilius* etiam pauperes debent; cum nemo sit tam pauper, qui saltem unum obolum dare non possit. Pro subjectis in temporalibus eleemosyna fit a superioribus; — 6 *oratio vocalis*. Dicunt autem plures graves AA. sufficere, si ores ante ostium vel in cæmeterio, si ob multitudinem Ecclesiam ingredi nequeas [5].

1) *V.* Liguori, *Homo Apostolicus, Tract.* XVI. *nn.* 61 *et seqq.*; et *Opus Morale l.* 6. *nn.* 535 *et seqq.* — *Del Giubileo, Narrazione Storica*, Torino, Stamp. Reale 1824 — Viva, *De Jubilæo et Indulgentiis.*

2) Quoad utilitatem hujus institutionis, v. Wiseman, *Conferenze* etc. *Conferenza* XII *versus finem* — Scotti, *Teoremi, Teor.* XI. *Parte* 2ª.

Quæstiones circa Jubilæum præcipuas in unum congessit Benedictus XIV Const. *Inter præteritas* an 1749, 3 dec. — Item circa promulgationem Jubilæi, et votorum permutationem vid. ejusdem *Notificationes* IV, *et* LIII.

3) Lev. 25.

4) Tale fuit quod concessit tum Gregorius XVI 22 feb. an. 1842, ad efflagitandam scilicet Hispaniensis Ecclesiæ pacem; tum Pius PP. IX 17 nov. anno 1846 ad divinam gratiam atque subsidium in hac nostra temporum calamitate implorandum.

5) Proposito dubio circa *communionem paschalem*, an satis esset etiam ad lucrandum jubilæum, sic respondit S. C. R. Vicario Capitulari mediolanensi 6 mart. 1847, ut videre est in *Amico Cattolico* V. XIII « Al dubbio da lei proposto, se colla *Comunione*

Q. 3. *Quænam privilegia in Jubilæo conceduntur?*

R. Hæc præcipua privilegia in Jubilæo conceduntur:

1 *Facultas* in pœnitente *eligendi Confessarium,* inter approbatos tamen. Benedictus XIV Const. *Celebrationem* declarat, quod facultas data monialibus earumque novitiis intelligitur de Confessario approbato ad moniales;

2 *Facultas* in confessario *absolvendi a casibus reservatis atque censuris;* non tamen potest absolvi externe et formaliter hæreticus, nec complex in peccato turpi. Quoad censuras vero nominatim inflictas *ab homine,* absolutio est tantum ad effectum Indulgentiæ consequendæ;

3 *Facultas dispensandi ab irregularitate.* Sed hic præscindendo a quæstione, an irregularitates ex delicto habeant rationem censuræ sive pœnæ; facultas tribuitur tantum dispensandi super illis, quæ ob censuræ violationem incursæ sunt;

4 *Facultas commutandi* (non dispensandi) *omnia vota simplicia,* intra confessionem tamen. Excipe quæ cederent in præjudicium tertii. Item Benedictus XIV, Pius VI, et Leo XII excipiunt quoque vota *castitatis perpetuæ,* atque *ingressus in Religionem.*

Loquendo autem specialim de Jubilæo *anni sancti,* ut magis alliciantur fideles ad illum lucrandum et Romam petant, hæc statuta sunt:

1 Omnes partiales et plenariæ Indulgentiæ pro vivis suspenduntur, nisi agatur de indulgentiis concessis pro articulo mortis, vel pro recitantibus suis temporibus *Angelus Domini,* vel pro comitantibus Viaticum, candelam accensam gestando; aut de indulgentiis applicatis defunctis, aut de indulgentiis concessis particularibus ab alio quam a Papa.

2 Suspenditur etiam facultas absolvendi a casibus Papalibus, et dispensandi in votis etc., si ea concessa sit in ordine ad acquirendam

pasquale si possa soddisfare ancora alla Comunione prescritta per l'acquisto del Giubileo, questa Sacra Congregazione de' Vescovi e Regolari risponde *negativamente*, facendole conoscere che Sua Santità non ha creduto annuire all'istanza di varii Vescovi, i quali imploravano che con una sola Comunione si potesse soddisfare al precetto pasquale, ed all'opera ingiunta per l'acquisto del Giubileo.

« Acciocchè poi si tolga ogni dubbiezza rapporto ai *digiuni*, la stessa Sacra Congregazione, in vigore di speciali facoltà, permette che possa in codesta Diocesi aver effetto il Giubileo, non ostante la coincidenza della Quaresima; e per conseguenza che con i digiuni della Quaresima si possa soddisfare a quelli del Giubileo. Ben inteso per altro che nei tre giorni di digiuno per l'acquisto del Giubileo non si faccia uso dei cibi d'altronde vietati; ma che sono permessi nella corrente Quaresima per ispeciale Pontificio Indulto. Tanto le significo per suo governo; e le prego da Dio ogni bene ».

Indulgentiam aliquam plenariam. Excipitur hic etiam quæ Episcopis competit facultas de jure communi.

Ceterum hac de re maxime inspicienda est Bulla concessionis [1].

1) 1 Facultas pro impotentibus commutandi opera pia non intelligitur commutandi in Confessionem aut Communionem (præterquam cum pueris); nec in orationem necessariam in visitatione. *Benedictus* XIV, Bulla *Inter præteritas*.

2 Jubilæi facultate non gaudent qui parati non sunt ad illud lucrandum, et ad operibus præscriptis satisfaciendum. *Benedictus* XIV.

3 Qui habens intentionem lucrandi Jubilæi fuit absolutus a censuris, aut dispensatus in voto, non reincidit, si ille postea jubilæum non lucretur, etiam culpabiliter. *Benedictus* XIV.

4 Facultatibus Jubilæi semel tantum quis gaudere potest; sed indulgentias qui opera præscripta repetit, utique pluries lucrari potest. Excipe nisi illa indulgentia concessa sit visitantibus præscriptis diebus aliquam Ecclesiam; tunc unica tantum indulgentia acquiritur. *Benedictus* XIV.

5 Ad Jubilæum omnino in alterutra hebdomada omnia opera præscripta perfici debent; tum quia talis est usus; tum quia talis videtur semper esse indulti sensus. Probabilissimum tamen est Confessionem et Communionem posse fieri tam in prima, quam in Dominica immediate sequenti. Liguori, *Homo Ap. Tr.* XVI. *n.* 65; et *Opus Mor. l.* 6. *n.* 537.

6 Si confessio nulla sit ex defectu doloris etiam inculpabiliter, probabilius non aufertur reservatio, nec censura; nam cum Pontifex concedat illas facultates, ut fideles Jubilæum lucrentur, non præsumitur illam concedere iis, qui nequeunt cum tali confessione Jubilæum lucrari. *Liguori.*

7 Qui rite confessus est tempore Jubilæi, sed oblitus est confiteri reservata, etiam eo tempore transacto, a quocumque Confessario potest absolvi; ratio quia vi jubilæi jam acquisivit jus ea facultate gaudendi. Idem dicunt probabiliter ac communius de votorum commutatione. *Liguori.*

8 Recte advertunt communiter, quod pro commutatione votorum non requiritur specialis causa, sed sufficit causa illa communis, ob quam Pontifex motus est ad Jubilæum indicendum. *Liguori.*

9 Communius et probabilius potest absolvi a reservatis qui peccat in Jubilæi confidentiam; quia non limitanda facultas sine limitatione concessa. *Liguori.*

10 Communis est sententia facultatem in Jubilæo concessam absolvendi a Papalibus intelligi etiam de Episcopalibus. Et licet hæretici non possint absolvi, possunt tamen eorum fautores, et legentes vel imprimentes libros de hæresi tractantes, et etiam blasphemi hæreticales; quia talia peccata non sunt proprie hæresis formalis. Item publici Clericorum percussores etc. Nunquam tamen tollitur obligatio satisfaciendi læso. *Liguori.*

11 Ad Jubilæum lucrandum Regulares possunt confiteri apud quemcumque Sacerdotem approbatum etiam sæcularem, ut declaravit Gregorius XIII, et Alexander VII. Sed ut Moniales illum eligant, debet confessarius etiam esse adprobatus pro monialibus, ex Benedicto XIV. *Liguori.*

12 Qui confitens inculpabiliter obliviscitur peccati mortalis, non tenetur iterum confiteri ad lucrandum Jubilæum; quia illius confessio fuit sacramentalis, et est in gratia. Tantum est illi obligatio suo tempore illud Ecclesiæ clavibus subjiciendi. *Bouvier.*

13 Qui debet communicari in Paschate et circa id temporis Jubilæum vult acquirere, non necessario tenetur bis confiteri; quia requiritur quidem confessio pro Jubilæo, non pro Paschate. Excipe, si talis in toto anno non sit confessus; tunc utique duplex confessio requiritur. *Bouvier.*

CAPUT TERTIUM

DE FORMA SACRAMENTI POENITENTIÆ 1

Q. 1. *Quænam est forma Sacramenti Pœnitentiæ?*

R. Forma Sacramenti Pœnitentiæ continetur illis verbis: *ego te absolvo a peccatis tuis: in Nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.* Sic enim habet Tridentinum [2]: *docet Sancta Synodus Sacramenti Pœnitentiæ formam, in qua præcipue ipsius vis sita est, in illis ministri verbis positam esse:* ego te absolvo etc. *quibus quidem de Ecclesiæ Sanctæ more preces quædam laudabiliter adjunguntur.*

Preces hujusmodi, et methodum utendi prædicta forma sic Confessario exhibet Rituale Romanum: « Cum pœnitentem absolvere voluerit, injuncta ei prius, et ab eo acceptata salutari pœnitentia, primo dicit: *Misereatur tui Omnipotens Deus, et dimissis peccatis tuis, perducat te ad vitam æternam. Amen.* Deinde, dextera versus pœnitentem elevata, dicit: *Indulgentiam, absolutionem et remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens et misericors Dominus. Amen. Dominus Noster Jesus Christus te absolvat; et ego auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis et interdicti, in quantum possum, et tu indiges.* Deinde [3]: *Ego te absolvo a peccatis tuis in nomine*

14 Si Bulla non determinat tempus orandi, oratio etiam brevissima sufficit, ut *unum Pater* et *Ave*. Si vero dicat orandum per aliquod temporis spatium, requiruntur saltem *quinque Pater* et *Ave*, vel aliud simile. *Bouvier.*

15 Pueri, senes, operarii, infirmi et alii qui non obligantur jejunio Ecclesiastico; tenentur tamen jejunare, si velint lucrari Jubilæum, vel petant commutationem. Idem dic de aliis operibus. *Bouvier.*

16 Nomine eleemosynæ in Jubilæo non intelligitur spiritualis, sed corporalis. Non autem necesse est, ut tribuatur pecunia, sed sufficit alia res appretiabilis, ut vestis, panis etc. Si eleemosyna imponitur in subsidium alicujus piæ operæ, debet esse pro uniuscujusque viribus; si sit tantum ad exercendam misericordiam, tunc sufficit quæcumque parva summa. *Bouvier.*

17 Confessarius potest in Jubilæo commutare votum illius, qui vovit de non petenda commutatione alicujus voti; quia privati non est Ecclesiæ potestatem limitare. Imo hae ratione sunt qui volunt hoc votum suapte natura nullum esse. *Bouvier.*

1) *V.* Ligorl, *Op. Mor. l.* 6. *nn.* 428, *et seqq.* 2) Sess. 14. c. 3.

3) An istud *deinde* sit proferendum in danda absolutione, res certa non est; quia in nonnullis Ritualibus scribitur tanquam si esset *forma* colore nigro, in aliis vero colore rubro uti si simpliciter esset rubrica indicans tempus proferendi absolutionem. Catalanus *Comment. in Rit. Rom. l.* 1. *hic* vult illud proferendum esse; Sarnelli vero *Lett. Eccl. Epist.* 43. *Tom.* 4. negat. In hac discrepantia recte concludit Pavone, *La luce fra le tenebre, Dissert.* III. *c.* 3. *n.* 343, præstare ut quisque se conformet consuetudini loci; porro consuetudo apud nos videtur esse, quod non proferatur.

« *Patris et Filii et Spiritus S. Amen. Passio D. N. J. C.; merita* « *B. M. Virginis et omnium Sanctorum, et quidquid boni feceris et* « *mali sustinueris, sit tibi in remissionem peccatorum, argumentum* « *gratiæ, et præmium vitæ æternæ. Amen* ».

Hæc insuper monet Rituale: — 1 vocem *suspensionis* omittendam esse cum laico; quia ejus censuræ incapax est; — 2 urgente mortis periculo, breviter sic dici posse: *ego te absolvo ab omnibus censuris et peccatis: in nomine Patris etc.* Imo *communiter* affirmant sufficere quoad validitatem, si dicatur: *ego te absolvo a peccatis;* quia nihil prohibet, quin verba illa dirigantur ad utrumque [1].

Q. 2. *An omnia Ritualis verba in absolutione sint de essentia?*

R. Certum est: 1 verba *te absolvo* pertinere ad essentiam; cum secus neque presentia pœnitentis determinari, neque vis absolutionis indicari valeat [2].

2 *Communissime* ac *probabilius* negant cum d. Thoma et Catechismo Romano, ad essentiam pertinere verba *a peccatis tuis;* nam iis etiam omissis, sufficienter verbo *te* materia determinatur atque forma per præsentiam pœnitentis, qui confessus est. Ea tamen omittere mortale est; *tum* quia est contra usum; *tum* maxime quia adhuc *probabile* est ea verba necessaria esse, nam revera Christus instituens pœnitentiam dixit: *quorum remiseritis peccata* [3].

3 Verba: *In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen,* sententia *communis* et *vera* negat esse de essentia; quia Christus in hujus Sacramenti institutione nullam fecit mentionem de hac explicita

1) Ex his autem clare patet formam hujus Sacramenti esse *indicativam*, et non *deprecativam* vel *imperativam*.

De *imperativa* nulla quæstio; cum nullibi legatur usurpata, ut omnes fatentur.

De *deprecativa* quæstio magna est. Alii et quidem graves AA. probant ex plurimis documentis hanc formam in Ecclesia Latina obtinuisse usque ad an. 1200; et etiam nunc in Græca Ecclesia obtinere. Ita Martin, Morinus, Tournely, Vitassius.

Alii e contra id negant. Imo *communissime* Theologi morale, inter quos Suarez cum d. Thoma, contendunt formam deprecatoriam esse prorsus invalidam, si nempe dicatur *absolvat te Deus;* cum Christus hoc Sacramentum instituendo expresse indixerit, ut Sacerdotes tanquam judices sententiam proferrent (*V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 480 — Perrone, *De pœnitentia* § 218).

Verum quidquid sit, hodie ex Florentini ac Tridentini decretis certum est, debitam formam esse *indicativam.*

2) Volunt tamen nonnulli pronomen *te* omitti posse, si dicatur *a peccatis tuis;* quia illud in hoc vocabulo *tuis* satis includitur. Hoc porro quamvis speculative loquendo *probabilius* videatur, in praxi tamen in hac materia contrarium tenendum est.

3) Unde sicut quia dixit *quorum*, requiritur *te;* ita quia dixit *peccata*, dicendum est *a peccatis.*

Trinitatis invocatione, sicuti fecit in Baptismo. Eorum etiam omissio *communissime* non habetur, nisi ut *veniale;*

4 Verba *Misereatur, Indulgentiam*, ad essentiam non pertinent; et dicunt *communiter* omitti posse etiam sine ullo peccato.

Et idem dicunt de verbis: *Dominus Noster J. C. etc.* dum Tridentinum dicit tantum, quod excepta forma, aliæ preces *laudabiliter adjunguntur* [1]. Verum P. Concina ait non sine ratione esse veniale, si ea verba sine causa omittantur; cum Rituale R. dicat: *in confessionibus frequentioribus omitti potest* Misereatur etc.; *et satis erit dicere:* Dominus Noster *usque ad illud* Passio etc. [2] — At nemo dubitat, quin convenientius sit preces hujusmodi retinere, etiam illas: *Passio D. N. J. C.* cum per eas Angelico omnia bona opera pœnitentium eleventur ad meritum satisfactionis Sacramentalis.

Q. 3. *An absolutio mitti possit ad absentem?*

R. Cum forma Pœnitentiæ ex Tridentino consistat in verbis, non aliter exprimi potest, quam voce; idcirco semper moraliter præsenti danda est absolutio. Id constat:

1 Ex Tridentino, quod docet, Christum peccatores *ante tribunal* (pœnitentiæ) *utilius reos sisti voluisse.*

2 Ex d. Thoma, qui expresse tradit, *utilius esse confiteri laico præsenti, quam Sacerdoti absenti, extrema necessitate.*

3 Ex propositione damnata a Clemente VIII, an. 1602: *licet per literas, seu internuncium Confessario absenti sacramentaliter confiteri, et ab eodem absente absolutionem obtinere.* Imo præcepit Pontifex sub excommunicatione reservata et *ipso facto* incurrenda, ne dicta propositio *unquam tanquam aliquo casu probabilis defendatur, aut ad praxim quoquomodo deducatur.*

Ex quibus verbis clare deducitur, absolutionem absenti datam esse etiam prorsus invalidam; nam si Pontifex intendisset talem absolutionem declarare tantum illicitam, ipsa aliquando, urgente nempe necessitate, valide et licite concedi posset; at Pontifex omnem casum excludit omnino — Accedit quod Paulus V anno 1605 damnavit quorundam in prædictum decretum interpretationem, qua dicebant absolutionem mitti posse ad absentem, modo confessio in præsentia præcessisset. Declaravit nempe Pontifex Clementinam prohibitionem esse intelligendam non modo *cumulative;* vero etiam *disjunctive*, idest non solum de confessione et absolutione simul acceptis; sed etiam de iisdem acceptis separatim ac divisim [3].

1) Sess. 14. c. 3. 2) *V.* Liguori, *Homo Apost. Tr.* XVI. *n.* 5.

3) Neque obstat dicere, quod sententia in foro contentioso contra absentem prolata

Sed (quæres) *qualis esse debet hæc moralis præsentia pro absolutione recipienda?* Præsentia moralis sufficiens pro absolutione recipienda reputatur illa, inter quam homines communi voce, licet altiori, loqui possunt et solent. Eam idcirco nonnulli extendunt usque ad viginti circiter passus, præsertim quando pœnitens nondum egressus est ab aspectu Confessarii; non enim opus est, ut pœnitens audiant, multominus ut intelligant verba absolutionis.

Imo sapienter consultum est, ut in præsentia aliorum pœnitentium verba illa Confessarius submisse pronuntiet, ne, siquis dimittatur sine absolutione, alii id percipere valeant.

Q. 3. *Quandonam absolutio danda est?*

R. In usu nunc communiter in tota Ecclesia recepto absolutio datur ante ipsum satisfactionis implementum; neque enim ista est in actu materia essentialis. Hinc Sixtus IV utpote erroneam et falsam diris devovit hanc Petri De-Osma propositionem: *non peracta pœnitentia, confitentes absolvi non debent.* Ejus vestigiis inhæsit Alexander VIII, qui præter alias sequentem damnavit propositionem n. 17: *per illam praxim mox absolvendi ordo pœnitentiæ est inversus.*

Articulus I. — DE ABSOLUTIONIS VIRTUTE ET EFFICACIA

Q. 1. *Quanta est absolutionis virtus et efficacia?*

R. Hæretici contendunt sola fide peccata remitti, et omnia verba quæ in Sacramentis adhibentur, eo tantum spectare, ut fides excitetur. Idcirco ipsis absolutio mera est cæremonia sacra, qua tantum declarantur peccata jam esse a Deo remissa, et amplius non imputari.

Sed catholica veritas est, Sacerdotem absolutionis verba pronuntiantem peccata *vere* et *proprie* remittere auctoritate sibi divinitus tradita.

Prob. 1 ex illis Christi verbis: *accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis* [1]. Hæc sensu proprio et obvio significant veram potestatem remittendi peccata Apostolis eorumque in Sacerdotio successoribus collatam. Aliud nempe est dicere: *quorum declaraveritis peccata esse remissa;* et aliud dicere: *quorum remiseritis peccata* [2]. — Deinde idem Christus ait: *quæcumque solveritis*

ubique valet; nam judicium forense et sacramentale non undequaque comparari possunt, cum *unum* ad reconciliationem primario sit institutum, *aliud* ad punitionem; in *uno* ipse tantum audiatur reus, non in *alio.*

1) Jo. 20.

2) Et sane Pharisæi non murmurassent audientes Christum Paralitico dicentem; *remittuntur tibi peccata tua*, si per hæc verba intellexissent meram peccatorum jam remissorum declarationem; cum id non ignorarent factum jampridem erga Davidem a Natan-

super terram, erunt soluta in cœlo [1]; atqui in cœlo peccata non tantum declarantur remissa, sed etiam *vere* et *proprie* remissa sunt.

2 Ex SS. Patribus: *corporis lepram purgare,* unus audiatur Chrysostomus, *imo potius nullatenus purgare, sed purgatam probare tantum Judæorum Sacerdotibus licebat. Hi vero* (Sacerdotes Novæ Legis) *non lepram corporis, sed immunditiam animæ, non purgatam probandi, sed prorsus purgandi, potestatem acceperunt* [2].

Merito hinc Tridentinum definivit [3]: *siquis dixerit absolutionem Sacramentalem Sacerdotis non esse actum judicialem, sed nudum ministerium pronuntiandi et declarandi, peccata esse remissa confitenti, modo tantum credat se esse absolutum.... anathema sit* [4].

Q. 2. *An pœnitens possit esse certus de obtenta remissione?*

R. Si queritur de certitudine *fidei*, certus esse non potest pœnitens de obtenta remissione; nam certitudo fidei, cui non potest subesse falsum, non habetur nisi per divinam revelationem: et hoc sensu præcipue accipienda sunt quæ objiciuntur testimonia.

Potes vero certus esse certitudine *morali* seu *conjecturali*, quantum videlicet satis est ad conjiciendum se habere gratiam, interrogando nempe testimonium conscientiæ suæ. Sane ipse Apostolus ad testimonium conscientiæ appellat, cum ait: *probet autem se ipsum homo, et sic de pane illo edat* [5]. Iterum ad idem testimonium appellat, cum dicit: *gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, quod in simplicitate cordis et sinceritate Dei... conservati sumus in hoc mundo* [6]. Eodem in sensu ait s. Joannes: *carissimi, si cor nostrum non reprehendit nos, fiduciam habemus ad Deum* [7].

Hinc Basilius Magnus quærenti, quomodo quis certe persuasus esse possit, quod Deus ei peccata dimiserit, respondet [8]: *nimirum si affectionem in se anima senserit similem illius, qui dicebat: iniquitatem odio habui... tunc sine dubio credat, se esse liberum a peccato* [9].

1) Matth. 18; et Jo. 20. 2) L. 3. de Sacerd. 3) Sess. 14. can. 9.

4) Esto quod peccatores absolvi non possint, nisi prius divina gratia excitati vivere incipiant per displicentiam peccati, propositum emendationis et conversionis desiderium; at vitam perfectam nonnisi per absolutionem obtinent.

Hinc patet distingui duplicem vitam, *inchoatam* unam per gratiam excitantem; *perfectam* aliam per gratiam sanctificantem, quæ quidem absolutione tribuitur. *Cum audis*, ait Augustinus, *hominem confitendo proferre conscientiam, jam de sepulcro eductus est, sed nondum solutus est* (Serm. 2. in Ps. 101). 5) 1. Cor. 11.

6) 2. Cor. 1. 7) Ep. 1. c. 3. 8) Reg. brev. Disp. interr. 296.

9) Imo *eximius* Suarez docet, tantam esse posse in pœnitente certitudinem hanc, *ut regulariter et moraliter excludat actualem formidinem*. Imo addit: *valde probabile censeo posse aliquem justum ad illum statum virtutis ascendere, in quo non minus certo credat remissa esse sibi peccata actualia, quam originale* (De Grat. l. 4. c. 9).

Si ita est (inquies), cur illud Apostoli: *nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum?* 1 Cur illud Ecclesiastici 1: *de propitiato peccato noli esse sine metu?* 2

R. Ad 1: Apostolus non negat allatis verbis se esse justificatum; sed docet tantum justificationem suam non inniti huic conscientiæ suæ testimonio uti causæ efficienti justificationis; cum hanc non operetur conscientia, bene vero gratia Dei. Et ideo non dicit simpliciter: *sed non justificatus sum*; verum: *sed non in hoc justificatus sum*: id est *non sum ego justificatus in testimonio conscientiæ meæ, sed* in *sola gratia D. N. J. C.* — Celebris Martini dictum oraculum alio modo explicat, nempe de certitudine fidei, cui falsum subesse non potest. Unde nihil probat contra thesim nostram.

R. Ad 2: *De propitiato peccato noli esse sine metu*: id accipiendum est non quasi debeas de remissione dubitare; sed non debes esse sine metu, ne in idem relabaris. Si aliter textus ille acciperetur, contineret sensum contradictorium: diceret nempe peccatum *propitiatum* simul et *non propitiatum*, id est *remissum* simul et *non remissum*, quod esse non potest 3.

Articulus II. — DE ABSOLUTIONE CONCEDENDA, NEGANDA VEL DIFFERENDA 4

Q. 1. *Quibusnam concedenda est absolutio?*

R. Concedenda est absolutio *generatim loquendo* pœnitentibus bene dispositis; isti enim statim ac vere contriti sunt et integre confessi, sibi acquirunt verum jus ad absolutionem. Id exigit ipsa ratio *judicii reconciliativi*, vi cujus judex, audita causa, debet judicare et absolvere reum, quem invenit absolutione dignum. Id exigit etiam pactum quoddam implicitum inter Confessarium et pœnitentem.

Præterea negando absolutionem bene disposito, ipsum Confessarius sine justa causa exponeret periculo remanendi in peccato mortali; cum incertum semper sit, an elicuerit contritionem perfectam. Item ipsum fraudaret magno bono, ac exponeret relabendi periculo.

Diximus *generatim loquendo*; nam *certum* et *commune* est, quod Confessarius differre possit absolutionem etiam disposito, imo et eam

1) 1. Cor. 4. 2) Cap. 5. 3) *V. Tesori di confidenza*, p. 2. c. 2.

4) Ad rem *Stapf*, § 621 « Maxime optandum est, ut omnes confessarii in deneganda vel differenda absolutione iisdem principiis insistant, ne quod alter colligit, alter dispergat. B. Leonardus a Portu exemplum communitatis affert, quæ blasphemiis valde assueta; ast brevi tempore ab hoc vitio sanata fuit, postquam omnes ibidem et in confinibus sacerdotes inter se convenerant, se tamdiu nullum blasphemum absoluturos, donec sufficientia emendationis signa præbuisset. Quid si etiam nostro tempore, cum alicubi certum vitium ingravescit, sacerdotes tale inter se fœdus inirent? Id quod in conferentiis sacerdotalibus facillime fieri posset ».

postulanti, si prudenter judicet dilationem futuram utilem ejus emendationi. Licet enim pœnitens ratione Confessionis peractæ habeat jus ad absolutionem; non tamen jus habet, ut absolvatur statim. Confessarius nempe non solum est judex, sed etiam medicus et pater: atque ideo ut talis bene potest, imo debet absolutionem differre, quando existimat id pœnitenti profuturum.

Sed (quæres) *quænam in Confessario requiritur certitudo circa pœnitentium dispositiones ad absolutionem impertiendam?*

Cum materia in hoc Sacramento sit *moralis*, posita nempe in actibus pœnitentis, sufficit idcirco in Confessario *certitudo moralis*, sive *respectiva*. *Non oportet*, inquit Angelicus, *quod omnis mensura sit omnino infallibilis; sed secundum quod est possibile in genere suo* [1]. Hinc sufficit, ut Confessarius judicium prudens, attentis circumstantiis, efformare valeat de dispositione pœnitentis [2].

Id plane congruit cum Catechismo Romano: *si audita confessione, judicaverit neque in enumerandis peccatis diligentiam, nec in detestandis dolorem pœnitenti omnino defuisse, absolvi poterit.* Unde pro praxi, si aliud certo non obsit, Confessarius tuto poterit absolvere pœnitentem semper ac non innotescit eidem omnino defuisse dolorem. Nam semper hic recte præsumitur in pœnitente, ex eo quod sponte ac rite confiteatur [3].

Sed (dices) *præstatne totis absolvere devotos, quoties confitentur?*

Ordinarie loquendo curandum est, ut personæ devotæ saltem in qualibet hebdomada absolvantur, ut sic per eam robur acquirant ad alacriter in perfectione progrediendum.

Diximus *ordinarie loquendo*: sunt enim pii Confessarii, qui illis benedictionem dumtaxat impertiuntur ceteris vicibus, quibus confitentur per hebdomadam; eas nihilominus ad communionem admittentes, si videant ipsas naturales potius defectus, quam venialia

1) 1. 2. q. 19. a. 3.

2) Nec obstat si quæ suboriatur suspicio indispositionis; alioquin vix ullus posset absolvi, eo quod quæcumque signa non præbeant certitudinem omnino infallibilem.

3) « Hinc (ait s. Alphonsus *l.* 6 *n.* 461. *Opus Mor.*) auctor *Istruzione pei novelli confessori (p.* 1. *c.* 15. *n.* 360*) cum Esparsa* sic loquitur: *Donde noi fermiamo qui per ultimo la conclusione, ch' è la chiave di tutta questa materia: non ricercarsi altro per amministrare la penitenza, che un giudizio prudente probabile della disposizione del penitente. Onde se le circostanze non fondano un dubbio prudente, ch' egli non sia sufficientemente disposto, non dee il confessore inquietare se stesso, nè il penitente, per averne l' evidenza, che non è possibile.* Et huic conducit textus in *c. A nobis.* 2 *de Sentent. Excomm.* ubi dicitur: *Judicium Dei veritati, quæ non fallit nec fallitur, semper innititur; judicium autem Ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur, quam et fallere sæpe contingit, et falli* ».

peccata declarare — Alii tamen non minus pii eas semper absolvunt, modo peccata certa vitæ anteactæ saltem in genere confiteantur, ne Sacramentum frustretur: ita Bouvier 1. Hæc porro praxis peccatum aliquod vitæ præteritæ confitendi ad materiam assecurandam, valde commendanda est iis maxime, qui confessionem frequentant.

Q. 2. *Quibus absolutio deneganda est?*

R. Sicuti absolutio concedenda est dispositis, ita neganda est indispositis, contraria ratione.

Habentur autem præcipue uti indispositi:

1 Qui odia et inimicitias deponere nolunt juxta illud: *si non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra* 2;

2 Qui rem alienam, quam possunt, restituere recusant, clamante Augustino: *non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum* 3;

3 Genitores et domini, qui filios et servos vitiis deditos corrigere negligunt, dicente Apostolo: *siquis suorum maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, et est infideli deterior* 4;

4 Qui versantur in occasione proxima, quam possunt et nolunt dimittere, *ex mox dicendis;*

5 Qui ignorant res scitu necessarias necessitate medii ad salutem, ut patet ex propositione sub n. 64 ab Innocentio XI damnata 5.

Sed (quæres) *an possit denegari absolutio pœnitenti, qui suam vult sequi sententiam: cum tamen opposita confessario videatur probabilior, imo sola probabilis?*

Distinguendum est: *vel* agitur de opinione, quæ versantur circa dispositiones pœnitentis directe, v. g. an bene an male dispositus; aut circa ipsam Sacramenti administrationem, v. g. utrum confessarius jurisdictionem in tali casu habeat, an non. *Vel* agitur de aliis opinionibus, quæ directe versantur circa ea, quæ a pœnitente aliunde agenda sunt, aut vitanda:

Si 1, Confessarius pœnitentem non debet absolvere; nam eo in casu pœnitens tenetur stare judicio sui Confessarii, et Confessarius tenetur sequi judicium proprium; quia si aliter ageret, ageret profecto contra propriam conscientiam.

Si 2, *communis* et *sequenda sententia,* quam tuentur contra Concinam, Fagnanum et Gonzalez vel ipsi rigidiores, ut Victoria, Pontas, Cabassutius, Alasia (cujus tamen exempla non probamus), aliique

1) Quoad *devotorum* directionem vid. Liguori, *Praxis etc., nn.* 99, 121 — Castelvetere, *Direttorio etc. p.* 1. *l.* 1. *c.* 5, 7, *et seqq.*

2) Matth. 6. 3) Epist. ad Macedon. 4) 1. Tim. 5.

5) Quomodo autem isti dirigendi, diximus *De fide.*

passim: hæc, inquam, sententia tradit prudentem Confessarium non solum posse, sed etiam teneri talem pœnitentem absolvere. Sane quando pœnitens, facta confessione, bene dispositus est per cordis dolorem ac propositi firmitatem, jam habet strictum jus ad absolutionem [1]. Et Confessarius si eandem denegaret, gravem ipsi faceret injuriam (saltem si confessio facta fuerit de materia gravi); *tum* quia privaret eum gratia Sacramentali; *tum* quia eum obligaret ad gravissimum onus subeundum, nempe ad repetenda sua peccata penes alium confessarium [2].

Neque dicas: *pœnitentem non bene esse dispositum, si non vult sequi opinionem sui confessarii*. Nam Confessarius non est judex opinionum, quas pœnitens sequi tenetur, sed dispositionis. Atqui hæc pœnitentis dispositio ex Tridentino non consistit, nisi in habendo *verum dolorem* de peccatis confessis, et *firmam voluntatem* non peccandi de cetero: quæ quidem duo esse possunt etiam cum dicta opinionum discrepantia.

Deinde si res ita non esset, quot inconvenientia! Supponamus quod quis pecuniam simoniace acceperit: iste secundum aliquos pretium acceptum tenetur restituere ei qui dedit, secundum alios Ecclesiæ vel pauperibus. Si porro contingeret, ut ipse ad duos accederet confessarios, quorum unus uti probabiliorem habeat sententiam primam, alter secundam: quærimus hic cuinam pœnitens obtemperare deberet, si ex hypotesi tenetur judicio confessarii sui se conformare? et si forte jam paruerit primo, et dein confiteatur secundo, debebitne bis restituere? Ergo confessarius in allata facti specie permittere debet, ut pœnitens propriam teneat opinionem; quotiescumque sibi ex illa efformet conscientiam de honestate actionis [3].

Adde: contrario admisso, probabilistæ semper essent dimittendi inabsoluti; quoties penes probabilioristas confiterentur, licet essent pii, docti ac sancti. Neque posset absolvi s. Antoninus, neque s. Bonaventura, neque s. Alphonsus, cujus tamen opiniones iteratis decretis esse sine ulla censura declaratum habemus, adeo ut quis eas tuto sequi possit, ac profiteri [4].

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 601; et *Hom. Apost. Tr.* XVI. *n.* 118 — Gousset, *Giustificatione ecc. p.* 114.

2) Excipe si pœnitens nequeat ex se sibi formare conscientiam rectam ex probabilitate propriæ opinionis, uti si esset indoctus omnino.

3) Id satis innuit ipse Benedictus XIV, Bulla *Sollicita* an. 1753, ad § 17.

4) Hisce decretis adductis, sic concludit cl. P. Perrone *Tract. de pœn. in fine:* « quare « non admodum eorum obtemperantia mihi videtur commendanda, qui adhuc pergunt « tanquam minus tutam insectari doctrinam sanctissimi ac doctissimi viri, qui, ut

Q. 3. *Quibus absolutio differenda est?*

R. Generale principium est in Scholis, quod absolutio *differri* debeat iis, quorum dispositio est dubia, vel quibus ea dilatio prudenter censetur profutura — Hinc etiam illis, qui *venialia* tantum habent, cum nulla apparet emendatio: et hoc magis si venialia proximius ad mortale disponant, ut sunt quædam affectiunculæ sensibiles, certa nimia tenacitas in proprio sensu, etc. Quod quidem de illis pœnitentibus maxime currit, qui ratione proprii status studere debent perfectioni, ut sunt Ecclesiastici, religiosi ac moniales.

Hæc generatim; præcipue autem absolutio iis est differenda:

1 Qui negligunt discere necessaria etiam *necessitate* præcepti, vel ea a filiis aut domesticis ignorari patiuntur; — 2 qui ignorant necessaria ad professionem suam; — 3 qui circa conditiones ad confessionem requisitas negligentiores apparent; — 4 qui habitum et consuetudinem peccandi contraxerunt, et dicuntur *consuetudinarii* vel *habituati;* — 5 qui versantur in occasione proxima, et dicuntur *occasionarii;* — 6 qui denuo in easdem culpas post confessionem relapsi sunt, et nuncupantur *recidivi.*

His, quæ patent per se, prætermissis, breviter de 4; fusius de 5 et 6 numero agendum. *Hi sunt enim,* ait d. Alphonsus, *duo magni scopuli, in quos major confessariorum pars impetunt et deficiunt* 1.

§ 1 — De Occasionariis 2

Q. 1. *Quid est peccati occasio?*

R. Peccati occasio est *objectum qualecumque extrinsecum, in quo peccandi periculum continetur.*

Dicitur *extrinsecum*, idest existens extra ipsam hominis personam, ad distinctionem mali habitus et pravæ consuetudinis hominem ad peccatum pertrahentis, quæ in ipso pœnitentis animo latet: et dicitur peccati occasio *intrinseca.*

Q. 2. *Quotuplex est peccati occasio?*

R. Duplex est peccati occasio: alia *remota,* alia *proxima.*

Utraque vero subdividitur in *necessariam* et *voluntariam:*

« loquitur Pius VII S. M. in decreto *An tuto* etc. dato 12 kal. jan. 1815, *Apostolo dignas* « *virtutes quasi jubar emisit, cum voce* et scripto *in media sæculi nocte errantibus* « *viam ostendit, qua eruti de potestate tenebrarum transire possent in Dei lumen* « *et gloriam* — V. aureum opusc. *Riflessioni sopra l'esimia santità e dottrina del* « *b. Alfonso Maria de' Liguori*, Reggio 1825 ».

1) Homo Ap. *Tr. ult. n.* 1.

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 152 *et seqq.* — Careno, *Delle Regole ecc. ecc. Es.* VIII, *et* IX — Bolgeni, *Dissertazione sulle Occasioni.*

1 Occasio *remota* ea est, in qua constituti homines ut plurimum non peccant, et quæ non affert peccandi periculum. Hanc non tenemur effugere; alioquin deberemus omnes de mundo exire, cum laqueis undique sit plenus, ut legitur in Scripturis [1].

2 Occasio *proxima* e contrario illa est, in qua constituti homines, ut plurimum peccare solent. Hæc vel talis est *per se* et *ex natura sua*, vel talis est *per accidens* et *respective* — Insuper vel *præsens est*, et (sicut loquuntur) *in esse*, vel *absens* et *non in esse*.

Occasio proxima *per se* est illa, in qua, inspecta communi hominum fragilitate, omnes ut plurimum, communiter peccant — Occasio proxima *per accidens* et *respective* ea est, quæ licet non sit apta *de se* ad homines communiter inducendos in peccatum; tamen relate ad talem personam est aptissima, *vel* quia in tali occasione frequenter jam cecidit; *vel* quia, considerata præterita ejusdem fragilitate, prudenter prævideri et timeri potest ipsius relapsus [2].

Occasio vero *proxima*, quæ dicitur *præsens* et *in esse*, ea est, quam homo semper aut fere semper secum habet, quin eam actu quærat: v. g. siquis domi suæ teneret concubinam — *Absens* vero et *non in esse* ea est, quam homo non semper secum habet, sed eam studiose debet inquirere: v. g. siquis cauponam ingrediatur, ubi solet inebriari, vel ubi frequenter inebriatur.

3 Occasio *voluntaria* vel *libera* ea est, quæ pendet a voluntate et facile dimitti potest, sine incommodo saltem gravissimo.

4 Occasio denique *necessaria* vel talis est *physice*, quæ scilicet nullo modo pendet a voluntate, ut deseratur: v. g. siquis carcere inclusus sit unacum muliere flagitiosa — Vel talis est *moraliter*, quæ nempe absolute quidem loquendo pendet ab hominis voluntate, sed deseri non potest sine peccato vel sine gravi damno temporali, uti esset militia respectu militis, qui frequenter in ea peccat, sed abeundi licentia ei recusatur: iste nempe non potest eam deserere vel sine peccato inobedientiæ, vel damno gravissimo sui status, bonorum etc. Idem est de filiis, qui deserere nequeunt domum paternam, ubi in aliqua proxima occasione versantur. Idem de collegialiter viventibus, qui consocium habent eos vehementer ad turpia impellentem [3].

1) Sap. 14.

2) Ad hanc occasionem constituendam non requiritur, ut quis in ea constitutus semper omnino peccet; sed sufficit, ut peccet frequenter, uti *verius* ac *communius* docent Sanchez, Suarez, Continuator Tournely, Viva, Croix etc. Hinc est, quod occasio, quæ relate ad quasdam personas non adeo pias nec adeo prudentes est *proxima*, relate ad alias valde pias et cautas sit *mere remota*.

3) *V.* Liguori, *Homo Apost. Tr. ult. n.* 6.

Q. 3. *Quotuplex est peccandi periculum?*

R. Duplex distinguitur peccandi periculum: *formale* et *materiale*.

Formale est quod proxime conjungitur cum peccato, ita ut homo in eo costitutus probabiliter peccaturus sit, sive in peccatum consensurus. Hoc semper vitandum est, nisi illud sit simplicis dumtaxat tentationis.

Materiale vero est quod cum peccato non est *proxime* conjunctum, sed tantum *remote*, ratione nempe necessitatis et mediorum, quæ homo adhibet ad peccatum vitandum. Exemplum sit in Chirurgo, qui pro medendis ex officio alicujus personæ partibus secretioribus constituitur in occasione proxima peccandi. Si iste debitas adhibeat cautiones piarum cogitationum et precum protestando de non consentiendo, excusari poterit a culpa; quia tunc divina opitulante gratia, periculum e *proximo* fiet *remotum*, e *formali* fiet *materiale*.

Q. 4. *An possit absolvi qui est in occasione proxima voluntaria?*

R. Certum est absolutionem esse denegandam ei, qui monitus non vult occasionem proximam voluntariam dimittere; quia diris devota fuit hæc n. 61 propositio ab Innocentio XI: *potest aliquando absolvi qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest et non vult omittere; quin imo directe et ex proposito quærit, aut ei se ingerit.* Neque enim ulla ratione concipi potest, quomodo quis velit efficaciter finem, negligendo voluntarie media ad ipsum.

Hoc certum est, quamvis *causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrat:* quamvis quis eam vellet *quærere directe pro bono spirituali vel temporali nostro, vel proximi.* Neque enim sub quacumque specie boni licet malum morale amare, velle, aut ejus periculum ultro quærere [1].

Sed quid (dices) *de eo, qui nondum occasionem hanc actu dimiserit, sed sincero animo eam dimittere promittit: poteritne prima aut secunda vice absolvi?* Distinguendum est cum s. Carolo: vel agitur de occasione *absenti* et non *in esse;* vel de *præsenti* et *in esse.*

Si 1, potest pœnitens, antequam experimento probet se cavere

1) Hac de re damnatæ propositiones sunt sequentes: ab Innocentio XI sub n. 62: *proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrit.* Et sub n 63: *licitum est quærere directe occasionem proximam peccandi pro bono spirituali vel temporali nostro vel proximi.*

Ab Alexandro VII sub n. 41: *non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, vulgo* regalo (est vox hispanica, quæ indicat dulcedinem, et oblectamentum maxime in cibis sumendis); *dum deficiente illa, nimis ægre ageret vitam, et aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, et alia famula nimis difficile inveniretur.*

ab illa occasione, utique absolvi (sed non ultra bis aut ter). Ratio est, quia ex una parte pœnitens firmiter proponens se cauturum ab occasione, jam est dispositus; ex altera vero parte occasio, quæ absens est, non adeo difficultatis habet, ut ab ea nos abstineamus; cum ejus inquisitio positivum ac industrium actum importet.

Si 2, doctrina est sancti Caroli pœnitentem, nisi prius occasionem reliquerit, ne prima quidem vice esse absolvendum, quascumque faciat promissiones. Hanc sententiam dicimus *omnino tenendam, ordinarie loquendo:* ratio potior est, quia ablatio occasionis hujusmodi est res omnino ardua; cum enim ea sit in *esse*, et statim pœnitens eam invisere debeat, nonnisi per magnam violentiam ei resistere valebit ob suam propensionem. Porro hanc vim difficulter sibi infert qui jam est absolutus, dum ablato timore sine absolutione remanendi, de facili sibi suadebit, quod tentationi resistet: sicque occasione non dimissa, profecto redibit ad vomitum, prout quotidie experimento probatur. Et hoc maxime currit, si sermo sit de vitio turpi; ita enim occasionarii mentem solet excæcare, ut omnia bona proposita ab ejus mente prorsus ejiciat.

Duo tamen sunt excipiendi casus, et sunt:

1 Quando pœnitens affert signa extraordinaria doloris; nam hæc indicant pœnitentem donatum uberiori gratia, qua merito speratur quod in removenda occasione constantior erit — Tamen si potest commode differri absolutio, *adhuc differrem usque dum sit ablata occasio,* ait s. Alphonsus; quia funiculus occasionis difficile rumpitur.

2 Quando pœnitens non amplius posset ad Confessarium redire, vel non nisi post longum tempus; tunc enim *ratione hujus necessitatis* periculum de proximo evaderet remotum, uti fatentur omnes. Sed hoc non est admittendum, si pœnitens jam ab alio Confessario fuerit admonitus; quia tunc haberetur uti recidivus.

Q. 3. *An possit absolvi se exponens probabili peccandi periculo?*

R. Affirmant nonnulli; quia qui se probabili peccandi periculo exponit, tam probabile est, quod ipse peccabit, quam quod non peccabit; at in dubio nemo est eo beneficio privandus.

Sed contrarium tenendum, *nisi adsit necessitas;* nam etiamsi tam probabile sit, quod pœnitens iste in actu peccabit, quam quod non peccabit; periculum tamen proximum peccandi *certum* est et *formale:* sed omne periculum cum potest, fugiendum est. Consentit Angelicus qui habet: *infirmi in fide, de quorum salute probabiliter timeri potest, prohibendi sunt ab infidelium communione* [1].

1) 2. 2. q. 10 a. 9.

Diximus *nisi adsit necessitas*, ratione enim necessitatis periculum de *proximo* evaderet *remotum*, et de *formali materiale*. Qui nempe in necessitate periculo se exponit, in occasionem se conjicit non temere et ex affectu ad peccatum, sed quasi coacte; et ideo sperare potest auxilia opportuna a Dei clementia, quibus innixus peccatum valeat evitare. Scriptura enim non dicit: *qui est in periculo, sed qui amat periculum, peribit in illo.* Consentit laudatus Doctor.

Q. 6. *Quid de iis, qui sunt in proxima occasione necessaria?*

R. Cum occasio proxima peccati est necessaria, *speculative loquendo* poterit absolvi pœnitens qui in ea versatur. Docent enim *communiter* et *probabilissime* cum d. Basilio Anacletus, Concina, Layman, Lugo, Holzman, Sanchez, Sporer, Viva etc. cum minime teneri occasionem hanc derelinquere, si grave passurus sit damnum; dummodo tamen paratus interim sit uti mediis ad peccatum evitandum præscriptis: quæ sunt *major oratio, frequentior usus Sacramentorum, quotidiana ante Crucifixum renovatio promissionis de non amplius peccando, mente sibi fovere præsentiam Dei; fugere, quoad potest, ab aspectu et societate complicis* etc. 1.

1) En remedia specialia contra occasionem necessariam, quæ suggerit Opus in compendium redactum, *L'uomo Apostolico istruito nella sua vocazione al Confessionario del P. Gaetano Maria da Bergamo.*

« 1 Non fermarsi solo con sola; tener a casa gli occhi e le mani; non fare con esso lei oziosi discorsi. In somma a lume di fatale esperienza schivare e luoghi e tempi e congetture ove s'è fatto del male. Anche in una stessa casa la paglia non si abbrucia, se sta lontana dal fuoco.

2 Vincer l'umano rispetto del che si dirà da que' di casa non vedendo le consuete famigliarità. Una modestia di portamento non potrà se non far pensar bene; e se vi erano sospetti, svaniranno.

3 Frequentar i Sacramenti sotto la direzione di zelante confessore, ed accadendo per il mal abito un nuovo peccato anche sol di pensiero, non aspettare il secondo, ma vomitarlo subito a piedi del medesimo. Questo, avvalorato da un fervoroso raccomandarsi a Dio, è un potentissimo rimedio.

4 Rimedio efficace egli è meditar sovente la morte, l'inferno, l'eternità; ed in letto mettersi di sera a giacere come se fosse morto, pensando che in tale positura presto sarà il misero corpo posto prima nel cataletto, e gettato poscia in sepoltura, e mangiato dai vermi.

5 Dica l'occasionario: *se pecco ancora, l'inferno m'aspetta. L'amore a questa creatura laggiù sarà odio: ci malediremo, ci lacereremo le carni a vicenda; ella sarà il mio inferno, io il suo. No, non mi torna bene gioire insieme due momenti, e penare tutta l'eternità.* Ponga posela la punta di un dito sopra un lumicino, e non potendo soffrir quella fiammella, dica a sè stesso: *e come potrai soffrire quel fuoco?*

6 Ponderi che il primo peccato che fa, può esser l'ultimo; e se non si mette ora al forte, forse mai più. Vada a casa confessato, ed esorti quella creatura a confessarsi generalmente anch'ella, restando d'accordo di schivarsi per non più offender Dio ».

Sane occasio peccandi non voluntaria neque est peccatum in se, neque secum affert necessitatem peccandi; et ideo bene potest conciliari talis occasio cum vera detestatione peccatorum, et firmo proposito non peccandi de cetero.

Diximus *speculative loquendo;* nam in praxi omnes conveniunt longe magis expedire, imo nos dicimus confessarium teneri ad differendam absolutionem, præsertim si occasio sit de materia turpi, et talis dilatio commode locum habere possit. Nam qui experientia docti sunt, aperte testantur pœnitentes, postquam absoluti discedunt, ut plurimum, negligere medici præscripta, et sic facillime relabi.

E converso vigilantius satagunt, ut remedia exequantur, atque tentationibus obsistant, quando absolutione privantur, timentes ne secus rursus id sibi eveniat. *Forte in hoc quis me nimium rigidum reputabit,* verba sunt Alphonsi Nostri, *sed ego semper sic me gessi in praxi, et sic pergam me gerere cum iis, qui sunt in proxima occasione, quamvis necessaria, et quamvis extraordinaria signa doloris haberent, semper ac mihi non ostenderetur specialis necessitas eos statim absolvendi: et sic censeo multo magis prodesse pœnitentiam saluti. Utinam et omnes confessarii sic etiam se gererent: oh quot peccata evitarentur, et quot aliæ salvarentur animæ!* [1]

Id vero multo magis tenet [2], si sermo sit de pœnitente, qui in occasione necessaria versatur; qui tamen, licet adhibuerit remedia opportuna, semper eodem modo relapsus est, et modica superest spes emendationis. Iste nempe non poterit absolvi, nisi occasionem deserat, etiamsi occurrat ipsa quoque jactura vitæ; nam esto quod ob justam causam possit permitti peccati periculum, nunquam tamen ipsum peccatum formale. At cum nulla apparet spes emendationis, periculum et peccatum fiunt quid unum.

Unde tunc *quidquid tandem evenire debeat,* ait s. Carolus, *deneganda prorsus est absolutio.* Tunc urget illud Christi: *si oculus tuus scandalizat te, erue eum et projice abs te* [3].

§ II. — *De consuetudinariis, seu habituatis* [4]

Q. 1. *Quis est consuetudinarius, seu habituatus?*

R. Consuetudinarius, seu habituatus in peccato nuncupatur *ille,*

1) Liguori, *Homo Apost. Tract. ult. n.* 7. — Stapf, *Theol. Mor.* § 128.

2) Etiam *speculative,* in *veriori* ac *tenenda* opinione, quam contra Holzman et Gobat tuentur Busembaum, Roncaglia, Suarez. Tournely et alii.

3) Matth. 5. — *V.* Liguori, *Praxis Confess. c.* 4.

4) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 459.

qui frequenter lapsus est in peccata, de quibus tamen nondum fuit confessus — Pravus autem hic habitus, vel mala peccandi consuetudo dicitur etiam *occasio proxima peccandi intrinseca.*

Ut habitus dicatur constitui, sufficiunt quinque lapsus in mense, si sermo sit de peccato externo, et inter unum et alterum intercedat aliquod intervallum. Sed in peccatis *fornicationum, sodomiarum* et aliorum id genus multo minor numerus potest habitum constituere: v. g. qui semel in mense fornicatur per annum, is merito *habituatus* appellari potest [1].

Q. 2. *An habituatus absolvendus sit?*

R. Habituato bene potest concedi absolutio, quamvis nulla emendatio præcesserit, modo eam serio proponat.

Hæc sententia *communissima* est, et innititur hac ratione: quod nempe talis pœnitens *ex una parte* minime præsumendus sit malus, ita ut velit indispositus accedere ad Sacramentum; *ex altera* vero bene præsumitur dispositus, cum sponte ad confessionem veniat. Nam hæc spontanea confessio est signum contritionis, nisi obstet positiva præsumptio in contrarium; quis enim neget dolorem manifestari per confessionem? [2]

Excipitur tamen si habituatus in peccato gravi sit *Clericus*, qui brevi vult ad sacros Ordines promoveri, ratione nempe positivæ sanctitatis, quæ illi nunc deest; sed necessario prærequiritur actu ad sublimem, sanctum ac perpetuum illum statum capessendum. Sane vel ipsa experientia docet, hac in re difficilem se exhibere idem esse ac causam tueri tum Ecclesiæ, tum fidelium, tum ipsius habituati. Hic nulla cautela satis [3].

Sed (dices) *contra habituatum stat positiva præsumptio in contrarium, in ipso nempe pravo habitu, et mala peccandi consuetudine.* Hoc falsum est; licet enim pravus habitus, et mala consuetudo reddant peccatorem propensiorem ad culpam; nullam tamen exhibent præsumptionem malæ, et infirmæ suæ hic et nunc voluntatis, cum nullus habeatur post absolutionem relapsus. Congruit hæc responsio cum iis Catechismi Romani verbis: *si audita confessione, judicaverit* (Sacerdos) *neque in enumerandis peccatis diligentiam, nec in detestandis dolorem pœnitenti omnino defuisse* (notentur hæc vocabula *omnino defuisse*), *absolvi poterit.*

1) *V.* Liguori, *Homo Ap. Tr. ult. n.* 8.

2) Nec facit propositio 60 ab Innocentio XI damnata; damnata enim fuit, quia contendebat esse dandam absolutionem, *etsi emendationis spes nulla appareat* (*V.* infra ad quæst. 2).

3) *V.* dicta fusius Tom. I. *De Oblig. Clericorum* in fine.

Si tamen habitus valde sit radicatus, poterit confessarius differre absolutionem; tum ut experiatur quomodo pœnitens præscripta remedia exequitur; tum ut pœnitens de suo vitio majorem horrorem concipiat [1].

§ III. — *De recidivis* [2]

Q. 1. *Quisnam dicitur recidivus?*

R. Recidivus est ille, *qui post confessionem in easdem culpas eodem vel fere eodem modo relapsus est.*

Differt ab habituato in eo, quod hic confitetur prima vice peccata sua; ideoque ignoratur, utrum postea relapsurus sit, an non.

Q. 2. *An recidivus sit absolvendus?*

R. Sententia *communis*, quam sequimur cum Anacleto, Azorio, Bonacina, Layman, Lugo, Petrocorensi, Sanchez, Sporer, Suarez, Viva, et aliis docet, quod recidivus rediens cum iisdem peccatis, quæ in aliis confessionibus deposuerat, *nec potest nec debet absolvi, nisi simul afferat signa extraordinaria suæ dispositionis:*

1 Recidivus *nec potest nec debet absolvi, si cum iisdem peccatis redeat:* est contra Sancium atque Sylvestrum — Probatur ex damnatione hujus n. 60 propositionis ab Innocentio XI: *pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, non est neganda absolutio, dummodo ore proferat se dolere, et proponat emendationem* — Sane quando pœnitens jam in alia confessione admonitus eodem fere modo cecidit, nullo adhibito conatu et nullo impleto ex remediis præscriptis, adest profecto præsumptio, quod rite dispositus non sit: *ille pœnitentiam digne agit,* inquit s. Isidorus [3], *qui sic præterita mala deplorat, ut futura iterum non committat* [4].

2 Recidivus *potest absolvi, si extraordinaria signa, quæ solida sint ac fundata, exhibeat:* est contra Genetum ac Merbesium — Et sane relapsus anteactus, quamvis videatur præbere etiam pro præsenti præsumptionem indispositionis, non est tamen argumentum omnino certum; quia contingere potest, quod pœnitens vere habuerit firmam voluntatem non relabendi, et tamen vi pravi habitus relapsus sit. Quare si præbeat signa extraordinaria doloris, præsumptio de indispositione cedit; cum ex adagio *præsumptio cedat veritati.* Unde

1) *V.* Liguori, *Praxis Confess. c.* 5 — Salvatori, *Istruzione etc. parte* 2ª.

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 459.

3) L. 2. sent. c. 16.

4) Quare nobis non arridet eorum doctrina, qui volunt recidivum absolvi posse usque ad tertiam vel quartam vicem, etiamsi eodem modo relapsus sit, et nullum adhibuerit pro sua emendatione remedium; stat enim semper dicta præsumptio.

confessarius tunc poterit prudenter judicare pœnitentem bene dispositum, cum eum videat uberiori gratia donatum, qua fit constantior.

Neque enim dicendum, solam temporis probationem esse signum mutatæ voluntatis. Nam hæc mutatio tota pendet a gratia divina, quæ non indiget tempore; sed in instanti etiam operatur. Unde ajebat Chrysostomus: *temporis moram non quære, sed animæ correctionem; hoc itaque fac, ut demonstres sinΙne compuncti* [1]. Et hæc semper fuit agendi ratio Sanctorum Xaverii, Neri, Avellini, b. Leonardi et aliorum peritorum [2].

Quænam sunt (inquies) *hæc signa extraordinaria?* Sunt sequentia, quæ quidem adsignant Auctores non tantum valde eruditi et pii; sed etiam experientia edocti. Et sunt Anacletus, Croix, Gobat, Holzman, Layman, Lohoner, Lugo, Mazzota, Millant, Salmanticenses, Segneri, Sporer, Wigant, aliique passim [3]:

1 *Major dolor* patefactus per lacrymas insolitas, per suspiria, aut per talia verba, quæ ex animi compunctione oriantur: v. g. si effundantur post auditam concionem, vel post monitiones confessarii præbentis aliquod compunctionis motivum;

2 *Minor numerus peccatorum*, cum pœnitens fuerit in iisdem occasionibus. Vel si perseveraverit in gratia per notabile tempus, puta per 20 aut 25 dies, cum prius pluries in hebdomada prolaberetur. Vel nonnisi post magnum conflictum prolapsus sit;

3 *Studium adhibitum* ad emendationem, et implementum mediorum, quæ præscripta sunt: v. g. jejunia, eleemosynæ, orationes, fuga spontanea occasionum, aliaque similia;

4 *Confessio*, quæ non oriatur *neque* ex obligatione præcepti Paschalis; *neque* ex impulsu Superiorum; *neque* ex usu se confitendi in solemnitatibus; sed a sola voluntate sese reconciliandi cum Deo. Ut esset in illo, qui pro confessione peragenda notabilem adhiberet conatum, longum iter susciperet, se abstineret a lucro illius diei, magnum conflictum internum vel externum superaret;

5 Si accedat ad confessionem ductus *motivo extraordinario*, v. g. concionis auditæ, mortis amici, vel timore infortunii;

6 Si prius confiteatur peccata *culpabiliter omissa*; vel restituat ablatum; vel reparet famam proximi læsam; vel post peccata significet

1) Hom. 14. in 2. Cor.

2) *V.* Segneri, *Il confessore istruito c. 4* — Andreucci, *Dissert. theologica de recidivis* — Faure, *Dubitationes theolog. de judicio practico circa recidivos* — Salvatori, *Riflessioni ecc. p. 2.* — Riflessioni sulla santità, e dottrina del Liguori, *Torino* 1839. *p.* 2 *a.* 2. § 5.

3) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 460.

se ad confessarii monitionem adeptum fuisse novam cognitionem suæ iniquitatis, aut periculi suæ damnationis.

Cur (dices) *in praxi differenda est absolutio illi, qui versatur in occasione proxima extrinseca, id est occasionario, licet præbeat signa doloris extraordinaria? Ex adverso concedenda est illi, qui versatur in occasione intrinseca, id est recidivo signa illa præbenti?*

Diversa ratio est: videlicet *occasio proxima* sed *extrinseca* agit in animum pœnitentis per præsentiam objecti. Et sic vividiores in eo excitat cogitationes; vehementius movet sensus jam pronos ad peccandum; et affectum reddit in ipsum peccatum intensiorem, ita ut pœnitens maximam sibi vim inferre debeat, non solum ad superandam tentationem; sed etiam ad conandum, ut periculum per fugam familiaritatis cum persona complicis, ex proximo fiat remotum — E contrario occasio *intrinseca*, seu prava consuetudo, cum nullum habeat objectum extrinsecum præsens, non tam vehementer pœnitentem ad peccandum impellit. Ex quo fit, ut ipse minorem sibi vim facere debeat ad fugiendum ipsum peccatum.

Idcirco *merito* nos dicimus:

1 Imprudenter agere confessarium, si pœnitentem absolvat, qui in *occasione proxima extrinseca* lapsus est, quamvis signa præbeat extraordinaria. Sed differre debet absolutionem usquedum occasio tollatur, si voluntaria sit. Vel usquedum remediis utendo periculum remotum evadat, si ea sit necessaria: ad quod quidem ordinarie non videtur sufficere dilatio 10 vel 15 dierum;

2 Confessarium prudenter agere, si eum *ordinarie* absolvat, qui est in *occasione intrinseca*, seu in prava peccandi consuetudine, modo vere dispositus sit exhibendo aliquod signum extraordinarium doloris et dispositionis; cum enim eam non possit abs se abjicere, adjuvandus est gratia Sacramentali — Consonat Rituale R. inquiens: *in peccata facile recidentibus utilissimum fuerit consulere, ut sæpe confiteantur; et si expediat, communicent* — Consonat d. Thomas scribens: *dicendum quod majus remedium præbetur contra peccata vitanda ex gratia, quam ex assuetudine nostrorum operum* [1].

Diximus *ordinarie*; credimus enim recidivis ex causa *intrinseca* (licet exhibeant extraordinarium signum) posse aliquando, sed raro absolutionem differri, si nempe illis credatur hoc magis profuturum. Verum hæc dilatio non est admittenda ultra octo vel decem dies, aut ad summum ad quindecim vel viginti; quia periculum est, ut

1) Suppl. q 25. a. 1.

pœnitentes amplius non revertantur. Huic sententiæ favet Benedictus XIV, quis Encyclica *Apostolica* ait, *quantocilius esse invitandos, ut redeant* [1].

SCHOLIUM — *De absolutione quoad moribundos* [2]

Q. 1. *Quomodo se gerere debet Confessarius cum moribundo?*

R. Si moribundus det aliqua pœnitentiæ signa Sacerdoti ipsi præsenti, non est dubium, quin sit absolvendus absque ulla conditione [3]. Imo expedit, ut toties absolvatur, quoties præstat hujusmodi signa; adest enim in hoc casu materia sufficiens, uti sunt omnia peccata illius sub ratione generica peccati et offensionis Dei, eamque materiam exhibet infirmus per illa ipsa signa. Adest etiam cognitio causæ meliori modo quo potest, licet non plena.

Quid vero (quæres) *si infirmus jam sit sensibus destitutus?*

Tunc an infirmus sit absolvendus, distinguendum est: *vel* aliqua doloris signa dedit adstantibus, v. g. postulando confessionem et absolutionem, et adstantes ipsi de hoc testimonium ferre possunt. *Vel* non dedit, neque unus saltem mediatus testis haberi potest:

1 Si *aliqua signa dedit*, sententia *communis* ac *tenenda* cum d. Thoma [4] docet moribundum esse absolvendum, licet fuerit habituatus

1) *V.* Lignori, *Op. Mor. l.* 6. *n.* 463; *Praxis c.* 5; *Ho. Ap. Tr. ult. nn.* 9. *et* 14.

2) « Non adest (ait s. Alphonsus, *Praxis*, n. 228) charitatis opus magis Deo acceptum magisque ad animarum salutem conducens, quam in extremo vitæ periculo positos ad sancte moriendum adjuvare. Nam tempore mortis (a qua uniuscujusque æterna vita pendet) inferni vires fortiores sunt, infirmorum vero debiliores. Deus, ut manifestaret quantum gratam habeat assistentiam moribundis præstitam, multoties s. Philippo Nerio ostendit Angelos religiosis infirmorum ministris verba suppeditantes ».

Nec id Parochorum tantum munus est, ad quos animarum cura ex officio pertinet; sed omnium etiam Sacerdotum.

3) Nonnunquam contingere potest, ut infirmus jamjam per Viaticum communicaturus petat confessionem. Tunc si Sacerdos, qui Viaticum defert, est adprobatus ad confessiones excipiendas dicat pœnitenti, ut breviter alicujus peccati gravioris confessionem eliciat, si prævideat confessionem esse longiorem; et cum si dispositum inveniat, adsolvat atque communicet. Dein vero Sacramento ad Ecclesiam delato, redeat ad infirmum, ut integram confessionem excipiat.

Si tamen Sacerdos ad confessiones approbatus non sit, tunc tantum poterit infirmum audire, ***cum urget casus;*** quia talis facultas a Tridentino tunc cuilibet Sacerdoti concessa est. ***Si casus non urget***, et præsto adest confessarius approbatus, cum debet accersere, ut confessionem excipiat; secus dicat sufficere actum perfectæ contritionis cum voto postea confitendi, atque sic ad scandalum vitandum eundem communicet.

Sed advertendum, quod hoc scandalum timeri non potest, si commode audiatur confessio antequam Viaticum administretur in iis montanis regionibus, ubi ob distantiam talis est usus, ut nempe statim a notitia gravis morbi deferatur Viaticum ante confessionem.

4) Opusc. 6. de *Sacr. Unct.*

in peccatis, et confessus adhuc non sit. Hoc probat Concilium Arausicanum I [1]; s. Leo Papa [2]; ac demum Rituale R. Sane per testationem factam ab aliis satis sensibilis fit confessio ac bona voluntas [3]. Est autem *tutius*, si eo in casu absolutio detur sub conditione, ut sic etiam Sacramento consulatur [4], si fortasse invalidum sit;

2 Si *nulla signa dedit*, negant moribundum absolvendum esse (ne sub conditione quidem) Abelly, Busembaum, Layman ac Lugo. Sed *probabilior*, et hodie etiam *communior* sententia cum Billuart, Cardenas, Concina, Croix, Juvenen, Merbesio, Molina, Pontas etc. contrarium tuetur, quamvis moribundus ille non ita christiane vixerit. Clare id docet Augustinus, qui dicit: *quæ baptismatis, eadem reconciliationis est causa, si forte pœnitentes finiendæ vitæ periculum præoccupaverit; nec ipsos enim ex hac vita sine arrha suæ pacis exire velle debet mater Ecclesiæ* [5].

Tunc enim prudens adest dubium, quod infirmus vel ante sensuum destitutionem, vel post in aliquo lucido intervallo advertens damnationis suæ periculum velit et petat absolutionem signis vere sensibilibus, uti sunt suspiria, motus corporis, anxietas respirationis etc.; licet a præsentibus non percipiantur, quod quidem aliquando contigisse narrant [6].

Sed quid (dices) *si ageretur de eo, qui sensibus destitutus sit in ipso actu peccati*, v. g. duelli, furti, grassationis, adulterii? Plerique *satis probabiliter* cum Cardenas, Gormaz, Holzman, Pontio etc. eum ajunt adhuc esse absolvendum sub conditione, modo constet fuisse catholicum. Quia de quolibet potest esse præsumptio, quod si unquam rationis usu donetur, optet omni modo damnationem vitare [7].

Q. 2. *Quoties moribundis absolutio renovanda est* [8].

R. Roncalia bene advertit loquendo generaliter de moribundis, quod

1) In can. Qui recedunt 26. q. 6. 2) In can. 15. Qui 26. qu. 6.

3) Clemens autem VIII damnans confessionem factam absenti expresse declaravit, se noluisse casum hunc comprehendere, ut testantur Bellarminus, Suarez, et Petrus Leonardus noster. 4) *V.* Liguori, *Homo Ap. Tr.* XIV. *n.* 36, *etc.*

5) L. 1. de adul. conj. c. 28.

6) Porro in tali ac tanta necessitate hæc signa profecto sufficiunt; cum, dicente eodem Augustino, *Sacramenta sint propter hominem, non homo propter Sacramenta; et satius sit dare nolenti, quam negare volenti.*

Aliunde per appositam conditionem satis reparatur injuria Sacramenti, si quæ forte inesse possit (*V.* Benedictus XIV, *De Synodo Diœc. l.* 7. *c.* 15).

7) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 483.

8) *V.* Liguori, *Homo Apost. Tr. ult. nn.* 46, *et* 47; it. *Append.* II, § 4 — Pavone, *Spicilegio ecc. nn.* 797; *et seqq.*

non debet intra breve tempus sæpius replicari absolutio (nisi novum ac certum doloris signum habeatur), quam bis aut ter intra aliquam proportionatam distantiam; quia revera tunc cessat necessitas.

Non est tamen negandum, quod si sensuum destitutio diutius perseveret, et adsit actuale periculum mortis, potest plurios repeti absolutio, v. g. ter vel quater in die; et sæpius, si jamjam moriturus est, aut hoc putetur utile juxta cognitionem ejus conscientiæ. Agitur enim de extremo tempore, a quo pendet æternitas [1].

Ad dignoscendum instans mortis dat indicia Summula Raymundi:

His ægrum signis morientem nosce quaternis:
Fronte *rubet* primo, pedibus *frigescit* ab imo,
Albescit nasus, dexter *lacrymatur* ocellus [2].

CAPUT QUARTUM

DE SACRAMENTI POENITENTIÆ MINISTRO

Q. 1. *Quisnam est legitimus Pœnitentiæ minister?*

R. Waldenses et Wiclephitæ Pœnitentiæ ministerium bonis laicis tribuebant; denegabant autem sacerdotibus pravis. Iis inhæserunt Lutherani ac ceteri Protestantes.

Sed aliter se habet catholica veritas:

Ac primo ad *laicos* quod spectat, dicimus: ii soli sunt pœnitentiæ ministri legitimi, quibus solis a Christo tradita est potestas remittendi vel retinendi peccata; atqui solis Sacerdotibus, non vero laicis hæc potestas a Christo tradita est. Eos enim solos sic in Apostolorum persona est allocutus: *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt.* Consentiunt unanimiter SS. PP.: unus sit s. Ephrem sic clamans: *absque venerando et divino Sacerdotio remissio peccatorum mortalium non conceditur* [3].

Ad *pravos* autem *Sacerdotes* quod attinet, eos quoque veros esse Pœnitentiæ ministros evidentissime patet; nam Sacramentorum virtus est ex meritis solius Christi [4].

1) *V.* Liguori, *Praxis Confessarii*, nn. 105, et seqq. ubi agit quomodo se gerere debeat *generatim* confessarius eum moribundis; nn. 230 et seqq. ubi plura suggerit *Sacerdoti assistenti;* nn. 238 et seqq. ubi remedia adversus *tentationes* enumerat; nn. 265 et seqq. ubi monita aperit circa *ultima Sacramenta;* et nn. 277, et seqq. ubi agit de *agone* et *morte* — Il. *Rituale Romano Spiegato...* proposto dal Card. Delfino Patriarca d'Aquileja etc.

2) Alia signa vide penes Liguori, *Praxis nn.* 281 *et seqq.*

3) Orat. *de Sacerdotio.*

4) *V.* De Sacramentis in genere, ubi *de valida administratione.*

Quare utrumque Tridentinum definivit [1]: *siquis dixerit Sacerdotes qui in peccato mortali sunt, potestatem ligandi atque solvendi non habere; aut non solos Sacerdotes esse ministros absolutionis, sed omnibus Christi fidelibus esse dictum* quodcumque ligaveritis super terram etc., *anathema sit* [2].

Quid (dices) *sentiendum est de Diaconis?* Celebris Morinus existimavit etiam Diaconis factam olim fuisse potestatem, ut sacramentaliter absolverent in casu necessitatis, et deficiente Episcopo vel Sacerdote. Sed hoc est falsum, et constanti atque universali Ecclesiæ Catholicæ consuetudini omnino repugnans.

Quod si in vetustis historiæ monumentis memoria aliquando recurrat confessionis et absolutionis Diaconorum ministerio peractæ, ea intelligenda sunt non de confessione vel absolutione Sacramentali; sed de mera quadam cæremonia, qua coram ipsis publici pœnitentes testabantur se cursum pœnitentiæ publice explevisse, et sic iisdem pax et reconciliatio concedebatur: quod utique in casu necessitatis, et deficiente Episcopo vel Presbytero etiam per Diaconos effici poterat, adhibita sacra quadam manuum impositione, quæ tamen numquam habita est uti Sacramentalis [3].

Quid ergo (instabis) *pronuntiandum erit de illa confessione laicis facta, quam in historia viri gravissimi non semel commendasse videntur?* Ista, quæ usque ad sæculi XIV initium perduravit, fuit *tunc commendata* utpote valde utilis; quia humilitatis habebat meritum atque ad contritionem disponebat. Sed nemo veterum nostrorum credidit eam fuisse Sacramentalem. Loco omnium sufficiat Angelicus [4], qui ait: *ille qui laico confitetur, quamvis impleat quod ex parte sua est de Sacramentali confessione, tamen sacramentalem absolutionem non consequitur* [5].

1) Sess. 14. can. 10.

2) Unde quando Jacobus ait: *confitemini alterutrum peccata vestra* (cap. 4), per *alterutrum* non intelligitur quilibet, sed Sacerdos, seu homo homini. Et hoc patet ex particula *ergo*, quæ hunc versiculum connectit cum antecedenti, in quo Apostolus Sacerdotes dixerat esse vocandos ad ungendos infirmos.

Præterquamquod non pauci textum illum explicant de humili tantum confessione, qua quis nempe se dicit esse peccatorum, ut sic alios ad orandum pro se moveat.

3) Imo illam absolutionem non fuisse sacramentalem agnovit ipse Morinus in recognitione sui Operis, uti constat ex editione Antuerpiensi an 1682 *(V.* Perrone, *De Pœnitentia, cap. 5. p. 2. ad 2).*

4) In 4. D 20. q. 1. a. 1;

5) Idem fortius dicatur de confessione facta *Abatissis*, sicuti nunc quoque mos obtinet in quibusdam religiosis Institutis; mulieres enim jurisdictionis ecclesiasticæ incapaces omnino sunt.

Diximus *tunc commendata;* non enim desunt qui hodie eam graviter illicitam dicunt, cum ea fieri non possit absque scandalo; ac maxime cum videatur præbere suspicionem lutheranæ hæresis [1].

Q. 2. *An quilibet Sacerdos possit confessiones excipere?*

R. *Negative;* ad *validam* enim pœnitentiæ administrationem requiritur alterius, ut Sacerdos approbetur ac donetur jurisdictione, nisi de casu extremæ necessitatis agatur.

Ad administrationem vero *utilem* insuper necesse est, ut Confessarius eas dotes obtineat, quæ hujusce muneris sunt: et si quos admiserit defectus, corrigere studeat.

Erit nunc de hisce omnibus.

Articulus I. — DE CONFESSARII APPROBATIONE

Q. 1. *Quid est Confessarii approbatio?*

R. Confessarii approbatio est *juridicum testimonium, quo Episcopus fidem facit, se talem Sacerdotem judicare idoneum ad Sacramentales fidelium confessiones in sua Diœcesi audiendas.* Quibus ex verbis deducitur ad talem approbationem non requiri de rei essentia examen, si adsit judicium prudens de sufficientia et idoneitate.

Ubi viget disciplina Concilii Tridentini nullus Sacerdos potest Sacramentale pœnitentiæ ministerium exercere, nisi aut habeat Beneficium parochiale; aut ab Episcopo sit approbatus [2]; ait enim: *quamvis Presbyteri in sua Ordinatione a peccatis absolvendi potestatem accipiant; decernit tamen sancta Synodus, nullum, etiam Regularem posse confessiones sæcularium, etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale Beneficium habeat, aut*

1) *V.* Benedictus XIV, *De Syn. Diœc. l. 7. c. 14.*

2) Quid vero de *Capellanis militum?*

« Certum est, ait Bouvier, illos absolvere non posse milites absque legitima approbatione. Sed quæstio est, an approbatio Majoris Capellani regii *(du grand-aumônier du roi)* eis sufficiat, an vero requiratur approbatio Episcopi loci?

Cum majores capellani regii sola auctoritate civili fuerint instituti, nullam habent jurisdictionem ecclesiasticam ratione sui tituli, nec proinde eam delegare possunt, nisi facultatem id faciendi a Sede Apostolica obtinuerint.

Clemens XII, Brevi diei 4 februarii anni 1736, precibus Philippi V Hispaniarum regis inclinatus, concessit majori capellano ab ipso pro tempore deputato, facultatem per se vel per alios sacerdotes probos et idoneos in examine a se repertos et subdelegandos, sacramentaliter absolvendi milites a quibusvis peccatis et censuris, necnon alias utriusque sexus personas ad exercitus regios (comprehensis etiam copiis auxiliaribus) spectantes.

Eandem facultatem Benedictus XIV concessit, die 28 maii 1746, majori capellano Caroli-Emmanuelis III regis Sardiniæ ».

ab Episcopi idoneus judicetur, et approbationem quæ gratis detur, obtineat, privilegiis et consuetudine quacumque, etiam immemorabili non obstantibus [1].

Ex hoc sequitur, approbationem petitam et negatam minime sufficere; sed requiri ut reapse concedatur, et in effectu [2].

Q. 2. *A quonam Episcopo habenda est approbatio?*

R. Approbatio dari debet ab Episcopo loci, in quo confessiones excipiuntur; non vero ab Episcopo pœnitentis. Ita fert communis et universalis fidelium praxis, et constat etiam ex Bulla Innocentii XII *Cum sicut*, et Benedicti XIV *Apostolicum ministerium*.

Hæc approbatio etiam per alios potest tribui, cum non sit actus Ordinis. Hanc etiam facultatem tribuere potest et ipse per se exercere (hoc ipso quod tali munere donatus est) Episcopi Vicarius, ut *verius* ac *communius* docent Azorius, Fagnanus, Sanchez, Sylvius et alii. Ratio est quia Vicarius, supposita nominatione, jurisdictionem habet ordinariam tam in civilibus, quam in spiritualibus non ab Episcopo, sed ab ipso jure [3].

Sed (quæres) *an Episcopus possit approbatos iterum examinare, vel approbationem datam revocare aut restringere?* Affirmative: ab Episcopo possunt iterum ad examen revocari Confessarii sive regulares sive sæculares. Potest etiam approbatio jam data revocari vel restringi ad locum, ad tempus, ad personas, prout Ordinario placuerit, quin teneatur de tali revocatione vel restrictione rationem reddere. Idque expresse deducitur ex Bulla Benedicti XIV, *Apostolicum ministerium*. Et sane tota res Episcopo est commissa [4].

Quid (dices) *si revocatio facta sit sine justa causa?* Censent aliqui revocationem hanc esse invalidam. Verum hæc opinio vix ac ne vix

1) Sess. 23. c. 15.

2) *V.* Benedictus XIV, *Notificatione* LXXXVI.

3) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 558.

4) Hic specialim quæri solet, an Episcopus possit de novo Parochos suos examinare? Distinguendum est Cum Benedicto XIV, *Notificatione* IX. *n.* 16.

Si agitur de Parochis examinatis ab antecessore, hæc statuit S. Congregatio Concilii: *Censuit Episcopos successores posse, superveniente rationabili causa, etiam ex officio, etiam extra visitationem examinare Parochos ad Ecclesias Parochiales adprobatos.* Et idem dicit de *Parochis regularibus.* Rota Romana vero decrevit quod sit sufficiens causa novi examinis *libitum, et sola quies conscientiæ Episcopi.*

Si vero agitur de Parochis ab eodem Episcopo jam examinatis, utrum hic iterum possit eos examinare, hæc habet eadem S. Congregatio: 1 *posse Episcopum examinare Parochos et Rectores semel adprobatos ad curam animarum, quando adest vehemens suspicio de illorum imperitia; 2 posse ad hujusmodi examen procedere etiam extra visitationem; 3 ad dictum examen faciendum haud necesse esse, ut judiciales probationes imperitiæ præcedant.*

quidem *in praxi* probabilis a nobis existimatur, cum in hac re non attendatur quid fieri deberet, sed quid actu factum est; voluntati enim superioris facultas subdita est.

Adde: cum innumerabiles esse possint revocationis justæ causæ, quæ a Confessario penitus ignorentur, ideo in tali re pro Prælato præsumendum est. Hinc damnata fuit ab Alexandro VII hæc n. 13 propositio: *præcepto annuæ confessionis satisfacit, qui confitetur Regulari ab Episcopo præsentato, sed ab eo injuste reprobato.*

Q. 3. *Quid penes Novariensem Diœcesim notandum circa approbationem?*

R. Hæc occurrunt notanda:

1 Eos, qui *actu Parochi sunt et Coadjutores Titulares* approbari in tota Diœcesi absque facultatis renovandæ necessitate; ceterorum Sacerdotum neminem approbari sine præcedenti idoneitatis periculo.

2 Singulos sive regulares sint sive sæculares, non approbari nisi ad anni spatium; et idcirco, eo evoluto, omnes teneri prorogationem expostulare, exhibendo intra mensem octobris patentes literas proprio Vicario Foraneo, vel Secretariæ, vel Cancellariæ Episcopali, si sint *sæculares;* Superiori autem Monasterii, si sint *regulares.* Hoc si fecerint, ad totum usque mensem decembris facultas prorogata censetur, etiam ante acceptum prorogationis decretum: si vero neglexerint, ultima octobris die penitus expirabit 1.

3 Hoc prorogationis decretum Sacerdotibus sæcularibus non concedi, nisi prius exhibeant testimonium proprii Confessarii de confessione singulis hebdomadis peracta; et attestationem Parochi de morum honestate, de cura in divinis officiis, in catechesibus tradendis, et in collationibus casuum conscientiæ de more frequentandis.

4 Patentes approbationis, et prorogationis literas extendi quidem pro Confessariis omnibus ad totam Diœcesim; sed *per se* non complecti facultatem absolvendi a casibus reservatis; neque extendi ad confessiones Monialium aut mulierum quarumcumque intra Moasterii, Collegiive ambitum degentium 2.

5 Ex Encyclica *Quanta nos* data anno 1833 a fr. r. Cardinali Josepho Morozzo illud, quod sub n. 2 hic constitutum est, extendendum quoque esse ad peculiares quascumque facultates pro foro pœnitentiali communicatas, ita ut ipsæ prorogationem habeant, quoties præstituto modo et tempore concessionis rescripta tradantur 3.

Articulus II. — DE CONFESSARII JURISDICTIONE [4]

Q. 1. *Quid de confessarii jurisdictione?*

R. Nomine *jurisdictionis* hic intelligitur *potestas illa, qua Sacerdos*

1) Hodie tamen constitutum est, quod *Lit. Patentes* debeant consignari intra mensem decembris. Ad totum autem martium perdurant.

2) *V.* Synodus ultima Novariensi, *Cap.* 6. *h. t. De Sacr. Pœnit.*

3) Vid. *Calendarium Diœcesanum anni* 1831, cui dicta Encycl. præfixa habetur.

4) *V.* Pavone, *La luce fra le tenebre, Dissertazione prima.*

in subditum fert sententiam, in foro tamen conscientiæ. Proprie loquendo hæc approbationem supponit, licet nunc cum illa videatur confundi, quia una simul tribuitur.

Duplex est confessarii jurisdictio: alia *ordinaria,* alia *delegata.*

Prima est quæ alicui competit *ratione officii,* quod ei fuit demandatum, cuique adnexa est animarum cura: ut sunt Papa, Episcopi, Archiepiscopi cum visitant subditos suffraganeorum, Prælati Religionum ac Parochi.

Posterior est quæ alicui vel tacite vel expresse legitime confertur ab habente primam, id est ordinariam. Excipe Parochos, quibus vetitum est alium delegare ad confessiones audiendas; cum tota hæc res *Summis Sacerdotibus* commissa sit [1].

Jam vero: qui gaudet *ordinaria,* potest ubique subditos suos absolvere; non autem qui jurisdictionem habet *delegatam.* Ita S. C. 3 dec. anno 1707; et Constitutio *Apostolicum* Benedicti XIV.

Q. 2. *Quot modis aquiritur jurisdictio delegata?*

R. Duobus modis, *ab homine,* et *a jure:*

Ab homine, quando Ordinarius illam alteri committit, vel alteri licentiam concedit Confessarium sibimet eligendi — *A jure* autem, quando jus vel legitima consuetudo certis personis permittit, ut absolvant, aut ut ab electo Confessario absolvantur.

Porro eligendi confessarium:

1 Habent privilegium ex consuetudine *reges* et *principes;* sed pro se tantum, et modo supremo gaudeant dominio — Item *domestici* Pontificis — Item *Cardinales,* qui præterea Romæ degentes possunt sibi et familiæ confessarium eligere, et eum quocumque conducere;

2 Ex jure privilegium habent *Episcopi,* etsi nondum consecrati, modo confirmati — Item *Prælati minores* exempti, et *Superiores regulares* locales [2]. Porro Episcopi possunt secum conducere Confessarium jam approbatum, et ei confiteri etiam in aliena Diœcesi [3].

1) Unde Parochus non potest vocare parochum alienæ Diœcesis neque ad excipiendas confessiones propriorum subditorum. Et ita declaratum est a S. Congregatione.

Item neque potest vocare ea de re Parochos suæ ipsius Diœcesis; quia quilibet Parochus pro suo oppido est tantum adprobatus: et ita iterum declaravit S. C. — Excipe apud nos (sic ex *Synodo Novariensi* pag. 194 ac ferme ubique ex consuetudine) omnes Parochos et Coadjutores titulares, qui quoadusque hoc munere funguntur, valent confessiones excipere in tota Diœcesi.

Potest autem Parochus ex eadem S. C. etiam in aliena Diœcesi suos parochianos audire — *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 544.

2) Non tamen Parochi: et contraria propositio damnata est ab Alexandro VII sub. n. 16.

3) Verum si Episcopi eum non conducunt, confiteri debent approbato ab Ordinario illius loci, ut declaravit S. C. apud Fagnanum, ac confirmavit Gregorius XIII, 1 dec. anno 1532 (*V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 5. *n.* 565).

Q. 3. *An delegatio expiret morte, vel dimissione delegantis?*

R. Si delegatio sit de audienda tantum alicujus personæ confessione, tunc morte vel dimissione delegantis expirat, nisi hæc confessio jam fuerit incepta, ut recte dicunt Lugo, Salmanticenses etc. [1].

Si vero delegatio sit generalis a Papa proveniens, *communis* sententia et praxis est, eam non extingui per delegantis mortem; nam *decet concessum a Principe beneficium esse mansurum* [2]. Excipe nisi ea facta fuerit his verbis: *usque ad beneplacitum nostrum*, vel *ad arbitrium nostrum*, aut similibus; quia ex juris adagio *voluntas morte finitur.*

Imo etiamsi ab Episcopo proveniat delegatio, dicunt *communius* ac *probabilius* Concina, Sanchez, Suarez etc. adhuc eam non extingui, quamvis confessio nondum cepta sit, nisi vel a successore revocetur, vel præfixum tempus elabatur. Hoc firmari videtur etiam tam a consuetudine et praxi, quam a vulgari illo adagio: *gratia facta non expirat per mortem concedentis* [3].

Q. 4. *An jurisdictio necessaria sit ad Pœnitentiæ Sacramentum?*

R. Nonnulli sub finem sæculi XVIII cum Aloysio Litta, et Joanne Guadagnini contendere ausi sunt, *tum* approbationem Episcopi ad confessiones valide excipiendas non consistere in jurisdictione, sed in solo idoneitatis testimonio; *tum* Confessarios omnes vi Ordinis ab omni casu reservato valide, si non licite, absolvere posse [4].

Sed Ecclesia docet omnino necessariam jurisdictionem ad Sacramenti valorem. Sic enim habet Tridentinum: *quoniam natura et ratio judicii illud exposcit, ut sententia in subditos dumtaxat feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, et verissimum esse Synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet jurisdictionem* [5]. Jam vero: absolutio quæ est nullius momenti, non tantum illicita, sed etiam prorsus invalida debet existimari; atqui ex Concilio talis est absolutio data sine jurisdictione. Ratio in eo sita est, quod pœnitentiæ ministerium exerceatur ad modum judicii forensis; sed in causis forensibus sententia non potest valide pronuntiari, nisi ab eo judice, qui in litigantes habeat jurisdictionem [6].

1) Ex c. Gratum etc. etc. Relatum de off. deleg.

2) C. de off. deleg. in 6.

3) C. si super grat. 4 de off. deleg.

4) V. Perrone, *De Pœnitentia*, § 219.

5) Sess. 14. c. 7.

6) Addatur proscriptio thesis 37 Pseudosynodi Pistoriensis lata in Bulla *Auctorem fidei*, ubi doctrina illius Conciliabuli hac in re *sic intellecta, quod ad validum usum*

In Synodo autem Novariensi excommunicatio *ipso facto* incurrenda injungitur Sacerdoti, qui *non actu parochus, aut non approbatus hoc sibi ministerium vindicaret extra casum necessitatis* 1.

Sed (dices), *nonne* omnes *Sacerdotes in ipsa Ordinatione accipiunt potestatem absolvendi a peccatis, sic dicente Episcopo consecrante*; accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt? R.: potestas *Ordinis* est omnino distincta a potestate *jurisdictionis*, uti docent Canonistæ in ipsis juris Canonici elementis: *duplex est spiritualis potestas*, ait d. Thomas [2]: *una quidem sacramentalis, alia jurisdictionalis.... Sacramentalis quidem potestas est quæ per aliquam consecrationem confertur.... Potestas autem jurisdictionalis est quæ confertur ex simplici injunctionem hominis* [3].

Q. 5. *Quid si jurisdictio sit dumtaxat probabilis?*

R. Pauci cum Antoine et Concina absolute negant validam esse absolutionem, si jurisdictio sit tantum probabilis; quia (inquiunt) non licet in Sacramentis conficiendis ea uti opinione, prout constat ex hac propositione sub n. 1 ab Innocentio XI damnata: *non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetat lex, conventio aut periculum gravis damni incurrendi.*

Alii vero *communiter* et *absolute* eam valere affirmant cum Croix, Filliucio, Lessio, Lugo, Viva etc. Ratio est consuetudo universalis sic absolvendi in Ecclesia: et merito, ne scilicet Confessarii sæpius sint anxii circa veritatem jurisdictionis. Porro consuetudo dat utique jurisdictionem, ut *commune* est.

Sed nos cum Barbosa, Elbel, Gobat, Holzman, Sporer, Suarez,

hujus potestatis non sit necessaria ordinaria vel sudelegata illa jurisdictio, sine qua Tridentinum declarat nullius momenti esse absolutionem a Sacerdote prolatam, proscripta fuit ut *falsa, temeraria, erronea, et Concilio Tridentino injuriosa.*

Quod valet, licet agatur tantummodo de absolvendo a venialibus, vel a mortalibus peccatis jam remissis, ut merito docet ex quodam Decreto Innocentio XI Benedictus XIV, *Notificazione* LXXXVI. *n.* 7. Sane esto, quod istorum confessio sit libera, absolutio tamen semper est sententia judicialis, quæ ferri debet in designatos subditos.

1. Pag. 117. 2) 2. 2. q. 39. a. 3.

3) Unde errare dicendi sunt qui per Ordinationem volunt utramque potestatem conferri; semper enim in Ecclesia Catholica retentum est ad jurisdictionis exercitium solam Ordinationem minime sufficere, sed insuper requiri illam *injunctionem hominis*, de qua loquitur Angelicus, quamque *missionis* nomine vocant, sitam videlicet in eorum subditorum adsignatione, in quos jurisdictio illa, seu *potestas jurisdictionalis* exerceatur. Hæc porro subditorum adsignatio, seu *missio et injunctio*, ut legitima sit, non ab alio procedere debet, nisi a legitimo Superiore.

Wigandt etc. sic distinguimus: *vel* aliqua adest causa gravis necessitatis aut magnæ utilitatis, *vel* non:

Si 1, fas est uti jurisdictione tantum probabili; cum enim adsit in Ecclesia consuetudo universalis ferme omnium Confessariorum absolvendi pœnitentes cum jurisdictione probabili; et agatur de re, quæ ab Ecclesia suppleri potest, certo suppleri præsumitur in dicto casu gravis necessitatis, aut magnæ utilitatis ob bonum animarum. Sicque Confessarius absolvendo non absolvit cum sola opinione *probabili*; sed absolvit cum opinione *moraliter certa*, non quidem *directa*, sed *reflexa*.

Si 2, non licet; ubi enim nulla causa satis justa intercedit, censeri non potest Ecclesia supplere jurisdictionem, cum hæc nunquam censenda sit mere Sacerdotum suorum libertati velle connivere [1].

Quid (dices) *pronuntiandum de jurisdictione præsumpta?* Si præsumptio fundatur in signis, quæ indicant *consensum præsentem*, v. g. si Sacerdos, quem constat non habere jurisdictionem, confessiones excipiat, præsente vel sciente et nullatenus contradicente Episcopo, sufficit; quia ea apparet jam tacite concessa.

Si vero indicant tantum *consensum de futuro*, non sufficit; quia consensus futurus non præbet jurisdictionem pro tempore præsenti. Neque illa potest postea rata haberi; quia valor Sacramentorum nequit suspendi.

Item neque sufficit solus *internus consensus*, cum jurisdictio sic communicari non possit hominibus; sed est manifestanda cui tribuitur [2].

Q. 6. *An error communis suppleat defectum jurisdictionis?*

R. Si *error communis* conjungitur *cum titulo colorato* sive *putativo*, ut vocant, certum est apud omnes tunc Ecclesiam jurisdictionem supplere: et ipso jure probatur [3]. Ratio est, quia alias multæ animæ perirent; ideoque rationabiliter præsumitur Ecclesia supplere.

Diximus: 1 *si error communis*, id est omnium vel fere omnium in loco, ubi excipitur confessio; alioquin non metuendum publicum damnum; — 2 *cum titulo colorato*, hoc est cum titulus positus est, ac collocatus a superiore; sed ob aliquem latentem defectum nullus. Ut si quis v. g. obtinuerit titulum Parochi, sed invalide ob simoniam.

1) Idem dicendum de jurisdictione *dubia*.

2) Ajunt tamen illum valide absolvere, qui misit *nuntium* Episcopo pro confirmatione facultatis, et eo tempore quo præsumit obtentam facultatem, absolvit, licet nondum redierit nuntius; quia hic illius personam repræsentat. Agit tamen illicite, cum Sacramentum nullitatis periculo exponat.

3) *L. Barbarius ff. de off. Prœt.*; et *cap. Infamis* 3. *q.* 7.

Sed quid (quæres) *si fictus aut nullus errori titulus adjungatur?*

Non omnes conveniunt. Alii cum Busembaum, Concina, Holzman et Sporer, negant Ecclesiam supplere in hoc casu jurisdictionem, quia majus damnum fidelibus proveniret, quam utilitas; cum ex hoc plerique Sacerdotes improbi sumerent occasionem simulandi se Confessarios, et sic fideles possent facilius seducere etiam in iis, quæ ad fidem pertinent. Hinc ex juris dispositione, quam indicant Canonistæ, actus intrusi semper sunt nulli [1]. Ita communius.

Attamen plures *probabiliter* cum Billuart, Bonacina, Lugo atque Sanchez affirmant etiam in hoc casu Ecclesiam supplere jurisdictionem; nam eadem adæquata ratio boni communis tam valet pro errore communi, qui conjunctus est cum titulo colorato, quam pro eo, qui est a tali titulo disjunctus. Neque apparet ratio specialis cur magis provideatur bono publico in primo casu, quam in secundo. Sane: dato etiam, quod Sacerdotibus impiis jurisdictionem hanc denegaret, id profecto non impediret ex *una parte*, quominus ipsi damnationem suam nihili jam facientes disseminaturi non sint errores suos inter fideles. Ex *altera* vero parte christiani ob invaliditatem confessionum exponerentur evidenti periculo perditionis [2].

Q. 7. *Quotupliciter quis subditur alteri quoad pœnitentiam?*

R. Per pœnitentiam quis alteri fit subditus:

1 *Ratione domicilii*, vel *quasi domicilii.* Sic qui in aliena Diœcesi in perpetuum vel majore anni parte habitare intendunt, cum fiant subditi, valide absolvuntur a Confessariis in illa Diœcesi approbatis.

2 *Ratione privilegii status:* sic qui alicui familiæ uniuntur, eorum jurisdictioni subduntur, qui eidem præsunt. Uti contingit Novitiis, et familiaribus Regularium, si tamen Monasterii expensis inter illius septa et sub eorum obedientia actu inserviunt, ut limitant canones.

3 *Ratione consuetudinis*, quatenus hæc est indicium consensus a superiore legitime præstiti. Sic consuetudine inductum est, ut qui pergunt in alienam Diœcesim etiam sine animo ibidem contrahendi domicilii, a quolibet Confessario ibidem approbato absolvi possint, nisi adsit fraus vel censura.

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6, *nn.* 570, *et seqq.*

2) Huic tamen videtur obstare declaratio S. Congregationis data 11 dec. anno 1683. Nempe interrogata, an Cappucini, qui in Patavina Diœcesi confessiones exceperant sine licentia Episcopi illius Diœcesis, valide absolvissent, quia aliqui ex his erant in aliena Diœcesi approbati, alii vero ab Episcopo quidem Patavino ad annum, sed jam elapsum, S. Congregatio respondit: *illicite et invalide confessiones excepisse, sed non esse inquietandos illos, qui bona fide confessi sunt, Attamen si ipsi confessi hoc rescriverint, vel de invalidate confessionis dubitaverint, eosdem teneri reiterare confessionem.*

V. Benedictus XIV, *Notificatione* LXXXIV, ubi declaratio per extensum habetur.

4 *Ratione erroris communis*, quia tunc jurisdictionem supplet Ecclesia ob bonum commune, uti dictum est superiori quæstione.

5 *Rationi articuli mortis*, ne scilicet aliquis pereat hac ipsa occasione; et quod in bonum fidelium inductum est, cedat in eorum perniciem. Imo id valet (in sententia *veriori* ac *communissima*) etiam quando agitur de solo *mortis periculo:* quamvis enim physice loquendo non sit eadem res *articulus* et *periculum* mortis [1]; moraliter tamen loquendo; et in ordine ad præsentem casum nulla in jure occurrit distinctio, dicente Rituali Romano: *si periculum mortis immineat, approbatusque desit Confessarius, quilibet Sacerdos potest a quibuscumque censuris et peccatis absolvere.* Sane in tali periculo nonne quilibet fidelis tenetur confiteri? [2]

Quid (dices) *si præsens adsit Confessarius approbatus?* Sententia *communissima* negat tunc simplicem Sacerdotem absolvere posse; nam tunc cessat tota ratio, ob quam ipsa facultas data est.

Ab hac sententia *per se loquendo* nos judicamus non recedendum maxime ob auctoritatem Ritualis R. inquientis: *si periculum mortis immineat, approbatusque desit Confessarius, quilibet Sacerdos potest... absolvere.* Ex his verbis fluit conclusio: *ergo quilibet Sacerdos non potest absolvere, si adsit Confessarius approbatus.*

Diximus *per se loquendo;* nam simplex Sacerdos potest utique absolvere tempore mortis, etiam præsente Confessario approbato:

1 Si approbatus nollet, *vel* non posset facultate sua uti, *vel* non esset approbatus in illa Diœcesi; tunc idem est, ac si non adesset.

2 Si ipse esset excommunicatus *vel* suspensus vitandus; cum ei tunc sit præferendus simplex Sacerdos, quia approbatum eo in casu prohibet Ecclesia.

3 Si approbatus sit complex in peccato turpi cum pœnitente, uti declaravit Benedictus XIV [3].

1) « *Articulus mortis* (ait Stapf 588) ille dicitur, quo mors certo, vel saltem probabilius proxime secutura prævidetur. *Grave periculum* adesse censetur, dum prudens timor, seu solidum dubium mortis proxime secuturæ occurrit, eoquod in ejusmodi casibus frequenter accidat, e. g. in gravi morbo, difficili partu etc.

Generatim animarum pastor in determinando gradu periculi non sit anxius: sufficit justus timor, ne morbus iste progrediatur in mortem. Moneat etiam populum, ut in casu infirmitatis Sa. Sacramenta mature petant, ne morbo ingravescente, ægroti, ut fieri solet, minus dispositi inveniantur ».

2) Ad hoc autem periculum constituendum sufficere videtur, quod adsit prudens timor mortis ex illa circumstantia eventuræ. Tale censetur adesse in prælio, in longa navigatione, in difficili partu, in morbo qui amentiæ periculum importat; sicque sub mortis periculo complectimur ipsum periculi dubium, in quo valet semper una ratio, *ne hac occasione aliquis pereat.*

3) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 562. — P. Pavone *Spicilegio etc.*, *n.* 300 *et seqq.*

4 Idem dicunt, et quidem *probabiliter*, si moribundus ita horreat manifestare sua crimina Confessario illi, ut sit in periculo confitendi sacrilege: v. g. si sit inimicus, consanguineus, aut objectum peccati. Tunc profecto videtur adhuc vigere illud: *ne hac occasione aliquis pereat*, uti docent Collet, Croix, Mazzotta ex d. Thoma.

5 Idem dicunt si Confessarius approbatus superveniat, confessione jam incepta; quia judicium inchoatum compleri debet [1].

Quid autem (instabis) *dicendum erit de heretico, schismatico, excommunicato?* Non obstante contraria quorundam sententia, dicimus ipsos quoque, licet vitandos, in hoc casu absolvere posse moribundum; semper enim urget ratio, *ne quis pereat* [2].

Refert etiam Cardinalis Albitius hanc quæstionem fuisse propositam Innocentio XI, atque ab eo definitam, ut non amplius dubitari possit, quin pœnitens in articulo mortis licite et valide absolvi queat ab hæretico, schismatico et excommunicato, deficiente altero Sacerdote. Et vero ita aperte tradit Rituale R. dicens, quod tunc absolvere potest *quilibet Sacerdos* [3].

Articulus III. — DE CASUUM RESERVATIONE [4]

Q. 1. *Quid est casuum reservatio?*

R. Reservatio nihil aliud est, quam *limitatio jurisdictionis alicui concessæ pro excipiendis fidelium confessionibus* — *Casus* porro *reservati* dicuntur quædam crimina atrociora, quorum absolutionem concedere nequit Sacerdos, qui communi dumtaxat jurisdictione et approbatione præditus est: neque ipse Pœnitentiarius Cathedralis Ecclesiæ, quamvis in tota Diœcesi ceteroquin valeat vi potestatis suæ confessiones excipere, ut declaravit S. Congregatio 6 jul. 1647.

Hæc porro lex adeo gravis est, ut qui prætextu privilegiorum temerarie absolveret a reservatis, præter nullitatem absolutionis, et culpam gravissimam, illico incidat in excommunicationem reservatam.

1) Lignori, *Opus Mor. l. 6. nn.* 560 *et seqq.*

2) Hæc verba protulit Tridentinum agendo tantum de casuum reservatione, quam ideo in morte cessare dicit ratione presbyteri simpliciter adprobati. Attamen et casui nostro merito, ut patet, adplicantur, ut nempe non tantum adprobatus simpliciter, sed etiam catholicus sacerdos nullimode adprobatus, imo et omnes sacerdotes etiam ab unitate Ecclesiæ præcisi valeant absolvere in morte — *V.* Bouvier, qui refert etiam declarationem Pii VI 1 apr. anno 1791.

3) *V.* Liguori, *Homo Apost. Tr.* XVI. *n.* 92.

4) *V.* Liguori, *Opus Morale l.* 6. *nn.* 578 *et seqq.*; et *Homo Apost. Tr.* XVI, *nn.* 123 *et seqq.* — Pavone, *La luce ecc. Dissert.* II.

Dividitur reservatio in *Papalem, Episcopalem* et *Regularem,* prout casus reservantur Papæ, vel Episcopo, vel Superioribus *Regularibus.*

Q. 2. *Quot sunt casus Papales?*

R. 1 : Casus Pontifici reservati *ratione sui* duo sunt :

Primus est, quando quis Sacerdotem innocentem falso insimulat de crimine sollicitationis apud judices Ecclesiasticos, sive per se impie calumniando, sive sceleste procurando, ut ab aliis id fiat : ex Bulla *Sacramentum* Benedicti XIV.

Secundus est quando quis accipit dona a Regularibus utriusque sexus, si antea facta non fuerit restitutio, *vel* in toto, cum dona excedant valorem decem Scutorum Romanorum [1]; *vel* in parte ad arbitrium Pœnitentiarii Magni, cum talem valorem minime excedant. Hac tamen restitutione peracta, cessat reservatio : sic habetur Bulla *Religiosæ* Clementis VIII, Bulla *Nuper* Urbani VIII, et Bulla *Pastor bonus* Benedicti XIV.

R. 2 : Casus latæ sententiæ ac Papæ reservati *ratione censuræ* plurimi sunt : præcipuos adnotabimus [2] — Censuram igitur incurrunt :

1 Absolventes a Casibus reservatis absque facultate. *Decr. Sacræ Congr. Episcopor. et Regul. confirmat. a Clemente* XIII.

2 Absolventes sacramentaliter excommunicatum a Papa. *Cap. significavit, de sentent. excommunic.*

3 Absoluti in articulo mortis a Censura Papæ reservata, se non præsentantes. *Cap. eos qui, de sent. excom. in* 6.

4 Absolutionem datam ab absente validam esse docentes. *Bulla* 87. *Clementis VIII,* Sanctissimus.

5 Absolventes prætextu gratiarum Sixti IV a casibus *Bullæ Cœnæ. Extravag. si Dominici de pœn. et rem.*

6 Apostolicæ Sedis vel Legatos, vel etiam Nuncios offendentes. *Bulla Cœnæ,* § 11.

7 Appellantes a Papa ad futurum Concilium, eorumque fautores. *Bulla Cœnæ,* § 2.

8 Apostatæ a fide. Apostatas a religione recipientes. *Bulla Cœnæ,* § 1. *Bulla Postquam Pauli IV.*

9 Apostolicas Literas falsificantes et publicantes. *Bulla Cœnæ,* § 7.

10 Breviaria contra præscriptum Concilii Tridentini imprimentes. *Const. Clementis VIII in Breviario.*

1) Scutum Romanum valet quinque libellas ac 11 cent. monetæ novæ Pedemontanæ.

2) *V.* de Censuris, Tom. 1 sub fine, ubi alii adnotantur casus Papæ reservati. Vid. S. Alphonsus, *Op. Mor. l.* 7, *n.* 128.

11 Clausurum Moniales egredientes, earumque fautores *Bulla Pii v circa Pastoralis*, et *ejusdem Declaratio*.

12 Conventus Religiosorum mulieres ingredientes. *Bulla* 20 *s. Pii v, Regularium.*

13 Defunctorum corpora immaniter tractantes. *Ita Extravagant, detestandæ, de sepult.*

14 Dispensantes prætextu facultatis Sixti IV a votis castitatis, et religionis. *Extravag. Etsi Dominici Gregis* 2 *de pœn. et rem.*

15 Conceptionem immaculatam B. Mariæ Virginis impugnantes. *Extrav. nimis, de reliquiis et venerat. Sanctor.*

16 Excommunicatum a Papa sacramentaliter absolventes. *Cap. Significavit de sent. excomm.*

17 Duellantes, eorumque fautores. *Bulla* 78 *Gregorii XIII*, Ad tollendum; et *Bulla* 11 *Clementis VIII*, Illius vices.

18 Excommunicatus a Delegato Papæ non parens infra annum. *Cap. Quærenti, de officio deleg.*

19 Fœminæ ingredientes Religiosorum Cœnobia. Ita *Bulla Pio v incipiente Regularium.*

20 Examinatores, qui aliquid recipiunt pro examine ad Parochiam. *Concil. Trid. sess.* 24, *cap.* 18 *de Reform.*

21 Hæreticorum libros hæresim continentes vel de Religione tractantes, legentes, vel retinentes, vel imprimentes, vel defendentes. *Bulla Cœnæ*, § 1.

22 Incendiarii excommunicati a quocumque quoad absolutionem. *Cap. Tua nos, de sent. excommunicat.*

23 Librum *Talmuth* Hebræorum, et alios impios Codices eorum legentes, retinentes. *Bulla Clementis VIII*, 20.

24 Literas Sacræ Pœnitentiariæ impedientes. Ita *Bulla Julii III, Rationi congruit, n.* 1.

25 Matrimonio conjungentes vel solemniter benedicentes Sponsos sine licentia Parochi. *Clement.* 1 *de privileg.*

26 Montium Pietatis bona usurpantes. *Concil. Trid. sess.* 22, *cap.* 11 *de Reform.*

27 Scripturam Sacram prædicantes vel explanantes contra sensum ab Ecclesia approbatum. *Bulla* 11 *Leonis X*, Supernæ Majestatis.

28 Miracula vel dogmata falsa aut falsas revelationes prædicantes. *Bulla Supernæ Leonis X*, § 3.

29 Unctionem Extremam ministrantes Religiosi sine licentia Parochi. *Clement. Religiosi, de privil.*

30 Vota Papæ reservata commutantes, privilegiorum prætextu. *Extrav. etsi Dominici, de pœnit. et remiss.*

Q. 3. *Quot sunt casus Episcopo reservati?*

R. Casus Episcopis reservati ratione sui vel censuræ, *alii* sunt in jure communi; *alii* in Synodo Diœcesana [1]; *alii* extra Synodum.

Casus *jure communi* reservati sex numerantur his versiculis:

Clerum percutiens, animati fœtus abortus,
Participans crimini criminoso, excommunicatus,
Occultus, quisquis Papam non possit adire.

Nempe incidunt in Episcopalem reservationem: — 1 *percussores* Clericorum sub datis limitationibus [2]; — 2 *procurantes* abortum [3]; — 3 *participantes* in crimine criminoso [4]; — 4 *excommunicati* ab Episcopo per sententiam particularem [5]; — 5 incidentes in casus Papales *occultos* post Tridentinum reservatos, et extra Bullam *Cœnæ* [6]; — 6 incidentes in casus Papales *publicos*, sed impediti Romam adire [7].

Extra Synodum Novariensem nulla est reservatio ab Episcopo lata, si excipias suspensionem ipso facto incurrendam ac reservatam in eos, qui breviori quartæ horæ partis tempore Missam audent absolvere [8].

In Synodo autem postrema Novariensi habita diebus 11, 12 et 13 julii anno 1826 a Cardinali Josepho Morozzo hæc reservantur ratione sui:

1 *Blasphemia in Deum, vel Deiparam Virginem aut Sanctos, quæ a duobus vel a pluribus audita fuerit — Et blasphemia hæreticalis, nemine etiam audiente, prolata;*

Reservatæ blasphemiæ reus est qui jurat per falsos Deos — Illic autem voces auditu nequissimæ: *corpus* vel *anima Dei, Christe Domine, Sacramentum, Sanguis Christi, tu est Diva* vel *anima mea*, aut *idolum meum, per vitam Dei ita est, hoc tam verum est quam ipsum Evangelium*, non reservantur — Item neque factum execrandum Dei, B. V., et Sanctorum effigiem vel simulacrum pedibus proterentis, aut manibus discindentis — Incurritur autem reservatio, licet a pueris audita sit blasphemia, si sint doli capaces. Ita *Synodus.*

2 *Quæcumque superstitiones cum abusu rerum sacrarum, aut cum expressa dæmonis invocatione;*

1) Etiam Moniales in *veriori* ac *communi* sententia subjacent casibus et censuris ab Ordinario in Diœcesi generaliter reservatis, si non sint exemptæ; nemo sane excludendus, si neminem excludit lex.

Non tamen ita res certa videtur, si agatur de monialibus exemptis. *Probabiliter* negant personas exemptas reservationi subjici; quia est tantum Episcopi confessarios eorum approbare quoad idoneitatem, non vero eis jurisdictionem limitare. — Ligueri, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 602.

2) Cap. Pervenit de sent.-excomm.

3) Ex Bulla Gregorii xiv, *Sedes Apost.*

4) C. Nuper 29, et 55 de sent. excomm. — *V.* T. 1. *De censuris*, De excomm.

5) Clemens x. Constit. *Superna.*

6) *V. de Censuris*, Loco cit.

7) Tomo 1 *De Censuris*, Loco cit.

8) Edicto 20 jun. 1849.

Sacrarum rerum nomine veniunt quæcumque benedictione vel consecratione ecclesiastica indigent, vel sacra sunt, ut species consecratæ, sancta olea, verba Scripturæ, templa, aqua lustralis, signum crucis, cæmeteria, vestes sacræ, imagines etc. Ita *Synodus.*

3 Homicidium voluntarium, quod quis directe sive per se sive per alium perpetraverit — Abortus quoque fœtus sive animati sive etiam inanimati, licet irrito effectu tentatus;

Incurritur reservatio, licet quis metu fuerit ad occasionem inductus, vel vehementi iræ motu, si adhuc sit usus rationis sufficiens ad mortale. Item incurritur, etsi adsit error facti, v. g. si quis occidat Cajum putans occidere Titium — Ex pluribus qui aliquem sauciaverit, si ignoretur quisnam auctor vulneris læthalis, omnes reservationem incurrunt. Si quis autem lethaliter sauciato novum et atrocius vulnus intulerit, unde citius interreat, non prior, sed posterior incurrit reservationem — Mandans vero occisionem, si sufficienter se retractavit, liberatur a reservatione.

Qui animo abortum curandi, etsi insufficientem causam invexerit, propinaverit, hauserit, paraverit, consuluerit aut applicuerit, reservatione innodatur — Non eam incurrit mater si saltando, adsportando etc. causam abortus præbeat, modo illum directe non intenderit — Confessarius deputatus ad absolvendum ab hoc casu, est etiam ab Episcopo deputatus ad absolvendum ab excommunicatione lata a Gregorio XIV in reos abortus fœtus animati. Ita *Synodus.*

4 Injuriosa legitimorum parentum, patris nempe vel matris percussio;

Adhuc est reservatio, si percussio ex odio vel ira procedat, quamvis in se levis sit; nam estimatur gravis ex personæ qualitate. Item reservatur repercussio facta a filiis, licet injuste verberatis. Item impulsio, vel repulsio, qua pater et mater parieti allidarentur, vel in terram dejicerentur — Non tamen reservatur brachium in parentes minaciter extendere, vel in illos expuere, aut aqua ipsos aspergere. Ita *Synodus.*

5 Suffocatio, imo et retentio infantis in lecto, anno expleto minoris, omissa cautione cunarum vel alterius firmi repaguli;

Reservationem incurrit non solum mater et nutrix, sed et maritus si ejus quoque consilio illa retentio facta sit. Imo solummodo maritus, si uxor vi vel metu ad id inducta fuerit. Ita *Synodus.*

6 Horrenda sodomiæ perfectæ tam activæ, quam passivæ: bestialitatis et concubinatus scelera 1)*;*

Ad reservationem Synodus requirit, ut concubinatus per integrum annum perduret — Quoad bestialitatem autem non refert, si commercium cum bruto extra vas naturale compleatur.

1) Hic observat Fulco in suis *Inst. Theol.:* « ut habeatur concubinatus jure canonico requiritur: — 1 ut sive domi viri, sive alibi retineatur mulier, vir habeat ad eam facilem accessum — 2 Ut habeatur pluralitas copularum, seu habeantur quatuor saltem copulæ — 3 Ut habeatur animus perseverandi in tali congressu — 4 Ut mulier non habeat cum alio viro commercium carnale ».

7 *Incestus inter consanguineos sive in primo sive etiam in secundo gradu — Inter affines in primo gradu, et inter cognatos spirituales;*

Error facti, quo incestuosus vel putat talem non esse sibi propinquam, cum sit; vel putat esse propinquam, cum non sit, liberat a reservatione.

Flagitium hoc a matrimonio junctis patratum cum consanguineis alterius conjugis, privat etiam jure petendi debitum conjugale. Porro quoties alicui generatim jurisdictio datur absolvendi ab incestu, non includitur facultas in pristinum jus restituendi incestuosos conjuges; sed hæc singulis vicibus est expostulanda. Ita *Synodus.*

8 *Copula carnalis cum innupta vi, metu, aut ficta promissione dotis, vel matrimonii extorta — Item inter sponsos ante matrimonium;*

Sufficit ad reservationem gravis timor incussus alicujus gravis mali aut damni mulieri vel ejus parentibus inferendi — Ficta autem promissio dotis vel matrimonii, sive agatur de proprio sive de alieno matrimonio, semper reservatur, si iden copula extorta sit.

Dissolutis sponsalibus legitime, aut invalide initis, vel carnali facinore minime completu, non est reservationi locus. Ita *Synodus.*

9 *Consensus dictis vel factis libere omnino præstitus a marito vel parentibus, patre videlicet aut matre; vel ab avo, avia, tutore et curatore, ut uxor, vel filia, vel puella respective alteri sui copiam faciat;*

Ut sit reservatio, copula interesse debet. Nec refert si filia sit naturalis, vidua, aut mulier divortio separata — Qui non impedit carnalem lapsum, vel dat consensum absque omnimoda libertate, non incurrit reservationem — Item neque vir qui alimenta uxori negando causa esset illius prostitutionis, nisi directe, et expresse hoc medio eam adducere intenderet ad flagitium. Ita eadem *Synodus.*

10 *Execrandum Confessarii pœnitentem ad turpia sollicitantis crimen in actu, vel prætextu, vel occasione Confessionis — Item quicumque obscœni actus inter Confessarium et filiam spiritualem, seu Confessionis;*

Adhuc est reservationi obnoxius confessarius, licet pœnitens ad turpia extimulatus non consentiat. Item est, si pœnitens prior sit qui confessionis prætextu ad turpia provocet Confessarium, qui tamen consenserit. Item est si confessarius occasione confessionis cum pœnitente inhonestos sermones habeat.

Obscœni actus sunt illi, qui objective mortalem præseferunt turpitudinem contra sextum, etsi per jocum fiant. Et tunc et confessarius et pœnitens reservationis lege tenentur. Si tamen pœnitens jam ab anno alteri peccata sua confiteatur, idque in reservationis fraudem non fiat, ipsa reservatio cessat — Amplexus tamen et oscula, quæ ex veneris impulsu procedunt, reservantur. Non vero amatoriæ collutiones, actusque alii de se minime obscœni, etsi consignotæ libidinis affectio comitetur. Ita *Synodus.*

11 *Jurata falsi in judicio depositio, aut veri reticentia facta ab accusatore vel teste — Item inductio falsi testis jurati in judicium;*

Qui non leviter dubitat de rei veritate, et eam juramento uti indubiam

affirmat; aut qui jurant tanquam testes de visu, cum sint tantum de auditu; aut qui utuntur æquivocationibus, amphibologiis, vel restrictione mentali, reservationem incurrunt — Non eam tamen incurrit si falso juramento deponens vel retiecns sit reus ipse, et de facto proprio agatur. Item neque ille, qui verum jurat, quod ex errore credebat vel dubitabat esse falsum, licet sit perjurus ob conscientiæ reluctantiam. Ita *Synodus.*

12 *Retentio et occupatio scripturarum, bonorum immobilium, aliorumque jurium ad Ecclesias, et loca pia spectantium* — Item *piorum legatorum solutio diutius anno protracta* — Item *Notariorum negligentia a notitia obitus defuncti legata ipsa, aliasque pias testatorum dispositiones intra sex menses non denunciantium;*

Scripturarum nomine veniunt etiam Scripturæ privatæ, licet in foro interno tantum obligent. Nomine *Ecclesiarum* veniunt non tantum sacræ ædes, sed et beneficia et capellaniæ ecclesiastica auctoritate in iis erectæ. Tandem nomine *piorum locorum* veniunt quæcumque domus quavis auctoritate extructæ, et ad Dei cultum destinatæ, vel ad ejus ministros efformandos aut sustentandos, vel ad excipiendos alendosque pauperes — Scripturæ censebuntur retentæ cum habentur etiam sine animo eas retinendi; sed celantur, vel delentur, vel immutantur ex magna parte — Facta Scripturarum restitutione, refectisque damnis, cessat reservatio.

Piorum legatorum nomine veniunt omnia, quæ ad pias causas fuerunt relicta, v. g. Missæ, Officia sacra, sacræ preces, eleemosynæ aut Ecclesiæ, aut pauperibus, aut puellis dotandis, aut captivis distribuendæ etc. — Reservationem incurrunt qui studiose non agnoscunt hæreditatem sibi delatam, ne piæ testatoris voluntati satisfacere adigantur: vel ideo malitiose hæreditatis possessionem differunt: vel post possessionem culpabiliter se impotentes reddunt ad solvendum. Hi tamen licet honesta parsimonia curare teneantur solutionem, si tamen, absolutione rite obtenta, propositum violaverint, reservatio non reviviscet — Hac lege devinciuntur etiam curatores, tutores, executores testamentarii, ac debitores quicumque legatorum, atque administrantes bona, quæ hoc onere gravata sint — Facta autem etiam post annum piorum legatorum solutione, reservatio cessat. Ita *Synodus* 1.

Hæc reservantur *ratione sui*, uti supra dictum est.

Casus sunt quoque *ratione censuræ* reservati in Synodo Novariensi: — 1 *Excommunicationis* in eam, quæ (facta denuntiatione Confessarii sollicitantis, ac juramento emisso de silentio servando) aliqua contra dictum Confessarium revelaverit 2; — 2 *Suspensionis* in illum Ecclesiasticum, qui *vel* comœdias agere; *vel* in publicis choreis saltare; *vel* deposito Clericali habitu personatus per vias incedere præsumpserit; *vel* in cauponis aut liquorum officinis quibusdam lusibus ludens commorari ausus fuerit 3; *vel* fraudolenter adnotaverit Missas quas non celebraverit 4; *vel* demum in loco domicilii commorans absque veste talari celebraverit. Sed hæc ultima reservatio est tantum ad 15 *dies* 5.

1) Pag. 315, et seqq. 2) Pag. 311. 3) Pag. 168. 4) Pag. 112. 5) Pag. 106.

Suspensionem vero *ab audiendis confessionibus* incurrit, qui audet extra necessitatem excipere confessionem mulieris extra sedem propriam 1.

Q. 4. *An Prælati religionum possint casus reservare?*

R. *Affirmative:* sed uti decrevit Clemens VII 29 maj. anno 1593 tantum undecim casus reservare possunt, et non ultra sine consensu Capituli generalis pro tota religione, aut provincialis pro provincia.

Casus determinati sunt: — 1 apostasia; — 2 egressio nocturna et furtiva a monasterio; — 3 sortilegium; — 4 peccatum mortale contra paupertatem; — 5 furtum mortale de bonis monasterii; — 6 peccatum carnale opere consummatum; — 7 perjurium in judicio; — 8 cooperatio in abortum fœtus animati, etiam effectu non secuto; — 9 occisio vel gravis percussio; — 10 falsificatio manus vel sigilli Officialium monasterii; — 11 malitiosum impedimentum, retardatio aut aperitio literarum superiorum ad inferiores, vel contra.

Superiores autem locales a reservatis non valent absolvere; sed Generales tantum et Provinciales, ab iisque deputati, ut declaravit S. C. 13 martii anno 1601 2.

Q. 5. *An Ecclesia habeat potestatem casus reservandi?*

R. Affirmat Tridentinum dicens: *magnopere ad christiani populi disciplinam pertinere sanctis Patribus nostris visum est, ut atrociora quædam et graviora crimina non a quibusvis, sed a summis dumtaxat Sacerdotibus absolverentur. Unde merito Pontifices Maximi casus aliquos criminum graviores suo potuerunt peculiari judicio reservare* — Postea addit: *siquis dixerit Episcopos jus non habere casus sibi reservandi, nisi quoad externam politiam, atque ideo casuum reservationem non prohibere, quominus Sacerdos a reservatis vere absolvat, anathema sit* 3.

Addimus damnationem thesis 44 Pseudosynodi Pistoriensis Bulla *Auctorem Fidei,* ubi legitur: *propositio Synodi asserens reservationem casuum nunc temporis aliud non esse, quam improvidum ligamen pro inferioribus Sacerdotibus, et sonum sensu vacuum pro pænitentibus assuetis non admodum curare hanc reservationem,* falsa, temeraria, male sonans, perniciosa, Concilio Tridentino contraria, superioris hierarchiæ potestatis læsiva.

Habent autem hanc facultatem qui ordinaria potestate gaudent, ut sunt *Papa, Episcopi, Prælati* Religionum, quique potestatem quasi Episcopalem habent, uti declaravit S. C., referente Fagnano 4.

1) Pag. 120.

2) Item declaravit 7 jul. 1617, Prælatos non posse infligere censuram super alio casu hic non contento, licet eum non reserveut; quia hoc esset Decretum Pontificium eludere.

3) Sess. 14 cap. 7. et can. 11.

4) In c. Cum olim de præser. n. 24.

Non tamen Parochi; neque enim ipsi sunt *maximi ac summi Pontifices*, quibus tantum reservatio tribuitur.

Q. 6. *Quale esse debet crimen, ut reservetur?*

R. Quamvis Episcopi casus quoscumque sibi valeant reservare negando jurisdictionem, cum eorum imperio Sacerdotum jurisdictio subsit; ne tamen Sacramenti administratio nimis difficilis reddatur, non debent sibi reservare, nisi:

1 Casus *atrociores*, et ex objecto *mortales*, et quibus conjuncta sit Ecclesiasticæ disciplinæ pernicies, et ideo *ut plurimum*, non peccata venialia. Diximus *ut plurimum;* nam si hæc, attento fine Superioris, possunt aliquando evadere gravia, poterunt subjici reservationi.

2 Casus in genere suo *completos*, non vero simplicem eorum attentationem, nisi id expedire censuerint.

3 Peccata *externa*, ne infinitis anxietatibus locus aperiatur.

4 Peccata *certa*, seu certo commissa; quia reservatio est odiosa [1].

Quid vero (dices) *de peccato dubio?* Distinguere oportet:

Vel tale dubium est *facti*, nempe cum pœnitens certus quidem est illud genus peccati, quod commisit, esse reservatum; sed dubitat an in eo committendo revera ipse mortaliter peccaverit, puta defectu advertentiæ, vel consummationis? — Vel tale dubium est *juris*, nempe cum pœnitens certus quidem est se mortaliter peccasse, sed dubitat an in illud peccatum lata sit reservatio, necne?

Si 1, reservatio non erit admittenda; quia hæc est res strictæ interpretationis, ut omnes fere *pro certo* habent cum Concina, Sanchez, Suarez et aliis. Imo docent *communiter* Salmanticenses, Sanchez, Sporer, Viva etc. quod si pœnitens confessus sit simplici Confessario tale peccatum, omnino liberatur a reservatione, quamvis postea illud agnoscat uti mortale; cum enim tunc jam peccatum fuerit directe absolutum, directe etiam reservatio sublata fuit [2].

Si 2, docent nonnulli reservationem quidem adesse; quia (inquiunt) cum dubitatur, an peccatum commissum sit reservatum, dubitatur etiam an Confessarius habeat facultatem absolvendi; atqui Confessarius uti non potest facultate dubia. Sed *communiter* et *probabilissime* Anacletus, Elbel, Fillincius, Hurtadus Sa et Viva etc. tenent contrarium, sive dubium sit negativum sive positivum, nisi lex ipsa etiam casus dubios expresse complectatur. *Tum* quia reservatio

1) Monet etiam Benedictus XIV Bulla *Quo primum*, Parochorum potestatem, cum ordinaria sit, non esse adeo coercendam; et in Synodo potius imminuendam, ut sic omnis quærelæ occasio præcidatur. (*V.* Etiam *de Synodo Diœc. l. 5. c. 4*).

2) *V.* Liguori, *Homo Apost. Tr.* XVI. *n.* 142, et 143.

est *strictæ* interpretationis; *tum* quia *in dubio melior est conditio possidentis;* atqui Confessarius in hypothesi facultatem absolvendi jam in genere possidet [1].

Ex his natus est ille versiculus:

Completum, externum, certum, mortale reservant [2].

Quid (dices) *de fideli, qui peccat ignorans adesse reservationem?* *Vel* agitur de reservatione Papali, *vel* de reservatione Episcopali:

Si 1, *commune* est contra unum Concinam, ignorantes reservationem, ab ea excusari [3]; casus enim Papales principaliter reservantur propter censuram, a qua talis ignorantia plerumque excusat: si tamen duo casus excipiantur quæstione 2ª relati.

Si 2, sententia *communis*, cui nos subscribimus, universe negat absolvi posse ignorantes reservationem. Nam reservatio casuum respicit potius Confessarios quos privat jurisdictione, quam pœnitentes; et ideo non est pœna pœnitentes ipsos respiciens, sed est jurisdictionis restrictio respiciens Confessarios.

Et de hoc non videtur dubitandum, cum Tridentinum dicat absolute Confessarios super reservatos *nihil posse* [4]. Nempe finis reservationis non est tantum, ut fideles a culpis gravioribus absterreantur; sed etiam ut recipiant a Superioribus pœnitentias, monita et remedia opportuniora, quæ non expedit dari nisi a peritioribus. Et ideo cum in ignorantibus non cesset adæquate finis reservationis, nec ipsa reservatio cessat.

Ex Sinodo Novariensi ut peccatum sit reservatum, oportet: — 1 ut sit *externum;* — 2 ut sit *mortale* ex objecto, et completum in genere suo, nisi aliud exprimatur; — 3 ut tanquam reservatum *cognitum* fuerit a pœnitente [5]; — 4 ut certum sit esse *commissum,* ac subjici reservationi; — 5 ut sit clare *expressum;* neque enim fit argumentatio de casu ad casum — Item non subjiciuntur reservationi qui nondum *decimumquintum* ætatis annum expleverint [6].

Q. 7. *Quinam a reservatis queunt absolvere?*

R. *Generalim* a reservatis possunt absolvere non tantum ipse reservans, ejusque Superior in jurisdictione spirituali, ac ille cui

1) Et si hæc sententia in se esset falsa, adhuc teneret; cum eam universe amplectantur Doctores, et inde in defectu suppleret Ecclesia.

2) Ajunt etiam valde probabiliter *impuberes* non subjici reservationi. Hinc versus alter:

Mas annos habeat bis septem; fœmina bis sex.

3) *V.* Liguori, *Opus Mor. l. 7. nn. 45, et 47.*

4) Sess. 14. cap. 7.

5) Hodie tamen qui indigent Literis Patentibus, nequeunt in Novariensi Diœcesi a reservatis absolvere pœnitentes hac ratione, quia ignoraverunt reservationem.

6) Pag. 130, et 315.

reservans vel ejus Superior facultatem hanc delegaverit [1]; sed etiam *Sacerdos inferior*, quamvis a suo Superiore non delegatus:

Et 1 Sacerdos inferior etiam non delegatus potest *omnes* ac *directe* absolvere in articulo ac periculo mortis; in eo enim, dicente Tridentino, *nulla est reservatio*, *atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis et censuris absolvere possunt.* — Et quidem a *simpliciter reservatis* potest quivis Confessarius moribundum absolvere, etiam præsente Superiore; quia tunc temporis cum omnis reservatio cesset, ideo directe absolvit. Non tamen poterit præsente Superiore a *reservatis cum censura* absolvere; nam ab his nonnisi indirecte absolvere potest. Hoc adeo verum est, ut inferior teneatur sub gravi juramentum exigere a pœnitente, se præsentandi Superiori, si convaluerit, alioquin ipso jure in ipsam censuram recasurus [2].

2 Item Sacerdos inferior non delegatus *directe* potest absolvere illum *extra-diœcesanum*, qui ligatus sit peccatis in propria quidem Diœcesi reservatis, non autem reservatis in Diœcesi confessarii. Reservatio enim directe afficit Confessarium, non pœnitentem: unde cum non sit ligata Confessarii jurisdictio, illa uti valet etiam in peregrinum ex universali consuetudine. — Excipitur 1 ex Bulla *Superna* Clementis X, nisi pœnitens proficisceretur a patria *in fraudem reservationis*, nempe (ut *probabilius* ac *communius* explicant Lugo, Roncalia, et Viva) nisi pœnitens eo unico fine et principali proficiscatur, ut alibi facilius absolvatur, et proprii pastoris judicium aufugiat; tunc enim elusoria redditur lex — Excipitur 2 cum eodem Roncalia et Wigandt contra alios, si casus sit innodatus censura reservata; nam censura directe afficit pœnitentem ut pœna, quæ eum ubique comitatur.

3 Sacerdos inferior non delegatus potest absolvere pœnitentem illum, qui adire non potest Superiorem, si *causa urgeat*, v. g. ut vitet scandalum vel infamiæ notam, aut ut satisfaciat præcepto paschali, aut si alias diutius perseverare debeat in mortali. Ita *communiter* Castropalaus, Concina, Coninchius, Elbel, Layman, Salmanticenses,

1) Si concessio absolvendi a reservatis facta fuit in favorem alicujus particularis, et præcise pro peccatis narratis, et per tot vices commissis, concessio tantum pro eis valere potest, ut patet. Secus vero licentia extendi potest etiam ad peccata post ipsam commissa. Intellige tamen modo ea sit non tantum concessa indefinite, sed neque interponatur magna distantia, puta ultra mensem inter concessionem licentiæ ac commissionem novarum culparum, et modo etiam non sit data licentia intuitu alicujus particularis festi, quod transierit. Ita *communissime, valde probabiliter* — Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 601.

2) C. eos qui de sent. exc. in 6; *et* c. ea noscitur de sent. excomm.

Suarez, Vasquez, Wigant, Viva; et hoc quidem, quamvis peccatum sit reservatum cum excommunicatione. Sane cum Tridentinum dicat reservationem esse *in ædificationem, non in destructionem*, necessitatis casum merito præsumitur Superiorem excepisse [1]. Idque confirmat Benedictus xiv, ut refert Panzuti.

Quia tamen Tridentinum declaravit Confessarios simplices *extra articulum mortis nihil posse in reservatis* [2]; ideo dicendum est in hoc tertio casu absolutionem nonnisi *indirecte* tribui. Et proinde cessante impedimento, teneri pœnitentem se præsentare superiori, ut etiam directe absolvatur a reservatis, et etiam ab excommunicatione, si quæ esset [3].

Hæc generatim loquendo: ad Novariensem enim Diœcesim quod attinet, facultas absolvendi a casibus in illa reservatis conceditur:

1. Item, si pœnitens *bona fide* confiteatur reservatum confessario simplici, aut si *obliviscatur* illius, est valide absolutus. Quia confessarius hic licet careat jurisdictione circa reservata, non ea tamen caret in non reservata. Ideo non reservata directe absolvit, et reservata indirecte; nam mortalia non possunt absolvi nisi omnia simul. Et cum hæc sententia sit *communis*, ipso fatente Antoine qui tenet contrariam, imo et *valde probabilis*, si forte esset falsa, saltem Ecclesia quoad jurisdictionem supplet.

An pœnitens (quæres) *confessus superiori, si obliviscitur reservati, possit postea de illo a quovis directe absolvi, illud de novo declarando?* Sententia quæ mihi videtur *probabilior*, negat. Ratio valde urgens est, quia ad auferendam reservationem requiritur, ut non tantum peccatum subjiciatur judicio superioris, ut absterreantur pœnitentes, sed etiam ut convenientem ab eo medicinam ac pœnitentiam recipiant.

Excipe 1 cum Concina, si ex aliquo positivo judicio habeatur præsumptio, voluisse superiorem reservationem omnem auferre; 2 cum Suarez si pœnitens confessus sit in jubilæo; quia ex tali privilegio habet, ut possit absolvi a quocumque confessario.

An (addes) *tollatur reservatio per confessionem nullam factam Superiori, vel delegato?*

R. 1: Si confessio pœnitentis est inculpabiliter nulla, ut si v. g. inculpabiliter erretur in absolutione, tunc tollitur reservatio ex *communi* ac *probabiliori* sententia. Nam ex una parte superior intendit actualiter et absolute pœnitentem liberare tam a peccato quam a reservatione; ex alia pœnitens subjecit superiori peccatum, et ab eo pœnitentiam recepit. — Excipe casum jubilæi, quia ibi positive requiritur confessio valida.

R. 2: Si confessio sit culpabiliter nulla seu sacrilega, ab hac tolli reservationem *communius et non improbabiliter* affirmant; quia alius est finis confessionis, qui est remittere peccatum; alius est finis reservationis, qui est subjicere peccatum superiori vel delegato, ad pœnitentiam et redarguitionem: qui si ex voluntate interpretativa nollent, tamen voluntate actuali jam reservationem auferunt — Excipe 1 si reticeatur ipsum peccatum reservatum; 2 si pœnitens non habeat animum vitandi reservatum, vel ejus pœnitentiam implendi; 3 si agatur de jubilæo, quia tunc facultas absolvendi reservata non conceditur, nisi ad finem, ut fideles jubilæum lucrentur — *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 597, *et seqq.* 2) Sess 14. c. 7.

3) *V.* Panzuti, *De pœnitentia, n.* 363 — Tunc *indirecte* tribuitur absolutio, quando peccatum distincte et expresse non affertur; vel si affertur, in illud tamen confessarius per se jurisdictionem non habet.

1 Vicariis et Pro-Vicariis Foraneis, durante eorum munere;

2 Parochis omnibus, durante item munere pro casu posito sub n° 5. Pro ceteris casibus absque restrictione a Dominica *Passionis* usque ad Dominicam *in Albis* inclusive. Item hæc facultas conceditur die, quo Congregatio habetur, pro iis Parochis vel Coadjutoribus Titularibus, qui ad confessiones tunc temporis audiendas fuerint deputati a Vicario vel Pro-Vicario Foraneo;

3 Ceteris vero Confessariis hæc in reservatis facultas conceditur absque limitatione: — 1 supra pœnitentes *ægrotantes in Nosocomiis:* item degentes in *Gynæceis, Collegiis, Carceribus*, et *Monasteriis* (si tamen ad Monasteria patentes literæ extendantur); — 2 erga *infirmos*, qui domo exire nequeunt judicio prudentum; — 3 erga *sponsos*, qui proxime, idest intra hebdomadam inituri sunt matrimonium; — 4 erga eos, qui aliunde bene dispositi, absque *scandali* aut *gravis probri periculo* absolutione privari non possunt judicio prudentis Confessarii; — 5 erga eos, qui inculpate alicujus peccati reservati in confessione *obliti fuerint:* vel *bona fide* illud confessi sint Sacerdoti, qui reservationem minime advertens eosdem sine facultate imprudenter absolverit; — 6 erga eos, qui non minorem *quinquennio confessionem* emittunt ex quadam utilitatis vel necessitatis ratione: non vero eo tantum fine, ut a reservatis absolvantur; — 7 erga eos, qui tempore admissi criminis reservationem non affectate *ignoraverint* 1; — 8 erga illos, de quorum culpa Confessarius *dubitat*, num in reservatione comprehendatur; — 9 erga illos, qui confitentur tempore orationis *quadraginta horarum*, vel tempore *Missionis* aut *Exercitiorum Spiritualium* octo saltem dies perdurantium, et intra illius Parœciæ fines: vel occurrentibus Festis *Dedicationis* ac *Titularium* Ecclesiæ Parochialis, et eorum pervigiliis 2.

In Encyclica autem *Quanta nos* 23 sept. 1833 hæc insuper notantur:

1 Facultates Parochis concessæ quoad casus in Synodo reservatos extenduntur duraturæ ad arbitrium Episcopi pro tempore existentis etiam ad *Coadjutores Titulares*, ad *Pro Parochos*, et *Vice Coadjutores* Ecclesiarum vacantium. Et quidem ad totum tempus Paschale, etiamsi hoc fuerit a Superiore anticipatum vel ampliatum: quæ ampliatio etiam Parochis intelligitur data;

2 Facultas concessa pro Nosocomiis extenditur etiam in favorem omnium *Communitatum*, quæ a Superiore vel Superioribus determinatis reguntur, dummodo in earum Oratoriis vel ædibus confessiones excipiantur;

3 Dicitur, confessarios licet semel tantum delegatos ad absolvendum a reservatis sive casibus sive censuris, absolvere posse pœnitentem, qui in eundem casum vel censuram lapsus sit, ipsa jam obtenta delegatione (non tamen exercita); et quamvis in petitione *certus numerus* fuerit expressus

1) Qui tamen ad confessiones excipiendas indigeat Literis Patentibus, amplius uti nequeunt facultate posita sub nn. 6 et 7, qui expuncti fuerunt in illarum Literarum renovatione anno 1843.

2) Pag. 37, 131 — Si cui alii conceditur hæc facultas, hodie ab Episcopo fere semper excipiuntur casus 3, et 10.

culparum aut censurarum — Item cessare reservationem istam, si absque nullius sibi propositæ fraudis vitio confessionem integram fecerit pœnitens Confessario opportunis facultatibus prædito, ab eoque absolvatur; tametsi confessio illius culpa, ex quovis alio capite, *invalida sit;*

4 Declaratur *hebdomadam*, qua licet sponsos absolvere a reservatis, compleeti spatium dierum septem supputando a die confessionis inclusive;

5 Tandem explicatur nomine *Dedicationis* ac *Titularium* Ecclesiæ Parochialis intelligi tantum Festa Dedicationis propriæ Ecclesiæ Parochialis, ac Titularis principalis Parœciæ: ac propterea hæc facultas non amplectitur omnes Dedicationes, quæ in quibusdam locis celebrantur; neque omnes Titulares, ubi plures coluntur. Quoties vero hæc Festa occurrunt *feria secunda*, facultas vigebit etiam sabbato et dominica præcedentibus 1.

Q. 8. *Quomodo se gerere debet Confessarius audiens reservatum, si absolvendi careat facultate?*

R. Debet tunc confessarius iste statim a pœnitente inquirere, an velit a se ipso absolvi super tali reservatione, et expectare donec a Superiore obtineatur facultas (quin tamen ultro eam se sibi comparare spondeat); an potius adire alium tali facultate insignitum.

Si velit alium adire, tunc Confessarius debebit eum cito dimittere, nec ulterius audire ejusdem peccata; cum eum absolvere nequeat.

Si vero pœnitens dicat se libentius ab eo velle absolvi, reliqua audiet peccata ac implebit Confessionem, tum ut congrua remedia præscribat, tum ut videat, an alia habeat peccata reservata; deinde vero eum absolvendi facultatem sibi a Superiore comparabit 2. Qua obtenta Confessarius non utatur; quin prius pœnitenti patrati sceleris gravitatem ostendat, et salutarem satisfactionem imponat.

Scholium I. — *De Confessario Monialium*

Q. *Quid notandum circa Confessarium Monialium?*

R. Hæc circa Confessarium Monialium notanda occurrunt:

1 Quod omnes Monialium Confessarii indigent *speciali* electione

1) Quæ Encyclica præfixa est Calendario Diœcesano Novariensi anni 1834.

2) Literam videlicet ad ipsum mittendo hoc modo, vel alio simili:

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Titius (vel *Titia*) *incidit in casum reservatum in Tabella Diœcesana sub n... una vice. Facti ipsum* (vel *ipsam*) *pœnitet, et humiliter petit absolvi.*

Faveat Rescriptum dirigere ad me subscriptum confessarium,

Humillimum Servum

N. N.

Ubi sub literis *N. N.* ponitur confessarii cognomen, addendo nomen loci quo rescriptum mittendum est — Nomen pœnitentis fingitur. Literæ postea comburantur.

et approbatione Episcopi loci etiam pro confessione venialium: ita S. C. — Si vero agatur de Monialibus *exemptis*, tunc confessarii præsentantur a propriis Superioribus, sed adhuc debent ab Episcopo approbari ex Bulla Gregorii xv *Inscrutabili*, et Benedicti xiii *Pastoralis*;

2 Quod *jure communi* nulla ætas ipsis præscripta est; sed Clemens xi præter alias conditiones doctrinæ, prudentiæ, et pietatis præscriptis, ut essent etiam *ætate provectiores:* quod judicio Episcoporum relinquitur [1];

3 Quod post elapsum triennium ab officio suspendantur, nisi confirmationem obtinuerint a s. Congregatione Episcoporum, et Regularium, ut declaravit S. C. 4 maj. anno 1696 — Advertunt tamen non pauci posse Episcopos sincere, ut etiam ultra triennium in munere valeant perdurare iis in locis, ubi Sacerdotes idonei deficiunt;

4 Quod bis vel ter in anno adsignentur Confessarii extraordinarii, et tunc sileat potestas ordinarii etiam quoad novitias: et Moniales omnes teneantur ad extraordinarios accedere vel pro Confessione facienda, vel pro accipiendis salutaribus monitis, ut Tridentinum ait [2]. Hoc etiam Benedictus xiv præcepit Const. *Pastoralis*, qui insuper Monialibus facultatem fecit ad Pœnitentiariam recurrendi, si confessarios extraordinarios Episcopus non adsignet. Monet etiam, ut Episcopus se facilem exhibeat, si aliqua Monialis extraordinarium confessarium petat;

5 Quod Confessionalia debant amoveri a Sacrestia, aliisque locis occultis: et ita constitui, ut evitetur omnis aspectus Confessarii et Monialis. Ita iterum statuit s. Congregatio [3].

Schol. II. — *De Confessario* complicem *in peccato turpi absolvente* [4]

Q. 1. *Quid de Confessario complicem in peccato turpi absolvente?*

R. Benedictus xiv Constitutione *Sacramentum* declaravit Confessarium carere jurisdictione ad absolvendum complicem suum in peccato

1) Ex pluribus decretis S. C. nequeunt deputari neque Vicarii Generales, neque Pœnitentiarii, neque Parochi, neque Regulares, nisi Episcopi justis de causis expedire censuerint.

2) Sess. 25. c. 10 de Regul.

3) *V.* De Alexandris, *Confessarius Monialium* — Pellizarius, *De Monialibus* — Liguori, *Praxis etc. nn.* 55; et 121 *et seqq.*; et 157 *et seqq.*

4) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6 *nn.* 553, *et seqq.* Sermo est de complice in peccato turpi; nam absolvere complicem seu socium criminis extra luxuriæ materiam, non est invalidum; quia adsunt omnia requisita, dolor nempe in pœnitente, et jurisdictio in confessario, neque adest lex contraria. Imo id neque illicitum erit per se, cum nulla sit prohibitio: excipe si periculum sit, quod deficiat pœnitentis verecundia, dolor, vel propositum.

contra sextum Decalogi præceptum; eumque incurrere ipso facto excommunicationem reservatam, si illius *confessionem excipere audeat et ipsum absolvere, excepto articulo mortis, et deficiente tunc quocumque alio Sacerdote, licet simplici* [1].

Attamen Pontifex, ut conscientiarum tranquillitati consuleret, ita hæc per subsequentem Constitutionem *Apostolici muneris* temperavit, ut tunc quoque alius Sacerdos deesse censeatur, cum adest quidem, sed vocari nequit sine scandalo aut infamia. Quod si quis hoc incommodo non urgente, vel eo quidem urgente, sed de industria non antea impedito, complex in articulo mortis absolvere audeat, valide quidem absolvat, ne quis illius culpa pereat; pœnam tamen incurrat in priori Constitutione statutam.

Q. 2. *Quid venit nomine peccati turpis?*

R. Nomine *peccati turpis* huc venit omne peccatum *externum, grave, certum* et *formale* contra sextum Decalogi præceptum, uti habet Benedictina Constitutio [2].

1) Hanc excommunicationem non incurreret Sacerdos non confessarius, si tentaret complicem absolvere, quia Constitutio loquitur de Confessariis. Neque eam incurrerent ipsi Confessarii, si complicem audirent, sed non absolverent; quia ibi tantum sermo est de absolutione.

Quid vero si confessarius complicem inadvertenter absolveret? Valet absolutio; quia Bulla *præsumptionem et temerarium ausum* requirit ad nullitatem. Ergo si ignorantia fuerit tantum crassa et supina, non vero affectata, absolutio valebit.

Valet quoque absolutio data a confessario pœnitenti, qui inculpabili oblivione omisit peccatum complicitatis; quia absolutio in hoc casu nullatenus cadit super peccatum complicitatis: unde non absolvit complicem directe a peccato turpi, quod prohibetur.

Valet etiam probabilius hæc absolutio, licet confessarius advertat pœnitentem inculpabili oblivione non confiteri peccatum complicitatis; quia etiam cum hac scientia verificatur non absolvere directe a peccato complicitatis. Ita *Alasia*.

2) « Hinc Confessarius, sic resolvit laudatus *Alasia*, invalide absolvit:

1 Pœnitentem, cum quo habuit inhonestos sermones, quia turpiloquium est peccatum contra castitatem.

2 Pœnitentem, cum quo convenit de seducenda muliere, licet postea non seduxerit, quia verificatur, hunc pœnitentem esse socium conventionis iniquæ contra castitatem.

3 Pœnitentem, qui ipsi permiserit, ut peccaret cum propria uxore, vel filia, quia permittendo participat de crimine Confessarii, ideoque complex est; quum complex, et particeps unum, idemque sint.

4 Pœnitentem, a quo solum audivit turpes sermones, si ostendit eos sibi placere, quia exterius se complacendo de illis participavit, ideoque est complex peccati turpis.

5 Pœnitentem, cum quo peccavit contra castitatem, antequam esset Sacerdos, quia quocumque tempore fuerit peccatum commissum, semper verum est, complicem esse, ideoque ei auferri omnem jurisdictionem.

6 Pœnitentem impuberem complicem, quia proibitio facta Confessario absolvendi complicem reservationis rationem non habet, quum ipsi, non aliis Confessariis potestas absolvendi auferatur; et aliunde impubertas non eximit a reservatione.

Diximus 1 *peccatum externum*, quia ad reservationem inducendam non sufficit culpa interior;

2 *Grave*, quia hic non comprehenduntur peccata inhonestatis venialia, sive talia sint ex pravitate materiæ, sive ex defectu advertentiæ aut consensus; cum nulla sit obbligatio manifestandi venialia in confessione;

3 *Certum* quia juxta *communem* sententiam non censentur Superiores sibi reservare peccata dubia, nisi expresse declarent;

4 *Formale*, id est ut ex utraque parte complicitas sit mortalis et externa. Nihil tamen refert; si confessarius uti complex non sit in confessione a pœnitente cognitus, si verificetur se complicem vere esse, et confessarius pœnitentem illum audeat absolvere [1].

Q. 3. *Quid de absolutionis valore quoad alia peccata?*

R. Si complex de peccato turpi *fuit jampridem absolutus*, et illud nunc iterum confitetur uti materia sufficiens, sed non necessaria, absolutio valida est, si in complice debitæ adsint dispositiones. Cessat enim omnino in hoc casu indispositionis suspicio, ob quam Pontifex videtur jurisdictionem Confessario abstulisse.

Si vero *nondum fuerit de eo peccato absolutus*, absolutio certe irrita est etiam quoad alia peccata; cum aut omnia, aut nullum remittat oportet. Idque inferimus ex verbis ejusdem Bullæ, in qua dicitur: *atque ideo absolutio nulla atque irrita omnino est.*

Quæ duo videntur certa.

7 Pœnitentem, qui a peccato complicitatis fuit ad alio Confessario indirecte absolutus, nempe si ex oblivione incutpabili in confessione alteri Confessario facta hoc peccatum non manifestaverit; quia quum adhuc pœnitens teneatur hoc peccatum confiteri, illud manifestare tenetur Confessario habenti jurisdictionem, quam non habet Confessarius complex.

8 Pœnitentem generalem suorum peccatorum confessionem facientem, si certum sit, aut dubium, confessiones anteactas fuisse invalidas, quia tunc manifestaretur peccatum Confessario, cujus jurisdictio aut nulla, aut dubia esset; ideoque si non invalida, saltem illicita erit confessio. Aliud dicendum si confessiones anteactæ fuissent validæ; quia sicut Superiores non intendunt sibi reservare peccata jam directe remissa, ita nec auferre jurisdictionem Confessario in hoc casu, quia nulla est obligatio hæc peccata iterum clavibus subjiciendi.

9 Pœnitentem, qui vi privilegii posset absolvi a quocumque peccato Summo Pontifici reservato, quia hoc peccatum non est reservatum; quum quilibet Confessarius non complex ab eo possit absolvere. Ex quo consequitur, Confessarium habentem potestatem absolvendi a casibus Summo Pontifici reservatis, non posse complicem absolvere....

Confessarius vero, qui puellam dormientem, vel omnino reluctantem impudice tangit, quamvis ejus confessionem non debeat excipere, ne in periculum gravius peccandi se conjiciat, tamen si absolvat, valide absolvit, quia non absolvit a peccato complicitatis.

Idem dicendum, si actus externus fuerit solummodo peccatum veniale, puta tactus manus, licet ab affectu libidinoso procedat; quia Superior, sicut sibi non servat peccatum externe tantum veniale, ita nec quoad peccatum in hoc casu aufert jurisdictionem ».

1) *V.* Pavone, *Spicilegio ecc. ecc. nn.* 155 *et seqq.*

Articulus IV. — DE CONFESSARII DOTIBUS ET OFFICIIS

Q. *Quænam sunt dotes Confessarii?*

R. Omnes Confessarii *dotes* eo respiciunt, ut bene et recte valeat exercere quadruplex munus quo præditus est, nempe *patris*, *medici*, *doctoris*, atque *judicis*.

Pater est confessarius; sit ergo charitate plenus, ut animos erigat pœnitentium — *Medicus* est; malis ergo congruo remedio occurrat, ne contingat inopportune mederi — *Doctor* est; custodiat ergo scientiam, ne cæcus cæcis ducatum præstet — *Judex* est; causæ igitur momenta cognoscat, ut jus legitimum dicat [1].

1) Hac de re vid. possunt:

Rituale Romano illustrato con Commentarii appoggiati sulle autorità e dottrine del Conc. di Trento, Catechismo R., Decreti delle ss. Congregaz, e sulle sentenze di Autori più classici e gravi per uso dei Parrochi e Confessori. *Ediz. proposta dal Card. Delfino Patriarca d'Aquilea, Venez.* 1749, *Vol.* 1, *pag.* 430 — Card. Mattei, *Avvertimenti per degnamente amministrare il Sacramento della Penitenza, Roma* 1815 — Gousse, *Manuale del Confessore, Mil.*: de quo vid. *Annali Relig. vol.* XIX *p.* 66 — Careno, *Delle regole a rettamente amministrare e ricevere i Sacramenti — Il Confessore diretto, Bergamo* — Polaucus, *Breve Directorium* etc. cum nonnullis documentis et. Bolgeni, et interrogatorio in carmina reducto, *Genuæ* 1845 — Da Castelvetere, *Direttorio mistico* — Il Sacerdote santificato... nella retta amministrazione del Sacramento della Penitenza, *Nova Edit., Savona* 1845 — Salvatori, *Istruzione pratica per i novelli Confessori* — Istruzione per i novelli Confessori, *Opere di un Missionario — L'uomo Apostolico, ecc.*

Sed præ ceteris vid. Liguori, *Praxis Confessarii*, in qua et modus traditur dirigendi *pueros, adolescentes, rudes, scrupulosos, devotos, moniales, ecclesiasticos, mutos, surdos, censuratos, habituatos, moribundos, obsessos, capite damnatos*, etc. etc.

De hoc Opere hæc habet *Amico Cattolico* Vol. XIII: « Chi non comprende di quanta importanza ed utilità debba essere quest'Operetta del nostro Santo, massime pei novelli Confessori, che sono in sullo scegliere le più discrete e sane pratiche del ministero? Perchè, se nell'*Opera grande*, ed anche più o meno nei *Compendii*, egli talvolta espone semplicemente le diverse opinioni coi lor fondamenti e sostenitori; onde altri secondo la lor prudenza giudichino di che peso s'abbiano a tenere; qui al contrario generalmente viene alla pratica, e porge, a così dire, il frutto non solo delle sue teologiche risoluzioni, ma più ancora il criterio della sua esperienza e de' suoi lumi; onde stimiamo che questa sia l'ultima conclusione della scienza del teologo, ed insieme della sapienza del Santo.

Però non è maraviglia se questa preziosa Operetta (al dire dell'Autore delle *Riflessioni sulla santità e dottrina di sant'Alfonso*) fece gran senso, e tale ammirazione si attirò da per tutto, che si aggiunse al dire de' più savii, che il santo Autore aveva avuto in dettarla una speciale assistenza del suo Angelo tutelare. Non vi si lusinga il peccato; ma si eccita il peccatore ad abborrirlo, ed a ricorrere a Dio con fiducia. Spira quest' Opera un'unzione di Dio. Essa è tutta carità, tutta dolcezza, tutta moderazione ».

Comprehendi autem possunt hæ dotes hisce versiculis:

Sit probus et fortis Confessor, sitque peritus,
Discretus, patiens, mitis, pius atque fidelis.

Huc etiam venit *modus*, *tempus*, *locus* atque *habitus*, quo Confessarius debet confessiones excipere; ut rite suo munere fungatur [1].

§ I. — *De Confessarii pietate, fortitudine, patientia et charitate.*

Q. 1. *Quid de Confessarii pietate?*

R. Confessarii pietatem sic describit d. Carolus, *Instructione Confessariorum: Confessarius ita sancte vivere studeat, ut pœnitentes non verbis solum, sed exemplis quoque ad virtutum officia erudire possit, neque ejus dicta a factis ullo modo dissentiant.*

Hoc enim necessarium est *tum* ad Dei gloriam efficaciter promovendam; *tum* ad se ipsum a peccatorum occasione custodiendum; *tum* ad proximos utiliter dirigendum. *Habeantur boni Confessarii* (ait ad rem sanctus Pius v), *et cito habebitur omnium Christianorum omnimoda reformatio!*

Cum vero dicimus Confessariorum *pietatem*, non intelligimus solam *habitualem* et *negativam*, quæ consistit in nihil mali peragendo, vel in simplici statu gratiæ. Sed vere *positivam*, quæ nempe consistit in agendo bono *positive* et *ex animo*, ut sic fideles sibi persuasum habeant, se tutam sequi viam, cum eam et sequantur eorum Directores. *Has tamen partes*, ait Alphonsus Noster, *nunquam assequetur Confessarius ille, cui oratio non est perfamiliaris, et meditatio quotidiana; etenim alia via lucem, et gratias huic tanto muneri... necessarias obtinere nemo potest* [2].

1) Vid. hac de re *Synodus* Novariensis pag. 119, et 120 — Nos præcipuas tantum dotes hic explicamus.

2) Confessarius *antequam confessiones excipiat* hanc orationem usurpare poterit, vel aliam similem: « Da mihi, Domine, sedium tuarum assistricem sapientiam, ut sciam judicare populum tuum in justitia, et pauperes tuos in judicio. Fac me ita tractare traditas mihi Claves Regni Cœlorum, ut nulli aperiam cui claudendum est; nulli claudam cui aperiendum est. Sit intentio mea pura; zelus meus sincerus; charitas mea patiens; labor meus fructuosus. Sit in me lenitas non remissa, asperitas non severa; pauperem ne despiciam; diviti ne aduler. Fac me ad alliciendos peccatores suavem; ad interrogandos prudentem; ad instruendos peritum. Tribue, quæso, ad retrahendos a malo solertiam, ad confirmandos in bono sedulitatem, ad promovendos ad meliora industriam. In responsis maturitatem, in consiliis rectitudinem, in obscuris lumen, in implexis sagacitatem, in arduis victoriam. Inutilibus colloquiis ne detinear, pravis ne contaminer. Alios salvem; me ipsum non perdam. Amen ».

Confessione vero peracta, hæc vel alia recitari poterit oratio: « Domine Jesu Christe, Fili Dei vivi, misericorditer suscipe hoc ministerii mei obsequium; et quidquid in

Studeat præsertim Confessarius, ut devotionem erga Sanctissimum Christi Cor in se et in suis pœnitentibus foveat; sic enim expresse allocutus est Christus ipse Venerabilem Margaritam Alacoque, ut patet ex historia: *quicumque cor meum coluerint et late colendum curaverint, mira potientur arte peccatorum corda vel durissima emolliendi* [1].

Q. 2. *Quid de Confessarii fortitudine?*

R. Confessarii fortitudo in eo consistit, ut abjecto et conculcato quolibet humano respectu, dicat confessarius cuicumque pœnitenti, etiam Regi, cum Præcursore: *non licet tibi*, memor quod agit causam Dei et animarum [2].

Unde docent *unanimiter*, si nolit a fortitudine excidere confessarius, ne plausus sibi nobilium et matronarum exquirat; ne existimationem in populo, aut pœnitentium copiam atque frequentiam appetat; ne munera a pœnitentibus sibi oblata recipiat, quia *munera excæcant oculos sapientum* [3].

Q. 3. *Quid de Confessarii patientia?*

R. Patientia est profecto Confessario necessaria maxime cum quibusdam fastidiosis pœnitentibus, timidis, scrupulosis, rudibus, inurbanis, in narratione prolixis, vel sæpius recidivis [4], si eos lucrari velit. Impatiens enim omnia præcipitanter agit, animabus scandalo est et offendiculo, et exercite ostendit, potius velle ab officio suo se liberare, quam illud recte implere. Huc facit illud: *væ illis, qui perdiderunt sustinentiam* [5].

E contra qui patienter audit ac patienter sustinet, dominatur sibi, nullo fastidio movetur, sanctum consilium init, ac salutare opus perficit, adeo verum est: *patientia opus perfectum habet* [6].

Q. 4. *Quid de Confessarii charitate?*

R. Confessarius viscera tenerrimæ charitatis statim induet, si meminerit cujus vices gerit; vocat enim d. Ambrosius omnes Confessarios *vicarios amoris Christi.*

1 Igitur Confessarius charitatem magnam præseferat in omnes *excipiendo* sive pauperes sive divites; siquidem nulla apud Deum est acceptio personarum [7].

« hujus Sacramenti administratione negligenter minusque digne perfeci, tu per te supplere « et satisfacere digneris. Omnes et singulos qui mihi confessi sunt, una mecum dulcissi- « mo Cordi Tuo commendo, rogans ut nos custodias, a recidivis præserves, atque simul « omnibus gratiam concedas tibi recte fideliterque serviendi, et in amore tui usque in fi- « nem perseverandi. Amen ».

1) De devotione SS. Cordis Jesu (et Mariæ) mira habent Gallifiet, Doureville, Boudrand, Liguori, Borgo etc. etc. 2) *V.* Careno, *Delle regole, Es.* XVI.

3) Deut. 16. 4) *V.* Stapf, § 622. 5) Eccl. 2. 6) Jac. 1. 7) Deuter. 1.

2 Majorem charitatem ostendat in pœnitentem *audiendo* [1]. Et caveat, ne exhibeat se impatientem, aut ostendat admiratione percelli de peccatis, quæ narrantur [2]. Unde ait Apostolus: *fratres, et si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, instruite illum in spiritu lenitatis; considerans te ipsum, ne et tu tenteris* [3];

3 Maximam habeat charitatem in bene *disponendo* pœnitentem, efficiendo nempe ut percipiat gravitatem peccatorum, ac miseriam sui status [4];

1) « Quo magis (ait s. Alphonsus, *Praxis n.* 3) animas peccatorum multitudine et atrocitate coinquinatas reperiet, ut Deo ipsa lucrifaciat, eo majore charitate eas amplectatur, eisque animum præbeat his, aut similibus verbis: *Eja, frater, bono animo esto, noli timere; peccata tua impavide confitere. Aperi omnia confidenter; nullius te pudeat. Nihil refert, si in omnes tuæ conscientiæ sinus non introspexeris; sufficit si ad interrogata respondeas. Age Deo gratias, qui te hucusque ad pœnitentiam expectavit. Nunc tibi mutanda est vita. Lætare, quia Deus certe omnia peccata, quantumvis ingentia, tibi remittit, si bonam habes voluntatem; ideoque te expectavit ut tibi parceret. Igitur hilari animo dic omnia, nihil involucris tegas* ».

2) Si tamen pœnitens est adeo durus, ac petulans, ut atrociora quæque sine ulla displicentia exponat, tunc acrior requiritur correctio. Sed « postquam (ait iterum s. Alphonsus) eum, quantum opus fuerit, corripuerit, statim et animam faciat ad reliqua peccata confitenda, dicens: *Eja, frater: vis ab hoc vitio resipiscere? Nonne ita est? Et quoniam hoc facere es paratus, esto animo hilari. Itaque enarra reliqua peccata, nihil reticens. Cave, quæso, ne sis aliquod sacrilegium commissurus; hoc enim esset maximum omnium peccatorum, quæ hucusque commisisti. Igitur dic omnia animo forti; vince teipsum; confitere omnia sincere; Deus enim paratus est tibi parcere* ».

3) Gal. 6.

4) « Quod poterit (iterum Liguori) hoc modo exprimi: *Fili mi, considerasne vitam damnati quam duxisti? Percipisne malum quod operatus es? Quid tibi mali fecit unquam Deus tuus, quem tu ita perdite contempsisti? Si Jesu Christo nullus tam fuisset tibi inimicior, potuisses cum illo te gerere pejorem? Sed quæso, animadverte quis sit hic Jesus. Hic est ille qui, cum esset Deus nullius egens, factus est homo propter te; voluit mori in cruce, ut te de inferno redimeret. Ah fili, si interim mortuus esses, si in hac nocte, quo iturus fuisses? ubi nunc esses? esses in æterno igne inferni. Quid de te erit, si vitam hactenus ductam pergas in posterum vivere? Poteris sic salvari?*

Expergiscere, et vide quod, nisi mores in melius mutes, jam es damnatus. Quid boni ex tot peccatis tibi collegisti? Non consideras, quod duplicem infernum tibi paras: unum hic angoris et miseriæ, alterum illic pœnarum? Age, fili: averte a malo, desine peccare; et te totum in Dei brachia, quæ ad te suscipiendum sunt extensa, committe. Sufficit quantum ei peccasti. Ego totis viribus et toto corde te adjuvare volo: veni ad me semper ac tibi lubet; quoniam invenies patrem, qui te benigne suscipiet. En firmiter nunc statue te sanctum velle effici. Per te stat; Deus enim semper paratus est; et ad hoc tibi hoc tempus impertitus est, ut avertas a malo et facias bonum. O quam bonum est amicum habere Deum! etc. S. Franciscus Salesius, ut Deo alliceret peccatores, potissimum curabat, ut ipsi cognoscerent pacem, qua fruuntur illi qui Deo adhærent; et vitam infelicem quam ducit qui a Deo alienus est ». Hic etiam plurimi facit tum Salvatori, *Istruzioni*; tum P. Gaetano M da Bergamo, *L'uomo Apostolico*.

4 Tandem studium veræ charitatis huc impendat, in *adjuvando* (si opus est) pœnitentem ad doloris actum efformandum [1]. Et si dispositus sit, eum absolvat, datis remediis ac injuncta satisfactione. Si autem sit differenda absolutio, eum dulcibus verbis dimittat adsignans diem, in quo regredi debeat [2].

§ II. — *De Confessarii* scientia [3]

Q. 1. *An in Confessario requiratur scientia?*

R. Ut Confessarius recte ac utiliter ministerium suum exerceat, requiritur in eo scientia; ipse enim est judex, medicus, doctor ac minister Sacramenti.

Si *judex*, oportet ut cognoscat quousque ejus extendatur potestas. — Si *medicus*, diversas infirmitatum atque remediorum species scire omnino debet. — Si *doctor*, quæ danda consilia. — Si *minister*, quomodo honor ac valor Sacramenti curandus.

Graviter ergo peccant et in statu damnationis sunt *tum* illi Confessarii, qui sine sufficienti scientia huic ministerio se ingerunt [4]; *tum* illi Superiores, qui tales Confessarios sine necessitate constituunt vel tolerant, cum eos possint corrigere. Contra utrosque sic merito exclamatur: *væ vobis duces cæci* [5].

Quapropter qui ad tantum officium aspirant, non debent sibi tam facile persuadere, quod satis idoneos ad illud se reddere possint sine diuturno studio. Certe enim toto cœlo errare dicendi sunt qui non

1) *V.* supra (ubi de sufficientia *attritionis c.* 2. *a.* 1. § 2 *quæst.* 4 in fine) modum adjuvandi pœnitentem ad dolorem efformandum.

2) « Hæc est via (concludit s. Alphonsus) qua peccatores salvi fieri possunt, nempe cum eis agere quanta maxima fieri potest charitate. Alioquin si ipsi in Confessarium incident, qui cum eis inclementer agat, a confessione horrebunt, confiteri negligent et effrænate in perditionem ibunt ».

3) *V.* Benedictus XIV, *Notificatione* XXXII.

Hic obiter notamus necesse esse, ut praxis doctrinæ conformis sit; sunt enim aliqui valde difficiles ac rigidissimi, cum disputant; qui tamen dum operantur nullum dimittunt inabsolutum in tribunali pœnitentiæ, quantumvis recidivum — V. Careno, *Delle regole ecc. Es.* XIII. *circa finem.*

4) « Nec excusabit eum *Episcopi approbatio*, si manifeste se noverit inhabilem; approbatio enim non infundit scientiam necessariam, sed eam supponit.

Dico *manifeste;* dum qui tantum dubitaret, bene potest, imo debet quiescere in sui superioris judicio confisus, si saltem sedulïori studio se habilem reddere satagat. At nullus Confessarius intermittere debet Theologiæ Moralis studium; quia ex tot rebus tam diversis et inter se disparibus quæ ad hanc scientiam pertinent, multa quamvis lecta, quia rarius accidunt, temporis progressu e mente decidunt. Qua de re oportet semper frequenti studio eas in memoria revocare ». Liguori, *Praxis n.* 18.

5) Matth. 5.

erubescunt asserere, quod pro addiscenda Theologia Morali sufficiat *vel* tenere principia generalia, *vel* percurrere aliquam summulam ex tot iis, quæ in tantæ facultatis dedecus et præjudicium circumferuntur.

Nemo ignorat Moralem Theologiam et valde necessariam esse reipublicæ christianæ, cum ab ea pendeat bonum regimen animarum; et esse valde extensam ac difficilem, *tum* quia respicit notitiam saltem generalem aliarum scientiarum, officiorum et artium; *tum* quia tot diversas materias complectitur; *tum* quia magna ex parte constat tot legibus positivis, quæ sine gravi studio addisci nequeunt [1].

Q. 2. *Qualis, et quanta esse debet scientia in Confessario?*

R. *Generatim loquendo* talis ac tanta esse debet scientia in Confessario, qualis et quanta necessaria est ad hoc, ut prudens judicium ipse ferre possit in hoc foro.

Debet ergo Confessarius scire: — 1 quænam peccata *mortalia et venialia* saltem ex genere suo; — 2 *species* et *circumstantias* peccatorum necessario explicandas; — 3 spectantia ad *restitutionem* bonorum tam spiritualium quam temporalium; — 4 *casus reservatos:* item *excommunicationes, censuras* et *irregularitates* saltem communiores; — 5 matrimonii *impedimenta*, et communes statuum *obligationes;* — 6 requisita in pœnitente ad bonam sui *dispositionem*, atque *remedia* peccatis opportuna.

Diximus *generatim loquendo;* nam hæc juvat speciatim, ac pro praxi cum *communi* animadvertere:

1 Quod sufficit, si Confessarius prædictas res ita mediocriter sciat, ut saltem noverit prudenter de omnibus dubitare, et doctiores se aut libros consulere. Vel potius ut bene intelligat quæ frequentius contingunt, et de aliis sciat dubitare; nam per dubitationem suspendit judicium, veritatem inquirit, sicque nullo peccato ignorantiæ vincitur. *Scientia summa non requiritur* (inquit Lacroix): *imo per accidens sæpe est minus utilis, quam mediocris conjuncta cum naturali judicio et praxi. Qui enim ita subtiliter omnia volunt revocare ad apices theologicos, sæpe se ipsos et alios implicant scrupulis aliisque difficultatibus.*

2 Quod non semper eadem omnino scientia in omnibus requiratur; sed major vel minor pro diversitate locorum et pœnitentium.

1) Ceterum inde magna mercede compensabuntur studia, atque labores boni Confessarii; quia *de sui ipsius prædestinatione* (inquit s. Alphonsus) *ita securus est, qui se ad animarum salutem exercet et occupat, ut Jacobus perspicue id testetur sic dicens:* qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus a morte, et operiet multitudinem peccatorum.

3 In dubiis magis implicatis non solum consulendos esse alios viros doctos et majoris experientiæ, debita venia; sed maxime Episcopum esse audiendum, si tempus suppetat, ut securius procedatur.

Q. 3. *An necessaria sit scientia Theologiæ asceticæ, ac mysticæ?*

Nota. *Asceticæ* nomine hic intelligimus illam Theologiæ partem sane præstantem, quæ regulas suppeditat perducendi animas ad perfectionem per vias ordinarias: quæ quidem non in sola extirpatione vitiorum, sed etiam in virtutum exercitio consistunt.

Nomine vero Theologiæ *mysticæ* intelligimus scientiam illam, quæ de spirituali contemplatione agit; quæ nempe dirigit pœnitentes circa dona supernaturalia, extraordinaria ac quasi mysteriosa (ex quo nomen *mysticæ* inductum est), quibus aliquando a Deo donantur animæ nonnullæ — Hoc posito:

R. Ad 1: Non est dubitandum, quod Confessarius *asceticam* callere debeat. Si enim est *medicus*, non solum debet cognoscere remedia pro sanandis morbis, sed etiam callere artes, quibus salus semel recuperata conservetur. Si est *pater*, non solum debet a filiis suis omne præjudicium removere, sed etiam omne bonum iisdem procurare. Hæc autem nunquam ipse consequetur, nisi aliqualem etiam *asceticæ* scientiam habuerit [1].

R. Ad 2: Sunt qui Theologiam *mysticam* et ejusdem tractatores licet doctissimos irrident passim aliquo modo accedentes ad Protestantes, inter quos vix credibile est quot injuriis mysticam ac mysticos prosecutus sit Moshemius in sua *historia*, ut refert Bergier [2].

Verum nedum spernenda, imo tanquam utilis, et necessaria mysticæ Theologiæ doctrinalis scientia habenda est. Sane cum dentur animæ illis mysteriosis donis a Deo donatæ, requiritur in confessario (aliqualis saltem) circa eadem scientia, ut erga pœnitentes suos etiam in his negotiis magistri, doctoris et patris officio fungatur [3].

Q. 4. *An aliquando excusetur Confessarius minus idoneus?*

R. Excusatur confessarius minus idoneus, si tamen sit satis idoneus, et adsit necessitas, quando nempe pœnitens aliter carere diu deberet confessione, uti contingere solet in parvis oppidis, in triremibus etc. Tunc est commune, quod si haberi nequeunt Sacerdotes valde docti, possunt deputari etiam minus docti, modo semper admoneantur de obligatione studendi.

1) *V.* Scaramelli, *Direttorio ascetico, ecc.* sub initio — Molineri *Ragioni Apologetiche d' insegnamento Ecclesiastico, Torino* 1849, *pag.* 31.

2) Dizionario Enciclopedico ecc. V° *Teologia mistica.*

3) *V.* s. Bonaventura, *Inter mentis in Deum* — Gerson, *Theol. myst.* — Henric. Arpiu — Scaramelli, *Direttorio mistico ecc. ecc.*

Ecquid sentiendum (inquies) *de confessione peracta penes Confessarium ignarum?* Vel *bona fide* eam egit pœnitens, si nempe nesciebat talem esse Confessarium, quem adiit. Vel *fide mala*, si nempe scienter ad illum accessit.

Si 1, confessio *probabilissime* valida est, quia defectus scientiæ non tollit jurisdictionem; vix enim contingere posse videtur, ut absolutio nulla sit hujus defectu. Nam supposita materia legitima ac jurisdictione firma, ajunt *communiter* ex parte ministri satis esse quoad validitatem, ut peccata sub generali notione offensæ Dei cognoscat. Attamen si agatur de difficili aliquo casu, ut securius incedat pœnitens, præstat ut illum docto iterum manifestet.

Si 2, pœnitens *mortaliter* peccat ac sacrilegus efficitur; quia scienter cooperatur peccato Confessarii, et malæ administrationi Sacramenti.

§ III. — *De Confessarii* prudentia

Q. 1. *An prudentia Confessario necessaria sit?*

R. Prudentia aliarum virtutum oculus est, quatenus omnes illuminat, dirigit, ac perficit. Hanc autem Confessariis necessariam esse satis declarat Lateranense IV: *Sacerdos cautus et discretus sit, ut more periti medici superinfundat vinum et oleum vulneribus sauciati; diligenter inquirens et peccatoris circumstantias et peccati, per quas prudenter intelligat quale illi consilium dare debeat, et cujusmodi remedium adhibere.*

Confessarius autem prudentia maxime indiget in opiniones *eligendo* in pœnitentem *disponendo, docendo* ac *interrogando* [1].

1) Quæ omnia ut recte ac facilius assequatur Confessarius, curare debet, ut sese quoad potest diversæ pœnitentium indoli accomodet.

« Sculptor (audiatur *Stapf*, § 626) ut pulchram statuam efformet, materiæ qualitatem prævie perspectam tenere debet. Idem fere de spirituali directore obtinet. Hinc ut eorum, quos ad christianam perfectionem formaturus est, indolem magis perspiciat, quædam de potissimis temperamentis subjicio. Ex recepto plerorumque more distinguuntur temperamentum *melancholicum, phlegmaticum, sanguineum* et *cholericum.* Et quamvis hæc in singulis mixta reperiantur; unum tamen illorum prædominari solet.

1. Itaque homines *melancholici* suapte indole sunt mente defixi, ruminatores, propriæ opiniones tenaces, proni ad suspiciones et temeraria judicia, tetrici, taciturni, solitudinis amantes, difficiles ad pandenda cordis secreta, parum grati pro acceptis beneficiis, parci in laudando, lenti ad conferenda in alios obsequia etc. — Quare ut spiritualis director vitia huic indoli inhærentia successive resecet, talibus suavem semper, affabilem, sincerum et amore plenum se præbeat; instet ut internas turbas et molestias suas ipsi candide fateantur; abstrahat eos a nimia solitudine, eosque ad convenientes labores, præsertim ad opera et obsequia misericordiæ adigat.

2. *Phlegmatici* frigidi sunt, difficillime effervescunt, vel siquid boni cœperunt, ab

Q. 2. *An conveniat uti sententiis rigidioribus, an vero benignioribus?*

R. Si pœnitens ostendat se paratum ad sequendum quod est tutius, *per se loquendo* tenetur Confessarius eum dirigere juxta sententias tutiores, etsi rigidores appareant; cum id sit majoris perfectionis.

illo mox iterum desistunt; sunt insuper angusti pectoris, proni ad pavores et diffidentias, immunes quidem ab effectuum improborum vehementia, sed pari modo etiam inertes ad exercitium pietatis — Horum regimen sat multis difficultatibus subjacet, siquidem somnolenti et socordes quales sunt, loco vix moveri possunt, et naturali suo pondere quantocius iterum opprimuntur. Pessimum est, quod pacem et affectuum suorum malaciam virtuti suæ adscribentes ad perfectionem parum sibi deesse opinentur; dum vero acriter reprehenduntur, animum abjiciunt et desperant. Unde suaviter quidem, vi tamen non intermissa, urgeri debent, ut aliqua saltem pietatis et mortificationis exercitia in usum deducant. Cave tamen, ne igni, ubi gliscere videtur, multa ligna simul imponas; alias enim modica pietatis scintilla penitus extinguetur. Tales igitur excitandi quidem, et novis identidem stimulis urgendi sunt; ita tamen, ut congenitæ illorum inertiæ in rebus saltem non graviter præceptis aliquatenus indulgeas.

3 *Sanguinei* generatim leves et inconstantes, animi relaxationibus, deliciis ac vitæ molliori inhiant; faciles sunt ad amorem, ad jungendas amicitias, seque aliorum genio absque difficultate accomodare sciunt; attamen eadem facilitate, ubi amicus recentior se offert, priorem deserunt. Sunt insuper profusi in vanitates, fabulas, res novas; contra a solitudine, ab omni rigore et studio pœnitentiæ summopere abhorrent — Etiam erga hos Confessarius, ne forte in ipso limine terreantur, sese nequaquam austerum vel difficilem, sed potius benignum et amicabilem gerat; virtutem ipsis tanquam plenam solatii et internæ tranquillitatis, imo superatis initiis, omni expectatione faciliorem depingat. Illorum attentio sæpius ad gaudia patriæ cœlestis dirigatur. Tum vero suaviter urgeri debent, ut dimissis vanitatibus, amicitiis et periculosis conversationibus, mores graviores induant, Ss. Sacramenta pie frequentent, historias Sanctorum, aliosque devotos libros legant; demum inducantur, ut voluntarie a rebus etiam licitis sibi temperent, opera quædam pœnitentiæ obeant etc.

4. *Cholerici* impetuosi sunt, proni ad aggrediendas res magnas; ast magna simul arrogantia et ambitione tenentur: unde se resque suas extollere, propriis inniti viribus, aliis contradicere, reliquorum gesta vituperare, et omnis correptionis impatientes esse solent — Ad hanc indolem feliciter edomandam forti manu magnoque labore opus est: ubi vero disciplina sanctiori semel subacta fuit, ad majores in virtute progressus insigniter adaptatur.

Quapropter ut horum *interiora* rite disponantur, oportet eos frequenter considerare, et continuo ob oculos habere humilitatem et mansuetudinem Salvatoris Nostris, ut ex tanto exemplo impatientias suas et animi superbientis pruritum compescere annitantur. Si defectum aliquem commiserint, urgendi sunt, ut non sibi irasci, non consternari, non animum deponere; sed semet humiliare, de propriis viribus diffidere, atque ferventibus precibus ad Deum recurrere assuescant.

Ad *exteriora* quod attinet, inhibeantur, ne extra casum necessitatis de semetipsis unquam sermonem ingerant, vel propriam opinionem mordacius propugnent; discant potius dimisso in rebus adiaphoris sua sententia alienæ acquiescere, atque in loquendo æque ac agendo naturæ impetum refrænare. Antequam gravius negotium ordinatur, viri prudentis consilium adhibeant; opera pœnitentiæ iisdem caute, et cum justo semper moderamine concedantur; et generatim directorem meminisse decet, talibus frænum

Dicimus *per se loquendo;* quia aliquando nedum id sit tutius, imo contingit esse pluribus pœnitentibus periculosius, quia supra modum gravati exterrefiunt totum pondus projiciendo. Idcirco ad prudentiam Confessarii spectabit id attente perpendere.

Quod si non ita pœnitens paratum se sentiat, tunc ad sententias benigniores recurrere debet Confessarius [1]. Sed cum hac advertentia: ut caute inter sententias benigniores distinguantur illæ, quæ licet *speculative* videantur *probabiles;* tamen *in praxi* sunt *valde periculosæ*, et pœnitentem potius inducunt ad peccatum (uti sunt in materia contra sextum quædam opiniones de tactibus et osculis: item aliæ in materia simoniæ atque justitiæ): distinguantur, inquam, ab illis, quæ etiam in praxi vere *probabiles* sunt, et pœnitentem inducunt ad vitandum peccatum.

Primas debet Confessarius aspernari; cum ad peccatum trahant — *Secundas* vero sequi, in quibus nullum periculum est; nam homines ordinarie suavitate magis, quam severitate devinciuntur [2]. En quo sensu benignum potius volumus Confessarium [3].

potius, quam calcar necessarium esse. Quodsi reprehendendi videantur, id ne ferventiori zelo fiat, sed mansuete, suaviter, et cum debita judicii maturitate, ut moderationem, quæ ipsis toties inculcanda venit, ex ipso quoque magistri exemplo discant.

Quia tamen hæc temperamentorum genera in pœnitentibus plerumque mixta inveniuntur, director ita hucusque dictis instet, ut præcipuam semper rationem *qualitatis prædominantis* habeat. Quem in finem sæpe secum revolvat, qualem pœnitens se hucusque exhibuerit, quidquid considerata ipsius indole ad perficiendam ejusdem virtutem præ reliquis opportunum videatur ».

1) Etiam in dubio, an pœnitens sit paratus ad rigidiora, benigne cum ipso agendum est. Ut enim ait Tridentinum sess. 13. c. 1. de R. *sæpe plus erga corrigendos agit benevolentia, quam austeritas; plus exhortatio, quam comminatio; plus charitas, quam potestas.*

2) *V.* Bioet, *Qual sia il governo migliore?* Torino, Marietti. Hunc italice eleganter reddidit P. Bresciani e S. J. — It. v. Opus a Pio VI commeodatum, cui tit. *La lega della Teologia moderna colla filosofia a' danni della Chiesa di G. C. svelata ecc.* Novara, Tip. Miglio 1823, pag. 31. et seqq. — Liguori, *Praxis n.* 114.

3) Ceterum hac in re præstat, ut Confessarii omnes doctrinæ, quam tradit pastoribus animarum Gregorius M., adamussim studeant: *miscenda est lenitas cum severitate; faciendum quod tam ex utroque temperamentum, ut neque multa asperitate exulcerentur subditi, neque nimia benignitate solvantur. Quod juxta Pauli vocem bene illa Tabernaculi Arca significat, in qua cum tabulis virga simul et manna est; quia cum Scripturæ sacræ scientia in boni rectoris pectore si est virga discretionis, sit et manna dulcedinis. Hinc David ait:* virga tua et baculus tuus, ipsa me consolata sunt; *virga enim percutimur et baculo sustinemur: si ergo est districtio virgæ quæ feriat, sit et consolatio baculi quæ sustentet. Sit itaque* amor, *sed non emolliens; sit* rigor, *sed non exasperans; sit* zelus, *sed non immoderate sæviens; sit* pietas, *sed non plusquam expediat parcens.* Ita Reg. past. p. 2. c. 6.

Q. 3. *An debeat Confessarius pœnitentes disponere ad absolutionem?*

R. *Affirmative;* nam Confessarius non est tantum *judex*, ut retineat, sed etiam *medicus*, qui ægroto medicinam suadeat; *pater*, qui filii sui vitam tueri studeat; *minister* Dei, cui veros cultores quoad potest, gignere conetur.

Quare dicimus cum *communi*, Confessarios ex rigorosa officii sui obligatione teneri pœnitentem, quantum valent, disponere, eidem ostendendo deformitatem peccati, valorem divinæ gratiæ, periculum damnationis etc., etiamsi multum temporis in hoc impendere debeant. Audiant omnes Leonem XII, qui hæc notatu digna verba scripserat Encyclica *Charitate Christi* anno 1826: *sistunt se quidem multi Sacramenti pœnitentiæ ministris prorsus imparati; sed persæpe tamen hujusmodi, ex imparatis parati fieri possunt, si modo Sacerdos viscera indutus misericordiæ Christi Jesu*, *qui* non venit vocare justos, sed peccatores, *sciat studiose, patienter et mansuete cum ipsis agere* [1].

Hic notamus, bene posse Confessarium in ipsa confessione peccati gravitatem humaniter aperire pœnitenti, ut sic magis compungatur. Sed fiat caute et non ita frequenter, ne pœnitens terreatur, vel operiatur nimia confusione: quo in casu sub fine expectandum erit [2].

Q. 4. *An Confessarius debeat pœnitentem ignorantem monere?*

R. *Vel* pœnitens obligationes suas ignorat ex ignorantia vincibili et *mortaliter* culpabili. *Vel* ex ignorantia invincibili et inculpabili:

Si 1, Confessarius utique tenetur eum admonere; nam alias nec Sacramento, nec pœnitenti consuleret, cum hic sit plane indispositus. Imo hac in re Confessarii fortes sint oportet [3], ut enim advertit

1) Neque refert, quod alii pœnitentes expectent: nam Confessarii non tenentur, nisi attendere ad bonum pœnitentis sui, de quo rationem Deo sunt reddituri: et satius est, ait Salesius, paucas confessiones audire rite peractas, quam multas male ac sine fructu — *V.* Liguori, *Praxis* § 1. — Salvatori, *Istruzioni.*

2) *V.* Liguori, *Homo Apost Tract.* XXI. *n.* 2..

3) Nec tantum *monere* debet Confessarius pœnitentem de iis, quæ ignorat; sed et eum *corripere* de iis, quæ commisit juxta illud Ritualis R.: *pro peccatorum gravitate, ac pœnitentis conditione opportunas correctiones paterna charitate adhibebit.*

« Il Caetano nella sua Somma V° *Correctio* (audiatur laud. *Rituale Romano illustrato*) è di parere, che l'abuso principale delle confessioni provenga dal tralasciarsi le opportune *riprensioni*, che devono farsi ai colpevoli Pur troppo convien dire, che sia così; e non è egli vero, che per lo più si piglia dal penitente, come si dice, ciò ch' ei vuol dare, e si passa? Se è giorno di *concorso*, si vuole spedire; se sono persone *scelte*, già sanno quello che hanno da fare; se *nobili*, non bisogna contristarli, se *grandi*, sono superiori; se *piccoli*, non capiscono; se *amici*, non si vogliono disgustare; se si *spera*, convien carezzarli; se si *teme*, non è spediente offenderli: e con ciò si dissimula, e sol si fa conto d'aver concorso....

Benedictus XIV Bulla *Apostolica*, Confessarii admonitionis ipsis concionibus efficaciores sunt; cum illæ magis necessitatibus particularibus accommodentur.

Si 2, tunc adhuc obligatio viget correctionis casu, quo fructus speretur; tenetur enim Confessarius bono sui pœnitentis consulere eum removendo etiam a malo materiali, quod cum semper quædam inordinatio sit, ideo corrigendum, si majus malum non timeatur.

Quid (quæres) si ex monitione fructus non speretur? *Communis ac vera* sententia (quam tuentur Anacletus, Antoine, Coninchius, Habert, Lugo, Palaus, Roncalia, Salmanticenses, Sanchez, Sporer, Suarez aliique innumeri contra paucos) docet Confessarium *per se loquendo* tunc posse, imo teneri monitionem omittere, et pœnitentem relinquere in sua bona fide. *Mallem aliquando,* inquit s. Bernardus, *tacuisse et dissimulasse, quod agi perperam deprehendi, quam ad tantam reprehendisse perniciem* 1 — Suffragatur ipsa ratio, quæ clamat de duobus malis minus esse permittendum, ut evitetur majus. Imo in nostro casu non permitteretur malum *formale,* sed *materiale* tantum, quod proprie malum non est, neque Deum offendit 2.

Sed excipitur:

1 Quando omissa monitione, *damnum redundaret in bonum commune;* quia bonum publicum semper præferendum est bono privato. Nec obstat quod hic et nunc inutiliter fieri videatur; nam talis pœnitens, cum videat se a nemine absolvi, speratur fore ut emendetur aliqua vice. — Hinc omnino monendi sunt *principes, gubernatores,*

Io non niego, che in alcuni casi con taluno de' penitenti si possono, anzi si debbono tralasciare le riprensioni, ed i rimproveri... E questi sono tre sorta di penitenti, coi quali non è opportuno valersi di rimproveri secondo quello, che insegnano i teologi, e la pratica de' più santi ed esemplari Confessori: co' penitenti *pusillanimi*, co' penitenti *contriti*, co' penitenti *autorevoli*.

Non si devono rimproverare i *pusillanimi;* perchè il timore non traligni in disperazione, o così non si dia la spinta a chi cade — Non rimproverare i *contriti;* perchè usare severità con chi mostra una compunzione straordinaria è un voler dare l'assalto a chi porta le chiavi in mano, per rendersi a discrezione — Non rimproverare *i più autorevoli;* perchè tal è la riverenza, che devesi al loro grado. Oltre che il gusto della gente illustre è sì delicato, che sdegna i cibi, non che i medicamenti, se non se li vede porgere ben conditi; però torna al confessore di ammonirla con rispetto....

Fuori degli accennati casi convien sempre, ov' è d'uopo, *opportunas correctiones adhibere;* ma però ancora sempre *paterna charitate* ecc. ecc. ».

1) Serm. 42. in Cant.

2) Quamvis autem Confessarius sit doctor; non ideo tamen semper veritatem aperire debet, sed, ut loquitur Angelicus (2. 2. q. 43. a. 7) *secundum congruentiam temporis et personarum.* Quibus verbis respondetur nonnullis qui assertionem nostram dumtaxat extra confessionem admittunt.

episcopi, parochi, confessarii, qui officio suo desunt; nam ignorantia istorum difficulter erit invincibilis. Et si erit, semper damnum afferret communinati, saltem ob scandalum; dum alii facile putant sibi licere, quod vident factitari a superioribus. Hac ratione docet laudatus Pontifex etiam eos esse monendos, qui *Sacramenta frequentant*, ne scilicet alii ab iis pravum sumant exemplum.

2 Quando *pœnitens ipse interroget:* tunc Confessarius debet veritatem patefacere, non plus tamen respondendo quam a pœnitente interrogetur. Nec potest dissimulare; quia cum pœnitens jam inceperit laborare ignorantia vincibili, dissimulatio ista esset erroris approbatio [1].

3 Quando pœnitens, etiamsi in principio non acquiescat, tamen quam *cito monitioni obsecuturus prævideatur*. Verum hoc locum habet casus, quo tacente confessario, peccator in malo obfirmaretur cum scandalo aliorum; aut cum pœnitens in proxima versatur occasione peccatorum, quibus solitus fuit assentiri, ne scilicet in tali discrimine relinquatur. Secus erit expectandum tempus opportunius.

4 Quando pœnitens *ignoret necessaria necessitate medii;* nam iis licet invincibiliter ignoratis, non est absolutionis capax, uti tradit Benedictus XIV Constitutione *Etsi minime* [2].

Quid (dices) *in dubio, an monitio profutura magis sit, an nocitura?* Si non timetur de damno, monitio facienda est; cum tunc nihil mali obstet.

Si vero dubitatur tam de damno quam de fructu, regulariter nobis videtur omittenda correctio; mala enim *formalia* potius evitanda sunt, quam *materialia* [3].

Q. 5. *An Confessarius debeat pœnitentes interrogare?*

R. *Affirmative*, si Confessarius deprehendat pœnitentes non integre

1) « Se alcuna volta (monet Auctor, *Istruzione pei novelli Confessori* n. 91) il Confessore sia ricercato, se una tal cosa è peccato; o se è grave o leggiero, essendo la materia *chiara*, risponda con franchezza si o no, secondo il caso.

Se sara *dubbioso o probabile*, e che il determinarsi sia difficile, potrà dire quel che si dice *pro e contra*; e di poi insinuare quel ch'egli ne giudica.

Ma con gli *scrupolosi e riflessivi* avverta di dire poco, e sol quanto bisogna per risolvere il dubbio; anzi talora sarà prudenza il divertire il discorso, e non dir altro ».

2) *V.* Liguori, *Homo Apost. Tr.* XVI. *n.* 106, *et seqq.* ubi fusius atque accurate doctrina hæc discutitur.

Hoc porro Opus valde commendatur; omnia enim quæ in Morali Theologia disputat auctor, hic continentur licet breviter. Imo accuratiori ordine ac metodo rem digessit, plura ad praxim valde utilia adjecit, atque omnia in pleniori luce collocavit.

3) Idem Concina de correctione fraterna docet in dubio, an ipsa profutura sit an nocitura, eam omitti debere; quia, ait, imprudenter se gereret qui dubius operationi morali manum admoveret.

confiteri [1]: secus neque prudentem sententiam ferre poterit; neque congruentem medicinam præscribere; neque rite Sacramentum ministrare. Hinc ait Rituale Romanum: *si pœnitens numerum, et species, et circumstantias peccatorum explicatu necessarias non expresserit, eum Sacerdos prudenter interroget. Sed caveat, ne curiosis aut inutilibus interrogationibus quemquam detineat: præsertim juniores utriusque sexus, vel alios de eo quod ignorant, prudenter interroget, ne scandalum patiantur, indeque peccare discant.*

Hic notamus ad praxim:

1 *Rustici*, qui putantur non satis examinati, non sunt dimittendi, ut melius se examinent; vix enim paratiores unquam redibunt. Imo a difficultate conscientiæ examinandæ perterriti facile discedent, nec amplius accedent [2]. Unde sic agere Pater Segneri [3] dicit esse *errorem intollerabilem* [4].

2 Nulla est obligatio interrogandi eos, qui videntur jam *satis instructi*, et *diligentes* in peccatis suis dicendis cum propriis circumstantiis; hoc enim inutile esset, ac molestum pœnitentibus [5].

3 Interrogationes *aliæ* ante confessionem sunt faciendæ, ut sunt

1) Ut sunt præcipue *famuli*, *aurigæ*, *muliones*, *satellites*, *caupones* et alii hujus generis, qui vitam solent ducere æternæ salutis negligentem, et rerum divinarum ignorantes, procul a concionibus et Ecclesiis.

« Advertat nihilominus (ait hic s. Alphonsus, *Praxis n.* 20) confessarius, se non teneri tam minute hos interrogare: interroget tantum de peccatis, in quæ faciliter incidere possunt, spectata eorum conditione et capacitate. Imo cum pœnitens, licet rudis, videatur sufficienter esse instructus et diligens in confitendo peccata cum suis circumstantiis juxta statum suum et capacitatem (alio enim modo tenetur se examinare doctus, et alio rudis), tunc Confessarius nihil aliud tenetur interrogare ».

2) « E qui (ait Auctor, *Istruz. pei novelli Confessori n.* 85) non possiamo lasciare di piangere una supina negligenza, detta quale sono forse rei non solo i novelli, ma anco molti de' più vecchi confessori, i quali passano e lasciano passare in silenzio gli obblighi degli stati particolari; e quanto sono esatti nel ricercare, come si dice, i peccati di Carlo, altrettanto trascurano di richiedere quelli di Cesare.... Da questa omissione dannevole de' confessori nasce forse in gran parte il tanto male che si vede nel mondo, mentre si accusano in confessione i furti, gli omicidii, e le lascivie; ma le trascuranze dell' officio e stato proprio nè si dicono dal penitente, nè si ricercano dal confessore ».

3) *Il Confessore Istruito*, cap. 2.

4) Quare sunt interrogandi percurrendo per Decalogi et Ecclesiæ præcepta, per peccata capitalia, per officia proprii status.

Item an periculis se exposuerint, an alios ad peccatum induxerint etc.

5) Non raro tamen necesse est, ut etiam literis excultos interrogemus: imo et vel ipsos Ecclesiasticos, si nempe sint conscientiæ parum meticulosæ, et peccata sua oscitanter, ac sine ullo pietatis sensu confiteantur — Hinc s. Alphonsus, *Praxis nn.* 48 *et seqq.* opportunas suggerit interrogationes Ecclesiasticis, Confessariis, Parochis et ipsis etiam Episcopis faciendas — V. etiam *Rituale Romano illustrato*, opus supralaudatum.

quæ respiciunt tempus ultimæ confessionis, satisfactionis implementum, pœnitentis conditionem etc.; sed istæ paucæ sint, ne pœnitens offendatur. — *Aliæ* in ipsa confessione, ut sunt quæ respiciunt v. g. circumstantias, species ac numerum peccatorum, ne differendo Confessarius iis obliviscatur; sed istæ moderatæ sint, ne confusio generetur. — *Aliæ* demum fiant peracta confessione, uti si v. g. dubitetur aliquid essentiale fuisse omissum; vel an pœnitens sit rite dispositus; sed hoc debito modo fiat, ne dolor forte evanescat [1].

4 Quoad *peccata luxuriæ* magna cautela necessaria est; ne juniores præsertim doceantur ea, quæ salubriter ignorant. Unde si quid prudenter timeatur, melius est tacere ac permittere, ut aliquid integritati materiali desit.

Confessarius interrogabit primum de *cogitationibus*, dein de *desideriis*, postea de *verbis*; in omnibus autem caute semper. Unde si in his pœnitentes videat innocentes, ne progrediatur: sin autem, ultro inquirat de *tactibus*, ac de opere *consummato*. Aliquando tamen cum rudibus ab *externis actibus* incipiendum est, ut deveniatur facilius ad internos. Item juvat interrogare, an a sociis ad turpia fuerint sollicitati, an turpes tactus admiserint etc. [2].

1) Caveat autem semper Confessarius, ne levitatis vel curiositatis suspicionem ingerat.

2) Recolantur Opere supra laud. *art.* IV *nota* 1ª — It. Alasia, *Specimen practicum pœnitentis interrogandi*, *instruendi*, *absolvendi etc.* Comment. De Pœnit. p. 2. c. 4. Sed hic est habenda ratio doctrinæ in toto nostro Opere traditæ.

Ceterum operæ prætium putamus nonnulla innuere circa modum specialem agendi cum *pueris*, *clericis*, *mulieribus generatim*, ac *conjugatis*.

Quoad *pueros* curet Confessarius in principio, ut ex seipsis confiteantur peccata, quorum memores sunt; post ipse interroget, sed caute ac gradatim. Si est dubie dispositus, (ut si in actu confessionis non maneret compositus, manibus jocaretur etc.) tunc absolvatur sub conditione, cum est in periculo mortis, aut in obligatione implendi præceptum paschale. Imo *probabiliter* plures dicunt, quod puer dubie dispositus semper absolvi potest (saltem post duos vel tres menses) sub conditione, ne careat diu gratia Sacramenti — Sed semper curandum, ut puer eliciat actum doloris modo ipsi proprio « Ex. gr.: *Amas ne Deum, qui est Dominus tuus tam magnus et tam bonus, qui te creavit, pro te est mortuus etc.? Hunc Deum tu offendisti. Ipse tibi veniam dare vult; et tu spera, quod propter sanguinem Jesu Christi Filii sui tibi ignoscat. Sed oportet te pœnitere. Quid dicis? pœnitet te nunc eum offendisse etc.? Istis injuriis, quas Deo irrogasti, scis quod infernum meruisti? displicet tibi quod ipsas commisisti? Deus meus, nunquam amplius volo te offendere etc.* — Pœnitentia autem his pueris injungenda levis sit quantum fieri potest; et curandum quod illa ab ipsis quantocius impleatur, alioquin aut eam obliviscentur aut omittent — Curet etiam Confessarius magnopere pueris insinuare devotionem erga Deiparam, utque recitent quotidie rosarium, et ter *Ave* mane et sero, semper hanc precem adjungendo: *Mater mea, libera me a peccato mortali* ». (Liguori, *Praxis* n. 91).

Quoad *Clericos*, hæc habet idem Alphonsus (*Praxis* n. 93): « Si aliquis adolescens

Quid (dices) *si Confessarius certo sciat, aut prudenter suspicetur aliquod peccatum, quod pœnitens malitiose sileat? — Vel* Confessarius peccatum illud novit ex Sacramentali alterius confessione — *Vel* extra confessionem, et ex certa scientia: v. g. si ipse furtum committentem aspexerit vel blasphemantem audierit.

vellet suscipere statum Presbyteri sæcularis, non sit facilis Confessarius ad annuendum, sine longa et probata experientia recti finis et scientiæ vel sufficientis capacitatis. Sacerdotes quidem sæculares habent eamdem, imo majorem obligationem quam religiosi: et contra remanent in eisdem sæculi periculis. Unde ut quis bonus evadat Sacerdos in sæculo (in quo raro, ne dicam rarissime, boni inveniuntur) oportet, quod prius egerit vitam valde exemplarem, remotam a ludis, ab otio, a pravis sociis et deditam orationi et Sacramentorum frequentiæ (sed quis est hic, et laudabimus eum?) Alioquin se ponet in statum quasi certæ damnationis, præsertim si hoc faciat, ut obtemperet parentum fini, qui est res domesticas augere ».

Quoad *mulieres* vult Ligנori (*Praxis* n. 119), ut Confessarius summe cautus sit, ac cum junioribus potius rigidus quam suavis: in actu confessionis non ostendat eas agnoscere; nam periculum esset non faciendi confessionem integram. Ne conjiciat oculos in pœnitentes, dum recedunt e confessario. Et advertat quod ait S. C. Ep. 21 jun. 1620: *Confessarii sine necessitate audire non debent mulierum confessiones post crepusculum vespertinum et ante auroram.* « Deinde (addit s. Alphonsus) Confessarius non adeo mulierum confessionibus sit addictus, ut per hoc homines ad se venientes audire recuset. Oh qualis miseria est cernere tot Confessarios, qui impendunt bonam diei partem in audiendis religiosis aliquibus mulierculis, quas vulgo dicunt *bizocas;* et cum postea vident ad se accedere homines aut fœminas uxoratas, qui sunt pleni angustiis et molestiis, qui ægre domos et negotia sua relinquere potuerunt, dimittunt eos, dicendo: *Habeo aliud quod agam; ite ad alios.* Unde fit ut isti, non invenientes cui sua peccata confiteantur, vivant per tot menses et annos sine Sacramentis et sine Deo. Hoc non est audire confessiones, ut Deo placeamus; sed potius ut genio serviamus. Quare nescio quale meritum apud Deum sint habituri Confessarii illi, qui hoc modo suum ministerium exercent ».

Quoad *conjugatos* notamus cum Bouvier, *Supplem. ad Tract. de matrimonio:*

« 1. Confessarii monere debent sponsos, ante matrimonium, de obligationibus status quem amplectuntur, dicentes v. g.: *multi conjuges falso arbitrantur omnia sibi licita esse, agunt sicut equus et mulus, multa committunt peccata, sæpe graves plagas super se aut super familiam suam accersunt in hac vita, et in æternum miserabiliter pereunt: cave igitur ne sic agas, et ne sanctitatem divini hujus sacramenti commacules. Scito hæc sola conjugibus esse licita, quæ ad habendam prolem necessaria sunt. Nihil amplius nunc tibi dicere volo; si quædam dubia tibi supervenniant, ea mihi vel alteri Confessario prudenti ne omittas aperire.*

Generalia hæc monita ante matrimonii consummationem sufficere nobis videntur; si enim Confessarius plura diceret, juniores sponsos qui caste semper vixerunt, forsitan scandalizaret, eorum phantasiam turbaret, et vehementes carnis stimulos in eis excitaret. Curet ut brevi tempore post matrimonium contractum ad sacrum tribunal redeant, et tunc convenientius eos docebit regulas superius expositas circa obligationem debitum reddendi, circa tempus petitionis et redditionis, circa menstruum, puerperium, graviditatem, etc.; sed semper caute, caste, paucis verbis; imo sæpe tutius est nihil dicere, nisi juxta interrogationem a pœnitente factam.

Si 1, non poterit *specialiter* pœnitentem de peccato illo interrogare sine expressa licentia alterius personæ ob periculum revelationis; vel nisi sint tales interrogationes, quæ communiter fieri solent. Poterit tamen interrogare *generalim*, modo caveat, ne sit nimius in hisce interrogationibus repetendis ob dictum periculum.

Quod si videat obstinate peccatum negari, *alii* dicunt nihilominus absolute dandam esse absolutionem; quia Confessarius non potest uti alterius confessionis notitia. *Alii* dicunt dandam esse quidem, sed sub conditione. *Alii* melius cum Croix, Suarez et Viva etc. sentiunt eam nullimode dandam esse, sed aliquam orationem esse usurpandam ad eam occultandam. Sic enim nec revelatur peccatum alterius, nec pœnitenti injuria fit, nec Sacramentum temere usurpatur; sed justa de causa ejus administratio tegitur.

Si 2, de peccato interrogabit etiam *specialiter*, neque absolutionem impertietur, si neget: sed modo non adsit prudens dubium, an alteri jam fuerit confessus, an justam habeat tacendi causam. Ita Concina, Layman, Lugo, Suarez aliique passim [1].

§ IV. — *De Confessarii fidelitate, seu de* Sigillo Sacramentali

En munus illud gravissimum, quo Confessarius obstringitur omni fidelitate curare, ne quid minimum manifestet confessionis.

Q. 1. *Quo jure oritur obligatio sigilli Sacramentalis?*

R. Oritur sigilli obligatio jure *naturali, divino,* et *ecclesiastico:*

1 *Jure naturali:* hoc nempe jure tenetur quilibet servare famam proximi, non prodere secretum sibi commissum vel alteri promissum, et mendacium non proferre. At qui peccata in confessione audita revelaret, famam proximi læderet; frangeret religionem secreti tam promissi pœnitenti, quam sibi ab eodem commissi; ac mentiretur pandens ut homo quod scivit ut Deus, id est uti Christi minister.

2 Experientia constat multos conjugatos peccata in usu conjugii admissa non declarare, nisi interrogentur. Confessarius autem eos sic interrogare potest circa ea, quæ inter conjuges permittuntur: *Habesne aliquid contra conscientiam tuam?* si dicat se nihil habere, et satis instructus ac timoratus appareat, non necesse erit ulterius progredi. Si vero sit rudis aut sinceritas ejus suspecta videatur, insistere debet Confessarius; inquiret an debitum comparti suæ denegaverit: si has voces non intelligeret, dicere posset Confessarius: *denegastine actum, quæ fit ad prolem habendam?* Si respondeat se denegasse, sciendum est ob quam rationem: et tunc judicabitur ex dictis, an peccatum sit mortale, veniale, vel nullum.

3 Generatim exquiret, an alia fecerit inhonesta contra sanctitatem matrimonii. Si pœnitens fateatur se aliquid fecisse, expedit ut ipse dicat quid fecerit, ne forte doceatur quod ignorat; nec statim ac leviter arguendus erit de peccato mortali ».

1) *V.* Liguori, *Homo Ap. Tr.* XVI. *n.* 120.

2 *Jure divino;* quia confessio (quæ utique est *juris divini*) sine secreto esset nimis odiosa, et proinde moraliter impossibilis. Qui autem præcipit finem, censetur etiam præcipere illa, sine quibus finis ille servari non posset [1].

3 *Jure ecclesiastico;* nam in Concilio Lateranensi sub Innocentio III deponi jubetur Sacerdos, si peccata in Confessione audita manifestaverit: *qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum præsumpserit revelare,* ajunt Patres Concilii, *non solum a Sacerdotali officio deponendum decernimus; verum etiam ad agendam pœnitentiam perpetuam in secretum Monasterium detrudendum.*

Ex quo patet obligationem sigilli:

1 Esse strictissimam in omni casu et obligare, *licet* ex non usu *majus damnum pœnitenti sequatur,* ex decreto S. C. dato anno 1682 de mandato Innocentii XI; *licet* manifestatio ad gubernationem exteriorem deserviret, quin ullo modo pœnitens advertat, ex decreto Clementis VIII anno 1594; *licet* agatur de unius venialis revelatione; *licet* aliter integra confessio fieri non possit; *licet* periclitaretur totius regni salus. Nam una semper ac suprema ratio urget, periculum videlicet homines a confessione retrahendi.

2 Eandem vigere etiam post mortem pœnitentis; nam quilibet etiam post mortem vult ab hominibus bene haberi.

3 Ejus violationem secum importare triplicem malitiam, *sacrilegii,* quia est contra Sacramentum, et hoc semper est grave; *infidelitatis gravis* contra onerosam promissionem servandi secretum, quæ intercedit ex parte pœnitentis quantumvis tacita; demum *detractionis,* si peccatum non sit publicum.

Q. 2. *Ex qua confessione oritur obligatio sigilli Sacramentalis?*

R. Obligatio sigilli oritur *ex omni* et *sola* confessione Sacramentali, quæ nempe dirigitur ad obtinendam peccatorum remissionem in Sacramento, et virtute clavium: etiamsi non sequatur absolutio sive ex *parte pœnitentis,* quia est indispositus; sive ex *parte Confessarii,* quia caret debita jurisdictione et approbatione. Est commune ac certum cum d. Thoma [2].

1) Revera Christus confessionem secretam instituit soli Sacerdoti ministro suo faciendam; ita ut pœnitens nec per interpretem confiteri teneatur, si aliter non possit. Ergo Sacerdos peccat contra institutionem hujus Sacramenti, si peccata sic audita alteri manifestat.

Deinde ss. Patres cum pœnitentes hortantur ad confessionem, dicere solent eos soli Deo confiteri; ergo sicut Deus numquam peccata pœnitentium paudit, ita neque Sacerdos pandere debet.

2) In 4. D. 21. q. 31. a. 1.

Imo licet quis Conscientiam confessario aperiat sine intentione absolutionem recipiendi, sed tantum vel ut consilium petat, vel etiam ut superioris mandato satisfaciat; jus tamen sigilli sacramentalis acquirit, quia confessionem facit saltem inchoative sacramentalem.

E contra si quis ficte confessionem egeret, eamque dirigeret vel ad furandum vel ad Sacerdotem illudendum aut seducendum; cum ne inchoative quidem sacramentaliter confiteretur, hoc jus non acquireret, etsi adhuc ex prudentiæ lege tacendum esset.

Quid (dices) *si peccatorum confessio contigerit penes laicum?* Si pœnitens cum uti laicum agnovit, confessio proprie Sacramentalis non esset ex parte neque pœnitentis neque audientis, ideoque nulla inde oriri potest sigilli obligatio; cum non sit in potestate alicujus facere Sacramentale, quod ex natura sua tale non est.

Si vero pœnitens cum non agnovit ut talem, tunc cum confessio ex parte illius Sacramentalis sit, ideo oritur sigillum.

Quid vero (quæres) *in dubio, utrum pœnitens aliquid in Confessione dixerit in ordine ad absolutionem, an non?* Adhuc Confessarius tenetur ad sigillum; etenim si res aliter se haberet, Confessio redderetur valde odiosa, cum complura peccata aliorum in Confessione audita possent impune manifestari ob defectum memoriæ, et hallucinationem Confessarii.

Q. 3. *Quænam cadunt sub sigillo sacramentali?* [1]

R. Generale principium est, cadere sub sigillo ea omnia, quæ cognoscuntur per Confessionem, et quorum revelatio potest Confessionem ipsam reddere odiosam. Hujus generis sunt:

1 *Peccata omnia* pœnitentis tam mortalia quam venialia, tam futura quam præterita, modo in confessione vere Sacramentali deposita sint. Ideo frangeret sigillum, et peccaret *mortaliter* Confessarius, qui sive directe sive indirecte aperiret aliquod Titii peccatum etiam veniale in *particulari;* cum materia sigilli parvitatem minime admittat. Dicimus in *particulari*, nam secus esset, prout dicunt Layman, Lugo, Salmanticenses, Sporer et Suarez, si diceret tantum pœnitentem sibi esse confessum unum veniale; quia quisquis ad confessionem accedens censetur habere materiam sufficientem [2].

2 *Peccatorum circumstantiæ*, quas pœnitentes interest taceri, etiamsi dictæ sint post absolutionem.

1) *V.* Lignori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 640 *et seqq.*

2) Hoc tamen adhuc negant alii; quia ille potuisset confiteri jam remissa, vel tantum ad petendum consilium. Qua ratione patet neque levissimam pœnitentiam posse sine violatione sigilli aperiri.

3 *Peccatorum objecta,* v. g. siquis se confiteatur matrem suam odisse, quia adulterium commisit, quia fratrem noluit de furto corrigere. Adulterium illud et furtum cadunt sub sigillo.

4 *Peccata complicis* sive prudenter sive imprudenter manifestata: una ac suprema ratio semper est, quod secus redderetur odiosa confessio Sacramentalis.

5 *Pœnitentia imposita,* nisi sit minima, ea scilicet quæ plerumque solet imponi pro veniali levissimo [1].

6 Denique *defectus* tam *naturales,* quam *morales:* ac cetera omnia, quæ, attenta sæculi nequitia, pœnitentem irrisionibus exponunt atque fideles a Sacramento avertere possunt.

Q. 4. *Quinam tenentur ad sigillum sacramentale?*

R. Ad sigillum tenentur omnes illi, ad quos pervenerit quomodocumque notitia Confessionis Sacramentalis. Qui nempe vel mediate vel immediate, licite vel illicite ex tali confessione notitiam habent rei sub sigillo cadentis; secus semper redderetur confessio odiosa.

Tales autem sunt:

1 Non tantum *Confessarius,* qui peccata pœnitentis audit; sed etiam *Superior,* cui se sistit absolutus a reservato, vel a quo petitur licentia a reservato absolvendi — Item *interpres,* ut docent *probabilius* contra aliquos, qui censent hunc teneri quidem ad sigillum arctissimum, sed non ad Sacramentale.

2 Ille, qui *casu* aliquid audit, licet inculpate, nisi pœnitens ipse ad majorem sui confusionem velit publice confiteri — Item quibus aliquid *sacrilege* revelatum est, qui de hoc neque possunt inter se verba facere — Item *laicus,* qui pro Sacerdote a pœnitente habitus sit. Ita *communiter.*

3 *Doctor* vel alius, qui cum venia pœnitentis consulitur, saltem in sententia *communiori* et *probabiliori,* quam expresse docet d. Thomas [2]. Ratio est quia eadem Sacramenti institutio exigit, ut remaneat sigilli obligatio unicuique, ad quem pervenit notitia peccati confessionis causa; alias ipsa semper redderetur odiosa.

4 Qui alicujus confessionem *scripsit.* Non tamen (ut *probabilius* ac *communissime* docent Elbel, Layman, Sotus, Suarez et Viva etc.) ad sigillum tenetur qui chartam legit, ubi pœnitens scripsit peccata, quamvis eam manifestando gravissime peccet proximum infamando. Nam sigillum non contrahitur in præparatione ad confessionem; sed

1) Hoc tamen alii negant, ut supra dictum est.

2) In 4. D. 21. q. 3. a. 1. q. 3; et a. 2. ad 4.

tantum in ipsa confessione actuali, aut proxime jam inchoata, ut docent omnes cum d. Thoma [1].

Excipe, si *talis scriptura* actu legatur, quo quis per eam confitetur Confessario præsenti; quia tunc revera legens habet notitiam Confessionis ex Confessione ipsa — Idem dicendum si scriptura esset jam consignata Sacerdoti, ut eam legat pro Confessione: vel si postea in confessionali relicta esset — Item si esset epistola ad Superiorem scripta pro obtinenda facultate reservatorum [2].

Pœnitens autem *probabilius* non tenetur, nisi *secreto naturali* relate ad res in Confessione sibi dictas a Confessario, si nempe earum revelatio possit quoquomodo Confessario irrisiones, aut damnum quodcumque afferre. Sigillum enim Sacramentale inductum est in favorem pœnitentium, non autem confessariorum.

Q. 5. *An Confessario liceat aliquando uti scientia Confessionis?*

R. Confessario tunc tantum licet uti scientia Confessionis, quando adest licentia pœnitentis. Rationem affert Angelicus inquiens: *potest pœnitens facere ut illud, quod sciebat Sacerdos ut Deus, sciat etiam ut homo; quod facit dum eum licentiat ad dicendum: et ideo si dicat, non frangit sigillum* [3].

Hinc fatentur omnes Confessario nefas esse extra Confessionem loqui etiam cum ipso pœnitente, *nisi id occurrat statim post absolutionem, sine prævia ejusdem licentia;* quia id semper redderet Confessionem odiosam et pœnitenti ruborem afferret.

Diximus 1 *nisi id occurrat statim post absolutionem*, et antequam pœnitens discedat. Tunc Confessarius adhuc potest loqui de Confessione; quia licet Sacramentum sit completum, tamen judicium adhuc moraliter perseverat.

Diximus 2 *sine prævia ejus licentia;* sigillum enim cum sit in favorem pœnitentis inductum, ipsius est illi cedere. Hæc tamen licentia esse debet *formalis, expressa* vel *quasi-expressa, libera, spontanea, constans*, et *non revocata;* nam agitur de re admodum odiosa, in qua non ita facile licentia dari solet.

Quare pro praxi dicimus hac in re non licere eas opiniones sequi, quæ etsi sint probabiles, non est tamen certum, quod ex earum usu nullum sit pœnitenti gravamen obventurum. Proximus enim jus certum possidet, ne occasione suæ Confessionis aliquod patiatur onus.

Sed (quæres) *hæc licentia estne etiam necessaria ad hoc, ut*

1) Quæ ratio probat neque sigillo teneri illum, quem pœnitens consulit de confessione, quam alii facere intendit. Tenetur tamen iste naturali secreto, ut patet.

2) *V.* Liguori, *Homo Apost. Tr.* XVI. *nn.* 148 *et seqq.*

3) Loc. cit. a. 2.

Confessarius in actu Confessionis loqui possit cum ipso in Confessione de culpis, quas in aliis Confessionibus ab eodem audivit? Negat sententia *communissima* et *verior;* et sane ad munus judicis ac medici, quo fulcitur Confessarius, omnino pertinet recolere peccata Confessionum præcedentium ad pœnitentem ipsum melius corrigendum. Discreta tamen sit hæc confessarii locutio circa præterita pœnitentis, ne scilicet ipsum offendat.

Poteritne (addes) *Confessarius aliquando in sui utilitatem notitia Confessionis uti sine licentia? Commune* est cum Concina posse Confessarium uti notitia Confessionis ad se cautiorem reddendum in re familiari, ad socordiam suam excutiendam, ad diligentius invigilandum super gregem suum, ad mores proprios reformandos.

Sed si hæc concurrant: — 1 ut nulla detur suspicio peccati auditi in confessione; — 2 nullum gravamen pœnitenti sit obventurum; — 3 nullum odium, nec irreverentiæ periculum Sacramento immineat [1].

Cum tamen conditiones cohonestantes non facile simul et conjunctim haberi queant, nemini idcirco dubium est, quominus in omni casu Confessarius procedere debeat cautela quammaxima, et potius in sigilli favorem quæstiones resolvere.

Q. 6. *Quomodo violari potest sigillum Sacramentale?*

R. Dupliciter violatur sigillum Sacramentale: *directe* et *indirecte:*

Directe, si expresse reveletur aliquid cognitum ex sola Confessione — *Indirecte,* si quid fiat vel dicatur, ex quo quis cognoscere vel suspicari possit peccatum pœnitentis, aut aliquem ejus vel aliorum defectum, aut quævis per Confessionem cognita, ex quibus pœnitenti vel aliis pudor, molestia, dedecus, damnum aut gravamen quodcumque evenire possit, etsi audiens hæc sciat aliunde. His enim omnibus confessio redditur odiosa.

Hinc recte monent non licere Confessario dicere etiam *in genere* peccata audita, quamvis nullo modo indicentur neque personæ, neque loca, neque aliæ circumstantiæ, ex quibus audientes possint ne leviter quidem suspicari de iis, qui illa commiserint.

1) Hinc dicunt Anersa, Lugo, Tamburini, quod hisce intervenientibus, Confessarius sciens pollutam Ecclesiam, potest, imo et debet abstinere a celebrando.

Hinc etiam ajunt, quod potest Confessarius sibi cavere ab aliquo damno sub aliquo prætextu, si ex confessione cognoscit sibi parari insidias in vita ac bonis. Si tamen nullimode possit ex Confessarii ipsius actionibus argumentum sumi, quod tali notitia utatur, nec sit gravamen pœnitentis.

Hinc pariter poterit Confessarius vitare pœnitentem, qui ei minatur mortem ob juste denegatam absolutionem, si nulla de hoc aliis suspicio detur. Nam illæ minæ non sunt confessio, aut peccata narrata in confessione.

Hinc imprudentem se præbet Confessarius, qui peccata in specie nominans dicit: *hæc ego audivi olim in confessionibus;* etsi enim sigillum non violetur, laici tamen scandalizantur. Imo quandoque periculum etiam est, ne ex circumstantiis intervenientibus (ut aliquando probavit eventus non sine ingenti animarum detrimento, ac fidelium scandalo) vera succedat violatio [1].

Sed (quæres) *an violet sigillum qui aperit peccata alicujus loci?* *Communissima* sententia cum Concina, Layman, Lugo, Palao, Suarez, Viva aliisque sic *merito* distinguit: *vel* oppidum est parvum; *vel* est amplum, et crimina sunt publica [2].

Si 1, peccata pandens violat sigillum. Nam licet personam non manifestet; cum tamen revelatio redundet in infamiam totius communitatis, redundat etiam in gravamen pœnitentis, qui illius communitatis est membrum: et ideo ex tali revelatione redditur odiosa confessio.

Si 2, sigillum non violatur; cum peccata jam omnibus aliunde sint nota. Sic jure permittitur concionatoribus contra eadem publice insurgere, dummodo non dicant se ea scire ex confessionibus, nec descendant ad circumstantias particulares [3].

Q. 7. *Quid Confessarius agere debet, si rogetur de peccato audito?*

R. Confessarius rogatus de peccato audito respondere debebit:

1 *Indirecte* objurgando interrogantem his vel similibus: *quænam interrogatio est, quam facis? miror vehementer te sic me alloqui!* [4]

2 Poterit etiam respondere *directe*, et dicere *absolute* et cum juramento, se nescire. Rationem affert Angelicus: [5] *homo non adducitur*

1) Id expresse prohibuit Concilium Lateranense in Can. *Omnis*, unum dumtaxat excipiens casum, in quo consilium petatur. Sed etiam in hac petitione omittendæ sunt circumstantiæ loci, temporis et personarum, quo magis fieri possit; ne ulla scilicet unquam suspicio oriatur — *V.* B. Leonardo, *Discorso mistico morale etc.*

2) « Dubium restat, quandonam oppidum dicatur parvum, et quandonam magnum. Ego sic dicerem, sicut aliorum etiam cœpi consilium, ut dici possit *hic regnat v. g. blasphemia*, requireretur ut oppidum constaret saltem tribus millibus personis circiter, sed minus si tantum diceretur: *hic committuntur multa peccata gravia*, quin nominentur in specie. Ut nominetur autem aliquod peccatum afferens infamiam (quod tamen esset etiam publicum), meo judicio requiritur, ut oppidum sit valde populo frequens, v. g. sex aut septem millibus animarum. Si concionator vero haberet notitiam peccatorum extra confessionem, potest majore libertate loqui; sed pariter cautione utendum est, ne suspicionem revelationis ingerat illis, qui ei confessi sunt ». Ita Liguori, *Homo Apost. Tract.* XVI. *n.* 158.

3) Cap. si Sacerd. *de off. jud. ord.* Ita etiam licet Confessario alicujus communitatis concionando loqui in communi de defectibus, quæ communiter in communitatibus committi solent, aut possunt.

4) Nec tunc debet tacere; nam silentium eo in casu non levem ingeneraret suspicionem contra pœnitentem.

5) In 4. D. 21. q. 3. a. 1.

in testimonium, nisi ut homo; ideo potest jurare se nescire quod scit tantum ut Deus [1].

Quid (quæres) *si confessarius interrogetur, an dederit absolutionem?* Respondere potest: *functus sum officio meo.* Vel erit melius huic ac similibus interrogationibus dicere exprobando: *suntne interrogationes faciendæ?* ut sic omnem suspicionem auferat denegatæ absolutionis — Quod tenet, etsi agatur de publico peccatore.

Quid (dices) *si confessarius requiratur de schedula confessionis a studiosis, aulicis etc., poteritne eam exhibere etiam non absolutis?* En verba s. Alphonsi: « diversæ adsunt sententiæ; sed *communior* et « *probabilior* cum Layman, Roncalia, Croix, Sporer, Elbel, Holzman etc. contra Bonacinam et Lugo, ita distinguit:

« Si schedula loquitur de sola confessione, illa non debet negari; « quia si negaretur, ex *una parte* revelaretur pœnitentis indispositio, « ex *alia* si concederetur, non jam testificaretur absolutio data, sed « tantum confessio facta, quæ jam revera facta est [2].

« Secus autem, si confessarius deberet scribere schedulam, quod « pœnitens sit absolutus; quia tunc non obstat sigillum, cum menda- « cium juxta omnes sit intrinsece malum, et in nullo casu dicendum « sit. Attamen si schedulæ essent jam impressæ, et ibi assereretur jam « absolutio data (quod a Prælatis permitti nunquam deberet), tunc « mihi videtur *probabile* cum aliis quos consului, licite posse eam « præberi etiam non absolutis, saltem cum palam eam petunt. Quia « tunc confessarius nec dicit nec scribit aliquod mendacium, sed tan- « tum facit illam actionem præbendi schedulam, quam ceteroquin « negare non potest, quin ipsam pœnitentis indispositonem mani- « festet [3] ».

Quid tandem (inquies) *si Confessarius actu quo Missam celebrat, interrogetur a serviente, utrum hostiam ponere debeat pro communione pœnitentis vix antea confessi, quem Confessarius bene meminit dimisisse inabsolutum?* — Ad declinandum quodcumque revelationis periculum respondere debet: *interroga ipsum, an velit communicare.* Hoc semper in omni casu observandum est; quia etiam pro absoluto casus esse potest, cur nolit sumere Eucharistiam.

1) Hoc autem tenet, etiamsi rogetur tanquam Dei minister, prout dicunt Croix, Layman, Suarez, et Vasquez: imo etiamsi requiratur ad respondendum sine æquivocatione. Nam in *primo* casu semper verum est Confessarium nescire ullo modo peccatum scientia, qua possit uti ad respondendum; in *secundo* semper respondet sine æquivocatione, nempe sine illo æquivoco, quod possit licite omitti.

2) *V.* Benedictus XIV, *Notificazione* XLI. 3) *Homo Apost. Tract.* XVI. *n.* 162.

Corollarium — De electione *Confessarii*

Q. 1. *Quid notandum circa electionem Confessarii?*

R. Si sermo sit de Confessarii electione ad simplicem confessionem et sacramentalem absolutionem valide habendam, quilibet approbatus eligi poterit; cum id satis sit ad jurisdictionem exercendam valide.

Verum si agatur de eligendo Confessario, qui simul *Directoris munus* exerceat, et animam ducat in difficili, sed valde pretiosa via devotionis, tunc omni studio ac sollicitudine opus est; agitur enim de ea re, in qua non erratur sine periculo æternæ salutis [1].

Unde hæc præ oculis habenda sunt:

1 Maxime curandum esse pœnitenti, ut *unum eligat inter mille*, prout ait P. Avila: imo *unum inter decem millia*, prout dicit Salesius.

2 In tali electione præ oculis habendas esse *doctrinam, pietatem* ac *experientiam*. Siquidem in doctrina veritas, in pietate profectus, in experientia securitas.

3 Ubi agatur de prælatione facienda eam concedendam esse *experto;* experientia enim est rerum magistra. Inter doctum vero et pium, concedendam esse *docto;* pietas enim suppleri potest a pœnitente, non item doctrina, nisi agatur de mediocriter docto: quo in casu præferendus est pius ob deceptionis periculum.

4 Directorem semel electum non ita facile esse mutandum; secus enim agere inconstantiæ signum esset, atque superbiæ [2].

Q. 2. *An in directione spirituali permittendum sit, ut etiam aliorum consilium pœnitens possit quærere?*

R. Beatus Joannes a Cruce appellat *tyrannum* Confessarium, qui licentiam alios confessarios consulendi denegat pœnitentibus; cum hæc et aliquando utilis et aliquando necessaria sit.

Imo aliquando præstat, ut confessarius ipse pœnitentes suos excitet ad consilium aliorum expostulandum, ut sic *vel* dubia, si quæ sint, omnino tollantur; *vel* in suscepta devotionis methodo fiant firmiores; *vel* saltem illius æquitatem, et intentionis rectitudinem videant [3].

1) « Equidem (ad rem Stapf, § 518) *unus est magister noster, nos autem omnes fratres sumus, et Spiritus ipse adjuvat infirmitatem nostram* (Matt. 23, 8; et Rom. 8, 26); attamen Deus res nostras ita disposuit, ut ipse quidem, ast per idoneos ministros nos dirigat. Hinc etiamsi Christus Saulo immediate spectandum se dederit; ipsum tamen ad Ananiam misit: *vade,* inquit, *ad Ananiam, et ibi dicetur tibi quid te oporteat facere* (Act. 9, 6.) ».

2) *V.* Sales *Filotea*, *c.* 4 — Castelvetere, *Direttorio p.* 2. *c.* 1. *ecc.*

3) *V.* Castelvetere, *loc. cit. c.* 13.

Quod *monitum* maxime curare debent Parochi, qui in locis remotis atque campestribus morantur. Non pauci enim suorum Parochianorum erubescunt ipsis certa graviora peccata aperire; cumque aliunde non eis sit facilis occasio alium Confessarium inveniendi, ideo Parocho confitentur quidem, sed sacrilege, ea scilicet peccata reticentes [1]. Præstat ergo, ut interdum Confessarium ignotum accersant, atque curent ut omnes ad eum libere accedant, caute etiam matribus insinuando, ut hac de re omnem filiis suis libertatem linquant.

Iste autem extraordinarius Confessarius pœnitentes, de quibus justa potest esse suspicio (uti sunt rudes, mulieres, pueri) paterne interroget, utrum nempe anteactæ vitæ scrupulum habeant, eos animando ad omnia aperienda. Hac enim agendi ratione, solent liberari plures animæ a sacrilegiis [2].

Articulus V. — DE DEFECTIBUS A CONFESSARIO CORRIGENDIS

Defectus hujusmodi *vel* sunt circa valorem Sacramenti, *vel* circa integritatem confessionis; *vel* circa restitutionis obligationem.

Q. 1. *Quid de Confessario, si erravit circa valorem Sacramenti?*

R. Distinguendum est: *vel* erravit sine culpa, *vel* cum culpa:

Si 1, conveniunt omnes Confessarium non teneri cum gravi incommodo honoris aut famæ pœnitentem admonere de defectu commisso. Nam cum ipse non sit in culpa ratione administrationis sacramenti, non tenetur ad monendum, nisi generali lege charitatis; sed charitas non obligat cum gravi incommodo.

Excipe — 1 si pœnitens esset in periculo mortis, vel in gravi periculo non amplius se confitendi: tunc enim omni modo salus æterna proximi curanda est; — 2 si Confessarius sit Parochus: cum enim iste ex justitia teneatur curam gerere animarum suarum, videtur etiam ex justitia teneri ad reparandum grave damnum spirituale a se ipso iisdem etiam sine sua culpa illatum.

Si 2, non desunt qui adhuc Confessarium liberant ab onere defectum suum emendandi. Nos tamen dicimus cum Sporer, Viva aliisque eundem tunc teneri, et quidem sub *levi*, si illius culpa levis sit: sub *gravi*, si defecerit graviter. Quamvis enim Confessarius in hypothesi onus audiendi confessiones susceperit ex charitate; postquam tamen

1) Hoc monitum omnes etiam aliarum communitatum superiores curare debent: sic ut neque nimia facilitate latior peccatorum via aperiatur, neque nimia difficultate sacrilegiorum detur occasio.

2) Liguori, *Praxis*, *nn.* 178 *et* 201.

audivit, tenetur *ex officio*, vel ex *quasi-contractu* cum pœnitente inito rite eidem ministrare Sacramentum.

Si ergo Confessarius Pœnitentiam invalide administravit sua culpa, tenetur pro modo culpæ, *petita licentia* ac *generatim loquendo*, de errore pœnitentem admonere.

Dicimus 1 *petita licentia*, ne legem sigilli violet: quod quidem sine licentia nunquam licet; — 2 *generatim loquendo*, nam si ex monitione gravis prævideretur offensio in pœnitente futura, *probabilius* tunc Confessarius non tenetur monitionem facere: imo debet eam omittere, ne sigillum quomodocumque lædatur [1].

Q. 2. *Quid si Confessarius erraverit circa integritatem confessionis?*

R. Si Confessarius in hoc erravit, quod *negative* se habuit, id est neglexit interrogare de speciebus et numero peccatorum, non tenetur errorem reparare, nisi intra ipsam confessionem. Sane obligatio faciendi confessionem integram afficit *directe* pœnitentem, non vero Confessarium, qui licet in confessione teneatur interrogare de speciebus et numero peccatorum, ut efformet judicium rectum de statu causæ; finito tamen judicio, cessat in eo omnis hujusmodi obligatio.

Si vero in hoc erravit, quod *positive* pœnitentem induxit, ne species et numerum explicaret, casu quo id fecerit *mala fide*, tenetur errorem reparare etiam extra confessionem, sed prævia pœnitentis licentia; ac modo sine gravi suo damno et scandalo ceterorum id fieri possit. Sicuti enim damnum grave excusat pœnitentem ab integritate confessionis, ita etiam excusare debet Confessarium.

Si vero id fecerit *fide bona*, aut si levis tantum omissionis sit reus, non tenebitur monere extra confessionem, et multo minor causa valebit ad eum excusandum; est enim hæc obligatio onus grave.

Q. 3. *Quid si Confessarius erravit circa restitutionis obligationem?*

R. *Vel* Confessarius in hoc erravit, quod de restitutionis obligatione pœnitentem non monuerit. *Vel* in hoc erravit, quod *positive* restitutionem impediverit, pœnitentem nempe absolute deobligando:

Si Confessarius in hoc erravit, quod de restitutionis obligatione cum pœnitente siluerit, videndum erit an *inculpabiliter* id egerit, an vero id egerit *culpabiliter*.

Si 1, non tenetur cum gravi incommodo pœnitentem monere, quia non est in culpa. Tenebitur tamen cum incommodo aliquali, quia

1) Item gravissimis Theologis videtur *probabile* nullam obligationem adesse, si pœnitens *vel* jam alteri se iterum confessus sit, cum tunc *certo moraliter* præsumatur justificatus; *vel* Eucharistiam susceperit, nam ex d. Thoma Eucharistia cum attritione et bona fide suscepta *primam gratiam* confert *per accidens*.

charitas obligat quemcumque ad reparandum grave damnum proximi sui, si cum levi incommodo potest.

Si 2, patet Confessarium ad monitionem teneri pro culpæ gravitate.

Quid si hæc monitio omittatur? Hac monitione omissa, alii docent ad restitutionem teneri Confessarium Parochum, non alium; nam *ille* quidem, non vero *iste* obligatur *ex officio proprio* impedire, quominus subditi sui damnum aliis inferant. Nos tamen cum *sententia communissima* (quam tuentur Cabassutius, Concina, Croix, Sanchez et Suarez) dicimus etiam in hoc casu Confessarium, sive delegatus et simplex sit, sive Parochus, ad restitutionem minime teneri. Nam Confessarius delegatus et simplex ratione officii sui non tenetur aliud cavere, nisi damnum pœnitentis; Parochus vero, cum sit constitutus pro bono spirituali subditorum suorum, tenetur quidem ex munere suo impedire damna ipsorum spiritualia; non autem temporalia aliorum [1].

Si vero in hoc erravit, quod a restitutione pœnitentem deobligaverit (vel etiam obligaverit, cum non esset obstrictus), tunc *si ita se gessit cum sua culpa gravi*, omnes dicunt Confessarium teneri ad monitionem pœnitenti faciendam etiam cum gravi incommodo, *vel* intra confessionem, si brevi pœnitens sit rediturus; *vel* extra confessionem (petita venia) si non redeat. Alias (si id non agat: vel si agat tardius id est posquam pœnitens factus sit impotens ad restitutionem) restituere tenebitur ipse admonitus, in hypotesi nempe, qua pœnitens si fuisset prius admonitus, restituisset. Sane in hoc casu Confessarius injusto suo consilio fuisset causa *immediata*, *actualis*, *efficax*, et *directa* damni proximo illati.

Si vero ita *se gessit absque sua culpa gravi*, tenebitur eum monere cum incommodo tantum levi; quia charitas obligat quidem ad reparandum grave damnum proximi, sed quando potest sine incommodo respective gravi [2].

Scholium — *De Confessario ad turpia sollicitante*

Q. 1. *Quid hic intelligitur nomine sollicitationis?*

R. Sollicitationis vocabulo nihil aliud hic intelligitur, *quam provocatio ad res venereas facta a Confessario sub datis clausulis.*

1) Adde, quod ad inducendam in aliquo obligationem restitutioni requiritur positivus influxus in damnum aliorum, sive Confessarius sit delegatus et simplex, sive sit Parochus; et etiamsi eorum silentium; de quo agitur, culpabile sit.

Verum est quidem, quod aliquando etiam non manifestans de restitutione tenetur, sed hic non est casus; quia Confessarius nulla speciali justitiæ lege adstringitur erga extraneum, ut teneatur curare hac manifestatione illius bonum.

2) Quod si confessarius leve incommodum culpabiliter vitet et suæ obbligationi non faciat satis, *communius* et *verius* docent tunc ipsum sub gravi de restitutione teneri.

Infandum scelus est, quo Confessarius et gravem Sacramento injuriam irrogat eo abutens ad rem adeo turpem, et lethale pœnitenti infert damnum, ei pro medicina venenum porrigens.

Imo recte advertit Elbel, Parochum in hoc delinquentem contra justitiam specialiter peccare; cum ex justitia vi officii sui graviter teneatur oves suas verbo et exemplo pascere [1].

Habemus hic quatuor Constitutiones Summorum Pontificum:

1ª est Pauli IV; 2ª Pii IV; 3ª Gregorii XV; 4ª Benedicti XIV, quæ ultima incipit *Sacramentum Pœnitentiæ*, quæque confirmat omnes Constitutiones omniaque Decreta hac de re, mandans *omnibus Inquisitoribus et locorum universi orbis Ordinariis*, ut inquirant et procedant contra omnes Sacerdotes (tanquam contra *suspectos de hæresi*) cujuscumque dignitatis sint, conditionis et præeminentiæ, si suos pœnitentes ad turpia sollicitare vel provocare tentaverint, aut cum eis illicitos et inhonestos sermones, sive tractatus habuerint [2].

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 3. *n.* 451.

2) Bulla Gregorii XV an. 1622 præcipit esse denuntiandos « *omnes Sacerdotes tam sæculares quam regulares, qui personas quæcumque illæ sint, ab inhonesta inter se, sive cum aliis quomodolibet in actu sacramentalis confessionis, sive ante sive post immediate, seu occasione vel prætextu confessionis, etiam confessione non secuta, sive extra occasionem confessionis in confessario, aut in loco quocumque, ubi confessiones audiuntur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire, sollicitare vel provocare tentaverint, aut eum eis illicitos et inhonestos sermones, sive tractatus habuerint* ».

Bulla autem Benedicti XIV an. 1741 habet. « *Meminerint omnes et singuli Sacerdotes ad confessiones audiendas constituti teneri se, ac obligari suos pœnitentes, quos noverint fuisse ab aliis, ut supra sollicitatos, sedulo monere juxta occurrentium casuum circumstantias de obligatione denunciandi locorum Ordinariis personam, quæ sollicitationem commiserit, etiamsi Sacerdos sit qui jurisdictione ad absolutionem valide impertiendam careat, aut sollicitatio inter confessarium et pœnitentem mutua fuerit, sive sollicitationi pœnitens consenserit sive non, vel longum tempus post ipsam sollicitationem jam effluxerit, aut sollicitatio a confessario non pro se ipso, sed pro alia persona peracta fuerit. Caveant insuper diligenter confessarii, ne pœnitentibus quos noverint jam ab alio sollicitatos, sacramentalem absolutionem impertiant, nisi prius denuntiationem prædictam ad effectum perducentes delinquentem indicaverint competenti judici vel saltem se cum primum poterunt, delaturа spondeant ac promittant.*

Et quoniam improbi quidam homines reperiuntur, qui vel odio vel ira vel alia indigna causa commoti, aliorum impiis suasionibus aut promissis aut blanditiis aut minis aut alio quovis modo incitati, tremendo Dei judicio posthabito, et Ecclesiæ auctoritate contempta, innoxios Sacerdotes apud ecclesiasticos judices falso sollicitationis insimulant: ut igitur tam nefaria audacia et tam detestabile facinus metu magnitudinis pœnæ coerceatur, quæcumque persona quæ execrabili hujusmodi flagitio se inquinaverit, vel per seipsum innocentes confessarios impie calumniando, vel scelesle procurando ut id ab aliis fiat, a quocumque Sacerdote quovis privilegio,

Nihil refert sollicitatus fœmina sit, an vir; nam ubi lex non distinguit neque nos distinguere debemus [1] — Quod valet *sive* quis mulierem tentet ad hoc; ut inducat aliam ad secum peccandum, ut habet Bulla Gregorii; *sive* ut ipsa cum alio peccet, ut ait Bulla Benedicti.

Hi porro omnes denuntiandi sunt ex citatis Bullis: et de hac obligatione pœnitentes monendi sunt, licet non prævideantur obtemperaturi; cum de communi bono agatur [2].

Gravi autem culpæ correspondet gravis pœna. Nam ex Decreto Benedicti XIV 5 aug. anno 1745 sollicitantes præter *suspensionem* ab executione Ordinis, et *privationem* beneficiorum etc. (quæ tamen pœnæ ex consensu DD. non incurruntur, nisi post sententiam, cum privent jure acquisito); incurrunt etiam perpetuam *inhabilitatem* ad ipsam Missam celebrandam [3].

Ex Synodo autem Novariensi reservatur *execrandum Confessarii pœnitentem ad turpia sollicitantis crimen in actu, vel prætextu, vel occasione confessionis* — Item reservantur *quicumque obscœni actus inter Confessarium et filium spiritualem, seu confessionis* [4].

Eadem Synodus ad peccatum hoc præcavendum statuit: — 1 ut confessio mulierum non excipiatur præterquam ad *crates sedis confessionalis*, neque ante solis ortum, vel post occasum; — 2 ut sedes confessionales cratibus *velo* obductis munitæ sint, *patentique in loco* collocentur; — 3 ut quoties mulier

auctoritate, et dignitate munito præterquam a nobis nostrisque successoribus, nisi in fine vitæ, et excepta mortis articulo, spe absolutionis obtinendæ, quam nobis et successoribus prædictis reservamus, perpetuo careat ».

Advertunt Salmanticenses id intelligi de suasione efficaci, et casu, quo suasio ante executionem denuntiationis efficaciter non revocetur. *V.* Liguori *Op. Mor. l.* 6. *nn.* 673 *et seqq.* — *Homo Ap. Tr.* XVI *nn.* 165 *et seqq.*

1) Si sollicitans sit *laicus*, adhuc denuntiandus est ex Decreto s. inquisitionis.

2) Bouvier, *Supplem. ad* 6 *Decal. præcep.* fuse probat, etiam independenter a Pontificiis Constitutionibus, eum qui scit sacerdotem vel clericum turpiter vivere, aut ad turpia sollicitare, teneri (naturali nempe lege) illum Episcopo denuntiare; agitur enim de avertendis gravissimis malis in ruinam delinquentis, in perniciem animarum, et in religionis dedecus vergentibus.

Addit tamen « sedulo cavendum est, ne fides temere adhibeatur muliereulis sacerdotes in ipsomet tribunali accusantibus; non semel enim visæ sunt quæ ex invidia, odio, zelotypia aliove motivo perverso Clericos prorsus innocentes sic atrociter calumniatæ fuerint ».

3) Ad hanc tamen *inhabilitatem* incurrendam requiritur sententia criminis declaratoria, si eam non possit reus exequi sine infamia ex dictis, *Tom.* 1. *ubi de lege pœnali.*

Item probabiliter ab ea incurrenda excusat ignorantia invincibilis; quia hæc inhabilitas habet rationem pœnæ, et quidem pœnæ extraordinariæ — *V.* LigNori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 705.

Imo generalim refert Panzuti, *De Pœnitentia ad n.* 380, illam inhabilitatem esse ferendæ sententiæ ex declaratione s. Pœnitentiariæ 10 feb. anno 1785.

4) Scilicet personam, quæ Confessario peccata sua confitetur. *V.* pag. 325.

ratione infirmitatis domi audienda est, pateant quoad potest, cubiculi fores. Quod si extra necessitatem quis vel sæcularis vel regularis mulieres audire præsumpserit extra dictam sedem, suspensionem a confessionibus audiendis ipso facto incurrit 1.

Q. 2. *Quænam clausulæ Constitutionum Apostolicarum hac de re?*

R. Sunt quatuor, quæ sequuntur, clausulæ quoad sollicitationem:

1 Ut sollicitatio locum habeat *in actu sacramentalis confessionis.* Ad hoc sufficit, si confessio sit incepta — Idem est, etsi Confessarius ponat medium apparenter indifferens, quod tamen postea cognoscatur appositum ad sollicitandum, uti esset imponere mulieri, ut eum domi expectet: vel eam interrogare ubi habitet, et postea Confessarius illuc se conferat, et sollicitet — Idem dicendum, si charta mulieri tradatur, etiamsi clausa et sigillo munita et post confessionem legenda, in qua ipsa sollicitetur; quia damnata est ab Alexandro VII hæc n. 6 propositio: *Confessarius, qui in sacramentali confessione tribuit pœnitenti chartam postea legendam, in qua ad venerem incitat, non censetur sollicitasse in confessione.*

2 *Immediate ante, vel post:* quando nempe nullum negotium sat gravis momenti ponatur inter sollicitationem et confessionem. Sic qui mulierem ante pedes genuflexam sollicitat, etsi nondum se crucis signo munierit, dicitur *sollicitare immediate ante;* licet confessio postea non sequatur — Item qui statim post confessionem egreditur e confessionali, et pœnitentem sollicitat in itinere vel domi, antequam divertat ad aliud negotium, dicitur *sollicitare immediate post.*

3 *Occasione*, vel *prætextu confessionis.* Dicitur *occasione confessionis*, quando Confessarius rogatus ad confessionem, divertit et sollicitat, esto nondum sederit, nec mulier fuerit genuflexa — Sic in nostra sententia denuntiari debet Confessarius, qui rogatus a fœmina, ut cras ejus confessionem excipiat, eam sollicitat; quia verificatur illud *occasione confessionis* — Item est *probabilius*, si ob fragilitatem in confessione auditam, mulierem sollicitet; impulsus enim provenit ab ipsa confessione.

Prætextu vero *confessionis* est denuntiandus Confessarius, qui pravo fine ficte pœnitentem ad confessionem invitat, et dein sollicitat.

4 *Vel extra occasionem confessionis in confessionali, sive in alio loco ad confessionem audiendas destinato aut electo, cum simulatione ibidem confessionem audiendi.* Qua in re *probabilius* dicimus cum Concina, Diana, Mazzotta et Potestate, quod si Confessarius

1) Pag. 120.

sollicitat extra Confessionarium, tunc requiritur simulatio Confessionis ad eum denuntiandum. Non vero si sollicitet in Confessionario: et hoc probatur decreto Pauli v, 10 julii anno 1614 [1].

Quid (inquies) *si sollicitatio sit ad peccata non turpia, v. g. ad furtum?* Sententia *communissima* et *probabilior* negat adesse tunc obligationem denunciandi; nullibi enim habetur hoc præceptum denuntiationis in tali casu [2].

Quid (dices) *si Confessarius sollicitans fuerit vel jam emendatus, vel judicatus ac punitus, vel defunctus?*

Si emendatus sit Confessarius, plures tenent non amplius vigere eum denuntiandi onus, modo emendatio certa sit, nempe agatur de hæretico formali, maxime dogmatizante. Nos tamen *absolute probabilius* esse putamus contrarium; nam Pontifices non magis intendunt sollicitantis emendationem, quam ejus punitionem ad damnum Ecclesiæ reparandum; et fidelium scandalum resarciendum. Hinc constituerunt denuntiationem esse faciendam, nulla etiam præmissa correptione fraterna.

Si jam judicatus ac punitus fuit, casu quo agatur de nova sollicitatione, viget profecto obligatio, ut patet — Imo etsi agatur de eadem, adhuc *longe probabilior* est sententia affirmativa, nam mulier non eximitur ab obligatione denuntiandi, quia alia denuntiavit; cum obligatio hæc afficiat personas singulas.

Si defunctus negatur *probabilius* adesse tale onus; nam tunc cessat omnino totus legis finis. Excipe si agatur de *hæretico formali*, qui ex legis præscripto esset denuntiandus etiam post mortem ad reparandum damnum aliis irrogatum.

Q. 3. *An denuntiandus sit pœnitens sollicitans Confessarium?*

R. *Communiter* et *verius* negatur; leges enim pœnales non sunt extendendæ de casu ad casum.

Accedit, quod oriretur jure merito gravis suspicio revelationis sigilli sacramentalis, si Confessarius pœnitentem denuntiaret.

Q. 4. *Quinam tenentur ad denuntiationem?*

R. Præter ipsos *sollicitatos* (etiamsi impuberes, modo rationis sint compotes) tenentur ad denuntiationem ceteri omnes, qui sollicitationem *sciunt*, etsi sub secreto naturali; cum agatur de reparando damno communi.

1) *V.* Liguori, Homo Apost. *Tr.* xvi. *n.* 170.

2) *Communissime* scilicet tradunt Constitutiones Pontificias de sollicitatione loquentes esse omnes intelligendas de sollicitatione ad res venereas. Et licet in Bulla Gregoriana occurrat vocabulum *illicitos, et inhonestos tractatus;* censent tamen et patet ex contextu, utrumque nomen significare eamdem materiam. *V.* Liguori, *Op. Mor. l.* 6. *n.* 684.

Imo etiam omnes qui sollicitationi *consenserunt*, ut ait Benedictus XIV: neque necesse est, ut quis ideo prodat suam turpitudinem, neque de hoc potest interrogari.

Tenetur etiam sollicitatus, qui *confitetur sollicitanti*, quamquam hic tunc non teneatur de ea obligatione pœnitentem monere; quia onus denuntiationis injungit lex pontificia, non autem Confessarius. Id constat quoque ex contraria ab Alexandro VII damnata propositione sub n. 7.

Omnes autem tenentur *ad eam cito faciendam* Inquisitoribus vel Ordinariis locorum, et nequeunt sacramentaliter absolvi, nisi prius denuntient — Ubi vero aliquod adsit impedimentum, quominus cito fieri possit talis denuntiatio, veluti si ministri Tribunalis longe distent, vel adsit necessitas communicandi ad vitandum scandalum; saltem omnes, qui ea tenentur debent esse parati ad illam faciendam quamprimum poterunt, etiamsi *juridice* nequeant denuntiationem probare, vel crimen occultum sit, vel a longo tempore commissum. Alias peccant *graviter*, et incurrunt excommunicationem. Quæ omnia ex SS. Pontificum Constitutionibus eruuntur.

Diximus *ad cito faciendam*: hoc porro ex edicto S. Inquisitionis 18 martii anno 1677 complectitur integrum mensem.

An (quæres) *quis teneatur se ipsum denuntiare?* Nemo tenetur se ipsum denuntiare [1]; id enim natura refugit. Si tamen sponte compareat, gaudebit beneficio sponte comparentium, id est salutaribus tantum monitis ac pœnitentiis punietur, nisi forte jam fuerit ab aliis denuntiatus; quia tunc pœna tantummodo imminueretur [2].

Quid vero (dices) *si denuntiatio fiat post elapsum mensem?* In mente Edicti S. Inquisitionis nobis videtur *satis probabile*, quod excommunicatio incursa non sit reservata, et sic pœnitens a quolibet Confessario possit absolvi. Dicitur enim, quod non potest absolvi, nisi prius suæ obligationi fecerit satis; ergo si fecerit, poterit.

Q. 5. *Cui denuntiatio factæ sollicitationis fieri debet?*

R. Forma *juridica ordinaria* pro denuntiationibus peragendis hæc est, ut semper adeantur Ordinarii locorum vel Inquisitores, et ibi publici Notarii opera assumatur.

Sed pro quibusdam casibus peculiaribus, v. g. quando persona sollicitata induci nequit ad denuntiationem tali forma peragendam, quia vel timet, vel rubore afficitur; tunc *ex Indulto S. Inquisitionis*, annuente Pontifice, facta est facultas Episcopis et Inquisitoribus delegandi

1) S. Congr. 24 nov. 1624. 2) *V.* Benedictus XIV, *de Syn. l.* 6. *c.* 11.

ad denuntiationes excipiendas quemcumque Confessarium, qui bene instruatur de modo, et juramentum emittat *de silentio servando, et fideliter sibi manus commissum exercendo* [1].

Q. 6. *Quid sentiendum est de dubiis sollicitationibus?*

R. Cum distinctione: *vel* dubium de sollicitatione respicit personam, quatenus dubitatur, a quonam sollicitatio proveniat. *Vel* respicit ipsam sollicitationem, quatenus dubitatur, an talis revera sit:

Si 1, *recte* docent plerique denuntiationem esse faciendam eo solo in casu, quo judices facile possint certiorari de persona sollicitantis, ut si constaret de confessionali, de die, hora etc. Alioquin Sacerdos ille remaneret aliquo modo diffamatus; cum tamen in dubio fama proximi debeat semper illæsa servari.

Si 2, *generatim loquendo* (in sententia *communiori* et *veriori*) nulla est obligatio denuntiandi. Ratio est, tum quia dubia semper in partem meliorem accipienda sunt, et in verbis ambiguis interpretatio benignior est facienda; tum quia in dubio nemo privandus est fama, quam possidet; tum quia Bullæ præcipiunt *denuntiare sollicitantes;* atqui ille de quo dubitatur an vere sollicitaverit, nondum potest appellari *sollicitans,* quia crimen dubium non est verum, ac certum crimen.

Diximus *generatim loquendo,* nam excipitur:

1 Si accedant indicia vehementia de sollicitatione; quia hæc licet evidentiam non producant, fundant tamen certitudinem moralem de sollicitatione secuta. Ut esset *probabilius,* si Confessarius dicat: *tecum nuberem, si essem sæcularis.*

2 Si verba *de se* preseferant sollicitationem; et solum dubitetur, an Confessarius ad malum finem ea protulerit, an non. Præsumptio enim desumitur ex communiter contingentibus. Esset si v. g. dicat: *veniam in domum tuam, et promitte mihi facere quod voluero.*

Hic operæ pretium putamus nonnullas declarationes hac de re datas a Sacra Congregatione Suprema, et a Benedicto XIV confirmatas afferre sic relatus a Cardinali Albitio [2].

« Cum, me instante, fuissent proposita in Suprema (Inquisitione
« Romana) infrascripta dubia, facto per Qualificatores accurato eorum
« examine in infrascriptam devenerunt sententiam, quam eadem Sacra
« Congregatio Supremæ et Universalis Inquisitionis approbavit, et
« servari mandavit, *die 11 februarii anno* 1661:

1 An sit denunciandus Confessarius, qui dat pœnitenti chartam in Confessione, postea domi legendam, in qua ad venerem sollicitabat —

1) Qui modus traditur in Synodo Novariensi postrema pag. 312.

2) In Opere, *De Inconstantia in fide c.* 38. *nn.* 65 *et seqq.*

Domini Qualificatores censuerunt esse denunciandum, et opinionem negativam non esse probabilem.

2 An Confessarius consentiens sollicitationi, sed statim desistens de illa turpi materia loqui, differendo illius complementum ad aliud tempus, et non præbendo absolutionem pœnitenti, incidat in pœnas contentas in Bulla Gregorii, et sit denunciandus — *Censuerunt incidere, et Confessarium esse denunciandum, rejecta opinione contraria, quam non esse probabilem censuerunt.*

3 An Confessarius sollicitando propter parvitatem materiæ sit denunciandus — *Cum in rebus venereis non detur parvitas materiæ, et si daretur, in re præsenti non dari, censuerunt esse denunciandum, et opinionem contrariam non esse probabilem.*

4 An Confessarius qui fœminam in Confessario dicentem se velle in crastinum confiteri, sollicitat et a Confessione dissuadet, sit denunciandus — *Si sollicitatio fiat extra locum confessionis, et absque prætextu Confessionis, censuerunt, negativam opinionem esse probabilem: secus si in Confessionario, seu in loco confessionis.*

5 An Sacerdos carens jurisdictione, si sollicitet in confessione pœnitentem, sit denunciandus — *Censuerunt esse denunciandum, et opinionem negativam non esse probabilem.*

6 An interpres si sollicitet in Confessione pœnitentem, sit denunciandus — *Censuerunt opinionem negativam non carere probabilitate.*

7 An mandans Confessario, ut in Confessione sollicitet, sit denunciandus — *Censuerunt opinionem negativam non carere sua probabilitate.*

8 An quando Confessarius et pœnitens invicem se sollicitant, Confessarius sit denunciandus — *Affirmative responderunt, et opinionem negativam non esse probabilem.*

9 An Confessarius sollicitatus, si metu inductus sollicitationi consentiat, sit denunciandus — *Censuerunt esse denunciandum, et negativam opinionem non esse probabilem.*

10 An Confessarius incidat in pœnas Constitutionis Apostolicæ contra sollicitantes, si sollicitet mulierem in aliis Sacramentis, scilicet Baptismi, Matrimonii: sit denunciandus, et si denunciandus, possit ab Inquisitoribus puniri — *Quoad utrumque articulum censuerunt opinionem negativam esse probabilem.*

11 An Confessarius, qui sollicitat pœnitentem ad actus illicitos extra actus venereos sit denunciandus — *Censuerunt opinionem negativam esse probabilem.*

12 An Confessarius si laudet pœnitentem a pulchritudine et

venustate, dicatur illam sollicitare, et ideo sit denunciandus — *Censuerunt, si laus illa sit seria et nihil pravæ intentionis redoleat, negativam esse probabilem. Si vero secus, non esse probabilem.*

13 An sit denunciandus Confessarius, qui propter sollicitationem alterius abjuravit — *Censuerunt opinionem negativam non esse probabilem, et ideo denunciandus. Quod etiam fuit resolutum sub die 26 julii anno* 1628.

14 An quis teneatur denunciare Confessarium sollicitantem, si hoc audivit non solum a fide dignis, sed a levibus personis — *Censuerunt opinionem negativam non carere probabilitate.*

15 An sit denunciandus Confessarius, qui sedens in Confessionario sollicitat mulierem stantem ante Confessionarium, non simulando Confessionem — *Censuerunt opinionem negativam non carere sua probabilitate.*

16 An sit denunciandus Confessarius, qui audiens Confessionem dat donum mulieri, ita ut dicatur illam sollicitasse — *Idem responderunt quod ad duodecimum* » — *Hactenus ex Cardinali Albitio.*

Porro hæc omnia et singula decreta Benedictus XIV in Bulla, *Sacramentum*, confirmavit his verbis:

« Plura subinde a Congregatione Ven. fratrum nostrorum S. R. E. « Cardinalium adversus hæreticam pravitatem generalium Inquisito- « rum sub die 11 mensis februarii anni Domini 1661 prodierunt de- « creta...... Nos itaque...... omnia et singula decreta prædicta...... « Apostolica Auctoritate, tenore præsentium approbamus, et confir- « mamus, illisque omnibus et singulis inviolabilis Apostolicæ firmita- « tis robur adjicimus ».

Hæc igitur omnia non amplius Theologorum disputationi subjiciuntur; cum per Papæ rescriptum definita sint.

CAPUUT QUINTUM

DE POENITENTIÆ SACRAMENTI EFFECTIBUS 1

Q. *Quotnam sunt effectus Sacramenti Pœnitentiæ?*

R. Pœnitentia hos habet *effectus*, qui sequenti versiculo includuntur:

Abluit, absolvit, sanat, corroborat, ornat.

Nempe *abluit* culpam; *absolvit* ab æterna pœna; *sanat* animæ vulnera; *roborat* gratiæ auxiliis; tandem *ornat* virtutibus ac meritis.

Videlicet effectus Pœnitentiæ est:

1) *V. Billuart* in hac tractatione, de qua fuse agit.

1 *Remissio omnium peccatorum* sive quoad culpam sive quoad pœnam æternam. Hic sane est hujusce institutionis scopus ac ratio — Peccata autem semel remissa non amplius reviviscunt; nam *sine pœnitentia sunt dona Dei* 1; secus de novo essent necessario confitenda, quod est absurdum.

2 *Collatio gratiæ* tum *sanctificantis*, cum peccata remitti nequeant sine illius infusione, qua nempe efficimur amici Dei; tum *sacramentalis*, propriæ nempe huic sacramento, quæ nempe nos roborat ad perseverandum.

3 *Reviviscentia virtutum ac meritorum:*

Ac primo certum est, *virtutes infusas* ob peccatum deperditas restitui per pœnitentiam; cum hæ sint proprietates gratiæ habitualis. Hinc paterfamilias resipiscenti filio jubet reddi stolam primam et annulum et calceamenta 4, id est gratias et virtutes infusas, ut argumentantur Patres.

Secundo certum pariter est, *merita* seu bona opera per peccatum *mortificata* per pœnitentiam reviviscere. Legitur enim in Scripturis: *impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua* 3; at noceret, si merita anteacta non reviviscerent. Hinc ad rem nostram ait d. Ambrosius 4: *vide quam bonus Deus, et facilis indulgere peccatis; non solum ablata restituit, sed etiam insperata concedit* 5.

Diximus opera *mortificata*, quæ nempe facta fuerunt in gratia, quæque desierunt meritoria esse per lapsum in peccatum. Nam certe non reviviscunt *opera mortua*, quæ scilicet licet in se bona, non merentur tamen; cum hæc ea sint, quæ sunt facta in statu peccati. Porro cum nunquam vitam habuerint, reviviscere non possunt.

Neque sermo est de *operibus vivis*, quæ non indigent reviviscere; cum hæc ea opera sint, quæ facta sunt in statu gratiæ, nullo peccato subsequente.

Multo minus agitur de *mortiferis*, quæ sunt ipsa peccata, quæ potius per pœnitentiam destruuntur.

Hic ultimo præstat adnotare, Pœnitentiam in ipsum bonum societatis.

1) Rom. 11: 2) Luc. 3:
3) Ezech. 33. 4) L. 2. in Luc.
5) In quonam autem gradu merita reviviscant: non conveniunt; tenet Billuart cum d. Thoma ea reviviscere gradu proportionato pœnitentiæ intensitati. Hoc videtur conformius Tridentino; cum dicat, *quod unusquisque recipiat justitiam secundum mensuram, quam Spiritus Sanctus partitur singulis prout vult, et secundum propriam cujusque dispositionem* (Sess. 6. *cap.* 7).

plurimum conferre 1: unde si non esset in præcepto, ea adhuc frequenter suscipienda esset. Ipsa enim (experientia teste, et ipsis fatentibus adversariis) veluti aqua flammas *remorsus* extinguit; *errores* veluti nebulas ventus dissipat. Bona in corde *semina* jacit; *malis* occurrit; *dubia* resolvit; *resolutiones* roborat; *pacem* familiarum tuetur; *bonum* societatis promovet. Omnes uno verbo ad propria *munia* alacriter obeunda edocet, sustinet atque impellit 2.

DISPUTATIO SECUNDA

DE EXTREMA UNCTIONE

CAPUT PRIMUM

DE SACRAMENTI EXTREMÆ UNCTIONIS NATURA, INSTITUTIONE, EFFECTIBUS, AC NECESSITATE 3

Q. 1. *Quid est Extrema Unctio?*

R. Extrema Unctio definitur: *Sacramentum N. L. ex olei benedicti unctione et Sacerdotis oratione constans, a Christo D. N. institutum, per quod homini christiano graviter infirmo salus animæ confertur; et etiam sanitas corporis, si saluti animæ expedierit.*

Diversis autem nominibus donari solet; præcipua nomina sunt:

1 *Extrema Unctio;* tum quia infirmis extremo vitæ periculo laborantibus administratur; tum quia, cum multæ sint in Religione unctiones sacræ, hæc revera est omnium earum postrema.

1) *V.* Perrone, *De Pœnitentia*, c. 3. § 124 — Manzoni, *La Morale cattolica*, c. 8. § 3 — Moelher, *La Simbolica*, c. 1. § 33 — Bergier, *Dizionario*, V° *Confessione* — De Maistre, *Del Papa l.* 3. *c.* 3. — Scotti, *Teoremi* — Tassoni, *T.* 3. *c.* 36 — *Scelta di ragionamenti sul bisogno del tempo:* art. xv, Contesa religiosa sul domma della Confessione, ecc. *Torino* etc. etc.

2) Qui effectus sane mirabiles, si nonnunquam desiderantur, non est Sacramenti defectus; sed vel *ministrantium* vel *suscipientium*.

Ac primo obicem ponit *confessarius*, si sine ullo pietatis sensu hoc officium agat, quo tamen nihil Deo carius, nihil pœnitenti et sibi ipsi utilius. Huc porro facit genuina ministerii existimatio, orationis fervor, intentionis rectitudo atque sensuum custodia. Vid. *Il Sacerdote santificato,* Lettera prima, §§ 105, *et seqq.*

Item deficiunt *pœnitentes* illi, qui nulla ferme oratione, fere nullo conscientiæ examine, vel peccatorum turpitudinis consideratione præmissa, jam satis dispositi inveniuntur, sicque exomologesis tempus sine ulla animi recollectione, vel etiam confabulando expectant. Quo fit, ut distracti Confessarium adeant, atque sine ullo doloris sensu Confessionem exsolvant — *V.* Careno, *Delle regole ecc.* Es. 1.

3) *V.* Liguori, *Opus Morale*, *l.* 6, *nn.* 706, *et seqq.*

2 *Unctio Infirmorum*; quia ex Tridentino hæc unctio *facienda est infirmis illis præsertim, qui tam periculose decumbunt, ut in exitu vitæ constituti esse videantur*.

3 *Oleum Sanctum*; quia ejus materia in oleo sita est, quod Ecclesiæ precibus ac benedictionibus consecratur.

Q. 2. *An Extrema Unctio sit verum Sacramentum?*

R. Calvinus Extremam Unctionem vocabat *Sacramentum fictitium et histrionicam hypocrisim* — Lutherus autem, licet minus injuriose, eam tamen inter Scolasticorum figmenta amandabat — Magistrorum vestigiis inhærentes idem docent Protestantes.

Sed de fide catholica est, *Extremam Unctionem esse verum et proprie dictum Sacramentum*.

Prob. 1 *Ex Scriptura*: s. Jacobus sic habet: *infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini; et oratio fidei salvabit infirmum; et alleviabit eum Dominus; et si in peccatis sit, remittentur ei* [1].

Jam vero: Sacramentum Novæ Legis verum et proprie dictum est *ritus sensibilis a Christo institutus, et habens vim gratiæ conferendæ*. Atqui ex Scriptura istas conditiones in se complectitur Extrema Unctio: — 1 est *ritus sensibilis*; talis est unctio olei, et oratio eidem adjuncta: *orent super eum urgentes eum oleo*; — 2 *vim habet gratiæ conferendæ*; quia remittit quidquid infirmo superest peccati: *et si in peccatis sit, remittentur ei*; — 3 a Christo fuit instituta; nam ipse solus potuit certis elementi et certis verbis alligare vim gratiæ conferendæ [2].

2 *Ex PP.*: Chrysostomus sæculo IV ajebat: *neque Sacerdotes tantum, quum nos regenerat, sed etiam post regenerationem admissa peccata condonare possunt; nam infirmatur* etc. [3] — Sæculo V Cyrillus Alexandrinus nitebatur hac de causa fideles avertere a superstitione ad salutem recuperandam [4] — Sæculo IV Gregorius M. fuse prosequebatur quæ hujus Sacramenti administrationem spectant [5].

5 *Ex Ecclesiæ universalis præscriptione*; nam Ecclesia universa semper et ubique tenuit Extremam Unctionem esse verum Sacramentum, uti patet ex antiquioribus Latinorum et Græcorum Ritualibus.

Hinc Tridentinum: *siquis dixerit Extremam Unctionem non esse vere et proprie Sacramentum a Christo Domino Nostro institutum*,

1) Ep. c. 5.

2) Docent autem Layman, Suarez et alii illam a Christo fuisse institutam post resurrectionem.

3 L. 3 de Sacerdotio

4) De adorat. in spir. et verit. L 6.

5) In l. Sacramentorum.

et a beato Jacobo promulgatum; sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum, anathema sit [1].

Notandum autem est, quod *unctiones* licet multæ sint, omnes tamen unum constituunt Sacramentum; quia omnes unam habent terminationem, medelæ scilicet interioris et spiritualis [2].

Q. 3. *An Extrema Unctio sit necessaria et sub gravi sumenda?*

R. Duæ sunt sententiæ circa necessitatem gravem sumendi Extremam Unctionem. Prima *communior* negat cum Estio, Navarro, Palao, Salmanticensibus, Sylvio, Suarez, Tamburini adesse gravem obligationem; *tum* quia certo non constat de præcepto, cum Auctores illud Jacobi intelligant de consilio; *tum* quia infirmus aliis mediis potest sibi providere. His adhæret d. Thomas [3].

Verum secunda sententia *probabilior* et *omnino suadenda* contrarium docet cum s. Bonaventura, Habert, Concina, Merbesio, Roncalia et Soto, nam infirmus posset quidem aliis mediis se munire absolute loquendo; attamen negari non potest, quod in eo statu et ipse nimis debilis est; ut bonis actibus mentis suæ sibi prospicere possit; et dæmonis insidiæ sunt vehementiores. Unde videtur se exponere gravi periculo, qui robur illud ideo institutum negligit suscipere.

Omnes tamen conveniunt, quod per *accidens* potest esse gravis in infirmo obligatio Extremam Unctionem suscipiendi.

Quod quidem evenire poterit: 1 *ratione peculiaris necessitatis moralis*, uti si infirmus sit in peccato mortali, nec possit rite suscipere Pœnitentiam, quia v. g. est voce orbatus; — 2 *ratione scandali*, v. g. si omittendo susceptionem grave scandalum sit oriturum, aliis suspicantibus infirmum esse incredulum; — 3 *ratione contemptus*, sic dicente Tridentino: *nec vero tanti Sacramenti contemptus absque ingenti scelere esse potest* [4].

Q. 4. *Quinam sunt effectus Extremæ Unctionis?*

R. Ex Tridentino tres sunt *effectus* Extremæ Unctionis; ait enim:

1) Sess. 14. can. 1.

2) Utrum autem quælibet unctio suam gratiam partialem conferat, affirmant multi cum Soto; quia quælibet habet suam formam gratiam significantem. Negat d. Thomas *(Supp. q. 30. a. 1.)* dicendo totam gratiam non conferri, nisi in ultima unctione; nulla enim partialis unctio per se Sacramentum est, et ideo nihil confert, quousque cum debita forma compleatur unctio ultima. Utraque sententia est *probabilis* — *V.* Liguori *Op. Mor. l.* 6. n. 607.

3) In 4. D. 23. q. 1. a 1.

4) Utrum vero qui sciens et volens negligit hoc Sacramentum, dicendus sit illud contemnere, *communius* et *probabilius* negatur. Nam ille tantum dicendus est ex *negligentia* contemnere, qui illud negligit, quia flocc facit; non vero qui illud simpliciter recusat vel ob aliquam repugnantiam, vel quia putat non esse de præcepto.

si quis dixerit sacram infirmorum unctionem non conferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleviare infirmum; sed jam cessasse, quasi olim tantum fuerit gratia curationum, anathema sit [1].

Sunt igitur *effectus:*

1 *Gratiæ collatio*, quæ primario sanat animam, ut ait Florentinum. Unde patet hanc esse gratiam vivorum; neque enim mortuus sanatur. Est nempe gratiæ sanctificantis augmentum, tribuens etiam jus ad gratias speciales pro tentationibus videlicet superandis in eo difficillimo vitæ exitu.

2 *Peccatorum remissio*, sed primario quoad reliquias peccatorum, uti *communius* et *probabilius* docent Thomistæ; quia primario hoc Sacramentum non est ad peccata delenda institutum. Hinc d. Jacobus dicit: *et si in peccatis sit* [2].

3 *Infirmi alleviatio*, quæ quidem tam de corporali, quam de spirituali alleviatione accipitur, ut idem Tridentinum docet [3]. Sed quoad *corporis alleviationem*, hæc tantum contingit, cum animæ expedit; nam hoc Sacramentum ad spiritualem utilitatem fuit institutum.

Hos *effectus* poëta quidam ita breviter recensuit:

Ungor in extremis, ut fiat *gratia major;*
Et *morbus levior;* et mea *pœna minor.*

Synodus Novariensis h. t. jubet, ut Parochi populo explanent hos præstantissimos *effectus;* et sic evellant a quorumdam animo funestum illud præjudicium, quo putant sibi certo esse quam cito moriendum, si Extrema Unctione muniantur [4].

CAPUT SECUNDUM

DE MATERIA ET FORMA EXTREMÆ UNCTIONIS [5]

Q. 1. *Quænam est materia remota Extremæ Unctionis?*

R. Materia remota Extremæ Unctionis est *oleum ex olivis expressum, et speciali benedictione ab Episcopo consecratum:* quod ex Clemente Papa VIII singulis annis in Cœna Domini renovandum est, veteri exusto [6].

1) Sess. 14. hic can. 5.

2) Peccata tamen remittit per consequens; quia si in anima ea reperiantur, non possunt abstergi ipsorum reliquiæ (nempe imbecillitas interna, horror mortis, pronitas ad malum etc.), quin prius remittantur peccata ipsa.

3) L. cit. cap. 2.

4) *V.* Scotti, *Catechismo medico*, ubi contra medicum Frank veritatem catholicam valide pro more el. Episcopus propugnat.

5) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 610. *et seqq.*

6) Item vid Benedictus XIV, *Notificatione* LXXXI.

1 Quod sit *oleum*, constat ex Apostoli verbis: *ungentes eum oleo*. Et quidem *ex olivis* expressum; quia ex communi usu nomine *olei* hoc tantum intelligitur. Hinc Gregorius M. in *Sacramentario*, et Eugenius IV in Decreto Fidei ad Armenos expresse nominant *oleum olivarum*. Debet autem esse *purum*, id est sine alia liquoris admixtione; idque saltem ex præcepto Ecclesiastico, ut docet Benedictus XIV [1].

2 Quod oleum debeat *ab Episcopo benedici*, probatur ex iis Tridentini verbis: *intellexit Ecclesia materiam hujus Sacramenti esse oleum ab Episcopo benedictum*: et ita semper veneranda antiquitas tenuit. Utrum vero hæc benedictio sit de necessitate Sacramenti, *communissime* affirmant cum d. Thoma; Concilium enim in hoc est dogmatice locutum. Et ita declaratum fuit a Paulo V 13 jan. 1611; et nuper a C. S. Officii [2], confirmante Gregorio XVI 14 sept. 1842 [3].

3 Tandem quod oleum debeat benedici *speciali benedictione*, id est in ordine ad Extremam Unctionem, probandum est cum Bellarmino. Sicut enim Chrismatis benedictione deputatur materia pro Confirmatione, ita benedictione olei infirmorum deputatur materia Extremæ Unctionis. Unde contraria sententia, quod nempe possit valide dari Sacramentum hoc cum oleo Confirmationis vel Catheeumenorum, in praxi non est *probabilis*, nisi in casu necessitatis, in qua Sacramentum est ministrandum sub conditione, et postea repetendum si habeatur verum oleum infirmorum, uti præscripsit s. Carolus [4].

Si intra annum oleum benedictum deficiat, neque aliud simile haberi possit, ex Rituali R. fas erit eidem adjungere etiam oleum non benedictum, *dummodo sit in minori quantitate, quam vetus* [5].

Q. 2. *Quænam est materia proxima Extremæ Unctionis?*

R. Cum proxima Sacramentorum materia sit *applicatio materiæ remotæ*, cumque oleum benedictum infirmis applicetur per unctionem, patet hanc unctionem esse *materiam proximam* Extremæ Unctionis.

Sed *ubinam* (dices) hæc unctio facienda est? Unctio ex decreto Eugenii IV facienda est in septem corporis partibus, nempe in *oculis propter visum; in auribus propter auditum; in naribus propter*

1) De Syn. Diœc. l. VIII. c. 1 2) *V.* De-Luca, *Annali*, T. 15. p. 423.

3) Ex delegatione tamen R. Pontificis ea benedictio fieri potest etiam a simplici Sacerdote, ut sentiunt omnes ex decreto Clementis VIII. Et in Orientali Ecclesia mos viget a mille et amplius annis, ut ipsimet Presbyteri cum se accingunt ad infirmum inungendum, oleum benedicant. 4) Act. Med. Eccl. p. 4.

5) Quæ adjunctio pluries iterari potest, quamvis consideratis omnibus adjunctionibus, sit major quantitas olei non benedicti, modo tamen ea in unaquaque adjunctione sit minor. Ita respondit S. Congregatio Concilii 23 sep. anno 1682; et Pius VI 1 ap. anno 1794, referente Bouvier.

odoratum; in ore propter gustum vel locutionem; in manibus propter tactum; in pedibus propter gressum; in renibus propter delectationem ibi vigentem.

Ad renes autem quod attinet, ait Rituale: *renum unctio in mulieribus honestatis gratia semper omittitur; atque etiam in viris, quando infirmus commode moveri non potest* [1].

Siquis vero careat aliqua parte, quæ inungi debeat, *pars loco illi proxima inungatur. Dum Sacerdos paria membra inungit, caveat ne formam prius absolvat, quam ambo perunxerit — Manus quæ aliis interius ungi debent, Presbyteris exterius ungantur* (ob reverentiam consecrationis) — *Si dum inungitur infirmus moriatur, ne ultra procedat; si dubitat, inungat sub conditione, si vivit.* Ita ferme habet Rituale Romanum.

Quomodo vero (quæres) *fieri debet hæc unctio?* Ex Rituali R. unctio fieri debet, intincto pollice in oleo sancto, in formam crucis, aptando crucem et verba in unctionem cujuscumque partis semper a dextera incipiendo. Pars linita abstergi debet ab ipso Sacerdote (vel alio ministro, si est in sacris) gossipio, quod postea comburendum est, ac cineres in sacrarium projiciendæ.

Certum est, non esse de necessitate Sacramenti neque immediatum *manus* contactum: quare, peste grassante, ad unctionem potest adhiberi virgula oleo inuncta — Neque unctionem *renum*, neque *pedum*; cum ea indiscriminatim cernatur omissa — Imo neque *geminam* unctionem in geminis partibus; cum jam satis per unius partis unctionem peccatorum fomes indicetur — Item neque *ordinem* Ritualis servare in sensus inungendo; cum inversio non impediat Sacramenti significationem.

Sed unctiones simplices quinque sensuum *communius* et *tutius* sunt de Sacramenti necessitate, ut docent d. Thomas, d. Bonaventura, Bellarminus, Layman, Sotus, Suarez etc. Sic enim colligitur ex usu Ecclesiæ, et communi sensu Doctorum: unde nonnisi in necessitate, ac sub conditione adhiberi debet una unctio in aliquo sensu, et consultius in capite [2].

Q. 3. *Quænam est forma Extremæ Unctionis?*

R. Forma Extremæ Unctionis est *deprecativa* in utraque Ecclesia [3].

1) Renum unctio neque in viris apud nos est in usu, unde hæc quoque indiscriminatim omittitur.

2) *V.* Beneditcus XIV, *de Synodo Diœcesana*, l. 8 c. 3.

3) An vero valeat forma *indicativa*, disputant. Audiatur s. Alphonsus, *Opus Mor. l. 6. n. 711*: « Prima sententia affirmat, quam tenent *Tournely* t. 9, et *Jouenin Dist.*

Hanc autem sic pronuntiare debet Sacerdos actu, quo diversas peragit unctiones ex præscripto Ritualis R.: *per istam Sanctam Unctionem, et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti per visum,* dum unguntur oculi; per *auditum,* dum unguntur aures; et sic de ceteris.

Verbum *deliquisti* est de essentia; quia hic remissio peccatorum est unus ex effectibus — Illud *sanctam* non est; cum in Tridentino et Florentino non exprimatur — Imo *longe probabilius* et *longe communius* nec ista alia: *per suam piissimam misericordiam,* ut docent Layman, Palaus, Roncalia etc.; nam eo ipso quod dicat Sacerdos: *indulgeat tibi Deus,* jam orat divinam misericordiam.

Omnes tamen conveniunt ea omittere *mortale* esse; cum sit contra usum Ecclesiæ in re gravi [1].

CAPUT TERTIUM

DE MINISTRO EXTREMÆ UNCTIONIS [2]

Q. 1. *Quinam est minister Extremæ Unctionis?*

R. *Solus* ac *quilibet Sacerdos* potest Unctionem *valide* conferre:

Diximus 1 *solus Sacerdos;* nam — 1 s. Jacobus ait: *inducat Presbyteros Ecclesiæ, et orent super eum;* atqui *Presbiterorum* Ecclesiæ nomine non possunt intelligi, nisi Sacerdotes; — 2 Tridentinum

7. *qu.* 7; item *Paludanus, Alb. Magnus, Beccanus, Ricch. Aureolus,* et *Tannerus* apud *Escobarium* n. 103; et probabilem putat *Concina pag.* 17, *n.* 12. Eam probat ex aliis priscis Ritualibus, et signanter ex Ambrosiano, in quo dicebatur: *Ungo te oleo sanctificato, in nomine Patris,* etc. *ut more militis uncti præparatus ad certamen aereas possis superare potestates.*

Secunda tamen sententia communis et verior docet non valere: ita *s. Thomas, Suppl. qu.* 29, *art.* 8 *per totum; Merbesius qu.* 20; *Natalis ab Alex. art.* 3; *Suarez d.* 40 *sect.* 3, *n.* 6; *Filliucius, tr.* 3, *n.* 80; *Petrocorensis, tom.* 4, *p.* 181; *Palaus p.* 4, *n.* 1; *Elbel, n.* 28; *Holzman n.* 15, cum *s. Bonaventura, et Mastr., Escobar n.* 105. cum *Henr. Con. Nunn. et Hurt.* ac *Sporer n.* 74, cum *Bellarmino, Layman, Bonaventura, Val. etc.* Ratio habetur ex ipsis verbis d. Jacobi: *Et orent super eum ungentes eum oleo.... et oratio fidei salvabit infirmum.* Ex quibus verbis patet, Apostolum orationi tribuisse efficaciam hujus Sacramenti.

Nec obstant Ritualia opposita; nam respondet *d. Thomas, l. c. ad* 3. quod verba illa non erant forma hujus Sacramenti, sed potius dispositio ad formam. Sed forte melius respondet Papa Benedictus XIV, *de Synodo lib.* 7, *cap.* 17, *et Sporer n.* 75 cum *Mastr.* et *Henric.,* quod verba illa, *ut possis,* cum sint optativa, referri possunt ad proferentis votum et orationem, nempe ac si diceret: *Ungo te orans Deum, ut possis,* etc. ».

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 711.

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 722 *et seqq.*

sic definivit : *siquis dixerit Presbyteros Ecclesiæ, quos beatus Jacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse Sacerdotes ab Episcopo ordinatos; sed ætate seniores in quavis communitate; ob idque proprium Extremæ Unctionis ministrum non esse solum Sacerdotem, anathema sit* [1].

Diximus 2 *quilibet Sacerdos:* hinc etiam Sacerdos excommunicatus; quia, quum non sit institutum per modum judicii uti Pœnitentia, sufficit ad illius collationem *potestatis Ordinis.*

Diximus 3 *valide conferre potest;* nam *licite* hoc Sacramentum non a quolibet Sacerdote, sed a proprio tantum pastore ministratur, ut ait Tridentinum. Imo *Regulares* illud sine licentia ministrantes incurrunt excommunicationem papalem ac reservatam [2].

Si tamen Parochus absit aut non velit, tunc quilibet in necessitate Sacerdos potest illud administrare, imo ex charitate debet [3].

Unus tantum apud nos est adhibendus Sacerdos, ne graviter delinquatur contra vigentem disciplinam. Unde illud Jacobi *inducat Presbyteros,* sic est accipiendum, quod ad solos Sacerdotes, non ad alios non Sacerdotes sit recurrendum.

Qui ungit, debet et verba proferre. Cum tamen omnes unctiones propriam habeant formam, valet Sacramentum, si tot sint Sacerdotes quot fiunt unctiones: sic Græci tres vel septem Sacerdotes vocant.

Q. 3. *An sit mortale unctionem dare sine vestibus sacris, stola ac superpelliceo; vel preces omittere; vel cetera præscripta negligere?*

R. Ad 1 : Si non urgeat necessitas, certum est vestes sacras, stolam ac superpelliceum omittere grave esse; nam in administratione hujus Sacramenti servanda sunt *sub gravi,* quando servari possunt, omnia præscripta in Rituali, cum id exigat illius reverentia [4].

R. Ad 2: Omittere *preces* præscriptas ante vel post faciendas ab ipso Sacerdote, non est peccatum, si id fiat in necessitate; cum Rituale R. dicat infirmum esse statim tunc inungendum; et dein si supervivat, esse continuandas omissas preces. — Secus peccatum esset grave; cum agatur de re gravi [5].

1) Sess. 14. h. t. can. 4. 2) Clem. 1 de privileg.

3) *V.* Benedictus XIV, *de Syn. Diœces.* l. 8. c. 4 — Et *probabilius* idem currit, si Parochus sit *suspensus,* vel *excommunicatus:* ex Suarez.

4) Imo etiam urgente necessitate, id volunt tenere nonnulli, dicentes reverentiam Sacramenti præferendam esse cuilibet utilitati privatæ. Alii tamen, hoc non obstante, *probabiliter* contrarium docent; quia casu quo vestes sacræ deessent, et infirmus jam moreretur, non præsumitur Christum voluisse infirmum in ultimo vitæ agone pugnantem tanto bono privari ob solum vestium sacrarum defectum.

5) Ait autem *probabilius* Tamburini, quod orationes recitandæ ab adstantibus sunt tantum de consilio.

R. Ad 3: Unctionem ministrare sine *lumine* extra necessitatem, vel sine *ministro*, vel omissis *crucibus*, est veniale. Ita plures [1].

Hic autem notandum Sacram Rituum Congregationem prohibuisse Extremam Unctionem solemniter gestare ac deferre [2].

CAPUT QUARTUM

DE SUBJECTO EXTREMÆ UNCTIONIS 3

Q. 1. *Quisnam est subjectum Extremæ Unctionis?*

R. Subjectum Extremæ Unctionis est solus *homo baptizatus infirmus, qui peccati capax aliquando fuerit.*

Dicitur: 1 *baptizatus*, quia Baptisma est janua omnium Sacramentorum; — 2 *infirmus*, dicente s. Jacobo: *infirmatur quis in vobis?* Et quidem non omnis infirmus, sed solum *graviter;* vox enim græca, quam scriptor latinus vertit *infirmatur*, significat morbum gravem, ut linguæ græcæ peritis compertum est. Hinc Concilium Florentinum dicit esse dandam *infirmis, de cujus morte timetur;* — 3 *qui peccati capax aliquando fuerit;* alioquin frustra adhiberentur verba: *indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti.*

Quid (inquies) *si Unctio conferatur vel homini sano, vel infirmo quidem, sed morbo laboranti minime gravi?*

Si conferatur *sano* tenendum est cum *communi* Sacramentum esse invalidum: — 1 quia s. Jacobus expresse ait: *infirmatur quis in vobis?* omnes autem hunc textum de vera infirmitate corporis intelligunt; — 2 quia in Tridentino expresse legimus: *declaratur etiam esse hanc unctionem infirmis adhibendam.*

Idem est tenendum ex sententia *communiori*, si morbus non sit gravis: — 1 quia ex Eugenio IV *hoc Sacramentum dari non debet, nisi infirmis, de cujus morte timetur:* ubi verbum *non debet* non tantum præceptum, sed veram etiam importat necessitatem; cum declaret subjectum Sacramenti; — 2 quia finis hujus Unctionis ex Tridentino in eo consistit, ut *ea finem vitæ, tanquam firmissimo quodam præsidio munire valeat* [4].

Q. 2. *An puero sit danda Extrema Unctio?*

R. Si puer nondum sit sufficienti rationis usu donatus, sententia *communis* et *vera* negat eidem posse Extremam Unctionem administrari, dicente Rituali R.: *debet autem hoc Sacramentum infirmis*

1) *V.* Liguori, *Homo Apost. Tr.* XVII. *n.* 13.
2) *V.* Gardellini, *Resolut. n.* 143.
3) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 712 *et seqq.*
4) *V.* Perrone, *De Extr. Unctione nn.* 43 *et seqq.*

præberi, qui ad usum rationis pervenerint. Sane, ait Angelicus, *pueris non competit forma hujus Sacramenti, eo quod non peccaverunt per visum et auditum, ut in forma exprimitur* [1].

Secus esset, si puer habeat usum rationis, ut *communius* et *probabilius* dicunt, etsi adhuc non sit communionis capax. Id docet Benedictus XIV approbans Rituale Argentinense, in quo expresse declaratur, non esse denegandam eam *pueris septennibus, ac iis, in quibus malitia supplet ætatem, etsi ad septennium non pervenerint* [2].

Quid (quæres) *si dubium sit, an puer habeat rationis usum?*

Parochus interrogabit parentes, ut dubium deponat. Quod si adhuc non possit, *probabilius* docent ipsum ungendum esse sub conditione; quia sic ex *una* parte satis salvatur reverentia Sacramento, ex *altera* non privatur puer fructu tam salutari, si forte sit capax [3].

Quid (dices) *de muliere laborante in partu?* Si hæc mulier doloribus laboret communibus et ordinariis, non debet dari Unctio, etiamsi prima vice pariat, aut alias fuerit in vitæ periculo; tunc enim non laborat infirmitate periculosa. Sic in Concilio Mediolanensi 2° præscriptum est. Neque enim illa dolorum acerbitas est infirmitas; sed effectus naturalis [4].

Secus esset, si laboret doloribus extraordinariis; tunc debet inungi, cum jam infirmitas periculosa sit, et adsit verum mortis periculum.

Quid (addes) *sentiendum est de amentibus, vel phreneticis* — De *infirmis* sensibus *destitutis*, vel *ebriis* — De *impœnitentibus, excommunicatis, vulneratis* in rixa — De *mutis, surdis* et *cæcis* a nativitate — De *capite plectendis*, vel *prælium* aut *periculosam navigationem inituris* — Quid tandem de *senibus?*

R. Ad 1 : *Amentes*, si perpetuo tales sint, judicantur incapaces Extremæ Unctionis; cum æquiparentur pueris. Secus vero, si aut delirent tantummodo, aut Sacramentum petierint mente sana, aut lucida haberent intervalla; cum tunc forma Sacramenti ipsis bene conveniat. In dubio ungendi erunt sub conditione. — *Phreneticos* dicimus paritate rationis ungendos, ac ubi resistant, tenendos, et etiam ligandos, ut tollatur irreverentiæ periculum.

R. Ad 2 : *Infirmi sensibus destituti*, si pii animi significationem dederint, aut christiane vixerint, ut probabile sit eos Unctionem petituros, si mente valerent, ungendi sunt. — Idem est de *infirmis in ebrietate*, nisi positive constet eos esse in mortali.

R. Ad 3 : *Impœnitentibus notoriis*, et qui in *manifesto* peccato

1) Supp. q. 32. a. 4.
2) *De Syn. Diœc. c.* VII. *pag.* 21.
3) Synodus Novariensis hoc confirmat.
4) *V.* Benedictus XIV, *de Syn. l.* 8. *c.* 6.

mortali moriuntur, et *excommunicatis* Unctio neganda est, ut patet — Item est de *vulneratis in rixa*, nisi præsumantur conteri [1].

R. Ad 4: *Muti, surdi* et *cæci a nativitate* ungendi sunt; cum Sacramenti capaces sint. Nam etsi exterius per organa illa peccare nequiverint, potuerunt tamen peccare per potentias interiores.

R. Ad 5: *Capite plectendis*, vel *prælium* aut *periculosam navigationem inituris* non est danda Unctio; nam actu nulla corporis infirmitate laborant. Est ad differentiam illorum, qui difficilem Chirurgi operationem sunt subituri: quibus Unctio est donanda, cum actu morbo intrinseco laborent, ac periculoso.

Item Unctio est danda *senio deficientibus*; cum judicio medicorum virium debilitas sit vera infirmitas. Et ita præscripsit s. Carolus.

Item *veneno infectis*, cum ipsi vere jam sint graviter infirmi [2].

Q. 3. *Quænam dispositio requiritur ad Extremam Unctionem?*

R. Si infirmus adhuc rationis sit compos, ex generali Ecclesiæ consuetudine, Extremæ Unctioni *Sacramenta Pœnitentiæ et Eucharistiæ* præmittenda sunt. Imo si infirmus est in mortali, Pœnitentia est de necessitate; cum Unctio gratiam supponat.

Si tamen *tempus et infirmi ejusdem conditio aliud requirant*, poterit Unctio administrari etiam ante Viaticum; cum *consuetudo præmittendi Viaticum non sit recepta saltem sub gravi obligatione*, referente Benedicto XIV [3].

Item requiritur *intentio* vel expressa, vel tacita, vel præsumpta illam Unctionem suscipiendi ex dictis de Sacramentis in genere.

Ceteræ dispositiones, uti *vivæ fidei, firmæ spei, perfectæ subjectionis* etc. sunt ad uberiorem fructum percipiendum [4].

Q. 4. *Quandonam infirmo tradenda est Extrema Unctio?*

R. Aliquando *dari debet* Extrema Unctio, aliquando *dari potest* [5]:

1 *Dari debet*, cum urget periculum mortis proxime; quia ex Conciliis subjectum hujus Unctionis est infirmus, *de cujus morte timetur.* Tunc vero non est expectandum ultimum vitæ momentum, dicente Catechismo R.: *gravissime peccant, qui illud tempus ægroti ungendi observare solent, cum jam omni salutis spe amissa, vita et sensibus carere incipiat.* Ratio est, quia alioquin privaretur infirmus uberiori fructu, quem certe reciperet, si adhuc sui compos

1) Hac de re recole quæ supra dicta sunt quoad *moribundos.*

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 732.

3) *V.* De Synodo Diœcesano, l. 7. c. 23.

4) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 716.

5) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 712 *et seqq.*

Sacramentum susciperet; item spiritualibus viribus ad resistendum dæmoni; et forte etiam corporis sanitate, si tempore congruo, datum fuisset. Licet enim hoc Sacramentum (si expediat) operetur etiam salutem corporalem, non tamen per modum miraculi eam operetur; sed via quodammodo ordinaria, nempe causas naturales adjuvando.

2 *Dari potest* valide et licite *statim ac prudenter judicatur* infirmus laborare periculo mortis, etsi adhuc non proximæ, ut docent Coninchius, Layman, Palaus, Salmanticenses, Suarez, Tournely, et alii; nam jam tunc timor mortis est. Id clarius firmat Benedictus XIV, dum Bulla *Ex quo primum*, ait: *ne Sacramentum Extremæ Unctionis ministretur bene valentibus, sed iis duntaxat, qui gravi morbo laborant.*

Ex quo recte dicit Castropalaus: *quoties Viaticum infirmis ministratur, statim et ministrari Unctionem posse, et expedire; quia jam censetur infirmitas grave periculum vitæ inducere.*

Diximus *statim ac prudenter judicatur;* nam in dubio, an infirmitas sit periculosa necne (nisi adsit vera probabilitas), non erit Unctio administranda, ut communiter dicunt; cum præceptum sit, *ne aliis, quam vita periclitantibus ministretur.* Si Parochus id per se non valeat judicare, peritorum sententiam quærat.

Q. 5. *An Extrema Unctio possit iterum infirmo ministrari?*

R. Si agitur de diversa infirmitate, fatentur omnes Extremam Unctionem posse iterum infirmo ministrari; quia characterem non imprimit: *cum hoc Sacramentum ordinetur ad sanandum, toties iterari potest, quoties infirmitas iteratur,* ait Angelicus [1].

Si vero sermo sit de eadem infirmitate, Rituale R. sic præcipit: *in eadem infirmitate hoc Sacramentum iterari non debet, nisi diuturna sit, ut cum infirmus convaluerit, iterum in periculum mortis inciderit.* Idem tradit s. Carolus.

Unde deducitur, quod in morbo diuturno, si post Unctionem infirmus *certo* manserit in eodem periculo mortis, non poterit iterum ungi. Diximus *certo;* nam si *positive* dubitetur, an morbi status mutatus sit, v. g. si per notabile tempus, puta per mensem infirmus se melius habuisset, tunc ex Benedicto XIV standum magis erit pro iteratione. Quia id ex *una* parte magis videtur conformari cum veteri Ecclesiæ disciplina; ex *altera* novum subsidium infirmo suppeditat [2].

Q. 6. *Quid si infirmus mortis timore abhorreat ab Unctione?*

R. *Quoad Sacramentum* Extremæ Unctionis suadendum abhorrenti infirmo, nedum illud mortem afferat, imo conferre ad salutem ipsam corporalem, si animæ expediat, ac tempore congruo suscipiatur.

1) L. 4. contra Gent. c. 73. 2) De Syn. l. 7. c. 23.

Quoad mortis timorem vero motivis opportunis excitandus est ad divinæ voluntatis conformationem: quod nempe statutum sit omnibus hominibus *semel mori;* quod mortuus sit Jesus, et Maria; quod nescimus quandonam nobis expediat magis mori; quod vitam a Deo gratis accepimus, et ideo eam debemus libenter offerre poscenti; quod hic sumus exules; quod patria nostra cœlum est, etc. 1

Q. 7. *Quid Synodus Novariensis circa Extremam Unctionem?*

R. Hæc notat præcipue 2:

1 Ut extra necessitatem Oleum Sanctum semper ab Ecclesia Parochiali suscipiatur, suo proprio loco ibidem ad id decenti adsignato; — 2 ut cum infirmus longe distat ab Ecclesia, unacum Viatico Parochus secum deferat Oleum, si morbi natura id expostulaverit; — 3 ut ad magis spirituali morientium utilitati consulendum, eisdem benedictio in articulo mortis tradatur 3; — 4 ut quotannis Oleum renovetur, vetere combusto in lampade Ss. Sacramenti: exustoque gossipio, ejus cineres in sacrarium projiciantur; — 5 ut ea omnia curet Parochus, quæ majori infirmorum profectui, et hujus Sacramenti honori inservire possunt 4.

1) *V.* Pinamonti, *Il Direttore, c. ult.* — Lalement: *I santi desiderii della morte ecc.* It. Il Sacerdote provveduto al letto de' moribondi ecc.

Recte hic *Stapf* § 287: « Etiamsi Christianum de instante morte haud trepidare oporteat, sensus tamen plerumque non ex nostro arbitrio pendet. Unde quantum ad eos, qui de imminenti morte contremiscunt, absit omnis judicii temeritas. Sæpe equidem sub hoc nimio mortis horrore sensus terrenus, vel conscientia multis sceleribus sanciata latet. Ast interdum metus iste ex timida hominum indole, ex turbata phantasia, ex scrupulositate vel ex erroneis conceptibus descendit, ita ut in medio sensuum tumultu piissima mens deprehendatur. Illud denique mirum, quod in hominibus piis hic idem phantasiæ sensuumque tumultus, ubi revera ad extrema deveniunt, plerumque penitus cessare soleat, adeo ut sedatis fluctibus, mens jam plena tranquillitate fruatur: quæ quidem experientia etiam in consideratione psycologica neutiquam contemni debet ».

2) Hoc tit. 3) *V. De Indulgentiis*, in fine.

4) Hac de re, præter ea quæ per nos dicta sunt *tum* Tom. 1, *De Oblig.* ubi de obligat. Parochi erga infirmos; tum Tom. 3, *De Pœnit.* ubi de moribundis, operæ pretium putamus hæc salutaria monita Parocho tribuere, quæ legere est in libro: *Regole per la direzione delle anime ad uso dei Parrochi, dettate dal servo di Dio G. B. Derossi ecc. Torino, 1847, tip. Castellazzo:* « Visiti di frequente gl'infermi specialmente tisici e infetti di altri morbi schifosi, p. e. di ulceri, perchè essendo per lo più giovani e con perfetti sentimenti, sono più in pericolo di essere tentati, e di cadere in un totale avvilimento, e rendersi inquieti del male ed a se stessi gravosi.

Chiamato la sera per un infermo, non differisca al mattino, nell'incertezza di non trovarlo vivo, o in istato da non potersi più confessare, dicendo col venerabile M. d'Avila: *Forse Iddio vorrà la conversione di quell'anima mediante la mia industria.*

Giunto alla casa dell'infermo specialmente moribondo, non vi si trattenga in discorsi non necessarii con quei di casa, nè istanchi con lunghe e frequenti parlate il malato; ma di tanto in tanto gli suggerisca poche e fervorose aspirazioni a Dio; e negli intervalli preghi ad ottenergli la palma della vittoria in quei terribili momenti; perchè chi vuol far bene questo uffizio conviene che faccia così ».

TRACTATUS UNDECIMUS

DE SACRAMENTO ORDINIS

DISPUTATIO UNICA

PRÆLUDIUM

De Hierarchia Ecclesiastica [1]

Q. 1. *Quid est Hierarchia Ecclesiastica?*

R. Nomen *Hierarchiæ* græcum est [2]; et latine significat *Sacrum Principatum*. Sic autem merito vocatur Ordo Ecclesiasticus, cum totus situs sit in ordine supernaturali, et circa officia sacra versetur.

Hierarchia Ecclesiastica definiri solet: *potestas pluribus gradibus distributa, a Christo Domino instituta, ac suis Apostolis et eorum successoribus tributa, ut Ecclesiam regerent, et divina Religionis mysteria in ea celebrarent atque distribuerent.*

Dicitur: 1 *potestas;* quia nullus datur verus Principatus sine potestate; — 2 *pluribus gradibus distributa,* ut indicetur diversos esse in nostra hierarchia ordines; — 3 *a Christo Domino suis Apostolis et eorum successoribus tributa;* hæc enim potestas, cum Ecclesiæ regimen directe respiciat, tota repeti debet ab ipso Ecclesiæ fundatore. Apostolis autem primo data fuit, a quibus manavit et manat in ceteros Ecclesiæ Prælatos ad finem usque mundi: — 4 *ut Ecclesiam regerent* etc. ut indicetur Hierarchiæ objectum.

Q. 2. *An Ecclesiastica Hierarchia sit admittenda?*

R. De fide, est Ecclesiasticam Hierarchiam fuisse a Christo D. N. in sua Ecclesia constitutam. Id probat luculentissime Apostolus, sumpta comparatione humani corporis: *corpus non est unum membrum, sed multa...; quod si essent omnia unum membrum, ubi corpus?* ita Christus providit Ecclesiæ suæ sanctæ de variis ministrorum gradibus: *quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primum Apostolos, secundo*

1) De *Hierarchia* v. Bellarminus, Habert, Continuator Tournely, etc. etc.

2) Antiquissimum est hoc vocabulum in Ecclesia, et fuit valde familiare s. Gregorio M. et Dionysio Areopagitæ Apostoli discipulo: si tamen liber certe vetustissimus, *De cœlesti et Ecclesiastica Hierarchia* est ab ipso conscriptus. Quod merito in dubium vocatur ab eruditis; cum in eo specialis fiat mentio et templorum nostrorum ornatus et monachorum institutionis et cathecumenorum exercitationis: quæ quidem tunc temporis haud obtinere potuisse patet.

Prophetas, tertio Doctores...: nunquid omnes Apostoli? nunquid omnes Prophetæ? nunquid omnes Doctores? [1]

Hinc Tridentinum ait: *si quis dixerit in Ecclesia Catholica non esse Hierarchiam divina ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris et ministris, anathema sit* [2].

Q. 3. *Quosnam complectitur Hierarchia Ecclesiastica?*

R. Hierarchia Ecclesiastica non complectitur nisi *Clerum*, seu ut ajunt, *Sacerdotium* [3]. Christus enim solis Apostolis eorumque successoribus spirituale ministerium commisit exercendum; ideoque ipsos dumtaxat suo Sacerdotio insignivit, ac posuit ministro Evangelii sui.

Clerus duplex est: *Regularis et Sæcularis*. Spectant ad *primum* Monachi et Regulares; qui tamen, qua tales, ad Hierarchiam nonnisi ratione privilegiorum pertinent. Referuntur ad *alterum* Clerici omnes, qui neque Monachorum neque Regularium jure censentur.

Q. 4. *Quotuplex est Hierarchia Ecclesiastica?*

R. Ecclesiastica Hierarchia duplex est: *Ordinis* et *Jurisdictionis*. Illa respicit Sacramentorum administrationem, et dicitur *potestas valide conficiendi Sacramenta*. Hæc respicit spirituale fidelium regimen, et appellatur *potestas regendi subditos*.

Audiatur Angelicus: *duplex est spiritualis potestas, una quidem sacramentalis, alia jurisdictionalis*. Sacramentalis *quidem potestas est quæ per aliquam consecrationem confertur...; potestas autem* jurisdictionalis *est quæ confertur ex simplici injunctione hominis* [4].

Q. 5. *Quot sunt gradus Hierarchiæ ordinis et jurisdictionis?*

R. Gradus Hierarchiæ *Ordinis* tot sunt, quot sunt Ordines ipsi in Ecclesia instituti [5].

1) I. Cor. 12.

2) Sess. 23. can. 6. — *V.* Scotti, *Teoremi ecc. Il sacerdozio della nuova legge, ed il buon numero di coloro che lo abbracciano, sono molto conducenti alla felicità dei popoli, Teor.* v. — It. Opus cui tit., *Saggio elementare di diritto pub. eccles. t.* 2. *p.* 3. *c.* 2. Lugano 1844.

3) Sacerdotium illud *visibile* et *externum*, quo Ecclesia a Christo donata est *tanquam sponsa in vestitu deaurato circumdata varietate*, aliud *majus* est et *primi ordinis*; aliud vero *minus* et *secundi ordinis*. Ad illud pertinent *omnes* et *soli* Episcopi, qui etiam dicuntur *Sacerdotes summi*. Ceteri autem Clerici indiscriminatim pertinent ad Sacerdotium *minus* et *secundi ordinis*.

Hoc discrimen innuit s. Hieronymus cum de Episcopis agens inquit: *Ecclesiæ salus in summi Sacerdotis dignitate pendet*. De aliis vero Sacerdotibus inferioribus hæc habet: *Sacerdotes quoque ipsi, secundus in Ecclesiastico ordine gradus*. Huc respiciebat etiam Ivo Carnotensis Episcopus sæculi XII scriptor, qui de Episcopis simul et de Præsbyteris verba faciens eos appellat *utriusque Ordinis Sacerdotes*.

4) 2. 2. q. 39. a. 3.

5) Hos videbimus ubi de *Ordinum numero*.

Gradus autem Hierarchiæ *jurisdictionis præsenti Ecclesiæ disciplina* enumerantur: 1 summus *Pontifex;* 2 *Cardinales* et *Legati;* 3 *Patriarchæ* atque *Primates, Metropolitæ* et *Archiepiscopi;* 4 *Episcopi, Coadjutores Episcoporum*, et *Prælati inferiores;* 5 *Vicarii Episcoporum Generales;* 6 *Vicarii Capitulares;* 7 *Capitula Canonicorum;* 8 *Vicarii Foranei* in quibusdam saltem Diœcesibus; 9 *Parochi;* 10 ceteri denique *Ecclesiastici omnes.*

Diximus *præsenti Ecclesiæ disciplina;* nam licet ipsa Catholica fides doceat, nonnullos Hierarchiæ gradus fuisse institutos *divino jure,* ut ex Tridentino liquet; non possumus tamen dubitare, quin Ecclesia, accepta a Christo D. potestate, habita ratione temporis et circumstantiarum, potuerit gradus alios inferiores in Hierarchia tum *Ordinis* tum *Jurisdictionis* inducere, inductos extinguere, vel alios iisdem substituere. Et revera sic eam fecisse tradunt eruditi [1].

Hisce præludii loco declaratis, Tractatum in sex capita partimur. Erit 1 de Ordinis *nomine, natura* et *institutione;* 2 de Ordinum *numero;* 3 de *ministro;* 4 de *subjecto;* 5 de *impedimentis*, quæ removent ab Ordinatione vel ejusdem auferunt exercitium; 6 de Ordinationis *effectibus* et *obligationibus*. Ultimo addemus Appendicem *de Beneficiis.*

CAPUT PRIMUM

DE ORDINATIONIS NOMINE, NATURA ET INSTITUTIONE [2]

Q. 1. *Undenam Ordinis nomen?*

R. *Ordinis nomen* hic sumitur ad indicandum statum quemdam peculiarem et dignitatem personarum, quæ aliqua consecratione deputantur ad ministerium divinum in Ecclesia Christi.

Actio autem illa, qua homo in hujusmodi statum et dignitatem ministerii sacri cooptatur, *Ordinationis* vocabulo nuncupatur: et Sacramenti præstantia a Christo donata est.

Q. 2. *Quænam est vera Ordinis definitio?*

R. Ordo definitur ex Angelico: *Sacramentum Novæ Legis, quo ordinato traditur potestas spiritualis:* et addunt *communiter* uti in dictis verbis implicite contentum, *in ordine ad Eucharistiam.*

Dicitur: 1 *Sacramentum N. L.*, in quo Ordo convenit cum ceteris; — 2 *quo ordinato traditur potestas* etc.: quæ verba locum obtinent differentiæ, qua Sacramentum Ordinis a ceteris discriminatur.

1) Hac de re v. quæ in *Instit. Canonici Juris* tradita a nobis sunt *disp.* 1.

2) *V.* Lignori, *Opus Morale l.* 6. *nn.* 735 *et seqq.*

Fit autem peculiaris mentio *Eucharistiæ;* quia omnia ministeria in Ecclesia ideo communicantur, ut digne Eucharistia conficiatur ac suscipiatur.

Q. 3. *An Ordo sit verum Sacramentum?*

R. Negarunt Lutherus et Calvinus, Ordinem verum esse Sacramentum, et negant Protestantes omnes, quibus illud effatum commune est, *omnes christianos esse æqualiter Sacerdotes:* etiamsi ad evitandam perturbationem atque confusionem, nemo Sacerdotio perfungi debeat, nisi a potestate civili ad id specialiter deputetur.

Sed fidei catholicæ doctrina est, Ordinem esse verum Novæ Legis Sacramentum a Christo D. institutum. Sane *Sacramentum est signum sensibile, divinitus institutum, et vim habens gratiæ conferendæ;* atqui hæc tria conveniunt Ordini: — 1 quidem est *signum sensibile;* quia confertur per manuum impositionem, et orationem. Sic enim legitur ordinatos fuisse septem Diaconos: *hos statuerunt ante conspectum Apostolorum, et orantes imposuerunt eis manus* [1]; — 2 *divina institutio*, dicitur enim: *dixit illis Spiritus Sanctus: segregate mihi Saulum et Barnabam....; tunc imponentes eis manus dimiserunt illos* [2]; — 3 denique *vis gratiæ conferendæ,* sic enim ait Paulus: *admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum* [3].

Quare Tridentinum: *siquis dixerit Ordinem, seu sacram Ordinationem non esse vere et proprie Sacramentum a Christo D. institutum, vel esse figmentum quoddam humanum* etc. *anathema sit* [4].

Q. 4. *Quandonam Ordo fuit institutus?*

R. Ordo institutus fuit in ultima Cœna [5]: siquidem tunc Christus instituit Sacerdotes atque Episcopos, per ea nempe verba: *hoc facite in meam commemorationem.*

Neque obstat, quod ad alios Ordines non eos primitus ordinaverit; in Sacerdotio enim eminenter continentur ceteri, cum omnes ipsum respiciant. Hoc autem bene agere potuit Christus, potestate excellentiæ qua pollebat, eos nempe simul ad universos Ordines promovendo, relinquendo ut ipsi ceteros gradatim assumerent.

CAPUT SECUNDUM

DE ORDINUM NUMERO

Q. 1. *Quot sunt numero Ordines?*

R. De fide est, plures in Ecclesia esse Ordines. Nam definivit

1) Act. 6. 2) Act. 13. 3) 2. Tim. 1.

4) Sess. 23. can. 3. — V. apud Klee (*Storia de' dogmi*) Patrum auctoritas, consensio. Et Bergier, *Dizionario Enciclopedico ecc.* V° Ordinazione. 5) Sess. 23. c. 1.

Tridentinum [1]: *si quis dixerit præter Sacerdotium non esse in Ecclesia catholica alios Ordines et majores et minores, per quos velut per gradus quosdam in Sacerdotium tendatur, anathema sit.*

Porro in Ecclesia *latina* numero *septem* recensentur, nempe *Presbyteratus, Diaconatus, Subdiaconatus, Acolytatus, Exorcistatus, Lectoratus*, et *Ostiariatus.* Hos omnes memorat Tridentinum. Et constat ex veteribus monumentis, eos singulos jam memorasse sæculo III Cornelium Papam, et sæculo IV Concilium Carthaginense IV.

In Ecclesia vero *græca* multis ab hinc sæculis quatuor tantum sunt Ordines, nempe *Presbyteratus, Diaconatus, Subdiaconatus*, et *Lectoratus.* Utrum vero plures olim ipsa habuerit, disputant eruditi [2].

Q. 2. *Quomodo septem Ordines dividuntur?*

R. Septem Ordines sic dividuntur, ut tres primi *majores* et *sacri*, quia propius accedunt ad Eucharistiam finem omnium Ordinum; ceteri e converso *minores* et *non sacri* appellentur.

Hujus numeri ac distributionis rationem sic congruentem adsignat Angelicus [3]. Distinctio Ordinis accipitur secundum relationem ad Eucharistiam, prout *conficitur* seu consecratur, *distribuitur* et *suscipitur.*

Unde *vel* agitur de ea *consecranda*, et datur ad hoc *Sacerdotium. Vel* de ea *distribuenda* in Sacerdotis absentia, aut de proxima materia ad eum tradenda, et pertinent ad *Diaconum* — *Vel* de *præparandis vasis sacris*, ut in iis materia recipiatur, et pertinet ad *Subdiaconum.* — *Vel* de ipsa *materia præsentanda*, et pertinet ad *Acolytum* [4].

Quod vero pertinet ad *susceptores*, ii mundi esse debent; arcendi sunt ergo omnes immundi. Horum autem triplex genus — *Alii*, qui nolunt fidem suscipere uti infideles, quibus est claudenda Ecclesia; et hoc pertinet ad *Ostiarios* — *Alii*, qui susceperunt fidem, sed nondum sunt sufficienter instructi, uti sunt cathecumeni; et his datur *Lector* — *Alii*, qui instructi quidem sunt, sed a dæmone detinentur, uti energumeni; et his dantur *Exorcistæ.*

Q. 3. *An singuli Ordines sint Sacramentum?*

R. De *Sacerdotio* nemo catholicorum potest dubitare, quin sit verum Sacramentum; nam id de fide est a Tridentino definitum [5].

De *Diaconatu* vero, licet non sit de fide verum esse Sacramentum; certum est tamen, quod veram Sacramenti rationem participat. Occurrunt sane in eo omnia ad Sacramentum requisita: — 1 *signum sensibile*, nempe manuum impositio; — 2 *divina institutio*, definiente

1) Sess. 23 can. 2.

2) *V.* Chardon, *Storia de' Sacramenti*, Opus celebratum — Billuart, *De Ordine.*

3) Suppl. q. 37. a. 2. 4) Sess. 23. can. 6. 5) Sess. 23. can. 6.

Tridentino [1]: *si quis dixerit in Ecclesia catholica non esse hierarchiam divina ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris, et Ministris, anathema sit:* ubi nomine *ministrorum* saltem Diaconi sunt intelligendi; — 3 *gratiæ collatio*, et hanc significant illa verba ad candidatum: *accipe Spiritum Sanctum.*

Quod vero pertinet ad *alios Ordines*, adhuc Sacramentum esse *probabiliter* affirmat s. Thomas [2]; cum unicuique Ordini sua sit adsignata materia ac forma. In hujus tamen sententia omnes Ordines unum semper Sacramentum constituerent in ratione finis; cum singuli sint ordinati ad unum Missæ sacrificium.

Tamen nobis est *probabilius*, aliis Ordinibus Sacramenti dignitatem non convenire; desunt enim in illis substantialia requisita. Ac 1 deest *signum sensibile*, quod in Ordine nihil aliud est in sententia *probabiliori*, quam impositio manuum: cum illius tantum fiat mentio in sacris literis, et illa tantum græci utantur; 2 *institutio divina*, quæ nullibi legitur neque in Scripturis neque in Traditione; 3 *gratiæ collatio*, cum nulla adsit forma illius productiva, sed sola occurrat mentio potestatis tributæ [3].

His præmissis, aliquid de *singulis Ordinibus* dicendum est; ac primo de *Tonsura*, cum hæc sit præparatio ad illos [4].

Articulus I. — DE PRIMA TONSURA [5]

Q. *Quid est Tonsura?*

R. *Tonsura* est primus gradus ad Ordines; ideo vulgo dicitur *prima tonsura*. Definitur: *ritus sacer ab Ecclesia institutus, quo laicus baptizatus et confirmatus tonsione capillorum in clerum adsciscitur.*

Dicitur: 1 *ritus sacer*, quia sacræ quædam cæremoniæ adhibentur pro illius collatione; — 2 *ab Ecclesia Institutus*, non enim est divinæ institutionis. Tradit autem Catechismus Romanus eam a divo Petro fuisse institutam; sed alii id negant, cum non sit verisimile, quod christiani tunc voluerint aliquo signo notari; — 3 *quod laicus baptizatus et confirmatus* etc.: quibus verbis et *subjectum* et *effectus* Tonsuræ indicantur.

Tonsura non est Ordo; cum officium non importet circa altaris

1) L. supra jam cit. 2) Suppl. q. 37. a. 2.

3) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6 *n.* 736.

4) *V.* hac de re Voit, *Theol. Mor.* Tract. *de Ordine* §§. 2 et seqq.

5) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 731 — Clericatus, *De Ordine* — Antonelli, *De juribus et oneribus Clericorum*, Romæ 1699.

ministerium; sed præparatio ad Ordines, quia de foro Ecclesiæ facit. Illius autem *effectus* sunt: 1 quod candidatus Clero adscribitur, et Clerici nomen assumit; — 2 quod gaudet privilegiis Clericorum; — 3 quod disponitur ad Ordines; — 4 quod sit Beneficiorum capax.

Cum novum statum assumant Tonsurati, novos mores induere debent in melius: *assumptio religiosi nominis sponsio est devotionis*, ait Salvianus [1]. Hinc eos monet Pontificale R., ut inposterum *habitu honesto, bonisque moribus, atque operibus Deo placere studeant* [2].

Articulus II. — DE ORDINIBUS MINORIBUS

Q. *Quid de Ordinibus minoribus?*

R. Ordines minores quatuor sunt: nempe *Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus*, et *Acolytatus.*

Ostiariatus est primus Ordo inter minores, quo ordinato confertur potestas aperiendi et claudendi januas Ecclesiæ, et admittendi dignos, atque excludendi indignos — Ejus *materia* remota sunt claves Ecclesiæ; proxima est ipsa clavium a candidato physice tangendarum traditio — *Forma* sita est in verbis in tali traditione prolatis.

Lectoratus est secundus Ordo inter minores, quo ordinato confertur potestas legendi extra Missam, in Ecclesia tamen, Scripturas sanctas, et populum catechizandi seu instruendi in rebus fidei — Liber ergo sacrarum Scripturarum est *materia* remota; illius traditio facta ab ordinante, et a canditato tangenda, est proxima — In istius vero traditione verba prolata constituunt *formam*.

Exorcistatus est tertius Ordo, quo ordinato confertur spiritualis potestas imponendi manus super energumenos, et invocandi super eos nomen Domini ad compescendos dæmones, eosque ab humano corpore expellendos — Rituale Romanum, ubi exorcismi scripti sunt, constituit ex Constitutione *Sollicitudini* Benedicti XIV *materiam remotam*; ejus traditio, *proximam*; verba traditionis, *formam* — Exorcismi hodie solis reservantur Sacerdotibus. Imo neque ipsi sine licentia Episcopi eos agere possunt intra Italiam, et adjacientes Insulas, ut constituit idem Benedictus Encyclica 5 julii anno 1750. Et merito quidem propter abusus facile orituros [3].

1) Lib. ad Eccl cat. 2) *V.* Savoy, *Introduzione al Sacerdozio l. 2. c. 1.*

3) *V.* Scotti. *Dissertazione, sulla scarsezza degli energumeni*, — Bouvier, *De decalogo*, pun 5. tom. 5 — Stapf, qui § 576 hæc ad rem habet: « *Sed cur talia non etiam nostro tempore contingunt?* Ad hanc quæstionem generalim responderi potest: *Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate*

Acolytatus est ultimus inter minores Ordines, quo ordinato confertur potestas accendendi Ecclesiæ luminaria, ferendi candelabrum accensum ad altare, parandi urceolos cum vino et aqua pro Missæ sacrificio, et ministrandi Diacono et Subdiacono in Missa solemni — Urceoli vacui, et candelabrum cum cereo extincto sunt *materia* remota; proxima, eorum traditio — *Forma* sunt verba traditionis.

Articulus III. — DE ORDINIBUS MAJORIBUS [1]

Q. 1. *Quid est Subdiaconatus, et quæ ejus officia?*

R. Ad 1: *Subdiaconatus* est primus Ordo inter majores. Ad hanc dignitatem communiter tenent ipsum elevatum fuisse apud Latinos ab Innocentio III in fine sæculi XII, cum primitus inter minores Ordines connumeraretur. Est autem Ordo, *quo ordinato tribuitur spiritualis potestas præparandi et deferendi calicem vacuum cum patena, legendi Epistolam, et inserviendi Diacono in solemni Missæ Sacrificio* — Materia remota est calix vacuus cum patena item vacua, et liber epistolarum. Traditio utriusque est materia proxima. Forma sunt verba in traditione prolata [2].

R. Ad 2: *Officia Subdiaconorum* propria sunt: — 1 Diacono in altaris ministerio ministrare; — 2 vinum, panem, lintea, et cetera ad Sacrificium præparare; — 3 epistolam in Missa solemni cum manipulo cantare; — 4 aquam in calicem fundere: item patenam elevatam tenere: pacem in chorum deferre: crucem in processionibus portare, etc. uti ex institutione hujus Ordinis constat, et ex Pontificali.

Q. 2. *Quid est Diaconatus, et quæ ejus officia?*

R. Ad 1: *Diaconatus* (græcæ *ministerium*) est Ordo, *quo traditur ordinato potestas spiritualis proxime inserviendi Episcopo, vel Presbytero sacra facienti, et canendi Evangelium in Missa solemni.*

Licet *probabilius* sit, solam manuum impositionem esse illius materiam, ideoque et verba tunc prolata formam constituere; *tum* quia in Scripturis [3] illius tantum fit mentio; *tum* quia in ea tantum tribuitur Spiritus Sanctus, nempe gratia Sacramenti; *tum* quia hæc una

Attamen non incongrue illud reponimus, quod vir quidam ingeniosus ait: *Auceps, quo certius aviculas irretiat, quantum potest se abscondit.* Nostræ ætati, quæ tantopere de ingeniorum cultura et perspicacia gloriatur, nihil est perniciosius *infidelitate;* ast hæc ipsa infidelitas subverteteur, si dæmon, prout olim, ita et nunc homines vi tam aperta impeteret ».

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6 *n.* 895; et *nn.* 739 *et seqq.*

2) Calix autem et patena *probabiliter* debent esse consecratæ; nam cum Officium Subdiaconi sit tantum circa vasa, ut sit sacrum, vasa sacra esse debent.

3) Act. 6.

reperitur apud Græcos: adhuc tamen *probabile* est, etiam libri traditionem esse de essentia, sicut et verba in illa traditione prolata; cum omnia æqualiter videantur præcipi. Quare pro praxi concludimus, utramque esse adhibendam; cum agatur de Sacramentis. Et si quidpiam ex istis fuerit omissum, sub conditione Ordinationem iterandam esse, ut Sacra Congregatio declaravit, teste Benedicto XIV [1].

R. Ad 2: Primis sæculis Diaconi Episcopum comitabantur in itineribus; in Conciliis, et in Ordinationibus ei assistebant: item eidem sicuti et Sacerdoti solemniter celebranti inserviebant. Nunc ex Pontificali R. ***Diaconum oportet ministrare ad altare, baptizare et prædicare.*** Duo tamen posteriora nonnisi ex delegatione præstare possunt [2].

Q. ***Quid est Presbyteratus, et quæ ejus officia?***

R. Ad 1: ***Presbyteratus*** seu ***Sacerdotium*** est Ordo, *quo candidato traditur potestas spiritualis tum consecrandi et ministrandi corpus et sanguinem Christi, tum remittendi et retinendi peccata fidelium.*

Triplex in hujus Ordinis collatione occurrit manuum impositio: in *prima* Episcopus utramque manum super caput cujuslibet ordinandi imponit nihil dicens. *Postea* tam Pontifex quam Sacerdotes tenent manus dexteras super ordinandos extensas, solo orante Episcopo. *Deinde* post communionem Episcopus ambas manus super caput singulorum imponit dicens: *accipe Spiritum Sanctum; quorum remiseris peccata etc.* — Porro certum est *primam* non esse de essentia; cum nulla ei correspondeat forma. Item *commune* est, neque essentialem esse *tertiam;* tum quia non fuit in usu apud Latinos per duodecim priora secula; tum quia jam Sacerdotium collatum est, siquidem novi Sacerdotes Missam cum Episcopo jam concelebrarunt. Remanet ergo *secundam* manuum impositionem esse essentialem.

Quoad *porrectionem* autem instrumentorum, quæ ab ordinando tangenda sunt, idem redit quod supra de Diaconatu dictum est [3].

R. Ad 2: Officia Presbyterorum propria hæc sunt præcipua ex

1) De Synodo Diœcesana, l. 8. c. 10.

2) Item hodie non nisi ex delegatione Eucharistiam ministrare, quam tamen olim solebant passim distribuere.

3) Materia a consecrando tangenda est calix cum vino et aqua, et patena superimposita cum hostia. Sufficit autem tangere calicem ac patenam: *neque magis*, ait Gonet, *necessarium est tangi hostiam ipsam patenæ superpositam, quam vinum in calice contentum, quod certe nullus ordinandorum tangit. Quod propter nonnullos scrupulosiores notare obiter hic volui.* — *V.* Liguori, *Opus Mor. l. 6. n.* 749 — Pavone, *Spicilegio, ecc.* § 201.

Quoad *defectus* in Ordinatione v. Liguori, *Examen Ordinandorum nn.* 93 *et seqq.* — P. a Clantio, *Authentica Decretorum n.* 703.

Pontificali R.: *offerre, benedicere, præesse; prædicare et baptizare.* Quatuor tamen posteriora hodie ut legitime fiant, adsignatio personarum, vel superioris consensus requiritur.

Q. 4. *Quid est Episcopatus?* [1]

R. *Episcopatus*, qui una cum presbyteratu sub uno Sacerdotii nomine continetur, *est Ordo supremus, quo datur presbytero potestas specialis confirmandi, ordinandi, de fide judicandi, et consecrandi res ad divinum cultum pertinentes.*

S. Thomas vult Episcopatum esse simplicem presbyteratus extensione. Verum sententia *communior*, imo *nunc temporis communis et omnino tenenda*, uti ait cl. P. Perrone, docet ipsum esse Ordinem distinctum; cum in eo et distinctus character tradatur et specialis potestas. Sane latum interest discrimen; præstant enim Episcopi Presbyteris tum potestate *Ordinis*, cum ipsi jure proprio confirment et ordinent; tum potestate *jurisdictionis* et quidem divino jure, *cum ipsi positi sint a Spiritu Sancto regere gregem suum* [2].

Dubitari non potest, quin *manuum impositio*, quæ fit a consecrante Episcopo, cum dicit: *accipe Spiritum Sanctum*, et quæ dein ab ipso continuatur post brevem orationem, necessariam materiam constituat; *verbaque* tunc ab eo prolata, necessariam formam. Patet tum ex exemplo Apostolorum [3], tum ex omnium Ecclesiarum praxi.

Concursus tamen, *manuum impositio*, et *verba* duorum assistentium Episcoporum pertinere non videtur ad essentiam; unus enim Episcopus plenam habet Ordinis potestatem. Sicque pluries Sancta Sedes dispensavit, ut unus tantum adhiberetur: et in pontificali unus dicitur consecrator, alii solum assistentes — Pariter *impositio libri Evangeliorum* non est essentialis; cum nulla ei forma respondeat — Item neque *unctio;* cum nunquam apud Græcos extiterit — Neque traditio *baculi, annuli* et *libri Evangelii*, cum hæc tantum effectum ordinationis significent, atque jam dicatur ordinatus Episcopus in Pontificali Romano [4].

Q. 5. *An liceat Episcopatum appetere?* [5]

R. Apostolus habet [6]: *qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.* Ubi animadvertere est, Apostolum non jam docere bonum esse hoc desiderium; sed opus quod desideratur, bonum esse in se.

Et Angelicus in hæc verba ita scribit [7]: *si aliquis appetat Episco-*

1) *V.* s. Alphonsus, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 755. 2) Act. 20. 3) Act. 13.

4) *V.* Benedictus XIV, *De Synodo Diœc. l.* 13. *c.* 13 — Devoti, *Instit. Can. h. t.*

5) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 801.

6) 1. Tim. 3. 7) 2. 2. q. 185. a. 1.

patum ratione bonorum temporalium, erit illicitum; si ob celsitudinem gradus, erit præsumptuosum. Sed appetere proximis prodesse est laudabile secundum se. Verum quia prout est Episcopalis actus habet jam gradus celsitudinem, præsumptuosum videtur, quod aliquis præesse appetat ad hoc, quod subditis prosit, nisi manifesta necessitate imminente. — Id ipsum docet Benedictus XIV Bulla *Inclytum* 1.

CAPUT TERTIUM

DE SACRÆ ORDINATIONIS MINISTRO

Q. *Quisnam est minister Ordinationis?*

R. Quæstio vel est de *valida*, vel de *licita* etiam ordinatione.

Qui *valide* ordinat vel *ordinarius* dicitur minister, vel *extraordinarius*, prout vel ex vi officii sui, vel ex commissione ordinat.

Qui ordinat etiam *licite*, dicitur minister *legitimus*, et ille est qui ordinariam vel delegatam habet in ordinandum auctoritatem 2.

Articulus I. — DE MINISTRO ORDINARIO ET EXTRAORDINARIO

Q. 1. *Quisnam est minister ordinarius sacræ Ordinationis?*

R. Novatores tradiderunt penes Magistratus civiles esse jus non tantum eligendi, sed etiam instituendi et ordinandi Religionis ministros.

At nos catholicæ tuemur solum Episcopum esse ordinarium Ordinis ministrum; nam soli Episcopo sacra Scriptura ac constans traditio hanc auctoritatem attribuunt.

1 *Scriptura:* quinam primos septem Diaconos, jubente Spiritu Sancto, a multitudine fidelium segregatos consecrarunt? *Apostoli* 3. Quinam per singulas Ecclesias, prima illa nascentis catholicismi ætate, presbyteros constituisse leguntur? *Paulus et Barnabas* 4. Quis per manuum impositionem Timotheum ordinavit? *Apostolus Paulus* 5.

2 *Constans traditio;* in omnibus enim tam Latinorum Ritualibus quam Græcorum Ordinationis ministerium solis semper adscribitur Episcopis, ut videre est penes eruditos.

Accedunt innumera veterum testimonia. Omnium instar sufficiat Epiphanius: hic Aërium Armenum sæculi IV hæreticum, qui ausus est Presbyteros facere æquales Episcopis, acriter insectatur in 1° de

1) De *obligationibus Episcoporum* præcipuis vid. *Tom.* I. *De Obligat.* hoc tit.

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6 *nn.* 701 *et seqq.*

3) Act. 6. 4) Act. 14. 5) 2. Timot. 1.

hæresibus; et ejus doctrinam appellat *dogma furiosum et immane.* Eidem concinunt ss. Chrysostomus, Athanasius, Hieronymus etc. [1]

Merito igitur Tridentinum ait: *siquis dixerit Episcopos non esse presbyteris superiores; vel non habere potestatem confirmandi et ordinandi; vel eam quam habent, illis esse cum presbyteris communem; vel Ordines ab ipsis collatos sine populi vel potestatis sæcularis consensu aut oratione, irritos esse.... anathema sit* [2].

1) *V. Storia de' Sacramenti,* Opus quod tyronibus nostris maxime commendamus.

2) Sess. 23. can. 7. — Hic audiendus P. Salzano, *Corso di Storia Ecclesiastica,* l. 2. c. 14. « Alcuni dal modo della elezion de' Diaconi han preso motivo di sostenere, che la plebe per diritto divino debba intervenire nella elezione dei ministri del Santuario. Ed han procurato fomentare, e sostenere questo errore alcuni giureconsulti poco pii, credendo di ben meritare del poter laicale col reprimer di molto l'Ecclesiastico: essi pretendono che, essendo il popolo rappresentato nella persona del Sovrano, abbia questo un diritto inerente in lui per la elezione de' sacri ministri Ma chi non vede, appena che per poco rivolga lo sguardo alla Scrittura e consulti la tradizion della Chiesa, che la plebe non intervenne giammai di diritto divino nelle sacre elezioni, e che nulla conchiuder si possa da ciò che leggesi praticato nella elezion de' Diaconi? Ed invero leggesi presso l'Apostolo, che niuno deve assumersi l'onore da se stesso (ed intende parlare dell'onore congiunto coll'ufficio Ecclesiastico); ma colui che vien chiamato da Dio, come Aronne; or sappiamo che Aronne per comandamento di Dio fu costituito Pontefice da Moisè senza alcun suffragio del popolo — Si aggiunga che Gesù Cristo nel mandare i suoi discepoli disse: siccome mio Padre ha mandato me, così io mando voi; or se il Redentore, nel fare ciò non domandò prima il suffragio del pubblico, lo stesso deve intendersi per rapporto a' Vescovi ed a' Sacerdoti, ed in generale a tutti gli altri ordini che al Sacerdozio sono diretti come a lor compimento — Più: Gesù Cristo istesso nel costituire la sua Chiesa le diede perfettissima organizzazione, e la dichiarò società indipendente da ogni luogo, o persona: volle che avesse questa società una forma monarchica, e quindi che il popolo non avesse alcun potere; or massimo sarebbe stato il poter della plebe, se nelle sacre elezioni fosse intervenuto di diritto divino — Oltreachè se tutto quello che è di diritto divino è immutabile, nè può subir variazione, chi non conosce da' soli preliminari della ragion canonica quanto la disciplina Ecclesiastica abbia su questo punto variato? Imperocchè alcune volte si è richiesto nelle elezioni il suffragio del popolo, alcune altre volte anche ne' tempi primitivi si è trascurato come abbiamo dal Concilio Niceno e dall'ottavo Ecumenico, quindi infine si è totalmente escluso, ed in sua vece è stato surrogato o il Clero, o il Capitolo, o ancora i Sovrani, ed anche questo per concession della Chiesa; se dunque l'elezion della plebe, o di altra qualsiasi persona fosse stata di divino diritto, questo non avrebbe al certo variato — Nè vale addurre l'esempio della elezion dei diaconi, in cui la plebe fu richiesta del suo suffragio, giacchè ciò avvenne per concession degli Apostoli: eleggete, dissero questi, uomini di buona fama nel pubblico; e questa concessione apostolica fu molte volte per diritto Ecclesiastico ne' tempi posteriori al popolo accordata. Dal che a tutta ragione si può conchiudere, non discendere da diritto divino l'intervento e la designazione della plebe nel costituirsi i sacri ministri ».

Item consulatur eruditissimum Opus, *Lettere Storico Critiche intorno alle cinque piaghe della santa Chiesa del Ch. Sacerd. D. A. Rosmini, scritte in alemanno dal P. Agostino Theiner Sacerdote dell'Oratorio, e tradotte in italiano dall'Ab. Ferdinando Mansi, Napoli* 1849.

Quid (dices) *si Episcopus nondum sit consecratus?* Episcopus modo sedis possessionem adeptus, etsi nondum consecratus, potest concedere licentiam subditis suis, ut ab alio Episcopo ordinentur; cum id sit de potestate jurisdictionis. Non potest tamen ipse per se valide ordinare, uti *communiter* ac *recte* docent cum d. Thoma, quia ordinare est de sola Ordinis potestate.

Q. 2. *Quinam est extraordinarius minister Ordinationis?*

R. Licet consentiant solum Episcopum esse *ordinarium* Ordinationis ministrum; non eadem tamen est doctrinæ consensio, ubi quæritur de ministro *extraordinario*. Aliqui contendunt non tantum *Ordines Minores*, sed etiam *Diaconatum* et *Presbyteratum* a simplici Sacerdote conferri posse ex Romani Pontificis delegatione.

Hac in re nos dicimus:

1 Pontificem præbere posse simplici Sacerdoti facultatem conferendi *Tonsuram* et *Ordines Minores*; cum isti in sententia *probabiliori* sint tantum Ecclesiasticæ institutionis, vel certo nullam conferant directam circa Christi Corpus potestatem.

2 Non posse id agere relate ad *Presbyteratum*; cum sit ministerium excellentissimum, quod a solo Principe Ecclesiæ supremam facultatem habente, ut est Episcopus, debet proficisci.

3 Controversiam totam reduci ad *Diaconatum* et *Subdiaconatum*. Affirmant aliqui de utroque ex *Indulto* concesso ab Innocentio VIII an. 1849 Abbatibus Cisterciensibus. Alii negant absolute cum d. Thoma contendentes laudatum Indultum dubium esse. Alii denique *probabiliter* distinguunt *Diaconatum* inter et *Subdiaconatum*: negant quoad *primum*; quia ejus ministerium est *immediate* ad Corpus Christi tangendum, illud fidelibus distribuendo; affirmant vero quoad *secundum*, quia non habet relationem tam *immediatam* ad Christum [1].

Articulus II. — DE LEGITIMO MINISTRO [2]

Q. 1. *Quinam est Minister legitimus Ordinationis?*

R. *Minister legitimus* Sacræ Ordinationis appellatur qui non solum *valide*, sed etiam *licite* Ordines confert.

Certum est Ordinationes factas a quovis Episcopo consecrato, licet sit hæreticus, degradatus, simoniacus et irregularis, *validas* esse; nam Sacramenti valor a probitate ministri non pendet [3].

1) *V.* Billuart. 2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 756, 768 *et seqq.*

3) Hoc tamen ita accipiendum est, si omnia substantialia serventur. Ex quo parte dicimus, Ordinationes Anglicanas nullas esse; *tum* quia legitime dubitatur de validitate ordinationis Parker et Barlowe primorum Episcoporum; *tum* maxime quia forma Pontificalis Romani auctoritate *regis* et *parlamenti* essentialiter fuit immutata.

Ut vero Ordinationes sint etiam *licitæ* (quod *communiter* dicunt intelligi etiam de *prima Tonsura*) necesse est, ut a proprio Episcopo suscipiantur, vel ab alio de illius licentia: *si secus fiat*, ait Tridentinum [1], *ordinans a collatione Ordinum per annum; et ordinatus a susceptorum Ordinum executione, quamdiu Ordinario videbitur expedire, sit suspensus* [2].

Sed (dices) *quinam est proprius uniuscujusque Episcopus?* Ille est, cujus jurisdictionis quisque subjicitur. Idque ex quadruplici capite contingere potest, nempe ratione vel *originis*, vel *domicilii*, vel *beneficii*, vel *familiaritatis* seu *famulatus*. Hac de re Innocentius XII Bullam edidit valde celebrem anno 1694, quæ quidem incipit *Speculatores* [3].

Q. 2. *Quid requiritur, ut quis licite ordinetur ratione originis?*

R. Ex Bulla Innocentiana, ut quis licite ordinetur *ratione originis* requiritur, ut *naturaliter ortus sit in ea Diœcesi, in qua ad Ordines promoveri desiderat, dummodo ibi natus non fuerit ex accidenti.*

Si vero ex *accidenti* in aliquo loco natus sit, erit attendenda *vera et naturalis patris origo*; id est locus, in quo pater domicilium habet. Ita s. Congregatio die 15 feb. anno 1704.

Quid (dices) *si filius sit illegitimus vel expositus vel infidelis baptizatus?* Si 1, attenditur origo matris. Si 2, locus in quo fuit expositus. Si 3, locus in quo baptisma recepit. Sic jure statutum est.

Q. 3. *Quid requiritur, ut quis licite ordinetur ratione domicilii?*

R. Ut quis licite ordinetur *ratione domicilii*, requiritur *vel* decennalis habitatio, *vel* translatio majoris partis bonorum in eum locum, et successiva permanentia per aliquod tempus: quod alii volunt esse triennium; alii vero id relinquunt arbitrio Ordinarii illius loci, in quem translata est major bonorum pars — In utroque casu semper requiritur, ut ordinandus jurejurando affirmet, se *vere et realiter habere animum* perpetuo ibidem manendi. Ita Bulla Innocentiana.

Quid (dices) *siquis, relicto domicilio proprio, contrahat domicilium in loco originis?* Hic ordinandus erit ab Episcopo loci originarii, cum testimonialibus tamen Episcopi prioris domicilii.

Quod si habeat domicilia diversa, poterit ab utriuslibet Episcopo

1) Sess. 23. c. 8. de R

2) Verum Ordinum omnibus et ubique conferendorum potestate gaudet R. Pontifex ob summam suam in totam Ecclesiam jurisdictionem — In quo illud cum Benedicto XIV Const. *In postremo* advertimus: qui ab ipso R. Pontifice minorem Ordinem susceperit, eum majorem licite suscipere non posse ab alio, nisi ab eodem venia facta.

3) Ejus porro tenori hic maxime inhæremus.

ordinari; quia utrique Episcopo subditus est *ratione domicilii*, modo in iis æqualiter, licet non mathematice habitet. Ita s. Congregatio.

Q. 3. *Quid requiritur, ut quis licite ordinetur ratione Beneficii?*

R. Hæc requiruntur, ut quis licite ordinetur *ratione beneficii:*

1 Ut Beneficium *pacifice* ab eo possideatur, quodcumque sit, sive simplex sive duplex, sive jurispatronatus sive liberæ collationis, sive etiam Coadjutoria Canonicalis, modo ordinandus habeat titulum.

2 Ut non fuerit obtentum *in fraudem* Episcopi originis vel domicilii. Et quamvis *valde* sit *probabile*, quod Episcopus ideo alicui possit beneficium conferre, ut ordinet, quia utitur jure suo; alii tamen id non admittunt, ajunt enim in hoc fraudem includi.

3 Ut detractis oneribus, *per se* sufficiat ad *congruam vitæ sustentationem*. Dicitur *per se*, ut indicetur, non posse suppleri per *adjectionem patrimonii*. Taxa autem sustentationis erit quæ viget in loco beneficii, si illud sit residentiale; secus vero quæ viget in loco domicilii [1].

4 Denique ut ante Ordinum susceptionem exhibeantur Ordinanti *literæ testimoniales Episcopi tam originis quam domicilii super ordinandi natalibus, ætate, moribus et vita.*

Sed (quæres) *an Episcopus beneficii possit dispensare cum tali ordinando super interstitiis? Verum* affirmant; nam cum iste ordinandus jam sit subditus Episcopi beneficii quoad Ordines, fit etiam talis quoad cetera omnia ad Ordines ipsos pertinentia.

Quid vero (addes) *sentiendum, si plura quis habeat beneficia in Diœcesibus diversis?* Talis potest ordinari a quolibet illorum Episcoporum, modo adsint conditiones jam supra numeratæ. Ita *communiter;* tunc enim verificatur clausula: *ratione beneficii.*

Q. 5. *Quid requiritur, ut quis licite ordinetur ratione famulatus?*

R. Ut quis licite ordinetur *ratione famulatus* requiritur:

1 Ut per integrum moraliter *triennium* Episcopus eum in suo actualis servitio secum retinuerit, ac *suis sumptibus* aluerit, quamvis triennium fuerit inceptum ante ejus promotionem ad Episcopatum.

2 Ut ei Episcopus beneficium *ad sustentationem sufficiens*, quacumque fraude cessante, saltem intra terminum unius mensis a die factæ ordinationis, reipsa conferat. Quamquam ex S. Congregatione potest eum ordinare etiam ad titulum patrimonii vel pensionis, si suæ Ecclesiæ utilitas vel necessitas id expostulet.

1) An autem a tali taxa sint detrahenda Missarum onera, id *relinquitur arbitrio, et conscientiæ Ordinarii*, ut refert definitum Benedictus XIV, *De Synodo Diœc. l.* 12. *c.* 9; et *Notificatione* XVI.

5 Ut *literæ testimoniales* exhibeantur, ut supra, ejus proprii Prælatis originis et domicilii.

Licet autem ordinando *unum* Ordinem recipere ab Episcopo originis; *alium* ab Episcopo domicilii vel beneficii, modo non fiat in fraudem. Ita Tridentinum [1], Innocentius XII [2], et S. Congregatio [3].

Quinam (quæres) *dicuntur familiares Episcopi?* Nomine *familiarium* intelliguntur qui Episcopo famulantur et vivunt ejusdem expensis, etsi in ejus ædibus non habitent, modo degant in loco, ubi est Episcopus, vel prope. Secus si distent per decem leucas, ut docent aliqui, vel per duas *dietas* juxta alios, idest iter duorum dierum.

Imo nomine *familiarium* volunt etiam ipsos famulos famulorum intelligi, modo absit fraus. Nempe quod Episcopus non permittat familiares suos habere multos alios familiares sub se, ut possit eos ordinare, et modo omnes expensis propriis alat, tunc enim tanquam veri Episcopi famuli reputantur.

Q. 6. *An quis possit licite ordinari ab Episcopo alieno tantum sub spe, quod Episcopus proprius ratam habebit Ordinationem?*

R. Affirmant nonnulli, si inter Episcopum ordinantem et proprium magna amicitia intercedat. Sed *verius* negant; nam Tridentinum ad tollendos errores et dissidia exigit licentiam expressam Ordinarii proprii inquiens [4]: *nisi de loci Ordinarii expressa licentia* [5].

Item est *probabilius*, non posse Episcopum dispensare ab irregularitate vel alio canonico impedimento alienum subditum, qui ipsi dimissus fuit, ut eum ordinet; *tum* quia privilegia non extenduntur extra casum expressum; *tum* quia in disparatis non fit illatio, quando facultas data non est necessario cum alio connexa.

Aliter esset, si quis fuerit dimissus ad Subdiaconatum, et Minores nondum susceperit, item neque Confirmationem. Tunc et Confirmatio et Minores conferri poterunt; quia in majori necessario includitur minus, quando agitur de re in eodem genere.

Q. 7. *An Episcopi titulares, qui non habent nec populum nec Clerum, possint licite ordinare familiares suos?*

R. Non possunt *absque expresso consensu Prælati proprii, et si id agere præsumpserint, ipsi ab exercitio Pontificalium per annum; taliter vero promoti ab executione Ordinum sic susceptorum donec suo Prælato visum fuerit, ipso jure sint suspensi.* Ita Tridentinum [6].

1) Sess. 23. c. 8.
2) Bulla citata § 6.
3) *V.* Atasia *hic.*
4) Sess. 14. c. 3.
5) Ceterum Episcopus proprius bene poterit ratam habere talem Ordinationem sine recursu ad Pontificem; cum possit ipse per se ordinatum liberare a suspensione Ordinis suscepti, ut docet Tridentinum.
6) Sess. 14. c. 3.

Q. 8. *A quonam Episcopo licite ordinantur Regulares?*

R. Regulares debent suscipere Ordines ab Episcopo, in cujus Diœcesi situm est Monasterium, ubi commorantur. Id constat ex Bulla Benedicti XIII *In suprema*, ubi contrarii privilegii revocatio jam pridem facta a Gregorio XV, et a Clemente VIII expresse confirmatur.

Imo notandum s. Congregationem de mandato Clementis VIII jussisse, ut si Episcopus loci non habeat Ordinationem, Superior possit quidem dare litteras dimissorias ad alium Episcopum; sed cavere debeat, ne ex industria ideo differat subditorum suorum Ordinationes.

Benedictus vero XIV duas addidit conditiones:

1 Ut in tali casu nequeat Religiosus ab alio ordinari, nisi præseferat *attestationem* Vicarii Generalis vel Cancellarii vel Secretarii ejusdem Episcopi de impedimento. Alias ordinans et ordinatus incurrit pœnas statutas in ordinantes sine dimissoriis.

2 Ut talis regularis *examinari* debeat ab Episcopo ordinante. Si tamen Monasterium sit in loco nullius Diœcesis, poterunt ejusdem Religiosi ordinari ab Episcopo viciniori, uti docet Roncalia; contraria enim lex utpote odiosa de casu ad casum non est extendenda [1].

Q. 9. *A quonam novitii Regularium debent licite ordinari?*

R. Aliqui cum Suarez tenent *novitios* Regularium ordinandos esse ab Episcopo originis vel domicilii; cum nondum dici possint veri regulares et subditi, quippe qui adhuc possunt ad sæculum transire.

Alii autem cum Fagnano putant novitios posse utique ab ipso novitiatus Episcopo ordinari; cum novitii ibi degentes jam habeant profecto animum perpetuo manendi [2].

Q. 10. *An Abbates possint tonsuram et minores ordines conferre?*

R. Tridentinum sustulit, quam antea habebant sive sæculares sive regulares Abbates, generalem hac de re facultatem [3]: solummodo permisit regularibus, ut ipsi ea utantur pro solis suis subditis.

Si tamen eam adhuc in alienos exercerent, esset valida, licet illicita; nam talis potestas concessa est in corpore juris: per prohibitionem autem non videtur hæc radicaliter ipsis sublata, sed tantum illius exercitium interdictum. Sic S. C. ex Benedicto XIV [4].

1) *V.* Benedictus XIV, *Notific.* XXIII — Liguori, *Opus Mor. l.* 6 *nn.* 764, 768.

2) Utraque sententia videtur *probabilis.* Secundæ tamen duas addimus conditiones: 1 ut novitius per notabile tempus jam manserit in novitiatu; 2 ut juramentum præstet se animum habere ibidem quantum in se est manendi perpetuo, tunc enim videtur verificari conditio *domicilii.*

3) Sess. 23. c. 10.

4) De Synodo Diœc. c. 10.

CAPUT QUARTUM

DE ORDINATIONIS SUBJECTO

Articulus I. — REQUISITA AD VALIDAM ORDINATIONEM [1]

Q. 1. *Quid requiritur ad validam Ordinationem?*

R. Tria requiruntur; *Baptismus, sexus masculinus* et *intentio:*

1 *Baptismus;* nulla enim Sacramenta possunt valide suscipi sine Baptismo, qui est janua omnium Sacramentorum.

2 *Sexus masculinus: mulieres in Ecclesiis taceant,* ait Apostolus [2]. Jam vero si mulieribus ne loqui quidem in Ecclesia permissum est, quanto minus licebit valide Ordines suscipere? Constat etiam ex consensu universalis Ecclesiæ, quæ jampridem damnavit Montanistas et alios hæreticos, qui fœminas ad ss. Ordines promovebant — Unde inquiebat Epiphanius [3]: *apud veræ Religionis cultores nulla unquam mulier Sacerdotio functa est* — Constat etiam et habetur definitum in jure [4] — Sane *per Sacramentum Ordinis significatur et confertur aliqua eminentia gradus, quæ non habet locum in muliere,* ut recte ait Angelicus [5]; cum mulier in statu dependentiæ posita sit [6].

3 *Intentio, si de adultis sit sermo;* neque enim gratia est tribuenda non petenti, cum eam potest petere. Diximus *si de adultis sit sermo;* nam quamvis nonnulli contendant infantes invalide ordinari, contrarium tamen alii verius et *communiter* affirmant cum d Thoma, qui docet *valide suscipi etiam ante usum rationis* omnia Sacramenta, quæ non requirunt actum suscipientis, sed solummodo in eis datur aliqua potestas spiritualis. Et hoc pro certo tenet et

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 781. 2) 1. Cor. 14.
3) Hæresi 49. 4) C. Nova de pœn. et rem. 5) Suppl. q. 39. a. 1.

6) Nec dicas in veteribus monumentis occurrere vocabula *Episcoparum, Presbyterarum* et *Diaconissarum*, quas constat etiam consuevisse constitui per manuum impositionem. Nam iis nominibus donabantur mulieres, non quia aliquo essent sacro ordine insignitæ, bene vero quia erant uxores eorum, qui ad Episcopatum vel Presbyteratum vel Diaconatum promovebantur. Quod ubi contingebat, ipsæ se a maritis separabant et votum emittebant perpetuæ castitatis. Illa autem manuum impositio non erat *sacramentalis*, sed mere *cæremonialis*.

Diaconissæ dicebantur etiam illæ mulieres viduæ unius viri, ætate provectæ ac moribus spectatæ, quæ certis officiis ad fidelium bonum deputabantur, quarum quidem origo est repetenda ab Apostolorum ætate — De his vid. Devoti, *Institut. Canonic. l.* 1. *tit.* 9. § 22. — Billuart, *De Ordine, Digressio* 1ª *historica.*

Catechismus R. et Benedictus Papa XIV Constit. *Eo quamvis*, die 4 maii anno 1745 [1].

Q. 2. *An cum Episcopus protestatur, se non intendere ordinare irregulares, excommunicatos et similes, isti valide ordinentur?*

R. Hos valide ordinari affirmant *communius*; nam Episcopi verba proferunt potius ad terrorem. Idque arguitur ex eo quod idem Episcopus post hanc protestationem initiandos ante Ordinis collationem absolvit a quacumque excommunicatione, irregularitate et pœnis similibus.

Sed *melius* Benedictus XIV ex s. Congregatione tradit, interrogandum esse Episcopum de intentione, qui si asserat suam intentionem protestationi alligasse, ordinatio erit absolute iteranda. Quod si intentio sit *dubia*, repetenda erit ordinatio sub conditione [2].

Articulus II. — REQUISITA AD ORDINATIONEM LICITAM [3]

Varia requiruntur ad Ordinem non solum *valide*, sed etiam *licite* suscipiendum [4]. Hæc claritatis gratia in *tres* veluti classes dividi possunt.

Alia intimius animam ordinandi afficiunt, et sunt: *divina vocatio, intentio recta, probitas vitæ* et *animus clericandi.*

Alia exterius in ipso proferuntur, ut *confirmatio, exercitia, ætas, scientia, titulus* et *immunitas ab irregularitate.*

Alia demum potius ipsius ordinationis modum spectant, et sunt: *interstitia, tempus, ordinatio per gradus, locus,* ac *legitimus Episcopus.*

N. 1. — *Divina vocatio* [5]

Q. *Quid de divina vocatione ad Ordines?*

R. Divina vocatio ad Ordines definitur: *actus providentiæ supernaturalis, quo Deus aliquos præ aliis eligit ad ministerium ecclesiasticum; eosque congruis dotibus præparat ad ejusdem ministerii officia digne, et laudabiliter obeunda.*

Vocationis *necessitatem* docet Apostolus illis verbis [6]: *nec quisquam*

1) Putat tamen Angelicus non posse pueros ante rationis usum valide suscipere Episcopatum (*Quod l.* 39. *a.* 2); quia per Ordinem hunc contrahitur quoddam matrimonium spirituale cum Ecclesia, ad quod requiritur consensus contrahentium.

Verum neque quoad Episcopatum alii id admittunt; nam cura pastoralis subsequitur characterem, qui jam independenter a consensu imprimitur; cum character non actum, sed potestatem ad actum solummodo tribuat. 2) Hic *de Sacrif. Missæ.*

3) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 783 *et seqq.*

4) *Quoad requisita* v. Synodus Novariensis pag. 143, 346 et seqq. — Sed maxime Hallier, *De sacris electionibus et ordinationibus*, ubi res tota tribus tomis *in fol.*, qua par est eruditione, undequaque discutitur.

5) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 802 *et seqq.* 6) Hebr. 5.

sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aäron. Docet Christus, cum sic Apostolos alloquitur [1]: *non vos me elegistis, sed ego elegi vos.* Docet et *Ordinis sublimitas*, et *muneris sanctitas*, et *oneris gravitas*. Hinc Doctorum sensus est, non vocatum esse veluti membrum e suo loco motum, quod aliquomodo adhuc servire potest sed imperfecte nimis, ac nonnisi cum deformitate [2].

Ordinaria divinæ vocationis *signa* duo sunt præcipua:

1m Est singularis quædam ad statum hunc *propensio;* hæc enim si dulcis sit, constans ac fortis, nonnisi ab auctore naturæ esse potest, qui omnia disponit nihil frustra moliendo.

2m Est *initium virtutum*, quæ Ecclesiastico sunt propriæ, ut ardens charitas, literarum studium, castitatis amor, rerum sacrarum cura, quam sic perbelle describit Hieronymus in suo Nepotiano adhuc Clerico: *erat sollicitus si niteret altare, si parietes absque fuligine, si pavimenta tersa, si janitor creber in porta, si vela semper in ostiis, si sacrarium mundum, si vasa luculenta, et in omnes cæremonias pia sollicitudo disposita, non minus, non majus negligebat officium.*

Principaliora autem *media* ad probandum, utrum vocationis spiritus a Deo sit, duo sunt:

1m *Oratio*, dicente Scriptura [3]: *qui quærit, invenit.* Unde cum Psalte Regio frequenter ad Deum est inclamandum [4]: *notam fac mihi viam, in qua ambulem.*

2m *Consilium*, ait Sapiens: *sine consilio nihil facias, et post factum non pænitebis* [5]. Experientia constat, neminem sibi sufficere quantumvis prudentem ac doctum. Unde Chrysostomus: *licet mirum in modum sis sapiens, et perspicias quæ oportet; attamen homo es, et consiliario tibi opus est. Solius Dei est nullo indigere consiliario* [6].

N. 2. — *Intentio recta* [7]

Q. *An requiratur recta intentio seu finis in Ordinis susceptione?*

R. Si nulla actio bona esse potest, quæ non fiat bono fine, id fortius dicendum est, ubi agitur de re tam gravi, qualis est Sacerdotalis status electio.

Porro hic finis principalis et immediatus sic paucis ab Apostolo describitur [8]: *omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum.*

1) Joan. 15. 2) *V.* Habert et Concina, *Tract. de Ordine.* 3) Luc. 11.
4) Ps. 142. 5) Eccli. 32. 6) Hom. 9. de laudib. Pauli.
7) *V.* Liguori, *Homo Apost. Append.* III, *n.* 45. 8) Hebr. 5.

Mortaliter ergo peccat qui principaliter sacræ militiæ petit adscribi ob fines humanos, quasi sine curis victurus, cum ad curas pervenerit [1].

N. 3. — *Probitas vitæ* [2]

Q. *An ad Ordines requiratur probitas vitæ?*

R. Probitas vitæ non solum requiritur in actuali Ordinis sacri susceptione, cum sit Sacramentum vivorum; sed multo ante, nam status clericalis status perfectionis est, non pœnitentiæ [3]. Unde ajebat d. Bernardus: *nos in monasteriis omnes recipimus spe meliorandi; in Clero autem viros probatos deligi oportet, non probandos.*

Hinc Tridentinum vult, ut Episcopus per fide dignos diligenter inquirat non tantum de ordinandorum natalibus et ætate; sed de moribus et vita, ipsis etiam publice in Ecclesia propositis, si agatur de Ordinibus majoribus, ut populi quoque testimonium habeatur [4].

N. 4. — *Animus clericandi* [5]

Q. *An ad Ordines suscipiendos requiratur animus clericandi?*

R. Cum status clericalis stabilis sit, ex se habet, ut qui eum suscipit, teneat permanenter; atque ideo ut habeat animum clericandi. Hinc Tridentinum [6] loquendo de Tonsura (a fortiori de Ordinibus) requirit expresse hunc animum.

Sed hic quæstio est, *utrum peccet graviter suscipiens Ordinem cum voluntate implendi quidem onera ei adnexa, sed non ascendendi ad superiorem?* Affirmandum, si iste habeat beneficium Ordinem sacrum requirens, ut beneficium curatum; quia committeret gravem inordinationem. Si aliud beneficium habeat, *recte* ait Layman, cum graviter non peccare: imo *probabiliter* ne venialiter quidem; nam Concilium non requirit, nisi intentionem præstandi Deo fidelem cultum. Adde quemlibet Ordinem ex se ideo conferri, ut ordinatus Deo inserviat proprium munus exercendo [7].

1) *V.* Clary, *Lo spirito, ed i principali doveri del Sacerdote*, Omel. 2. et 3.

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 801.

3) Vid. Tom. 1. *De Oblig. Clericorum.*

4) Sess. 23. c. 5. — Hoc autem Synodus Novariensis jure merito præcipit etiam cum agitur de *habitu*, et *prima tonsura* suscipienda.

5) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 785.

6) Sess. 23. c. 4.

7) Qui tamen Tonsuram susciperet animo effugiendi forum laicale, et postea redeundi ad sæculum, *probabilius* non excusaretur a mortali; quia sic agere fraudem appellat Tridentinum. Revera iste graviter defraudaret Ecclesiam abutendo suis ministeriis ad fines temporales.

N. 5 — *Confirmatio suscepta* [1]

Q. *An ad suscipiendos Ordines requiratur Confirmatio?*

R. Affirmative: *prima tonsura,* ait Tridentinum [2], *non initientur qui Sacramentum Confirmationis non susceperint.*

Communissime tamen docent cum Suarez id obligare tantum sub levi; cum materia levis sit, et Concilium simpliciter imperet aliud non addendo. Quod quidem docent valere de omnibus Ordinibus exemplo Apostolorum, qui nonnisi in Pentecoste fuerunt confirmati.

Verum nullus hodie ad Ordines admittitur ante Confirmationem.

N. 6 — *Exercitium Ordinis suscepti* [3]

Q. *An ad Ordines sit necessarium exercitium Ordinis jam suscepti.*

R. Cum consecratio ad aliquam actionem detur propter actionem ipsam; ideo congruum est, ut susceptus jam Ordo exerceatur antequam suscipiatur novus. Id Tridentinum præscribit, et quidem ut in propria Ecclesia Ordo exerceatur [4].

Hæc tamen præscriptio ex Salmanticensibus consilii est, non præcepti. Unde nisi strictum præceptum detur ab Episcopo, nulla erit lethalis culpa omissio hujusmodi exercitii. Ceterum id de *Ordinibus sacris* intelligendum est; *minorum* enim *Ordinum* exercitium obsolevit.

N. 7 — *Ætas præscripta* [5]

Q. *Quænam ætas ad Ordines requiritur?*

R. Pro prima *Tonsura* requiritur saltem septennium ex Benedicto XIV Bulla, *Inter Sollicitos.* Ubi tamen viget § 15 Instr. Benedictinæ requiruntur tredecem anni completi, nisi agatur de arctatis.

Pro *minoribus* nulla est præscripta ætas; usus tamen est, prout ait idem Pontifex, ut ii conferantur ab anno 7 ad 14.

Pro *Subdiaconatu* vero statuitur annus 22. Pro *Diaconatu* 23. Pro *Sacerdotio* 25 ex Tridentino [6]. Tandem pro *Episcopatu* requiritur annus 30 completus [7]: si Galliam excipias, pro qua indultum est ut sufficiat annus 27.

Annus inceptus, si Episcopatum excipias, habetur pro completo,

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 686.
2) Loco citato.
3) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 799.
4) Sess. 23. c. 11, et 13.
5) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 801.
6) Sess. 23. c. 12.
7) Ex c. cum in cunctis 7 de elect.

ut declaravit S. C. — Est autem annus computandus non a Baptismate, sed a nativitate ex eadem S. C. [1].

Dispensare super ætate reservatur s. Pontifici, qui nonnisi pro Sacerdotio id indulgere solet, justa semper accedente causa, quæ judicio Episcopi relinquitur definienda.

Si Episcopus ante legitimam ætatem, non obtenta dispensatione *ordinaret*, esset a collatione Ordinum suspendendus [2]. Imo si ageretur de prima tonsura, esset ipso jure per annum ab illius collatione suspensus [3] — Quod vero pertinet ad *ordinatum*, si scienter sic Ordines recipit, ipso facto perpetuam incurrit suspensionem Papæ reservatam, vel Episcopo si sit occulta. Et si ea durante, in suscepto Ordine ministrare præsumpserit, incurrit etiam irregularitatem [4]. Non item vero, si ad alium Ordinem ascenderit, ut ex S. C. tradit Benedictus XIV [5].

N. 8. — *Scientia competens* [6]

Q. *Quænam scientia ad Ordines requiritur?*

R. Tridentinum pro initiandis ad Tonsuram requirit, ut *edocti fuerint rudimenta fidei, et sciant legere et scribere* — Pro initiandis ad minores, *ut linguam latinam intelligant.*

Pro Subdiaconis et Diaconis requirit, *ut sint literis, et in iis quæ ad Ordinem exercendum pertinent, instructi.*

Pro Sacerdotibus, *ut ipsi ad populum docendum ea quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, ac ad ministranda Sacramenta, diligenti examine præcedente, idonei comprobentur* [7]. Ubi verba *ad administranda Sacramenta* non tantum indicant ea sciri debere, quæ ad Sacrificium, Baptismum et Extremam Unctionem pertinent, quorum sunt ministri; sed ea etiam quæ ad Pœnitentiam spectant. Debent enim presbyterandi scire universaliora principia moralia, quibus solvere valeant dubia occurrentia in necessitatis casu: ac specialiter scire quando, quomodo, et qua ratione possint absolvi

1) Neque *verius* potest excludi dies, qui superest in anno bissextili; nam anni computandi sunt juxta consuetudinem Ecclesiæ, quæ recte statuit de quatuor in quatuor annos addi unum diem propter horas, quæ in quolibet anno supersunt.

Probabilius autem est, non posse quempiam ordinari mane illius diei, in cujus vespera complet ætatem; nam mane non potest dici revera ætatem requisitam attigisse.

2) Ex c. 13. de tem. ord.

3) Ex c. finali eod. tit. in 6.

4) Extrav. Cum ex Sacrorum etc.

5) De Synodo Diœces. l. 12. c. 3.

6) Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 792; et maxime *Homo Ap. Tr.* VII. *n.* 52.

7) Sess. 23. c. 4. 11. 13. et 14.

moribundi. Secus non videntur posse a gravi culpa excusari. Et hæc est doctrina Angelici [1], s. Caroli [2], ac Benedicti XIV [3].

Tandem pro Episcopo requiritur ex Tridentino [4], quod *scientia hujusmodi polleat, ut muneris sibi injungendi necessitati possit satisfacere: ideoque antea in universitate studiorum magister sive doctor, aut licentiatus in s. Theologia vel jure canonico merito sit promotus, aut publico alicujus academiæ testimonio idoneus ad alios docendos ostendatur.* Episcopi autem nominati Italiæ et Insularum adjacentium [5] pro examine et ordinatione Romam petunt [6].

N. 9. — *Titulus legitimus* [7]

Q. 1. *Quid de titulo ad Ordines?*

R. ***Titulus*** ad Ordines definitur: *jus percipiendi fructus annuos juxta taxam ab Episcopo determinatam, pro honesta Clerici sustentatione* [8].

A pluribus æcumenicis jampridem Conciliis, ac novissime a Tridentino titulus est inductus; *tum* ne clerici defectu sustentationis mendicare cogantur vel quid sordidum exercere; *tum* ut liberius spiritualibus vacent, quin temporalium sollicitudine distrahantur [9].

Ubi viget § 14 Instructionis Benedictinæ ad ***Tonsuram*** requiritur titulus. Aliis vero in locis necessarius est pro solis ***Ordinibus sacris.***

Q. 2. *Quotuplex est titulus ad Ordines?*

R. Titulus ad Ordines triplex distinguitur, nempe *beneficii, pensionis ecclesiasticæ,* et *patrimonii.*

1) In 4. D. 24. q. 1. a. 3.

2) Conc. Med. 5.

3) *Notificationibus* XXXII, et XLII.

4) Sess. 22. c. 2.

5) *V.* Fagnanus, *c. Nisi cum prid. n.* 63. *de renunt.*

6) Tria hic observanda sunt: 1 licet Episcopus possit ordinare qui doctrinam a Tridentino requisitam habent; non ideo tamen prohibetur, ut majorem a suis subditis exigat. Quod quidem laudabiliter passim fit ab Episcopis, maxime hisce nostris temporibus; Concilium enim sua lege voluit tantummodo modum imponere, ne illiterati promoveantur.

2 Recte advertunt, rigorosius esse examinandos subdiaconos; nam Clerici semel constituti in ordine subdiaconali, cum ecclesiastico ministerio perpetuo detineantur, una vel altera vice opus erit, ut ad altiora ascendere permittantur.

3 *Commune* est inter DD. ex ipso Angelico pro Regularibus minorem scientiam requiri; quia illi de *se* ordinantur tantum ad chori et altaris servitium. Aliter tamen esset, si Regulares ad omnia sacerdotalia officia deputentur, ut hodie passim fit.

7) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 813 *et seqq.*

8) Quoad *regulares*, ii ordinantur *titulo paupertatis*, quam solemniter profitentur: et vi professionis hujusmodi sustentari debent statim ac professi sunt ex bonis communibus Ordinis illius, cui inscripti sunt ex Const. Pii V, *Romanus.*

9) Sess. 21. c. 2 de R.

Q. 3. *Quid de titulo beneficii ad Ordines?*

R. Ut beneficium serviat pro titulo hæc jure requiruntur:

1 Ut beneficium sit *verum* ac proprie dictum; alioquin Ecclesiasticum non esset, prout requirit Tridentinum.

2 Ut beneficium canonice et pacifice *possideatur:* secus actu non inserviret ad sustentationem.

3 Ut sit *perpetuum*, uti status clericalis perpetuus est.

4 Ut ejus *reditus* annuus sit ad taxam Synodalem, ita ut sufficiat ad honestam vitæ sustentationem.

Pro Novariensi Diœcesi taxa est summa libellarum 240 monetæ novæ pedemontanæ, quarum quidem centum et viginti liberæ omnino esse debent, nullo neque Missarum onere gravatæ [1].

Quid (quæres) *pronuntiandum de Capellania laicali?* Ut Capellania laicalis ad titulum sufficiat, et induat quasi naturam Beneficii Ecclesiastici, necesse est, ut a patrono expresse et legali forma in Curia Episcopali recognita concedatur in titulum, cum obligatione illam non repetendi, donec Clericus sibi alium titulum procuraverit [2].

Q. 4. *Quid de titulo pensionis ecclesiasticæ?*

R. Idem de pensione ecclesiastica currit, quod de *capellania laicali* dictum est [3]. Nempe ubi rite et debitis formis fulciatur in Curia cognitis, æquiparatur beneficio [4].

Q. 5. *Quid de titulo patrimonii quoad Ordines suscipiendos?*

R. Ex Tridentino [5] ii solummodo *titulo patrimonii* ordinari possunt, *quos Episcopus judicaverit assumendos pro necessitate vel commoditate Ecclesiarum.*

Patrimonium debet esse: — 1 *perpetuum* ex dictis; — 2 fundatum in *reditu certo, fixo* ac *libero;* — 3 in Curia Episcopali *approbatum*, atque ad *taxam* Synodalem conflatum. Idem currit de *pensione laicali* [6].

Pro Diœcesi Novariensi debet esse annuorum libellarum 240 monetæ suæ pedemontanæ, oneribus cujusque generis detractis [7].

1) Pag. 145, § 9 — Ceterum Benedictus XIV, *De Synodo Diœc. l.* 12. *c.* 9. *n.* 6 *quærit*, an onera Missarum sint omnino detrahenda ad titulum: respondit id a s. Congregatione Judicio et conscientiæ Episcoporum esse relictum, *qui spectatis locorum et personarum conditionibus, vel in particularibus eventibus statuant, vel etiam in Synodo per modum legis decernant, an onera Missarum sint vel non detrahenda e reditibus beneficii* V. etiam *Notificatio* XXVI. *n.* 6.

2) Ita Benedictus XIV, *Notificatione* XXVI.

3) Et idem occurrit *de Legatis piis.*

4) Si quando beneficium, pensio ecclesiastica vel legatum non sufficiat, fieri consuevit supplementum ad taxam præfinitam.

5) Loc. jam supra cit.

6) Hinc si quis alicui conficeret patrimonium publico instrumento ad taxam definitam, sed sub fide non percipiendi reditus nisi in necessitate, patrimonium ecclesiasticum non conficeret; nam hoc modo non haberetur reditus certus de præsenti, liber, ac perpetuus.

7) *Synodus Novariensis pag.* 146.

Quid (dices) *si quis ordinetur titulo patrimonii sibi donati; sed clam data fide de eodem restituendo post Ordinationem?*

Si donator verum non habebat animum donandi, Clericus tenetur patrimonium restituere; cum ex donatione ficta nullum jus acquisierit. Et ideo ex Constitutione, *Romanus Pontifex* s. Pii v incurrit suspensionem, utpote ordinatus sine vero titulo.

Si vero donator verum habebat animum donandi, tunc Clericus nullam pœnam incurrit; cum patrimonium vere fuerit assecutus, licet peccet ob tale pactum. Imo ex Benedicto xiv [1], non tenetur pactum servare, utpote præscriptioni Tridentini contrarium [2].

Q. 6. *An quis possit ordinari titulo industriæ propriæ?*

R. Sunt qui docent Clericum, qui v. g. est pictor, ludimagister etc. posse in ipsa sua professione fundare titulum ad Ordines.

Sed *verius* id inficiamur cum Benedicto xiv, qui refert id declaratum fuisse a S. Congregatione. Et merito: neque enim iste titulus pacifice possidetur ac perpetuo; cum facile possit ob morbum aliamve causam in fumum abire. Adde ex Instructione Benedictina pro Regno Sabaudo exigi, ut in re, non in spe constituatur [3].

Q. 7. *Quid si Clericus fuerit ordinatus sine titulo?*

R. Clericus ordinatus sine titulo incurrit suspensionem ipso facto ex Benedictina Constitutione. Quod valet ex S. C. etsi titulus adsit, sed fictus; quia titulus *fictus* et *nullus* sunt verba synonima.

Ad Episcopum sic ordinantem quod attinet, si sit in culpa, mortaliter peccat: et ex eadem Constitutione est per annum a collatione Ordinum ac usu Pontificalium suspendendus. Imo sic ordinatum Clericum tenetur Episcopus alere de propriis, donec titulum ei obtinuerit [4].

N. 10. — *Exercitia spiritualia* [5]

R. *An Ordinibus sint spiritualia exercitia præmittenda?*

R. Innocentius xi per S. Congregationem Episcoporum et Regularium 9 octob. anno 1682 mandavit, ut singuli qui majores Ordines

1) *Notificatione* xxvi.

2) Quod siquis nullo præcedente pacto, post susceptum Subdiaconatum vel Diaconatum patrimonium vere donatum renuntiet donatori, vel quomodolibet alienet, et sic Sacerdotio initietur, declaravit S. Congregatio, eundem non incidere in censuras, sed actum nullum efficere.

Imo ex eadem S. C. Clericus sine licentia Episcopi non potest patrimonium renuntiare, licet aliunde habeat, ut honeste vivat; nam statimac illud constitutum est, inter bona ecclesiastica adnumeratur.

3) Item *Synodus Novariensis.*

4) Ex c. *cum secundum de præb.* — *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 813.

5) De Exercitiorum origine et utilitate vid. Benedictus xiv, *Notificat.* LI, *et* CIV.

suscepturi sunt per decem continuos dies *spiritualibus exercitiis* vacent. Hoc confirmavit Clemens XI anno 1710.

Synodus Novariensis merito hortatur, ut qui in Minoribus sunt ordinandi, id etiam agant saltem per triduum. Exercitia enim maxime conferunt ad obtinendum a Deo *spiritum rectum*, qui dirigat intentionem; *sanctum*, qui mundet affectum; *principalem*, qui firmet operationem.

Huc referri potest etiam *jejunium* ab ipsa Apostolica traditione manans, quod ad gratiam efflagitandam mirifice inservit [1].

N. 11 — *Ordinatio per gradum* [2]

Q. *An Ordinatio fieri debeat per gradum?*

R. Ordinatio per gradum in eo consistit, ut quis legitimam Ordinum seriem in illorum susceptione servet. *Qui mala fide* per saltum ordinatur, graviter peccat, ac suspensionem incurrit ab exercitio illius Ordinis, quousque dispenset Episcopus [3].

Diximus *mala fide;* dolo enim carens non peccat, tantum prohibetur exercitium Ordinis suscepti, donec suscipiat omissum [4].

Tamen unius Ordinis collatio ante alium est valida; cum tradantur distinctæ potestates. Excipe in omnium sensu Episcopatum, qui absque Sacerdotio esset nullus; *vel* quia ille nonnisi istius extensio est; *vel* quia Episcopalis suprema potestas ex divina institutione nonnisi ordinato in Presbyterum conferri potest, ut *commune* est.

N. 12 — *Immunitas a censura et irregularitate*

Q. *An ordinandus debeat esse immunis a censura et irregularitate?*

R. *Affirmative:* ordinandus debet esse immunis a censura et irregularitate; nam *censura* privat bonorum Ecclesiæ participatione: *irregularitas* autem inhabilem facit ad Ordinem; utraque ergo impedit Ordinationem.

Hinc ex Pontificali R. Episcopus, antequam ordinare incipiat, sub excommunicatione præcipit, ne alterutro impedimento ligatus accedat: sicuti nec minime descriptus, aut non approbatus, aut extraneus [5].

N. 13 — *Interstitia præscripta* [6]

Q. *Quid de Interstitiis?*

R. Interstitia sunt *ea temporis intervalla, quæ inter unum et alium*

1) *V.* Muratori, *in Anedoct. l. 2. diss. de jejunio quat. temp.* — Valfridius, *De usu et instit. jej. quat. temp.* 2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l. 6. n.* 793. 3) Cap. un. de Cler. per salt. ord. 4) Loc. cit. 5) Vid. *cap. seq.* 6) *V.* Liguori, *Opus Mor. l. 6. nn.* 795 *et seqq.*

Ordinem excurrere debent. Hæc sapienter sunt instituta; interim enim Clerici se magis probant, et in Ordine suscepto sese exercent [1].

Interstitia diversa sunt pro Ordinum diversitate: ac

1 Tridentinum inter *Minores Ordines* requirit aliquod spatium, *nisi Episcopo aliud expedire magis videatur;* latitudinem tamen non taxavit. Nihil autem impedit, ut cum Ordine minori una simul tonsura conferatur; cum hæc non sit Ordo. — Apud nos receptum est, ut duo Minores simul eodem die conferantur. Alicubi vero omnes minores uno die conferuntur.

2 Ut a Minoribus ascendatur ad *Subdiaconatum* Tridentinum requirit annum, *nisi necessitas aut Ecclesiæ utilitas judicio Episcopi aliud exposcat* — Sub gravi tamen prohibetur in jure quatuor Minores simul cum Subdiaconatu eodem die suscipere [2]: et taliter ordinatus fieret irregularis quoad alios Ordines suscipiendos [3].

3 Ut ascendatur a Subdiaconatu ad *Diaconatum* adhuc unum annum Tridentinum requirit, *nisi aliud Episcopo videatur:* unde hic ad dispensandum quævis rationabilis causa sufficit. — Qui porro non servat interstitia, *si eodem die* duos Ordines sacros sumit, peccat mortaliter, suspensus est ab ultimo Ordine, ac fit irregularis [4] — Si eos tamen sumit *diversis diebus,* tunc si *servat* legitima tempora, peccat utique præceptum violando; sed pœnam arbitrio Episcopi decernendam reliquit Clemens VIII, qui Bullam Sixti V hac in re severiorem temperavit — Si vero tempora *non servet,* incurrit præter gravem culpam etiam suspensionem; quam tamen a Sede Apostolica ad Episcopi arbitrium revocavit idem Clemens VIII, Constitutione *RR. Pontificum* [5].

4 A Diaconatu ad *Sacerdotium* Tridentinum requirit saltem anni intervallum, *nisi ob Ecclesiæ utilitatem ac necessitatem aliud Episcopo videatur.* Quæ verba S. C. declaravit intelligenda disjunctive [6].

5 Tandem ad *Episcopatum* quod attinet, id unum requirit Tridentinum; ut nempe consecrandus Episcopus in sacro Ordine antea, saltem sex mensium spatio, sit constitutus [7].

Hic notandum: 1 *dispensationem* interstitiorum ad Episcopum pertinere etiam quoad regulares. Non potest tamen Episcopus dispensare

1) Tridentinum Sess. 23. c. 11, 13 et 14.

2) C. 2 de eo, qui furtive.

3) Ita ex s. Congr. 7 maj. 1707 in *Bovensi* — Vid. Pavone, *Spicilegio ecc.* § 201 — Benedictus XIV, *Notificatione* XVI.

4) Ex c. literas de temp. ord.

5) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 796.

6) Annus hac in re non computatur *mathematice* de die in diem; sed *ecclesiastice* a quatuor temporibus unius anni ad alia quatuor anni sequentis, etsi annus materialiter integer non sit.

7) Sess. 22. cap. 2. de R.

subditum alterius sibi dimissum sine habita facultate; — 2 hanc *potestatem* esse etiam Vicarii *Generalis*, si habeat mandatum generale. Item *Capitularis*, cum succedat in ordinaria jura Episcopi. Ita S. C.

N. 14 — *Tempus statutum* [1]

Q. *Quonam tempore Ordines conferri possunt?*

R. *Tonsura* ex Pontificali Romano quocumque die, hora atque loco potest licite conferri.

Ordines vero *minores*, si ea sit consuetudo, feria 6ª aut 4ª ante generalem Ordinationem *omnibus generatim* dari possunt. Secus sunt conferendi eo die, quo Ordines majores. Diximus *omnibus generatim*; nam *licitum est Episcopis dominicis aut festis diebus unum aut duos ad minores Ordines promovere*, verba sunt Alexandri III [2]. Quæ verba *communiter* DD. explicando non uti taxativa, sed uti exemplificativa, ajunt plures quam duos adhuc promoveri privatim posse. Et probant ex Glossa in citata verba: *nunquid plures? utique, dummodo non videatur generalis ordinatio* [3].

Majores autem *Ordines* conferri possunt tantummodo in sabbatis quatuor temporum: sabbato ante dominicam Passionis: item sabbato ante dominicam Paschatis [4].

Quod tamen pertinet ad electum in Episcopum, dies illius consecrationis ex Pontificali R. *debet esse dominica; vel natalitium Apostolorum; vel etiam festiva, si summus Pontifex specialiter indulserit.*

Facultas in hac re dispensandi solius et Pontificis: qui secus fecerit, si sit ordinans, erit suspendendus a collatione Ordinum [5]; si ordinatus, erit ipso facto suspensus [6].

Mane autem semper Ordines Majores sunt conferendi; imo in *Missa:* quod præceptum grave est ex Pontificali R. et praxi [7].

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l. 6. n.* 794.

2) Cap. de eo, de temp. ord.

3) Festi porro dies intelliguntur tantum illi, qui sunt de præcepto, ut declaravit S. C. ac Benedictus XIV (*Notificat.* CVI). Attamen etiam *festa suppressa* reputantur de præcepto quoad Ordines, ut referente Episcopo Bouvier, Leo XII hac de re consultus viva voce respondit.

4) Ex cap. 3 de temp. ord.

5) Cap. 2 et 8 de temp. ord.

6) Ex Extr. Pii II, *cum ex Sacrorum* — Hic notandum est, Regulares ex licentia suorum Prælatorum ordinari posse extra tempora; sed probabilius nonnisi in festis de præcepto — *V.* Benedictus XIV, *Notif.* XXIII — *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 797.

7) Item *Ordines minores* ex Pontificali congruentius conferendi sunt in Missa; cum omnes Ordines ordinentur ad ipsam.

N. 15 — *Locus conveniens* [1]

Q. *Ubinam Ordines conferendi sunt?*

R. Ex Tridentino Ordinationes publicæ habendæ sunt in Cathedrali; vel in digniori Ecclesia Diœcesis, si in ea Episcopus sit [2]. Si tamen Ordinatio non sit generalis ex S. C. ea haberi poterit in Capella privata. Imo sic forte se habet usus, etsi generalis sit.

Nomine vero *loci* profecto multo magis intelligitur propria Diœcesis; nefas enim est in alieno territorio actum adeo solemnem exercere. Imo ex Tridentino sic ordinans incurrit suspensionem ab exercitio Pontificalium, ordinatus ab exercitio Ordinis suscepti [3]. Excipiunt tamen Tonsuram, cum hæc sine Pontificalibus conferatur.

N. 16 — *Communionis susceptio* [4]

Q. *An ad Ordines requiratur Communionis susceptio?*

R. Præscribit Pontificale Romanum, ut ordinandi Eucharistiam accipiant. Hæc *verius* sub mortali præcepta est *Presbyteris*, ut Sacrificium compleant; siquidem cum Episcopo concelebrant.

At quoad *Diaconos* et *Subdiaconos* censet Croix cum Gobat, eam nonnisi sub levi esse præceptam; cum nihil habeat relationis ad eorum ordinationem — Imo solum esse de consilio pro ordinandis in *minoribus*, qui passim dantur etiam extra Missam.

N. 17 — *Episcopus proprius*

Q. *An Ordinatio sit danda a proprio Episcopo?*

R. Hac de re habet Tridentinum [5]: *Episcopi per semetipsos Ordines conferant; quod si ægritudine fuerint impediti, subditos suos non aliter quam probatos et examinatos, ad alium Episcopum ordinandos dimittant.* Ubi nomine *ægritudinis* intelligunt etiam aliam quamcumque justam causam.

Hic notandum: qui ordinat Episcopus, eundem debere etiam celebrare; *secus divideretur mysterium unitatis*, ut ajunt Innocentius III, ac Benedictus XIV [6]. Adhuc tamen Ordinatio esset valida, licet unus celebret et alter ordinet, ut declaravit S. C; cum Missa non sit de essentia.

Ad *pœnas* quod attinet, si ab alieno Episcopo *sine debita licentia* Ordinatio habeatur, vide dicta de legitimo ministro — Diximus *sine debita licentia:* quæ porro conceditur *literis*, ut ajunt, *dimissorialibus.*

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 798.
2) Sess. 23 c. 8.
3) Sess. 6. c. 5.
4) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 801.
5) Sess. 23. c. 3.
6) De Synodo Diœc. l. 8. c. 11.

Corollarium — *De literis dimissoriis* [1]

Q. 1. *Quid de Literis dimissoriis?*

R. Literæ, quibus proprium subditum ordinandi delegatur licentia alieno Episcopo, *ea tamen conditione, ut suo Episcopo adhuc remaneat subditus*, dicuntur *dimissoriales*.

Eas Episcopus etsi nondum consecratus, modo possessionem adeptus, concedere potest: idque licet in aliena existat Diœcesi; nam talis concessio non est actus jurisdictionis contentiosæ. Durant porro, donec revocentur; cum sit gratia facta — Eæ autem a Vicario Generali tribui non possunt, nisi vel ipse mandatum habeat speciale, vel Episcopus in remotis habitet ac versetur [2].

Diximus *ea tamen conditione etc.;* si quis enim obtineat, ut alterius Episcopi subditus fiat, literæ illæ *remissoriales* appellari solent [3].

Q. 2. *An Vicarius Capitularis dimissorias concedere possit?*

R. 1. Ex § 15 Instructionis Benedictinæ pro Regno Sabaudiæ Capituli Vicarius *non arctatis* neque post annum luctus dimissurias concedere potest absque expressa s. Congregationis licentia. *Laicis* vero *arctatis* ratione beneficii aut capellaniæ Ecclesiasticæ; vel *Clericis*, qui alicui beneficio aut capellaniæ, quæ actu requirat certum Ordinem, fuerint præsentati, eas poterit concedere dimissorias literas. Sed modo: — 1 id fiat cum voto pleni Capituli, dando solitis modis, ac in actis capitularibus adnotando; — 2 modo non fuerit ab Episcopo antecessore rejectus orator.

R. 2. Ubi nulla est peculiaris Instructio [4], ea in Diœcesi adhuc viget jus commune in Tridentino contentum [5]: quo statuitur, *non licere, Sede vacante, infra annum a die vocationis literas dimissorias concedere alicui, qui beneficii ecclesiastici recepti sive recipiendi occasione, arctatus non fuerit. Si secus fiat, Vicarius subjaceat* (ipso facto) *interdicto. Et sic ordinati, si in minoribus constituti,*

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l. 6. nn. 787 et seqq.*

2) Ex c. 3 de temp. ord. in 6.

3) Monet s. Carolus (*in Conc. Mediol. iv*) expedire, ut dimissoriæ pro unico suscipiendo Ordine concedantur; atque ad breve tempus, ne mores ordinandi mutentur.

Item notandum ex declaratione S. C. in arbitrio esse Episcopi examinare ibi dimissos, etsi jam examinatos: quod tamen sine causa non præstat agere. Si vero Episcopus alicuus vocetur ad vices Diœcesani Episcopi supplendas, non poterit examinare ordinandos; sed tantum abstinere ab Ordinatione, si ei justa causa occurrat. Ita Benedictus xiv, De Synodo Diœc. l. xii. c. 8.

4) Quod valet etiam de Diœcesi Novariensi, ad quam nondum cit. § 15 est extensus.

5) Sess. 7. c. 10.

nullo privilegio clericali gaudeant (saltem post sententiam declaratoriam); *si in majoribus, ab executione Ordinum ab beneplacitum futuri Prælati, sint ipso jure suspensi.*

Insuper notandum ex Constitutione *Secretis* Urbani VIII, ordinatos cum falsis dimissoriis incurrere suspensionem reservatam.

Quæ tamen omnia *probabiliter* non intelliguntur de prima Tonsura; cum ea non sit Ordo. Et ita declaravit S. C., teste Croix.

Illi autem dicuntur *arctati* ratione beneficii recepti, si intra annum eorum beneficium certum Ordinem requirat, quem non habent — Ratione vero beneficii recipiendi, si passive vocentur ex tabulis fundationis ad beneficium certum Ordinem requirens, quo ipsi carent [1].

CAPUT QUINTUM

DE ORDINUM IMPEDIMENTIS SEU DE *IRREGULARITATE* [2]

Q. 1. *Quid est irregularitas?*

R. Impedimenta, quæ homines reddunt inhabiles ad Ordines suscipiendos vel exercendos, *irregularitates* vulgo appellantur; quia sunt quædam quasi *deviationes a regula*, quæ certas ordinandorum qualitates et conditiones requirit — Irregularitas autem solet definiri: *impedimentum canonicum, quo quis directe et primario interdicitur a susceptione Ordinum, ac consequenter ab eorum usu.*

Dicitur *impedimentum canonicum;* quia a canonico jure inductum est, licet non desint casus, in quibus etiam jure naturali innitatur. Sic v. g. siquis careret manibus, impediretur sane a Missa celebranda jure etiam naturali: quamquam hæc potius dicatur *impotentia.*

Dicitur *directe et primario etc.* ut irregularitas distinguatur ab *excommunicatione,* quæ privat communione fidelium; ab *interdicto,* quod privat divinis officiis; a *suspensione,* quæ privat functionibus Ordinis. Per irregularitatem vero prohibetur ecclesiasticum ministerium.

Hinc sententia *communior* et *probabilior* irregularitatem non ponit inter censuras; quia potius est impedimentum seu inhabilitas, quam pœna. Et si quando feratur etiam per modum pœnæ, non est tamen medicinalis, sed mere punitiva.

Q. 2. *Quotuplex est irregularitas?*

1) Hic notandum, *beneficii* nomine non intelligi pensionem; sed verum beneficium ecclesiasticum ex S. C. — Item ex Benedictina Instructione requiri, ut reditus annuus ejusdem adæquet saltem medietatem valoris pro titulo requisiti ad taxam Synodalem.

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l. 7. nn.* 341 *et seqq.*

R. Duplex est irregularitas: alia, quæ provenit *ex delicto;* alia, quæ provenit *ex defectu* aliquo inculpabili.

Utraque vero vel *totalis* est, quæ reddit inhabilem ad omnem Ordinem suscipiendum, atque ad omne Ordinis jam suscepti exercitium — Vel *partialis*, quæ aliquo tantum Ordinis ministerio, aut solo ascensu ad Ordines superiores privat: v. g. si Sacerdos esset cæcus, non posset celebrare, sed posset adhuc confessiones excipere — Vel *ad tempus*, ut esset defectus ætatis — Vel *perpetua*, quæ amplius non potest auferri, ut esset amissio oculi.

Q. 3. *Quid requiritur, ut irregularitas incurratur?* [1]

R. Ut irregularitas incurratur, requiritur, ut in jure expressa sit [2]. Nomine *juris* venit solummodo jus canonicum et commune, quod a solis RR. Pontificibus, vel a generali Concilio constitui potest.

Unde in hac materia non valet argumentum neque a *simili*, neque a *majori ad minus*; quia licet irregularitas non sit censura; tamen est res odiosa: ideoque nunquam debet extendi ad casus a lege minime declaratos. Quod si *dubitetur*, an casus expressus dici debeat necne, standum erit communi Doctorum sensui et consuetudini.

Q. 4. *Quid de illo, dubitat de irregularitate incursa?*

R. Dubitans de irregularitate *generatim loquendo* non est habendus uti irregularis, si dubium, adhuc debita adhibita diligentia, perseveret. Quod currit sive dubium sit negativum, sive sit positivum. Sive dubium sit *juris*, nempe utrum adsit lex, quæ talem irregularitatem importet; sive sit *facti*, nempe utrum quis tale commisserit crimen, cui irregularitas adnexa est. Sane odia sunt restringenda: et nemo *in dubio spoliandus est jure suo* [3].

Diximus *generatim loquendo;* quia excipitur dubium de homicidio (non de mutilatione). Sane talis casus est expresse declaratus in jure, ubi legitur [4]: *cum sit consultius in hujusmodi dubio* (homicidii) *abstinere, quam temere celebrare.*

Animadvertendum tamen est hoc etiam non procedere, nisi quis certus sit de homicidio secuto, et solum dubitet an ipsa actione sua fuerit illius causa. Imo observant id tantum valere pro Clericis: et juxta plures pro solis Sacerdotibus quoad Missæ celebrationem; quia de hoc tantum loquitur textus.

Q. 5. *Quinam sunt irregularitatis effectus?* [5]

1) *V.* Liguori, *Opus Morale, l. 7. nn.* 311 *et seqq.*

2) Ex c. Is qui de sent. exc. in 6.   3) Cap. cum sunt 4. l. t in 6.

4) C. ad audientiam de hom. in 6.

5) *V.* Liguori, *Opus Mor. l. 7. nn.* 312 *et seqq.*

R. *Irregularitatis effectus* sunt sequentes:

1 *Inhabilitas ad suscipiendos Ordines*, etiam primam tonsuram: nam frustra ad Ordines præparatur, qui ab Ordinibus prohibetur.

2 *Inhabilitas ad Ordines susceptos exercendos*, ita ut irregularis *illicite* absolvat, etiamsi *valide* — *Illicite;* quia exercet Ordinem, a quo prohibitus — *Valide;* quia absolvere est actus jurisdictionis, quam irregularitas per se non prohibet [1]. Item neque prohibet actiones, quas etiam laici exercent, ut canere officia, recipere Sacramenta præter Ordinem, minores exercere etc. Ita *communiter*.

3 *Inhabilitas ad recipienda beneficia;* beneficium enim datur propter *officium:* atqui irregularis est inhabilis ad officium; ergo etiam ab beneficia. Unde *probabilius* ac *communius* provisio nulla esset; cum *irrita* dicatur a Tridentino [2]. Excipit Suarez cum aliis, si agatur de beneficio simplici, quod nullum importet Ordinis sacri exercitium; nam tunc tota ratio cessat irritationis.

Quid vero (quæres) *sentiendum est de beneficio ante irregularitatem jam obtento, si exercitium Ordinis sacris requirat?*

Si irregularitas provenit *ex defectu*, non est dubium, quin possit beneficium retineri. Nec judex debet tunc irregularem privare, ne afflicto addatur afflictio [3].

Si vero provenit ex delicto (nisi dispensatio obtineatur) debet illud renuntiari, aut saltem resignari in favorem tertii; quia qui non potest *licite* beneficii oneribus satisfacere, non potest *licite* illud sibi retinere. Et ubi retineat, debet a judice privari — Hanc tamen renuntiationem differre poterit: 1 si laboret magna inopia; 2 si alium jam delegasset pro adimplendis beneficii oneribus. Sic *communiter* textus juris interpretantur Doctores.

Articulus I. — DE IRREGULARITATE *EX DELICTO* [4]

Q. 1. *Quid requiritur ad incurrendam irregularitatem ex delicto?*

R. Ut incurratur irregularitas ex delicto oportet, ut actus humanus sit:

1 *Externus;* irregularitas enim est pœna in foro externo. Et si quando dicitur Superior dispensare super irregularitate *mentali*, ibi *mentalis* nomine intelligitur *occulta*, non vero *interna*.

2 *Mortaliter malus;* est enim pœna gravis, cui non congruit

1) C. 10. § 1 de renunt. 2) Sess. 22. c. 1. de R.

3) C. ex parte de Cler. ægrot.

4) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 7. *nn.* 356 *et seqq.* — P. Pavone, *La luce fra le tenebre* § 184.

culpa levis. Hinc si actus potest ob aliquam circumstantiam excusari a mortali, excusabitur etiam ab irregularitate.

5 *Plene consummatus;* versamur enim in odiosis. Est certum.

Q. 2. *Undenam oritur irregularitas ex delicto?*

R. Septem sunt capita, ex quibus oritur irregularitas *ex delicto:*

1 *Mala susceptio Baptismi.* Hinc irregularis ex hoc capite est: — 1 qui sciens suscipit Baptismum ab hæretico declarato, extra casum necessitatis; ejus enim errori videtur communicare [1]; — 2 qui illud differt ad mortis usque periculum; nam infirmæ fidei signum est [2]; — 5 qui *publice* aut *solemniter* rebaptizat: item assistens Clericus [3] item qui scienter rebaptizatur [4]; item ex Benedictus XIV [5] qui culpabiliter sub conditione rebaptizat [6].

3 *Violatio censuræ.* Hæc contingit, cum quis censura ligatus exercet *scienter et solemniter Ordinem sacrum*, uti v. g. si Diaconus cantet Evangelium cum stola et manipulo, vel Capitularis fungens officium hebdomadarii, in choro cantent *Dominus vobiscum* [7].

Diximus: 1 *scienter*, hæc enim tantum in contemptorem censurarum lata est; — 2 *solemniter*, unde in Subdiaconus ministraret sine manipulo, non fieret irregularis; quia non solemniter ageret in proprio officio, cum id etiam ceteris Clericis permittatur. Idem dicunt de matrimonii assistentia et concione [8]; — 3 *Ordinem sacrum*, unde non fit irregularis qui exercet Ordinem minorem, ut colligitur ex Bulla *Etsi* Benedicti XIV. Sicut neque qui est minori dumtaxat excommunicatione innodatus [9]. Neque qui celebrat in Ecclesia polluta; quia sic non violatur censura. Incurrit vero illam Episcopus vel Sacerdos censurati, si alium cogant ad celebrandum coram se [10].

3 *Exercitium Ordinis sacri non suscepti.* Esset *si Clericus* serio ac scienter in Ordine sacro non suscepto solemniter ministraret.

Diximus *si Clericus:* Concina affirmat etiam de laico, cum textus generaliter loquatur. Alii tamen *communius* et *probabilius* negant, quia cum titulus illius textus tantum Clericum respiciat, verba sequentia juxta illum sunt accipienda [11].

1) C. ventum est 1. q.

2) C. si quis dist. 57.

3) C. ex Literar. 4.

4) C. 4. confirmandum D. 50.

5) De Synodo Diœc. l. 7. c. 6.

6) Diximus *publice* aut *solemniter;* docent enim *probabilius* Layman et Sylvius ex ipso jure promoveri posse qui occulte rebaptizat *(C. Literis de Apostat.).*

7) Tit. 27. l. 5. Decretal.

8) *V.* Pavone, *Spicilegio ecc.* n. 318.

9) C. si celebr. de Cler. exc. min.

10) C. illud de Cler. exc. min.

11) Ab hac irregularitate etsi publica, quoad beneficii consecutionem dispensat Episcopus *(Ita c. 1 et 2 de Cler. non ord. min.).*

Item *probabilius* in rixa occidentes; nam adhuc occisio voluntaria est et ex proposito fit [1].

Tandem pro *homicidio casuali* distinguendum est: illud evenit dando operam rei vel *licitæ*, vel *illicitæ* — Si 1, irregularitas jure non incurritur, si adhibita sit diligentia sufficiens, quæ nempe a quolibet prudenti adhibetur juxta facti qualitatem [2]. Hinc non fit irregularis pater vel magister, qui filium vel discipulum moderate verberant, si postea casu accidat mors. — Si 2, neque pariter ea incurritur, nisi sit actio periculosa mortis; nam licet actio peccaminosa sit, mors tamen non esset voluntaria. Hinc S. C. censuit, non esse irregularem Clericum, si ob ejus adulterium, a marito fuerit occisa adultera conjux [3].

Q. 3. *Ad irregularitatem ex delicto quænam scientia requiritur?* [4]

R. Sententia *communissima* et *probabilior* cum s. Antonino docet ad incurrendam irregularitatem *ex delicto* semper requiri scientiam *prohibitionis Ecclesiasticæ*; habet enim hæc irregularitas rationem pœnæ, quæ ideo præsupponit culpam: culpa autem sine dicta scientia non esse potest.

Sed controvertunt, an requiratur etiam scientia *ipsius irregularitatis*. Sunt qui negant *valde probabiliter* cum Laymano, eo quod irregularitas non sit proprie pœna medicinalis ad cavendum in futurum: sed quædam *inhabilitas*, seu pœna mere *punitiva*. Ideoque sufficit, ut imponatur a lege actioni alicui, et reus scienter et culpabiliter illam actionem ponat. — Alii e contrario cum Sylvio *satis* etiam *probabiliter*, ut videtur, affirmant etiam scientiam irregularitatis requiri, dicentes, quod irregularitas *ex delicto* est pœna gravis et inusitata, ac proinde non præsumitur Ecclesia tanto rigore punire velle ignorantiam.

Quidquid sit, saltem quoad homicidium sententia *valde probabilis* et *tenenda* est, quod incurratur irregularitas etiam ab eo, qui ejusdem scientiam non habet. Illa enim non tantum respicit delictum, quantum decentiam quamdam, quæ postulat ut non admittatur ad sacrificandum Dei Agnum mitissimum minister tam sævus et crudelis.

1) Aliter esset de eo, qui ratum tantummodo haberet secutum homicidium; quia non potest amplius verificari realis influxus.

Sed quid dices de illo, qui ex justitia tenetur impedire homicidium, nec impedit? *Communius* dicunt illum irregularem fieri; est enim illius causa moralis. Alii *non minus probabiliter* negant; quia non vere directe influit. 2) C. ult. de homicidio.

3) Quid si actio sit *periculosa mortis?* Si raro mors eveniat, adhuc *probabilius* docet Layman non incurri irregularitatem, debita diligentia adhibita; tunc enim mortis periculum nonnisi remotum est. 4) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 7. *nn.* 350 *et seqq.*

Scholium — *De depositione et degradatione* [1]

Q. 1. *Quid est depositio et degradatio?*

R. *Depositio* nihil aliud est, quam *dejectio de gradu, officio et beneficio.* Convenit cum *suspensione,* a qua præter verborum formulas non differt nisi in hoc, quod hæc pronuntiatur *ad tempus;* illa vero *absolute* et *in perpetuum.*

Duplex est *depositio:* una *simplex* atque *verbalis,* quæ fit nudis verbis sive oretenus, sive etiam scripto editis — Altera *realis,* seu *actualis* atque *solemnis,* quæ dicitur *degradatio.*

Differunt maxime inter se non solum *ratione formæ,* sed etiam *ratione effectus.* Nam *depositio* importat privationem partialem vel totalem exercitii, seu usus Ordinis, officii aut beneficii; *degradatio* autem præter privationem totalem eorum omnium, ejicit etiam Clericum et foro Ecclesiastico, et tradit Curiæ sæculari puniendum [2].

Q. 2. *Cujus est deponere et degradare?*

R. Generalis regula est, quod ille solus potest deponere et degradare, qui jurisdictionem habet in foro externo.

Non omnes tamen qui hac pollent jurisdictione, valent indiscriminatim hanc pœnam irrogare. Ac primo certum est ex Tridentino Episcopum non posse deponi et multo minus degradari, nisi auctoritate Pontificis [3]. — Clericos autem deponit eorum Episcopus; quando causæ in jure definitæ et valde graves occurrunt.

Si depositionem secutura sit *degradatio,* tunc Episcopus ad eam procedit cum solo suo Capitulo, quando agitur de Clericis in prima *Tonsura* et in *Minoribus* constitutis. Quando vero agitur de depositione et degradatione *Subdiaconi* vel *Diaconi* requiritur in rei examine et definitione numerus trium Episcoporum præter proprium. Et sex quando agitur de *Presbytero* degradando.

Q. 3. *Quænam sunt causæ depositionis et degradationis?*

R. Ut æquitas postulat, non est deveniendum ad pœnam tam atrocem, nisi ex gravissima causa. Regula generalis, quam tradunt Canonistæ, est, ut tali causa ponatur in iis criminibus, contra quæ accusatio publica instituitur [4].

Singulares vero causæ ex jure canonico et ex variis RR. Pontificum Constitutionibus sunt inter ceteras: — 1 si quis Clericus contra

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l. 7. n.* 324.
2) Devoti, *Instit. Canon. t.* 1. *l.* 1. *t.* 8.
3) Sess. 13. *c.* 2. *d. R.*
4) *V.* Devoti, *Inst. Canon. To.* 1. *l.* 1. *t.* 8.

proprium Episcopum insidias paraverit — 2 si uxores vel concubinas habuerit — 3 si diuturnam habeat delinquendi consuetudinem, et licet pluries monitus non resipuerit, v. g. ebrietatibus serviendo, tabernas frequentando — 4 si fiat apostata vel hæreticus, homicida, falsus testis in judicio criminali ac publico, raptor puellarum vel raptoribus hujusmodi consentiens, grassator publicus, perduellis etc. [1].

Articulus II. — DE IRREGULARITATE *EX DEFECTU* [2]

Species hujus irregularitatis sunt: 1 ex defectu *animæ*; 2 *corporis*; 3 *natalium*; 4 *ætatis* 3; 5 *Sacramenti*; 6 *bonæ famæ*; 7 *libertatis*; 8 *lenitatis*.

Q. 1. *Quinam sunt irregulares ex defectu animæ?*

R. Ex *defectu animæ* irregulares sunt:

1 *Amentes:* talis animæ defectus vel oritur in homine post Ordinationem, vel ante — *Si post*, cessante defectu per diuturnum tempus, Ordinarii judicio poterit Ordinem susceptum iterum exercere [4] — *Si ante*, videndum est an defectus pendeat a causa *permanente et habituali*, v. g. ab organorum læsione: et tunc non poterit amplius promoveri ad Ordines. An vero a *causa transitoria et accidentali*, v. g. a febri vel vulnere: et tunc promoveri utique poterit [5].

2 *Epileptici:* docent aliqui epilepticum ordinari posse in pubertate, quando morbo illo ante pubertatem fuerit infectus, et postea convaluerit; nam Hipocrates tradit epilepsiam sæpe in pubertate perfecte tolli. Sed si morbus supervenerit in pubertate, præsertim post 25m ætatis annum, tenent omnes quamcumque valetudinis fiduciam prorsus in fumum abire.

1) Degradatio fit sequenti horrifico sane modo ex Pontificali Romano:

1 Degradatus vestitur *indumentis* proprio Ordini congruentibus; et sic in loco extra Ecclesiam ad id parato exhibetur Episcopo.

2 Episcopus quasi exequendo sententiam jam prolatam, præsente judice laico, cui postea degradandus traditur, publice abradit vitro vel cultello leviter sine sanguinis effusione *loca manuum* illius, quæ in collatione Ordinum fuerunt inuncta; et etiam tonsuram præscriptam formam usurpans.

3 Detrahit illi Episcopus singula *ornamenta sacra*, adhibens propriam ad unumquodque formulam.

4 Jubet per barbitonsorem ibi præsentem caput degradati totaliter *tonderi* inquiens: *te veluti ingratum filium a sorte Domini... abjicimus.*

5 Denique degradatum (amplius non tangens manibus suis) tradit præsenti *judici laico*; intercedens tamen pro miserrimo illo, ut nullum mortis vel mutilationis periculum eidem inferatur.

Judex eum sub sua custodia recipit, et sic omnes discedunt.

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l. 7. nn.* 391 *et seqq.*

3) De *ætatis* defectu, *Vid. c.* 1. *a.* 2. *n.* 7. *supra.*

4) Ex tuis lit. 7. q. 2. 5 C. Maritum D. 33.

Quid (dices) *si agatur de ordinato?* Si iste per anni spatium sit liber, poterit judicio Episcopi ad Ordinis suscepti exercitium reverti [1]. Imo docent *communiter:* ubi talis mali aggressio raro contingat, v. g. semel in mense, posse epilepticum celebrare, modo: — 1 id privatim agat; — 2 habeat sibi assistentem alium Sacerdotem jejunum; — 3 non consuescat in terram subito cadere, in clamores magnos erumpere et spumas evomere. Idem dicendum de *energumenis* et *lunaticis* [2].

3 *Illiterati,* qui nempe sufficienti carent doctrina pro Ordinibus [3]. Et *probabilius* docent esse prorsus irregulares qui sunt adeo rudes, ut nesciant præstare quæ pertinent ad Ordinis exercitium [4].

4 *Neophiti,* illi nempe, qui in adulta ætate recens baptizati sunt [5]; æquum enim est, ut non fiant subito magistri qui vix didicerunt esse discipuli [6].

Q. 2. *Quinam sunt irregulares ex defectu corporis?*

R. Irregularitas *ex defectu corporis* oritur ex duplici capite: — 1 nempe si quis sit *ineptus* ad Ordinis exercitium; — 2 si defectus corporis sit talis, ut præsentibus afferat notabilem *indecentiam,* aut quamdam *horroris speciem.* Ita *communiter* cum Angelico [7].

Ex *primo capite* erunt irregulares:

1 *Cæci:* possunt tamen dispensari a Pontifice ad celebrandum, si jam sint Sacerdotio insigniti, et constet eos in celebratione tutos esse, nec errare — Qui caret uno tantum oculo, præsertim si oculus iste sit sinister, erit item irregularis; cum canonem legere absque deformitate nequeat — Non ita tamen dicendum de illo, qui oblique tantum intueatur; vel visu sit debilis, sed uti valeat perspicillis [8].

2 *Surdi,* si nihil penitus audiant — Si tamen surditas superveniat Sacerdoti, ei non interdicitur Missæ celebratio; cum facilius tolerentur defectus in jam promoto [9].

3 *Muti,* qui nempe nullatenus loqui possunt, vel nisi cum magna difficultate — *Balbutienses* vero, aut *carentes dentibus* sunt irregulares casu, quo risum vel contemptum populo afferant.

1) C. Communiter D. 33.

2) Isti autem non repelluntur a beneficii fructibus percipiendis, si per alios officia adimpleant (Ex *C. ult. de Cler. ægr. in* 6).

3) C. 1. D. 36; et 3. D. 38.

4) Ab hac irregularitate ne ipse quidem Pontifex dispensare potest; quia est de jure divino atque naturali, ut nemo unquam admittatur ad munus, nisi valeat illud convenienter exercere.

5) C. 1. D. 48.

6) Poterit tamen Episcopus eos ordinare, si sufficienti tempore lapso, eos idoneos existimet, et adsit utilitas ex S. C. — Imo Toletus censet post decem annos illam irregularitatem cessare

7) Suppl. q. 39. a. 6.

8) Cap. ult. D. 55.

9) Cap. 77. Apostolorum.

4 *Claudi*, si nequeant absque baculo sustentari [1]. Qui vero baculo non indigent, aut habent tantum crura distorta, non sunt irregulares, nisi adsit in iis magna deformitas, quæ tegi non possit. Uti v. g. si haberent pedem ligneum vel aridum; tunc enim ficrent irregulares ob magnam, quam præseferrent coram populo indecentiam.

5 *Carentes manu*, vel *digitis omnibus*, vel *pollice* [2]. Idem dicunt de eo, qui caret *indice*, vel *pollicis parte*; non autem solis unguibus [3]. Item si illi digiti sint adeo debiles, ut non possint hostiam elevare vel frangere. Idem est de eo, qui caret tribus posterioribus digitis — Ajunt tam jam ordinatum, si amittit indicem, posse digitos posteriores adhibere.

6 *Omnes qui habitualiter tali morbo laborant*, ut nequeant celebrare sine periculo proximo deficiendi, vel notabiliter errandi. Talis erit qui *manus ita tremulas* habet, ut sit periculum effundendi sanguinem. Ita etiam qui talem ac tantam patitur *tussim*, ut sit periculum in suscipienda communione. Ita tandem *abstemius*, qui ita abhorret a vino, ut si sumat, incurrat periculum evomendi.

Ex *secundo* autem *capite* erunt irregulares:

1 *Carentes aliquo corporis membro*, si carentia vel indecentiam vel horrorem fidelium oculis exhibeat: ut esset v. g. carentia nasi, aut auricularum, nisi tegantur capillis.

2 *Leprosi*, aut qui habent faciem morbo aliquo valde maculatam. Quia tamen isti in jure celebrare prohibentur *pro scandalo et abominatione populi* [4]; ideo Doctores dicunt quod, remoto scandalo, in privato celebrare poterunt, si jam sint ordinati.

3 *Monstruosi*. Tales autem *communiter* habentur: — 1 enormiter vel deformiter *gibbosi*; — 2 *pigmæi* et *gigantes*, quorum illi risum, hi terrorem quemdam movent; — 3 *æthiopes*, qui apud nos quemdam horrorem excitant; — 4 *hermaphroditæ* [5], licet virilis sexus prævaleat; — 5 *eunuchus*, qui nempe culpabiliter vel per se, vel per alios sibi amputaverit virile vel testiculos, licet zelo castitatis [6].

Circa *corporis defectus* notandum est:

1 In *dubio*, an defectus inducat irregularitatem, Episcopus potest pronuntiare [7], imo usus obtinuit, prout testatur Pyrrus Corradus, ut etiam dispenset, si vitium videatur leve.

1) Cap. 57 de cons. D. 1.

2) Cap. ult. de corp. vit.

3) Cap. Thomas eod. t.

4) Cap. Tua nos de cl. ægr.

5) *Hermaphroditæ* sic dicuntur qui de utroque sexu participant. Qui etiam a religioso statu arcentur ob grave, quod secum ferunt incontinentiæ periculum.

6) Cap. si quis medic.; c. si quis 4 d. 55. etc. — *V.* Liguori, *H. Apost. Tr.* XIX. n. 125.

7) Cap. 2. D. 33 de corp. vit.

2 Si Clericus non sit in culpa, ubi defectus superveniunt Ordini suscepto, non impeditur ab Ordinis ipsius actibus, quos tamen potest sine indecentia præstare.

3 Defectus si superveniat ante Ordinis susceptionem, absolute inducit irregularitatem non solum ad Ordinem illum, cujus impedit exercitium; sed etiam ad omnes. Quia cum omnes Ordines Sacerdotium respiciant, exclusus a Sacerdotio merito censetur exclusus ab omnibus Ordinibus.

Q. 3. *Quinam sunt irregulares ex defectu natalium?*

R. Sunt irregulares ex defectu natalium *filii illegitimi*; licet occulti; nam jura generaliter loquuntur [1]; habentur enim uti viles. Adde frequenter male instructos esse, atque ad vitia propensos.

Sunt autem illegitimi: — qui nascuntur *vel* ex fornicatione, *vel* ex incestu, *vel* ex adulterio; — 2 qui nascuntur ex matrimonio *civiliter* tantum contracto; — 3 qui nascuntur quidem ex matrimonio legitimo, sed cujus *usus* erat illicitus *vel* per solemne castitatis votum in Religione approbata, *vel* per Ordinis Sacri susceptionem.

Non autem habentur illegitimi nati ex *infidelibus*, quamvis in gradibus ab Ecclesia prohibitis contraxerint [2] — Item *probabilius* neque *expositi*. Saltem dubium est; at in dubio, ait in Epistola *Redditæ Nobis* Benedictus XIV, *judex debet in bonum et commoda prolis propensus esse*. Imo S. C. censuit non indigere dispensatione expositum, qui jam Ordines susceperat.

Hæc autem irregularitas aufertur: — 1 per *subsequens matrimonium*, etiam ratum tantummodo, nisi agatur de filii promotione ad Cardinalatum [3]. Necesse tamen est, quod inter parentes consistere potuerit matrimonium legitimum, cum filii concepti sunt; alioquin neque Principis legitimatio quidquam proderit [4], nisi et Pontificia intercedat [5]; — per *professionem religiosam*, sed quoad Ordines, non vero quoad prælaturas aut dignitates [6]; — 3 per *legitimam dispensationem*, quam ad Ordines ac Beneficia omnia concedere potest Pontifex. Episcopus autem tantummodo ad primam Tonsuram, ad Ordines Minores, ac Beneficia simplicia.

Q. 4. *Quinam sunt irregulares ex defectu Sacramenti?* [7]

R. Cum matrimonium sit signum unionis Christi cum Ecclesia,

1) Cap. 1 et ult. de fil. Presb. 2) Cap. ult. qui filii sint leg.
3) Cap. tanta, qui etc.
4) Qui in Regno Sabaudiæ legitimari possint; vid Cod. civ. *art.* 171, *et seqq.*
5) *V.* Benedictus XIV, *Literæ ad Archiepiscopum s. Dominici.*
6) Cap. 1 de fil. Presb. 7) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 7. *n.* 435.

erunt irregulares ex defectu hujus sacramentalis significationis *bigami*, id est plurium uxorum viri. Ratio est, quia isti non amplius valent significare (facta cum pluribus divisione carnis) unionem hanc unius Christi cum una Ecclesia ejus unica sponsa.

Bigamia *triplex* distinguitur:

1 *Vera:* et est quando cum duabus conjugium successive contrahitur et consumatur. — Ex qua parte non est bigamus ille, qui cum pluribus est fornicatus.

2 *Interpretativa:* et est quando quis *fictione juris* duas uxores habuisse censetur. — Hoc contingit quadrupliciter: *vel* quando duxit viduam jam cognitam, etiamsi duxerit invalide; *vel* quando duxit mulierem jam corruptam, sed ab alio, quamvis id ipse ignoraverit; *vel* quando cognovit suam uxorem post illius adulterium, licet occultum, licet extortum aut ignoratum; *vel* quando demum duo contraxit matrimonia ex aliquo impedimento invalida, et consummaverit: tunc enim adest affectus intentionis ad duo conjugia.

3 *Similitudinaria:* et est quando quis post s. Ordinis susceptionem vel religionis professionem contrahit matrimonium, et consumat.

Ita *communiter* cum s. Thoma. Eruitur ex toto *tit. de bigamis.* Et ex ipso Apostolo, qui ad Ordines *unius uxoris virum requirit* [1]. Hinc ajunt Pontificem non solere dispensare, nisi raro ob reverentiam Apostolici præcepti. Episcopum vero nunquam dispensare posse, nisi in bigamia similitudinaria, et tantum quoad Ordines suscipiendos et exercendos; et quidem post diuturnam pœnitentiam [2].

Q. 5. *Quinam sunt irregulares ex defectu bonæ famæ?*

R. *Ex defectu bonæ famæ* sunt irregulares illi, qui infames habentur *vel* ob sententiam judicis declarantis, eos *de enormi crimine* fuisse convictos, aut eos damnantis ad pœnam infamantem, veluti triremes, exilium; *vel* ob notitiam publicam criminis ejusdem; *vel* ob exercitium *artis ignominiosæ; vel* adhuc aliquando *ob alterius infamiam,* quæ in nos redundat [3]. Præcipit enim Apostolus [4], ut non ordinentur, *nisi viri boni testimonii* [5].

1) 1. Tim. 2. 2) Cap. 4 de Cler. conj.

3) Quamdiu crimina manent *occulta,* non induunt irregularitatem, si excipiatur homicidium. Reputantur autem *occulta,* quoties in judicio non fuerint probata; aut aliunde non evaserint tam notoria, ut nulla tergiversatione celari queant. 4) 1. Tim. 3.

5) Diximus 1 *de enormi crimine:* tale jure habetur homicidium, perjurium in judicio, hæresia, simonia, adulterium, sodomia, crimen læsæ majestatis, proditio, rapina, lenocinium nempe turpis quæstus ex adulterio uxoris, exercitium usurarum, invasio Episcoporum vel Cardinalium, raptus mulierum, duellum, armorum paratio in parentes.

2 *Aut eos damnantis ad pœnam infamantem.* Idque ut nonnulli volunt, licet

Porro irregularitas, si sit ex infamia *juris*, per solam legitimam dispensationem aufertur. Si ex infamia *facti*, aufertur per longam et sinceram *vitæ emendationem*. Et erit Episcopi judicare, an sufficiens extet probatio ad famam bonam recuperandam. Ajunt autem ad id sufficere triennium — Item aufertur per baptismum [1] — Item per *loci mutationem*, nempe eo veniendo, ubi infamia non est nota.

Poterit autem hic Episcopus *dispensare*, ut ministretur in Ordinibus susceptis, si agatur de crimine adulterio minore [2].

Q. 6. *Quinam sunt irregulares ex defectu libertatis?*

R. Ex *defectu libertatis* irregulares sunt:

1 *Servi proprie dicti*, donec plenam consequantur libertatem [3]; tales enim servi habentur uti res domini. Unde ordinari non possunt, neque ad alia deputari sine eorum consensu.

2 *Conjugati*, qui vel ad ipsam tonsuram admitti prohibentur [4]. Attamen ordinari poterit maritus: — 1 si ob uxoris adulterium divortium actum sit juridice; nam tunc ab illius jure est perpetuo subductus; — 2 si uxor expresse ac libere consentiat, et simul castitatem voveat [5]. Imo et religionem uxor ingredi deberet, vel si ipsa esset juvenis, vel si vir fieret religiosus aut crearetur Episcopus [6].

3 *Curialistæ*, qui nempe tenentur servire Curiæ sæculari sive ob juramentum sive ob stipendium: uti sunt judices et advocati, quamdiu in officio perdurant, nisi licentiam a Pontifice obtinuerint, vel legitima sit consuetudo [7]. Isti enim jam aliis obstricti sunt.

4 *Milites* et *Reipublicæ administratores*, donec eidem officio, consentiente Principe, non valedixerint [8]. Eadem nempe de causa.

Q. 7. *Quinam dicuntur irregulares ex defectu lenitatis?*

R. Cum Christus fuerit *mitis et humilis corde, et loca pertransierit benefaciendo et sanando omnes* [9]; maxime idcirco decet, ut ipsius ministri lenitate et cordis mansuetudine sint commendabiles.

immerentes, modo juxta allata et probata fuerint damnati, præsertim si in triremibus actu remigassent; quia infames haberentur coram populo;

3 *Vel ob notitiam publicam criminis ejusdem.* Nam ex jure: *si proposita crimina ordine judiciario comprobata, vel alias notoria non fuerint, non debent (præter reos homicidii).... in jam susceptis vel suscipiendis Ordinibus impediri;*

4 *Vel ob exercitium artis ignominiosæ,* ut esset ars comica, vel alia similia;

5 *Vel adhuc aliquando ob alterius infamiam:* tales autem sunt filii damnatorum ob delictum læsæ majestatis, et filii hæreticorum.

1) Cap. Si duo 15. q. 6. 2) Cap At si Cler. de jud.
3) Cap. 1 et 2. D. 54. c. 5 de serv. non ordin. 4) C. ult. de temp. ord. in 6.
5) Cap. Conjugatus de conv. conj. 6) Cap. Sane 6 de conv. conj.
7) Cap. un. de obl. ad ratioc. 8) Cap. 2 et 5. D. 51. 9) Act. 19.

Quare Ecclesia declarat, irregularitatem incurri *ob occisionem aut mutilationem, quæ post baptismum fit voluntarie et juste*, vel *a militibus in bello justo offensivo;* vel *a Clericis medentibus cum adustione aut incisione;* vel *a ministris publicis, effectu tamen secuto.*

Singula verba sedulo attendenda sunt; igitur:

1 Eam incurrit *laicus, qui in bello justo offensivo* aliquem propria manu mutilat vel occidit [1] — Diximus: 1 *bello justo;* etenim in bello injusto omnes fiunt irregulares ex delicto, si unus ex commilitonibus aliquem occiderit ex hostibus, ut docet *signanter* Benedictus XIV [2]; — 2 *offensivo,* qui enim occidit se defendendo, non fit irregularis, ut docent *communiter* [3]; — 3 *laicus,* nam quoad Clericum s. Congregatio 13 jan. anno 1703 statuit, quod ille qui est *in Sacris* vel *Beneficiatus* et militiæ nomen dederit ac in bello militaverit, fit irregularis, si sclopetum aliquando adhibuerit in aliquo conflictu, quamvis juramentum præstet, se neminem læsisse.

2 Eam incurrunt *Clerici in Sacris, aut Monachi medentes cum adustione vel incisione,* si inde mors vel mutilatio sequatur, licet sint in arte periti; modo tamen id egerint extra casum necessitatis [4]. — Diximus *Clerici vel Monachi;* nam laici medici ac chirurgi eam non incurrunt, *si secundum artis suæ regulas operentur,* ut ait Benedictus XIV [5]. Neque enim eam jus imponit, neque ipsi id agunt ad punitionem vel vindictam; sed ex *motivo pietatis.* Usus tamen est, ut *ad cautelam* etiam quoad istos petatur dispensatio, si forte aliquando in sua arte culpabiliter deliquerint.

3 Eam incurrunt *judices, et omnes communiter, qui cooperantur in judicio justo ad mortem vel mutilationem* [6].

Hæc tamen cooperatio ut vere sit influxiva, debet esse:

1 *Activa:* quia debet esse ex parte occidentis, non vero occisi.

2 *Efficax:* unde qui efficaciter in mortem vel mutilationem non influit, irregularis non potest evadere. Uti v. g. qui ligna defert, quibus occisi corpus cremari debeat, vel qui morti assistit.

3 *Proxima:* et ideo non est irregularis qui gladios vendit, neque ille qui tantum hortatur, ut pœnis debitis mulctentur iniqui — Sed irregulares appellabimus ex hoc capite *assessores, scribas* sententiam sanguinis vel mutilationis scripto exarantes, et ceteros eam exequentes; non tamen qui eam trascribunt — Item *testes* voluntarios, qui ultro

1) Cap. Dilectus; *item* c. Significasti de homicidio.

2) *Notificatione* cit.

3) Ex Clem. un. de hom.

4) Cap. Sententiam ne Cler. vel Mon.

5) De Synodo Diœc. l. 13. c. 10.

6) Clem. si furios. de hom.; *et* c. Sentent. ne Cler. vel Mon.

se offerunt, licet protestentur — Item *advocatos* et *procuratores* accusatoris, nisi coacti sint ad eum defendendum; quia tunc non essent omnino voluntarii — Item *accusatores* criminis capitalis petentes vindictam item capitalem. Qui si essent Clerici *in Sacris* vel *Beneficiati* insuper graviter peccarent; cum graviter ipsis vetitum sit sese in causa sanguinis ingerere.

Diximus *et omnes communiter etc.;* nam jure excipitur *Papa,* qui suis legibus inhabilitantibus non tenetur. Item Pontificio Solio *assistentes Episcopi* vel *Cardinales. Inquisitores fidei* et eorum *Officiales.* Et alii Ecclesiastici cum jurisdictione criminali, si alteri eam *delegent.*

Articulus III. — DE IRREGULARITATIS CASSATIONE [1]

Q. 1. *Quomodo aufertur irregularitas?*

R. Quatuor modis generatim irregularitas aufertur:

1 *Cessante causa,* ob quam est inducta, si ea sit ex defectu; cum tunc tota ratio illius deficiat; — 2 *baptismi susceptione* aufertur ea, quæ est ex delicto; jura enim præcipue respiciunt baptizatum; — 3 *religiosa professione* aufertur ea, quæ est ex defectu natalium, quantum ad Ordines; — 4 *superioris dispensatione* tollitur ea, quæ non est in jure naturæ fundata.

Porro Papa in omni irregularitate dispensat, quæ sit ecclesiastici juris; nam *ejus est permittere, cujus est vetare.*

Major Pœnitentiarius dispensat in cunctis fere casibus occultis pro foro interno ex Bulla *Pastor bonus* Benedicti XIV.

Tandem Episcopus ex Tridentino [2] dispensat vel per se vel per suum Vicarium specialiter ad id deputatum in irregularitatibus *ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, et exceptis aliis deductis ad forum contentiosum* [3]. In iis vero quæ sunt *ex defectu,* Episcopus a jure habet tantum, ut dispenset in bigamia *similitudinaria,* ac cum *illegitimis* ad minores Ordines ac Beneficia simplicia.

Quam autem Episcopus habet facultatem, eam plures tribuunt ex privilegio [4] etiam *Prelatis regularibus* quoad proprios subditos [5].

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l. 7. nn.* 352, 368 *et seqq.* 2, Sess. 24. c. 6.

3) Hinc refert Ferraris V° *Irregularitas*, posse Episcopum dispensare ab homicidio occulto, quod quis ad suam vel aliorum defensionem, non servato moderamine, patravit; quia tale homicidium non censetur simpliciter voluntarium.

4) Vid. supra *art.* 1, *et* 2.

5) Confessarius, qui facultatem obtinuerit *dispensandi* super irregularitate ex Rituali R., post datam absolutionem a peccatis, hac uti debet forma: *et eadem auctoritate*

Q. 2. *An si quando conceditur facultas absolvendi a censuris reservatis, intelligendo sit etiam concessa quoad irregularitatem?*

R. *Negative;* irregularitas enim non est censura: et difficilior est irregularitatum, quam censurarum relaxatio.

Imo (ex d. Carolo *Instructione ad Confessarios*) secundum stylum R. Curiæ nunquam censetur concessa facultas dispensandi super irregularitate, nisi fiat illius expressa mentio. Neque ipso Jubilæi tempore, nisi ea proveniat ex censuræ violatione.

Quilibet tamen Confessarius absolvere potest a peccatis irregularitatem adnexam habentibus, seclusa peculiari prohibitione et reservatione. Irregularitas enim adjuncta non impedit effectum absolutionis; quia non pugnat cum statu gratiæ, neque arcet a susceptione Sacramentorum, excepto Ordine. Ideoque potest quis liberari a peccato, et simul remanere ligatus ab irregularitate eidem adnexa.

Scholium — De cessatione a divinis [1]

Q. *Quid de cessatione a divinis?*

R. Cessatio a divinis est *impositio Clericis facta se abstinendi ab officiis divinis, et ecclesiastica sepultura.* Hæc non est proprie censura; sed imponitur vel in signum mœroris, vel ad reparandam injuriam gravissimam Deo illatam; afficitque omnes, qui eo in loco sunt.

Ea tamen possunt Sacramenta tunc administrari, quæ possunt in interdicto. Cum autem actus sit jurisdictionis, imponitur et aufertur eo modo, quo censura. Ita *communiter* cum Suarez [2].

CAPUT SEXTUM

DE ORDINATIONIS EFFECTIBUS ET ORDINATORUM OBLIGATIONIBUS

Q. 1. *Quotuplex est effectus Sacramenti Ordinis?*

R. Triplex: *gratia habitualis*, et *Sacramentalis*, atque *character:*

1 *Gratia habitualis*, sive *sanctificans.* Sic enim scribebat Apostolus: *noli negligere gratiam, quæ est in te, quæ data est tibi... cum impositione manuum Presbyterii* [3]. Quæ verba perpendens

dispenso tecum super irregularitate (vel *irregularitatibus*), *in quam* (vel *in quas*) *ob talem causam* (vel *tales causas*) *incurristi; et habilem reddo, et restituo te executioni Ordinum et Officiorum tuorum. In nomine Patris et Filii et Spiritus S. Amen.*

Si pœnitens careat Ordine Sacro, tunc dicat: *habilem reddo te ad omnes Ordines suscipiendos.*

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l 7. nn.* 4, *et* 340.

2) Ex c. Non est nobis de spons. etc.

3) 1. Tim. 4.

Angelicus habet: *confertur in ipsa susceptione Ordinis amplius gratiæ munus, per quod ad mājora reddantur idonei.*

2 *Gratia Sacramentalis*, quæ est jus fundatum in gratia sanctificante ad accipienda auxilia supernaturalia per gratias actuales, quæ consistunt in mentis illustrationibus et piis motionibus voluntatis ad officia ecclesiastica digne obeunda.

3 *Character;* inquit enim Tridentinum [1]: *siquis dixerit per sacram Ordinationem non dari Spiritum Sanctum, ac proinde frustra Episcopos dicere:* accipe Spiritum Sanctum; *aut per eam non imprimi characterem; vel eum qui semel Sacerdos fuit, laicum rursus fieri posse, anathema sit* [2].

Q. 2. *Quot sunt obligationes ordinatorum?*

R. Multæ sunt *obligationes ordinatorum* — *Aliæ* quidem omnibus Clericis communes, de quibus in Tractatu, *De Obligat.* — *Aliæ* iis maxime propriæ, qui in Sacris ordinantur: et sunt tum obligatio *divinum officium* recitandi, tum obligatio *cœlibatum* perpetuo servandi.

De *prima* dictum est *De Virt. Religionis;* remanet dicendum de *secunda*.

Articulus unicus — DE CÆLIBATU ECCLESIASTICO [3]

Q. 1. *Quosnam obstringit lex cœlibatus?*

R. *In Ecclesia Latina* omnes Clerici, ab Episcopatu ad Subdiaconatum inclusive, tenentur servare perpetuam continentiam, ita ut nec licite uti possint matrimonio contracto ante sacram Ordinationem, nec licite nec valide postea illud contrahere.

Constat ex pluribus juris canonici capitibus [4]. Unde Episcopatus promovendos ad Subdiaconatum sic alloquitur ipso Ordinationis actu, uti videre est in Pontificali R.: *Filii dilectissimi ad sacrum Subdiaconatus Ordinem promovendi, iterum atque iterum considerare debetis attente, quod onus ultro appetitis; hactenus enim liberi estis, licetque vobis pro arbitrio ad sæcularia vota transire. Quod si nunc Ordinem susceperitis, amplius non licebit a proposito resilire; sed Deo, cui servire regnare est, perpetuo famulari: et castitatem illo adjuvante, servare oportebit: atque in Ecclesiæ ministerio semper*

1) Sess. 23. can. 4.

2) Est autem *probabilius*, singulos Ordines characterem suum sibi proprium imprimere. In singulis enim diversæ tribuuntur potestates: id est ex institutione Christi imprimitur iis Ordinibus, qui sunt Sacramenta; ex institutione Ecclesiæ iis, qui Sacramenta non sunt. Unde nūllius ipsorum iterari debet.

3) *V.* Liguori, *Opus Mor. l. 7. nn.* 806 *et seqq.*

4) Signanter ex *c.* 1. *dist.* 28.

esse mancipatos. Proinde dum tempus est, cogitate; et si in sancto proposito perseverare placet, in nomine Domini huc accedite.

Hinc Tridentinum expresse declarat, nullum matrimonium initum ab iis, qui in Sacris Ordinibus sint constituti: ***siquis dixerit Clericos in Sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiastica vel voto, anathema sit*** [1].

Tridentinum ait *lege ecclesiastica vel voto*, ne rem definiret; nam alii immediate ex vi voti: alii immediate ex vi præcepti castitatis obligationem adstruunt. Est tamen *communius* ac *probabilius*, eam esse immediate ex vi voti de Ecclesiæ præcepto emittendi: quod quidem præceptum habent canones — Et licet hodie votum implicite emittatur per ipsam Ordinis susceptionem; antiquitus tamen emittebatur expresse [2]. — Votum porro *solemne* esse declaravit Bonifacius VIII [3].

Diximus *in Ecclesia Latina;* quoad Græcos enim disciplina diversa est. Nam *vel* agitur de Græcis et Albanensibus in Italia eique adjacentibus Insulis degentibus; *vel* de Cophtis, ceterisque Orientalibus.

Si 1, Benedictus XIV Const. *Etsi Pastoralis* non prohibet quidem, ut Subdiaconi, Diaconi et Presbyteri uxores retineant, quas antea duxerunt (si tamen virgines, non viduas nec corruptas duxerint). Sed nullum irritumque declarat eorum matrimonium post sacros Ordines contractum. Et qui nihilominus contrahere præsumpserit, remanet excommunicatus, ab Ordine deponendus est, et ab illegitima uxore separandus.

Si 2, idem Pontifex Const. *Eo quamvis* permittit quidem uxorem retinere, quæ ante Ordinationem ducta fuerit. Quid autem sit sentiendum de illorum matrimonio postea inito, Benedictus XIV reservat utique Apostolicæ Sedi illud approbare; cum aliunde graviter vetitum sit. Verum an non tantum illicitum, sed etiam irritum dicendum sit, noluit definire, quamvis Tribunalia Almæ Urbis opinioni eorum adhæreant, qui illa matrimonia nulla existimant.

Ceterum etiam apud ipsos Græcos Episcopis non solum contrahere, sed et propria uxore uti post Ordinationem, omnino vetitum est.

Q. 2. *Quid resolvendum, siquis promoveretur ad Ordines sacros vel invincibiliter ignorans illam castitatis obligationem iisdem adnexam? — Vel expresse nolens obligationem ipsam vovere? — Vel si esset metu gravi perductus? — Vel si esset in ipsa infantili ætate ordinatus?*

R. *In primo casu* dicimus cum *communi*, eum ad castitatem adhuc teneri *vel* ex vi voti impliciti juxta s. Thomam; *vel* ex præcepto

1) Sess. 24. can. 9.

2) C. 1. 6, et D. 28; et c. 2. de Cler. conj. — It. v. d. Thomas, *Supp. q. 53. a. 3.*

3) C. un. de voto in 6.

Ecclesiæ, maxime si intenderet (ut supponi debet) Ordinem suscipere cum eadem obligatione, qua generatim suscipitur ab aliis [1].

In secundo casu est *probabilius*, eumdem teneri ad castitatem, non quidem ex voto; sed ex præcepto Ecclesiæ, quæ ex Religionis motivo vult omnes esse omnino obstrictos, qui scienter Ordinem suscipiunt, cui continentia adnexa est.

In tertio casu, si gravis ille metus ex justa causa infligatur, v. g. si Episcopus ob inopiam ministrorum quempiam metu gravi adstringeret ad Ordinationem, *probabilius* videtur sic ordinatum obligatione castitatis ligari; quia in tali casu ipse esset irrationabiliter invitus. Nec talis metus tolleret voluntarium, ac multo minus votum irritaret — Quod si gravis ille metus sit incussus ex causa injusta, quamvis *probabilius* sit non teneri ad votum sic ordinatum, quia votum ex quo provenit castitatis obligatio, metu gravi extortum, est nullum saltem de jure positivo [2]; *in praxi* tamen consultum fuit, ut Clericus taliter ordinatus petat dispensationem, quam s. Congregatio. Concilii jam alias elargita est, ubi solide metus ille probari valeat.

Tandem *in quarto casu*, qui ordinatur infans neque tenetur ad castitatem neque ad alia onera, nisi post 16m ætatis annum Ordinationem ratam habuerit, ut docet Benedictus XIV Constitutione, *Eo quamvis*. Et merito: ad rem enim valde arduam ac perpetuam suscipiendam requiritur maturitas, et quidem perfecta [3].

Q. 3. *Quosnam osores habet lex cælibatus Ecclesiastici?*

R. Cælibatus inimici sunt *hæretici*, *increduli* et *pseudopolitici* [4].

Contendunt *primi* cælibatum adversari Scripturarum auctoritati et antiquitati Ecclesiasticæ — Volunt *secundi* eumdem a jure ipso naturali improbari prorsus atque repelli — Tradunt *tertii* bono Reipublicæ et Societatis omnino nocere [5]. Contra sit:

1) Excipiunt aliqui, si hæc ignorantia sit *positiva*, ut si quis sacris initietur ratus sibi propria uxore uti licere, quia græcos viderit illa uti.

2) C. Prælatorum etc. c. eum dilectus de bis, qui vi, metuque etc.

3) Quæ quidem ratio probat ex Salmanticensibus id quoque obtinere in casu, quo quis post usum rationis ordinetur, sed ante adeptam pubertatem.

4) *V.* Zaccharia, *Storia polemica del celibato sacro.*

5) Horum porro doctrinas Pius Pp. IX in sua Encycl. *Qui pluribus*, 9 *nov. anno* 1846 *conspirationis fœdissimæ* nomine jure merito nuncupavit inquiens: *Huc* (nempe in Fidei et Ecclesiæ destructionem) *spectat fœdissima contra sacrum clericorum cælibatum conspiratio quæ a nonnullis etiam, proh dolor! ecclesiasticis viris fovetur, qui propriæ dignitatis misere obliti se voluptatum blanditiis et illecebris vinci et deliniri patiuntur.*

Quæ hic disputantur de cælibatu, excerpta sunt fere ex toto ex eruditissimo Opere, cujus in dies editiones Romæ, Taurini, Mediolani, ac Parisiis videre est, sub titulo: *Prælectiones Theologicæ, quas in Collegio Romano S. J. habebat Joan. Perrone e S. J.*; Tract. *de Ordine*, cap. V, *de cælibatu ecclesiastico.*

Propositio I[a]

Cœlibatus Ecclesiasticus nedum Scripturæ et antiquitati adversetur, imo cum iisdem omnino congruus est, atque ministerio sacro maxime convenit.

Prob. 1[a] *pars, neque legem cœlibatus Scripturæ et antiquitati maxime congruere.* Ita lex censeri debet Scripturæ et antiquitati maxime congrua, quæ fundatur in *exemplo Apostolorum:* in *consuetudine* ab ipsis Apostolorum temporibus fere universaliter recepta: in antiquissimis *sanctionibus* Conciliorum atque Pontificum. Atqui talis est hæc lex nostra.

1 De *Apostolis* sic aperte loquitur Hieronymus: *Christus virgo, virgo Maria, utriusque sexus virginitatis dedicavere principia; Apostoli vel virgines vel post nuptias continentes* [1].

2 De *universali consuetudine* dubitari non potest; licet enim nondum certa et declarata lege cælibatus fuisset Clericis impositus; ab Apostolis tamen obtinuit, ut Clerici si ante Ordinationem habebant uxores, postea ab iisdem prorsus sese abstinerent. Testes hujus rei appellamus pro Ecclesiis *Orientalibus* Origenem, Hieronymum, Eusebium et Epiphanium, qui non uno in loco Operum suorum de ea aperte loquuntur. Pro Ecclesia vero *Latina* volunt eruditi, s. Petrum continentiæ legi cito subjecisse omnes Episcopos, Presbyteros atque Diaconos, ita ut nullum fas sit invenire exemplum Episcopi, Presbyteri aut Diaconi, qui impune continentiam violaverint [2].

3 *Antiquissimæ sanctiones Conciliorum atque Pontificum* adstipulantur. *Conciliorum,* ut est Eliberitanum, Taurinense et Carthaginense II, celebrata sæculo IV. *Pontificum,* ut sunt Siricius qui sæculo IV, Innocentius I et Leo M. qui floruerunt sæculo V, quique omnes illam memorant legem. Nec tamen innuunt se de novo eamdem condere, sed ab Apostolica sanctione profectam urgere et instaurare [3].

Prob. 2[a] *pars, quod nempe cœlibatus Ecclesiasticus ministerio sacro quammaxime convenit.* Lex illa ministerio sacro quammaxime convenit, *quæ* præfert specialem vitæ sanctitatem; *quæ* officiis divinis

1) Ep. 48. ad Pammech. 2) P. Perrone, *propositione* 1[a] *n.* 155.

3) Paulatim vero ab Ecclesia Latina pervenit etiam ad Orientalem, uti videre est penes Christianum Lupum (Dissert. *De Latinorum Episcop. et Clericorum continentia*). Licet solus postea remanserit Episcopatus, ad quem promoverentur cælibes vel continentes, ut plurimum ex Monachorum cœtu electi; reliquis autem Clericis majoribus integrum fuerit uxores ante Ordinationem ductas tenere.

rite obeundis maxime conducit; *quæ* magis removet impedimenta illa, quæ cum vitæ clericalis instituto nequeunt consociari. Atqui talis est lex cælibatus.

1 Quod *specialem vitæ sanctitatem præferat* nemo poterit dubitare, ubi vix laudes eximias perspiciat, quibus in ss. Literis Christus et Apostoli castitatem ad cœlum usque extulerunt, atque statum virginitatis præ statu matrimonii celebrarunt [1].

2 Quod *officiis divinis rite obeundis maxime conducat* facile ostenditur. Hæc enim sunt præcipua militiæ clericalis officia: Sacrificium offerre, orare, præesse, docere, Sacramenta ministrare, infirmorum et pauperum curam gerere. Quæ postulant virum alienis curis minime distractum, ita ut facile esse possit omnium consiliarius, judex, pater, imo omnium quasi famulus atque minister. Jam vero quis neget ad hæc munia præstanda valde magis cælibatum conducere, quam matrimonium? Id plane innuit Apostolus: *qui cum uxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, et divisus est* [2].

3 Quod per cælibatum magis *removeantur impedimenta, quæ cum vitæ clericalis instituto nequeunt consociari*, compertum fiet, si consideremus partes et munia conjugatorum. Nonne conjugatus œconomicis et domesticis innumeris prope curis indesinenter obstringitur? nonne et conjugis et liberorum sustentationi consulere debet? horum educationi et futuræ sorti prospicere? et alia præstare hujus generis sine fine, quæ animum occupant diu noctuque? Non ergo Clerici hæc possent implere sine gravi ministerii sacri detrimento — Quid si Parœciæ præsint in vicis aut pagis, quæ vix præbeant victui proprio necessaria? si velint pauperes sustentare? si morbo contagioso laborantes velint invisere? si ad silvestres et barbaras gentes lucem fidei afferre? [3]

Sed dices 1: Deus imperavit omnibus matrimonium dicens: *crescite et multiplicamini et replete terram* [4]. — Hinc Apostolus constituit, ut Episcopus sit *unius uxoris vir; et juniores nubant* [5].

R. Ad 1: Verba illa Genesis *crescite et multiplicamini* in communi sententia continent quidem benedictionem et fœcunditatem, quam Deus contulit in creatione humano generi, non vero nuptiarum præceptum. Etiam piscibus

1) *V.* de Virginitate, *Appendix* de Restitutione, *T.* 2. 2) 1. Cor. 7.

3) Ut recens præbeamus exemplum, ut quid Hibernia maxima penuria continuo laborat, cum tamen illius regni Episcopi ditissimi sint, nisi quia uxorati pro familia divitias congerunt? Non suspectæ Anglicanæ effemeredes hisce ipsis diebus enarrant, undecim Hiberniæ Episcopos in morte propriis familiis reliquisse summam libellarum 51,375,000 (*Loyal national-Repeal-Association* 1849).

4) Gen. 2. 5) 1. Tim. 3, et 5.

maris dictum est ibidem: *crescite et multiplicamini et replete aquas maris.* Sed nemo hæc audet interpretari de nuptiarum præcepto piscibus maris imposito.

Sed esto: præceptum importent: illud ad omne tempus atque ad singulos homines pertinere numquam poterit demonstrari. Imo contrarium colligitur ex verbis: *et replete terram*, quæ satis exprimunt tale præceptum non respicere, nisi primordia, vel restaurationem generis humani. Quod cessare debuit post sufficientem propagationem. Si aliter esset Christus et Apostoli non dedissent consilium continentiæ.

Ad 2: Episcopus debet esse *unius uxoris vir*, id est non bigamus. Hoc sensu intelligi debent Apostoli verba; alioquin nec Apostolus ipse fuisset idoneus ad Episcopatum, qui scribit nullam sibi uxorem fuisse 1.

Neque etiam concludunt verba: *volo juniores nubere;* cum ibi Apostolus non loquatur, nisi de viduis junioribus et fornicariis, quas declarat, se malle matrimonio iterum jungi, quam sic incontinenter vivere.

Dices 2. Ex historia Ecclesiastica certum est, Apostolos non solum uxores retinuisse, sed secum eas insuper circumduxisse — Nemo ignorat historiam Paphnutii in Concilio Nicæno; cum ibi videlicet ageretur de lege cælibatus inducenda, obstitit Episcopus ille sanctissimus, et in ejus sententiam concesserunt Concilii Patres — Item nemo ignorat in Ecclesia Orientali post Synodum Trullanam, id est ab antiquis sæculis, solos Episcopos continentia obstringi; Presbyteris vero atque Diaconis fas semper fuisse uxores ante Ordinationem ductas retinere.

R. Ad 1: Falsum est Apostolos secum tenuisse uxores suas; ait enim d. Petrus nomine omnium: *ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te* 2. Fœminæ autem, de quibus in objectione fit sermo, uti ostendunt eruditi, non erant uxores; sed piæ quædam quasi famulæ, quæ juxta morem hebræorum sacros operarios comitabantur, ut ipsi ministrarent, prout de Christo ipso refert Matthæus 3.

Ad 2: In Concilio Nicæno propositum fuerat disciplinam Ecclesiæ Latinæ extendere ad Ecclesiam universalem. Paphnutius restitit quoad illos, qui matrimonio juncti ad Presbyteratum et Diaconatum jam ascendissent. Quoad reliquos vero, qui cælibes sacris essent Ordinibus initiati, censuit *antiquam Ecclesiæ traditionem* esse servandam de nuptiis nunquam ineundis 4.

Ad 3: Non negamus, quod dicitur de Ecclesia Orientali, exceptis Diœcesibus non paucis, ubi Episcopi legem Ecclesiæ Latinæ induxerunt. Sed dicimus

1) I. Cor. 7. 2) Matth. 19. 3) Cap. 27.

4) Ceterum licet in dicto Concilio continentia perfecta non fuerit sancita; certum tamen est complures ex illis Episcopis reduces ad proprias Diœceses edixisse, ut omnes Clerici Majoribus initiati vitam continentem agerent. Sic s. Eustatius in Patriarchatu Antiocheno: s. Alexander in Alexandrino, et alii.

Quanquam non est omittendum hanc historiam Paphnutii ab eruditis non paucis omnino rejici uti fabellam a Socrate confictam, cujus deinde fidem secuti sunt Sozomenus et Nicephorus.

Trullanam Synodum contra majorem instituta egisse, et a puriori disciplina suis illis decretis longe aberasse 1.

Dices 3: Nulli debet vetari quod Dominus liberum reliquit; atqui tale est conjugium — Adde Sacerdotes Mosaicos fuisse uxoratos: et tamen rite officia sua adimplebant — Idem de ministris protestantibus affirmandum.

R. Ad 1: Hæc difficultas primum a Calvino proposita fuit; sed a Calvino expostulamus: nonne Dominus liberam unicuique reliquit venationem, aleam et mercaturam? Et tamen ipsemet plurimum commendat Ecclesiæ decreta, quæ Clericis illa interdicunt — Videlicet Ecclesia facultatem habet condendi leges, quas jure putat in bonum fidelium spirituale esse evasuras. Adde Ecclesiam non absolute nuptias hominibus vetare; sed tantum in iis circumstantiis, quibus velit quis ad ss. Ordines ascendere. Quod cum unicuique liberum sit, neminem idcirco Ecclesia cogit.

Ad 2: Quoad Sacerdotes Mosaicos peculiares illius populi circumstantiæ expostulabant, ut cælibes non essent. Deus enim constituerat Sacerdotium hæreditarium: et aliis modis propterea consulerat tum Sacerdotum tum populi utilitati. Causæ autem istæ prorsus cessarunt in Religione Christiana, quæ aliunde perfectionem longe majorem sibi requirit.

Ad 3: Nulla potest comparatio institui inter officia Ministrorum Protestantium et Catholicorum. Illis enim, ut plurimum, nullum aliud onus incumbit, quam semel in hebdomada verba facere et populum. Nullam fere in eundem auctoritatem exercent. Ideo non ipsis officit, et ipsorum parum interest, si eis non habeatur tanta veneratio et observantia.

Sacerdotes autem *catholici* tenentur quotidie Officium persolvere, Sacramenta ministrare, Confessiones excipere, morituris præsto esse, concionari sæpissime, indigentium curam suscipere, et alia innumera præstare, quæ nequeunt consociari cum matrimonii vinculo.

Propositio IIa

Cœlibatus Ecclesiasticus juri naturæ *non adversatur*

Prob. Si cælibatus noster juri naturæ adversaretur, ideo esset quia existit naturæ lex, quæ omnibus et singulis humani generis individuis matrimonium injungit. Atqui hujusmodi lex minime existit.

1 Quia alioquin omnes et singuli tam masculi quam fœminæ, tam pauperes quam divites, tam seni quam infirmi, tam idonei sustinendis Matrimonii oneribus quam non idonei, tam servi quam domini, omnes inquam et singuli, nemine excepto, hac lege obligarentur.

2 Quia si existeret hujusmodi lex, eam sane cognovissent populi

1) *V.* Tassoni, *La Religione dimostrata etc. t. 3. c. 27.* — It Opus, *Compendio di dottrine ortodosse intorno la questione del matrimonio dei Chierici maggiori:* quod maxime commendatur apud de-Lucca, *Annali*, etc. Vol. IX.

per orbem dispersi; eam non ignorassent legislatores, non sapientes, non juris naturalis periti. Sed hoc tantum abest, ut quinimo cælibatus sacri cultores summo semper in honore penes omnes populos habiti sint et laudibus celebrati, ut de Ægyptiis, Indis, Persis, Græcis ac Romanis eruditi ostendunt 1.

Dices 1. *Natura* ipsa hominem ad matrimonium inclinat, et eum in finem sexuum diversitatem ordinavit — *Deinde* nemo potest negare immortalitatis desiderium homini ab ipsa natura inditum; atqui hoc desiderium bene expleri non potest, nisi per sui ipsius reproductionem in filiorum procreatione, in quibus pater vivere quasi pergit — *Adde*, quod negare existentiam alicui individuo idem ultimo est ac individuo jam nato vitam auferre; quod sane naturæ adversatur.

R. Ad 1: Natura hominem inclinat ad matrimonium, quin tamen peculiarem unicuique individuo illius contrahendi obligationem imponat. Unde omnes quidem possunt, si velint, matrimonium contrahere; sed nemo in particulari ad illud cogitur. Imo fas est eidem renuntiare, maxime si id fiat ob causam publicæ utilitatis, qualis est Religio.

Ad 2: Ridiculum sane est argumentum, quod desumitur ex immortalitatis desiderio; istud enim respicit vitam propriam, non filiorum, in quibus pater dicitur quidem vivere, sed improprio et lato sensu 2.

Ad 3: Late patet discrimen inter eum qui natus est, et eum qui necdum vivere cœpit. *Primus* jus acquisivit ad conservationem; sed *secundus* jus illud neque acquisivit, neque acquirere potuit.

Dices 2. Illud naturali juri adversatur, quod naturæ instinctum extinguere nititur et corporis sanitatem. Atqui talis est cælibatus.

R. Hanc difficultatem ex physiologia et medicina contra cælibatum tantopere urgent increduli, ut vix dici possit. Sed frustra, cum eos falsitatis jampridem arguerint physiologi, Medici et scriptores preclarissimi 3. Ostendunt videlicet, ipsa duce experientia, cælibes complures ad decrepitam usque ætatem pervenire, et quidem optime in salute valentes.

Hoc confessi sunt inter ceteros *Baco* de Verulamio, et ex veteribus ipse Galenus. Imo *Brownus* celebris Medicus Anglus in Opere, *Errores populares*, demonstrat *ex professo* cælibatarios, ceteris paribus, diutius vivere quam conjugatos. Et *Leonicenus* doctissimus Medicus italus perfectam valetudinem, quam fruebatur ætate annorum 90, ad continentiam referebat 4.

1) *V.* Zaccaria, *Dissertazione previa sul celibato tra le nazioni prima di G. C.*

2) *V.* Antonius Bianchi, *Il libertinaggio esaminato*, Milano 1810.

3) *V.* Scotti, *Catechismo medico*, cap. xi.

4) Vid. præclarissimus in R. Taurinensi Universitate Professor Laurentius Martini, *Lezioni di fisiologia*, *T.* x. — It. *Del celibato fisicamente considerato*, Commentario offerto alla classe medico-legale, non che al ceto Eccl. *Lucca* 1810.

PROPOSITIO III.ª

Cœlibatus Ecclesiasticus nedum societatis bono *adversetur, imo illum mirifice promovet*

Prob. Illa lex *bonum societatis* mirifice promovet, *quæ* familiis perennitatem et generis propagationem affert; *quæ* efficit, ut literæ et artes vehementius excolantur; *quæ* publicæ beneficentiæ et charitatis instituta fovet ac multiplicat. Atqui talis est lex cælibatus nostri:

1 *Familiis perennitatem et generis propagationem affert.* Per eam enim legem sacri ministri fiunt ministri publici, a quovis negotio domestico liberi, et publicæ concivium suorum utilitati mancipati. Hinc toti ipsi sunt (vel esse debent, si conditioni propriæ velint inhærere) in communicando vim moralem et religiosam hominibus, suadendo *ut* genitores familiam suam recte moderentur; *ut* filii sint dociles et affectuosi erga parentes; *ut* conjugati se mutuo amore prosequantur; *ut* famuli fideles sint, et subjecti ex corde dominis; *ut* denique pax domestica omnino servetur, et vitia procul sint. Quæ omnia ad familiarum perennitatem, et generis propagationem maxime influunt — Cum porro ex bono familiarum pendeat bonum totius societatis; patet legem cælibatus Ecclesiastici societatis bono mirifice prodesse.

2 *Hæc lex efficit, ut literæ et artes vehementius excolantur.* Ad id enim nemo negaverit longe aptiorem, qui totus hic esse potest, ac propter præstantissimum vitæ genus quam profitetur, et venerationem et fiduciam et amorem et auctoritatem sibi valet conciliare; quam illæ, qui negotiis domesticis detinetur. Atqui talis est cælebs Ecclesiæ minister [1].

3 *Publica charitatis instituta fovet.* Sunt Ecclesiæ ministri, qui orphanorum, senum, infirmorum et miserorum omnium veluti parentes et refugium habentur [2]. Qua vero de causa? certe ob eam præsertim, quod ab omnibus domesticis ac publicis negotiis immunes

1) *V.* La condotta dei letterati, *Torino.* — Torricelli, *Dissertazioni vol.* 3.

2) Ipsa *infantiæ asila*, quæ nunc temporis adeo prædicantur, ab ipsis Ecclesiæ catholicæ ministris si non nomine, re primitus inventa sunt, videlicet ab Archipresbytero Mediolanensi *Dateo* anno 787 — (*V.* Muratori, *Antiq. Ital. Diss.* XXXVII, *t.* 3) — Aporti, *Manuale di educazione, ed ammaestramento per le scuole infantili, Lugano* 1846.

Hinc in Brephotrophio, quod pius ille erexerat, hi versus legebantur:

Sancte memento Deus, quia condidit iste Datheus
Hanc aulam miseris auxilio pueris.

sint, ut nullum in ipsis impedimentum inveniat charitas Christi, quominus in omnes libere et late diffundi possit.

Cælibes ministri sua vivendi ratione constituuntur mediatores inter egenos et divites, inter potentes et debiles; atque sine ulla suspicione, et facillime in nomine Christi Jesu subsidia sibi valent undique corrogare, quibus indigentium necessitatibus occurrant [1].

Dices: cælibatus privat societatem civibus innumeris; ergo ejus bono adversatur. Hinc Græci et Romani eum proscripserunt. Hinc Provinciæ Protestantium maxime florent, squallentibus regionibus catholicis.

R. Multiplex distinguitur cælibatus ratione artis vel finis, vi cujus ille observatur. Alius nempe est *militaris*, alius *nauticus*, alius *philosophicus*, alius *famulitius*, alius *libertinus*, atque *profanus*, alius denique *religiosus*, et *sacer*, de quo tantum nos verba facimus.

Porro si adversariis nostris tantopere cordi est societatis augmentum, cur non insurgunt etiam in cælibatus omnes, a quibus revera innumerorum civium procreatio impeditur; et qui sunt causa efficiens tot malorum et tam effrenis libidinis? Eccur in solum religiosum debaccantur, cujus ministri, si qua ex parte defraudant societatem quibusdam civibus, abunde compensant ex altera, fovendo et promovendo familiarum perennitatem et generis propagationem, literarum studia, bonarum artium culturam et publicæ beneficentiæ instituta?

Quod pertinet ad Græcos et Romanos, ipsi quidem proscripserunt cælibatum, sed libertinum, quem etiam nos tanquam societatis pestem damnamus. At religiosum et sacrum summo semper in pretio habuerunt et honoribus cumularunt, uti ex Henrico Morini ostendit P. Zaccaria.

Est tandem putidum mendacium quod dicitur de florentibus provinciis protestantium, et de squallentibus Catholicorum. Ipsa sola Italia nostra per se sufficit ad id clarissime demonstrandum: hæc enim viris Ecclesiasticis profecto abundat magis, quam ceteræ mundi partes. Et tamen nemo dixerit eam squallere; ostendit enim clarissimus Balbi noster Italiam, spectata soli area, ipsos Sinas exsuperare numero incolarum 2.

1) *V.* De Maistre, *Du Pape*, *l.* 3 — Scotti, *Teoremi*, par 2ª, Teor. VII, *Il Sacerdozio adorna e sostiene la società* — Jager, *Il celibato Eccles. ne' suoi rapporti religiosi e politici*, *Parigi* 1836 — Rosmini, *Discorso sul celibato de' Preti* — Gotti, *Colloquia Theologico-polemica*, Bononiæ 1727.

2) *V. Compendio di Geografia* — Bergier, *Dizionario* art. *Celibato* — Opus, Saggio *elementare di diritto pubblico ecclesiastico*, *l.* 2. *p.* 3. *c.* 2. *art. celib.*, in fine — Liber *integer legendus*, ut verbis utar Pii VI, qui inscribitur, *La lega della Theologia moderna colla filosofia a' danni della Chiesa di G. C. svelata ecc.* Novara, Miglio, p. 77.

Quare præstat concludere cum laud. Torricelli: « Egli (Dio) dà a voi la terra da popolare, e a me mostra il cielo da contemplare. Egli ha destinato voi per dare dei figli alla patria, e chiama me a santificarla.... Seguite voi la carriera, ch' egli ha aperta per voi; non mi turbate nella mia vocazione colla vostra finta compassione, o colle vostre calunnie; ma lasciate almeno a me per ubbidire alla voce di Dio quella libertà che io lascio a voi nel seno delle vostre famiglie, nel vortice di un secolo straniero alla salute, e al mio grande affare in questo mondo ».

5 *Propter Officium aliquod spirituale;* non enim ab Ecclesia aluntur Clerici, ut otientur; sed ut officiis spiritualibus, quibus mancipantur, sedulo incumbant, ex quo illud: *Beneficium propter officium.*

6 Denique *auctoritate ipsius Ecclesiæ constitutum;* solius enim Prælati Ecclesiastici [1] proprium est ecclesiastica Officia et Beneficia instituere; eisdem temporales proventus adnectere; ac demum judicare quot et qualibus ministris Ecclesia indigeat [2].

Sed nonne in Regno Sabaudiæ etiam auctoritatis laicæ ad Beneficiorum erectionem licentia requiritur? Si excipias regiones e Mediolanensi evulsas, pro quibus ex § *collegiis* adhuc *regium placitum* requiritur, post Concordatum Benedicti XIII cum Rege Victorio Amedeo an. 1727 non requiritur talis licentia. Patet ex his verbis: *senza l'obbligo di chiedere veruna licenza.... si potranno erigere Beneficii, riservar Patronati.. osservate però le debite regole in ciò prefisse da' ss. Canoni, e dalle Costituzioni Apostoliche.*

Hoc etiam extensum fuit ad Januense Ducatum Literis Patentibus 29 maj. anno 1817, uti refert Canestri [3].

Q. 2. *Quœnam Beneficiorum divisio?*

R. Præcipua divisio est; ut aliqua dicantur *majora;* alia *minora.*

Majora sunt quibus hæret maximus in Ecclesia gradus, uti *Patriarchatus, Archiepiscopatus, Episcopatus, Cardinalatus,* et in quorumdam sententia etiam *Abbatia.* Hæc tamen non communi Beneficiorum vocabulo; sed proprio solent indicari, et quandoque etiam Beneficia *concistorialia,* eo quod eorum collationem Summus Pontifex ordinarie facere soleat in Concistorio Cardinalium.

Beneficia autem illa, quæ in prædictorum numero non continentur, appellantur *minora.*

Quæ quinque hisce modis inter se differunt:

1 Alia *sæcularia* sunt; alia *regularia. Illa* Clericis sæcularibus, *hæc* Regularibus traduntur, uti est Prioratus [4].

2 Alia sunt *duplicia,* alia *simplicia* — *Duplicia* dicuntur quæ duplici onere censentur obstricta, si nempe præter communem precum recitationem, quæ Beneficiis inhæret omnibus, aduexam habeant aliam

1) De *fundatione* et *erectione* videndus Marengo, *Tractatus de Benef. Eccl.* Taurini, Typ. Favale anno 1834.

2) Nihil autem refert quo nomine beneficium donetur, modo requisitis præstet conditionibus. Sic nonnunquam *præbenda* vocatur, quamvis per se hæc minus pateat; cum proprie nonnisi fructus comprehendat, reditus, seu dotem beneficii ipsius.

3) *Giurisprudenza canonica e civile ecc.*

4) Hæc differentia dignoscitur vel ex ipsa fundationis lege vel institutione vel præscriptione. In *dubio* Beneficium præsumitur sæculare; quia status sæcularis prior est et antiquior statu regulari.

quodam quasi *depositi jure* justa de causa per Pontificem Clericis, et etiam sæcularibus tribuantur, quin ipsorum natura immutetur.

Commendata appellantur, quasi nempe sit custodiæ illorum facta alteri *commendatio* [1].

Q. 3. *Quænam sunt Beneficiorum proprietates?*

R. Præcipuæ Beneficiorum *proprietates* sunt: 1 ut ea sine causa ac debitis conditionibus neque *dividantur* neque *conjungantur;* quia primum Beneficia depauperat [2]; aliud ministris privat Ecclesiam [3].

2 Ut sine Pontificis venia *tributis* ac *vectigalibus* laicorum non subdantur; cum enim bona Dei sint, in humano commercio versari non debent [4]. Id tamen in Sabaudiæ Regno non amplius viget [5].

3 Ut neque ex parte distrahantur, sed inalienata maneant [6].

Scholium — De Beneficiis impropriis

Q. *Quid sunt beneficia impropria?*

R. *Beneficia impropria* dicuntur ea, quæ undecumque non habent Beneficiorum naturam et qualitates, licet aliqua ex parte ad eas accedant — Talia sunt *patrimonia clericalia;* quæ in titulum constitui permittuntur in subsidium tituli ordinarii — *Coadjutoriæ beneficii*, quæ nudam important alterius onera supplendi facultatem — *Beneficia manualia*, quæ nempe in alterius manu ita remanent, ut possint ad nutum auferri — *Legata pia*, quæ nihil aliud sunt, quam certa bonorum dispositio ad pium opus — Et ordinarie *præstimonia*, seu certæ illæ portiones, quæ alicui præstantur, v. g. studiorum, paupertatis vel militiæ causa.

Hæc enim omnia maxime deficiunt in perpetuitate et ecclesiastica institutione, quæ duo præcipue ad veram Beneficii ecclesiastici naturam indagandam inspicienda sunt.

Hinc patet etiam nomine *Beneficii improprii* venire *Capellanias laicales*, quæ important obligationem aliqua ministeria obeundi in certa capella vel altari — Differunt nempe a Beneficiis proprie dictis:

1 Quia *Beneficium* semper soli Clerico tradendum est; *Capellania* vero laicalis etiam laico, imo etiam fœminis et pueris tradi potest, si onera idonei Clerici opera impleantur.

1) *V.* Marengo, *De Benef.* sess. 4 — Rigantius *in Reg.* 43. *Cancell. n.* 49 *et seqq.* — Berardi, *Comment. in Jus Can.* — Nat. Alexander, *sæc* 15 *et* 16 *hist. eccles. c.* 7. *art.* 4 *et dissert.* 12 *art.* 9. *etc.*

2) Can. 8, 26, 36 de præb.

3) Can. 23, cap 1. an. 7.

4) Can. 4, *et* 7 de immun. Eccles.

5) *Ex Literis Apost. Leonis* XII. 14 *maj. an* 1828 — Unde hodie illa tantum bona in Regno Sabaudiæ immunia sunt, quæ nullam temporalem utilitatem habent adnexam, uti *Ecclesiæ materiales*, et *cæmeteria*.

6) Vid infra dicenda cap. 3.

2 Quia in *Beneficio* intervenit semper auctoritas Prælati Ecclesiastici tam in ipsius erectione, quam in ipsius collatione; at in *Capellania* non ita;

3 Quia *Beneficium* inter jura Ecclesiastica merito recensetur, et ideo ejus titulus et administratio semper manet penes auctoritatem Prælati Ecclesiastici. Sed in *Capellaniis* laicalibus hæc duo manent penes ipsum fundatorem et successores ejusdem. Hinc est quod appellantur etiam *salaria mercenaria*, vel *stipendia manualia* [1].

CAPUT PRIMUM

DE MODIS ECCLESIASTICI BENEFICII ADQUIRENDI

Illud hic in primis notandum, beneficia ecclesiastica *vacua* esse oportere, ut rite conferantur. Et collatio, imo et promissio beneficii non vacantis, nisi fiat a R. Pontifice, nulla est. Et qui scienter ad illud institui passus fuerit, is majore excommunicatione puniendus [2].

Hinc Concilium Tridentinum antiquavit omnia *mandata de providendo, reservationes mentales, gratias expectativas, et alias quascumque ad vacatura* [3].

Q. *Quod modis beneficia ecclesiastica adquiruntur?*

R. Tribus modis *communiter* ecclesiastica Beneficia adquiruntur:

1 *Electione* vel *nominatione*, subsequente confirmatione illius, cujus interest; — 2 *præsentatione*, subsequente superioris admissione; — 3 tandem ejus *libera collatione*, seu concessione ex mero arbitrio facta alicui [4].

Ubi quis uno ex dictis modis beneficio provisus est, restat ut canonice *instituatur*, ac in *possessionem* mittatur.

Institutio canonica, quæ dicitur etiam *collativa*, est actus, quo superior ecclesiasticus *confert* seu tribuit jus in beneficium, illiusque

1) Ne prætextu Capellaniæ laicalis fideicommissa fundentur, sic legitur in Codice civili Regni Sabaudiæ constitutum (art 885): *saranno soggette a nullità le disposizioni, che venissero fatte sotto il nome di Capellanie laicali, o di altre consimili fondazioni con riserva della nomina in favore di certe determinate famiglie, semprechè per la natura de' pesi imposti, o per la sproporzione dei fondi e redditi, che vi saranno annessi, possano ravvisarsi fatte in frode di questa legge* (id est de non fundandis substitutionibus fideicommissariis).

In tale caso, separato un fondo corrispondente a' pesi imposti, il sovrappiù rimarrà libero nell' eredità del fondatore — De fidei commissi vid. *Tomo 2, De Contract.*

2) Cap. 2 et 7 de conc. Præb. 3) Sess. 24 de R. c. 19.

4) Vid. Apud Ferraris, V° *Electio*, accurata horum distinctio.

possessionem petendi facultatem: hæc autem fit per symbola, v. g. per bireti impositionem etc.

Immissio in possessionem, seu *institutio corporalis* est corporalis investitio sive positio pedis in beneficio, per quam demum habetur in illo quies. Fit per ingressum in Ecclesiam Beneficii, per additionem altaris, stalli occupationem etc. Hæc *possessio* est magni ponderis; cum ab ipsa jura, et onera communiter hodie incipiant [1].

Articulus I. — DE ELECTIONE ET NOMINATIONE

Q. 1. *Quid est electio et nominatio ad Beneficium?*

R. Ad 1: Electio ad beneficium non aliud est, quam *optio communibus suffragiis, et servatis conditionibus in jure requisitis peracta, vi cujus aliqua persona præ aliis ad vacans Beneficium designatur.* Sic evenit v. g. in Capitulis Canonicorum, ubi ab ipsis inter multos unus sit eligendus ad Canonicatum. Sic evenit etiam in piis laicorum confraternitatibus, ubi de eorum eligendo Capellano sit sermo.

R. Ad 2: Nominatio est *actus ille, quo exhibetur Superiori persona aliqua ad Beneficium vocans occupandum.* Fit per literas. Et sic hodie communiter eliguntur Episcopi [2].

Q. 2. *Quænam conditiones in electionibus ad Beneficia servandæ?*

R. *Conditiones* in electionibus servandæ sunt sequentes:

1 Ut omnes qui jus habent eligendi, juxta usus consuetos vocentur; non tamen obstat, si quis vocatus non veniat [3]; — 2 ut omnes eligentes in Cathedrali vel Collegiata sint saltem subdiaconi [4]; — 3 ut electio sit omnino libera: *cessat electio,* ait Gregorius IX, *dum libertas adimitur eligendi* [5]; — 2 ut is eligatur, in quem sanior pars

1) *Possessio* in Regno Sabaudiæ non uno tribuitur modo; nam ubi viget Regius Apostolicus Œconomatus Beneficiorum vocantium, facta prius in Curia Episcopali institutione collativa, illius exemplar mittitur ad Œconomum generalem, ut *regio exequatur* muniri possit. Hujus postea jussu opera Subœconomi ad id specialiter delegati possessio tribuitur.

Ubi vero non adest Œconomatus ex usu Ecclesiæ universalis Episcopus delegat aliquem Ecclesiasticum, ut possessionem conferat; vel ipsi Beneficiato, ut illum ecclesiasticum sibi eligat, relinquit.

Actus tamen possessionis in omni casu a regio vel apostolico notario exarari debet — *V.* Canestri, *Giurisprudenza canonica, civile ecc.*

2) Scilicet Principes ex concessis a Pontifice indultis ad cathedrales Ecclesias ditionum suarum nominationem habent, seu ut ajunt pragmatici, supplicationem pro viris idoneis et Episcopatu dignis — *V.* Rigantius, *In Reg. 2 Cancell* § 1. *per totum.*

3) C. 28. de elec. in 6.

4) Tridentinum, *sess.* 22. *c.* 4. *de R.*

5) L. 1. t. 6. c. 3. in 6.

consentit: ita Lateranense IV. Hodie major numerus censetur etiam esse sanior, talis nempe qui canonum regulas servat.

Ex eodem Concilio triplici modo electio fieri potest. — *Per scrutinium:* est cum quilibet suum suffragium secreto tribuit. — *Per compromissum:* est cum facultas eligendi in unum vel plures designatos ex consensu transfertur. — *Per inspirationem:* est cum subito quodam motu omnes eligentes in unum conspirant [1].

Electio absoluta electo est offerenda [2], qui intra mensem a notificatione *consensum* dare debet; et præterea intra mensem tres a Superiore *confirmationem* petere [3].

Q. 3. *An adsit obligatio eligendi digniores ad Beneficia?* [4]

R. Vel agitur de Beneficiis *majoribus* vel *curatis* vel *simplicibus:*

Si 1: Certum est eligentes sive sint laici sive ecclesiastici, teneri sub mortali eligere digniores. Id patet: — 1 ex Tridentino, ubi aperte declaratur, *eligentes mortaliter peccare, nisi quos digniores et Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus vel humano affectu, ambientium suggestionibus; sed eorum exigentibus meritis præfici diligenter curaverint* [5]; — 2 ex contraria propositione damnata ab Innocentio XI n. 47; — 3 ex ratione, nam cum beneficia seu dignitates hujusmodi instituta sint ad commune Ecclesiæ bonum, multum ipsi detrahunt qui omittunt eligere magis dignos.

Si 2, pariter tenendum, nempe ad Parochias esse sub gravi eligendos digniores; tum quia eadem occurrit ratio, cum etiam ad Parochos pertineat salus animarum; tum quia absolutum et gravissimum est Tridentini præceptum [6], ut ad Parœcias eligantur qui ceteris *magis idonei* et *Ecclesiæ magis utiles* judicabuntur [7].

Si 3, aliqui *probabiliter* putant eligentes sive Ecclesiasticos sive laicos non teneri eligere digniorem; ideoque non peccare, si eligant minus dignum, modo idoneum. Nam cum Beneficia instituta sint saltem *primario*, non in bonum singulorum, sed communitatis; nullum profecto damnum, vel modicum huic infertur, si illa conferantur dignis, prætermissis dignioribus.

1) *V.* Lucius Ferraris, L. cit. 2) Cap. 15, 19, 22, 40, 43, de elec.

3) Si vero eligendus canonico aliquo impedimento laborat dispensabili, tunc electioni præmittitur *postulatio* Superiori, ut concedat *indultum eligibilitatis* (Ex C. 1. de postulat). — *V.* Salzano, tum *Lezioni di diritto Canonico pubblico e privato;* tum *Corso di Storia Eccl. lib.* XV, ubi agit etiam de *regaliis.*

4) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 4. *nn.* 91 *et seqq.*

5) Sess. 24 c. 1. 6) Sess. 25 c. 18.

7) Alii dicunt hoc præceptum non urgere, si eligentes sint laici; cum Tridentinum dicat de illis, nempe admittendos esse ab his præsentatos, *si idonei sint reperti.* Verum contrarium est *omnino tenendum*, ratione publici boni.

Verum alii *communius* et *probabilius* contrarium tenent docentes, etiam ad Beneficia simplicia digniores esse *sub gravi* eligendos, saltem *generatim loquendo*. Nam ipsa Ecclesiæ utilitas, ob quam instituta sunt Beneficia, postulat *de se*, ut promoveantur digniores. Alioquin Clerici parum incumberent ad digniores sese faciendos, et sic valde deficeret Ecclesiæ bonum.

Diximus *saltem generaliter loquendo;* nam docent:

1 Non excedere veniale electio minus digni, si *vel* dignitatis excessus sit parvus; *vel* Beneficium sit parvi momenti; *vel* dignior prævideatur illud beneficium brevi cessurus. Tunc enim quod evenit damnum, leve est.

2 Ne veniale quidem esse, vel si ex lege fundationis indicetur persona eligenda, modo indigna non sit; vel si id postulet charitas, v. g. ad aliquem ab inopia levandum, ad aliquod Ecclesiæ bonum curandum, vel malum impediendum.

Sed (quæres) *in quonam major dignitas est collocanda?*

Major dignitas non est accipienda *absolute*, sed *respective* ad utilitatem Ecclesiæ atque fidelium, ut aperte tradit Angelicus [1]. *Quod* recte deducunt ex Tridentino, quod vult non solum eligendos esse *ceteris magis idoneos*, sed etiam *Ecclesiæ magis utiles*.

Hinc ceteris paribus digniorem censent:

1 Qui est senior ob majorem experientiam.

2 Qui de bonis suis Eccelesiam *fundavit* in gratitudinis titulum, atque ut ipsorum bonorum major habeatur cura.

3 Qui *Sacerdotio* donatus est in comparatione illius, qui non habet nisi Diaconatum; cum illico valeat inservire.

4 *Originarius* respectu extranei; cum præsumatur magis sollicitus erga patriam suam.

5 *Graduatus* in aliqua scientia respectu non graduati; ut enim supponitur, majori doctrina pollet.

6 Qui præditus est majori *sanctitate* aut *prudentia* respectu illius, qui non præemineat nisi sola scientia, ut patet; sola enim scientia præsumptionem parit.

7 *Potens* et *nobilis*, si hæ prærogativæ conducant ad bonum Ecclesiæ validius procurandum.

8 *Pauper* respectu divitis, ut sic illi etiam provideatur, etc.

Q. 4. *An electio digni ad beneficium, relicto digniori, sit valida?*

R. Si electio est ad beneficium sine cura animarum, *commune est*, eam validam esse; quia lex nulla irritans citari potest [2].

1) 2. 2. q. 63 a. 2. 2) Excipe si electiones fierent per concursum ex dicendis.

Si electio sit ad beneficium cum cura animarum, adhuc ipsa valet, si beneficium fuerit jurispatronatus laicorum; quia ex Tridentino ab his præsentatus admitti debet, si idoneus repertus [1].

Si tandem beneficium curatum sit jurispatronatus ecclesiastici, vel liberæ collationis, tunc aliqui docent *non sine probabilitate* nullam esse electionem. — 1 Quia Tridentinum postquam circa hæc Beneficia præscripserit, ut digniores eligerentur, addidit: *ut provisiones seu institutiones præter supradictas formas factæ, subreptitiæ esse censeantur*. Quænam autem forma principalior, quam ut dignior eligatur præ minus digno? — 2 Quia in Bulla s. Pii v anno 1566 declarantur *nullæ* omnes collationes factæ præter formam Tridentini, et conceditur appellatio digniori qui posthabitus fuit.

Sed hisce non obstantibus, *probabilius* affirmant Anacletus, Croix, Garcias, Holzman, Lugo, Ugolinus, Vasquez etc. talem electionem valere. Sane *formæ* vocabulum, quo utitur Tridentinum, non significat, nisi modum seu ritum exteriorem a Concilio ipso præscriptum, ut sunt v. g. edictum, examen et similia. Quod autem aliquis magis vel minus dignus judicetur, hoc pertinet ad internum eligentis judicium, a quo certe pendere non debet validitas actus [2].

Q. 5. *An eligentes minus dignum teneantur restituere?*

R. Triplicem habemus sententiam:

Prima cum Salmanticensibus, Bannez, aliisque docet teneri sic eligentes ad damni restitutionem faciendam digniori prætermisso et Ecclesiæ; quia damnum utrique redundat.

Altera vult restitutionem fieri debere non quidem prætermisso; sed ipsi Ecclesiæ, quæ quidem jus habet ad digniorem.

Tertia vero cum Cano, Croix, Lessio, Lugo, Navarro, Sanchez etc. tradit neque digniori prætermisso, neque Ecclesiæ aliquid esse restituendum — Non *digniori*; quia digniores *jus strictum* non habent ad Beneficia, nisi constet fundatorem habuisse *principaliter* rationem meritorum: non vero si constet id *minus principaliter* a fundatore fuisse intentum, uti est in casu nostro [3] — Non *Ecclesiæ*; quia hæc

1) Sess. 24. c. 12. d. R.

2) Præterea Pius v in dicta Bulla declaravit appellationem interpositam *non impedire*, quominus electio interim executioni mandetur; ideoque electio ipsa habenda est uti valida, donec judex appellationibus eam revocaverit — *V.* Liguori, *Opus Mor. l. 4. nn.* 102 *et seqq.*

3) Cum beneficia instituta communiter censeantur in bonum publicum, ut nempe Ecclesiæ inserviatur a bonis ministris, ideo nullum jus *strictum et rigorosum* ad eadem sibi acquirunt nec digni nec digniores.

non intendit electores ad aliud obligare, quam ad ministros non indignos eligendos [1].

Excipiunt tamen *communissime*, si electio fiat per concursum; tunc enim dignior acquirit jus in Beneficium ratione pacti, quod intercedit inter electorem et concurrentes. Quod pactum sufficienter explicatur in Edicto. Eo igitur in casu dignior prætermissus habet jus, ut sibi damnum compensetur.

Quid (quæres) *de electo ad beneficium resolvendum est, si se digniori prælatum cognoscat?* Videtur *probabilius electum* non peccare, ut dicunt Sanchez, Salmanticenses, Sotus etc., modo non sit indignus. Nam Angelicus tradit, quod ille qui debet assumere, *assumat meliorem ad regimen Ecclesiæ:* at pro eo qui assumitur, *non requiritur, ut reputet se aliis meliorem; sed sufficit, quod nihil in se inveniat, per quod illicitum ei reddatur assumere prælationis officium* [2].

Tanto magis, quod electus potest prudenter præsumere, quod Episcopus habeat latentem causam excludendi, quem ipse putat digniorem — Adde: si secus esset, res semper scrupulis esset referta [3].

Q. 6. *Quid de electione indigni ad beneficium?*

R. *Indignus beneficio est qui ad officium debite præstandum ineptus judicatur.* Electio indigni non est in foro saltem externo ipso jure irrita; quia de hac (saltem circa beneficia non curata) nihil habetur definitum. Est tamen irritanda ex Tridentino, quod præcipit, ut *beneficia ecclesiastica personis dignis et habilibus conferantur; aliter autem facta collatio sive provisio omnino irritetur* [4].

Ex hoc porro Tridentini et alio simili Lateranensis Concilii præcepto patet, mortaliter peccare *tum* qui se indignum promoveri, *tum* alium qui talem scienter promovere curat; quia hoc cedit in grave Ecclesiæ damnum, cui proinde debetur restitutio, ut docent *communiter* [5].

Articulus II. — DE PRÆSENTATIONE

Q. 1. *Quid est præsentatio ad beneficium?*

R. *Præsentatio est exhibitio personæ idoneæ facta coram Episcopo ab eo, qui habet Juspatronatum, ut in Beneficio instituatur.*

Q. 2. *Quid est Juspatronatus?*

1) Sententiæ *valde probabiles* sunt, sed *probabiliorem* nobis reddit tertiam quod de restitutione tradidimus, nempe nullum legitimum possessorem sui ad restitutionem teneri, quamdiu pro se habeat opinionem vere probabilem.

2) 2. 2. q. 63. a. 2.

3) *V.* Liguori, *Opus Mor. l. 4. n.* 110.

4) Sess. 7. c. 3. de R.

5) *V.* Croix, *De beneficiis.*

R. Antiquissima Ecclesiæ disciplina receptum est, ut iis qui Templa aut Beneficia *vel* erigerent *vel* dotarent *vel* restituerent, fas esset non tantum nomina sua et stemmata gentilitia in Templis ipsis retinere, ac jure alimentorum, sepulturæ, sedis, processionis, thuris, et ceteris quæ honorifica appellantur, frui. Verum etiam Clericos sibi acceptos ad eadem Beneficia eligere, et Episcopis præsentare.

En *Juspatronatus:* unde definiri potest: *jus seu facultas offerendi Clericum, ut ei conferatur Beneficium vacans.*

Amittitur juspatronatus multiplici de causa. Tum *facto* ipsius patroni, ut si illud alteri cedat, aut prædium cui illud inhæreat. *Tum omissione,* ut si Ecclesiam reparare recuset [1]. Tum *crimine,* ut si in hæresim inciderit, si Ecclesiæ rectorem occiderit aut mutilaverit, vel jura Ecclesiæ usurpaverit, aut separatim jus vendiderit [2]. Tum demum *præscriptione,* si nempe spatio annorum 40 illud non curaverit. Ad modum quo eadem præscriptione illud acquirere posset [3].

Q. 3. *Quænam Jurispatronatus divisio?*

R. Triplex est Patronatus divisio:

Prima est in *patronatum ecclesiasticum, laicale* et *mixtum,* prout bona, quibus coalescit, *ecclesiastica* sunt, *laicalia* vel *mixta.*

Secunda in *hæreditarium, familiare* et *gentilitium. Hæreditarium* transit in hæredes quoscumque fundatoris arbitrio vocatos. *Familiare* et *gentilitium* non complectitur nisi eos, qui de fundatoris familia vel gente exorti sunt [4].

Tertia in *activum* jam definitum, et *passivum,* quod est jus alicui competens, ut nemo præter ipsum nominari et præsentari valeat [5].

Q. 4. *Quandonam Patronus tenetur præsentare ad beneficium?*

R. Si patronatus est *laicalis,* præsentatio facienda est intra menses quatuor — Si est *Ecclesiasticus* vel *mixtus,* intra menses sex computandos a die, quo Beneficii vacatio ad patroni notitiam potuit pervenire [6]. Ubi notant, Episcopum posse ad alios sex menses tempus prorogare, sed non amplius [7].

Si vero hoc tempore non fit præsentatio, ea vice collatio illius pertinet ad proximum superiorem, et sic gradatim ad Papam: a quo tamen non fit regressus. Et hoc dicitur jus *devolutivum.*

1) Benedictus XIII Const. *Pius.* Et c. un. de jur. in 6.

2) C. 10. de hær.; c. 12 § saul de pœn.; Trid. *sess.* 25. c. 9. de R. c. 6. de jurep.

3) C. 24. de elect.

4) Quando in laicum transfertur præterquam hæreditate, requiritur Episcopi consensus; quia laicus nonnisi de gratia est hujus juris capax. Excipe nisi compatrono detur; tunc enim esset simplex remissio.

5) *V.* celeberrimi hac de re *Pitonius* et *Vivianus.*

6) C. unico § Verum de jure patr. in 6.

7) C. 2. de conc. præb.

Non currit tempus, si lis sit vel inter Episcopum et patronos, vel inter præsentatos. Secus vero si sit inter ipsos patronos [1].

Patronus autem *dignum*, imo *digniorem* debet præsentare, ut Ecclesiæ bonum postulat — Si vero præsentat *indignum*, ubi patronus sit *laicus*, jubetur alium præsentare. Si patronus sit *ecclesiasticus*, ea vice jure præsentandi privatur.

Patronus nequit se ipsum præsentare; rogare tamen potest Episcopum, ut si dignus est, sibi Beneficium conferat [2].

Q. 5. *Quid agendum, si multi simul præsententur ad Beneficium?*

R. Tres hic possunt hypotheses institui:

1 Si patronus, qui antea præsentavit, v. g. Petrum, postea præsentet alium, v. g. Paulum, tunc si patronatus est ecclesiasticus, *qui prior est tempore, potior est jure.* Si vero patronatus est *laicalis*, poterit Prælatus eum instituere, quem maluerit; quia tunc præsentatio secunda non irritat primam, neque e contra — Ratio disparitatis est, quia patronus *ecclesiasticus* præsumitur nosse digniorem; quem ideo nominare debet, neque mutare. *Laicus* vero præsumitur non satis digniorem nosse; et ideo plures potest præsentare cumulative [3].

2 Si ex duobus patronis alter unum, alter vero alterum præsentat, Prælatus jure beneficium conferre potest suo arbitratu. Quamquam prudentia exigat, ut digniorem ex præsentatis eligat [4].

3 Si multi patroni sunt discordes inter se, ille erit jure instituendus, in quem convenit eorum pluralitas, nisi sit minus dignus [5].

Articulus III. — DE LIBERA COLLATIONE

Q *Quid est collatio libera Beneficii?*

R. Collatio libera Beneficii est: *concessio vacantis Beneficii, ex mero arbitrio facta ab eo, qui potestatem habet.* Hoc evenit quando solo jure Prælati illud tribuitur, quin aliquod jus alteri competat.

In qualibet Diœcesi jure communi Episcopus est collator ordinarius Beneficiorum. Supremus autem et universalis collator est R. Pontifex. Ratio *primi* est, quod in sua Diœcesi Episcopus est sacrorum moderator. Ratio *posterioris* est, quod Papa est supremus dispensator bonorum ecclesiasticorum, et Ordinarius Ordinariorum. Et en firma et concludentissima *reservationum* causa.

1) C. Quoniam de jure patron. — *V.* Liguori, *Op. Mor. l.* 4. *n.* 89.
2) C. 25. *de jure patron.*; et Benedictus xiv, *Notificatione* xcv. § 5.
3) C. Cum authenticæ de jurep. 4) C. 3. et 27. de jurep.
5) Benedictus xiv, *De Synodo Diœc. l.* vii, *c.* 7.

Collatio *scripto* fieri debet. Pontifex dat diplomata et *Bullæ* dicuntur, quæ a pluribus Datariæ et Cancellariæ ministris obsignantur [1] — Episcopus id conficit publico instrumento a Cancellario obsignato.

Episcoporum potestas quoad Beneficiorum collationem duobus maxime limitatur, nempe *concursu* ac *reservatione*.

§ I. — *De Beneficiorum collatione per* Concursum

Q. 1. *Quænam Beneficia adquiruntur per concursum?*

R. Beneficia illa, quæ post Tridentinum acquiri nequeunt, nisi per eam examinis speciem, quam Canonistæ *concursum* appellant, sunt Parœciæ, quæ pertinent ad liberam Episcoporum collationem: et alia item minora Beneficia, quæ curam animarum adnexam habent [2].

Nimirum Tridentinum perpendens quantum animarum saluti expediat a dignis Parochias gubernari, expresse jussit eas non posse conferri, nisi dignioribus inter eos, qui experimento instituendo coram ipso Episcopo vel ejus Vicario generali et examinatoribus (synodalibus vel prosynodalibus) non paucioribus quam tribus, fuerint approbati, declarans provisiones aliter factas nullas et irritas [3].

Quid (dices) *si Beneficium Parochiale sit jurispatronatus? Vel* Beneficium parochiale est jurispatronatus laicalis, *vel* ecclesiastici.

Si 1, *generatim loquendo* nullus requiritur concursus. Sed præsentatus erit a tribus dictis examinatoribus probandus; et si idoneus, statim admittendus. Quod etiam currit ex S. C., si Beneficium sit jurispatronatus mixti: id statutum est, ne jura laici ob consortium cum ecclesiastico læderentur — Diximus *generatim loquendo*; nam si plures æqualiter præsententur, concursus esset indicendus.

Si 2, tunc patronus digniorem eligere debet inter adprobatos in concursu, et cum Episcopo offerre, si institutio ad Episcopum spectet — Si tamen institutio pertineat ad alium, tunc electio

1) Bullæ, quæ in *forma gratiosa* dicuntur, veram continent beneficii collationem. Illæ vero, quæ in *forma commissoria* vel in *forma dignum*, ut ajunt, inscribuntur, continent tantum *mandatum de conferendo*, visis prius visendis, vocatisque vocandis.

2) Sunt tamen nonnullæ Ecclesiæ Parochiales, quæ etiam sine concursu conferuntur. Esset v. g. si illæ pauperes admodum sint, aut factionibus et rixis expositæ ex Tridentino *sess.* 24. *c.* 18 *de R.* — Item Vicariæ perpetuæ Parochiarum unitarum, seu incorporatarum aliis Ecclesiis, monasteriis, collegiis, locisque piis ex Pio v Constit. *Ad exequendum* — Item possunt esse dignitates curam animarum habentes in Cathedralibus vel Collegiatis Ecclesiis, ut probat Fagnanus, *c. cum sit ars nn.* 19 *et* 22 *etc.* — Hoc valet etiam in permutationibus Ecclesiarum parochialium — Vel si Parochiæ sint jurispatronatus laicorum — *V.* Reiphenstuel Anacletus, *Jus Canon. l.* 3. *tit.* 5. § 5.

3) Sess. 24. c. 18; et Const. Pii v *In conferendis.*

dignioris fit ab Episcopo ex Tridentino [1]. Patroni vero est tantum digniorem sic electum ei præsentare, cujus est illum instituere.

Quid si Beneficium Parochiale sit Apostolicæ Sedi reservatum?

Si res sit de Beneficiis *curatis*, quæ tantum ratione mensium reservata sunt, Episcopus inter adprobatos eligit magis idoneum et illum Datariæ significat. Non tamen acta concursus transmittit, nisi requirantur.

Si vero ea Beneficia ex alio capite sint reservata, *attenta Constitutione* Benedicti XIV *Cum illud*, peracto concursu, Episcopus abstinere debet a judicio, sed acta Datariæ exhibebit [2].

Diximus *attenta Benedicti XIV Constitutione*; nam apud nos invaluit usus, ut scripta Romam non mittantur, nisi Episcopali Sede vacante.

Q. 2. *An adspirantes ad Parochias vocandi sint publico edicto?*

R. Tridentinum hoc remisit Episcopi arbitrio, et Concilii Provincialis. Statuit porro s. Carolus in suo Provinciali I, *ut per edictum publicum ad januam Cathedralis, et Ecclesiæ vacantis omnes invitentur, qui volunt examinari.* Si elapso edicti tempore, quis compareat, si res adhuc sit integra neque examen initium habuerit, definivit Sacra Congregatio, ut adhuc ille admittatur; cum id cedat in bonum Ecclesiarum. Secus si res amplius non sit integra; cum jam admissis tunc irrogaretur injuria.

Quod si nullus omnino vel nullus idoneus compareat, novus concursus erit indicendus. Qui si adhuc frustra sit tentatus, ex S. C. fas erit Episcopo tertium concursum omittere, et privatim (adhibitis tribus semper examinatoribus) probare, qui se exhibuerit [3].

Q. 3. *An examinatores debeant tantum judicare de scientia concurrentium, an etiam de ceteris dotibus moralibus?*

R. *Peracto examine*, ait Tridentinum, *renuntientur quotcumque ab his* (examinatoribus) *idonei judicati fuerint ætate, moribus, doctrina, prudentia, et aliis rebus ad vacantem Ecclesiam gubernandam opportunis.*

Imo S. C. expresse declaravit, examinatores *graviter deesse muneri suo, si doctrinæ tantum judices sint; nec inquirant qui præ aliis probitate morum, laboribus, præstito ante Ecclesiæ obsequio, ceterisque dotibus ad officium parochiale cumulate obeundum necessariis, sint idonei, et commendabiles.* Imo addit nullam esse

1) Loc. cit.

2) *De Synod. Diœc.* l. 13. c. 24; *Notificatione* VII — Sed Const. *Cum illud* fuse agit de modo servando in *electione Parochorum.*

3) Pyrrus Corradus, *Praxis Benefic.* — Massobrius, *Praxis habendi concursum.*

collationem, quæ facta sit super judicio examinatorum ad solam doctrinam limitato — Tandem Benedictus XIV Encyclica 14 dec. anno 1742 [1] aperte reprobavit abusum contrarium alicubi inolescentem [2].

Q. 4. *Quis ultimo debet electionem peragere?*

R. *Probabilius* ac *communius* examinatores tenentur Episcopo denuntiare non solum omnes idoneos, sed etiam magis idoneos.

Hæc est Tridentini mens, ut sic melius valeat Episcopus judicare, cujus quidem est ultimum judicium hac de re. Et in eo minime se immiscere debent examinatores, nisi fortasse ipse Episcopus, ut cautius agat, etiam hac in parte eorum consilium velit exquirere. Ita Pyrrus Corradus [3], et Benedictus XIV [4].

Quid vero (quæres) *si quis inter concurrentes rejectus, atque posthabitus putet sibi injustitiam fuisse irrogatam? poteritne iste a judicio Episcopi appellare?* Poterit non electus appellare a tali electione ad Metropolitanum. Vel si eligens sit Metropolitanus, ad Ordinarium viciniorem. Ita Pius V; sed appellatio intra decem dies a collatione Parochiæ est interponenda.

Ceterum præterquamquod ad votum appellantis causa resolvi difficile potest, cum judicium non sit tantum super doctrina; hæc appellatio *impedire nullimode potest aut suspendere, quominus relatio examinatorum, ac Episcopi electio, et approbatio executionem habeat,* ut loquitur Tridentinum, et Benedictus XIV Const. *Redditæ nobis.*

Si tamen aliquis de patroni judicio conqueratur, et Episcopus inquirendo dissentiat a judicio patroni ipsius, tunc appellatio datur etiam in *suspensivo* [5].

1) *V.* etiam *De Synodo Diœcesana,* l. 4. c. 8.

2) Viget alicubi consuetudo, ut vota ab examinatoribus dentur secreto per lapillos albos ac nigros in urnam conjectos. Nihil hac de re fuit præceptum; et ideo non refert, utrum suffragia hoc vel alio modo dentur. — Tamen S. C. penes Benedictum XIV, *loco cit.* declaravit sibi congruentius videri, ut examinatores sua secum invicem suffragia communicent, ac dein Notario seu Cancellario curiali jubeant, ut in acta referat: v. g. Titium esse *approbatum,* Sempronium *rejectum.*

3) Praxis Beneficiorum, Lib. 3. c. 4.

4) *Loco citato.* De concursu, ac vocatione, et dotibus ad illum vid. Riccardi, *Dei doveri e dello spirito degli Ecclesiastici, cap.* 2.

Hic notandum est, ex S. C. posse Episcopum cum examinatoribus in electione ad vacantem Parœciam peragenda præferre eum qui prudentia, moribus, pietate ceterisque animi dotibus aptior judicatur ad illam regendam Ecclesiam, posthabito illo, qui in scientia magis præcellit. Quæ definitio congruit menti Concilii, et Constitutioni s. Pii V *In conferendis.*

5) Ita Benedictus XIV Const. *Redditæ nobis.* — Quoad concursum vid. Ferraris, *Bibl. Canon.* etc. V° Concursus.

Præstat hic nonnulla præsertim ex ipso Tridentino 1, et Benedicto XIV 2 accuratius proferre circa examinatorum *munus*, *numerum*, ac *qualitatem*.

Quasi *triplex* potest eorum classis adsignari:

1 Si agatur de illis, qui *Ordines petunt*, aut *ad Confessiones approbari* cupiunt, Episcopus potest examinatoribus uti, quos maluerit.

2 Si agatur de conferenda *præbenda Theologali aut Pænitentiaria*, ex Const. Benedicti XIII 3 uti debet Episcopus quatuor examinatoribus. Non refert autem, si non fuerint Synodales, modo tamen tunc examinatores sint aliquo accademico gradu insigniti.

3 Si agatur de *parochiali Beneficio* conferendo, experimentum omnino institui debet saltem a tribus examinatoribus a Synodo approbatis, qui sint magistri, vel doctores aut licentiati, vel alii Clerici etiam regulares, qui videbuntur magis idonei, qui jurent ad ss. Dei Evangelia se fideliter munus executuros 4.

Synodus Novariensis Ordinandus minor ab uno; *Ordinandus major*, atque ad *confessiones adprobandus* a duobus vult examinetur.

Monet etiam, ut ad Concursum vocati altum *silentium* servent de eo, quod in illo gestum est 5.

§ II. — *De Reservationibus*

Q. 1. *Quid est Reservatio, et quomodo inducta?*

R. Ad 1: *Reservationis* vocabulo intelligitur jus, quod R. Pontifex sibi ipsi tribuit circa nonnulla beneficia, ut ea ipse solus conferre possit, quæ alioquin essent liberæ collationis.

Beneficia hæc appellantur *reservata* vel *adfecta*, quasi nempe Sedi Apostolicæ addicta 6. Quamquam *reservata* proprie discrepent ab *adfectis* in eo, quod *prima* perpetuo et expresse a Pontifice conferantur; in *secundis* vero Pontifex pro ea vice tantum manus apponat 7.

R. Ad 2: Mirum profecto est quanta sententiarum diversitate inter

1) Sess. 23. c. 2. 2) De Synodo Diœc. l. 4. c. 7

3) *V.* Synodus Romana, ubi recepta. — It. vid. *Notificatione* LVII Benedicti XIV.

4) Ad minus sex sunt examinatores in Synodo eligendi; sed non ultra 20, ex declaratione S. C. — Electi in Synodo semper durant.

Si vero primo anno a Synodo celebrata tot in illa electi moriantur, ut sex non supersint, eodem anno ab Episcopo, de Capituli consensu, alii eligi possunt ex indulto Clementis VIII. Sed anno elapso, expirant; atque imposterum facultas alios examinatores extra Synodum deputandi, habito de necessitate consensu Capituli, est a Sacra Congregatione postulanda: quæ quidem eam nonnisi ad annum solet ordinarie elargiri.

5) Pag. 195, et 352.

6) Pontifex præter hoc speciale jus reservationis aliis juribus gaudet, ut colligi potest ex tota hac materia, vi quorum collatio ab Ordinariis sublata est, nempe jure *concursus* jure *præventionis*, et jure *devolutionis*.

7) A reservationibus excluduntur patronatus, quia origine sunt res alterius juris.

Canonistas hac super re fuerit disputatum! Nos pro veritate certantes, quæ una atque eadem semper est, affirmamus:

1 Pontificem tanquam caput totius Ecclesiæ et supremum bonorum Ecclesiasticorum dispensatorem posse utique certa Beneficia certis Clericis conferre in omnibus Diœcesibus; cum id Ecclesiæ universæ necessitas vel utilitas postulat. Eo jure inter ceteros usus est s. Gregorius Magnus quem suspicari certo non licet jus alienum invadere voluisse [1].

2 Ad honorem etiam Apostolicæ Sedi debitum pertinere, ut quandoque inferiores Antistites patiantur Clericos quosdam, licet sibi non subditos, ex Papæ liberalitate Beneficio aliquo in Diœcesi sua donari.

3 R. Pontificis munus esse, ut Antistitum omnium excessus cohibeat, defectus suppleat et culpas corrigat et emendet [2].

Q. 2. *Quotuplicis generis distinguuntur Reservationes?*

R. Prima Reservationum divisio est in *speciales*, et *generales:*

Speciales sunt, cum Pontifex certum sibi Beneficium pro certa vice, tacite vel expresse reservat, ut si primo collationem occuparet, quod vocaretur *jus præventionis.*

Generales vero sunt eæ, quæ continentur vel *intra corpus juris* [3]. Vel *extra corpus juris;* aut in Extravagantibus [4] (quæ tamen hodie in jure insertæ sunt); aut in Bullis Pontificum [5]; aut in regulis Cancellariæ [6]: quæ tamen regulæ cum expirent defuncto Pontifice, ideo expirant simul reservationes in iisdem expressæ.

In illis regionibus (ut in Regno Sabaudiæ), in quibus vim habent regulæ Cancellariæ, reservationes generales iterum distinguuntur *ratione dignitatis, criminis, loci* et *temporis.*

Reservantur itaque R. Pontifici:

1 *Ratione dignitatis, ex parte quidem Beneficii,* Episcopatus, prima dignitas in Cathedrali et Collegiata, Abbatiæ et Prioratus aliqui conventuales — *Ex parte vero Beneficiati,* Beneficia quorum postremi possessores fuerint Cardinales aut eorum familiares ab iisdem provisi, vel Legatus Pontificius, vel aliquis ex Romanæ Curiæ officialibus.

1) Ep. 8, 79, 80. l. 1. col. 495, 563, etc.

2) Ex hoc porro triplici fonte prima *Reservationum Pontificiarum* origo repetenda est — *V.* Devoti, *Inst. Canon. tit. 1 de collatione.*

3) C. 3. de præb. in 6, et 34.

4) Extrav. *Ex debito 5 de elec.* — Extrav. *Execrabilis 4 de præb.* — Extrav. *Ad regimen 13 ed tit.*

5) S. Pius v Bullis *Cum ex Apostolatus: Intollerabilis: Sanctissimus: In conferendis.* Alex. vi Bulla *In eminenti.* Paulus iv *Inter ceteras.* Greg. xiii *Humano vix.*

6) *V.* Bigantium, *In Reg. Cancellariæ cit.*

2 *Ratione criminis*, siquis Beneficio expolietur, quia in hæresim lapsus, quia duo possidebat *incompatibilia*. Vel si Beneficium collatum fuerit, non servatis formis a Tridentino præscriptis quoad ætatem, idoneitatem etc.

3 *Ratione loci*, Beneficia quæ vacant *apud Sedem* vel *Curiam Romanam*, uti loquuntur Pragmatici. Id contingit vel per obitum, vel per quamcumque dimissionem beneficiati in Romana Curia.

4 *Ratione temporis*, Beneficia quæ vacant, ipsa vacante Sede Episcopali, nec non certis anni mensibus.

Hac in re notandum est alicubi concedi Episcopis *mensium*, ut vocant, *alternativam* [1]; alicubi vero quatuor tantum menses. Ubi viget *alternativa*, januarius adsignatur Papæ, februarius Episcopo, et successive alternatim. Ubi quatuor tantum menses conceduntur, primi duo *Papales* sunt, tertius *Episcopalis*, et sic de ceteris [2].

CAPUT SECUNDUM

DE BENEFICIATORUM QUALITATIBUS

Q. *Quænam esse debent dotes Beneficiati?*

R. Ex communi sententia beneficiatus oportet:

1 Ut sit *legitimus*, secus nulla electio est. Cum illegitimo tamen Episcopus potest dispensare, modo beneficium ei pater non obtinuerit. Et quidem ad annum tantum, licet beneficium sit tenue, atque ad sustentationem insufficiens [3].

2 Ut fuerit *cœlebs*. Unde conjugatus eligi non debet, *nisi forte castitatem voverit, et unicam et virginem habuerit uxorem* [4].

3 Ut non sit aliqua alia *irregularitate* irretitus. Scilicet requiritur in eo morum probitas, scientia congruens, aptitudo etc.: quæ omnia ipsum dignum efficere dicuntur [5].

1) Alternativa conceditur Episcopo ad vitam tantummodo concedentis Pontificis. Et sub conditione, quod Episcopus vere et personaliter teneat residentiam — *V.* Rigantius, *In 2 part. Reg.* IX *Cancellar.* § 2.

2) Quod si Beneficium vacaverit ultima nocte mensis Episcopalis, et dubitetur utrum id ante, an post mediam noctem præcise contigerit, in hoc casu præsumptio *juris* stat pro Episcopo. Et sic versa vice pro Pontifice, ubi idem contingat nocte ultima mensis Papalis; præsumptio enim favet primo possessori — *V.* Rigantius, *De regulis Cancell.* — Gonzales, *Super reg. S. Cancell. Gl.* 51 — Berardi, *Commentaria in Jus Eccl. etc.*

3) C. 1. de fil. Præsb. in 6.

4) C. 2, 3, 5 et 8 de Cler. conj.

5) Huc conferri potest Regula 20 Cancellariæ, qua videlicet statuitur, provisionem Beneficii curam animarum habentis *nullius esse roboris vel momenti*, si provisus non intelligat, et intelligibiliter loqui nesciat idioma loci.

Sed maxime hic requiritur præscripta ætas, alioquin collatio esset nulla. Porro pro Episcopatu requiruntur 30 anni completi [1], si excipias Gallicanos Episcopos, pro quibus satis est annus 27 inceptus; — 25 pro Parœcia [2]; — 40 pro Pœnitentiaria [3]; — 22 pro dignitate et personatu in Cathedrali [4]; — 21 pro Canonicatu item in Cathedrali; — 14 pro ceteris beneficiis [5]. Notat autem Fagnanus, annum inceptum pro completo haberi, nisi aliud exprimatur [6].

4 Ut sit *immunis ab omni censura*. Ita ut nulla sit electio, præsentatio, resignatio in favorem excommunicati, ac suspensi [7].

5 Ut *prima saltem Tonsura sit insignitus*, secus non confereretur Clerico [8]. Si vero Beneficium certum Ordinem sacrum requirit, necesse est, ut intra annum a possessione Ordo ille suscipiatur [9]. Hic tamen notandum est, quod etiam de laico electio et nominatio fieri aliquando solet, *sub spe nempe futuri Clericatus*.

6 Ut habeat *veram intentionem perseverandi in ecclesiastico statu, et Ordinem sacrum suscipiendi, qui ad Beneficium requiritur*, nisi occurrat justa causa, quæ aliter suadeat. Secus deciperet in re gravi Ecclesiam, cujus intentio est, ut Ordinem stato tempore suscipiat. Unde graviter peccaret qui sine illa determinata intentione Beneficium Ordinis sacri susciperet. Imo si illud esset parochiale [10], ipso jure, eo privaretur et teneretur ad fructuum restitutionem, nisi intentione mutata, ante anni finem initietur Sacerdos [11].

7 Tandem requiritur, ut nullo alio Beneficio jam sit *provisus*; certum est enim *jure saltem canonico* Beneficiorum pluralitatem in uno Clerico absolute prohiberi, si talia sint, *quorum unum sufficiat ad vitæ sustentationem, nisi Pontificis dispensatio intercedat* [12].

Item ex hodierna disciplina (*Trident. sess.* 24. *c.* 2 *de R.*) quædam Beneficia concedi nequeunt, nisi Doctoribus vel Licentiatis in Theologia vel Jure Canonico, ut sunt in Cathedralibus aut in Collegiatis Ecclesiis ea, quæ dignitatem cum animarum cura vel aliqua jurisdictione habent adnexam. Et hodie censentur illa vacare ipso jure, post annum ab eorum possessione, si ea conditio non sit verificata.

1) Cap. 7 de elect.

2) Trident. *Sess.* 24. *c.* 12 — Item 25 anni requiruntur pro Archidiaconatu, sicubi aliquam exerceat jurisdictionem: quod tamen hodie ferme ubique exolevit.

3) *V.* L. Ferraris *in sua Bibliot.*

4) Tridentinum, loc. cit.

5) Trid. Sess. 23. c. 6.

6) Cap. Cunctis de elect.

7) C. 7 de elect. excom.

8) C. 2. de inst.

9) Trid. Sess. 22. c. 4.

10) Ex c. Commissa § 7. de elect. in 6.

11) Si autem Beneficium non habeat adnexum Ordinem sacrum, docet *probabilius* Layman sine dicta intentione illud suscipere non esse, nisi leve; quia nullo jure gravitas probatur: nullum autem, ait Concina, est præceptum sub gravi imponendum, nisi evidens ratio suadet.

12) Ita Tridentinum, *Sess.* 24. *c.* 17 *de R.*

Diximus 1 *jure saltem canonico* [1]. Quamvis enim non ita sit certum, commune tamen est id etiam jure naturæ vetitum esse, si unum sufficiat, neque Pontifex dispenset. Id est nisi ea intercedant rerum adjuncta, ex quibus ea collatio non amplius videatur esse contra jus naturale. Quod quidem Pontificis est declarare [2].

2 *Quorum unum sufficiat;* si enim primum non sufficit, ex eodem Concilio licet conferre aliud simplex, modo utrumque personalem residentiam non requirat. Non tamen potest tertium conferri, si neque secundum satis est, nisi agatur de capellaniis laicorum, vel de legatis piis [3].

3 *Nisi intercedat Pontificis dispensatio.* In jure enim [4] justis de causis hæc pluralitas, Pontifice indulgente, cohonestatur: — 1ª est *necessitas Ecclesiæ,* si nempe desint alii ministri idonei, ne scilicet vacando beneficia deteriora fiant, ut non semel contingere videmus; — 2ª *utilitas ejusdem,* ut si unus iste, licet absens, censeatur Ecclesiæ magis profuturus sua prudentia ac doctrina. Quod quidem valet etiam de beneficiis incompatibilibus [5]; — 3ª *evidens prærogativa meritorum,* id enim in bonum Ecclesiæ cedit, cum aliis exemplo esse soleat.

At si nulla ex dictis causa intercedat, *communiter* docent Abelly, Bellarminus aliique, plura Beneficia in conscientia, neque ipsa dispensatione obtenta, retineri posse; cum id sit contra jus naturæ.

Quid (quæres) *erit ergo de illo dicendum, qui sine legitima facultate secundum Beneficium est consecutus?* Si beneficia sunt incompatibilia *titulo,* statim *a pacifica possessione* primi vacat ipso jure secundum. Et si provisus ad sex menses illud retinere præsumpserit, privatur ipso jure utroque [6] — Idem dicendum videtur de incompatibilius *retentione;* cum id sit conformius verbis Tridentini, uti ostendit Garcias.

Diximus *a pacifica possessione,* in quo ajunt dari bimestre ad dignoscendum, num de altero beneficio molestiæ exoriantur.

1) Extr. Execrab. de præb. et dig.

2) Nam ipso dicente Tridentino hæc pluralitas magnam involvit inordinationem; cum minuat cultum divinum, privet Ecclesiam operariis, pias fraudet fundatorum intentiones, ac non paucos Clericos forsan magis idoneos expoliet sustentatione.

3) Attamen ex Sacra Congregatione non esset inquietandus qui bona fide de Episcopi licentia tria vel quatuor beneficia ecclesiastica insufficientia obtinuerit, ut tradit Benedictus XIV, *Notificationibus* XCVIII, *et* XCI.

4) C. multa § fin. de præb. et dig.

5) Hinc factum est, ut aliquando filiis Principum ante ætatem plures Episcopatus sint collati, ut sic potentius Ecclesiam contra hæreticos tuerentur.

6) C. de multc. de præb.; *et* Tridentinum, sess. 7. c. 4.

CAPUT TERTIUM

DE JURIBUS ET ONERIBUS BENEFICIATORUM

Q. 1. *Quænam sunt jura Beneficiatorum?*

R. *Jura*, quæ per Beneficium sibi collatum acquirit Clericus, *vel* respiciunt ipsum ministerium spirituale et officium Beneficio adnexum; *vel* respiciunt proventus et reditus temporales. Quare duplicis generis distinguuntur, alia *spiritualia*, alia *temporalia*.

De juribus *spiritualibus* nihil occurrit: patent ex Beneficii natura ac fundationis tabulis.

Jura vero *temporalia* in eo consistunt, quod Beneficiatus proprium Beneficium administret, et proventus inde percipiat.

Huc etiam duo maxime spectant:

1 Ut qui Beneficii possessionem anni spatio retinuit, is inde dimoveri non possit, nisi primum lis petitorio judicio finita sit: en regula *de annali possessione*.

2 Ut qui procul a vitio simoniæ trienni spatio beneficium obtinuit, quovis titulo etiam *colorato*, is amplius ab ipso dimoveri non possit. En regula *de triennali possessione* a regulis Cancellariæ una cum præcedente constituta [1].

Q. 2. *Quænam sunt Beneficiatorum onera?*

R. *Onera* Beneficiatorum comitantur jura, et idcirco in duplici differentia constituuntur, *spiritualia* nempe et *temporalia*.

Onera *spiritualia* desumi debent ex tabulis fundationis, vel ex lege scripta, aut ex ipsa indole et natura Beneficii. Ubi notandum onus Officii recitandi aliunde haberi, nempe ex Ecclesiæ præcepto.

Onera autem *temporalia* obligant Beneficiatos ad hæc præcipue:

1 Ut accepta bona pro viribus *tueantur*, et amissa aut perperam distracta, quoad fieri potest, vindicent.

2 Ut prædia redigant ad *statum* semper *meliorem*, et ædes ad Beneficium spectantes restaurent, ubi sit opus.

3 Ut alta mente repositum teneant non licere sibi *opes* ex Beneficio congerere, parentum patrimonium augere, in causas profanas sumptus facere. Sed quæ honestam vitæ sustentationem excedunt, ea in usus pios sunt convertenda.

Q. 3. *Quid agere debet Beneficiatus ex Synodo Novariensi?*

1) *V.* Rigantius, *in Reg.* 35, *et* 36 — Quæ duæ regulæ valent etiam pro foro interno *ex Clement. de sequest.*, si adsit nempe bona fides cum titulo saltem colorato.

R. Hæc præcipue agere debet Beneficiatus ex Synodo Novariensi:

1 *Fidei professionem* emittere coram Episcopo vel ejus Vicario, licet Beneficium non sit cum cura animarum.

2 Omnium bonorum *inventarium* conficere duplicatum, et a Vicario Foraneo subsignatum; ac illorum unum ad Curiam Episcopalem transmittere intra sex menses a possessione sub pœna scutorum 25. Canonici vero exemplum inventarii in tabulario Capituli custodiendum tradant.

3 Intra tres menses saltem ab electione *institutionem* Beneficii assequi, et illico etiam *possessionem*.

4 Sine Episcopi licentia nullo prætextu vel ex toto vel ex parte ædes Beneficii potest *demoliri*. Sed debet omnia bona tueri, non vendere, non alienare etc. et hac de causa juramentum emittere 1.

Corollarium — *De bonis Ecclesiæ* non alienandis 2

Q. 1. *An bona Ecclesiæ possint alienari?*

R. Vetustissima lex est, qua humano commercio eximuntur bona ecclesiastica, ita ut valide alienari non possint. Hac in re nos utimur jure, quod a Paulo II sæculo XV sancitum est in sua Extravaganti *Ambitiosæ, de rebus Ecclesiæ non alienandis* 3.

Hac porro lege vetitum est sub nullitate bona Ecclesiæ tam mobilia, quam immobilia alienare sine justa *necessitatis, utilitatis* vel *pietatis* causa; et sine Apostolicæ Sedis consensu, item possessoris rei, ac superioris Ecclesiæ, de cujus bonis agitur: non tamen patroni ex declaratione Sacræ Congregationis.

Quænam (quæres) *pœnæ constitutæ sunt in Ecclesiæ bona alienantes sine debita licentia?*

Qui rem distraxerunt aut distractam acceperunt pœna plectuntur *excommunicationis*, si Episcopi vel Abbates non sint. Qui si tales fuerint, ab ingressu Ecclesiæ *interdicuntur*; et si sex menses in interdicto fuerint, ab omni *suspenduntur* administratione.

Capitula quoque, et aliæ universitates in *interdictum* incidunt. Singuli vero illarum privantur jure *electionis* et ecclesiasticis *officiis*, quorum bona alienarunt, et ab iis aliisque perpetuo removentur.

Sunt tamen nonnulla, quæ alienantur sine licentia illa:

1 Ea quæ *servando servari* non possunt, ut fructus arborum, frumenta et similia, quæ usu consumuntur.

1) *Suis tit.*

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 4. *nn.* 22 *et seqq.* — Pavone, *Spicilegio*, h. tit.

3) Quamquam hæc lex antiquissima est, cum fiat illius mentio a Leone M. et Hilario Pontificibus sæculo V — Imo in jurejurando quod Episcopi in sua consecratione emittunt, hujus legis observantiam spondent jam ab antiquis temporibus.

2 Terrulæ et vineolæ *non fertiles*, et res ceteræ parvi valoris, ut sunt in Novariensi Diœcesi res, quarum valor non superat summam 600 libellarum imperialium, seu mediolanensium, pro quibus nempe sufficit Episcopi licentia.

3 Juxta plures ea bona, quæ a patronis sub *hac conditione* relicta sunt, ut alienari possint.

4 Bona, quæ *incapaci* possidendi, puta monasterio, relicta sunt; poterit enim pretium expendi in Ecclesiæ utilitatem [1].

Q. 2. *Quid venit nomine bonorum Ecclesiæ, et alienationis?*

R. Nomine *bonorum Ecclesiæ* præter ipsa beneficia, et Ecclesias, veniunt etiam hospitalia, seminaria, confraternitates aliique loci Episcopi auctoritate erecti.

Nomine vero *alienationis* veniunt venditio, donatio, permutatio, emphytheusis, ususfructus alteriusve cujuscumque servitutis realis constitutio; pignus, hypotheca, locatio, conductio; omne uno verbo pactum, quo dominium sive directum sive utile transferatur.

In contractu autem locati-conducti (vulgo *affitto*) Canonistarum mens docet, Episcopum permittere eum posse ad *triennium*, si fructus ex fundo percipiatur singulis annis [2]. Si vero non percipiatur, nisi singulo biennio vel triennio, tunc poterit locationem permittere etiam per *annos sex* in primo casu, et per *novem* in altero [3].

Ubi occurrat de rebus Ecclesiæ contractum iniri, quem Episcopus permittere nequeat, si necessitas sit, ipse in tabulas redigatur, reservato Sedis Apostolicæ beneplacito. Sed ne ante hujus expeditionem sequatur traditio realis bonorum: quod vetat gravissime Urbanus VIII Constitutione, *Humanæ*.

Q. 3. *Quid Synodus Novariensis de bonorum Ecclesiæ alienatione?*

R. *Vel* agitur de locatione bonorum, *vel* de arborum cæsione:

Quoad *primam* hæc statuta sunt per Synodum Novariensem: — 1 ne Beneficiorum bona locentur *patronis;* aut iis quorum *cessione* Beneficia obtinentur; aut *consanguineis* proximioribus, nisi cognita utilitate et annuente Episcopo. Quod etiam in pecunia collocanda vel investienda observandum; — 2 ne bona illa locentur *vicinis*. Quod si ex causa Episcopus id fieri permittat, instrumento locutionis accurata inseratur confinium descriptio; — 3 ne fiant locationes in

1) Ita Extr. *Ambitiosæ:* Conc. Agathense; et plura S. C. decreta — It. can. *terrulæ* c. 12. q. 2 — Hic v. Fagnanus, *In c. 5. de reb. Eccl. etc.* — Mamachius, *Del diritto libero della Chiesa di possedere, T.* 3. *p.* 1. *c.* 1. 2) Cit. *Extravag.*

3) Hic autem notandum est, Benedictum XIV Const. *Universalis Ecclesia* sub nullitate actus, excommunicationis pœna ac aliis statutis in alienantes, prohibuisse vendere universos fructus Beneficii ad vitam aut ad longum tempus, recipiendo una vel pluribus solutionibus certam pecuniæ quantitatem.

successorum præjudicium, anticipatis nempe pecuniæ solutionibus, quas jam invalidas declaravit Tridentinum 1.

Quoad *secundam* declarat Synodus, nemini fas esse arbores cædere aut evellere quocumque prætextu (excepta sylva cædua), sine facultate, quæ non datur nisi alicujus periti ope causa cognita ac probata sit. Erit autem tunc nova instituenda plantatio. Qui secus egerint, nisi agatur de arboribus demortuis dupli pœnam subibunt, præter cetera resarcienda.

Quid (inquies) *si plantæ demortuæ, aut vi tempestatis, ventorumque impetu dejectæ jaceant?* Tunc in Beneficiorum utilitatem pretium est convertendum, nova item plantatione peracta 2.

CAPUT QUARTUM

DE MODIS BENEFICII AMITTENDI 3

Q. *Quot modis beneficia amittuntur?*

R. Beneficia amittuntur tribus modis, nempe *juris potestate, sententia judicis*, et *facto ipsius beneficiati* 4.

1 *Juris potestate* amittitur Beneficium: — 1 si beneficiatus moriatur, quia ad hæredes transire non potest; — 2 si beneficiatus Religionem profiteatur, si uxorem ducat, si incurrat in *irregularitatem ex delicto* (post judicis sententiam), vel in excommunicationem majorem, vel in crimen cui a jure adnexa sit amissio Beneficii ipso facto, v. g. hæresis vel schismatis, apostasiæ, simoniæ etc.

2 *Sententia judicis*; cum nempe judex legitime declarat, beneficiatum e Beneficio esse delapsum, vel ideo lata sententia Clericum repellit tam *per modum pœnæ*, quam *per modum censuræ*.

3 *Facto ipsius beneficiati*; cum nempe iste vel *renuntiat* absolute, vel *resignat* in favorem alterius, vel *permutat* cum alio.

Maxime interest, ut triplex hoc factum bene perpendatur. Sit ergo:

Articulus I. — DE RENUNTIATIONE

Q. *Quid est Beneficii renuntiatio, et quid ad eam requiritur?*

R. Beneficii renuntiatio est: *spontanea proprii Beneficii dimissio facta coram legitimo Superiore eam acceptante*. Legitimus autem Superior est ipse legitimus Beneficiorum collator.

Præter Superioris acceptationem, requiritur ad validam renunciationem etiam justa causa, quæ a Superiore ipso approbetur; nemo

1) Sess. 25. c. 11. de R.
2) P. 4. c. 4.
3) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 4. *n.* 134.
4) *V.* tit. 7, 9, et 13. l. 1. Decret.

enim quid agere debet sine ratione — Sex autem causas indicavit Innocentius III [1], quas quidem caussas Decretalium breviatores hisce versiculis expresserunt:

Debilis, ignarus, mali-conscius, irregularis,
Quem mala plebs odit, dans scandala, cedere potest [2].

Hoc tamen non impedit, quod non sint aliæ causæ justæ. Hinc ipse Innocentius post adsignatas dicit, beneficium adhuc cedi posse *propter aliquam causam justam et honestam*: talis est inter ceteras causas ingressus in Religionem [3].

Curandum est autem, ut renuntiatio intra mensem rata habeatur ab Episcopo, si ad ipsum pertineat collatio; et simul alia collatio fiat. Secus jus totum ad Pontificem transfertur [4].

Quid (dices) *de illis, qui citra ullam e rationabilibus causis Beneficio renuntiant?* Dicimus eos peccare, si agatur de Beneficio *Curato*. Parochus enim quoddam veluti matrimonium spirituale contrahit cum Ecclesia sua; et ejus vinculum secundum Canones ita firmum est, ut sine causa in jure approbata disrumpi nequeat. Hinc redarguendi sunt qui Parochias rusticanas abjiciunt, quod non sibi satis honorificas existiment.

Nec parum etiam vituperandi videntur qui Beneficia, quamvis non Curata, dimittunt eo consilio, ut se labori subducant, et commodius vivant talentum Domini sepelientes [5].

Articulus II. — DE RESIGNATIONE IN FAVOREM ALTERIUS [6]

Q. 1. *Quid est Beneficii resignatio in favorem, et an licita?*

R. Beneficii resignatio est *Beneficii renuntiatio in favorem subjecti*

1) C. 10. de renunt.

2) 1° Causa est *debilitas corporis*, quæ ex mala valetudine vel ex senectute procedit.

2° Est *defectus scientiæ competentis*, quæ circa administrationem spiritualium potissimum est necessaria.

3° Est *gravis culpa commissa*, cujus beneficiatus sibi ipsi conscius sit, et quæ etiam pœnitentia peracta, impediat quominus functiones Beneficio inhærentes digne et utiliter exerceantur.

4° Est *personæ irregularitas*.

5° Est *malitia plebis*, quando plebs adeo duræ cervicis existit, ut Pastor proficere non possit apud ipsam.

6° Est *morum iniquitas*, cum nempe retineri nequeat Beneficium sine scandalo, cui aliter occurri non possit, quam renuntiatione.

3) De hac v. *Tom.* 1. ubi *de Oblig. Episcoporum.*

4) Const. *Humano* Gregorii XIII.

5) *V.* Garcias, *De benefic. Eccles.* — Parisius, *De resignatione beneficiorum*, *l.* V. — Gallarati Petrus Novariensis, *De renuntiationibus*, *Novariæ* 1616 *apud Sesallum*.

6) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 4. *n.* 131.

idonei Resignatio adjunctam habere debet conditionem, ut Beneficium renuntiatum non debeat alteri tradi, quam Clerico, qui in renuntiationis actu indicatur, quique dici solet *resignatarius*.

Tales reservationes graviter in jure reprobantur; nam Canones vetant, ne Beneficiati eligant successores suos, et damnant quodcumque pacti genus in rebus spiritualibus. Accedit ratio: raro videlicet resignationes hujusmodi fiunt sine gravi communis boni detrimento, maxime si sermo sit de Beneficiis Parochialibus; *tum* quia; ut plurimum, non habetur in successore illa ratio meritorum, quæ haberi solet, cum Beneficia conferuntur per vacationem, *tum* quia fiunt de more cum retentione pensionis, quæ in damnum pauperum vertit.

Attamen cum contingere possit, ut nullum detrimentum Ecclesiæ obveniat, imo ut utile sit tales resignationes admitti, cumque aliunde R. Pontifex habeat facultatem dispensandi super omnibus juris Canonici dispositionibus; idcirco ipso, et quidem solus [1] potest, causis sibi cognitis, admittere resignationes [2].

Q. 2. *An resignans debeat quærere digniorem?*

R. Sunt qui negant, quod resignans debeat quærere digniorem. Ita et Lessius et Sanchez dicentes, resignantem in hoc casu non esse dispensatorem boni communis; sed sui proprii. Unde nec ipse peccat contra justitiam distributivam Beneficium resignans; nec peccat ipse Episcopus conferens postea illud resignatario, si sit satis idoneus. Decreta enim de eligendo digniore tantum loquuntur de collatione per vacationem facta.

Alii e contrario cum Collet et Viva affirmant teneri sub gravi resignantem quærere digniorem; secus licet non peccaret uti collator; peccaret tamen, quia esset causa illicitæ collationis. Nam collator hujusmodi resignationem acceptare non potest sine peccato favore alicujus, qui vix dignus esset; cum aliunde posset faciliter inveniri magis dignus.

1) Pius v Const. *Quanta*; et Benedictus xiv Const. *In sublimi.*

2) Quæ validæ sunt, si istæ serventur regulæ, quæ ut fraudibus occurratur, ab ipsis Pontificibus sapientissime sunt constitutæ. Nempe. — 1 ut in Beneficium sit vere *resignantis*, cum resignatio sit proprii juris dimissio; — 2 ut resignatio fiat *libere* (c. 6 de renunt.) — 3 ut adsit *consensus* patroni vel electorum, si Beneficium sit *patronale* aut *electivum*; — 4 ut resignans infirmus *supervivat* adhuc viginti dies a resignatione. Alias Beneficium censeretur vacare; — 5 ut si resignatio fiat in Curia Romana, intra *sex menses* publicetur in loco ipsius Beneficii. Si extra, publicanda erit in eodem loco *intra mensem*; si tamen agatur de Beneficiis Episcopatu inferioribus — *V.* Benedictus xiv, Const. *In sublimi*, et Const. *Ecclesiastica ministeria*; ac de *Synodo Diœc.* l. 13. c. 24.

Alii cum Salmanticensibus et Vasquez admittunt resignationem factam etiam favore non dignioris, cum resignatarius est æque dignus ac resignans; quia tunc nullum Ecclesiæ damnum irrogatur.

His sententiis videtur *æquior* illa Cardinalis De-Lugo et La-Croix, qui dicunt, quod tota ratio culpæ sumenda est a damno, quod Ecclesiæ obveniret. Finis enim intrinsecus et principalis institutionis Beneficiorum cum sit bonum commune, Ecclesia illa conferendo tacite intendit hoc onus, ut casu quo Beneficiati velint iisdem se abdicare, non resignent, nisi in bonum commune [1]

Articulus III. — DE PERMUTATIONE [2]

Q. 1. *Quid est Beneficii permutatio?*

R. Beneficii permutatio est *quædam species resignationis conditionatæ*. Fit cum duo Beneficiati unum vel plura Beneficia Pontifici non reservata in manus Ordinarii resignant ea conditione, ut postea alteri alterius Beneficium conferatur.

Licita est, si a legitima auctoritate, a qua sacrorum distributio pendet, perficiatur, et legitima sit causa, ac conditiones [3]; et non fiat intuitu commodi temporalis per talem permutationem permutantibus obventuri. *In permutatione*, inquit Angelicus, *est simonia si pro aliquo terreno commodo utriusque vel alterius talis commutatio fiat. Si autem pro aliquo spirituali, utpote quia hic in illo loco melius possit Deo servire, non est simonia* [4].

Q. 2. *An in permutatione Beneficii parochialis requiratur examen?*

R. Distinguendo: *vel* permutatur Beneficium simplex cum Parochiali, *vel* Parochiale cum alio Parochiali.

Si 1, certum est examen requiri, ut de novo instituendus Parochus comprobetur. Sufficiet autem examen instituere coram Episcopo vel ejus Vicario et tribus examinatoribus synodalibus. Neque concursus requiritur, cum Parœcia vacare *communiter* non censeatur.

Si 2, nullum examen requiritur. Cum enim permutantes jam examinati sint et probati, injuria fieret prioribus examinatoribus, qui eos jam idoneos Episcopo renuntiarunt. Excipe nisi cohonestetur

1) Hinc finis intrinsecus sine culpa negligi non potest, et ideo resignationes præsertim in Beneficiis Curalis raro licitæ sunt, et raro admittendæ — *V.* Liguori, *Opus Morale*, *l.* 4. *n.* 98.

2) *V.* Liguori, *Opus Morale*, *l.* 4. *n.* 136, et *l.* 3. *n.* 72.

3) *V.* Benedictus XIV, *de Syn. Diœc. l.* 13. *c.* 24. *n.* 3 *et seqq.*

4) In 4. D. 25. q. 3. a. 3; et 2. 2. q. 100. a. 1.

novum examen ex magna Parochianorum inæqualitate. Ita Garcias ex S. C., et ex Concilio Provinciali Mediolanensi n [1].

Nota. Nonnunquam Beneficia renuntiantur, resignantur ac permutantur sub reservatione *pensionis*. Hinc sit:

§ unicus — *De Pensionibus Ecclesiasticis* [2]

Q. 1. *Quid est pensio Ecclesiastica?*

R. Pensio Ecclesiastica, prout hic accipitur, definiri potest: *jus percipiendi fructus ex Beneficio alieno.*

Triplex est autem: 1ª *temporalis*, quæ datur propter ministerium temporale, v. g. cantoris, æditui et defensoris Ecclesiæ.

2ª *Spiritualis*, quæ fundatur in titulo mere spirituali, v. g. Concionatoris, Parochi vel Coadjutoris.

3.ª *Media*, quæ fundatur in statu spirituali, non tamen in ipso officio, ut quæ datur v. g. Clerico pauperi, vel Parocho seni ad vitæ propriæ sustentationem [3].

Antiquissima est origo pensionis; jam enim a tempore Gregorii M. ea obtinuit in Ecclesia [4]. Et mentio fit in Conciliis Ephesino et Chalcedonensi sæculo v celebratis.

Q. 2. *Quænam circa pensiones Ecclesiasticas advertenda sunt?*

R. Ex *communi* Theologorum et Canonistarum sententia hæc generatim statuta sunt circa pensionem ecclesiasticam. Requiritur nempe:

1 *Moderatio*, adeo ut Beneficiato non tollatur modus vitæ sustentandæ, aliisque oneribus satisfaciendi [5]. Talis plerumque censetur ea, quæ tertiam partem aut dimidiam fructuum non excedit [6].

2 *Justa causa*. Secus non excusaretur qui pensionem retinet, *quia Papa dedit; nam Papa non est Dominus bonorum Ecclesiæ, sed solum universalis distributor*, ut ait Toletus [7].

3 *Legitima auctoritas:* porro ex Tridentino possunt eam constituere Episcopi, si agatur de Vicario deputando imperitis, aut malis

1) *Praxis Benefic.* p. 9, c. 2, n. 165.

2) *V.* Clericatus, *De Beneficiis et pensionibus* — De Nigris, *De vacatione beneficiorum, et pensionibus ecclesiasticis, Romæ* 1741.

3) Duo posteriores dicuntur *Clericales*, quia Clericis; prima dicitur *laicalis*, quia laicis tantummodo concedi solet.

4) L. 3. ep. 55; l. 5. ep. 12; l. 13. ep. 5, Op T. 2.

5) Hinc Tridentinum, *sess.* 23. *cap.* 13 *de R.* statuit: « Ut omnes Cathedrales Ecclesiæ, quarum redditus summam ducatorum mille, et Parochiales quæ summam ducatorum centum secundum verum annum valorem non excedant, nullius pensionibus aut reservationibus fructuum graventur ».

6) *V.* Fagnanus, *In c. Nisi essent de Præb. n.* 27.

7) L. 5. cap. 83.

rectoribus [1]. Utrum vero possint, alia causa interveniente, v. g. ad finiendam litem, ad Parochum senem alendum etc. alii affirmant *valde probabiliter;* alii vero negant ex stylo Curiæ, qui facit jus.

4 *Consensus patroni*, sed dumtaxat jure particulari, ut in Regno Sabaudiæ, et quoad Beneficia illa Parochialia, ad quæ nominandi jus est penes Regem — Non autem de jure communi; cum per impositionem pensionis nulla irrogetur patrono injuria, neque illius jus ideo limitetur [2].

Pensionarius, si pensio Clericalis sit, ex Bullis Sixti v, et Pii v tenetur *tum* habitum et tonsuram deferre; *tum* Officium Beatæ Virginis quotidie (sub onere restitutionis) recitare, nisi jam ad officium majus obligetur.

Q. 3. *Quandonam extinguitur pensio?*

R. Extinguitur pensio:

1 *Morte pensionarii;* cum pensio habeat rationem ususfructus. Excipe, nisi ei illam in alium transferendi facultas data sit.

2 *Redemptionem;* quæ tamen irrita habetur, si vel antea pacta, vel intra sex a beneficii possessione menses, vel sine Romani Pontificis auctoritate facta fuerit [3].

3 *Religionis professione, matrimonio, degradatione*, ac ceteris fere modis, quibus Beneficium amittitur [4].

Scholium — De annatis, spoliis, cathedratico, procuratione et regaliis

Q. *Quid annatæ, spolia, cathedraticum, procuratio et regalia?*

R. Duo *priora* cedunt Pontifici; sed ea hodie nullibi forte obtinent. *Alia* duo Episcopo debentur, et vigent. Ultimum Principis est.

1 Sedes Apostolica in conferendis Beneficiis reditus exigebat unius anni, si ea essent concistorialia. Secus dimidium reditus unius anni; si tamen proventus annui superarent summam 24 ducatorum aureorum *de Camera* — Quæ quidem *annatæ* nuncupabantur et *mediæ annatæ* — Antiquissimas dicimus et justissimas; cum inductæ

1) Sess. 21. c 6 de R.

2) Notamus: pensiones *Beneficio parochiali* impositæ, in Regno Sabaudiæ *regio placito* muniri non solent, nisi *vel* ipsi Beneficio aliqua dignitas aliquando unita fuerit; *vel* agatur de permutationis casu aut resignationis aut litis compositionis; *vel* demum nisi respiciat pensio subventionem patrono pauperi præstandam, quod est debitum gratitudinis et honestatis — *V.* Canestri, *Giurisprudenza canonica e civile ecc. Tit.* 1. *c.* 5.

3) Innocentius xi Const. *Circumspecta;* et Benedictus xiv Const. *In sublimi.*

4) *V.* Cabassutius, *Theor. et prax. c.* 14. *n.* 15 — Fagnanus, *In c.* 21 *de præb.* — Vallensis, *De Benefic. p.* 1. *t.* 5 *etc.* — Devoti, *Inst. Can. l.* 2.

essent ad propagandam fidem, ad opitulandum pauperibus ad Religionem nostram conversis, et cetera Pontificatus onera ferenda [1].

2 *Spolia* dicta sunt bona, quæ Clerici post obitum relinquebant. Hæc jure pertinebant ad Sedem Apostolicam, quæ ea colligebat *per collectores*, et in pios usus distribuebat. — Spolia instituta sunt tum ad coërcendam avaritiam Clericorum, qui ex ecclesiasticis bonis quærebant opes, ut ditarent consanguineos; tum ad tuendos canones, ex quibus Ecclesiæ bona in pios usus conferuntur [2].

3 *Cathedraticum* est ordinarium tributum, quod a singulis Ecclesiis sæcularibus, e clericis beneficiatis item sæcularibus solvitur quotannis Episcopo in signum subjectionis, et honorem Cathedræ Episcopalis. Antiquissimum profecto est [3]; neque illud sustulit Tridentinum [4] — Quia tamen hodie illud in Synodo penditur, ideo et *Synodaticum* appellari consuevit.

4 Pertinet quoque ad Episcopum *procuratio;* et est præstatio, quæ ei Diœcesim visitanti tribuitur alimentorum nomine [5] — Cum enim in visitatorum bonum visitatio cedat, æquum est ut ista illorum fiat sumptibus Hic consuetudo ac conventiones sunt attendendæ.

5 *Regalia* est concessio sæcularibus Principibus ab Ecclesia facta, tum quædam beneficia conferendi, tum reditus percipiendi, beneficio vacante; idque factum est ad eorum protectionem erga Ecclesiam remunerandam [6].

1) *V.* Card. Pallavicini, *Historia Concilii Tridentini, L.* 2. *c.* 8 — P. Zaccharia, *Antiphebronius*, *p.* 2. *l.* 5. *c.* 5.

2) *V.* Benedictus XIV, *De Synodo Diœc. L.* 3. *c.* 8. *n.* 6.

3) *V.* Thomasinus, *Vet. et novæ Eccl. disc. p.* 3. *l.* 2. *c.* 34.

4) Sess. 24. c. 3 de R.

5) C. 6 et 23 de cens. exact.; *et* Benedictus XIV, *de Syn. Diœc.* l. 10. c. 10.

6) *V.* Salzano, *Storia Ecclesiastica*, *Lib.* XV. *n.* 27.

TRACTATUS DUODECIMUS

DE SACRAMENTO MATRIMONII

TRACTATUS DIVISIO

Tractatum hunc ob magnam rerum gravitatem in sex disputationes dividimus: 1ª erit de Matrimonii *natura* ac *proprietatibus*; 2ª de illius præparatione, seu de *Sponsalibus*; 3ª de *impedimentis* eorumque *dispensatione*; 4ª de illius *celebratione*; 5ª de *effectibus*; 6ª de *dissolutione*.

Divisionis ratio explanantur:

1 Supponimus Parochum recens institutum, qui matrimonium primo sit celebraturus. Ante omnia oportebit, ut bene perspectum habeat naturam Sacramenti. Huc tendit *prima* disputatio;

2 Sequitur, ut omnia ad illud celebrandum præparentur. Quare de *sponsalibus* disserendum, quæ sunt præparatio ad illud;

3 Ad præparationem etiam pertinet, ut inspiciatur an aliquod adsit impedimentum, ut tolli possit. Ideo ponitur disputatio *tertia*;

4 Si nullum sit impedimentum, vel quod aderat, sublatum, restat ut ad celebrationem progrediatur. Sic venit *quarta* disputatio;

5 Matrimonium rite celebratum effectus quosdam producit, quos Parochus debet agnoscere ut officiis suis satisfaciat. En disputatio *quinta*;

6 Evenire poterit, ut Matrimonii quæratur solutio; sciat ergo Parochus causas dissolutionis. En *ultima* disputatio.

DISPUTATIO PRIMA

DE MATRIMONII NATURA, DIVISIONE, PROPRIETATIBUS

CAPUT PRIMUM

DE MATRIMONII NATURA AC DIVISIONE

Q. 1. *Unde Matrimonii nomen?*

R. *Matrimonii* nomen *a matris munere* ductum est. A matre potius, quam a patre hæc conjunctio appellatur; quia longe major esse solet matris cura in prole suscipienda et educanda, quam patris: *matri infans*, ait Gregorius IX, *ante partum onerosus*, *dolorosus in partu*, *post partum laboriosus agnoscitur* [1]

1) Cap. ex lit. de conv. infid.

Dicitur etiam *conjugium, quasi junctio duorum sub uno eodemque jugo,* ad onera nempe matrimonii ferenda. — Item *connubium* a verbo *nubo* aut *velo;* quia olim sponsæ actu quo viris tradebantur, velo quasi nube caput sibi tegebant in signum *tum* verecundiæ et subjectionis, *tum* obedientiæ et humilitatis. — Item *consortium;* quia vir et mulier communem habent sortem, et societatem [1].

Q. 2. *Quotupliciter matrimonium considerari potest?*

R. Matrimonium considerari potest triplici sub respectu:

1 Prout est *contractus naturalis*, sive prout est in officium naturæ ad humani generis propagationem et conservationem ordinatus.

2 Prout est *contractus civilis* ad Reipublicæ pacem et perennitatem institutus juxta proprias cujusque Regni ac Provinciæ leges.

3 Prout est *Sacramentum* Novæ Legis ad Dei gratiam conjugibus impertiendam, qua possint *tum* fidem conjugalem inviolate servare, et communia conjugii onera patienter ferre; *tum* prolem pie educare, et concupiscentiæ salutariter mederi [2].

Q. 3. *Quomodo Matrimonium definitur?*

R. Si accipitur prout est contractus naturalis atque civilis, sic matrimonium recte poterit definiri cum Catechismo Concilii Tridentini: *conjunctio maritalis viri et fœminæ inter legitimas personas individuam vitæ consuetudinem retinens.*

Dicitur 1 *conjunctio*, id est unio duorum; — 2 *maritalis*, ut distinguatur ab aliis personarum conjunctionibus, quæ fieri possunt; — 3 *inter legitimas personas*, quæ nempe nulla lege impediantur a matrimonio contrahendo; — *individuam vitæ consuetudinem retinens*, id est societatem perpetuam et indissolubilem, in quo matrimonium a ceteris contractibus differt, cum isti mutuo contrahentium consensu dissolvi queant, matrimonium non ita.

Si vero accipiatur uti Sacramentum, communiter definitur: *Sacramentum Novæ Legis a Christo D. institutum, quo vir et mulier baptizati sibi mutuo et legitime corpora sua tradunt ad perpetuam vitæ societatem, usum prolis suscipiendæ, et remedium concupiscentiæ.*

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 879 *et seqq.*

2) « Verum (sic recte pro praxi *Stapf* § 471, postquam Christus conjugium Sacramentis novæ legis inseruit, hæc nunquam separare licet. Insuper tum ipsius naturæ humanæ dignitas, tum sanctitatis conjugii misere pessumdatur, si matrimonium *pro mero contractu* accipitur.

Hic etenim non de *rebus arbitrariæ hominum dispositioni relictis*, sed de *personis* agitur, quæ totæ quantæ in jure Dei existunt, et in præsenti causa nonnisi juxta ipsius voluntatem de semet ipsis disponere possunt. Cf. H. *Klee*, de matrimonio, c. I ».

Q. 4. *In quonam matrimonii essentia sita est?*

R. Si matrimonium consideretur actu, quo initur seu *in fieri*, ejus essentia sita est in mutua pactione, qua sponsi, consensu dato et acceptato, inter se perpetuo junguntur, ac legitimam sibi faciunt corporum potestatem. Sane etiam alii contractus in ea pactione consistunt, qua partes se ad aliquid obligant. Hinc ajebat Chrysostomus: *matrimonium non facit coitus, sed voluntas* [1].

Si vero consideretur prout jam initum est seu *in esse*, tunc ejus essentia consistit in vinculo, *quod ex ea pactione efficitur*, ut ait Catechismus R. [2]. Hoc enim vinculum est naturalis atque legitimus illius pactionis effectus et ratio [3].

Q. 5. *Quomodo dividitur matrimonium?*

R. Matrimonium dividitur in *legitimum*, seu *verum*; in *ratum*; atque in *consummatum*:

Legitimum illud est, quod contrahitur solo legitimo consensu juxta legem naturalem: tale est matrimonium initum inter infideles.

Ratum illud est, quod contrahitur inter fideles nullo impedimento sive naturali sive ecclesiastico irretitos: tale est matrimonium initum inter baptizatos. Dicitur *ratum*; quia non solum natura, sed ipsa etiam Catholica Ecclesia approbat, et *ratum* habet.

Consummatum tandem tunc dicitur, quando jam ipsa copula carnalis subsecuta fuerit.

Hisce prælibatis, ad genuinam matrimonii naturam tria maxime consideranda sunt: — 1 *consensus*, quo illud contrahitur; — 2 *fines*, propter quos contrahitur; — 3 *idoneitas* personarum illud contrahentium.

Articulus I. — DE CONSENSU AD MATRIMONIUM [4]

Q. 1. *An ad matrimonium requiratur consensus?*

R. Ad matrimonii naturam necessario requiritur *verus consensus*, sive illud spectetur in ratione contractus, sive in ratione Sacramenti.

In ratione quidem *contractus:* quid est contractus? nihil profecto aliud, quam mutua partium conventio. Verum hæc sine consensu nec esse nec concipi potest.

In ratione item *Sacramenti:* nam Sacramentum matrimonii est ipse contractus evectus a Christo ad dignitatem Sacramenti; sed ad valorem contractus requiritur consensus, ergo et ad valorem Sacramenti.

1) Chrysostomus, vel Auctor *Operis imperf. in Matth.* 2) P. 2. c. 8. § 2.

3) Ex his patet, matrimonium non consistere in usu. Usus enim jus non tribuit; sed supponit jam illud esse tributum.

4) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 887 *et seqq.*

Q. 2. *Qualis esse debet consensus requisitus ad matrimonium?*

R. *Consensus* ad matrimonium requisitus oportet, ut sit:

1 *De præsenti;* quia si esset *de futuro*, non traditionem, sed tantummodo traditionis ipsius promissionem contineret.

2 *Interior* et *liber*. *Interior*, nam consensus est actus voluntatis, qui non potest esse, nisi interior. *Liber*, nam matrimonium est vinculum voluntatis, electionis atque amoris, quod sine libertate nullimode concipi potest [1].

3 *Exterior*, debet enim acceptari ab altera parte. Sed quomodo acceptari poterit, si exterius sese aliquo modo satis certo non prodat?

4 *Expressus per verba*, est enim ordinarius modus consensum nostrum manifestandi ab Ecclesia præscriptus. Attamen verba non sunt de necessitate Sacramenti; cum revera consensus aliter dari possit, et etiam muti et surdi contrahere valeant. Sed ex recepta consuetudine, a qua sine causa rationabili non licet recedere, quæque *probabilius* [2] obligat saltem *sub veniali* [3].

5 *Reciprocus*, ad Matrimonium enim requiritur mutua corporum traditio. Atqui hæc esse non potest sine consensu reciproco.

Sed (quæres) *an donatio annuli, vel traductio sponsæ sufficiant, et teneant locum consensus proprie dicti?* Hæc *per se* non habent vim significandi verum et proprie dictum voluntatis consensum; cum stare possint etiam cum voluntate contraria, et diversa.

Aliter esse, si ex consuetudine locorum per ea signa soleret exprimi verus consensus; tunc enim recte præsumitur.

Q. 3. *Quid de eo, qui matrimonio ficte consensit?*

R. Qui fictum dedit consensum peccavit *mortaliter* tum contra *veritatem* mentiendo in re adeo gravi; tum contra *Religionem* violando sanctitatem Sacramenti; tum contra *charitatem* decipiendo proximum in re magni momenti; tum denique contra *justitiam* alium decipiendo in re mutuo promissa. In hoc consentiunt omnes.

Sed quæstio est, *utrum teneatur præstare verum consensum, et sic emendare fraudem patratam?* Affirmant Concina, Palaus, Roncalia et Salmanticenses dicendo, quod cum una pars jam corpus suum

1) Ubi notandum Tridentinum in dominos temporales ac magistratus tulisse excommunicationem latæ sententiæ, si vel cogendo vel impediendo quoquomodo matrimonii libertatem impedierint *(Sess. 24. c. 9)*.

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l. 6. n.* 888.

3) Quando autem causa adest, *tum nutus et signa*, inquit Catechismus R., *satis ad matrimonium esse possunt. Tum etiam ipsa taciturnitas, cum puella propter verecundiam non respondet; sed pro ea parentes loquuntur.*

tradidit per verum consensum, tenetur et altera pars, ut æqualitatem servet, tradere etiam corpus suum per verum consensum. Quod valet etsi adsit disparitas conditionis, modo ea tanta non sit, ut debuerit mulier colligere fictionem.

Sed alii cum Henriquez, Hurtado, Navarro et Sanchez sic distinguunt. *Vel* aliter reparari nequeunt damna ex illa fraude alteri illata; *vel* aliter possunt reparari.

Si 1, tenetur profecto qui ficte consensit, verum consensum præstare; quia damna compensare tenetur, et hæc non possunt compensari alio modo ex hypothesi.

Si 2, *probabilius* (reparatis damnis) non tenetur ad præstandum verum consensum. Cum enim contractus matrimonii nequeat claudicare, quando unus *ficte consensit*, nulla adest traditio alterius; et idcirco nulla remanet inæqualitas reparanda per præstationem consensus veri. Nonne ille, qui vere consenserat, liber omnino remanserat, perinde ac si consensum præstitisset nullum? 1

Q. 4. *Quid sentiendum de consensu conditionato in matrimonio?* 2

R. Certum est 1, quod si conditio apposita in matrimonio, sit *de præterito* et extiterit; aut *de præsenti* et extet, quæcumque ea sit, valet matrimonium. Quia consensus suspensus non est 3. Et valet licet conditio illa sit turpis: v. g. *te duco si fornicasti: te duco, si odio habes Titium.*

2 Item certum est, quod valet matrimonium, si ejus conditio sit *de futuro necessario*, v. g. *te duco, si crastina die sol oriatur;* jam enim conditio subsistit 4. Excipe nisi contrahentes intendant suspendere tantisper, nempe usque ad crastinum matrimonium celebrandum.

3 Iterum valet matrimonium, si ejus conditio sit *de futuro impossibili*, v. g. *te duco, si digito cœlum tetigero.* Habetur enim ea tum ex communi acceptione, tum ex jure pro non adjecta 5; cum nemo censeatur in re tanti momenti velle illudere 6.

4 Si conditio sit *de futuro contingenti*, nullum est matrimonium,

1) Ceterum parti affirmanti, se *ficte* matrimonio consensisse in foro externo non creditur; alioquin nullus contractus firmus esset, si fictionis prætextu resilire liceret. Imo occasio etiam præberetur a veris matrimoniis ad alia irrita convolandi.

Imo hac ratione, neutra pars in foro externo auditur, etsi uterque affirmet et juret, se ficte consensisse. Ita *c.* 5, *de eo qui.*

2) *V.* Liguori, *Op. Mor. l.* 6. *nn.* 887, *et seqq.* — *Homo Ap. Tr.* XVIII *n.* 33.

3) L. 10. ff. de cond. inst. 4) L. 9. § 1. ff. de novat.

5) C. ult. de cond. apposit.

6) Adverte hoc valere pro foro externo; nam pro interno, si hæc conditio serio ponatur, cum tollat consensum, nullum certe reddit matrimonium.

si serio ponatur, et *matrimonii substantialibus* adversetur: v. g. *te duco, donec aliam ditiorem inveniam; vel donec adulterabis;* vel *ut adulterandum te tradas.* Talis enim consensus non est conjugalis; quia bono sacramenti, fidei et prolis adversatur [1].

Si vero substantialibus matrimonii non adversetur, videndum est, utrum ea conditio sit *turpis*, an *honesta* — Si 1, v. g. si dicas: *contraho tecum, modo victum furto compares*, in foro externo habetur pro non adjecta; ideoque matrimonium non impedit. Neque enim supponitur velle quis alium ad peccatum obligare [2] — Si 2, certum est matrimonium non valere tempore, quo sic contrahitur; cum voluntas futuræ conditioni alligetur. Esset si quis, v. g. dicat: *contraho tecum, si parentes consenserint* [3].

Quid (dices) *si conditio sit:* contraho *tecum*, si pater consentiat; et *pater sit mortuus tempore illius conditionis?*

. Si id partes sciverint, *commune* est conditionem haberi pro non adjecta; habetur enim uti impossibilis.

. Si vero id ignoraverint, tunc Sanchez docet *probabilius* valere matrimonium; quia conditio sic intelligitur, ne contra voluntatem patris contrahatur: id autem, patre defuncto, utique verificatur [4].

Quid vero (addes) *si matrimonium contrahatur cum pacto servandi perpetuam castitatem?* — Multi cum Alasia docent pactum illud excludere jus radicale utendi matrimonii, proinde ejus essentiam lædere, ac ideo illud nullum facere. — Alii vero plures cum Collet, et quidem *probabilius* ut ait Bouvier, id negant. Nam potestas bene separari potest ab usu; ideo hunc excludere non est illam destruere. Sane sola potestas copulæ est de matrimonii essentia, non vero ejusdem usus.

Quia tamen hæ vel similes *conditiones* ambiguæ esse solent; ideo ex Billuart videndum, quid intendant contrahentes, an *denegare jus,*

1) C. ult. de cond. ap. 2) C. ult. de cond. app.

3) Verum utrum, verificata conditione, novus requiratur consensus, alii cum Concina, Gonet, Soto, et Suarez affirmant, quibus favet d. Thomas *(Suppl. 47. a. 5)*, Nam matrimonium etiam sacramentum est, cujus valor suspendi non potest; sed vel statim vel nunquam obtinet.

Alii vero cum Coninchio, Layman, Palao, Roncaglia, Salmanticensibus negant; quia matrimonium licet sit etiam sacramentum, habet tamen rationem contractus, a quo ejus norma sumenda est. Hæc secunda sententia videtur *probabilior.* Sed quia prima est etiam fundata, in praxi expedit eam sequi.

Item videtur novum requiri consensum, si sponsi impediti contraxerint sub conditione; *si cessabit impedimentum.* Nam consensus tempore impedimenti dirimentis positus, *probabilius* non videtur satis validus. Ita refert Zaccharias declaratum fuisse a S. C. *(In adnot. ad Croix).* 4) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 892 *et seqq.*

an vero dumtaxat *usum ligare*. Hinc Sacra Congregatio interrogata circa duos, qui contraxerunt sub pacto expresso nunquam consummandi, juri renuntiantes in corpora, merito respondit eos invalide contraxisse; quia etiam potentiam sic excluserunt [1].

Quid (quæres) *de matrimonio inito sub modo, causa ac demonstratione?* Dicimus matrimonium non suspendi neque per *modum*, ut si dicas: *duco te, ut mihi in ancillam famuleris.* — Neque per *causam*, ut si dicas: *duco te, quia es virgo.* — Neque per *demonstrationem*, ut si dicas: *duco te, quæ es dives.*

Ratio est, quia ab his consensus non pendet sicut a conditione. Excipe *probabilius* cum Sanchez et Salmanticensibus, si *modus* sit contra substantiam. Quia revera non videtur habere animum contrahendi, qui habet intentionem omnino oppositam contractui. Esset si dicas: *contraho tecum, ut adulteres* etc.

Q. 5. *An ad matrimonia filiorumfamilias præter consensum proprium requiratur etiam consensus parentum?*

R. *Affirmative:* matrimonium filiorum debet esse cum parentum consensu. Et qui sine eorum consensu contrahunt, *nisi adsit causa*, peccant gravissime ex communiori sententia, *quamvis matrimonium sit validum* — Sane honor et reverentia parentibus debita expostulat, ne filii absque ipsorum consilio tam grave ac perpetuum negotium ineant; cum in eo illi experientia edocti sint, ac valeant auxilium ipsis præstare opportunum [2] — Hinc Tridentinum de matrimoniis

1) Hic veniunt maxime notanda:

1 Si antequam verificetur conditio, unus *dissentiat*, matrimonium nullum est, etiam verificata conditione. Quia non haberetur consensus reciprocus tempore contractus: neque illum tunc supplet Ecclesia.

2 Si duo sint celebrata matrimonia conditionata, illud valet, cujus conditio *prius verificatur*, licet si posterius initum; quia prius absolutum evadit. Quod si eodem tempore utriusque matrimonii conditio verificatur, neutrum valet; quia est incertum utrumque, et unum alterum impedit.

3 Matrimonia conditionata numquam a Parocho *admittenda* sunt absque urgentissima causa, *tum* propter plurima inconvenientia et difficultates, quæ deinceps occurrere possunt circa eorum validitatem; *tum* quia Sacramentum conficere sub conditione extra casum necessitatis est omnino prohibitum.

4 Ante conditionis verificationem nefas est *matrimonio uti*, sive conditio illa sit de futuro, quia tunc matrimonium nondum existit; sive sit de præsenti vel præterito, quia tunc illud est dubium.

Quod si sponsi nihilominus ad hunc usum procederent, matrimonium absolutum evaderet; sic enim censentur conjuges renuntiasse conditioni illi. Excipe nisi positive aliud constiterit. Sic refert Concina fuisse a S. C. declaratum — *V.* Benedictus XIV, *De Synodo Diœcesana l.* XIII *c.* 22.

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 849, ubi in hac re quatuor sententias erudite exponit pro more suo.

alloquens sine hoc consensu a filiis celebratis aperte tradit, *Sanctam Dei Ecclesiam ex justissimis causis illa semper detestatam fuisse.*

Merito ergo Synodus Novariensis præcipit, ne hujusmodi conjngiis assistat Parochus 1. Tanto magis, quia *Codex civilis* Regni Sabaudiæ graviter quoad *effectus suos* animadvertit in contravenientes sponsos.

Diximus 1 *nisi adsit causa.* Justa enim interveniente causa, nulli dubium est licere filiis matrimonium inire insciis etiam, vel invitis parentibus. Esset si filius in remotis terris versetur, et ei offeratur matrimonium honestum, et valde utile, quod ob graves circumstantias sit ineundum, neque possit expectari parentum consensus. Vel si parentes essent irrationabiliter inviti 2.

Diximus 2 *quamvis matrimonium sit validum*, quod de fide est contra Lutheranos et Calvinistas. Nam Tridentinum *eos anathemate damnat, qui false affirmant matrimonia a filiisfamilias sine parentum consensu contracta irrita esse; et parentis ea rata vel irrita facere posse* 3. Sane et in talibus matrimoniis habetur id omne, quod ad eorum substantiam requiritur.

Hinc quidquid fuerit de antiquis quibusdam legibus aliter statuentibus, illæ *vel* non amplius hodie possunt recipi, *vel* respiciunt civiles dumtaxat effectus 4.

Sed (quæres) *quid si pater rogatus taceat?* Si conjectura sit talis quod taceat, quia dissentit: v. g. si taceat, ne displiceat domino vel amico, tunc taciturnitas illa habenda erit pro expresso dissensu.

Secus vero, si conjectura sit, quod ideo taceat; quia sibi matrimonium non displicet.

In dubio *communius* taciturnitas pro consensu existimatur, eo quod ex vulgari adagio: *qui tacet, consentire censetur.* Et melius habeatur judicare in favorem matrimonii.

Q. 6. *Quæ sunt pœnæ in contrahentes sine consensu parentum?* 5

1) Pag. 150, § 9. — Imo ex eadem Novariensi Synodo, licet parentes sint irrationabiliter inviti, a Parocho nihil, inconsulto Episcopo, est resolvendum.

2) *Ad civiles effectus quod spectat*, defectus consensus parentum in Regno Sabaudiæ cognoscitur a Tribunali, januis clausis, absque actuum formalitate, et quam celerrime poterit, sola habita ratione veritatis factorum (Art. 112 *Cod. civ.*) — Dictum est *ad civiles effectus quod spectat;* nam civili potestati non subditur cognitio liceitatis sacramentalis contractus; cum res sacra sit ad Ecclesiæ Prælatos pertinens.

3) Sess. 21. can. 1. de R. — *V.* Benedictus XIV, *De Syn. Diœc. L.* 1. *n.* 37.

4) *V.* Cosci Protonot. Apost. *De sponsalibus filiorumfamilias*, vota decisiva *etc. Romæ* 1766 — Muscettola, *Dissertatio theologico-legalis de sponsalibus et matrimoniis quæ a filiisfamilias contrahuntur, parentibus insciis vel juste invitis etc. Romæ* 1766.

5) In foro Ecclesiæ nulla habetur constituta pœna. Quæstio est tantum de foro civili, et quidem quoad *effectus* dumtaxat *civiles;* neque enim matrimonium a civili pendet potestate in ceteris.

Nota. Ex *Codice civili* Sabaudiæ Regni matrimonium contractum habetur sine consensu parentum, si isti neque sponsalibus, neque matrimonio interfuerunt; nec aliter probari potest, eos consensisse 1. Hoc posito:

R. 1: Si agatur *de masculis:* isti jus tantum habebunt ad alimenta omnino necessaria, donec parentes vivant — His defunctis, habebunt tantum jus ad legitimam. Et poterunt etiam hac per testamentum privari, si contraxerint ante completum annum trigesimum 2.

R. 2: Si agatur *de fœminis*, istæ non habebunt, vivis parentibus, nisi jus ad alimenta subsidiaria, si nempe maritus sit inops — Parentibus vero mortuis, habebunt tantummodo jus ad legitimam, vel ad dotem. Et poterunt hoc quoque jure privari, si tale matrimonium contraxerint ante completum annum vigesimum quintum 3.

Sed (quæres) *an filii debeant obedire parentibus, qui ipsis matrimonium præcipiunt?* Audiatur Angelicus: *pater non potest cogere filium ad matrimonium per præceptum; sed potest eum inducere ex rationabili causa. Et tunc sicuti se habet filius ad causam illam; ita se habet ad præceptum patris. Ut si illa causa cogat de necessitate vel de honestate, et præceptum similiter cogat* 4.

Hinc non facit contra virtutem pietatis, si filius non obediat; *quia* vult meliorem statum eligere; *quia* jam aliis sponsalibus obstrictus est; *quia* nimis a tali muliere abhorret. Nam nemo tenetur meliorem statum negligere, vel potest datam fidem violare, vel debet ex solo charitatis motivo se obligare ad perpetuo convivendum cum muliere, quam notabiliter horret.

Hæc si non interveniant, ex pietate teneretur filius patri obedire matrimonium contrahendo: uti si inde v. g. gravis inimicitia esset dirimenda, vel pauperies auferenda, etc.

Articulus II. — DE MATRIMONII FINIBUS 5

Q. 1. *Quid de matrimonii finibus?*

R. *Fines* duplicis generis in Matrimonio considerandi sunt:

1 *Essentiales* et *intrinseci*, qui nempe pertinent ad matrimonii naturam: et dicuntur etiam fines *primarii;*

2 *Accidentales*, qui sunt tum extrinseci tum intrinseci.

1) Art. 106, et 111 — Nomine *parentum* venit pater, et in defectu mater, vel ascendentes paterni proximiores. 2) Art. 109.

3) Art. 110 — C. A. civ. § 1222. 4) In 4. D. 29. q. 1. a. 4.

5) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 881 *et seqq.*

Nomine *finis* hic intelligitur *intentio, ac ratio*, quæ intenditur in hoc contractu ineundo, quin tamen excludatur finis ille, qui ad ejus essentiam pertinet. Unde agitur tam de *licito*, quam de *valido.*

Essentiales intrinseci sunt duo: *mutua corporum traditio* in ordine ad debitum, et *vinculum indissolubile*.

Accidentales intrinseci sunt item duo, *procreatio prolis* et *remedium concupiscentiæ*. At *accidentales extrinseci* possunt esse plures, ut *pax familiæ concilianda, voluptas captanda, divitiæ acquirendæ*, etc.

Q. 2. *Quinam finis intendi debet in matrimonio ineundo?*

R. Certum est, ad matrimonium licite et valide contrahendum requiri, ut fines *intrinseci essentiales* vel intendantur expresse, vel saltem *positive* non excludantur; alioquin natura matrimonii prorsus tolleretur. Sublatis enim elementis, ex quibus res aliqua conflatur, ipsa res pereat necesse est [1].

Verum qui excluderet fines *intrinsecos* quidem, sed *accidentales*, nempe procreationem prolis et concupiscentiæ remedium, non solum valide, sed etiam licite contraheret (modo hæc intentio non deducatur in pactum, si agatur de procreatione prolis [2]). Quia nempe semper haberetur, et servaretur intacta ipsa matrimonii natura.

Q. 3. *An liceat contrahere matrimonium principaliter in remedium concupiscentiæ?*

R. Concina, Natalis Alexander, Navarrus, aliique cum d. Thoma putant contrahere *principaliter* in remedium concupiscentiæ, esse *veniale*. Nam licet remedium concupiscentiæ sit etiam finis honestus matrimonii, est tamen secundarius; cum finis primarius sit mutua corporum traditio et vinculum indissolubile, quod ideo est principaliter intendendum. Ergo agit cum aliqua rationis inordinatione qui finem secundarium eligit præ fine primario.

Sed Cajetanus, Croix, Holzman, Roncalia, Salmanticenses cum Catechismo R. et ss. Bonaventura et Antonino *non minus communiter* neque *minus probabiliter* docent, nullum in hoc ne *veniale* quidem adesse peccatum, modo fines primarii non excludantur. Nam deordinatio quidem est, si finis primarius dirigatur ad secundarium; non tamen si ex duobus finibus æque per se licitis, et honestis eligatur secundarius præ ipso primario, dummodo hic minime excludatur — Adde quod matrimonium a Deo institutum sit etiam in remedium concupiscentiæ, teste Apostolo: *propter fornicationem unusquisque uxorem suam habeat, et unaquæque suum virum* [3]. Quæ verba non sunt intelligenda de vitanda fornicatione in comparte, sed

1) Hinc consentiunt *communiter*, quod si quis contraheret *positive* excludendo fines hujusmodi, nempe animo vel se non obligandi ad reddendum debitum, vel contrahendi tantum ad tempus, non solum peccaret; sed invalidum prorsus matrimonium iniret.

2) *V.* Liguori, *Uomo Apost. Tr.* XVIII, *n.* 30.

3) 1. Cor 7.

de vitanda fornicatione propria [1], sicut explicant Estius, Salmeron, A-Lapide cum d. Chrysostomo, et constat ex contextu ipso [2].

Q. 4. *An liceat matrimonium contrahere principaliter ob fines extrinsecos accidentales?*

R. Si finis extrinsecus accidentalis *turpis sit et inhonestus*, v. g. pura ipsa voluptas, cupiditas divitiarum et vani honoris, tenent *communiter* non deesse peccatum matrimonium *principaliter* ob talem finem inire, etiamsi finis primarius non excludatur. Adest enim evidens inordinatio in hoc, quod ad finem inhonestum et turpem dirigatur res sacra — Et peccatum hoc erit *mortale*, si contrahens in fine ipso inhonesto et turpi constituat finem suum ultimum, ita ut *Deum a se, et a sua mente excludat, et suæ libidini ita vacet sicut equus et mulus, quibus non est intellectus* [3] — *Veniale* autem erit in casu contrario.

Si vero finis ille extrinsecus et accidentalis *sit honestus et bonus*, ut pax populi, amor inter consanguineos, honor familiæ etc., tunc putamus *probabilius* cum Cajetano, Coninchio, Palao, Salmanticensibus aliisque sine peccato matrimonium principaliter ob illum finem contrahi posse, modo semper non excludatur finis primarius. Nulla enim videtur inordinatio, servato fine primario, eligere aliquem ex finibus secundariis et honestis, sive intrinsecus ipse sit, sive etiam sit extrinsecus.

Hactenus disputata videntur excludere *veracitatem* matrimonii B. Mariæ Virginis; ideo, quia Ipsa erat virginitatis voto ligata — Unde sit:

Scholium — De Matrimonio B. M. V. cum. s. Josepho [4]

Q. *Quid de Matrimonio Beatæ Mariæ Virginis?*

R. Matrimonium Beatæ Mariæ Virginis cum sancto Josepho et *verum* fuit, et *licitum*, et *convenientissimum*, et *perfectum*.

1 *Verum*: hoc adeo certum est, ut oppositum *saltem sine temeritate* defendi non possit [5]. In Scripturis enim Joseph *vir Mariæ*, et Maria *Josephi uxor* sic vocatur simpliciter et absolute: *Jacob autem genuit Joseph virum Mariæ. Joseph fili David, noli timere*

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 882 — Alasia, *de matr. P.* 1. *c.* 1.

2) Animadvertendum autem est, ad hoc, ut fines *intrinseci* accidentales et *secundarii* liciti sint, et honesti, oportere ut referantur ad Deum, si non actualiter, saltem virtualiter vel habitualiter, ut docent *communiter* cum Bossio, Sanchez aliisque.

3) Tob. 6.

4) *V. De B. Maria V. Disputationes historico-Theologicæ*, Auct. Fideli Mazzola in Sem. Novar. Professore, *Taurini, Typ. Chirio et Mina* 1845, *p.* 1. *d.* 7. *p.* 104 *et seqq.*

5) *V.* Benedictus XIV, *De Festis, l.* 2. *c.* 1.

accipere Mariam conjugem tuam 1. Sane hæc etiam erat Judæorum persuasio, qui mysterium nescientes, vulgo appellabant Jesum *filium Joseph, filium fabri* 2. Unde pro certo tenebant, matrimonium fuisse contractum inter Joseph et Mariam.

Neque obstat votum absolutum castitatis a Virgine ante desponsationem emissum; quia voti objectum est usus, non potestas copulæ. Quam quidem potestatem absolute Virgo tradere potuit, licet haberet propositum castitatis; quia ut ait s. Thomas: *illud propositum non fuit conditionaliter in consensu appositum* 3. Adde: nonne cunctis fatentibus, duo simplici castitatis voto ligati valide inter se contrahunt matrimonium, quamvis postea illius usus maneat ligatus?

2 *Licitum:* vel enim, ut censet A-Lapide, *ipsa Virgo Josepho votum suum declaravit, ac Josephus in voti observationem consensit, eamque promisit, antequam ei nuberet* 4 — Vel, ut *communiter* alii tradunt cum d. Thoma 5, fuit certificata ex divina revelatione et instinctu, quod Joseph nunquam erat debitum petiturus. Sic Virgo prudentissima voto illo suam puritatem Deo sacravit; ac illo matrimonio morem gentis suæ gessit.

3 *Convenientissimum:* et — 1 ex parte Christi, *tum* ne tamquam illegitimus haberetur; *tum* ne in tenera ætate nutricio destitueretur: — 2 ex parte Mariæ, *tum* ne haberetur uti fornicaria vel adultera; *tum* ne ejus partus virgineus diabolo cognosceretur: — 3 ex parte nostri, *tum* ut haberemus ex ipso Josephi testimonio Jesum de Virgine natum esse; *tum* ut hæreticos refutaremus nuptias damnantes 6.

4 *Perfectum:* essentialis matrimonii perfectio consistit in mutua, vera ac perfecta traditione, et acceptatione potestatis in corpora; atqui hoc intervenit in matrimonio B. V.

Quod si defuit illa accidentalis perfectio, nempe copula, per quam significatur *unio Christi cum Ecclesia* per naturam, hoc nihil detrahit huic conjugio, ut notat Billuart. Nam non erat hic opus illa significatione; cum res ipsa in Virgine esset exhibenda, scilicet Verbi Incarnatio, per quam Christus conjungitur Ecclesiæ secundum naturam 7.

Item neque *Sacramentum* fuit illius matrimonium; cum nondum esset ad hanc dignitatem tunc temporis elevatum conjugium 8.

1) Matth. 1, et Luc. 2.
2) Matth. 13, et Luc. 3.
3) In 4. Sent. dis. 3. q. 2. a. 1. ad. 2.
4) In Luc. c. 1.
5) In 4. Sent. D. 30. q. 2. ad 2.
6) Alias rationes prosequitur Angelicus, 3. *p. q.* 29. *a.* 1.
7) De Matrim. diss. 3. a. 7. in fine, *Digressio historica.*
8) *V.* cit. *Opus* Mazzola pag. 350 *in nota*, ubi de omnibus Sacramentis Inquisitionem instituit, num B. V. ea receperit.

Articulus III. — DE IDONEITATE PERSONARUM

Q. 1. *Quænam sunt personæ ad matrimonium idoneæ?*

R. Regula generalis est, quod illæ *personæ* dicendæ sunt ad valide contrahendum idoneæ, quæ nulla lege vel consuetudine prohibentur.

Sed de hisce *prohibitionibus* agemus disput. III et IV. Præsens quæstio erit solummodo de nonnullorum conjugiorum *honestate*, vel *modo* 1.

Q. 2. *Quid sentiendum est de matrimonio infidelium?*

R. Matrimonium infidelium si legitime contrahitur, nempe inter personas jure naturæ capaces, mutuo ac vero consensu, est verum ac firmum matrimonium; quia est validus contractus naturalis.

Non tamen Sacramentum est, quia illius non baptizati sunt incapaces. Et idem dicendum est cum Billuart, si una pars fidelis sit, etiam supposito valido contractu. Quia uterque contrahens ad modum unius tantum concurrit ad materiam Sacramenti. Unde si materia ex parte unius non sit idonea, neque erit ex parte alterius.

Quid (dices) *si baptizetur uterque conjux?* Billuart, Collet ac Tournely censent per baptismum fieri non posse Sacramentum illorum matrimonium; quia hujus Sacramenti materia est contractus in actu, at contractus initus jam fuit.

Sed Bellarminus, Sanchez et Sylvius contrarium tuentur, et quidem *probabiliter* et *communius* ex Benedicto XIV [2]. *Tum* quia conversi ad fidem non debent gratia Sacramentali privari absque evidenti ratione; et cum sentiant incommodum, etiam commodum sentire debent. *Tum* quia solummodo post Baptisma matrimonia infidelium evadunt indissolubilia in faciem Ecclesiæ, atque ab ipsa probata; ergo evadunt etiam Sacramenta.

Si autem quæsieris: *quando id præcise contingat*, respondent aliqui id evenire *actu* ipso, quo infideles Baptisma suscipiunt; quia tunc virtualiter et implicite etiam in præcedens matrimonium vere consentiunt — Alii vero requirunt *novum consensum*, id est prioris renovationem. Hanc tamen renovationem non curat Ecclesia.

Q. 3. *Quid de matrimoniis hæreticorum inter se?*

1) De *hermaphroditis*, qui scilicet de utroque sexu participant, V. Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 1095; et Ferraris in *sua Bibl. hoc. tit.*

Moderni tamen physici inter fabellas enumerant quidquid de hermaphroditis narratur — *V.* Martini, *Elementa medicinæ forensis;* it. Debreyne, *Précis de phisiologie humaine etc.;* et Bouvier, *Tract. ad Supplement. de matrimonio.*

2) De *Syn. Diœc.* l. 8. c. 13.

R. Certum est matrimonia hæreticorum inter se valida esse in ratione contractus; cum partes valide se ligandi capaces habeantur. Imo et Sacramentum suscipiendi capaces sunt: et suscipiunt, si intentionem gerant christianum matrimonium faciendi, et cetera ea de re præstent; nam valide baptizati censentur.

Sed quid (dices) *sentiendum est de matrimonio hæretici cum catholica, aut viceversa?*

Hac de re varia notanda sunt [1]:

1 Quando matrimonium ineundum sit inter catholicum et acatholicam, vel viceversa, tunc dicitur *matrimonium mixtum* [2].

2 Sententia *communis* est tum a Theologis, tum a Canonistis recepta docens tales nuptias esse quidem *validas*, sed *per se prorsus illicitas*, nisi intercedat R. Pontificis dispensatio. — Ad primo *validæ* sunt tales nuptiæ. Quia nullum de iis extat impedimentum dirimens; cum *cultus disparitas* non respiciat, nisi matrimonia baptizatorum cum non baptizatis [3]. Imo erunt etiam Sacramentum, ut patet. —

Prorsus vero *illicitæ per se:* et triplici jure, *naturali, divino et ecclesiastico. Jure naturali* propter grave periculum perversionis et jacturæ animæ tum propriæ, tum etiam prolis futuræ [4]. *Jure* autem *Divino;* nam Apostolus tradens regulas servandas in celebrandis matrimoniis christianorum ait: cui *vult nubat, tantum in Domino* [5]. Sed ille solus dicendus est *nubere in Domino*, qui nubit in vera Christi Ecclesia, in qua sola Dominus nuptiali fœderi auspicabitur [6]. *Jure* demum *ecclesiastico:* inter innumera Conciliorum decreta placet unum afferre, et est Laodiceni celebrati sæculo IV, quod Canone 31 sanxit fideles non debere *cum hæreticis universis fœdera celebrare, nec eis filios vel filias dare, sed magis accipere; si tamen christianos se fieri promittant.* Idem sæpissime decreverunt Pontifices,

1) *V.* Ferajum, *De catholicorum cum hæret. matrim.* — Moser, *De impedim. cap.* 13, *de matrimoniis cathol. cum hæreticis.*

2) *Acatholicorum* vocabulo intelligimus aut hæreticos aut schismaticos, eos omnes videlicet, qui ob communem Baptismi rationem *christiani* appellantur, licet pertineant ad aliquam sectam vel schisma, et ideo sint extra unicam veram Christi Ecclesiam.

3) Quamquam hodie merito etiam de validitate potest; cum hæretici non ita semper certo valide baptizentur, ex dictis *De bapt. ministro* quæst. ultima.

4) Dicente s. Ambrosio, L. 1 de Abraham c. 9: *cum sancto sanctus eris, et cum perverso perverteris. Si hoc in aliis, quanto magis in conjugio, ubi una caro, et unus spiritus est? quomodo potest congruere Christus, si discrepat fides?* id luctuosa etiam experientia nos docet.

5) Tit. 3.

6) Idem Apostolus scribat: *hæreticum hominem devita* (I. Cor. 7). Jam vero si hæretici vitandi sunt, anne cum ipsis societatem unam omnium maxime strictam inire fas erit?

præsertim Benedictus XIV, Pius VI, Pius VII, Pius VIII atque denuo Gregorius XVI [1].

3 Si interpositis quibusdam conditionibus, removeatur omne periculum perversionis in comparte catholica et filiis, et sic cesset omnis vis juris naturalis atque divini; tunc accedente dispensatione ab Ecclesiastica lege, cessabunt tales nuptiæ esse illicitæ, et iniri poterunt, ut patet. Et ita semper in Ecclesia peractum est [2].

4 Ad solum Pontificem Maximum pertinet dispensationem hujusmodi elargiri. Quia leges, quæ conjugia mixta interdicunt, constitutæ sunt vel a Conciliis æcumenicis, vel a Synodis quidem particularibus, sed in Ecclesia universa usu receptis. Quod hodie certum est.

Sed quænam (quæres) *sunt conditiones, sub quibus conjugium catholici cum hæretica a Pontifice permittitur?* — Sunt sequentes:

1ª Ut pars hæretica scripto ac juramento coram testibus promittat, se permissuram, ut pars catholica Religionem suam libere exerceat, prolemque omnem in ea instituat.

2ª Ut similiter pars catholica eodem modo promittat, se hoc præstituram, ut compartis conversionem procuret.

3ª Ut tali matrimonio parochus vel delegatus non assistat in loco sacro; nec aliqua sacra veste indutus; omissis etiam precibus quibuscumque; omni item benedictione.

Tales *conditiones* adeo necessariæ sunt, ut gravissimi peccati reus dicendus esset in omnium sententia qui absque iis mixtas nuptias præsentia sua cohonestaret. Iste enim præter scandalum gravissimum violaret Canones Ecclesiæ in re pariter gravissima; cooperaretur peccato aliorum item gravissimo, et sacrilegum conjugium facto suo aperte approbaret [3].

Q. 4. *Quid de matrimoniis ad morganaticam, ut ajunt?*

R. In pluribus maxime Germaniæ locis sæpe contingit quoddam

1) Uti videre est in sua Allocutione 10 dec. an. 1837 occasione deportationis celeberrimi Archiep. Coloniensis peractæ a Gubernio Borusso contendente, ut matrimonia mixta in Provinciis Renanis celebrari deberent contra præscriptum Const. Pontificiarum.

V. Esposizione di fatto documentata su quanto ha preceduto e seguito la deportazione di Mons. Drost Arciv. di Colonia — Opus, *L'Atanasio* — De Goerres, *La Chiesa e lo stato alla fine della contestazione di Colonia* — *Annali Religiosi, Roma vol.* XVII, *pag.* 161.

2) Neque pars catholica peccat sic communicando cum hæretica; nam adest dispensatio — Neque peccat quasi concurrat ad profanandum Sacramentum; quia justa causa adveniente, potest quis ab alio petere rem in se bonam, etsi alter dando ex sui prava dispositione peccet — *V.* Benedictus XIV, *De Syn. Diœc. l.* IX *c.* 3.

3) *V.* Perrone, *De Matr. c.* 4: ubi hæc materia fusius pertractatur.

fieri matrimonium, quo vir nobilis post susceptos ex prima uxore nobili liberos, ea defuncta, alteram ex humiliori ordine privatim ducit, obtenta prius a proclamationibus opportuna dispensatione: addita conditione, ut tam mulier, quam ex ea filii nascituri nihil neque de nobilitate participent, neque de hæreditate, exceptis nonnullis donis ipsis ab initio tributis [1].

Matrimonium *ad morganaticam* est verum matrimonium; cum non deficiat in substantiali. At disconvenit sine gravissima causa illud celebrare; cum æqualitatem inter sponsos nimium lædat [2].

Q. 5. *Quid de matrimonio conscientiæ?* [3]

R. Matrimonium *conscientiæ* illud est, quod, omissis denuntiationibus, contrahitur coram Parocho et duobus testibus fidelissimis, ea lege, ut non reveletur. *Conscientiæ* dicitur, quia palam non innotescit.

Non est dubium illud validum esse; cum omnia essentialia includat. Quia tamen interest boni publici, ut matrimonia publica sint; igitur illud permittendi facultatem Benedictus XIV Const. *Satis vobis* 1741 solis tribuit Episcopis, sub datis tamen modis [4]. Præcipui sunt:

1 Ut adsit *gravissima et urgens causa*: uti v. g. si vir et mulier in occulto concubinatu vivant, neque ulla suspicio sit.

2 Ut omnino constet *nullo ligari impedimento* partes: quæ insuper tenebuntur intra dies 30 prolem natam et baptizatam denuntiare Episcopo. Secus in gratiam filiorum publicabitur matrimonium.

3 Ut in Cancellaria Episcopali *liber* retineatur sigillo clausus, ubi illud matrimonium describatur: et alio simili libro proles inde nata adnotabitur fideliter. Qui quidem libri omnem merentur fidem.

Q. 6. *Quid de matrimonio inito per procuratorem?* [5]

R. Ex hodierna disciplina etiam in Rituali probata, matrimonium per procuratorem celebrari potest. Et validum est non tantum in ratione contractus, ut patet de ceteris; sed etiam in ratione Sacramenti, ut commune est cum Bellarmino, Billuart, Sanchez, Tournely et aliis; nam si contractus, ergo et Sacramentum inter christianos. Sane Ecclesia id non permitteret, si aliter res se haberet.

1) Et ideo tale matrimonium dicitur *ad morganaticam* contractum: Nempe vox est hæc germanica ducta a *morghen* matutinum, et *gab* donum; quia nempe et uxor et filii contenti esse debent solo illo dono, quod sibi ab initio (quasi matutino die nuptiarum) tribuitur.

2) *V.* Benedictus XIV, *De Syn. l.* 13. *c.* 23 — Devoti, *Inst. Can. de matr* § 108.

3) *V.* Gualco, *De matrimonio, h. t.*

4) B. De Synodo, l. 13. c. 23 — Mazzæus, *De matrim. conscient.* Romæ 1765.

5) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 885 *et seqq.*

Neque obstat, quod postea a partibus renovetur consensus; id enim tantummodo *ad majorem cautelam suadetur*, ut ait Benedictus xiv [1]. Neque repugnat, virum non cogitantem, vel dormientem vel ambulantem etc. matrimonii gratiam suscipere; id enim etiam in Baptismo evenit [2].

Ut tamen procurator valeat legitime matrimonium pro alio contrahere, jure hæc requiruntur:

1 Ut sit mandatum *speciale*, sed sufficit etiam oretenus datum, si de eo constet. At non requiritur sexus diversitas: ideo procuratores esse possunt etiam duo mares vel duæ fœminæ. Nam non ipsi per se contrahunt, sed de alieno contractu consensum tantum tribuunt.

2 Ut mandatum sit de contrahendo cum persona determinata; matrimonium enim nonnisi cum determinata persona esse potest.

3 Ut procurator alium non subdeleget, nisi ad id quoque *specialem* habeat licentiam. Secus esset contra mandatarii intentionem agere.

4 Ut mandatum Parocho et testibus exhibeatur, et coram ipsis matrimonium celebretur. Alioquin matrimonium esset clandestinum; ideoque nullum.

5 Ut mandatum ante celebrationem non fuerit revocatum (nec etiam mentaliter) a mandante. Secus mandatarius non mandantis nomine ageret, sed proprio.

6 Denique ut procurator mandati fines minime excedat; secus non referret mandantis sensus [3].

Ceterum Parochus, quando talia sibi occurrunt matrimonia, perpendat attente literas mandati. Et prudenter etiam se geret, si prius rem deferat ad Episcopum. Quamquam hic agendi modus nonnisi inter Principes est in usu [4].

1) Loc. cit. *De Syn. Diœc.*

2) Utrum vero valeat matrimonium, etiamsi mandans in perpetuam *amentiam* inciderit, alii negant; quia amens habetur et mortuus, nec censetur tunc altera pars consentire. Alii affirmant; quia donec revocetur, prior consensus perseverat in virtute.

3) Cap. Procurator. Procur. in 6.

4) Quod dictum est de matrimonio per procuratorem, idem valet, ut dicunt, de matrimonio *per literas* contracto. Siquidem literæ satis valent consensum contrahentium manifestare — *V.* Liguori, *Homo Apost. Tr.* xviii *n.* 32.

Et sic fit: sponsus scribit ad sponsam, quod ipse in virum ei se tradit, et ex tunc eam in sponsam acceptat. Sponsa idem rescribit viro, et hæc responsio legitur coram paroco et testibus — Ceterum satis est etiam, ut vir scribat mulieri modo relato; et sponsa, quin sponso rescribat; literas coram parocho et testibus aperiat, et suum præbeat consensum.

CAPUT SECUNDUM

DE MATRIMONII PROPRIETATIBUS 1

Art. I. — DE MATRIMONII HONESTATE.

Q. 1. *An matrimonium licite sit, et honestum?*

R. Antiquiores hæretici, Marcionitæ, Manichei et Encratitæ docuere nuptias esse rem inhonestam et turpem.

Verum contrarium docet catholica veritas. Nam Christus sic de matrimonio alloquitur: *quod Deus conjunxit, homo non separet* [2]; atqui illa, quæ a Deo conjuncta sunt, mala esse non possunt.

Adde: Christus ipse præsentia sua nuptias in Cana Galileæ actas honoravit, et insigni simul miraculo eas voluit illustrare. *Quod Dominus invitatus venerit ad nuptias*, inquit s. Augustinus, *confirmare voluit, quod ipse fecit nuptias; futuri enim erant dicentes, quod malum essent nuptiæ* [3].

Et Apostolus loquebatur de matrimonio, quando inquiebat: *Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo et in Ecclesia* [4] — Item de matrimonio edixit illa verba: *iis, qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere....; qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit* [5].

Tandem id ratio suadet; quod enim ad naturæ corporalis conservationem, ac speciei perpetuitatem pertinet, bonum et honestum est [6].

Q. 2. *An matrimonium cadat sub præcepto?*

R. Matrimonium cadit sub præcepto *naturali*; Deus enim naturæ auctor vult profecto propagationem et conservationem generis humani; atqui hæ haberi legitime non possunt absque matrimonio.

Imo cadit etiam sub præcepto divino positivo juxta illud: *crescite et multiplicamini* [7].

Hoc tamen præceptum obligat communitatem, ad quem cum pertineat propriam conservationem curare, ejus idcirco munus esse debet efficere, ut aliqui nubant [8] — Non vero obligat *per se loquendo*

1) Ex proprietatibus sunt præcipuæ *honestas, sanctitas, unitas*, et *indissolubilitas.*

2) Matth. 19. 3) Tract. 9 in Joan. 4) Eph. 5. 5) 1. Cor. 7.

6) Unde si quando Apostolus ac Sancti Patres videntur nuptias respuere, id intelligendum est de earum abusu. Vel ipsi eas accipiunt in comparatione cælibatus, prout eorum testimonia innuunt — V. *Billuart, Bouvier, Perrone*, etc.

7) Gen 1, et 9.

8) Quum vero plurimi jam sint, qui sponte et per se nubunt, hinc communitas ab hoc officio immunis est.

singulos homines. Alioquin errasset Apostolus, cum homines invitavit ad virginitatem inquiens [1]: *dico non nuptis et viduis bonum esse illis, si sic permaneant, sicut et ego* [2].

Diximus *per se loquendo*, quia contingere posset *per accidens*, ut quis matrimonium contrahere teneatur, v. g. Princeps ad impedienda bella civilia, ad præfocandas hæreses etc. Item esset, si quis nollet alia media adhibere ad continentiam servandam.

Articulus II. — DE MATRIMONII SANCTITATE

Sanctitatis hic in eo maxime sita est, quod matrimonium ad *verum Sacramentum* fuerit elevatum a Christo D.; ideoque conjuges sanctificet.

Q. 1. *An matrimonium sit Novæ Legis Sacramentum?*

R. Matrimonium in Nova Lege et a baptizatis initum, est verum et proprie dictum Sacramentum a Christo Domino institutum. Quod quidem contra Lutheranos et Calvinistas definivit Tridentinum: *si quis dixerit matrimonium non esse vere et proprie unum ex septem legis Evangelicæ Sacramentis, a Christo Domino institutum; sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre, anathema sit* [3]. Et hinc *communiter* docent debere contrahentes esse in gratia; quia verum Sacramentum suscipiunt.

Id probatur ex Apostolo, qui loquens de matrimonio ait: *Sacramentum hoc magnum est, ego dico, in Christo et in Ecclesia* [4].

Sane hic omnia sunt ad Sacramentum necessaria: — 1 *signum sensibile*, in mutuo consensu: — 2 *gratia*; cum sine ea sponsi sese diligere non valeant puro amore, sicut Christus Ecclesiam: — 2 *institutio Christi*; cum ipse solus valeat huic ritui gratiam adnectere.

Unde ajebat divus Augustinus: *in nostrarum* (fœminarum) *nuptiis plus valet sanctitas Sacramenti, quam fœcunditas uteri* [5].

Sed (quæres) *quonam tempore matrimonii Sacramentum fuit institutum?* Non satis constat quo tempore hoc Sacramentum fuerit præcise institutum — Aliqui censent Christum illud instituisse, cum

1) 1. Cor. 7.

2) Quinimo ad totius generis pulchritudinem et salutem spectat, ut non omnes nubant. Si enim præstat, ut multitudo non tantum corporaliter multiplicetur, sed etiam ut spiritualiter proficiat; ideo conveniens fuit, ut alii generationi, alii contemplationi vacarent. *Sicut etiam in exercitu*, ait d. Thomas, *quidam castra custodiunt, quidam signa deferunt, quidam gladiis decertant. Quæ tamen omnia debita sunt multitudini, sed per unum impleri non possunt* (2. 2. q. 152. a. 2).

3) Sess. 24 de matr. can. 1.

4) Eph. 5.

5) De bono conjug. l. 1. c. 18 — *V.* Bouvier, *de matrim.* art. 2.

nuptiis Canæ Galileæ interfuit — Alii cum, sublato libello repudii, de quo in veteri lege, matrimonium ad primævam institutionem revocavit — Alii cum post Resurrectionem multa locutus est cum Apostolis *De Regno Dei*, et de statu *Ecclesiæ* — Alii tandem dicunt illud institutum, cum Christus illud commendavit, ejusque inseparabilitatem præcepit 1.

Q. 2. *Quinam est matrimonii Minister?*

R. Canus omnium fortasse primus, Collet, Concina, Estius, Sylvius, Tournely, aliique censent Sacerdotes esse ministros matrimonii. Id enim (ajunt) patet vel ex ipsis verbis formulæ. Hanc sententiam ob tantam auctoritatem non audemus *improbabilem* dicere.

Sed *communis* sententia, quam *saltem probabiliorem* censemus, quæ et antiquitate et universalitate præstat 2; quamque invicte tuentur Barbosa, Billuart, Fagnanus, Frassen, Gonet, Gotti, Patuzzi, Scotus, Suarez, Vasquez aliique innumeri cum Bellarmino ac d. Thoma, docet ipsos contrahentes esse Ministros matrimonii:

Prob. 1. Concilium generale Florentinum loquens de matrimonio uti Sacramento ait: *causa efficiens matrimonii est mutuus consensus per verba de præsenti regulariter expressus*. Ergo ipsi contrahentes sunt ministri, si eorum consensus est *causa efficiens*.

2 Tridentinum expresse declarat omnia conjugia *clandestine* (id est sine assistentia Parochi) note ipsum Concilium celebrata, esse *vera et rata*; idque negantes anathemate percutit 3. Jam vero, si

1) Joan. 2; et Matth. 9.

2) Hic audiendus doctissimus Klee, *Storia de' Dogmi*, *l.* 2: « stante la suprema dignità e la natura sacramentale del matrimonio cristiano, fu sempre mal ritenuta per sommamente desiderabile la cooperazione del sacerdote, onde conchiuderlo ».

Et adductis circa hoc pluribus testimoniis, sic prosequitur loca AA. indicando: « Con tutto ciò noi troviamo insegnato da nessuno, che questa *benedizione sacerdotale* sia il principio e la condizione essenziale, che costituisce il matrimonio, il qual principio risiede unicamente nel *consenso espresso* dell' uomo e della donna. Sul quale proposito si esprimono con ispeciale chiarezza assai *Papi* nelle loro decretali responsive, come sarebbero Nicolò I, Adriano II, Innocenzo III, Alessandro IV; Gregorio IX. Coi quali sono in perfetta armonia le decisioni de' *Concili*; i quali anco stabiliscono il modo, con cui i fedeli devono conchiudere il matrimonio. Anco gli *Scolastici* insegnarono, che l'espressa volontà de' contraenti costituisce il matrimonio; che essi sono gli esecutori del Sacramento; e che i matrimonii clandestini, quantunque severamente proibiti, sono pur sempre veri matrimonii. Per conseguenza in nessun *Rituale* antico si trova una formola sacramentale per le nozze, che sia da pronunciarsi dal Prete.

Lo stesso sentimento domina nella *Chiesa greca*; ed è insegnato da' suoi più celebri *Dottori*, come lo attesta Gabriele di Filadelfia. Nè diversamente pensano gli *Armeni*.

Per lo che siffatta opinione può essere considerata siccome quella, che è ammessa *generalmente* ».

3) Sess. 24. can. 1.

talia matrimonia erant *vera et rata*, ergo erant etiam Sacramenta; matrimonia enim fidelium esse nequeunt *vera et rata*, qui simul sint etiam Sacramenta 1. Sed si dicta matrimonia erant vera Sacramenta, quamvis sine Parochi præsentia celebrata; ergo necessario dicendum est solos sponsos eorum fuisse ministros, non Parochum — Hoc argumentum valde exaltat Benedictus XIV 2.

3 Idem Tridentinum, dum nuptiæ ineuntur, imponit Parocho, ut dicat: *ego vos in matrimonium conjungo*; et statim addit: *vel aliis utatur verbis juxta receptum uniuscujusque Provinciæ ritum*. At si Concilium putasset Parochum esse ministrum, quomodo potuisset ei pro forma præscribere quæcumque verba, quæ sint juxta ritum in unaquaque Provincia receptum? Hoc argumentum dicit Card. Pallavicini sibi evidens visum fuisse ad probandum contrahentes ipsos veros esse ministros, non vero Parochum aut alium Sacerdotem 3.

Adde matrimonia valere etiam in faciem Ecclesiæ, licet Parochus nulla verba proferat; licet affectet verba sponsorum non intelligere; oculos claudat, renuat, increpet etc. modo præsens adsit humano modo, et quid agitur revera intelligat, ut declaravit pluries S. C.

Adde: si quod matrimonium invalide initum fuerit, jubentur quidem conjuges consensum inter se renovare; non vero iterum Sacerdotis ministerio uti. Quæ omnia satis innuunt thesim nostram 4.

Hisce perpensis (concludimus cum P. Perrone Romæ professore) *posteriori huic sententiæ, quæ in hac Romana Ecclesia pariter viget, plene adhærendum ducimus, eique subcribimus* 5.

Q. 3. *Quænam est materia et forma Sacramenti matrimonii?*

R. In eorum sententia, qui docent Sacerdotes esse ministros Sacramenti matrimonii, ejus *materia* est contractus valide initus; *forma* autem sunt verba sacerdotalis benedictionis.

In alia vero *communi* sententia, quæ tuetur ministros matrimonii esse ipsos contrahentes, Doctores diversimode opinantur.

1 Sic enim habet Innocentius III *(Cap. 4. de div.): etsi matrimonium infidelium verum existat, non tamen est ratum. Inter fideles autem verum et ratum existit; quia Sacramentum Fidei* (id est Baptisma) *quod semel est admissum, nunquam amittitur, sed ratum efficit conjugii Sacramentum, ut ipsum in conjugibus, illo durante, perduret.*

2) De Syn. Diœc. l. 8. c. 13.

3) Hist. Concilii Tridentini.

4) His addendum, quod Benedictus XIV scribit ut Pontifex in sua Decretali seu Epistola ad Archiep. Goanum, incipiente *Paucis ab hinc* an. 1758, 19 mart. ubi thesim nostram aperte tuetur, dum ait, quod matrimonii *materia est mutua corporum traditio, verbis et nutibus assensum exprimentibus; et mutua corporum acceptatio forma.*

V. Dissertat. s. Alphonsi, *Opus Morale l.* 6. *n.* 897 — Et *Homo Apost. Tr.* XVIII. *n.* 28 — Ferraris, *Biblioteca* etc. V° Matrimonium.

5) *De Matrimonio, cap.* 1. § 15.

Alii dicunt verba sponsorum, quatenus exprimunt corporum traditionem, esse *materiam;* quatenus acceptant traditionem ipsam, *formam.* — Nos tamen adhæremus ss. Antonino et Bonaventuræ, qui docent materiam *remotam* esse corpora contrahentium mutuo sibi invicem tradenda, sive jus mutuum in corpus alterius; *proximam* esse ipsam actualem traditionem juris in corpora factam per verba, seu signa consensum exprimentia; *formam* vero esse mutuam acceptationem verbis aut signis expressam.

Nam sicut in ceteris contractibus res sunt *materia remota;* rerum traditio, *materia proxima;* consensus expressus per verba vel signa, *forma.* Ita in matrimonio corpora (sive jus in corpora) sunt *materia remota;* traditio hujus juris; *materia proxima;* mutua autem acceptatio, sive consensus exterius expressus, *forma.*

Q. 4. *An inter baptizatos contractus matrimonii a ratione Sacramenti sejungi valeat, ita ut ille celebretur etiam sine isto?*

R. Affirmant Cajetanus, Vasquez et Victoria matrimonii contractum a ratione Sacramenti separari posse. Neque enim Christus elevando matrimonium ad Sacramenti dignitatem, vim consensus naturalis destruxit; sed semper conjunctio est vera et individua. Neque etiam Ecclesia sub nullitate præscripsit, ut intendatur Sacramentum in conjugio ineundo.

Sed negant hanc separationem Pontas, Suarez aliique plures. Nam inquiunt; homo non potest separare quod Deus conjunxit; atqui natura contractus in matrimonio a Deo ipso cum Sacramenti dignitate in Nova Lege conjuncta est — Deinde a Concilio Florentino et Tridentino indistincte matrimonia fidelium dicuntur *vere* et *proprie* Sacramentum; atqui hæc Conciliaris distinctio esset falsa, si matrimonia aliqua a fidelibus contracta non essent Sacramenta 1.

Quidquid sit, notandum est quod in omnium sensu, si fideles actu quo matrimonio conjunguntur, contractum quidem intenderent celebrare, sed non Sacramentum; culpa *gravi* sese coram Deo commacularent. Quia esset agere contra ritum Ecclesiæ, et Christi institutionem; ac obicem ponere gratiæ sacramentali.

1) Tandem sacri Canones matrimonia infidelium a fidelium conjugiis in hoc distinguunt, quod illa sint tantummodo *legitima*, ista vero sint etiam *rata*, attenta ratione Sacramenti iis superadditi. Ergo matrimonium christianorum sic a Christo dici debet institutum, ut non detur verum matrimonium, quin simul sit verum Sacramentum.

Articulus III. — DE MATRIMONII UNITATE

Q. 1. *Quid est matrimonii unitas?*

R. Matrimonii unitas est *conjunctio unius cum una*, et dicitur *monogamia*. Hanc proprietatem matrimonio convenire patet ex lege Evangelica, quæ prohibet quidquid *monogamiæ* adversatur.

Nempe tum *biviratus* simultaneus, seu multiplicitas virorum uno et eodem tempore cum una muliere: et dicitur etiam *polyandria*. Tum *polygamia* item simultanea, seu multiplicitas uxorum uno et eodem tempore cum uno viro [1] — Sed de his clarius.

Q. 2. *An biviratus sit licitus?*

R. *Biviratus simultaneus* non solum non est licitus, sed ipsis etiam naturæ legibus adversatur. Gravissime enim repugnat primariis matrimonii finibus, *generationi* nempe, et congruæ *prolis educationi.*

Generationi quidem; quia etiamsi generatio totaliter non tollatur, cum contingat mulierem bis fœtu evadere gravidam; attamen multum impeditur, quia vix potest accidere, quin corruptio accidat quantum ad utrumque fœtum, vel quantum ad alterum. Et experientia constat illas mulieres esse infœcundas ob mixtionem plurium seminum, prout patet in meretricibus.

Educationi autem; quia ex multorum congressu proles redditur incerta. Ideoque nemo est, qui ejus curam suscipere velit: *et ideo*, ait d. Thomas, *nulla lege, vel consuetudine est permissum unam mulierem habere plures viros* [2].

Diximus *biviratus simultaneus*; nihil enim prohibet, quominus mulier, mortuo priori conjuge, alterum ducat. Est contra Montanistas et Novatianos. Hinc Apostolus: *mulier alligata est legi* (matrimonii) *quanto tempore vir ejus vivit. Quod si dormierit vir ejus, liberata est. Cui vult, nubat; tantum in Domino* [3]. — Hinc Hieronymus: *non damno bigamos, imo nec trigamos, et si dici potest, octogamos* [4] — Hinc Eugenius IV ad Armenos: *declaramus, non solum secundas, sed et tertias et quartas, atque ulteriores nuptias, si aliquod impedimentum canonicum non obstet, licite contrahi posse.*

Non negamus tamen Sanctis Patribus secundas nuptias esse invisas, quando aliqua peculiaris non adsit circumstantia; cum videantur esse signum parvæ continentiæ ac perfectionis.

1) Polyandria sic dicitur a *polys* plures, et *anêr* homo — Polygamia a *polys* plures, et *gamos* nuptiæ — Monogamia vero a *monos* solus, et *gamos* nuptiæ.

2) Suppl q. 65. a. 1 3) 1. Cor. 7. 4) Ep. 30. Apol. pro lib contra Jovin.

Et quoad *civiles effectus*, hæc in Regno Sabaudiæ ex Codice civ. notanda sunt: *La vedova contraendo un nuovo matrimonio prima che siano trascorsi dieci mesi compiti dopo la morte del marito, incorre nella pena della perdita di tutti i lucri nuziali stabiliti dalla legge, o stipulati col primo marito; non che di tutte le liberalità, che a lui fossero pervenute dal medesimo* 1.

Q. 3. *An licita sit polygamia?*

R. *Polygamia simultanea, quamvis absolute non repugnet juri naturæ*, eam tamen Christus in Lege Nova omnino prohibuit.

Hæc propositio de fide est contra Lutherum, Melanctonem, Bucerum aliosque ejusdem sectæ. Sane Christus expresse ait: *quicumque dimiserit uxorem suam et aliam duxerit, adulterium committit* 2. Sed si adulter est qui dimissa uxore, aliam ducit; multo magis adulter erit qui id agit, priore retenta.

Deinde Paulus hæc habet: *vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier* 3. Ergo injuriam facit uxori suæ vir ille, qui corpus suum alteri uxori tradit.

Merito idcirco Tridentinum definiit: *si quis dixerit licere christianis plures simul habere uxores, et hoc nulla lege divina esse prohibitum, anathema sit* 4. Hinc si infidelis, qui plures uxores habet, ad Baptismum admitti velit, debet retinere unam tantum uxorem, nempe primo loco acceptam, ceteras uti illegitimas dimittendo 5.

Diximus 1 *polygamia simultanea:* polygamia enim successiva, quæ tunc evenit quando vir, mortua conjuge, aliam ducit, utique permittitur.

2 *Quamvis absolute juri naturali non repugnet.* Per se enim loquendo ea illi non repugnat, ut observat Angelicus 6: neque ex parte *generationis*, cum unus vir possit utique plures mulieres fœcundare; neque ex parte *educationis prolis*, quia unus pater valet educare plures filios, sicut unus magister plures discipulos. Hic patet non peccasse Patriarchas (ut vult Calvinus), qui, Deo permittente, plures habuerunt uxores 7.

Cognitia ac punitia delicti polygamiæ uni reservatur potestati Ecclesiæ ex Benedictina Institutione ad Regnum Sabaudiæ 8.

1) Art. 145, et seqq.—C. A. civ. § 1244. 2) Mar. 10. 3) 1. Cor. 7.

4) Sess. 24. can. 2. 5) C. 8. de divort. 6) Supp. q. 65. a. 1.

7) Hoc tamen semper intelligendum est absolute loquendo, uti notavimus. Non enim negandum est, *polygamiam* non adeo naturali juri congruere; si enim se totam tradit mulier uni viro, ita et totum videtur quod debeat vir se tradere uni uxori — Adde numerosam prolem difficilius contineri; et plures simul uxores difficilius in pace vivere — Merito ergo Christus matrimonium ad primævam institutionem revocavit dicens: *non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum et fœminam fecit eos; et dixit: propter hoc dimittet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una? itaque jam non sunt duo, sed una caro* (Matth. 19).

8) P. 2. § 7. n. 4.

Articulus IV. — DE MATRIMONII INDISSOLUBILITATE

Q. 1. *An matrimonium sit indissolubile?*

R. *Generatim loquendo* certum est ac de fide, vivente comparte, hoc matrimonio convenire, ut dissolvi amplius non possit. Probatur:

1 Ex ipsa *matrimonii definitione*; quæ quidem viget penes omnes gentes bene moratas, per quam illud dicitur: *viri et mulieris conjunctio individuam vitæ consuetudinem retinens.*

2 Ex *Apostolo*, qui ait: *mulier, vivente viro, alligata est legi* [1].

3 Ex *Tridentino*, cujus en verba: *matrimonii perpetuum, indissolubilemque nexum primus humani generis parens Divini Spiritus instinctu pronunciavit, cum dixit: hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea* [2]. Quæ verba etiam de *matrimonio rato* sunt accipienda, ut notant Salmanticenses, cum ea indistincte prolata sint.

4 Ex *inconvenientibus* quæ aliter evenirent; lata enim esset via adulteriis, ac matrimoniorum dissolutionibus [3].

Diximus *generatim loquendo*; nam sunt casus, in quibus matrimonii vinculum utique solvi permittitur a Deo rerum, ac jurium omnium Domino [4].

Q. 2. *Quo jure matrimonium sit indissolubile?*

R. Certum est matrimonium esse indissolubile *jure divino*. Christus aperte ait: *jam non sunt duo, sed una caro; quod ergo Deus conjunxit, homo non separet* [5]. — Et Paulus sic loquitur: *iis, qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere. Quod si discesserit, manere innuptam; aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat* [6].

Imo Bellarminus, Bonacina, Gonet, Salmanticenses etc. cum d. Thoma [7] *communissime* docent matrimonii indissolubilitatem inniti ipso jure naturæ. Sane matrimonium *jure naturæ* ordinatur *tum* ad prolis generationem, et congruam ipsius educationem; *tum* ad mutua conjugium subsidia inter se. At tam prolis generatio et congrua educatio; quam mutua conjugum subsidia inter se, *de jure naturæ* important individuam vitæ consuetudinem.

1) 1. Cor. 7. 2) Sess. 24, de Sacr. matrim.

3) Sic in Borussia, ut unum sit exempium, anno 1837 tribunalia decreverunt 2391 divortia ex 2888 petitionibus.

Nil ergo mirum, si vel ipsæ ephemerides protestantes Endenburgi commendent ac suis proponant Encycl. Pii viii in ea parte, qua summus Pontifex hortatur Episcopos et Clerum, ut strenue invigilent super doctrinam catholicam de indissolubilitate matrimonii — *V.* Perrone, *De matrim. n.* 133 — Amico Cattolico, *Mil. Vol.* xiii *pag.* 280.

4) V. *Disp. ult.* 5) Matth. 19. 6) 1. Cor. 7. 7) Suppl. q. 67. a. 1.

Hoc tamen non ita intelligendum, quod primis ac invariabilibus legis naturalis principiis adversetur; potest enim Deus ut jurium omnium Dominus, jus quod una pars habet in aliam subtrahere: quo sublato, matrimonium corruit. Neque id essentialiter omnino generationi et educationi prolis opponeretur.

Sic Deus Judæis permisit libellum repudii, quo scilicet vir dimittebat uxorem, quæ *non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem.* Uxor sic egressa permissa erat alterum virum ducere; sicut vir aliam uxorem [1]. Porro *licet repudium inordinatum quid esset; noluit tamen Deus quod Judeis imputaretur ad culpam*, ait d. Thomas. Quare? quia dispensaverat eum illis [2].

Quid ergo (inquies) *dicendum de illo, qui contraheret matrimonium intendens illud esse solubile; et quidem tali animo, ut si hanc solubilitatem animo non conciperet, minime contraheret?*

Si per *errorem* animo suo conciperet talem solubilitatem, matrimonium valeret. Quia ejus error privatus non tollit eidem intentionem generalem contrahendi eo modo, quo ex lege contrahere debet.

Si vero ex *malitia* talem solubilitatem conciperet, matrimonium esset nullum. Quia opponeret conditionem contra ejus substantiam. In foro tamen externo non audiretur, et merito; alioquin actum esset de hac indissolubilitate, in tanta hominum perversitate.

DISPUTATIO SECUNDA

DE MATRIMONII PRÆPARATIONE SEU DE SPONSALIBUS

CAPUT PRIMUM

DE SPONSALIBUS NATURA ET DIVISIONE 3

Q. 1. *Quid sunt sponsalia?*

R. *Sponsalia* dicta sunt a *spondendo;* quia nempe veteribus *mos fuit stipulari, et spondere sibi uxores futuras.* Hinc etiam est, quod puella, quæ in uxorem promittitur, dicatur *sponsa.* Ille vero, cui illa promittitur et qui ei repromittit, *sponsus.*

1) Deut. 24.

2) *In c.* 19. *Matth.* Alibi tamen s. Doctor videtur inclinare in eorum sententiam, qui docent libellum repudii vinculum matrimonii non solvere; sed tantum fuisse toleratum ut minus malum ad majora præcavenda, scilicet uxoricidia, in quæ judei propensi erant — *V.* Bouvier, *de matrim* *c.* 9. *a.* 2 § 2 — Billuart, *de matr. dis.* 5. *in fine, digress. historica* — De-Luca, *Annali Relig. etc. T.* xi. *pag.* 322.

3) *V.* Ligorí, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 931 *et seqq.*

Antiquissima est in Ecclesia Catholica consuetudo præmittendi sponsalia matrimonio. Atque his fortasse de causis:

1 Ut matrimonium *maturiori consilio* incatur; — 2 ut sponsi tempore intermedio valeant *se præparare* ad gratiam Sacramenti; — 3 ut cognoscatur, an aliquod adsit *impedimentum; — 4 ne vilem habeat maritus datum, quam non suspiraverit sponsus dilatam* [1].

Q. 2. *Quomodo definiuntur sponsalia?*

R. Definiuntur: *promissio vera, deliberata, mutua, et signo sensibili expressa futuri matrimonii inter personas idoneas ac determinatas.*

Dicitur 1º *promissio*; non enim ad sponsalia sufficit simplex animi propositum. Sic qui diceret: *volo te ducere in uxorem*, sponsalia non contraheret; quia hæc verba ordinarie loquendo continent quidem propositum promissionis, sed non promissionem veram.

2 *Vera*, idest ex animo; secus non esset nisi fictio promissionis. In foro tamen externo ad vitandas fraudes censentur verba menti conformia. Sane *nemo dixisse existimatur, quod non mente agitaverit* [2].

3 *Deliberata*, scilicet cum advertentia sufficienti ad constituendum peccatum mortale; cum sponsalia obligent *sub mortali*. Hinc non remanet obligatus qui ad ea inductus est vi, vel dolo alterius, aut errore circa substantiam, vel circa substantialem conditionem. Tunc enim careret voluntate ac perfecta deliberatione [3].

4 *Mutua*, idest cum reciproco consensu et repromissione; cum contractus iste bilateralis esse debeat. Unde, repromissione deficiente, nulla sunt sponsalia, et invalida. Quare si Titius v. g. promittat nuptias Cajæ; quæ promissionem acceptet quidem, sed non repromittat, *vi sponsalium* in Titio nulla oritur obligatio. Nam sponsalia ex jure debent esse *mentio et repromissio futurarum nuptiarum* [4], ac proinde involvere debent tacitam conditionem: *si tu mihi repromiseris* [5].

5 *Signo sensibili expressa*; omnis enim contractus inter homines

1) S. August. *l.* 8. *Conf. c.* 3. 2) L. 7. § 2. ff. de supel. leg.

3) Hinc tamen hoc discrimen est caute notandum, quod ad peccatum etiam mortale sufficit voluntarium ac deliberatum in causa sive indirectum; non vero ad sponsalia. Hinc promissio ebrii, licet antea prævisa et licet acceptata, non sufficit.

4) *L.* 1 *ff. de sponsalibus* — Neque, si desit talis repromissio, habetur impedimentum *publicæ honestatis*.

5) Diximus *vi sponsalium*; nam obligaretur promittens vi promissionis illius ad fidelitatem servandam si revera constaret, ipsum voluisse se obligare independenter a repromissione alterius. Siquidem recte stare potest promissio unius cum acceptatione alterius, qui non repromittat.

Verum regulariter una pars non censetur se obligare independenter ab alia; quia quisque censetur velle contractum inire juxta naturam illius.

celebratur per aliquod signum externum: puta verbis, nutibus, literis. Hoc autem signum debet esse de futuro matrimonio, non de præsenti; alioquin non promissionem matrimonii, sed ipsum matrimonium exprimeret. Et notamus, quod S. Congregatio declaravit, *matrimonia clandestina* neque uti sponsalia valere pro puberibus [1].

6 *Inter personas idoneas*, id est, quæ *tum* ætatem a jure præscriptam habeant; *tum* nullo alio impedimento prohibeantur.

Porro *impediti* sunt illi, inter quos matrimonium dari non potest; sponsalia enim sunt promissio illius; sed frustra promittitur quod suo tempore non potest tribui. — Quoad *ætatem* vero spectat, *jure canonico* ad validitatem sponsalium septennium requiritur [2]: e[illegible]em, ut ajunt, completum; cum agatur de re adeo gravi et obliga[illegible] At-tamen *probabilius* et *communius* docent Coninchius, Sal[illegible]nses et Sanchez, quod *jure naturæ* etiam puer remanet obliga[illegible], si perfecto usu rationis polleat, et aliquo [illegible]do onera comprehendat, quæ secum affert status conjugalis. Nam t[illegible]c cum perfecta deliberatione se obstringeret [3].

7 *Ac determinatas;* sicut enim matrimonium debet esse unius cum una, ita et promissio illius. Hinc si quis *duabus simul* promitteret, se unam ex illis fore ducturum, hæc promissio, licet ab aliis acceptata, induceret vinculum justitiæ, non sponsalium [4].

Q. 3. *An subarrhatio annuli, id est ejus in digitum immissio; vel missio munerum jocalium teneant locum promissionis sponsalitiæ?*

R. *Per se loquendo* nec *subarrhatio annuli*, nec *missio munerum jocalium* tenent locum veræ promissionis sponsalitiæ; possunt enim hæc fieri aliis de causis omnino diversis, v. g. ad solatium, ad risum, ad seductionem.

1) *V.* Benedictus XIV, *Notificatione* XLVI — Notant tamen Habert et Busembaum, quod sponsalia, ubi Tridentinum non est promulgatum, transeunt in matrimonium per quodcumque signum maritali affectu exhibitum, v. g. per copulam. Ubi tamen obtinet Tridentinum, id non valet; quia opponitur clandestinitas.

2) C. ad dissolvend. 13 *de desp. impub.*

3) Hic notandum verba de præsenti ad matrimonium apta inter impuberes inducere vim sponsalium, nisi positive constet de contraria eorum intentione. *Cap. Tuæ nobis ult. de desp. impub., et cap. un.* § 1. *de desp. impub. in* 6.

4) Aliter esset, si *successive duabus* promitteret. Tunc cum prima contrahendum esset; quia cum illa sponsalia rite sunt consummata. Posteriora vero sponsalia non tenent; quia respiciunt promissionem jam alteri factam.

Idque valet, ut *communius* et *probabilius* dicunt Anacletus, Croix, Elbel, Roncalia, Sanchez, Sotus, quamvis cum secunda sponsa copula intercesserit, ac juramentum; neque enim injuria uni illata jus alterius adimit.

Diximus *per se loquendo.* Nam hæc constituerent vera sponsalia vel si patriæ consuetudo ita ferret; usus enim legem facit. *Vel* si verba præcessissent, et inde sequeretur ex una parte immissio annuli aut traditio munerum; ex altera vero vocabulum *recipio. Vel* demum si tractatus de matrimonio præcessisset inter amicos, et sic sponsus mitteret arrhas, et munera jocalia, quæ a sponsa acceptentur. Ex his enim satis innuitur consensus. Ita *communiter.*

Q. 4. *An ad veram promissionem sponsalitiam sufficiant hæc verba:* non ducam aliam præter te?

R. Hæc verba: *non ducam aliam præter te,* per se non constituunt vera sponsalia, ut docent *valde communius,* ac *verius* Anacletus, Layman et Sanchez. Licet enim hæc importent, quod si ille velit uxorem ducere, non possit ducere aliam; *per se* tamen non important, quod illam ducere teneantur. Nam sunt verba negativa, et potest contingere, ut etiam ducat nullam: unde contractus remaneret suspensus.

Diximus *per se;* nam aliter esset, si ex circumstantiis colligeretur talem per illa verba voluisse sponsalia contrahere. Vel si ipse verba adhiberet de præsenti, dicens v. g. *nullam volo, nisi te.*

Ceterum in dubio verborum aut signi promissionis sponsalium, in foro *interno* videnda est intentio contrahentium. In foro *externo* standum est communi intelligentiæ inclinando in favorem libertatis, ut ait *probabilius* Viva; quia quisque præsumitur se minus obligare voluisse, quam potuit.

Q. 5. *Quid de sponsalibus initis per metum?*

Hic nulla ratio habetur *metus reverentialis,* ut *commune* est, nisi ei accedunt minæ, verbera etc.; quia hic proprie metus non est; sed quædam solummodo *erubescentia* 1. Hoc posito:

R. Si metus *gravis* sit *injuste* incussus *ab extrinseca* et *libera causa,* docet sententia *probabilior* et *communissima* cum Azorio, Layman, Sa, Sanchez et Salmanticensibus contra Vivam, sponsalia esse ex se invalida. Id deducitur ex c. *ex lit.* 11 *de dispensat. impuberum:* ibi agitur de quadam puella, quæ contraxerat sponsalia cum juramento; sed *nolens et invita* minis parentum in domum sponsi adducta fuerat. Supponunt autem *communiter* AA. cum Glossa, hanc puellam fuisse desponsatam per metum gravem injuste incussum. Res itaque ad

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 814, *et* 1056 — Item hic notandum est, quod gravitas metus sumenda est *respective* ad personas. Sane minus in fœmina, quam in viro ad animum dejiciendum requiritur.

Apostolicam Sedem delata est. Quid tulit Oraculum Pontificium? tulit puellam liberam omnino esse ab illis sponsalibus [1].

Diximus 1 *metus gravis;* si enim levis est, sponsalia obligant juxta *communiorem* ac *probabiliorem* Bonacinæ, Croix, ac Vivæ sententiam. Metus enim levis nulla fit æstimatio; cum is sufficientem advertentiam non auferat. Quod valere dicunt, licet metus causam dederit contractui; quamvis tunc permittant parti innocenti, ut resiliat ob injuriam ipsi irrogatam.

2 *Injuste;* si enim juste incutiatur metus, valent sponsalia; cum tunc ea nonnisi irrationabiliter respuantur.

3 *Ab extrinseca et libera causa;* si enim sit vel ab *intrinseco,* v. g. morbo: vel a *naturali causa,* v. g. naufragio, iterum valent sponsalia; quia tunc nulla fit injuria metum passo, qui potius inter duo libere eligit matrimonium ad se tuendum a malo.

Q. 6. *Quid circa sponsalia inita sine consensu parentum?*

R. Sponsalia inita sine consensu parentum per se, uti *communiter* dicunt Croix, Elbel, Holzman, Layman, Sanchez et alii, satis valida sunt; quia parentum consensus non de necessitate, sed de simplici honestate a jure requiritur. Unde promissio est de re per se bona et honesta, ut est matrimonium, licet non omnis modus observetur in ea emittenda — Excipe si ex matrimonio promisso scandalum vel infamia timeatur gravis; tunc esset invalida promissio, utpote de re mala.

Hinc resolvitur: *dissensus parentum* præcise non est legitima causa solutionis sponsalium, si nempe sine causa contradicant [2].

Q. 7. *Quid si parentes sponsalia contrahant pro filiis?* [3]

R. 1: Si parentes contrahant sponsalia pro filiis præsentibus et tacentibus, *quoad forum externum* docent *communiter,* sponsalia esse valida. Id declaravit Bonifacius VIII [4]: *ex sponsalibus, quæ*

1) Nec dicas *contractus* ex metu initos de se valere, licet queant irritari. Nam circa sponsalia occurrit ratio diversa: videlicet in aliis contractibus, cum ipsi non sint per se nulli, neque eis resistat ulla dispositio juris positivi, bene potest qui metum passus est, si nolit contractum rescindere, obstrictus manere ad illum exequendum. Sed nemo potest obligari ad exequendum actum per se nullum, et cui expresse resistit dispositio juris, utpote est matrimonium durante tali metu ineundum. Ex philosophorum enim adagio: *connexorum idem debet esse judicium;* atqui matrimonium ex metu gravi injuste incusso est irritum; ergo et sponsalia.

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 849, *et 877* — Ad *civiles* tamen *effectus* quod pertinet in Sabaudiæ Regno, parentum consensus ad sponsalia requiritur (*Cod. civ. art.* 106).

3) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 838.

4) C. un. § 1. de desp. impub. in 6.

parentes pro filiis puberibus vel impuberibus plerumque contrahunt, ipsi filii, si expresse consenserint; vel tacite, ut si præsentes fuerint nec contradixerint, obligantur [1].

Diximus *quoad forum externum;* nam in foro interno, si filius dissentit, certe ad sponsalia illa non obligatur. Ad veram enim obligationem contrahendam in foro interno, requiritur consensus verus et positivus. Unde tunc præsumptio cedere debet veritati.

R. 2: Si vero filii sint *absentes,* tunc si sponsalium a parentibus initorum conscii facti sint, non quidem casu, sed per nuntium, vel per epistolam a patribus suis, *probabilius* dicunt Castropalaus, Concina, Paludanus, Salmanticenses et Sporer, sufficere ad eorum validitatem filiorum taciturnitatem, nec requiri pro foro externo ratificationem [2]. Ratio est: in favorabilibus qui non dissentit cum potest, consentire censetur. Porro sponsalia a parentibus inita censentur cedere in favorem filiorum ob vehementiam amoris, quo eos diligunt. Unde ait d. Thomas: *robur habent* (sponsalia) *in quantum illi, inter quos contrahuntur, ad ætatem debitam venientes non reclamant; et intelliguntur consentire quæ per alios facta sunt* [3].

Q. 8. *An sponsalia tabulis exaranda sint publicis aut privatis?*

R. Certum est sponsalia, quæ etiam sola voce solisque signis ineuntur, valida esse, et effectus suos in foro Ecclesiastico producere, ideoque et impedimentum *publicæ honestatis;* cum consensus non necessario iis solemnitatibus ligatus sit. Monet tamen Benedictus XIV tutius esse, si sponsalia in tabulis sive publicis sive privatis exarentur, ut sic, ubi opus fuerit, melius valeant comprobari [4].

In foro autem civili, et quoad *effectus civiles,* in Regno Subaudiæ denegatur actio iis sponsalibus, quæ absque tabulis celebrata sint: *gli sponsali non produrranno azione civile, se non saranno fatti per pubblico instrumento, ovvero per iscrittura privata* [5].

1) Hic autem nomine *parentum* intelligitur etiam *mater,* ut *communiter* tradunt interpretes. Hoc enim in loco non habetur respectus ad patriam potestatem; bene vero ad affectum parentum erga filios. Atqui *matres* non minus diligunt filios, quam patres ipsi: hinc in textu non dicitur *patres*, sed *parentes.*

Et ob hanc rationem id negatur de ceteris. Nempe non currit de *patruo* pro nepote, de *fratre* pro sorore, de *tutore* pro minore; ac multo minus de *extraneis.* In iis enim quæ sunt obligatoria, non valet adagium: *qui tacet, consentire videtur.* Sed valet illud: *qui tacet, non consentit.* Excipe nisi in aliqua regione talis sit usus, qui legem faciat.

2) Hanc tamen ratificationem *probabiliter* requirunt Roncalia et Sanchez.

3) In 4. D. 27. q. 2. a. 2. — *V.* Liguori, *Homo Ap. Tr.* XVIII, *n.* 5.

4) De *Synodo Diœc.* L. 12. c. 5. It. *Notificatione* XLVI.

5) Art. 106.

Ex ipso civili Codice sponsis permittuntur quæcumque *mutuæ conventiones*, si nulla obsit alia lex, et si coram notario sint exaratæ [1]. Sed semel constitutæ *mutari* non possunt, nisi ante matrimonium; et sub datis formulis, quas indicat Manifestum Regiæ Cameræ Computorum 21 julii anno 1838.

Q. 9. *Quomodo dividuntur sponsalia ?*

R. Sponsalia dividuntur:

1 In *ecclesiastica*, quæ celebrantur coram Sacerdote ad id deputato, uti mos est in aliquibus regionibus, non tamen apud nos. Et in *clandestina*, quæ ineuntur absque ministerio Sacerdotali.

2 In *absoluta*, quæ a nulla pendent conditione. Et in *conditionata*, quibus conditio aliqua adnexa est.

3 In *simplicia*, quæ nullam pœnam in resilientem important. Et in *pœnalia*, quæ hanc continent pœnæ injunctionem.

CAPUT SECUNDUM

DE SPONSALIUM EFFECTIBUS [2]

Q. 1. *Quot sunt effectus sponsalium ?*

R. *Effectus* sponsalium alii sunt a jure naturali. Et est tum *obligatio* contrahendi matrimonium per ipsa promissum; tum *lex* de non transeundo ad alia vota: quæ quidem obligatio ac lex gravis est, cum ejus objectum sit plane gravissimum constituens perfectum contractum ex utraque parte obligatorium [3]; tum juxta alios jus inchoatum ad rem in corpora mutuo, quo fit ut fornicatio ipsorum cum aliis novam induat speciem.

Alii sunt a jure canonico. Et est *impedimentum* ut vocant, *publicæ honestatis*. Hic effectus semper durat; et suapte natura neque solutis sponsalibus, solvitur, si ea valida et absoluta fuerint [4].

Alii denique a jure civili. Et sunt inter ceteros: — 1 ut sponsa queat *dotem* solutam repetere eadem actione, qua uxor; — 2 ut sponsæ competat *actio* ob injuriam illatam sponso suo, et vicissim; — 3 ut prædia *dotalia* nequeant a sponso alienari: et alii similes [5].

Q. 2. *An oriatur obligatio in eo, qui ficte sponsalia promisit ?*

Nota. Triplici modo *fictio* in sponsalibus contingit: — 1 si promitteus non habuit animum vere *contrahendi;* — 2 si habuit animum

1) Art. 1508 et seqq.

2) *V.* Ligüori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 845, *et seqq.*

3) C. Ex Lit. de spons.

4) *V.* dicenda *Disputat.* 3ª.

5) L. 4. ff. de fundo dot.; L. 15. § 14. ff. de injur.; L. 74. ff. de jure dot. — *V.* Marenco, *De conjugiorum juribus.*

vere contrahendi, sed non se *obligandi;* — 3 si animum habuit vere contrahendi, et se obligandi; sed non *adimplendi* [1]. Hinc:

R. Certum est *primo* promittentem, qui nempe non habuit animum sponsalia contrahendi, ex justitia non teneri stare promissis suis. Cum omnino defuerit promittendi voluntas; sed fallacia verba quasi jocando protulerit. Ita *communiter* Sanchez, Sylvius, Viva etc.

Certum est *secundo* neque promittentem teneri sponsalibus, si non habuit animum se obligandi, uti dicunt cum *communi* Salmanticenses, casu quo ignoret naturam promissionis; quia tunc non potest habere veram promittendi voluntatem — Sed quid, si ille sciat ex promissione *obligationem oriri?* Censent Pontas, Vasquez, ac Viva tunc promittentem ex justitia et ex natura rei teneri ad contrahendum; quia qui vult antecedens, vult etiam consequens: porro ex promissione obligatio necessario sequitur. Sed *probabilius* adhuc negant Layman, Lessius, Mazzotta et Sanchez; nam conditio contraria substantiæ contractus contractum ipsum invalidat. Sed qui ponit positivam intentionem non se obligandi, ponit conditionem contrariam substantiæ obligationis; ergo ipsam annullat [2].

Certum est autem *tertio*, promittentem, qui habuit animum se obligandi, non tamen implendi, obligari ad sponsalia, ideoque ad matrimonium; quia jam contraxit obligationem. Quod valet, quamvis ad obligationem non advertat; quia jam habet virtualem voluntatem se obligandi, cum velit contrahere modo ordinario.

Q. 3. *Quandonam obligatio a sponsalibus orta implenda est?*

R. Si terminus fuit præfixus, eo adveniente, sponsalia sunt implenda; quia legitima pactio servanda est.

Si non est præfixum tempus, sponsalia obligant in *veriori* sententia (quam tuentur Concina, Coninchius contra Sanchez) statim ac promissio impleri commode possit. Est juris regula [3]: *in omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præsenti die debetur* [4].

1) Hæc quæstio intelligitur de obligatione ex vi promissionis præcise. Certum est enim, quod sic promittens peccat aliam partem decipiendo in re gravissima, ac ideo tenetur de damnis; cum fuerit illorum iniqua ac impellens causa. Imo et contrahere, si aliter damna illa reparare non valeat, vel si defloratio intercesserit, ut tenendum est cum d. Thoma (*Supp. q.* 46. *a.* 2); quia tunc damnum nullo alio modo adæquate reparari potest — V. *Cap.* 1. *de adult. et stupro.*

2) Quod valet, etiamsi promissio sit jurata, ut *recte* dicunt cum ss. Bonaventura, Antonino et Angelico; quia juramentum sequitur naturam promissionis. Unde verum quidem est, ex promissione naturaliter obligationem sequi; sed ex promissione vera, non autem ficta et dolosa, ut nostra est.

3) L. in omnibus ff. de reg. juris.

4) Notandum tamen, quod si altera pars, cum commode petere possit, tacet; tunc videtur dilationi consentire, ut ajunt *probabiliter* Palaus, et Salmanticenses cum aliis — *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 867.

Quid (dices) *si una pars renuat implere sponsalia sine causa?*

Loquendo de *foro civili* in Sabaudiæ Regno, si sponsalia inita sint per tabulas publicas vel privatas, damnorum compensatio poterit expostulari a parte patiente et invita. De ea sic legitur in Codice: *avrà il diritto di domandare avanti il Tribunale di Prefettura il risarcimento del danno effettivamente sofferto. Non si avrà riguardo ai danni eventuali; come neppure alle clausole penali che si fossero apposte alla stipulazione* [1].

. Quo ad *forum ecclesiasticum* pertinet, vel agitur de *interno* vel de *externo* foro — In *foro interno ecclesiastico* erit renuens per se loquendo cogendus ad servanda promissa, et damna inde obvenientia compensanda; cum fiat reus gravis injustitiæ — Sed loquendo de *foro externo ecclesiastico, recte* docet Sanchez cum d. Bonaventura, d. Antonino, Concina, Navarro, Roncalia et aliis innumeris, quod non debet judex renuentem cogere ad matsimonium, si inde scandala aut rixæ timeantur. Sic definiit s. Congregatio [2]; et sic legitur in jure [3]: *ecclesiastica censura compellas, nisi rationabilis causa obstiterit* [4].

Hac de causa *recte* hanc praxim tradit sequendam etiam ab ipsis confessariis Bouvier: *adhortationibus premant executionem promissionis, et si eam obtinere nequeant, præcipiant reparationem damni, aut liberam utriusque partis compositionem, quod ordinarie melius est. Eam per se, vel per mediationem alicujus tertiæ personæ petant.*

Q. 4. *Quænam sunt sponsorum officia post sponsalia?*

R. Sponsi post rite inita sponsalia curare debent:

1 Ut matrimonii celebrationem nimis non protrahant; quia ex dilatione solent plerumque sequi peccata, offensiones et scandala [5].

2 Ut Christianæ Religionis rudimentis, si opus sit, bene instruantur. Parochus enim ex Decreto Clementis XI confirmato a Benedicto XIV [6] nequit vel ad ipsas proclamationes procedere, nisi prius examinet sponsos, et sufficienter eos in rebus fidei instructos inveniat. Secus enim neque possent christiane prolem instituere.

3 *Ut ante benedictionem Sacerdotalem in templo suscipiendam*

1) Art. 107 — C. A. civ. §§ 45 et 46.

2) *V.* P. Zaccharias penes Croix l. 6. p. 3. n. 62.

3) Cap. 10 de Spons.

4) In dubio etiam melius erit, ut dicunt Tamburini et Concina evitare damna talis matrimonii, quam damnum partis. Maxime quia experientia constat, hæc conjugia malos exitus habere.

5) « Cuilibet parocho (ait s. Alphonsus, *Homo Apost. Tract.* VII. *n.* 32) elaborandum esset, ne verba sponsorum acciperet, nisi paulo ante matrimonium contrahendum: cum experientia observemus, initis sponsalibus, totum illud temporis spatium inter nuptias intercedens esse tempus peccatorum ».

6) De Syn. l. 8. c. 14.

in eadem domo non cohabitent [1]. Id enim esse non potest sine maximo animæ periculo.

4 Ut aliquo temporis spatio ante conjugium confessionem faciant perito Confessario, eaque præsertim peccata aperiant, licet jam declarata, ex quibus oriri potest aliquod impedimentum. De hisce porro sunt caute interrogandi; ne facta, instantibus nuptiis, confessione, in graves incidant angustias, si forte detegatur impedimentum.

5 Ut secum soli non maneant, sed semper habeant aliquos propinquos, vel alios præsentes. Quæ res uti gravissimi momenti habenda est. Aliqui dicunt non esse negandam absolutionem juveni et puellæ, qui aliquo tempore sese solos invisunt animo matrimonium contrahendi; quia (inquiunt) nemo tenetur ducere personam sibi ignotam. Hæc tamen doctrina, quæ speculative videtur rationabilis; in praxi, teste experientia, valde periculosa est, et vix semel aut iterum et maxima cum cautela permittendum esset sponso ad domum sponsæ accedere, et sponsæ aut parentibus illum excipere. Nam testantur Confessarii, qui longo exercitio rerum hujusmodi experti sunt, raro inveniri eum, qui in talibus accessibus non peccaverit saltem verbis, aut cogitatione; cum omnes aspectus et colloquia inter tales personas sint totidem proxima incentiva ad malum.

Unde etiam *vix sponsis permitti possunt* (concludit s. Alphonsus) *oscula illa vel amplexus, quos mos patriæ permittit, modo non sint pressi, neque per notabile tempus protracti* [2]. Quamvis enim illa pudica sint; attamen *moraliter est impossibile in talibus actibus causa voluptatis habitis se continere a non labendo in pollutionem, vel copulæ consensum* [3].

Synodus Novariensis vult graviter increpandos esse parentes, qui hac de re circa filios suos socordes sunt [4].

Art. unic. — DE SPONSALIBUS CONDITIONATIS, POENIS ET ARRHIS

Q. 1. *Quid sentiendum est de sponsalibus conditionatis?* [5]

R. *Conditio* sponsalibus apposita per se loquendo illis non officit; cum tantummodo modum, non eorum substantiam respiciat.

1) *Sic hortatur S. Synodus Tridentina*, Sess. 24. c. 1.

2) *Homo Apost.* Tract. XVIII. n. 7.

3) *Opus Mor.* l. 6. n. 854 — Unde etiam illud d. Thomæ (2. 2. *q.* 154. *a.* 4; *et q.* 169. *a.* 2), quod nempe licitum est quibusdam signis et honestis significationibus ad matrimonium ineundum invitare, caute accipiendum est, ut patet; versamur enim in re admodum periculosa.

4) *V.* Bresciani, *Avviso a chi vuol prender moglie* — Vaurin, *Catéchisme du Sacrament de mariage, Lyon.*

5) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 852 *et seqq.*

Quomodo autem conditiones sint resolvendæ, non una sententia est — *Alii* docent eas accipiendas esse ad modum, quo accipitur conditio in ipso matrimonio apposita; nam sponsalia sunt via ad matrimonium. Unde habere debent eadem consectaria [1] — *Alii* vero contendunt hasce conditiones esse resolvendas sicuti resolvuntur conditiones aliorum contractuum; quia non currit eadem et adæquata ratio pro sponsalibus et matrimonio. Sane hoc est insolubile, non item illa [2].

Q. 2. *An liceat sponsalibus apponere pœnam?*

R. Vel *pœna* sponsalibus apponitur *generatim et absque personarum discrimine*, ita ut quicumque ab iis resiliat, sive juste sive injuste, ad pœnam cogatur — Vel apponitur *specialim et cum limitatione ad solam eam partem, quæ injuste resiliat.*

Si 1, pœna est illicita et invalida, quia per eam læditur matrimoniorum libertas. Ita aperte legitur in jure canonico: *cum libera matrimonia esse debeant, et ideo talis stipulatio propter pœnæ impositionem sit merito improbanda* [3]. Quo in casu si pœna soluta sit, *probabilius* docent Hurtadus, Palans, Salmanticenses, aliique contra Lessium et Sanchez, eam esse restituendam; quia nullus adest eam retinendi titulus, dum lex omnino irritat talem promissionem [4]. Quod valet, etsi pœna hac fuerit juramento firmata; quia juramentum non debet, nec potest esse vinculum rei a lege prohibitæ [5].

Si 2, idest si pœna apponatur *cum limitatione ad solam eam partem, quæ injuste resiliat*, est quidem *probabilis* sententia Bonacinæ, Concinæ et Sanchez, qui etiam in illo casu invalidam tuentur pœnam appositam; quia adhuc aliquatenus libertas matrimonii læditur [6]. Attamen *probabilior* est opinio Anacleti, Layman, Pontii, Roncaliæ,

1) *V.* dicta *Disp.* 1. *c.* 1. *a. q.* 3.

2) *V.* Devoti, *Instit. Juris Can.* de Matrim. § 111.

3) Cap. Gemma 1. de spons. 4) L. fin. c. de spons.

5) Hinc *communissime* tradunt ab iis peccari (*mortaliter* quidem juxta aliquos; *venialiter* vero juxta alios) qui sposalia ineunt cum hac pœna vel a se ipsis, *vel a consanguineis aut amicis apposita;* quia per illam faciunt contra legem, quæ libertatem matrimonii tuetur.

Dicimus *vel a consanguineis aut amicis apposita;* cum enim damnum propinquorum et amicorum reputemus damnum nostrum, ideo semper est læsio libertatis, et periculum involuntarie contrahendi ob timorem illius pœnæ.

Secus ergo esset, si motu proprio et absque ullo sponsorum mandato pœnam apponeret aliquis extraneus; extraneorum enim damnum non ita urget nos.

6) Lex civilis Pedemontana hac de causa vetat, ne in dijudicanda damnorum compensatione in sponsalibus ratio habeatur *clausulæ pœnalis*, si ea sponsalibus sit adjuncta. *Art.* 107 — *C. A. civ.* §§ 45 *et* 46.

Salmanticensium, Suarez ac Vasquez, qui tunc affirmant eam esse validam, et licitam; non est enim neque contra jus naturale, neque contra jus positivum.

Non contra *primum:* quin imo rationabile est in jure naturali, ut pœna imponatur injuste resilienti a contractu.

Non contra *secundum:* quia jus positivum loquitur de pœna, quæ turbat matrimonii libertatem. Atqui pœna *specialim* apposita *cum limitatione* a nobis indicata, veram ac rationabilem matrimonii libertatem non turbat.

Q. 3. *An sponsalibus apponi possint arrhæ?*

NOTA. *Arrharum* nomine venit quod in pignus matrimonii celebrandi traditur vel a sponsis vel a parentibus [1] — Arrha differt:

1 A *pœna*, quæ per se culpam supponit et odiosa est; arrha autem nullam pœnam importat.

2 A *promissione*, qua nondum res est tradita. Quæ quidem promissio approbatur, si sit facta a muliere [2]; quia tunc censetur facta causa dotis. Non vero si sit facta a viro [3]; quia tunc jure præsumitur facta ob causam turpem, nisi aliud juste colligi possit.

3 Demum a *largitate sponsalitia*, quæ fit simpliciter in re parva ad captandam benevolentiam: et absolute tribui censetur. Quamquam aliquando hæc elargitio cum arrha confundatur — Hoc posito:

R. Arrhæ, quæ sponsalibus apponi solent, probantur in jure; cum ideo tribuantur, ut firmior evadat contractus. Unde etiam, iis restitutis, vinculum sponsalium non solvitur [4].

Quod si quis quæsierit, cur leges improbaverint pœnas ac promissiones, non arrhas; id ideo est, quia *arrhæ* utpote statim tradendæ, non solent concedi, nisi in exigua quantitate, et cum matura deliberatione. In *pœna* autem et *promissione*, cum res non tradatur cito, facile et incaute offertur in quantitate magna; experientia enim docet homines faciliores esse ad promittendum quam ad tradendum [5].

1) L. 35 de cont. empt. 2) C. de illis 3 de cond. app.

3) L. 97. § 2. ff. de verb. ob. 4) L. 35. de contr. empt.

5) Hoc autem ab antiquo jure statutum est circa arrhas: — 1 *secuto matrimonio*, arrhæ redeunt ad tradentem — 2 si qui arrhas dedit, *juste resiliat* a sponsalibus, eas sibi recuperat; si injuste, amittit — 3 si *injuste resiliat* qui arrhas accepit; reddet quantum accepit, si ætate sit *minor.* Si vero *major*, tunc restituet duplum, nempe amittet proprias et restituet acceptas. Imo ad quadruplum etiam teneri poterit, si ita conventum fuerit. Ultra quadruplum leges pacisci prohibent — V. *L. 5. Cod. de spons.* — *Arg. l. 19. ff. de verb. obl.* — *D. l. 5* — *Arg. dictæ legis. § Patrem vero etc.*

CAPUT TERTIUM

DE SPONSALIUM DISSOLUTIONE

Q. 1. *An possint sponsalia semel inita dissolvi?*

R. Certum est sponsalia semel inita dissolvi posse; cum non pariant vinculum indissolubile: ita *communiter* cum Angelico. Idque tenet, etsi ea jurata fuerint; quia juramentum contractui adnexum ejus naturam ejusque conditiones sequitur.

Ut tamen legitime solvatur, quod legitime ligatum est, et *causa rationabilis* requiritur, et *debita auctoritas.*

Causæ legitimæ habentur communiter: *sponsorum consensus, impedimentum superveniens, notabilis defectus animi* vel *corporis, discessus* vel *mora unius ex sponsis*, et *melioris status electio* [1].

Auctoritas autem debita vel est *privata* vel est *publica.*

Articulus I. — DE CAUSIS DISSOLUTIONIS SPONSALIUM

§ I. — Consensus *Sponsorum* [2].

Q. *An mutuo consensu possint dissolvi sponsalia?*

R. Sicut quilibet contractus dissolvitur per mutuum consensum, ita dissolvuntur etiam sponsalia, dummodo intercedant conditiones requisitæ — Sane ex notissimo juris principio: *res eo modo dissolvi potest, quo fuit colligata.* Atqui sponsalia per mutuum consensum colligantur; ergo per mutuum consensum possunt ordinarie dissolvi.

Diximus *dummodo intercedant conditiones requisitæ.* Hæ sunt:

1 *Consensus liber* ex utraque parte; si enim adsit metus gravis vel dolus, sponsalia minime dissolvuntur. Nam quod metu gravi vel dolo fit, non fit libera voluntate.

2 *Causa*, si sponsalia sint juramento firmata: idque ob illius reverentiam. Verum id tantum de honestate requiritur, et sub levi; cum juramentum sequatur contractus naturam.

3 *Pubertas;* quamvis enim impuberes valide sponsalia contrahere possint, non tamen ea solvere. Id vetat lex canonica ob eorum levitatem et inconstantiam; ne continuo solvant et contrahant [3].

Unde impuber debet expectare pubertatem; qua adepta, etiam

1) *V.* Zellinger, *L.* 4. *Juris Eccl. t.* 29.

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 855 *et seqq.*

3) Cap. de illis 7 et seqq. de desp. impub.

altero renuente, ei resilire fas est, modo id agat intra triduum a die cognitionis tum pubertatis tum privilegii [1]. Excipe ex Alexandro III eos, qui pubertati proximi sponsalia juramento vel copula firmaverint [2]; isti nempe prohibentur resilire, comparte renuente [3].

§ II. — Impedimentum *superveniens*

Q. *Quomodo ob impedimentum superveniens sponsalia solvantur?*

R. Distinguenda sunt impedimenta *impedientia* a *dirimentibus:*

1 Impedimenta *impedientia* [4] non solvunt sponsalia, ut dicunt *probabilius* et *communissime* Coninchius, Palaus, Paludanus et Sanchez contra Sotum. Nam loquendo de *tempore feriato* et *Ecclesiæ vetito*, hæc differunt tantum ac suspendunt matrimonii celebrationem. Loquendo vero de *novis sponsalibus* post prima initis, ea nullius roboris sunt; cum sint promissio de re jam alteri obligata. Neque per se obtinent, licet priora illa dissolvantur; quia non firmatur tractu temporis, quod ab initio non subsistit [5].

2 Impedimenta *dirimentia* certe sponsalia dissolvunt ex parte innocentis; cum tunc matrimonium difficile evadat. Neque tenetur admittere dispensationem, nisi forte alter sit innocens, et gravia mala ex dissolutione sint oritura.

Quod si innocens matrimonium urgeat, *probabilius* tenetur nocens ære suo dispensationem expostulare: — 1 si *data opera* impedimentum posuit, ut resiliret: alioquin sua iniquitas ei patrocinaretur, et via aperiretur fraudibus; — 2 si ex matrimonii omissione alteri *gravia damna* sint oritura. Quæ quidem nocens ratione delicti et promissionis avertere tenetur per media ordinaria. Imo et per extraordinaria, si damna gravissima sint, ut si defloratio vel infamia evenerit, cui aliter quam per matrimonium mederi nequit [6].

1) L. 3. eod. de err. adv. 2) Cap. ex lit. 10 de spons.

3) Præterea puberi, qui cum impubere contraxit, ex hoc capite resilire non licet sine alterius puberis facti consensu. Quia ille ex hujus privilegio odium tantum participat.

4) Excepto *voto Religionis*, et probabiliter etiam *voto castitatis* ex dicendis.

5) Hic tamen observandum cum Alasia:

1 Partem *innocentem* posse a sponsalibus resilire; quia quantum in se est *frangenti fidem fides servanda non est.*

2 Vim habere *secunda sponsalia*, si ea contrahens causam habeat a primis resiliendi; tunc enim ipso facto jam censetur resilire.

3 Contrahentem secunda sponsalia invalida teneri compensare *omnia damna* secundæ sponsæ priorum sponsalium ignaræ; quia per suum delictum illorum causa impellens et iniqua fuit.

6) Extra hoc casus *probabilius* et sponsalia dissolvuntur ex utraque parte, et nocens liberatur a petenda dispensatione. Ad hanc enim concedendam *sola fides servanda* a sacra Pœnitentiaria sufficiens causa non solet censeri.

Sed (quæres) *an sponsalia sic etiam dissolvantur ex parte nocentis, ut cessante ex se impedimento, v. g. si ejus conjux moriatur, prima sponsalia non amplius reviviscant?*

Probabilius et *communius* docent cum Roncalia et Sylvio prima illa sponsalia non dissolvi ex illa regula generali, quod nemo potest ex suo delicto commodum reportare.

Sane hæc obligatio a nullo jure irritatur — Non a *jure positivo*; quia hoc nullibi legibus constitutum — Non a *jure naturali*; quia inspecto jure naturæ hæc sponsalium obligatio suspenditur quidem, durante illo matrimonio; sed dici non potest extingui. Sic patet in eo, qui post votum ingrediendi Religionem matrimonium consummaret; iste, fatentibus omnibus, mortua conjuge, ipso etiam jure naturali inspecto, teneretur votum implere [1].

Quid autem (addes) *si sponsalia inita sint sub conditione: si Papa dispensaverit?* Quamvis tunc sponsalia suspensa maneant ante dispensationem ob dirimens impedimentum; attamen remanent sponsi obligati ad expectandum conditionis eventum. Et sponsalia cum alia persona inita essent nulla, ut dicunt Sporer et Roncalia ex Decreto S. C.; fides enim data servanda est.

Unde eo in casu contractus differtur ad tempus verificationis conditionis: quo veniente, jam contractus validus fit et absolutus, ut ajunt Layman, Lugo, Salmanticenses aliique juxta illud juris: *actus factus tempore inhabili, relatus ad tempus habile, valet pro illo* [2].

§ III. — *Notabilis* defectus

Q. 1. *An per notabilem defectum sponsalia dissolvi possint?*

R. Ob defectus notabiles *vel* de novo supervenientes, *vel* antecedentes sed noviter detectos, sponsalia dissolvi certum est, licet jurata sint. Nam sponsalia semper inita censentur sub tacita conditione: *ut mutatio notabilis non contingat* [3]; at per defectum notabilem notabiliter sponsorum conditio mutatur — Quod valet, etsi unus ex sponsis

1) Nec dicas vinculum primum penitus extingui per vinculum subsequens, quando sunt ejusdem naturæ, uti sunt matrimonium et sponsalia. Nam respondetur, nihil referre, an obligatio subsequens sit ejusdem naturæ necne, semper ac possit primæ obligationi satisfieri; tantummodo attendenda est conditio vinculi subsequentis. Si illud est ex natura sua perpetuum, utique extinguitur prima obligatio. Si vero est temporarium, illa solummodo suspenditur, donec impleri possit, cessante vinculo illo.

Res explanetur exemplo: si quis v. g. equum venderet uni, et postea eundem venderet et traderet alteri, casu quo in ejus dominium iterum veniret equus, nonne teneretur eum consignare emptori primo? *L.* 15 *Cod. de rei vend.*

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 858, 859. 3) Ex L. 5. cod. de spons.

sit in mora culpabili; nam si peccavit differendo matrimonium, non peccat jure suo utendo; ac proinde eo in casu resiliendo.

Ea autem censetur *mutatio notabilis*, qua existente et nota, judicio prudentis, sponsalia inita non fuissent. — Id vero contingere potest in bonis *tum* animi, *tum* corporis, *tum* fortunæ.

Quid (dices) *si defectus sint occulti? suntne aperiendi?* — *Vel* agitur de iis defectibus, qui redderent *nuptias perniciosas:* uti esset, v. g. graviditas ex alio in sponsa; aut gravis infamia, lepra aut alius morbus contagiosus in alterutro — *Vel* agitur de iis defectibus, qui redderent quidem *nuptias minus appetibiles*, sed non perniciosas, v. g. si sponsa sit pauper quæ putabatur dives, ignobilis quæ nobilis, deformis quæ pulchra, corrupta quæ virgo, modo tamen non sit prægnans.

Si 1, tenetur utique pars talibus laborans defectibus *eosdem manifestare;* aut si melius velit, *a contrahendo desistere* [1]. Sicut enim peccat contra justitiam, qui alteri vendit merces noxias credenti bonas; ita peccat *a fortiori*, qui cum pernicioso defectu vult matrimonium contrahere.

Si 2, non potest quidem sponsa virum decipere dicendo, vel fingendo se immunem a tali defectu; *non tenetur* tamen *illum manifestare.* Et ideo poterit etiam interrogata dissimulare ambigue respondendo, uti dicunt Croix, Roncalia, Salmanticenses, Sanchez, Sporer, et alii contra Concinam; id enim videmus communi consuetudine receptum esse [2]. Additur etiam, quod nemo tenetur defectum suum cum propria infamia detegere, quotiescumque silentio alterius jus minime lædat [3].

Q. 2. *Quid de mutatione in bonis animi quoad sponsalia?*

R. Notabilis mutatio *in bonis animi* sponsalia rite dissolvens contingit: — 1 quando sponsus cognoscitur *ebrietati, ludo, blasphemiis et impietati* deditus; — 2 quando in eo deprehenditur *gravis morum asperitas, sævitia* vel *infamia.* Hæc enim, quæ plerumque faciunt, ut contractum matrimonium, quod habitationem solvatur, multo magis facere debent, ut illud impediatur contrahendum.

1) Excipe, nisi certo sciat alteram quoque partem eosdem defectus habere; nam tunc adesset compensatio.

2) Si tamen periculum immineat, ne defectus matrimonio inito, detegantur, iisque detectis, gravia mala sint oritura; ad ea præcavenda, illi detegendi erunt, ut patet.

3) Neque dicas sponsum, cognito defectu, habere jus resiliendi, opponendo exceptionem defectus ejusdem: idenque sponsam non recte talem defectum occultare. Nam usquedum ea exceptio non fit, sponsa prosequitur jus suum sponsum compellendo ad promissa implenda.

His adde, si ex conjugio timeantur *graves inimicitiæ, odia, rixæ* inter conjuges, vel inter eorum parentes aut consanguineos [1].

Q. 3. *Quid de mutatione in bonis corporis quoad sponsalia?*

R. Mutationem *in bonis corporis* ad dissolvenda sponsalia sufficientem sic jus explicat: *si post hujusmodi juramentum mulier fieret non solum leprosa, sed etiam paralytica; vel oculos aut nasum amitteret; vel quidpiam ei turpius eveniret, numquid vir teneretur eam ducere?* [2]

Idem valet de notabili *venustatis* amissione *in sponsa*, si amissio tanta sit, ut, si ab initio extitisset, sponsalia non fuissent inita. Diximus *in sponsa*; nam pro sponso major requiritur deformitas ad sponsalia solvenda; cum in eo non tanti venustas æstimetur.

Idem valet, si sponsa *clauda* facta sit: ex S. C. 22 feb. an. 1698.

Quid (dices) *si in sponsis fornicatio contigerit?*

Si *sponsus* fornicatus fuerit ante sponsalia, dicunt *communius* ac *probabilius* non posse sponsam resilire. Quia ex una parte *fides nulla* frangitur, cum nondum fuerint inita sponsalia: ex altera in communi æstimatione non ideo censetur vir factus *notabiliter vilior*.

Excipe si prolem suscepisset; nam est probrosum mulieri talem virum habere — *Vel* huic vitio esset deditus cum pluribus congressum habendo; tunc enim merito dubitari potest de illius fidelitate, etiam matrimonio contracto.

Si vero *sponsa* sit fornicata, certum est virum liberum fieri: quod valet licet sponsa *per vim* cognita fuerit, ut dicunt *communiter* et *verius*. Idque jus confirmat, quod quidem permittit sponso repudiare sponsam vi raptam, aut si ipsa permisit impudice tangi [3] — Quod valere etiam dicunt, quamvis fornicatio *sponsalia antecesserit*, si de illa compars inscia fuerit. Ratio omnium est: quia sponsa in communi æstimatione fit notabiliter vilior per copulam, et sponsus contrahendo matrimonium bigamiam incurrit [4].

Si demum fornicatio se teneat ex *utraque parte*, non una sententia est — Alii *utrique sponso* resiliendi jus tribuunt; quia fides violata est ex utraque parte — Alii *neutrum* resilire posse tuentur; quia mutua delicta pari compensatione delentur — Alii tandem docent posse *sponsum* resilire, non sponsam; quia longe turpior est sponsæ

1) Arg. cap. 13. in fine de rest. spoliat. — C. Super eo 2 de consang. — Arg. c. 2. et 17. de spons. — S. Congr. 24 aug. 1723 — C. 27. de spons.

2) Innoc. III in c. 25. de jurej. — Idem valet cum proportione *de viro*.

3) C. raptor 33. caus. 27. q. 2.

4) *V.* De Irregularitate *Tract. de Ord.*

fornicatio. Unde licet detur compensatio delicti quoad ipsam fractionem fidei; non tamen, ut ajunt, ea æque datur quoad vilitatem [1].

Q. 4. *Quid de mutatione in bonis fortunæ quoad sponsalia?*

R. Mutatio *in bonis fortunæ* in sponsis contingit præsertim:

1 Per *supervenientem paupertatem* in utroque sponso; vel si alteruter detegatur nimio ære alieno gravatus, quin habeat ut de facili solvat; vel si inde timeat exhæredari etc.

2 Per *amissionem dotis;* vel per *notabile præjudicium in bonis paraphernalibus* ex parte sponsæ.

Hac in re non una regula esse potest. Ut enim dissolvantur legitime sponsalia ob talem mutationem, videndum est, num omnibus pensatis, nuptiæ reddantur tantummodo minus appetibiles; an vero etiam nimis gravosæ et noxiæ, quibus porro prævisis, sponsalia inita non fuissent. In hoc enim secundo casu sponsalia solvi legitime possunt; non in primo, ut patet.

Quid (quæres) *resolvendum est, si sponsi sint notabiliter dispares conditione?* Status disparitas videtur causa sufficiens ad sponsalia solvenda, si sponsi illam ignorabant; sponsalia enim semper inita censentur inter pares.

Sed quid (inquires) *si sponsi status disparitatem noverint?* Tunc videndum est, num disparitas sit in *nobilitate*, an vero in *divitiis*.

Si 1, uti si nobilis filiam rustici ducturus esset, dicunt *communiter* Layman, Roncalia, Sanchez, Sporer et Benedictus XIV [2], illa sponsalia invalida esse. Promissio enim nulla est; cum sit de re illicita, utpote quæ impleri non potest sine magno familiæ detrimento.

Si 2, adhuc *per se loquendo* videtur dicendum sponsalia non obligare; quia illa promissio est nimis prodiga, ideoque illicita. At nemo tenetur ad exequendum illicitum, licet sit tantum venialiter illicitum, ut *communius* et *verius* tradunt Suarez, Sotus, etc.

Diximus *per se loquendo;* nam valerent sponsalia, si fœmina peculiari prærogativa honestatis, nobilitatis, prudentiæ, ac pulchritudinis præstaret; tunc enim fieret compensatio. Et idem est, si intercesserit defloratio; nam proditio virginitatis aut bonæ famæ saltem æquivalet excessui disparitatis sponsi: unde cessat prodigalitas.

Quid vero (dices) *si eo in casu adhuc contradicant parentes, et inde ex conjugio timeantur damna et odia inter ipsos?*

1) Quæ hactenus de fornicatione dicta sunt, item valent de *osculis*, *tactibus*, et *impudicis amplexibus* (præsertim in sponsa); si hæc talia sint, unde recte præsumi possit violatio fidei conjugalis — *V.* Liguori, *Op. Mor. l.* 6. *nn.* 860 *et seqq.*

2) *Notificatione* XLVI.

Sanchez docet, abstinendum esse a matrimonio ex lege charitatis. Imo nulla esse sponsalia; cum sint promissio de illicito.

Fateor (ait s. Alphonsus, qui sedulo hanc quæstionem discutit cum hic casus frequenter occurrat) *fateor quidem, hanc esse communem sententiam; et per se loquendo veram, quando filius commode hujusmodi scandalum vitare posset. Sed si non posset sine gravi suo incommodo, rationi adductæ videtur obstare, quod charitas non obligat cum gravi incommodo... Fortene sponsus non videtur grave incommodum subiturus, si omittere cogatur matrimonium cum puella, cum qua credit quietam ducturum vitam ob vehementem amoris passionem, qua se sentit affectum erga illam?... Quapropter melius dicendum mihi et aliis doctis junioribus videbatur cum Palao, tunc filios teneri sub mortali obedire parentibus ab hujusmodi matrimonio abstinendo, quando possunt sine gravi suo incommodo. Tanto magis, quod (ut dicunt ipse Sanchez et Holzman) hujusmodi scandala, quamvis antea jactentur; inito tamen matrimonio, facile evanescunt, et animi conciliantur. Celerum cum hoc sit contra communem, propterea sapientibus discutiendum relinquo* [1].

Aliter esset, si ex tali matrimonio si oriturum malum commune toti regioni: ut si in oppido parvo plures graviter perturbarentur familiæ. Nam bonum communitatis nostro præferendum est [2].

Quid vero (addes) *si alterutri sponsorum superveniat ingens hæreditas?* — Negant communissime Concina, Roncalia et Sanchez sponsalia dissolvi posse ob supervenientem hæreditatem; quia tunc non fit magis onerosum matrimonium — Sed affirmant Leander, Hurtadus, Trullenchus etc.; nam tunc conditio sponsorum revera mutatur [3].

Nos non audemus consulere, ut prima sententia deseratur. Se si conditio aliorum sponsalium esset *longe melior*, nec auderemus (meliore advertentia salva) illico damnare sponsum, qui vellet a primis resilire; cum magni lucri amissio magno damno æquivaleat. Et ita invenimus sensisse multos theologos in vita s. Joannis a Capistrano, qui tamen erat contrariæ opinionis [4].

1) Opus Mor. l. 6. n. 851.

2) Iterum Liguori, *Homo Apostolicus*, *Tract.* XVIII. *n.* 19.

3) Hoc secundum *probabilius* dicit Bouvier, *quia tunc tanta est mutatio fortunæ, ut persona, quæ eam prævidisset, eodem modo contrahere noluisset. Si tamen resiliat, damnum alterius compensare debet* — Hinc patet etiam quid dicendum sit de casu, quo sponso post inita sponsalia offeratur conjugium cum sponsa longe ditiore.

4) Cap. 9.

§ IV. — Discessus *et* mora *unius e sponsis*

Q. 1. *An ob discessum unius e sponsis possint solvi sponsalia?*

R. Si sponsus *alio transferat suum domicilium*, inscia vel invita sponsa, aut si abeat in *longinquam regionem*, etiamsi cum animo redeundi, jure poterit sponsa transire ad nuptias alias [1]; censetur enim sponsus eo facto juri suo renuntiasse. Neque compars est liganda cum periculo incontinentiæ, vel alias amittendi nuptias.

Si sponsus *non alio transferat domicilium*, et non abeat, nisi in *locum propinquum*, tunc *vel* expectandum erit donec redeat; *vel* postulari debet, ut intra certum tempus accedat. Quod si requisitus reditum ex justa causa distulerit, causa ipsa remittenda erit arbitrio judicis Ecclesiastici, cujus *erit admonere partem absentem, ut intra certum tempus contrahat. Et terminum debebit eidem determinare, quo transacto, liberum erit alteri parti a sponsalibus resilire.* Ita declaravit S. C. die 2 oct. anno 1723 [2].

Neque obstant leges civiles, quæ obligant ad expectandum *vel* ad biennium, *vel* triennium, *vel* quadriennium juxta rerum adjuncta. Nam hæ leges respiciunt *amissiones* dumtaxat *arrharum* [3].

Q. 2. *Quid* de *mora in promissione sponsalitia adimplenda?*

R. Si *nullus terminus sit præfixus* ad sponsalia implenda, per moram ex neutra parte ea dissolvuntur; quia cum absolute ac indeterminate inita sint, omni tempore obligationem servant. Hoc tamen cum grano salis accipiendum; si enim nimis differatur tempus, sponsalia solvi possunt ex parte ejus, qui non est causa dilationis. Nam altera pars sic videtur cedere juri suo [4].

Si autem *terminus sit præfixus*, videndum est: an præfixus sit tantum ad obligationem sollicitandam vel non differendam, v. g. *contraho tecum, et volo, ut non protrahatur celebratio matrimonii ultra bimestre*. An vero ad obligationem terminandam et extinguendam, v. g. *contraho tecum, dummodo intra bimestre matrimonium celebretur; secus nulla et invalida sit hæc nostra promissio.*

In *primo casu* duplex adest obligatio, una nempe est contrahendi; altera est contrahendi intra bimestre. Patet autem tunc, qui secundam

1) C. de illis 5. de spons.

2) *V.* Benedictus XIV, *Notificatione* XLVI.

3) L. 2. cod. de spons. — L. 2. cod. de repud. — L. 17. ff. de spons.

4) Quænam autem *gravis mora* sit, alii dicunt *annum*; alii *duos* annos; alii *tres*. Sed melius ad omnem litem de medio tollendam, attentis circumstantiis; id omnino erit a judice ipso definiendum.

hanc obligationem neglexerit, cum adhuc illa priore esse devinctam. Licere e contrario parti paratæ resilire, ob culpabilem alterius moram, uti colligitur ex jure [1].

In *alio* vero *casu*, licet parti, per quam non stetit dilatio, resilire ut omnes docent cum Angelico [2]. Quod valere contendunt, etiamsi terminus defectu alterius partis inculpabiliter fuisset elapsus: ita *probabilius* et *communiter* Concina, Layman, Navarrus et Roncalia. Ratio quia tempus apponitur, ne pars parata diu maneat sine nuptiis.

Sed (quæres) *an elapso termino prefixo ad ineundas nuptias, a sponsalibus liberetur etiam pars, quæ est in culpa?*

Si *ex utraque parte* stet culpa, utraque liberatur; quia utraque pars tempore præfixo non contrahendo, implicite proprio juri cedit.

Si vero stet culpa *ex parte unius* tantum, an iste liberetur, duæ sunt sententiæ — Non *improbabiliter* affirmant Concina et Roncalia cum d. Thoma [3]; quia terminus est conditio intrinsece afficiens contractum. Ergo illo quomodocumque deficiente, et contractus deficit — Sed *attenta ratione* et *communiori sententia* Cuninchii, Laymani, Navarri, Salmanticensium, Sanchesii etc. videtur *valde probabilius* oppositum. Sane nemo debet commodum ex sua iniquitate reportare [4].

Sed (dices) *quomodo dignosci poterit, utrum terminus præfixus ad implendą sponsalia, sit ad sollicitandam, an vero ad extinguendam obligationem?*

Tres *communiter* regulæ adsignantur, et sunt:

1ª Si terminus *ab una tantum parte* ponatur, altera se negative habente; tunc censetur appositus ad sollicitandam obligationem, et non finiendam. Si vero ponatur *ab utraque*, tunc censetur appositus ad eam terminandam.

2ª Si terminus ponatur *antequam sponsalia celebrentur*, censetur ad terminandam; si *post*, ad obligationem sollicitandam.

3ª Si adhuc *res dubia* sit, censebitur terminus appositus ad sollicitandam obligationem; si adhuc *commode* contraheretur matrimonium; ad eam vero terminandam, si *incommode*.

§ V. *Melioris status* electio [5]

Hæc *electio* respicit tum *Religionem*, tum *Castitatem*, tum *Ordines*.

Q. 1. *An post inita sponsalia fas sit eligere Religionem?*

R. *Per se loquendo* fas est post inita sponsalia religionem eligere;

1) C. sicut 22. de spons. 2) In 4. D. 27. q. 2. a. 3. 3) L. cit.

4) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 868.

5) *V.* Liguori, *Opus Mor. l. nn.* 873 *et seqq*; et *l.* 3. *n.* 649.

quia promissio sponsalitia semper de jure censetur emissa sub conditione: *nisi status perfectior eligatur;* et hoc est certum — Idque tenet, saltem in sententia *communiori* etiamsi juramento fuerint sponsalia confirmata; quia juramentum contractui adnexum sequitur naturam ejusdem. Unde etiam votum Religionis ingrediendæ, eamque profitendi licit emittere; quia est de bono meliori.

Diximus *per se loquendo;* nam si sponsus jam sponsam spe matrimonii *deflorasset*, et multo magis si *proles* inde nata sit; vel aliter *scandalo* aut sponsæ *infamiæ* occurri non posset; teneretur utique a religione abstinere, votique dispensationem petere, si eam jam forte vovisset. *Tum* quia sic agens censeretur illi conditioni tacite renuntiasse; *tum* quia ex ipso naturali jure scandalum; alterius injamiam, aut aliquid quodcumque grave damnum per nos illatum tollere cogimur, potius quam religionem eligere.

Sed (quæres) *an per ingressum unius e sponsis in religionem, vel per votum religionis ingrediendæ solvantur sponsalia ante ipsam professionem?* 1

R. Per *ingressum* in religionem tantummodo, illiusque *votum*, vel etiam per solam *habitus vestitionem*, non ex sententia *communiori* (quam *absolute probabiliorem* censemus cum Viva, Gonet aliisque) dicimus sponsalia utique solvi *ex parte sponsæ non voventis*, et in sæculo manentis. *Tum* qui pro dedecore habetur nubere cum eo, qui religionem deseruit; *tum* quia alter censetur cessisse juri suo.

Non autem solvi *ex parte voventis* vel *ingredientis* vel *habitum vestientis*, qui cum non fiat ad matrimonium inhabilis, ideo nulla ei juris dispositio suffragatur. Unde egrediens aut propositum mutans, si alter petat, tenetur adhuc stare promissis 2

Q. 2. *An votum servandæ castitatis, aut Ordines sacros suscipiendi sponsalia dissolvat?* 3.

1) Certum est sponsalia solvi *per religionis professionem*. Quia per eam, quemadmodum et *per Ordinis sacri susceptionem*, ratione votorum solemnium iis inhærentium, homo constituitur in eo statu, in quo ex Tridentino *(Sess. 23. can. 4)*, nullimode potest valide matrimonium contrahere.

Id ipsum Viva et Salmanticenses dicunt *de voto religionem profitendi*, quod pariter omnino et perpetuo illicitum reddit matrimonium.

2) *V.* Ligaori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 870.

3) Hic non loquimur de votis initis *ante sponsalia;* tunc enim jam patet sponsalia nulla esse, quia quod Deo jam obligatum est, simpliciter homini promitti non potest. Sed loquimur de votis initis post sponsalia.

Neque disputamus de dissolutione sponsalium ex parte *non voventis*, quem merito liberum esse patet ex eo, quod vovens judicetur sponsalibus renuntiasse. Sed de sponsalium dissolutione ex parte voventis.

R. *Communius* ac *valde probabiliter* contra Layman et Roncalia docent Azorius, Gonet et Suarez cum d. Thoma [1], votum illud et validum et licitum esse; ac per illud etiam ex parte voventis sponsalia dissolvi; quia hæc facta esse intelliguntur semper sub conditione: ***nisi status melior eligatur***. Neque *propositum ac promissum infringit qui in melius illud commutat* [2]. Imo Pithonius pro hac sententia affert declarationem S. C. Concilii sub die 4 mar. anno 1701.

Verum huc quoque referendæ sunt *limitationes* superius factæ circa religionis electionem [3].

Quid (dices) *si suscipiantur tantummodo Ordines minores?* Opinio *communior* et *verior* docet, ex neutra parte tunc dissolvi sponsalia. Quia status Ordinum minorum per se non est incompossibilis cum matrimonio, ut patet ex jure [4]; quamvis adsit facultas in Ordinibus progrediendi, atque ideo etiam sponsalia solvendi in sequenti.

Articulus II. — DE AUCTORITATE AD DISSOLVENDA SPONSALIA

Q. 1. *An ad sponsalium solutionem requiratur judicis auctoritas?*

R. Si causa sponsalia dissolvendi *est certa*, non requiritur judicis auctoritas, ut patet. Excipe nisi necessaria sit ad vitandum scandalum: uti si sponsalia publica sint, et causa solvendi occulta.

Si vero causa *non est certa*, nemo poterit auctoritate propria dissolvere sponsalia, ne se periculo exponat privandi alterum jure suo. Sed tunc debebit recurrere ad judicem Ecclesiasticum, uti patet ex jure [5] canonico [6].

Quod si causa vera sit, sed *nequeat probari* coram judice, pars innocens poterit per se a sponsalibus resilire, modo caveat a scandalo. Quia defectus externi judicii suum ipsi jus non adimit [7]

Q. 2. *Quæ probatio et certitudo requiritur ad solvenda sponsalia?*

R. Ad solvenda sponsalia in *foro interno communiter* dicunt Coninchius, Croix, Salmanticenses et Sanchez sufficere, ut de legitima causa deponat unus testis fide dignus et juratus. Id enim jam fundat prudens judicium justitiæ dissolutionis.

1) Supp. q. 53. a. 1.

2) Cap. 3 de jurej.

3) *V.*Liguori, *Opus Morale*, *l.* 3. *n.* 649; *l.* 4. *n.* 65; *l.* 6. *n* 874.

4) C. super eo de test. et attest.

5) *Cap. 7 de sponsal.*

6) *Tum* (in Regno Sabaudiæ) ex his Instructionis Benedectinæ verbis: *sono di privativa cognizione della sola Podestà Ecclesiastica... le cause matrimoniali, nelle quali si tratta sopra la validità, e invalidità sì del matrimonio, che degli sponsali.*

7) Hic notamus, quod cum sponsorum alteruter (cognito suo ex quocumque capite resiliendi jure) alterum nihilominus carnaliter cognoscit, eo jure excidit. Quia sic vel ei renuntiasse, vel sponsalia renovasse in foro externo merito censetur.

In *foro* vero *externo* adhuc unus testis sufficit oculatus et juratus, ut statuit jus [1]; si tamen causa sit circa aliquod impedimentum sive impediens sive dirimens — Quod quidem Croix, Holzman, Palaus, Sanchez, Viva etc. dicunt valere, licet ille testis sit *criminosus*, et *non citatus*, sed tantum productus a parte, etiamsi deponeret *in secreto*, suo reticito nomine. Nam cum agatur de impediendo peccato, minor probatio admittitur.

Si tamen causa, quæ in foro externo apponitur, nec dirimat nec impediat nuptias, sed jus tantum resilieudi præbeat; tunc *communius* requirunt duos testes *integros*, idest ex certa scientia et sub juramento deponentes. Nam agitur de damno tertii vitando [2].

DISPUTATIO TERTIA

DE MATRIMONII IMPEDIMENTIS EORUMQUE DISPENSATIONE

Q. *Quid sunt, ac quotuplicis generis matrimonii impedimenta?*

R. *Impedimenta sunt ea obstacula, quæ vetant ritam matrimonii celebrationem.* Si sint juris *naturalis* vel *divini*, omnes obstringunt etiam infideles. Si vero sint juris tantum *humani*, solos obligant baptizatos, ideo et hæreticos [3].

Sunt autem matrimonii impedimenta duplicis generis. Alia reddunt matrimonium illicitum, et *tecnice* in Scholis nuncupantur *impedientia*. Alia vero non solum illud faciunt illicitum; sed etiam nullum omnino et invalidum: et dicuntur *dirimentia*, quæ nimirum, ut ait Bellarminus, matrimonium *de jure* dirimunt, irritumque reddunt, ubi fortasse *de facto* fuerit attentatum.

Antequam hæc disputemus, vice una pro omnibus monitum habeant confessarii, ac parochi. Nempe recurrendum esse in casibus difficilioribus atque implicatis ad *Episcopum* pro consilio ac resolutione, ut ita securius agatur. Res enim est de gravi negotio, de jure videlicet tertii, ac magni Sacramenti valore. Si ergo pro modo gravitatis rei et diligentia inquisitionis habenda est (ubi tempus suppetat) id ab illis omnibus præstandum esse, res ipsa loquitur.

1) *Cap. super eo de test. et attest.*

2) Quamquam et in hoc casu unum adhuc testem sufficere *probabiliter* docent Paludanus, Aversa, Truilenchus, etc. Quia agitur de vinculo perpetuo, in quo pessimi exitus timeri possunt, si non omnimoda voluntate illud contrahant partes.

3) Hinc fit, ut cum hæretici conjuges ad fidem orthodoxam revertuntur, dispensari soleant ab impedimentis, si quibus forte ligati contraxerint, eorumque conjugia renovari. Excipe tamen clandestinitatem, de qua infra.

Etiam ignorantes ligantur impedimentis, quia principaliter non in pœnam feruntur, sed habentur uti canonicæ inhabilitates.

CAPUT PRIMUM

DE IMPEDIMENTIS IMPEDIENTIBUS [1]

Q. *Quot sunt impedimenta impedientia?*

R. Præter peccatum *mortale* et *excommunicationem*, quæ duo prohibent Sacramentum vivorum utiliter suscipere; præsenti Ecclesiæ disciplina quatuor tantum enumerantur impedimenta matrimonii *impedientia*, quæ sic exhibentur:

Ecclesiæ vetitum, tempus, sponsalia, votum
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Diximus *præsenti Ecclesiæ disciplina;* nam olim plura recensebantur, quæ pedetentim in desuetudinem abierunt [2].

1 *Ecclesiæ vetitum:* quo nomine intelligitur prohibitio Ecclesiæ. Quæ quidem alia *generalis* est, si nempe ab ipso jure generali statuitur. Ut si fuerint omissæ sine causa proclamationes; si a sponsis rudimenta fidei ignorentur; si catholica velit hæreticam ducere personam — Alia est *particularis*, quæ fit a Parocho vel Episcopo vel Papa, qui tamen ultimus decreto vetanti [3] etiam irritantem clausulam potest adjungere [4].

2 *Tempus:* est illud, quo Ecclesia vetat nuptiarum solemnitates, et vulgo dicitur *tempus feriarum*, vel *feriatum*. Incipit autem ab Adventu Domini, et quidem a primis Vesperis, ad diem Epiphaniæ *inclusive;* et ab ipsa die Cinerum usque ad Octavam Paschæ item *inclusive* ex Tridentino [5].

Porro nomine *solemnitatum nuptiarum* intelliguntur *communiter:* — 1 benedictio *solemnis*, quæ nempe fit cum Missa pro sponso, et sponsa, ut extat in Missali; — 2 solemnis et publica traductio sponsæ in domum sponsi; — 3 convivia splendidiora, et similia profanæ lætitiæ signa, uti choreæ, soni, cantica. Non autem prohibetur vel proclamationes peragere, vel ipsum matrimonium quiete inire [6].

1) *V.* Benedictus XIV, *Notificatione* LXXX.

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l. 6. n.* 982 — Voit, *De matrimonio n.* 1231.

3) Cap. 4 de spons. duor.

4) Ea prohibitio autem fit, si adest: — 1 *suspicio latentis impedimenti* dirimentis vel impedientis, v. g. consanguinitatis, excommunicationis; — 2 *timor gravis mali*, v. g. scandali, rixarum, discordiarum, et similium.

Sponsi tenentur *sub gravi* obtemperare, et *graviter* peccarent, si contra agerent. Imo possunt etiam excommunicationis pœna mulctari *(Cap. ult. de matrim.)*.

5) Sess. 24. c. 10 de R.

6) Tanto minus prohibetur jam contractum matrimonium consummare tempore illo feriato, ut *verius* et *recte* dicunt Bellarminus, Sanchez, et fuse confirmat Benedictus XIV.

Si qui autem canones videntur contrarium innuere, unum consilium continent, teste eodem Benedicto *(Notificatione* VIII*)*.

Causa vero, ob quam Ecclesia tulit hanc legem, est quia indecorum videtur in Christi fidelibus, quod diebus, quibus pœnitentiæ vacare debent, conviviis indulgeant atque animorum lætitiæ [1].

3 *Sponsalia:* cum una persona jam inita sponsalia et nondum dissoluta impediunt profecto, quominus conjugium contrahatur cum alia; cum non liceat uni tradere, quod jam alteri promissum est.

4 *Votum:* hic intelligitur *votum simplex* sive castitatis, sive Religionis, sive etiam non nubendi vel suscipiendi Ordines sacros. Porro per tale votum corpus voventis promittitur Deo; ergo non potest amplius dari alteri, quin violetur fides Deo data [2].

CAPUT SECUNDUM

DE IMPEDIMENTIS SACRAMENTI MATRIMONII DIRIMENTIBUS

Q. 1. *An Ecclesia possit constituere impedimenta dirimentia?*

R. 1: De hac legislativa Ecclesiæ potestate plurimi habentur errores:

Waldenses sæculo XII omnium hæreticorum primi hæc matrimonii impedimenta contemnere ausi sunt.

Lutherus et *Calvinus* sæc. XVI habentes matrimonium uti nudum contractum, ea tantum agnovere impedimenta, quæ in Levitico c. 18 constituta sunt. Cetera hac de re civili potestati dederunt.

Seculo XVII *Antonius De Dominis* Archiepiscopus Spalatensis docuit causas omnes matrimoniales nullimode Ecclesiæ subjici, dato etiam, quod conjugium verum Sacramentum sit.

Apostatam hunc magna ex parte descripsit *Lannoius* doctor Sorbonicus, qui voluit Ecclesiam facultatem circa impedimenta dirimentia exercere non posse, nisi vel usurpatione, vel indulgentia Principum, ad quos ea nativo ac proprio jure perpetuo spectat.

Hanc doctrinam fere demortuam sæculo XVIII suscitarunt nonnulli *Canonistæ* catholici. Et mirum sane, quot excogitaverint subtilitates, ut catholici personam retinerent, et faverent simul civili potestati. Illam defendere conantur Litta, Tamburini, Nestius, Le Plat, ac ceteri jansenianorum placitis addicti. Illamque adoptavit pseudo-Synodus Pistoriensis celebrata anno 1786.

Aliud refugium in eo alii adstruxerunt, quod hæc impedimentorum

1) Hic autem notamus pluribus in locis in more positum esse, ut tempore Adventus et Quadragesimæ matrimonia non celebrentur omnino sine expressa licentia Episcopi. Ita in Novariensi Diœcesi: et hoc quidem servari jubet ejusdem *Synodus pag.* 154.

2) De *voto* vid. etiam dicenda *cap. seq. art.* 1.

constituendorum auctoritas et civili et ecclesiasticæ potestati ex æquo conveniat, cui quidem sententiæ *Gallicani* non pauci adstipulati sunt.

Censet tandem nuper *Dupin*, hodie matrimonium haberi uti contractum essentialiter civilem, cui Ecclesia suam adjungit benedictionem ad hoc tantum, ut et gratias Sacramenti obtineant contrahentes [1].

Talis est (ut verbis utamur cl. Perrone) *historiæ summa de hac controversia, quæ excitata primum est a Protestantibus; et instaurata ab apostata Marco Antonio de Dominis; deinde vero a Launoio; postea vero a jansenistis et aulicis scriptoribus, ad nos pervenit* [2].

Hisce positis:

R. 2: *Ecclesia jure proprio et originario potest legitime statuere impedimenta matrimonii dirimentia.* De fide est.

Probatur ex *Tridentino*. Sess. XXIV de matr. can. 3° definivit: *si quis dixerit, eos tantum consanguinitatis et affinitatis gradus, qui in Levitico exprimuntur, posse impedire matrimonium contrahendum et dirimere contractum; nec posse Ecclesiam in nonnullis illorum dispensare; aut constituere, ut plures impediant et dirimant, anathema sit.* Quibus verbis omnes protestantes aperte confixi sunt, qui hac de re potestatem Ecclesiæ denegabant.

Canone vero 4° Concilium ait: *si quis dixerit, Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errasse, anathema sit.* Quod est contra eos, qui negant, id Ecclesiam proprio et originario jure efficere posse. Et sane hic Tridentinum vult refellere novatores; verum cum novatores jam faterentur Ecclesiam utique posse, Principe permittente, impedimenta constituere, dicendum est canonem loqui de jure proprio et originario, non vero de jure quasi-concessionali — Et hodie sine errore in fide id in dubium revocari non potest, postquam in dogmatica Bulla *Auctorem fidei*, propositio contraria Synodi Pistoriensis damnata fuit uti *hujus canonis eversiva, et hæretica* [3].

R. 3: Imo certum est, Ecclesiam *solam* jure proprio et originario posse constituere impedimenta hæc, quæ scilicet vinculum afficiunt.

Prob. 1: *Auctoritate ss. Pontificum*, qui constantissime hanc doctrinam tradiderunt. Inter ceteros laudamus: 1 Benedictum XIV, qui Constitutione 9 feb. anno 1749 ad Card. Eboracensem, loquens de lege Theodosii matrimonium inter christianos et judæos prohibentis,

1) Illius *Manuale juris publici eccles. gallicani* proscriptum fuit a S. C. Ind. 5 apr. 1815; vid. hic Il Cattolico, *Giornale Religioso, Tom.* XXIV.

2) *V. Tract. de Matr. c.* 3, ubi materiam hanc fusius, data opera, ac totis viribus, ea quæ sua est, eruditione, Auctor celeberrimus prosequitur.

3) Prop. 59.

ait: *hæc lex, utpote a laico Principe condita, nullam habere vim in matrimoniis debet;* — 2 Pium VI, qui in Litteris 16 sept. anno 1788 adversariorum sententiam dicit *omni fundamento destitui;* — 3 Pium VIII, qui Encyclica 24 maj. anno 1829 tradit, matrimonium *Ecclesiæ omnino subjici;* — 4 Gregorium XVI, qui Encyclica 15 aug. anno 1832 docet, quoad matrimonium Ecclesiæ legibus parendum esse sancte accurateque, *ex quarum executione omnino pendet ejusdem connubii vis, robur,* ac *justa consociatio* [1].

Prob. 2: *ipsa Ecclesiæ praxi,* quæ semper uti valida habuit matrimonia canonice contracta, quodcumque obstaret impedimentum civile. E contrario uti adulterina spectavit ea, quæ cum impedimento canonico inita erant, licet civilis lex ea rata haberet — Et in eo sensu Romanæ Congregationes sua semper oracula dederunt; et nuper ad Episcopum Vivariensem die prima junii anno 1824.

Prob. 3 *ratione.* Ex quo Christus contractum matrimonii ad Sacramenti dignitatem evexit, et ita evexit, ut quoties personæ hunc contractum legitime efficerent, toties conficerent Sacramentum [2] (adeo ut contractus et Sacramentum identificentur per unum eumdemque actum, et nonnisi cogitatione ratio unius a ratione alterius distinguatur); sequitur, matrimonium factum esse quid unum et sacrum, atque ad forum ecclesiasticum pertransiisse. Sicque exercitium potestatis civilis et natura rei et ipsa ordinatione Christi hic fuit prohibitum omnino [3]. Sane id semper universa tenuit antiquitas, nec nisi serius cœpit in conjugiis christianorum separatio induci inter rationem contractus et rationem sacramenti.

1) Quamvis autem hi Pontifices hisce verbis ex cathedra aperte non definierint controversiam hanc, quod nempe *sola* Ecclesia possit dirimentia impedimenta constituere, satis tamen ostendunt quæ ipsis sit mens, et quinam Catholicæ Ecclesiæ praxis ac sensus.

2) Nec enim Christus contractum civilem, seu contractum ad normam legum civilium initum aut ineundum ad dignitatem Sacramenti evexit; sed contractum naturalem qualem exigit officium naturæ. Officium siquidem naturæ essentiale est, ac ipsi matrimonio intrinsecum, ideoque et contractus naturalis — Contra vero civilis forma, ut ita loquar, qua matrimonium contractus civilis evadit, accidentalis est, extrinseca atque mutationibus perpetuis obnoxia. Cum vero contractus matrimonialis constituat materiam Sacramenti, hæc profecto non debuit ab hominum arbitrio pendere.

Unde hodie quæ Principibus est potestas circa fidelium conjugium, est tantum circa effectus civiles et externos. Sed quod spectat ad ejus vinculum, hoc Christus subtraxit Principum juribus.

3) *V.* Bouvier, *De matrimonio, c.* 4. — Gerdil, *Tract. de matrim.* — Scotti, *Teoremi p.* 2. *T.* IX. — Muzzarelli, *Il buon uso della logica in materia di Religione, Opusc.* 5. — Saggio elementare di diritto pubbl. eccles. *Par.* 3. *c.* 2 *a.* 1. § 2. — Martin, *De matrimonio, et potestate ipsum dirimendi Ecclesiæ exclusive propria.*

Sed omnem quæstionem funditus ac recte resolvemus, si dicamus matrimonium nonnisi improprie *contractus nomine* donari, quippequod fuerit in officium naturæ independenter ab omni sæculari potestate; imo ante omnem civilem societatem, ipso divino jure, institutum atque firmatum [1].

Hinc patet, ut verbis utar Pii VI suis Lit. ad Episcopum Agriæ anno 1789, *hoc insigni discrimine differre ab alio quocumque civili contractu*. Hinc illud a d. Thoma *contractus spiritualis* appellatur. Solius ergo spiritualis potestatis esse debet illud moderari [2].

Sed (oppones) *si matrimonium Sacramentum est, neque Ecclesia aliquid circa ipsum potest; cum Ecclesia nihil possit in materia Sacramentorum* — R. Utique nihil potest Ecclesia *directe* circa matrimonii Sacramentum. Quia tamen illud consistit in valido contractu, potest efficere Ecclesia ob publicum bonum, ut contractus ille validus non sit; ac consequenter quod ad Sacramentum non sufficiat.

Sed efficere non potest, ut validus contractus non sit Sacramentum, quod esset directe in substantiam Sacramenti ipsius ingredi. Sic quis efficiendo ex vino acetum, efficit quidem ut non amplius habeatur materia consecrationis; non tamen mutat materiam Eucharistiæ.

Q. 2. *In quonam in Ecclesia potestas impedimentorum residet?*

R. Nulli dubium est, potestatem constituendi impedimenta residere in *Romano Pontifice*, qui plenitudinem jurisdictionis habet. Item in *Concilio œcumenico*, cum totam repræsentet Ecclesiam. Idem dicendum de *consuetudine legitime præscripta*, quæ vim legis induit.

At ea impedimenta de potestate ordinaria constituere non potest *Episcopus*: — 1 quia res maximi momenti non decernuntur, nisi a Suprema Sede; — 2 quia ita fert inveterata consuetudo in orbe

1) *V.* Riccardi, *I gemiti della Chiesa di Spagna, ovvero Conversazioni interessanti sulle cose ecclesiastiche dei nostri tempi.* Conversazione V, *Lugano* 1845.

2) *Quoad naturam ac substantiam suam consideratum matrimonium nihil minus est, quam contractus; deest enim objectum seu res, super qua contrahi possit. Substantiam quippe matrimonii efficit mutua obligatio conjugum ad amorem et fidelitatem, quæ omnem contrahendi ac paciscendi naturam refugit...*

Hinc quoque illi, qui matrimonium ulla ratione pro contractu habuerunt; hunc nihilominus ceu singularem quempiam contractum a reliquis toto, ut ajunt, cælo diversum esse asseruerunt. Et inter ipsos philosophos non defuere qui sententiam recentiorum philosophiæ et juris doctorum de contractu matrimonii justa crisi perstringerent, ut adeo innegabile sit hanc de contractu matrimonii civilibus aliis contractibus analogo sententiam, non nisi in præjudicium jurisdictionis ecclesiasticæ circa causas matrimoniales divulgatam, propagatamque fuisse. Sic ad rem scribit Augustinus de Roskowàÿ alios plures ex ipsis recentioribus Doctoribus citans in *Opere, De potestate Ecclesiæ legislativa circa matrimonium.*

Catholico; — 3 quia s. Congregatio id expresse Episcopis prohibuit, Urbano VIII approbante, ut testatur Benedictus XIV [1].

Q. 3. *Ad quosnam spectant causæ matrimoniales?*

R. 1: Causas matrimoniales, quæ scilicet rationem habent ad ipsum matrimonii vinculum, certum de fide est spectare ad Ecclesiam. Tridentinum enim canone 12° ita statuit: *si quis dixerit, causas matrimoniales non spectare ad judices ecclesiasticos, anathema sit.* Et sane: matrimonium Sacramentum est, ita ut in christianorum conjugiis contractus a Sacramento non distinguatur; atqui ad Ecclesiam pertinet de Sacramentis judicare, ergo et de contractu ex quo Sacramentum constat — Adde: vel ipsi, qui falso tuentur etiam Principes posse statuere impedimenta dirimentia, docent causas matrimoniales pertinere debere ad forum ecclesiasticum.

R. 2: Imo indubitatum est, causas matrimoniales *omnes* ad *solos* judices ecclesiasticos spectare. Hoc secundum a primo illo fluit: « etenim, ita loquitur Perrone, si ratio Sacramenti inhærens contractui naturali ex Christi institutione, est fundamentum quare causæ matrimoniales ad Ecclesiam spectent; cum hæc ratio universalis sit et omnes prorsus causas matrimoniales afficiat quæ ad conjugii vinculum referuntur, evidens est, omnes prorsus causas matrimoniales ad solos judices Ecclesiasticos pertinere ».

Hoc porro sensu supradictum canonem esse intelligendum expresse docet Pius VI Apostolicis Literis ad Episcopum Montulensem 16 sept. anno 1788, ubi ait: *ignotum nobis non est, quosdam adesse, qui sæcularium Principum auctoritati plus nimio tribuentes, et verba hujus canonis (XII) captiose interpretantes, illud defendendum susceperunt, ut quoniam Tridentini Patres ac dicendi formula usi non fuerint* ad solos judices ecclesiasticos, *aut* omnes causas matrimoniales, *potestatem reliquerunt judicibus laicis cognoscendi saltem causas matrimoniales, quæ sunt meri facti. Sed scimus etiam hanc captiunculam et fallax cavillandi genus omni fundamento destitui* [2].

R. 3: *Causæ* autem *matrimoniales* quæ ad forum judicis ecclesiastici pertinent, a Maschat, Pichler, Pirhing, Laurenio et Zallinger speciatim recensentur sequentes: *Matrimonii et sponsalium natura, qualitates, valor, obligatio. Benedictio nuptiarum. Sponsorum et conjugum jura, et reciprocæ obligationes, c. g, circa reddendum debitum. Impedimenta. Legitimitas et legitimatio prolium per matrimonium.*

1) De Syn. Diœc. L. 12. c. 5. n. 2.

2) Hic vid. propositio LVIII, et LX Synodi Pistoriensis damnatæ in Const. dogmatica *Auctorem Fidei*, ubi hæc veritas firmatur.

Dissolutio, et redintegratio sponsalium, et matrimonii. Dispensatio in impedimentis. Et quæcumque alia causa involvens quæstionem juris super matrimonii et sponsalium contractu, privative spectant ad judicem ecclesiasticum. Ita cl. Gualco [1].

Q. 4. *An convenienter Ecclesia impedimenta dirimentia induxerit?*

R. *Affirmative:* sapienti et paterna erga filios suos sollicitudine Ecclesia mota fuit, dum impedimenta dirimentia statuit.

Ut quid enim hæc constituta habemus? Ut inter pares indivisibilis illa societas ineatur; en impedimentum *conditionis*. Ne lædatur illa reverentia, quam sibi mutuo debent propinqui; en *cognatio, honestas, affinitas*. Ad plurima delicta præcavenda, *criminis*. Ad matrimonii libertatem curandam, *raptus*. Ad legitimitatem tuendam, *clandestinitatis*. Ad ejus sanctitatem favendam, *disparitatis cultus* impedimentum habemus. Ut tandem amicos nobis extraneos faciamus eosque multiplicemus, varii adnotantur in prohibitione *gradus*.

Profecto si modum conjugiis imponendum esse vel ipsi protestantes ultro fassi sunt [2]; nullus sanæ mentis id uni Ecclesiæ denegabit, quæ sola proprio et originario jure ea constituendi auctoritate pollet [3].

Q. 5. *Quot sunt numero impedimenta dirimentia?*

R. Quindecim enumerantur impedimenta dirimentia hisce versiculis:

> *Error, conditio, votum, cognatio, crimen,*
> *Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,*
> *Ætas, affinis,* si *clandestinus,* et *impos,*
> *Raptave* si *mulier, parti nec reddita tutæ:*
> Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.

Articulus I. — ERROR, CONDITIO, VOTUM

Q. 1. *Quid de impedimento erroris quoad matrimonium?* [4]

Nota. Quadruplex *erroris* species a jure distinguitur: error *personæ, fortunæ, conditionis,* ac *qualitatis.*

Error *personæ* est quando hic putatur esse Virgilius; et tamen est Plato. — Error *fortunæ*, quando hic putatur esse dives; et tamen est pauper, vel e converso. — Error *conditionis,* quando hic putatur

1) Tract. De matr. l. 2. diss. xi.

2) *V. Manuel du Droit Ecclésiastique des toutes les Confessions chrétiennes* par Ferdinand Walter, *Paris* 1840.

3) Aut quia privatus unus ideo in sua voluntate ac libidine coarctatur, hanc in publicum bonum constitutam a matre Ecclesia disciplinam despicere quis nostrum audebit?

4) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6 *nn.* 1009, *et seqq.*

esse liber; et tamen est servus. — Error *qualitatis*, quando hic putatur esse bonus; et tamen est malus [1]. Hoc posito:

R. 1 : Error *circa personam* dirimit matrimonium jure non solum *positivo* [2], sed etiam *naturali*. Personæ enim contrahentium sunt ipsum *substantiale* objectum; et ideo si erratur circa personam, erratur circa substantiam contractus, qui consequenter erit prorsus invalidus — Id vero tenet, etiamsi error sit *concomitans, vincibilis*, et *crassissimus;* quia eadem viget ratio; errantis enim nulla voluntas, ideoque nullus consensus. Hinc matrimonium Jacob cum Lia fuit nullum; quia ipse putabat eam esse Rachelem. Unde nonnisi accedente postea consensu, validum evasit.

R. 2: Error *circa fortunam* et *qualitatem per se* non irritat matrimonium. Sane error contractum non irritat, nisi cadat in ipsius objectum; atqui error circa qualitatem ac fortunam non cadit in objectum contractus, cum objectum hic sit persona ipsa, non ejus qualitas vel fortuna. Esset v. g. si quis contraheret cum muliere paupere aut ignobili, quam putabat divitem aut nobilem — Et hoc currit juxta *communem* ac *veriorem* sententiam cum d. Thoma, etiamsi error dederit causa contractui [3]. Nam in hoc etiam casu habemus *voluntarium simpliciter* circa substantiam, quæ est persona: quamvis desit *voluntarium secundum quid* circa accidentia, quæ sunt *fortuna* et *qualitas* personæ ejusdem. Deinde si aliter esset, quot numero conjugia evaderent dubia, et libitus exposita!

Diximus *per se;* nam si vel qualitas vel fortuna redundaret in substantiam, utique matrimonium esset nullum. Quia tunc qualitas ac fortuna fieret objectum consensus, ut ait Angelicus [4].

Sed quomodo (inquies) *recte dignosci poterit, utrum iste error afficiat ipsam substantiam, ita ut non habeatur matrimonium?*

Tres regulas exhibemus cum *communi* Doctorum. Nempe est invalidum conjugium:

1 Quando qui contrahit, *aperte exprimit*, se non intendere contrahere nisi sub conditione talis *fortunæ* et *qualitatis*. Tunc deficiente conditione, deficit etiam consensus — Hinc Pontius narrat, nullum fuisse declaratum matrimonium cujusdam puellæ, quæ protestabatur, se nolle uniri cum Judeo; sed postea cum tali juncta fuit, qui an esset talis, antea a puella ipsa interrogatus, aperte negavit.

2 Quando adjuncta personæ *non sunt communia* cum aliis, sed *propria* et *individualia* ipsius: v. g. si quis crederet se contrahere

1) *Can. Quod autem, unico* § 2 *caus. q.* 1 — Hic non agitur de errore *conditionis*.
2) C. tua nos de sponsal. 3) Suppl. q 51. a. 2. 4) L. cit.

cum primogenita Regis Hispaniæ, et illa non sit. Tunc enim qualitas redundat aliquo modo in ipsam personam, ut patet.

3 Quando consensus fertur *directe* et *primario* in adjuncta personæ, v. g. si quis diceret: *volo ducere personam divitem et nobilem, et ideo duco Titiam.* Tunc patet errorem fortunæ ingredi substantiam contractus 1.

Q. 2. *Quid de impedimento conditionis quoad matrimonium?* 2.

Nota. Vocabulum *conditionis* agendo de impedimento matrimonii, indicat *statum servitutis* in alterutro e sponsis.

Servorum porro quadruplex genus:

1 Alii sunt *famuli,* qui locant operas suas, et dicuntur *domestici.*

2 Alii sunt *servi glebæ seu adscriptitii,* qui nempe glebæ, seu agro colendo in dominorum suorum utilitatem adscripti sunt.

3 Alii sunt servi *stricte tales*, et nuncupantur *mancipia;* quia sunt in totali potestate domini ita, ut eos et vendere et locare valeant, eorumque lucra semper eidem domino acquirantur.

4 Alii sunt *servi pœnæ,* qui nempe ob crimina damnati sunt ad pœnam: v. g. ad carcerem, triremes, exilium etc.

Nostra quæstio est tantum de *mancipiis,* non de aliis servis, quorum matrimonium nullo irritatur jure — Hoc posito:

R. *Si persona libera* contrahat cum mancipio *ejus servitutem ignorans,* matrimonium nullum est, tum *ecclesiastico jure* 3; tum *jure gentium,* seu consuetudine ubique recepta. Nam leges canonicæ hoc impedimentum non statuunt; sed jam supponunt. Inductum est, ut tollatur magna contractus inæqualitas inter personas, ac gravissima injuria, quæ sane liberæ personæ irrogaretur.

Diximus 1 *si persona libera;* nam serva valide servam ducit, etsi eam liberam putet. Id patet ex fine legis, ex aptitudine servorum ad essentialia matrimonii, et ex ipso jure 4.

2 *Ejus servitutem ignorans:* quod valet licet ignorantia sit crassa: ita *probabilius* Coninchius, Salmanticenses, Sanchez aliique. Secus si sciat aliam partem esse servam; vel si cognita servitute, matrimonium ratificet. Valide nempe contraheret, sed fieret irregularis 5.

Q. 3. *Quid de impedimento voti quoad matrimonium?* 6

Nota. *Voti* nomine hic intelligitur *votum solemne castitatis per solemnem professionem sponte emissam in Religione approbata.*

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 1013.

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 1017 *et seqq.* 3) C. 4 de conj servor.

4) Can. 1. caus. 29. q. 2. — Plura non addimus, quia hæc servitus non amplius obtinet.

5) Can. *si quis* dist. 34. 6) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 1025.

Dicimus: *votum solemne*, quia votum *simplex* est quidem impedimentum, sed *impediens;* non vero *dirimens*, ut ait Cælestinus III [1]. Si tamen excipias votum castitatis emissum *ab uxore*, quæ consentiat virum sacro Ordine initiari. Tunc enim viro e vivis crepto, mulier non potest ratione illius voti alio matrimonio valide copulari: et hoc ecclesiastica lege constitutum est in reverentiam Ordinis suscepti a viro [2]. Item votum simplex castitatis in *Societate Jesu* emissum post biennium novitiatus. Hoc item dirimit matrimonium ex Bulla Gregorii XIII *Ascendente*, nisi Generalis dispenset. Hoc posito:

R. Non est dubium, quin votum hoc dirimat *jure ecclesiastico* matrimonium. Ait enim Tridentinum: *si quis dixerit, Clericos ss. Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiastica vel voto, anathema sit* [3].

Diximus *jure ecclesiastico;* quæstio enim est, utrum votum solemne etiam de jure naturæ matrimonium dirimat.

Nos dicimus *probabilius* cum d. Thoma, d. Bonaventura, Billuart, Henriquez, Victoria et aliis, votum solemne Religionis matrimonium dirimere de jure naturæ. Nam qui semel uni rem suam dat et tradit, donatione acceptata, jure naturæ non amplius potest eandem alteri tradere. Atqui homo per tale votum donat et tradit Deo corpus suum ad perpetuam continentiam, quæ traditio et donatio ab eo per Ecclesiæ Prælatos acceptatur [4]. Ergo etc.

Articulus II. — COGNATIO

Q. *Quid est cognatio?*

R. Cognatio hic sumitur pro *vinculo personarum*, et triplex est:
Alia *naturalis*, quæ oritur a generatione carnali.
Alia *spiritualis*, quæ oritur e Baptismo et Confirmatione.
Alia tandem *legalis*, quæ oritur ex adoptione.

§ I. — *De cognatione naturali* [5]

Q. 1. *Quid est cognatio naturalis?*

R. Cognatio naturalis (dicitur etiam *consanguinitas*, quasi *sanguinis*

1) Cap. 6. qui Clerici vel vov.

2) *C. Quia sunt d. 28. It. C. si qua vidua d. 28. It. C. Feriatim in fine d.* 32.

Ita pro certo docet et fusius Sanchez cum Azorio, Paludano, d. Bonaventura, d. Antonino — Hoc ipsum supponit Benedictus XIV, *De Syn. Diœc. l.* 13. *c.* 12: ubi quærit, num id etiam valeat de viro, qui voto emisso consentit uxori, ut profiteatur, et postea uxor moriatur: quod dubium non solvit.

3) Sess. 24. can. 9.

4) *V.* Liguori, *Opus Mor. lib.* 6. *n.* 1025.

5) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 1029 *et seqq.*

unitas) definitur: *vinculum quarundam personarum ex eodem proximo stipite descendentium, carnali generatione contractum.*

Dicitur: 1 *vinculum quarundam personarum ab eodem proximo stipite descendentium.* Quia stipitis remoti in linea transversali nulla habetur ratio: alioquin omnes essent consanguinei, utpote ab uno Adamo procedentes.

2 *Carnali generatione contractum*, idest ex copula carnali; quæ nihil refert ad consanguinitatem utrum *licita* sit, an *illicita*. Sicuti neque refert, utrum ex *patre et matre simul*, an vero ab *alterutro tantum* generatio deducatur, ut ab Innocentio XI espresse declaratum fuit [1].

Tria in consanguinitate consideranda sunt: *stipes*, seu persona, ex qua aliæ originem ducunt; *linea*, seu personarum series ab uno stipite descendentium; tandem *gradus*, seu mensura distantiæ unius personæ ab altera [2].

Q. 2. *Quo jure et gradu consanguinitas matrimonium dirimit?*

R. 1: Loquendo de *jure ecclesiastico* certum est, consanguinitatem *in quocumque lineæ rectæ gradu* matrimonium dirimere [3].

In *linea* autem *collaterali* olim Ecclesia matrimonium dirimebat usque ad septimum gradum. Sed in Lateranensi IV anno 1215 illud restrictum fuit ad *quartum* gradum inclusive, ut sic faciliores redderentur nuptiæ [4].

R. 2: Loquendo de *jure naturæ*, certum videtur matrimonium irritum esse in *primo lineæ rectæ gradu*; ut inter patrem et filiam, prout docent ss. Ambrosius ac Thomas [5]. Sane id intrinsecam refert

1) Can 2. caus. 35. q. 10.

2) Quomodo autem sint computandi gradus, vide *Tomo* II, *De justitia*, Disp. II, cap. VII, a. 2, quæst. 2.

Hic adnotamus — 1 quoad matrimonium contrahendum solam *canonicam computationem* retinendam esse, ut expresse statuit Alexander III. Quare civilis computatio valet dumtaxat quoad *civiles ipsos effectus*, nempe pro successionibus, hæreditatibus etc. — 2 summopere præstare, ut tyrones sese paullulum exerceant in aliquo *schemate consanguinitatis* per semetipsos conficiendo, distinguendo accurate, et separatim indicando *stipitem*, *lineas et gradus*. Sic v. g. quilibet conficere poterit schema seu, uti vocant, *arborem gentilitium* familiæ propriæ; et ita eveniet, ut brevi hoc exercitio facillime ediscant ea, quæ Confessariis omnibus, et præsertim Parochis scitu maxime, sunt necessaria hac super re. Vid. *schemata in fine Voluminis*.

3) Nicolaus V ad consulta Bulgarorum.

4) Hoc impedimentum ideo ex d. Thoma inductum est, *tum* ut multiplicarentur amici cum extraneis contrahendo; *tum* ne læderetur reverentia, quam sibi mutuo debent consanguinei; *tum* ne ipsi consanguinei in eadem domo minus caste viverent sub matrimonii spe (2. 2. q. 154. a. 9).

5) Ep. 66. ad Paternum — In 4. D. 40. q. 1. a. 3.

turpitudinem; nam pugnat cum superioritate, quam ordine naturæ indelebiliter habent parentes in filios; siquidem matrimonium quandam æqualitatem inter personas inducit. Quin imo vel ipsis barbaris hoc conjugium opprobriosum est.

Quod spectat ad alios gradus, utrum nempe *jure naturæ* consanguinitas dirimat matrimonium in omnibus, quæstio est — Scotus id *omnibus gradibus* tribuit in *linea recta* — Sotus dumtaxat *duobus primis* — Sylvius id tradidit de *primo gradu* tum *lineæ rectæ*, tum *lineæ transversalis*.

Verum *satis probabiliter* d. Thoma id nulli gradui tribuit præterquam *primo lineæ rectæ;* quia, exceptis parentibus, inter alios non videtur adesse tanta indecentia, ut ipso naturali jure irritum esse debeat matrimonium; cum hæc non ita immediate ceteras attingat personas [1] — Unde Innocentius III, ut observat Billuart, nulla facta linearum distinctione, indistincte permittit infidelibus ad fidem conversis, ut suas retineant uxores sibi in secundo gradu consanguineas [2].

Hic notandum est, quod scienter tentantes matrimonium contrahere in gradibus prohibitis consanguinitatis et affinitatis, ipso facto incurrunt excommunicationem, non tamen reservatam [3]. Ex Tridentino autem supradicti sunt separandi sine ulla spe dispensationis.

Hanc pœnam incurrunt etiam illi, qui ignorarunt quidem impedimenta illa, sed solemnitates requisitas in celebratione culpabiliter neglexerunt [4]: quibus etiam nonnisi difficulter dispensationis gratia solet concedi.

§ II. — *De cognatione Spirituali* [5]

Q. 1. *Quid dicendum de cognatione Spirituali?*

R. Cognatio spiritualis est *propinquitas personarum orta ex Sacramento Baptismi, vel Confirmationis.*

Hæc cognatio dirimit matrimonium *jure tantum ecclesiastico.* Sane cum Baptismus sit quædam generatio spiritualis, et Confirmatio sit Baptismi ipsius complementum, congruum fuit, ut sicut ex generatione naturali oritur *cognatio naturalis;* ita ex generatione spirituali Ecclesia deduceret *cognationem spiritualem.*

Olim inter plures cognatio spiritualis contrahebatur. Sed hodie ex Tridentino contrahitur [6] tantum, si de Baptismo sit sermo, *inter baptizantem et baptizatum, baptizatique patrem et matrem; necnon*

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 470.
2) Cap. Gaudemus 8 de divort.
3) Clem. un. de consanguinit.
4) Sess. 24. cap. 5.
5) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 1028.
6) Sess. 25. cap. 2.

inter susceptorem et susceptum, et hujus patrem et matrem — Idem est de Confirmatione [1].

Q. 2. *Quid requiritur ad contrahendam cognationem spiritualem?* [2]

R. Plures *conditiones* requiruntur ad cognationem spiritualem. Aliæ quidem ad *valide*, aliæ vero ad *licite* eam contrahendam.

Quid (quæres) *requiritur ad valide cognationem spiritualem contrahendam?* Ad *valide* in *Baptismate* contrahendam requiritur:

1 Ut susceptores sint *baptizati;* quia certe non potest esse pater, qui ipse nondum natus est [3]; — 2 ut habeant *usum rationis*, alioquin humanitus capaces non forent illius muneris suscipiendi; — 3 ut gerant *intentionem* tale obeundi officium: secus actio illorum esset pure materialis; — 4 ut infantem de sacro suscipiant *fonte* ex Tridentini lege; — 5 ut sint a parentibus *designati*, vel a Parocho, cujus est supplere parentes. Unde ex Tridentino *si alii ultra designatos baptizatum tetigerint, cognationem spiritualem nullo pacto contrahunt;* — 6 ut Baptismum reapse *administretur;* quod enim nullum est, nullum potest parere effectum. Hinc patrini, qui in solis supplendis cæremoniis adhibentur, cognationem non contrahunt.

Ad *valide* vero cognationem in *Confirmatione* contrahendam præter dicta de baptismate, ut nempe susceptores sint baptizati, habeant usum rationis, sint designati, et habeant animum tale officium gerendi et de facto gerant in confirmatione valida; requiritur insuper ut jam confirmati sint, prout docet *probabilius* Renzi afferens declarationem s. Congregationis.

Quid vero (dices) *requiritur, ut etiam licite contrahatur cognatio spiritualis?* Plura requiruntur sine quibus, licet prohibeamur esse patrini, ipsam cognationem tamen contrahimus, si nihilominus hoc officio fungamur.

Sic in *baptismate* prohibentur esse patrini:

1 *Monaci* et *moniales, infames, facinorosi, apostatæ, hæretici, excommunicati, interdicti*, quique *rudimenta fidei ignorant* ex Rit. R.; — 2 *conjuges* respectu propriæ prolis: Tridentinum enim vult tantum ut parentes eos designent; — 3 plures *duobus*, cum dicat idem Concilium: *sive vir sive mulier, vel ad summum unus et una.*

1) Ex quo patet *patrinum* et *matrinam* posse inter se contrahere; cum nulla inter ipsos cognatio oriatur. Hinc etiam est, quod duo conjuges ex Angelico possunt alienam prolem suscipere: et hoc consuetudine firmatum est.

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 146 *et seqq.*

3) Hæc conditio etiam in *baptizante* requiritur. Item est de secunda ed ultima. Quod etiam de *confirmante* dicendum est, ut patet.

Insuper ex *Synodo Novariensi* prohibentur *Sacerdos* et *Clerici* sine speciali Episcopi licentia. Item *muti*, *impuberes*, qui *præcepto Paschali* non fecerint satis, *nondum confirmati*. Item *exteri*, *ignotique* 1.

In *Confirmatione* vero prohibetur esse patrinus:

1 *Patrinus Baptismalis*, nisi adsit necessitas. Est *commune*; — 2 persona *diversi sexus* a confirmando: vel *pater* aut *mater*: vel *excommunicatus*, *interdictus*, aut *gravioribus facinoribus alligatus* aut *fidei rudimentis* ignarus, ex Pontificali R.; — 3 prohibentur *plures*, cum *unicus* sit oportet, uti docent ex antiquo jure haud innovato 2.

Ex *Synodo* autem *Novariensi* insuper debet esse saltem *ejusdem ætatis* ac confirmandus; nec *eodem* ipse *die* confirmatus. Item illi omnes excluduntur qui supra in Baptismate, si excipias *Sacerdotes* ac *Clericos* 3.

Sed (quæres) *quinam actus requiritur in patrinis erga susceptum ad contrahendam cognationem?*

Censet Bouvier ad contrahendam cognationem satis esse, ut patrini adstent cum animo obligationem contrahendi, quin physice susceptum tangant — Sed *communissime* cum Angelico docent Sanchez, Salmanticenses et alii, omnino contactum physicum requiri, licet agatur de baptizando vel confirmando adulto. Tum quia textus juris canonici, qui hanc statuunt cognationem, his semper utuntur vocabulis: *suscipit*, *accipit*, *tenet*, *levat* vel *tangit*. Tum quia hæc cæremonia non est inducta ad supplendam imbecillitatem corporis: sed ad significandam imbecillitatem animæ: unde sine tactu physico deesset spiritualis significatio. *Licet ille, qui confirmatur*, verba sunt Angelici, *sit adultus corporaliter; nondum tamen est adultus spiritualiter* 4. Henriquez adfert etiam declarationem s. Congregationis 5.

Quid (inquies) *si Baptismus fuerit tantum privatim collatus?* Nullum est dubium, quin cognationem contrahat ipse *baptizans*.

Sed dubium est circa *patrinos*. Sententia *communior* et *probabilior* cum Bonacina, Salmanticensibus, Sanchez, Soto et Tournely contra Layman et Suarez negat; nam Tridentinum tradit cognationem non contrahi, nisi a suscipientibus *de sacro fonte*. Atqui *de sacro fonte* nemo suscipitur in Baptismo *privatim* collato; cum in eo nullus occurrat fons sacer, quippe qui institutus est ad conferendum Baptismum solemne. Et ita censuit S. C., teste Pyrro Corrado 6.

1) Pag. 82. 2) *Cap. fin. de cogn. spir.* 3) Pag. 87 et 285. 4) 3. q. p. 72. a. 10.

5) Verum eadem S. C. 18 dec. anno 1688 declaravit non oportere, ut infans immediate a baptizantis manibus suscipiatur. Sed satis esse, si per patrinum suscipiatur a manibus obstetricis.

6) Neque obstat, quod private baptizans contrahat cognationem. Disparitas est; quia qui *private baptizat*, vere baptizat et Sacramentum conficit; sed *suscipiens private*, non eo modo suscipit, quod statutum est.

Quid (dices) *si Baptismus solemnis sit iteratus sub conditione?* Quando sub conditione administratur baptisma, generatim præsumitur tunc fieri sacramentum; ideoque et cognationem contrahi. Excipe si dubium de primo baptismo sit *omnino negativum*, ita ut inaniter videatur sub conditione iteratum baptisma; tunc præsumptio stat pro valore prioris, neque ideo in hoc secundo contrahitur cognatio.

Ceterum curandum semper est, ut in utroque Baptismo sint iidem patrini; sic enim omnis difficultas evanescit [1].

Patrini (addes) *ad contrahendam cognationem suntne designandi?* Loquendo de Baptismate (quod valet semper ac proportionatim de Confirmatione) Tridentinum declaravit, cognationem spiritualem nullo pacto contrahi, *si alii ultra designatos baptizatum tetigerint.*

Sed dubium est, si nemo designatus sit, et *plures non designati* tangant, an isti omnes cognationem contrahant? Nos subscribimus sententiæ *communissimæ*, quæ dicit omnes illos contrahere, *qui simul tangunt.* Nam Tridentinum in hoc non derogavit juri antiquo ex quo omnes simul tangentes contrahunt [2]. Et ita, teste Barbosa, declaravit S. Congregatio.

Diximus *qui simul tangunt;* nam si successive plures tangant, solum primus, vel primi qui una simul tangunt, contrahunt cognationem — Si incertum, quisnam primus tetigerit, omnes judicandi sunt cognationem contraxisse, ut censuit S. Congregatio penes Pignatelli [3].

Ubi adnotamus, nos uti *mortale* habere cum Bonacina et aliis designare pro patrinis *duas mares*, vel *duas fœminas* pro infante diversi sexus; quia ita multiplicarentur cognationes contra finem Concilii.

Sed quid (subjunges) *si infans suscipiatur procuratorio nomine? Communissima* ac *verior* sententia cum Pagnano, Sanchez etc. docet cognationem a solo mandante contrahi. Etenim ex Tridentino ille cognationem contrahit, qui est a parentibus designatus; atqui a parentibus designatus est solus principalis seu mandans, non vero ejus procurator. Sic etiam definivit S. Congregatio, ut refert Pontius.

Quid autem (dices) *si quis ex errore unum infantem suscipiat pro alio?* Si iste habet expressam atque absolutam voluntatem non suscipiendi alium; cum deficiat intentio, certum est cognationem minime contrahi.

Secus videtur *probabilior* sententia Pontii, Palao etc. qui cognationem contrahi affirmant. Nam generatim suscipiens videtur habere intentionem suscipiendi infantem quem tangit, quicumque sit.

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 151. 2) Cap. fin. de cog. spir. in 6.
3) Con. 93. tom. 7.

Q. 2. *Quid ex lege civili Regni Sabaudiæ requiritur ad adoptionem?*

R. *Ex parte adoptantis* requiritur: — 1 *ut* non sit voto solemni Religionis obstrictus, vel in Sacris; — 2 *ut* nullos habeat descendentes sive legitimos sive naturales sive legitimatos, neque jam ante alium adoptaverit (poterit tamen plures adoptare eodem actu); — 3 *ut* 50 ætatis annum compleverit, ac 18 annis superet ætatem adoptandi; — 4 *ut* habeat parentum consensum, si filius: compartis, si conjux; — 5 *ut* rationem reddiderit tutelæ, si sit tutor qui velit suum minorem adoptare.

Ex parte autem *adoptandi* requiritur: — 1 *ut* nondum sit ab alio adoptatus, nisi a conjuge adoptantis. Item filius naturalis a patre vel matre adoptari prohibetur; — 2 *ut* habeat ætatem saltem 18 annorum; — 3 *ut* habeat consensum patris; vel avi paterni, illo deficiente; vel matris, deficiente avo. Item consensum consilii-familias ac matris, si sit sub tutela, aut minor habilitatus.

Ex parte tandem *modi* quo adoptio fit, requiritur, ut tam adoptans, quam adoptandus *actum legitimum* mutui consensus emittant coram Secretario Tribunalis Præfecturæ domicilii adoptantis — Intra decem dies actus ipsi Tribunali præsentandus est, ut homologetur. Quin dein infra mensem mittitur ad Senatum *(Supremum Magistratum)*, ut eum examinet, confirmet ac publicari jubeat. His omnibus peractis, adoptio consummata est.

Porro authenticus ac probatus ille actus, si intra tres menses fuerit tabulis ipsius tribunalis inscriptus, obtinebit contra tertios statim a die confirmationis. Secus nonnisi a die inscriptionis 1.

Q. 3. *Quinam sunt effectus civiles adoptionis?*

R. Ex Codice civili Regni Sabaudiæ adoptionis effectus sunt:

1 Quod adoptatus nomini familiæ suæ addit *nomen familiæ adoptantis.* Non tamen deserit primam familiam; sed in ea uti prius omnibus gaudet juribus.

2 Quod *mutua obligatio*, quæ subsistit inter filios ac parentes quoad alimenta, ea extenditur quoque ad adoptantem et adoptatum.

3 Quoad cetera præcipua *jura* en verba Codicis: *l'adottato non acquisterà veruu diritto di successione sui beni dei parenti dell'adottante, nè su quelli soggetti a vincoli di famiglia. Ma sull'eredità dell'adottante avrà gli stessi diritti, che vi avrebbe il figlio nato dal matrimonio, anche quando vi fossero altri figli legittimi e naturali nati dopo l'adozione* 2.

Articulus III. — CRIMEN 3

Q. 1. *Quid est impedimentum criminis in ordine ad matrimonium?*

R. *Impedimentum criminis* definiri potest: *inhabilitas canonica ad contrahendum matrimonium vel ex adulterio, vel ex conjugicidio, vel*

1) Art. 188. et seqq. — C. A. §§ 178, 180.

2) Art. 196, et seqq. — C. A. civ. §§ 181 et seqq.

3) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 1131 *et seqq.*

ex utroque simul orta inter eos, qui eadem crimina sub datis limitationibus perpetrarunt. Id constat ex jure canonico [1], a quo hoc impedimentum, ut ait Angelicus, inductum est [2].

Illud ergo obtinet: *vel* ob solum adulterium, *vel* ob solum homicidium, *vel* ob utrumque simul; sed sub nonnullis limitationibus.

Q. 2. *Quid de impedimento criminis, si agatur de solo adulterio?*

R. Dupliciter impedimentum criminis *ob solum adulterium* contrahitur [3]: — 1 per adulterium una cum *matrimonii promissione* [4]; — 2 per adulterium una cum *matrimonii attentatione* [5].

Quid (quæres primo) *requiritur, ut adulterium cum promissione matrimonii inducat criminis impedimentum?*

Ut adulterium cum promissione matrimonii inducat impedimentum, alia requiruntur ex parte *adulterii*, alia ex parte *promissionis:*

Ex parte quidem *adulterii* requiritur: — 1 ut illud sit *verum*, nimirum in matrimonio valido; — 2 *consummatum*, sive ut vir et fœmina efficiantur una caro per seminum mixtionem; — 3 *formale* ex utraque parte, nempe ut uterque cognoscat alterutram partem esse conjugatam [6]. Ideo qui id ignoraret ab impedimento excusaretur: et probabiliter licet laboraret ignorantia *crassa*, quæ nisi fuerit etiam *affectata* non includit dolum [7] ad adulterium requisitum [8].

Ex parte vero *promissionis* requiritur: — 1 ut ea facta sit, *vivente eodem conjuge*. Quia non contrahitur impedimentum, si promissio in uno matrimonio facta sit, et adulterium in alio perpetratum, aut vicissim. Hinc si Titius uxoratus promittat matrimonium Cajæ, si fiat viduus; dein viduus factus ducat Corneliam; et tunc adulterium cum ipsa Caja committat, impedimento non tenetur; — 2 ut sit *externa et acceptata*. *Communius* tamen et *probabilius* non requiritur repromissio; cum in jure sola requiratur *fides data* [9], quæ esse profecto potest sine repromissione; — 3 ut nullo modo sit ante adulterium *revocata*, secus ea non amplius adesset simul.

Quid vero (dices) *si hæc promissio fuerit ficta, vel conditionata?*

1) Ex multis capitib. *de eo qui duxit* Decret. l. 4. t. 7.

2) In 4. D. 37. q. 2. a. 2.

3) Ex c. 2, 4, 5 et 9 de eo qui duxit.

4) C. fin. de eo qui duxit in matr.

5) Qui vero sibi *mutuo paciscuntur* dumtaxat (quin adulterantur) de contrahendo matrimonio post obitum conjugis, licet non contrahant impedimentum, ipso secluso adulterio et conjugicidio; peccant tamen mortaliter, ut docent Elbel, Layman, Sanchez. Quia hoc pactum inhonestum est, et a jure reprobatum; cum ansam præbeat machinandi vel saltem desiderandi mortem conjugis *(C. fin. de eo qui duxit etc.)*

6) C. significasti de eo q. dux.

7) Ex gloss. in l. Magn. ff. de verb. signif.

8) Ex l. pen. ff. ad. l. Jul.

9) Ex c. 1, et 6. de eo qui duxit etc.

In primo casu *probabilius* et *communius* docent Croix, Holzman Layman, Salmanticenses, Sporer, aliique contra Sanchez, impedimentum non induci. Jus enim positivum requirit *fidem datam*, sive veram promissionem matrimonii: atqui promissio ficta non est nec *fides data*, nec *vera promissio* [1].

In secundo vero casu item *probabilius* negant Coninchius, Holzman, Layman, Perez, etc. contra Collet impedimentum adesse. Nam hic versamur in odiosis, ideoque est intelligenda vera, absoluta, et consummata promissio; maxime cum per promissionem conditionatam non ita detur causa captandæ mortis conjugis. Exceptionem apponunt Theologi *communiter*: est autem si conditio verificata fuerit ante mortem conjugis, nondum promissione illa revocata; tunc enim ipsa fieret absoluta.

Quid (quæres secundo) *requiritur, ut adulterium cum matrimonii attentatione* [2] *inducat criminis impedimentum?*

Ut adulterium cum attentatione matrimonii inducat impedimentum, alia requiruntur ex parte *adulterii*, alia ex parte *attentationis.*

Ex parte *adulterii* requiritur idem quod supra, ut nempe illud sit *verum*, *consummatum*, atque *formale.*

Ex parte autem *attentationis* requiritur *probabilius*, ut adulterium et matrimonii attentatio fiant, durante eodem conjugio [3], ut jam de *promissione* explicavimus.

Q. 3. *Quid de impedimento criminis, si agatur de solo homicidio?*

R. Ut homicidium solum inducat impedimentum criminis requiritur:

1 Ut *occisio secuta sit*, et illa quidem ex *communi consilio* viri et mulieris [4]. Nihil autem refert ferrone an veneno, propriisne manibus an alienis, ex consilione an mandato sit cædes illata [5].

1) Esto quod per talem *fictam promissionem* in adultera decepta non videtur periculum captandæ mortis conjugis, in quo sita est causa impedimenti. Sed cum agatur de lege *prohibitiva*, et de materia *odiosa*, semper facienda est interpretatio stricta, maxime cum finis præcepti non cadat sub ipso præcepto.

2) *Attentatio matrimonii* tunc e. g habetur, quando duo conscii matrimonii hic et nunc existentis, ante vel post adulterium, consensum emittunt de præsenti, et volunt haberi uti conjuges. Esto quod exterius omnia requisita observent, uti si fugerent, alibi domicilium sisterent, ac ibi coram decepto Parocho contraherent.

Eo in casu non solum nullum esset sic attentatum matrimonium ob impedimentum ligaminis. Sed nullum quoque foret, si postea vellent illud revalidare, conjuge mortua, ob criminis videlicet impedimentum, quod modo exposuimus.

Hæc autem matrimonii attentatio non refert, sive ante sive post adulterium, sive coram parocho, sive etiam clandestine contingat.

3) C. ult. de eo qui duxit — *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 1033, *et seqq.*

4) Cap. Laudabilem 1, de conv. inf. 5, Can. 5. caus. 31. q, 1. c. 1 de conv. infid.

2 Ut fiat *cum intentione matrimonii* ineundi cum complice homicidii, ut docent *communissime* [1]; secus nulla esset ratio impedimenti. Hinc si vir uxorem occidat ex alia causa, v. g. ut liberius adulteram teneat, etiamsi ista in homicidium conspiraverit, dummodo sine matrimonii intentione, non contraheretur impedimentum. Sufficit autem ut hæc intentio sit ex parte unius; quia jam adest finis impedimenti. Requiritur tamen in nostra sententia, ut *aliquo modo* manifestetur intentio illa exterius; neque enim Ecclesia potest punire quod non potest cognoscere [2].

Hinc tandem animadvertimus, quod ex peculiari Cœlestini v dispositione etiam una tantum pars fidelis hoc impedimentum contrahit, illudque communicat infideli complici, quacum etiam ad fidem conversa contrahere nequit [3].

Q. 4. *Quid requiritur ad inducendum criminis impedimentum, si agatur de homicidio unacum adulterio?*

R. Ad inducendum criminis impedimentum ex homicidio una cum adulterio, alia requiruntur ex parte *adulterii;* alia ex parte *homicidii.*

Ex parte nempe *adulterii* semper requiritur, ut illud sit *verum*, *consummatum*, atque *formale*, ut dictum est supra.

Ex parte vero *homicidii*, quando hoc est cum adulterio conjunctum, requiritur quidem, ut cum intentione matrimonii ineundi sit perpetratum, et intentio sit comparti aliquo modo manifestata. Non tamen, requiritur, ut illud ex communi consilio secutum sit. Ita in jure [4].

Articulus IV — CULTUS DISPARITAS, VIS, ORDO, LIGAMEN, HONESTAS, ÆTAS, AFFINIS

Q. 1. *Quæ cultus disparitas dirimit matrimonium?* [5]

R. Per *cultus disparitatem*, quæ matrimonium dirimit, intelligitur illa *Religionis diversitas*, quæ existit inter baptizatum et non baptizatum. Quare ex hoc impedimento invalide contraheret baptizatus cum catechumeno; vel cum invalide baptizato, licet id ignoretur.

Per cultus disparitatem matrimonium invalidum est, non quidem *jure naturæ:* sic plura leguntur hujusmodi matrimonia utique approbata, uti inter s. Monicam et Patricium gentilem, s. Cæciliam et

1) Can. 5. caus. 31. q. 1. cap. 1. de conv infid

2) Diximus *aliquo modo*, ut esset si sufficientia indicia præcesserint intentionis, puta munera, familiaritates, epistolæ amatoriæ et similia inter eos, qui contrahere volunt.

3) Cap de conv. infid.

4) *C. Si quis vivente* 5. *Caus.* 31. *q.* 1.

5) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 1044.

Valerianum item gentilem [1]: nec *jure sacrorum Canonum*. Sed invalidum est (verba sunt Benedicti XIV Const. *Singulare Nobis*) *generali Ecclesiæ more, qui pluribus abhinc sæculis vigel, el vim legis oblinet*: id est a XII fere sæculo.

Q. 2. *Quid de vi, prout est impedimentum dirimens matrimonii?*

R. *Vis* prout constituit impedimentum dirimens matrimonii, intelligitur non solum *vis absoluta*, seu *violenta coactio*. Sed etiam *vis*, ut ajunt, *conditionalis*: seu *metus gravis injuste incussus ad matrimonium extorquendum*. Quo quidem, *jure saltem ecclesiastico*, matrimonium dirimi certum est, *licet ei accedat juramentum* [2].

Dicimus 1 *metus gravis*, qui nempe talis sit *respective*. Sane nulla lege habetur, quod levis metus invalidet matrimonium; neque enim ipse aufert sufficientem ac necessariam deliberationem [3]. Et idem dicendum est cum *communi* de *metu reverentiali*, nisi sit conjunctus cum timore gravis damni, ut diuturni odii etc.; nam metus mere reverentialis non est proprie metus, sed simplex reverentia, quæ per se quandam solam erubescentiam importat, quæque ab intrinseco potius quam ab extrinseco ortum habet [4].

2 *Injuste incussus*; si enim metus incutiatur justa de causa, et qui eum patitur ipse de se matrimonium eligat ad metum effugiendum, valebit matrimonium; quia vel jam est sufficienter voluntarium in suo principio; vel certe nulla tunc intervenit injuria. Hinc valebit, si illud contrahat deflorator virginis ad vitandam mortem, vel alias pœnas ex criminis delatione futuras. Valebit item si quis contrahat ex metu gehennæ aut mortis in morbo vel naufragio; quia nulla ei injuria infertur, sed liber ipse eligit conjugium.

3 *Ad matrimonium extorquendum*; quia matrimonium ex metu contractum etiam gravissimo qui non sit incussus ad ipsum extorquendum, validum profecto est. Tunc enim non contrahitur matrimonium ex metu, sed ipsum eligitur ut medium ad declinandum malum, quod timetur: ideoque est voluntarium *simpliciter* — Res explicantur exemplo: si pater inveniat stupratorem filiæ suæ, et minas

1) Etiam in veteri lege nonnunquam permittebantur, ut Hebræi ducerent infideles (*V.* Veith., *Scriptura Sacra contra incredulos propugnata*, in Ruth n. 46). Tamen hæc matrimonia sunt plena periculis. Unde Apostolus (2. Cor. 8) monet: *jugum nolite ducere cum infidelibus*.

2) C. Significavit; c. Veniens; c Consultationi de eo, qui duxit.

3) Suppl. q. 47 a. 3.

4) Pro metu gravi intelligunt *communiter* periculum mortis, exilii, diuturni carceris, infamiæ, aut alterius damni gravis sibi vel conjunctis ad quartum gradum impendentis — *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 1045 *et seqq.*

mortis incutiat ad matrimonium extorquendum, illud erit invalidum. Sed si minas ipsas incutiat ad ulciscendam tantum injuriam sibimet irrogatam; et stuprator ad ejus iram sedandam, atque ad se liberandum, nuptias offerat easque celebret, valebit utique conjugium [1].

4 *Jure saltem ecclesiastico;* nam de jure naturæ questio est. Negant de jure naturali metum invalidare conjugium Collet, Concina, Layman, et Lessius; quia libertas ex tali metu minuitur tantum: et ita est de aliis contractibus — Verum *non minus probabiliter*, et *forsan probabilius* affirmant Bossius, Covaruvias, Holzman, Navarrus et Pontas cum d. Thoma [2]. *Tum* quia matrimonium est vinculum perpetui amoris; at repugnat ut amor a metu producatur. *Tum* quia matrimonium non posset aliter gaudere beneficio restitutionis in integrum causa metus, quia est indissolubile: unde a natura habere debet, quod sit nullum per metum initum. *Tum* quia jus canonicum statuens hoc impedimentum, non videtur nisi jus naturale promulgare [3].

5 *Licet ei accedat juramentum;* nam juramentum sequitur naturam contractus [4].

Hæc etiam circa metum sunt notanda: — 1 metum non ita facile *probari posse*, ideoque judicandum esse ordinarie in favorem matrimonii [5]; — 2 matrimonium in facie Ecclesiæ rite celebratum, sed per metum, convalescere per *spontaneam cohabitationem*, vel *copulam*. Sunt enim hæc signa novi consensus [6].

Q. 3. *Quid de impedimento Ordinis ad matrimonium?*

R. Ordo, qui est impedimentum matrimonii dirimens, est Ordo sacer seu major: quod jure certissimum est [7].

Sed dubitatur, an illud dirimat jure divino vel ecclesiastico — Prima sententia dicit dirimere *jure divino;* quia votum solemne Ordinis sacri solet in jure canonico [8] æquiparari professioni religiosæ, quæ sic irritat matrimonium. — Verum secunda sententia *communior* et *probabilior* cum d. Thoma, Billuart, Sanchez, Suarez etc. docet

1) Ita pariter, si quis juste ad mortem damnatus, ducat filiam judicis ei oblatam, ut mortem vitet, valebit conjugium.

Erit e contra irritum, si judex ut illum ad hoc induceret, injustam tulisset sententiam; quia in secundo tantum casu metus est ad matrimonium extorquendum illatus.

Item irritum, si medicus nollet mederi puellam, nisi nubat sibi vel filio suo, saltem si urgeat medicinæ necessitas, vel medicus ex justitia mederi teneatur, patet ex dictis.

2) Supp. q. 47. a. 3.

3) Cap. *Cum locum* 14 de spons.

4) Cap. 2 de eo qui duxit.

5) Cap. 47 in fin. de test.

6) Cap. 21 de spons. — C. 4 qui matr. accus.

7) C. Diacono; *et* C. Litteras Qui Cler. vel vovent; *et* in Extrav. antiq. de voto — *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 1059.

8) C. unic. de vol. in 6.

votum Ordini sacro adnexum dirimere matrimonium solo jure Ecclesiæ. Nam continentia non est Ordinis de necessitate naturæ adnexa; sed tantum de Ecclesiæ ordinatione.

Unde patet disparitas: nempe Ordinatio sacra ex se non dicit traditionem ordinati ad continentiam, sed ad sacrum ministerium, de cujus essentia non est cælibatus, sicuti est de essentia Religionis [1].

Q. 4. *Quid de impedimento ligaminis quoad matrimonium?* [2]

R. *Ligaminis* voce, prout est impedimentum dirimens matrimonii, intelligitur *vinculum, vi cujus ille, qui jam matrimonio ligatus est, non potest alius inire*. Idque oritur tum ex *jure ecclesiastico* [3]; tum ex *jure divino* [4]; et ipsi voci naturæ congruum est [5]. Unde qui bona fide contraxit secundum matrimonium, putans priorem conjugem esse mortuam, si postea certo sciat ipsam vivere, etsi id firmiter probare non possit, debet omnino a secunda conjuge separari [6]. Si vero *dubitat* de vita prioris conjugis, tenetur omnino ante diligentem veritatis inquisitionem abstinere a debito petendo.

Ex his patet, certa indicia requiri solutionis prioris conjugii, ut aliud permittatur. Nec sufficit sola et longa unius conjugis *absentia*; nam absentia non certo arguit mortem. Nec sola *fama* ex incerto rumore; quia dictum unius facile sequitur multitudo. Nec unicus *testis*; cum vox unius sit vox nullius [7].

Ceterum hic notamus matrimonium nullum, si sit ab una saltem parte in bona fide contractum, non tantum a jure canonico [8], sed fere ubique ab ipsa civili lege (quoad suos respective *effectus*) haberi uti legitimum; si tamen fuerit præscriptis ab Ecclesia solemnitatibus celebratum [9].

Q. 5. *Quid de impedimento honestatis quoad matrimonium?* [10]

R. Impedimentum *honestatis* est *propinquitas personarum proveniens vel ex sponsalibus, vel ex matrimonio rato:* et dicitur etiam *impedimentum publicæ honestatis.*

A *jure ecclesiastico* inductum est hoc impedimentum; quia indecorum Ecclesiæ videbatur, ut qui iniit sponsalia vel matrimonium cum muliere, aliam postea ducat ex consanguineis ejusdem [11].

1) De hoc voto fusius Tract. *De Ordine*, ubi de *cælibatu*.

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 1060.

3) Cap. 8. de divort.

4) *V.* Tridentinum, sess. 24. c. 2.

5) *V.* dicta *disp.* 1. *c.* 2. *a.* 3.

6) Cap. 2 de secund. nuptiis.

7) Hac in re a Synodo Novariensi nonnulla præscripta sunt pag. 153, ad omnem dubietatem auferendam.

8) Cap. *Ex tenore*. Qui filii sint legit.

9) Ita in Cod. civ. Regni Sabaudiæ, Art. 115 et 162 — C. A. civ. § 160.

10) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 1061 *et seqq.*

11) Cap. 3, 4, 8 de spons.

Hoc autem impedimentum *perpetuum* est, et durat etiam sponsalibus solutis, ac matrimonio. Non enim a contrahentibus pendet; sed ab Ecclesia. Et ita declaravit s. Congregatio, approbante Alexandro VII 6 julii anno 1658.

Non habet tamen vim retroagendi, nempe retro non operatur [1]. Hinc si Cajus contrahat sponsalia cum Lucia, et dein cum illius sorore matrimonium; ex tali matrimonio non oritur impedimentum *honestatis* relate ad Luciam [2]: sed adhuc, qui dispensetur, Luciam legitime ducere poterit — Aliter esset, si post sponsalia rite inita cum Lucia, cum ejus sorore intercessisset copula. Tunc neutram posset ducere: non *Luciam* ob exortam affinitatem ex illo commercio; non *sororem* ob jam existens honestatis impedimentum.

Sed hoc in casu, dispensatione obtenta, si iterum sororem cognoscat, nova non indiget dispensatione; quia illa affinitas sublata est ad effectum contrahendi illud matrimonium. Et ita respondit s. Pœnitentiaria 21 sept. anno 1752 [3].

Sed (quæres) *quousque extendatur publica honestas?* — Vel publica honestas provenit a *sponsalibus*, vel a *matrimonio rato:*

Si 1, declaravit Tridentinum [4] illam non excedere *primum gradum*. Sic v. g. si Cajus sponsalia contraxit cum Berta, invalide contraheret cum ejus vel matre, vel sorore, vel filia; valide autem cum ejus vel nepte, vel consobrina, vel avia. In quo juri antiquo derogatum est; ex hoc enim honestas extendebatur ad 4m gradum.

Attamen necesse est: — 1 ut sponsalia sint *certa*; id est cum determinata persona inita [5]; — 2 ut sint *absoluta:* vel si conditionata, ut conditio verificata sit [6]; — 3 ut sint *valida* [7].

Si 2, ex antiquo jure a Tridentino non innovato (ut declaravit Pius V Const. *Ad Romanum* 1 julii anno 1568) adhuc extenditur honestas usque *ad 4m gradum* inclusive sive validum sit matrimonium, sive invalidum: v. g. ex aliquo impedimento dirimente, uti impotentiæ, raptus, clandestinitatis.

Verum si illud sit invalidum *ex defectu consensus*, ex eo non oritur honestatis impedimentum. Hinc non oritur ex matrimonio inito cum amente, cum ebrio, ex errore personæ, ex metu gravi, ut

1) Cap. unic. de spons. in 6.

2) Sed oritur relate ad ejus consanguineos.

3) Censet tamen *Alasia* hodie in praxi fuisse recessum ab hac declaratione; quia nostris temporibus nova conceditur in hoc casu dispensatio: ideoqee novam esse dispensationem petendam.

4) Sess. 24. c. 3.

5) Cap. unic. de spons. in 6.

6) Loc. cit.

7) Tridentinum l. c.

declaravit S. C. 28 martii anno 1664 [1]. Ratio quia in omnibus his deficit consensus vel omnis vel saltem qualis requiritur.

Q. 6. *Quid de impedimento ætatis quoad matrimonium?* [2]

R. *Impedimentum ætatis* quoad matrimonium in eo consistit, quod ad valorem matrimonii *jure canonico* requiratur annus quartusdecimus in viro, et duodecimus in fœmina, et quidem completus [3].

Si tamen malitia suppleat ætatem, nimirum si habeatur potentia ad coitum et generationem, etiam ante illam ætatem *valide* contrahitur [4]. Imo et *licite* ex Episcopi venia, qui auditis probationibus, potest declarare, an adsit illa potentia. Verum cum id sit admodum difficile (si casus excipiatur, quo fœmina conceperit), tutius erit supremam Sedem adire Ita Benedictus XIV Const. *Magnæ nobis*.

Sed *pubertate legali completa*, etsi nondum advenerit naturalis, valet matrimonium etiam jure ecclesiastico, quia tunc non requirit potentiam actu expeditam; sed potentiam, quæ possit aliquando expediri. Neque solet ab ipso jure impotentia perpetua declarari ante annum 18 viri, et annum fœminæ 14.

Q. 7. *Quid de affinitate dicendum est, prout dirimit matrimonium?* [5]

R. Affinitas est *propinquitas personarum quarundam orta ex copula carnali completa, sive licita sive illicita.* Fundamentum habet affinitas in eo, quod duo fiunt una caro: et sic unus consanguineos alterius tangere censetur. Et hæc semper perdurat.

Diximus 1 *personarum quarundam;* quia hæc propinquitas oritur tantum inter *consanguineos viri*, qui cognovit mulierem, et *mulierem ipsam;* et inter *consanguineos mulieris*, et *ipsum virum*. Neque potest affinitas sese ulterius extendere juxta illud vulgatum moralistarum adagium: *affinitas non parit affinitatem* [6].

Diximus 2 *ex copula completa*, id est ad producendam generationem sufficienti [7]. Neque refert, an ea habita sit cum invita vel amente; quia semper verificatur divisio carnis [8].

1) *V.* Monacelli, *Res. par.* 2. *tit.* 16. *for.* 2.

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 1065 *et seqq.*

3) Ipso enim *jure naturæ* valet matrimonium etiam ante legalem pubertatem, nempe ut primum quis valet humano modo contrahere, etsi non actu coire.

4) Ex cap. de iis; *et* cap. ult. de disp. impub.

5) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 1067 *et seqq.*

6) Hinc duo fratres ducere possunt duas sorores; vel unus matrem et alter filiam; vel pater et filius matrem et filiam. Et, referente Benedicto XIV, s. Congregatio Concilii pronuntiavit validum matrimonium contractum inter vitricum et uxorem privigni (*De Syn. Diœc. l.* IX. *c.* 13).

7) Can. 11. caus. 35 q. 2 et 3.

8) C. Discretion. 6 de eo qui cognov.

Diximus 3 *sive licita sive illicita* [1]. Cum hoc discrimine, quod ex *illa* ad 4m gradum inclusive, ex *ista* vero ad 2m tantum extendatur affinitas. Ita Tridentinum derogans juri antiquo, in quo ex utraque copula ad 4m; et primitus etiam ad 7m gradum extendebatur [2].

An (quæres) *affinitas dirimat matrimonium etiam jure naturæ?* Consentiunt illud affinitatem dirimere solo *jure canonico*:

1 Quando affinitas oritur ex *copula illicita* sive in linea recta sive in linea transversali. Nam hæc nullam reverentiam vel amicitiam generat; et in ea datur dispensatio.

2 Quando agitur de linea transversali, etiam in primo gradu, licet affinitas ex *copula licita* oriatur [3]. Sane in veteri lege non solum permittebatur, sed etiam præcipiebatur ut frater duceret uxorem fratris sui sine liberis defuncti [4]. Et Pontifices hic aliquando dispensant.

Quæstio tota est de *primo lineæ rectæ gradu ex copula licita* — Sunt qui cum Bellarmino tuentur in hoc gradu affinitatem dirimere matrimonium de *jure naturali;* quia hic indecentia videtur manifesta — Verum cum Angelico, Candido, Cornejo, Gabriele, Gonet, Veracruce etc. nobis videtur *probabilior* sententia, quæ negat. *Tum* quia illa matrimonia jure naturali censeri debent esse valida, quæ eodem jure non probantur invalida. *Tum* quia in aliquibus Conciliis (uti sunt Agathense an. 506, et Aurelianense III an. 538 celebrata) prohibentur dissolvi matrimonia eorum, qui in infidelitate duxerunt sibi affines in primo lineæ rectæ gradu [5].

Hic duo ista notamus;

1 Si matrimonium sit invalide contractum in *mala fide*, non videtur cur affinitas extendi debeat ultra secundum gradum; nam in utroque foro habetur revera ut illicita copula — Si vero matrimonium sit invalide contractum in *bona fide*, alii tunc affinitatem extendunt

1) Jure tamen civili affinitas oritur tantum ex copula maritali.

2) Sess. 24. c. 4. — Cap. Non debet de cons. et affin. — Cap. Æqualiter 35. q. 3.

3) Ex Chirographo *Gregorii* XVI ad Pro-Datarium 22 nov. 1836, habetur: *vel* in primo affinitatis gradu, ut si Titius, uxore defuncta, hujus sororem ducere velit; *vel* in primo affinitatis mixto cum secundo consanguinitatis, ut si Titius ducere velit filiam fratris sui, scilicet suam neptem, *vel* in primo affinitatis mixto cum secundo affinitatis gradu, ut si Titius ducere velit filiam fratris suæ uxoris, non dispensari, nisi urgentissima causa, et de ea expresse testante pro conscientia Episcopo.

V. Cattolico, *Giornale Relig. Lugano, Vol.* VII.

4) Deut. 25.

5) *Tum* denique quia, adversariis ipsis fatentibus, affinitas ex copula illicita, ne in ipso quidem primo gradu lineæ rectæ est impedimentum dirimens de jure naturali: ergo idem dicendum etiam pro affinitate orta ex copula licita in gradu eodem; una enim et eadem militat ratio. A tali tamen dispensatione, etsi pluries rogati, semper Romani Pontifices abstinuerunt, referente Benedicto XIV (*De Syn. Diœc. l.* IX. *c.* 13).

ad 4m gradum; quia cum fide bona nulla est illicitas in copula. Alii extendunt ad gradum 2m tantummodo; quia revera copula illa fornicaria est in se, et matrimonium nonnisi in fictione subsistit. Cum res *dubia* sit, ad cautelam petenda est dispensatio juxta alios. Ubi advertimus, quod licet in aliquorum sententia ex matrimonio sic nulliter contracto non oriatur impedimentum affinitatis ad 4m gradum; oritur tamen impedimentum, quod dicitur *publicæ honestatis.*

2 Ad dignoscendos gradus inservit hæc regula notissima: *quo gradu consanguinitatis quis est junctus viro, eodem gradu affinitatis junctus est mulieri.* Et vicissim: *quo gradu consanguinitatis quis junctus est mulieri, eodem gradu affinitatis junctus est viro.*

Articulus V. — SI CLANDESTINUS [1]

Q. 1. *Quid de clandestinitatis impedimento quoad matrimonium?*

R. Impedimentum clandestinitatis situm est in illo Tridentini decreto quo jussit, ut cuncta fidelium matrimonia celebrarentur coram proprio Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi aut Ordinarii licentia; et simul coram duobus vel tribus testibus. Matrimonia aliter contracta dicuntur *clandestina*, id est *occulta*, opposita nempe huic publicitati, quam requirit Concilium.

Porro *iis in locis, ubi Tridentinum pubblicatum est*, conjugia clandestine inita nulla sunt et invalida (imo neque in sponsalia transire possunt, ut declaravit S. Congregatio penes Fagnanum). En verba Concilii [2]: *qui aliter quam præsente Parocho vel alio Sacerdote de ipsius Parochi vel Ordinarii licentia, et duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, et hujusmodi contractus irritos et nullos esse decernit, prout eos præsenti decreto irritos facit et annullat* [3].

Obligatio autem contrahendi coram Parocho, atque testibus est et *localis* et *personalis:*

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l. 6. nn.* 1078, *et seqq.*

2) Sess. 24. cap. 1 de Ref. matr.

3) Ratio, ob quam Tridentinum tulit hanc legem, fuit bonum commune, ut nempe evitarentur mala illa gravissima, quæ a matrimoniis clandestinis oriri solent. Cum plerique, relicta uxore priori, quaecum clam contraxerunt, cum alia contrahunt palam; et sic perpetuo vivunt in adulterio.

Quæ lex cum lata sit in præsumptionem periculi universalis, non cessat in casu particulari, quo nullum tale timeatur damnum. Nam stat semper illa generalis periculi præsumptio.

Quatenus *localis* afficit territorium, et eos qui ibi matrimonio jungendi sunt, obligat. Unde Angli, apud quos non est promulgatum Concilium, in Italia nostra contrahentes, hanc legem servare tenentur.

Quatenus vero *personalis* eos obligat, qui domicilium habentes in loco, ubi Tridentinum est promulgatum, in extraneo loco ubi illud promulgatum non est, contrahere vellent. Hinc Itali per Angliam transeuntes *inter se* clandestine contrahere non possunt, nisi eo venerint, ut domicilium vel quasi-domicilium ibi ideo acquirant. Ita s. Congregatio approbante Urbano VIII anno 1627.

Diximus *inter se;* quia si Italus cum Angla in Anglia contraheret, valeret conjugium clandestinum; nam cum Agla exempta sit ab illa lege, privilegium Italo communicat ob individuitatem contractus. Ita Clemens XIII anno 1767 ad Archiepiscopum Mechlinensem.

Quid (quæres) *de locis, ubi Tridentinum non est promulgatum?* In iis locis clandestinum matrimonium validum est, ut in Anglia, Scotia, Hibernia, Borussia aliisque provinciis septentrionalibus, quæ a fide deferunt ante 1564, quo decreta Concilii confirmata et promulgata fuere. Etenim Tridentinum statuit, ut illa lex non obtineat, nisi post 30 dies a facta in unaquaque Parochia promulgatione.

Quæstio esse potest de *Belgio* et *Hollandia*, ubi fuit ea lex promulgata; sed postea calviniana hæresis principatum obtinuit. Benedictus XIV, 1741 Const. *Matrimonia* quæstionem solvit, ac statuit matrimonia clandestina in Belgio et Hollandia celebrata inter hæreticos, vel inter catholicum et hæreticam valida esse. Hæc tamen declaratio non respicit catholicorum conjugia inter se, ut ipse Pontifex alibi docet [1]. Item solas respicit *fœderatas illas provincias*, ut respondit Pius Papa VII ad Vicarios Generales Pictavienses 29 aug. anno 1818 [2].

Q. 2. *Quis Parochus matrimonio assistere debet?*

R. Ad validam assistentiam requiritur *Parochus proprius*, quo nomine intelligitur qui habet ordinariam jurisdictionem in contrahentes; ideoque Parochus *domicilii* vel *quasi-domicilii*, non vero originis, ut declaravit s. Congregatio.

Nihil autem refert, quod extra Parœciam vel Diœcesim assistat, etiam contradicente parocho loci; actus enim assistendi actus est potestatis assistendi uti testis, non actus jurisdictionalis. Neque refert, quod extra Ecclesiam assistat; quia nihil tale præcipitur ad valorem.

1) De Syn. l. 6. c. 6.

2) *V.* Bouvier, qui hoc impedimentum fusiori sermone, recto ordine, ac solida doctrina prosequitur, *De Matrimonio* c. 7.

Diximus 1 *domicilii:* ad domicilium autem adquirendum requiritur factum habitationis cum animo in tali loco perpetuo manendi [1]: et adquiritur ipso primo habitationis die [2].

2 *Quasi-domicilii:* ad hoc vero adquirendum necessarium est factum habitationis simul cum intentione eo in loco manendi per majorem vel saltem dimidiam anni partem. Sic qui causa belli ad aliam transit Parœciam habetur in jure uti illius parochianus [3].

Quasi domicilium vero jam adquiritur cum supradicta intentione, spatio unius mensis ex Benedicto XIV Constit. *Paucis abhinc* 19 mart. anno 1758. An vero adquiratur minori tempore, res definita non est: in praxi si matrimonium ante mensem fuerit contractum, ait S. Congregatio, hoc *de novo referendum esse in Congregatione* [4].

His positis, jam plures quæstiones resolvuntur [5]:

1 *Gubernatores, judices, medici, scholastici* valide contrahunt in locis, ubi ad tempus habitant.

2 *Educandæ* valide contrahunt coram Parocho Ecclesiæ parochialis, intra cujus limites situm est monasterium, ratione nempe quasi domicilii [6] — Et idem valet de *famulis* et *ancillis,* quæ penes dominos suos quasi-domicilium contraxerunt; qui ideo eo in loco valide matrimonium celebrant.

3 *Puellæ expositæ*, quæ sunt in hospitiis, contrahere debent coram parocho loci illius — Item ex antiqua, quæ est, consuetudine, dicit Cardinalis Lambertini de *puellis, quæ vivunt in conservatoriis,* a quibus aluntur atque dotantur.

4 *Vagus* potest contrahere coram quocumque Parocho, licet tantum alter sponsorum sit vagus. Hoc tamen ex Tridentino [7] non

1) L. 20. ff. ad municip.; L. 5. § 5. de injur. 2) Loc. cit.

3) Ex cap fin. de paroch.

4) *V.* Pavone, *Spicilegio canonico, morale, giuridico, liturgico ecc.* nn. 246 et seqq ; nn. 304 et seqq.

5) Hac de re vid. Benedictus XIV, *Notificationibus* XV, XXXII, *et* LXXXVIII — Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 1090 *et seqq.* — Canestri, *La Rubrica de' Parrochi.* — Item Bouvier, Alasia, Pavone *ecc. ecc.*

6) Ita S. C. 19. dec. 1748. Contraria autem dispositio, cujus meminit Benedictus XIV *Notificatione* XXXIII, respicit tantum Statum Romanum, cujus quidem talis est usus, ut nempe educandæ, collegiales, familiares ac famuli, si habent domum vel familiam in alia Parœcia, ad hanc pertineant tum quoad matrimonium, tum quoad funera: proclamationes tamen matrimonii in utraque Parœcia fieri deberent.

Educandæ tamen peccant in loco monasterii contrahendo; cum id sit prohibitum a S.C. 9 nov. 1545: quæ quidem vult, ut dictæ puellæ exeant e monasterio, et in domum parentum revertantur, ibique contrahant.

7) Sess. 24. c. 7. de R.

sinant Parochi, *nisi prius diligentem inquisitionem fecerint, et re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.* Quam quidem licentiam Episcopus ex Instructione S. C. non concedat, nisi ei de statu libero authentica fides Ordinarii originis exhibeatur.

5 *Exteri carceribus detenti* non possunt ibi contrahere, si custodiæ tantum causa ibi detineantur. At possunt, si ibi in pœnam sit carcer ad debitum tempus eis adsignatus.

6 *Infirmi extranei* extra casum præcisæ necessitatis non possunt contrahere coram Parocho, in cujus loco hospitale situm est. At possunt (ex S. C. 22 apr. anno 1622), si ibi jam domicilium vel quasi-domicilium contraxerint.

7 *Milites* sive in præsidiis sint, sive in stationibus, sive in castris nequeunt contrahere coram Capellano; sed debent ad validitatem contrahere coram Parocho loci [1].

Quid (quæres) *si duo sint Parochi ejusdem parœciæ, vel contrahentes duo habeant domicilia?*

In *primo casu* uterque Parochus potest assumi, etiam invito altero; quia uterque est parochus *proprius*. Ita S. C.

In *secundo* autem *casu*, licet aliqui teneant esse contrahendum in parœcia, ubi tunc temporis habitant; *communissime* tamen et *valde probabiliter* tenent alii contrahi posse in utraque parœcia, modo in utraque habuerint sponsi habitationem ita, ut non habeatur ratio habitationis *actualis*, sed *æqualis*. Quæ quidem *æqualitas* non *mathematice*, bene vero *moraliter* accipienda erit — Juverit hic adnotare cum Benedicto XIV, *parochum ruralem non esse proprium, quando rusticatur causa recreationis, vel pro rusticanis negotiis* [2].

Quid (addes) *si sponsi ad diversas parœcias pertineant?* Tridentinum præcipit adhiberi parochum illius contrahentis, in cujus parœcia celebratur conjugium — Verum ex universali consuetudine illud celebrandum est in domicilio sponsæ; ideoque ab illius parocho [3]. Ac recte, cum non mulieres viros, sed viri mulieres debeant requirere.

Attamen ad validitatem hoc non refert; sed uterque parochus valide assistit, ut declaravit s. Congregatio 16 feb. anno 1595.

Q. 3. *Quænam esse debent qualitates parochi assistentis?*

R. Ut valide assistat (vel facultatem assistendi tribuat) parochus,

1) Pro *Superiore militiæ* ad licitatem nuptiarum in Regno Sabaudiæ *Lit. Pat.* 29 *apr.* 1834 Regius assensus requiritur, qui non datur, nisi constet, familiam 1200 libellas in reditu habituram.

2) *Notificatione* XXXIII.

3) Idem *lege Synodali* Novariensi præceptum est.

satis est, ut communiter habeatur uti *verus parochus*, nec sit intrusus absque ullo titulo [1].

Hinc quamvis graviter peccet Parochus; valide tamen assistit, licet ab Episcopo *prohibeatur*, quia per hoc non desinit esse Parochus — Valide assistit licet *nondum Sacerdos* [2] — Item est si sit *irregularis, interdictus, suspensus, excommunicatus* etiam vitandus; quia hæ censuræ non auferunt titulum; et aliunde ibi non exercet aliquam jurisdictionem. Sed assistit tantum uti testis qualificatus a Tridentino deputatus, ut de matrimonio possit, occurrente necessitate, testificari. Imo in *probabiliori* sententia potest ob eandem rationem dare licentiam assistendi etiam alteri Sacerdoti.

Si tamen parochus sit *publicus hæreticus*, non assisteret valide; quia cum sit eo in casu privatus ipso jure Beneficio parochiali [3], desinit esse parochus.

Q. 4. *Quinam præter parochum potest assistere?*

R. Præter Parochum *valide matrimonio assistit:*

1 *Episcopus* pro tota Diœcesi: sane ipse potest alium Sacerdotem delegare; ergo poterit et ipse id agere per se, nam *nemo potest plus juris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur* [4]. Declaravit autem S. Congregatio 9 sept. anno 1684, quod si Episcopus mandat parocho credito parocho domicilii, ut assistat matrimonio, licet non sit talis, valet matrimonium. — Hanc etiam facultatem habet *Vicarius Generalis*. Neque enim potest prohibere Episcopus ex declaratione ejusdem s. Congregationis apud Croix.

2 *Vicarius Capitularis*, Sede vacante. *Abbates* jurisdictione quasi episcopali pollentes. Et *Archiepiscopi* in Diœcesi Suffraganeorum tempore visitationis et appellationis. Nam isti in jurisdictione sunt.

3 Quilibet *Sacerdos*, qui ab Ordinario (vel ejus Vicario), aut a Parocho licentiam obtinuerit, ut ait Tridentinum.

Hæc tamen licentia debet esse *certa, expressa* nempe, vel *tacita ex ratihabitione de præsenti*, v. g. si parochus præsens esset, atque sileret. Neque sufficit ratihabitio *de futuro*, qua quis secum ipse putet ratum postea a parocho habendum fore quod agit; quia hæc non est actu licentia.

Sufficit autem hic licentia, quæ sit *metu extorta;* cum satis sit

1) Si enim Parochus sit intrusus, sed cum titulo colorato, tunc ob publicum bonum ejus actus sustinentur ex *L.* 33. *ff. de Off. Præt.*

2) Item etsi non fuerit intra annum ad Sacerdotium promotus ex *S. Congregatione* 12 *mart.* 1583, nempe saltem valide.

3) *Const.* Nicolai III.

4) Reg. 79 juris in 6.

voluntaria — Item ex declaratione S. C. sufficit *generalis deputatio*, et *licentia* ad cuncta munia parochialia obeunda; quia in hac continetur ipsa quoque facultas assistendi.

Hæc porro licentia vel deputatio adeo necessaria est ex Tridentino, ut si quis vel Parochus alienus, vel Sacerdos tam sæcularis quam regularis auderet sine ipsa alicui matrimonio assistere, incurrat suspensionem *ipso facto* (in *probabiliori* tamen sententia a solo officio Sacerdotali) *tamdiu duraturam, quamdiu ab Ordinario illius parochi, qui matrimonio interesse deberet, absolvatur.*

Ubi notamus ex *Synodo Novariensi, Coadjutores parochiales* etiam titulares non posse valide matrimonii celebrationi præesse sine speciali mandato 1.

Sed delegatus (quæres) *poterit ne alterum subdelegare?*

R. Si agitur de Sacerdote delegato ad *cuncta parochialia munia* obeunda, sive, ut ajunt, *ad universitatem causarum*, jure poterit alterum subdelegare ad unum, vel ad alterum munus speciale 2. Ideo etiam ad assistendum alicui matrimonio.

Si vero agitur de delegato ad *munus tantum speciale*, v. g. ad conferendum baptisma, ad assistendum matrimoniis, alium subdelegare non poterit. Hoc colligitur ex dispositione juris positivi. Sane tunc *non jurisdictio; sed certum ministerium* dumtaxat ei committitur 3.

Q. 5. *Qualis esse debet præsentia testium et parochi?*

R. Ad 1: Cum Tridentinum indicando *testes*, non dicat eos esse debere omni exceptione majores; inde deducunt sufficere etiam personas *infames, fœminas, parentes, servos, infideles* et *pueros*, usum tamen rationis habentes — Neque refert, quod sint *per vim* adducti; vel *affectent* non intelligere, modo moraliter sint præsentes, ita ut sufficienter testari possint de contracto matrimonio.

Duo saltem esse debent testes, et simultanee cum parocho præsentes, ut habet Concilium Tridentinum.

R. Ad 2: Quod dictum est de testibus, idem currit de *Parochis* quoad modum præsentiæ: nempe hæc talis esse debet, ut parochi advertere possint quid agatur, et de eo testari. Idcirco non sufficit præsentia materialis, sed requiritur etiam moralis, nempe ut audiant verba contrahentium, vel saltem ut perspiciant data signa consensus.

1) Pag. 361. 2) C. Quoniam 40 de off. deleg. § ceterum.

3) Quid (dices) si neque *parochus* neque *delegatus* haberi possit, si nempe fiat ad eos moraliter impossibilis, aut difficillimus recursus, ut in hostium incursione?

R. Urgente causa, eo casu valere matrimonium coram testibus dumtaxat contractum declararunt *Benedictus* XIV ad Archiep. Goanum 15 mart. 1758; et *Pius* VI ad Epis. Lucionensem 28 maj. 1793.

Neque refert, etiamsi per dolum, metum, aut injuriam detineantur et ipsi resistant et contradicant, ut sæpius fuit definitum a sacra Congregatione, teste P. Zacharia 1.

Ceterum peccarent *graviter* contrahentes, si vi aut dolo casu transeuntem Parochum detinerent, ut matrimonium coram eo contraherent. *Gravis* enim, ut patet, irrogaretur injuria tam Sacramento, quam Ecclesiæ; cum Parochus tunc habeatur ut persona publico ministerio mancipata.

Ex *Synodo Novariensi* pag. 156 Ipso facto *excommunicantur*, qui eo temeritatis devenerint, ut neglectis denuntiationibus, aliisque omissis, coram parocho inscio vel invito matrimonium celebrant. Quam quidem pœnam incurrunt etiam *testes*, ceterique *opem*, vel *consilium* præbentes.

Id etiam punit tum in *contrahentibus*, tum in *cooperantibus* Codex *pœnalis* Regni Sabaudiæ, nempe pœna carceris ab uno ad sex menses, et mulcta pecuniaria ad mille libellas extensibili 2.

Articulus VI. — IMPOS, RAPTAVE SI MULIER

Q. 1. *Quid est impotentia prout est impedimentum matrimonii?* 3

R. *Impotentiæ* nomine hic intelligitur *incapacitas ad copulam*. Et oritur ex quadruplici capite: 1 ex *privatione membrorum*; 2 ex eorum *improportione*; 3 ex *frigiditate*; 4 ex *maleficio*.

Diximus *incapacitas ad copulam*, non ad generationem; quia copulæ tantum, non vero generationis potentia ad essentiam matrimonii requiritur — Hinc ipsa Ecclesia permittit conjugia inter *senes* et *steriles*, qui licet non ad generationem; ad copulam tamen sunt idonei — Item inter *moribundos*, qui veram habent potentiam; licet morbo impeditam — Item inter eos, qui unum tantum habent *testiculum*; quia nihilominus verum semen emittunt — Pariter nec sunt impotentes fœminæ, quæ aut susceptum viri semen *retinere*, aut sine mortis periculo *parere* nequeunt; quia tum illa seminis susceptio, cum istud periculum jam recte ostendunt potentiam ad copulam consummatam.

Contra vero sunt impotentes *eunuchi perfecti*, ut declaravit Sixtus v an. 1587 — Item qui *contusos* habent testiculos, ita ut verum semen

1) Debent tamen testes et Parochus nominatim nosse contrahentes, quia secus non possent de conjugio testificari.

Hinc ex S. C. 6 maj. 1741 *matrimonium initum a sponso faciem habente palliatam naso tenus, nullum est:* Intellige si inde non ipse aliter dignoscitur.

2) Art. 562. 3) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 1095 *et seqq.*

emittere nequeant — Item fœmina, quæ *sine mortis periculo* non possit reddi apta viro.

Q. 2. *Quotuplex distinguitur impotentia?*

R. Multiplex distinguitur impotentia ad copulam:

1 Alia est *naturalis*, quæ provenit ex defectu naturali: et alia *accidentalis*, quæ provenit ex vitio accidentali, v. g. ex morbo.

2 Alia *perpetua*, quæ mediis naturalibus et licitis tolli non potest: et alia *temporanea*, quæ mediis licitis, v. g. medicorum remediis et chirurgorum operationibus potest auferri.

3 Alia *absoluta*, quæ est cum personis quibuscumque: et alia *respectiva*, quæ non est, nisi cum tali persona.

4 Alia denique *antecedens*, quæ matrimonii celebrationem præcessit: et alia *subsequens*, quæ postea secuta est [1].

Q. 3. *Quænam impotentia dirimit matrimonium?*

R. Impotentia *antecedens* et *perpetua*, sive sit *naturalis* sive *accidentalis*, dirimit profecto matrimonium. Et quidem respectu omnium, si sit *absoluta*; respectu vero illius tantum personæ, quacum coiri non potest, si sit *relativa*. Id autem habemus tam *ex jure positivo canonico* [2], quam *ex jure naturali*. Nam potentia, seu capacitas ad actum conjugalem est de natura matrimonii, ut docet Angelicus [3].

Idem dici non debet neque de impotentia *temporanea*; quia qui hac laborat, *absolute loquendo*, ad copulam perficiendam idoneus est. Neque de impotentia *subsequente*; quia hæc jam invenit matrimonium validum, ideoque illud dissolvere non potest [4].

Q. 4. *Quid agendum circa matrimonii dissolutionem, quando impotentia antecedens cognita est uti certa?*

R. Cum in hoc casu matrimonium sit nullum non tantum *ecclesiastico*, sed etiam *naturali jure*, patet sponsos illico separandos. Pars autem impedimento non laborans, vel impedimento tantum relative, poterit ad alias nuptias transire; nam matrimonium fuit ir-

1) Quid (dices) si *dubitetur* utrum impotentia præcesserit, an subsecuta sit? Judicabitur præcessisse, si profecta sit a causa *intrinseca*; quia quod a natura est, semper inesse præsumitur.

Si vero ortum habuerit a causa *extrinseca*, v. g. a mutilatione membri, judicabitur esse *antecedens*, si allegetur brevi tempore, v. g. uno vel altero mense post matrimonii celebrationem: *subsequens* vero, si post longum tempus. Quia tempore matrimonii quisque præsumendus est potens, nisi contrarium certo probetur.

2) C. de frig. et mal. 3) Supp. q. 58. a. 1.

4) Conjugibus quibus impotentia supervenerit, tactus, aspectus, oscula, (si id sit citra periculum pollutionis) *vel* licent ex rationabili causa, quia non deficit status conjugalis, quia ea quandoque cohonestat; *vel* venialiter aut mortaliter vetantur juxta ea, quæ de conjugali debito agentes trademus. Ita *Sanchez*, *Busembaum*, *Bouvier* etc.

rite contractum, ideoque ipsa libera omnino est, ut nubat cui alteri vult, si apta inveniatur.

Relate ad modum, quo separatio facienda est, perpendendum caute erit, an nullum adsit scandali periculum, an vero aliquod adsit, ut ordinarie et communiter adesse solet.

In *primo casu* sponsi poterunt propria etiam auctoritate a se invicem discedere, et pars potens ad alias nuptias pertransire.

In *secundo casu* partes reclamare debent ad judicem Ecclesiasticum, qui vel separationem statim pronuntiabit, vel permittere poterit, ut simul valeant mutuo consensu cohabitare, non quidem ut conjuges, sed ut frater et soror. Modo tamen absit periculum incontinentiæ [1], nec agatur de sponsis juvenili ætate florentibus, ut recte advertit Merbesius [2].

Sed (quæres) *quid si ipsa impotentia sit dubia?*

Si dubium hoc *præcedat matrimonium*, nemo potest nuptias inire dubitans de sua impotentia (si dubium sit positivum), donec, re diligenter investigata, dubium deponat. Alioquin injuriam gravem irrogaret alteri parti.

Quod si tamen, dubio non obstante, *contraxerit*, potest licite matrimonio uti. Nam tunc ex jure datur triennalis experientia: sicuti datur, quando dubium hoc *supervenit* ipsi matrimonio [3].

1) Ex c. *Laudabilem de frig. etc*

2) « Sed id hodierna Ecclesiæ disciplina, ait *Alasia*, nunc amplius ipsis non permittitur, præsertim si conjuges juvenes sint, licet non institerint pro declaratione nullitatis matrimonii. Quapropter Sixtus v *Lit. datis* ad Episcopum Novariensem Apostolicæ Sedis in Hispania Legatum, præcipit ne tales contrahentes simul habitarent ».

3) Triennio finito, vel *uterque* conjux affirmat se consummare minime potuisse; vel *alteruter* tantum id affirmat, alia parte negante.

Si 1, uterque juramento firmare debet quod dicit. Ac deinde deferendum est juramentum septem consanguineis mariti et septem uxoris; et iis deficientibus, septem vicinis bonæ famæ, ideoque quatuordecim, qui deponant se credere quod conjuges illi verum dicant. His peractis judex, si impotentia sit *respectiva* tantum, utrique parti facultatem faciet convolandi ad alias nuptias. Si vero sit *absoluta*, eam non faciet, nisi parti, quæ tali impotentia non laborat.

Si 2, judex ferre debet sententiam pro valore matrimonii, nisi signa impotentiæ certa appareant. Unusquisque enim præsumitur potens, donec contrarium demonstretur *(Cap. De frigid et malef.)*.

Quid (dices) si post prolatam hanc judicis sententiam pars illa, quæ impotens declarata est, deinde *potens* inveniatur? Ea impotentia vel *relativa* vel *absoluta* fuit judicata.

Si 1, pars illa non cogitur redire ad priorem conjugem, nisi aperte probetur falsitas sententiæ prolatæ. Nam bene potest esse potens erga unam, non erga aliam personam.

Si 2, reintegrari debet primum conjugium, etiamsi alia pars transierit ad nuptias alias, et prolem ex iis susceperit. In hac enim re ex *C. Laudabilem de frigid. et mal.* sententia ex errore prolata non transit in rem judicatam. Unde adhuc fit contestationi locus.

Quid (addes) *resolvendum est, si mulieris impotentia sit talis, ut per aliquam operationem auferri possit?*

Certum est *non teneri* mulierem pati illam operationem, si ex ea mortis periculum ipsi immineret. Quia in ea facti specie ejus impotentia censetur antecedens et perpetua: ideoque et matrimonium nullum, nullumque onus ex eo in illam exortum [1].

Hisce præcisis, Croix, Roncalia, Salmanticenses, Sanchez, Sotus, et Sporer contra Pontas et Tournely *communissime*, et *probabilius* docent mulierem utique teneri pati operationem illam cum gravi molestia et dolore. Ratio est, quod mulier vi contractus initi cum viro ad illud videtur *graviter* obligari, quod necessarium est ad servandum jus copulæ in virum translatum [2].

Q. 5. *Quid de impedimento raptus quoad matrimonium?* [3]

R. Raptus, prout est impedimentum dirimens matrimonii, definitur: *violenta abductio mulieris matrimonii ineundi causa.* Hoc impedimentum Ecclesiæ jure inductum est; ait enim Tridentinum: *decernit s. Synodus inter raptorem et raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium* [4]. Nihil autem refert, quod vir ad mulierem rapiendam utatur opera alterius; nam qui per alium facit, per se facere censetur [5].

Dicitur 1 *violenta:* etenim si desit vis, vel si adsit consensus mulieris (etiam invitis parentibus) cessat crimen raptus. Quia tunc potius habetur fuga [6].

2 *Abductio*, id est traductio de loco in locum. Sufficit vero, ut abductio sit in locum separatum, ubi mulier maneat sub potestate raptoris. Secus haberetur vis, non abductio: quod supponit Tridentinum, dum ait valere matrimonium, si sit *rapta a raptore separata;*

1) Imo Coninchius, Pontas ac Tournely *non improbabiliter* mulierem liberant eo onere etiam tum, cum ea operatio per manus chirurgi fieri debet. Quia inde mulieri pudor est moraliter intolerabilis.

2) Verum si impotentia vera, absoluta et perpetua fuisset per miraculum, aut medium extraordinarium sublata, non esset primum conjugium reintegrandum, quippe quod in radice nullum fuit, irritumque.

3) *V.* Liguori, *Opuo Mor. l. 6. nn.* 1106 *et seqq.*

4) Sess. 24. c. 6.

5) Porro *probabilius* est tantum matrimonium, non vero sponsalia inter raptorem et raptam irrita esse. Nam non eadem et adæquata ratio currit; cum sponsalia non tantam libertatem requirant, utpote rescindibilia. Ita Perez, Pickler, Krimer etc.

Sed *communius* cum Sanchez, et Salmanticensibus et aliis contrarium docent; quia cum sponsalia sint via ad matrimonium, eandem requirunt libertatem.

6) Vis autem ista potest esse tam *physica*, v. g. violenta manuum injectio, quam *moralis*, v. g. metus gravis, sive inferatur per se sive per alios.

et in loco tuto, et libero constituta; et eum in virum habere consenserit.

3 *Mulieris;* quia si rapiatur vir, nullum erit impedimentum raptus; cum de hoc casu nec loquatur Concilium. Nec eadem ratio est, ut *communiter* dicunt; *tum* quia id raro accidit; *tum* quia vir non ita est seductioni obnoxius.

4 *Matrimonii ineundi causa;* quia si mulier abducatur alia quacumque de causa, etiam libidinis explendæ, raptus non inducet impedimentum. Ita declaravit S. C. 13 jan. anno 1585. Ita verba Concilii *probabilius* interpretantur. Alasia, Coninchius, Holzman, Salmanticenses, Sanchez aliique passim.

Sed (quæres) *quænam pœnæ a jure constitutæ contra raptores?*

Ex Tridentino (præter *impedimentum dirimens* quod incurrit raptor) tum *raptor,* tum omnes eidem consilium et favorem ad hoc *præbentes,* incurrunt *excommunicationem;* sed nemini reservatam — Item *infamiam perpetuam ac inhabilitatem* ad omnes dignitates. Et si clerici sint, *ejectionem* quoque e proprio gradu — Imo raptor ligatur insuper obligatione *dotandi raptam.*

Ubi notandum: 1 *excommunicationem* ipso facto incurri. *Celeras* vero *pœnas* post sententiam, ut *communiter* docent; cum hæ nimiam acerbitatem contineant, ut illico quis eas debeat in se exequi.

2 Eas pœnas non incurri ab eo, qui raptam mulierem *domi suæ retinet,* patrato ab aliis crimine; quia raptus jam est consummatus.

Quid (dices) *si sponsus rapiat sponsam?*

Censet Enriquez, ac Ledesma ipsum nec impedimentum, nec ceteras pœnas incurrere; quia id statuit jus antiquum 1 — Sed *verius* id negant Concina, Sanchez et Salmanticenses, casu quo fœmina abducatur invita. Ratio est, quia Tridentinum (quod reformavit jus antiquum) indistincte loquitur.

An (addes) *si non impedimentum, saltem incurrat celeras pœnas qui abducit mulierem causa libidinis; vel alio malo fine, quam ad matrimonium tentandum?*

Alii negant; quia Tridentinum solum intendit favere libertati matrimonii. Et sane Concilium ea in sessione loquitur de solo matrimonio.

Alii vero gravissimi auctores affirmant; quia Tridentinum in illo speciali capite generaliter loquitur. Et quamvis quoad impedimentum inducendum Tridentina lex ex communi sensu sic fuerit recepta; non ita tamen res se habet quoad alias constitutas pœnas 2.

1) *Cap. penult. de rap.*

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6 *n.* 1106.

Hic notamus: ex *Codice pœnali* Regni Sabaudiæ quarumcumque mulierum raptus etiam causa libidinis gravissime punitur, nempe *carcere, reclusione, relegatione, operibus duris* etc., habita circumstantiarum ratione [1].

COROLLARIUM — De Matrimonii denunciationibus, seu bannis [2]

Q. 1. *Cur denuntiationes matrimonii inductæ sunt?* [3]

R. Tres solent indicari causæ, ob quas denuntiationes matrimonii fuerunt inductæ; — 1 et maxime ut detegantur *si* quæ forte extent *impedimenta*; — 2 ut eliminentur matrimonia *clandestina*; — 3 ut *filiifamilias*, invitis vel insciis parentibus, non contrahant. Si tamen omittantur, non ideo invalidant matrimonium; cum illis clausula irritans non sit apposita.

Q. 2. *Quomodo denuntiationes matrimonii fieri debent?*

R. Tridentinum *præcipit, ut in posterum antequàm matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium Parocho, tribus continuis diebus festivis, in Ecclesia, inter Missarum solemnia publice denuntietur inter quos matrimonium sit contrahendum* [4].

1 *Tribus continuis diebus festivis:* quæ continuitas ita est accipienda, ut nulli festi dies præsertim dominici inter unam alteramque denuntiationem intercedant; alioquin non excusaretur quis a veniali, quia jam contra præceptum faceret [5] — Dies porro illi debent esse *festivi* sive ex præcepto *generali*, sive ex præcepto *particulari*, sive ex *lege scripta*, sive ex *consuetudine* [6] — Episcopus autem potest dispensare, ut fiant etiam diebus ferialibus, ut declaravit S. C. penes Barbosam, si æque servetur finis Concilii.

2 *In Ecclesia:* possunt autem fieri *probabiliter* etiam in *Oratorio* saltem cum aliqua causa, ut dicunt Barbosa, Navarrus et Sanchez. Vel ad *januam Ecclesiæ*. Vel *alio loco*, confluente magno populo; quia in eo casu non deviaretur a fine legis.

1) Art. 536 et seqq. — C. A. pœn. p. 1. § 80.

2) Vox *Ban*, cujus usum Franci ex Franconia oriundi invexerunt in Gallias sæc. v, non aliud significat, quam *publicam denuntiationem futuri matrimonii*.

Hæc denuntiatio facienda est ex præcepto Concilii Lateranensis, quod in Tridentino fuit confirmatum *(Sess. 24. c. 1 de Ref.)*.

3) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 989 *et seqq.*

4) Circa *formam* denuntiandi matrimonium v. Rit. Romanum.

5) Verum si dies festi sibi ipsis proxime et immediate succederent, licet non ex necessitate, quia jam Concilii lex impleretur; at ex ipso legis fine, ex consensu Doctorum ac particularibus Synodis (ut ex Synodo Novariensi pag. 151), *unius saltem diei intervallum inter singulas denuntiationes interponi deberet.*

6) Etiam in *Festis suppressis* ea denuntiatio fieri potest, ut referunt declaratum a Sacra Congregatione.

3 *Inter Missarum solemnia:* quod si per oblivionem; vel alia de causa omittantur in Missa, *possunt etiam fieri diebus festivis, dum cantantur Vesperæ* ex S. Congregatione 23 octob. anno 1586. Dicunt etiam *probabiliter* Barbosa, Roncalia et Sanchez, quod possunt etiam fieri, si adsit aliqua saltem causa, in Ecclesia tempore *concionis,* vel *processionis* [1].

4 *A proprio contrahentium Parocho:* quod si sponsi fuerint diversæ Parœciæ, sed ejusdem diœcesis, denuntiationes ab utroque Parocho faciendæ sunt — Si vero alteruter sponsorum ad diversam etiam Diœcesim pertineat, tunc extraneus debebit referre *statum,* ut vocant, *liberum* exaratum ad normam Instructionis s. Congregationis [2], nisi ante ætatem nubilem a sua Diœcesi discesserit [3].

Status iste debet prius recognosci, et approbari in propria etiam Curia Episcopali, antequam Parochus matrimonio assistat [4].

Parochus debet populum admonere de vice in vicem, an proclamatio quam agit, sit *prima,* an *secunda,* an *ultima.* Et quando una vel altera peracta, speretur dispensatio in reliquis, pariter fidelibus indicandum est.

Si a bannis peractis duo menses effluxerint, quin matrimonium celebretur, repetenda eæ sunt, *nisi aliter Episcopo videatur.* Rit R.

Ex *Synodo Novariensi,* si duo menses effluxerint, *una* saltem denuntiatio repetenda est; *omnes* vero, si tres vel plures effluxerint menses [5].

Q. 3. *An promulgationes sint agendæ sub gravi?*

R. *Affirmative:* proclamationes sub gravi faciendæ sunt; agitur enim de re gravi, ac præcepta ob finem magni momenti.

Hinc tam *assistens,* quam *contrahentes* illam transgredientes gravissime delinquunt. Imo *Parochus,* ut docet Benedictus XIV [6], *matrimonio interesse præsumens, cui legitimæ non præcesserint denuntiationes,* suspensione ab officio *triennio duratura, aut etiam* graviori pœna *plecti jubetur.... Ipsi vero contrahentibus, qui Ecclesiæ mandatum in re sane gravi contemnunt,* condignam pœnitentiam *injungendam statuitur* [7].

1) Item usus est (maxime per Ordinandis) ut cum vera adest causa, denuntiationes fiant occasione alicujus Tridui, vel Benedictionis ideo indictæ; si tamen revera sit concursus populi. 2) Extat in *Synodo Novariensi* pag. 402.

3) Imo si quis procul a parœcia diu post *ætatem nubilem* ita sit commoratus, et impedimentum aliquod contrahere potuerit, ejus matrimonio parochus nequit assistere, nisi per testes coram Episcopo probet, se nullo impedimento esse irretitum.

Ita S. C. Instructione 21 aug. anno 1679 a Clemente X confirmata.

4) Item Sacra Congregatio penes Zachariam vult, ut proclamationes fiant etiam in loco originis. 5) Pag. 151. 6) De *Syn. Diœc.* l. 7. c. 9.

7) C. cum inhibitio § fin. de cland. despons.

An (quæres) *peccet graviter Parochus, si matrimonio assistat, omissis denuntiationibus sine Episcopi licentia; cum per diligentiam adhibitam certus sit nullum esse canonicum impedimentum?*

Barbosa, Roncalia et Sanchez *communissime* et *verius* affirmant. Esto quod Parochus per suam diligentiam impleat finem Tridentini; transgreditur tamen illam diligentiæ formam, quam Concilium exigit. Hæc vero cum sit in re gravissima, non excusatur a *mortali*, nisi adsit urgens necessitas, quæ moram non patiatur.

Imo nec adæquate satisfacit fini præcepti. *Tum* quia illa lex fundata est in præsumptione juris, quæ ideo in omni casu, quoad potest, servanda est. *Tum* quia si postea casu aliquod detegatur impedimentum, filii inde exorti habentur illegitimi [1]: ac conjugibus adimitur spes dispensationis, si agatur de consanguinitate, affinitate vel publica honestate [2]. Saltem nonnisi difficile ea concedi solet. Et ideo ea circumstantia omissionis ex Curiæ stylo ad valorem est exprimenda.

An autem omissio unius tantum banni sit mortalis, disputatur. *Probabiliter* hæc omissio non est, nisi *venialis*, si Parochus *aliunde* sit certus nullum adesse impedimentum. Quia respectu ad totum hæc non videtur materia gravis. Ita Bossius, Filliucius, Sanchez, etc.

Q. 4. *An fideles debeant impedimenta, si norint, denuntiare?*

R. Sive fiant sive etiam omittantur denuntiationes, omnes fideles *per se loquendo sub mortali*, si quod noverint impedimentum, tenentur denuntiare, quamvis secretum. Id patet ex lege tum *Ecclesiæ*; tum *naturæ*, quæ præcipit ut prospiciatur et dignitati Sacramenti et bono proximi [3].

Porro denuntiare omnes tenentur, qui *rationis usum* habent; cum tunc illius generalis præcepti sint capaces — Etiam *consanguinei* et *amici*. Imo strictius, ut patet, ipsi damnum tenentur impedire suorum amicorum et propinquorum — Etiam *alienigenæ*; quia id præceptum est ab Ecclesia in Ecclesiæ bonum — Etiam qui jam *scit* impedimentum a s. Pœnitentiaria dispensatum fuisse utpote occultum, si postea publicum evaserit; ut tunc publice afferatur obtentæ dispensationis testimonium — Etiam si *unus* dumtaxat sit, qui sciat

1) Ex c. fin § si quis de cland. desp. 2) Tridentinum sess. 24. c. 5.

3) Hinc est, quod in ipsa denuntiationis forma solent audientes admoneri de hac gravi denuntiandi obligatione. Et *Synodus Novariensis* præcipit, ut Parochi non tantum sanctitatem, virtutem et legitimum finem gravi sermone aperiant suis; sed etiam interdum, arrepta occasione, impedimenta matrimonialia explicent, et eos moneant de dicta obligatione.

Attamen ex lege charitatis, si ex manifestatione periculum infamiæ alicui personæ immineret, præmittenda erit fraterna correctio, si profutura aliquo modo prævideatur.

impedimentum, et illud nequeat probare: uti tenet *communissima* et *verior* sententia cum Barbosa et Sanchez, qui id probant ex jure canonico, ubi dicitur: *matre asseverante ipsos esse consanguineos, non debent jungi* [1].

Et sane hic non agitur de contractu rescindendo, sed de peccato vitando, ac Sacramenti frustratione avertenda. Unde si agatur de *rescindendo* matrimonio jam contracto, utique unus testis non sufficit, sed probatio requiritur omni exceptione major; quia factum supponitur recte factum [2]. Verum aliter est, quando res est de illo *contrahendo:* quæ ratio probat ipsum Episcopum teneri matrimonium impedire, si solus impedimentum sciat, ut *probabilius* affirmandum est; nam bene potest quis esse judex et testis, quando agitur de malo impediendo [3].

Quando autem dumtaxat *unus testis* habetur, requiritur:

1 Ut non tantum denuntiet cum juramento; sed etiam *deponat* nisi probare valeat famam impedimenti.

2 Ut habeat *certam scientiam* ex se, non ex auditu; nisi agatur de affinitate, vel consanguinitate.

3 Ut non sit *vilis conditionis*, nisi factum sit adeo occultum, ut aliter probari non possit: tunc admittitur etiam probatio insufficiens, scilicet ad indagandum [4].

Sed ab obligatione denuntiandi impedimenta excipiuntur:

1 *Confessarii*, quorum notitia non est hujus fori. Item qui revelare non possunt absque *gravi detrimento* sui vel suorum, ut si impedimentum proveniat ex illicita eorum copula.

2 Qui impedimentum sciunt *sub secreto consilii*, ut sunt parochi, medici, obstetrices; nam societatis interest hæc secreta tecta servari. Aliter esset ex Angelico, si sciatur illud sub secreto confidentiæ; nam nulla utilitas in rempublicam ex hisce secretis [5].

3 Quid illud audierunt a persona *nulla omnino fide digna;* cum nulla sit habenda ratio hujus auditus.

1) C. 22. *Super eo de test. et attest.*

2) Benedictus XIV ad impediendas fraudulentas matrimonii dissolutiones Const. *Dei miseratione* 3 nov. anno 1741 statuit ab omnibus Ordinariis eligendum esse *matrimonii defensorem*, qui judiciis omnibus hac de causa adesse debet de necessitate, ac matrimonii validitatem tueri etc.

3) Etiam *inito* jam *conjugio*, tenetur quilibet impedimenta quæ certo norit, manifestare, non tam ex Ecclesiæ, quam ex charitatis lege. Vide quæ de *fraterna correctione* tradidimus.

4) C. 22. et 47 de test. — c. 15 de spons. — c. 8. de cohab. — c. 1. de cons. et aff.

5) 2. 2. q. 70. a. 1.

Q. 5. *Quid agendum a Parocho, cognito impedimento?*

R. Parochus etsi solus habeat notitiam impedimenti, modo non sit ex secreto consilii ex dictis, neque *ex confessione sacramentali,* **teneтur** impedire matrimonium, et rem totam Episcopo deferre [1], cujus est eam cognoscere [2].

Dictum est: modo notitia habita non sit ex *confessione sacramentali;* arctissima enim est sigilli lex: unde hujus notitiæ nulla est habenda ratio. Attamen debet parochus in ipsa confessione sponsos monere, ut a tali matrimonio abstineant, donec dispensentur. Excipe nisi sint in bona fide, et ex monitione omnino desperetur fructus, et impedimentum tale sit, ut non de facili, contracto matrimonio, a sponsis dignoscatur [3]. Tunc enim est omittenda monitio, ut merito dicit Croix, donec obtineatur dispensatio; quia melius est permittere peccatum materiale, quam præbere occasionem certi peccati formalis.

Quid (quæres) *si moniti sponsi non possent a matrimonio desistere sine magno scandalo, et omnia jam parata sint, factæ denuntiationes, amici invitati etc.?* Tunc parochus, vel confessarius *suadeat illis,* ut contrahant sub conditione: *si Papa dispenset,* animo interea cohabitandi ut frater et soror, donec veniat dispensatio, et sic iterum contrahant. Ita Beja, Pontius, etc.

Si autem hoc remedium non obtineat, ut si v. g. cognitio impedimenti se teneat *ex parte unius* tantum, qui non vult prodere turpitudinem suam, docet Bossius, Sanchez etc. suadendum esse pœnitenti, ut emittat votum castitatis ad tempus, illudque manifestet.

Quia tamen hoc videtur periculosum propter suspicionem quam aliis ingerere potest, ideo *communissime* ac *valde probabiliter* alii dicunt, quod in tali rerum angustia, potest dispensare Episcopus; quia tunc recte præsumitur Pontificem ipsi delegare facultatem. Cardenas hoc dicit *moraliter certum,* Benedictus XIV *commune* [4], Pyrrus Corradus testatur insuper id *declarasse* Sistum V [5].

1) C. 1. cogn.

2) Nec obstat dicere, quod peccatori occulto non potest denegari Sacramentum, cum publice petit. Hoc enim evenit, cum aliud non currit malum, quam mala perceptio Sacramenti: secus autem cum interveniunt alia gravia damna, quæ plerumque accidunt ex matrimoniis invalidis, ut *recte* docent Bossius, Couinchius, Roncalia, Sanchez, et alii contra Pontium.

3) Quæ omnia cum proportione sunt dicenda de alio *confessario* non parocho, qui vel ex sponsorum confessione, vel ex aliis novit impedimentum: qui monere vel non monere debet, habita ratione circumstantiarum. Quod currit sive matrimonium sit celebratum, sive nondum initum.

V. Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 613, *et* 996 — Pavone, *La luce fra le tenebre ecc.*

4) De Syn. l. 7. c. 31 — *V.* Ferraris, *Biol.* V° Impedimentum.

5) Praxis dispens. l. 8. c. 4.

Quid vero (addes) *si neque ab Episcopum haberi possit recursus; quia nuptiæ omnino in crastinum celebrandæ sunt, et Episcopus longe distat?* Tenet Roncalia non sine fundamento cum Pignatelli [1], quod eo in casu posset parochus vel confessarius prudens utendo epicheja declarare talem humanam legem pro tunc non obligare. Quia tunc lex cessat in particulari non tantum *privative*, quatenus redditur inutilis, quo in casu adhuc obligat; sed cessat etiam *contrarie*, quatenus fit nociva, unde cessat habere rationem veræ legis.

Notant tamen quantocius, saltem pro majori securitate, et etiam pro reverentia erga Ecclesiæ leges, recurrendum esse ad Sacram Pœnitentiariam; ut obtineatur dispensatio [2].

Q. 6. *Quis potest dispensare super bannis?*

R. En Tridentini verba: *si aliquando probabilis fuerit suspicio matrimonium malitiose impediri posse, si tot præcesserint denuntiationes, tunc vel una tantum denuntiatio fiat, vel saltem, parocho et duobus vel tribus testibus præsentibus; matrimonium celebretur. Deinde ante illius consummationem denuntiationes in Ecclesia fiant, ut si aliqua subsunt impedimenta, facilius detegantur, nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ denuntiationes remittantur. Quod illius prudentiæ et judicio Sancta Synodus relinquit.*

Ex his habetur, *Episcopum* posse jure ordinario dispensare — Hoc pariter potest *Capituli Vicarius*, ut patet [3] — Item *Prælatus inferior*, si jurisdictione quasi episcopali sit insignitus.

Quoad autem *Episcopi Vicarium*, Diana et Pontius hanc ei denegant facultatem. Verum *communius* ac *probabilius* Barbosa, Elbel, Filliucius, Navarrus, Roncalia aliique contrarium docent ex eo, quod ipse unum cum Episcopo efficit tribunal in iis, quæ de jure ordinario scripto ac patenti competunt suo principali [4].

Omnes tamen id negant de *Parocho*, qui nullam in foro externo habet jurisdictionem. Ei unum conceditur, ut cum Episcopus dispensare tenetur et adiri non potest, declaret præceptum tunc non obligare; si tamen certo sciat non adesse impedimentum.

Q. 7. *Quænam sunt justæ dispensandi causæ?*

R. Unica a Tridentino adsignatur legitima dispensandi causa; sed non ad exclusionem, bene vero ad exemplum, ut declaravit S. C.

1) Tom. 3. Consult. 33. n. 5. 2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l. nn.* 612, 613.

3) S. Congr. 2 mart. 1624.

4) Adversarii quandam afferunt S. C. declarationem. Sed ea ut valde dubia habetur — V. Monacelli, *p. 1, tit.* 8. *d.* 6. qui id ipsum tuetur, et asserit confidenter illud in praxi servari, et a se servatum fuisse.

Unde duplicis generis *communiter* distinguntur causæ. *Aliæ*, quibus extantibus, Episcopus non solum potest, sed etiam tenetur dispensare. *Aliæ*, ob quas non tenetur quidem dispensare, sed potest.

Causæ, quibus extantibus *tenetur* Episcopus dispensare, sunt: — 1 si adsit probabilis timor, ne matrimonium *malitiose impediatur*; — 2 si matrimonium sit necessarium ad *damnum vitandum*. Vel ad scandalum tollendum et impediendum, v. g. si concubinarii jam reputarentur legitimi conjuges; si sponsa jam cognita fuerit, et ab aliquo tempore prægnans; si a moriīuro sit contrahendum ad prolem legitimandam, aliaque similia graviora mala vitanda; — 3 si immineat *periculum* animæ, corporis aut fortunæ; — 4 si sponsus statim sit in *longinquas regiones* profecturus, et aliqua militet urgens causa; — 5 si parentes vel tutor prætendant, ut virgo *nubat indigno*. Ita passim Barbosa, Bossius, Roncalia, Salmanticenses, etc.

Causæ, quibus extantibus Episcopus *potest*, sed non tenetur dispensare, sunt: — 1 si nuptiæ sint contrahendæ *inter magnates*. Horum enim conjugia non fiunt, nisi precedente magno consideratione; — 2 si sponsi sint *valde senes*, vel valde *dispares* conditione, ætate, divitiis, ne pudore perfundantur; — 3 si certo moraliter constet, *nullum* adesse *canonicum impedimentum*; — 4 si immineat tempus *Quadragesimæ* vel *Adventus*, et alias aliquod timeri possit *præjudicium* [1]. Sic passim Barbosa, Bossius, Cabassutius, Sanchez, etc.

Si vero non adeo adsit impellens causa, sat erit dispensare ab una, vel altera denuntiatione. Omnino enim dispensare Episcopis vetat Benedictus XIV Bulla *Nimiam licentiam* 18 maj. anno 1743, nisi *urgente legitima, gravissima, et inelunctabili causa, ut liquet ex Tridentino* [2].

CAPUT TERTIUM

DE DISPENSATIONIBUS

Q. 1. *Quisnam potest dispensare super impedimentis matrimonii?*

R. Quoad dispensationem in impedimentis matrimonii duo certa sunt:

1 Nihil posse *Parochum* hac de re; cum Parochus nulla polleat in foro externo jurisdictione.

2 Totum posse *Pontificem* in impedimentis *de jure ecclesiastico*; cum sit caput totius Ecclesiæ, et universalem habeat jurisdictionem.

1) Solo imminente *tempore feriato*, alii censent melius esse dispensare a nuptiarum prohibitione, quam a denuntiationibus.

2) Ita etiam Constitutione *Satis Vobis* 17. nov. 1741.

Non tamen potest Pontifex, ut tradit *communior* et *probabilior* sententia cum d. Thoma [1], dispensare in his, quorum jus ex *sola divina voluntate* pendet. Item neque in iis, quæ sunt *juris naturalis*, vel *juris tertii;* nam inferior non dispensat in lege superioris, nec homo in lege naturæ; nec alter in alterius jure.

Poterit *tamen* dispensare R. Pontifex in iis, in quibus jus divinum oritur a voluntate humana, ut in votis, et juramentis. Tunc enim aufert non jus divinum; sed fundamentum obligationis, quam homo sibi actu humano imposuit. Bene etiam potest in aliquo urgentissimo casu uti doctor universalis Ecclesiæ et supremus divinæ interpres voluntatis declarare legem divinam non obligare. Est *commune*, et Benedictus XIV ait ex Veracruce: *de Pontificis potestate postquam dispensavit, dubitare, instar sacrilegii est* [2].

Q. 2. *An Episcopus possit dispensare super impedimentis?* [3]

R. 1: Quoad *impedimenta impedientia* Episcopus potest subditos dispensare universaliter ex consuetudine, imo et alteri dispensationem delegare. Si tamen excipiantur: — 1 *vetitum* latum a Pontifice, vel a *jure* propter alterius hæresim [4]; — 2 *sponsalia*, quia agitur de jure tertii; — 3 ordinarie etiam *votum* absolutum, vel ingrediendæ Religionis, vel perpetuo castitatis servandæ; quia id sibi Pontifex ipse reservavit [5].

Item ex *consuetudine universali* potest Episcopus dispensare per se vel per alium in impedimentis; quæ *matrimonio inito* superveniunt, et impediunt *debiti petitionem:* uti *in affinitate*, et sic etiam *in voto castitatis;* sed si ab uno tantum conjuge sit emissum. Ita *communiter* Anacletus, Sanchez, Sporer et alii apud Ferraris [6].

R. 2: Quod pertinet *ad impedimenta dirimentia*, distinguendum est: *vel* matrimonium nondum est celebratum, *vel* jam celebratum est.

Si 1, *commune* est, Episcopum in aliquo peculiari casu posse utique dispensare suos subditos, non quidem ordinario jure suo, sed ex tacita Pontificis concessione. Est nempe, *quando vera urgeat necessitas, et agatur de impedimento occulto:* v. g. si alias immineat periculum mortis, veluti si matrimonium necessarium sit vel ad

1) L. 2. q. 97. a. 4. — *V.* Liguori, *Opus Mor. l. 6. nn.* 1119, *et seqq.* — Pavone, *La Luce fra le tenebre.*

2) De Syn Diœc l. 9. c. 2.

3) *V.* Liguori, *Homo Apost. Tract* XX. *nn.* 29, *et seqq.* ubi omnes Episcoporum facultates ac privilegia in omni genere fuse refert.

4) Ut supra dictum est de *matrimonio acatholicorum* cum catholicis.

5) *V.* De *Virt. Relig.*, ubi de voto.

6) Bibliot. Concionatoria etc. *V°* *Debitum conjugale* § 4.

legitimandam prolem, vel ad vitandam fœminæ infamiam aut alia damna, vel si mulier nobilis (aut etiam non nobilis, sed honesta) parata sit nuptias tali die contrahere, et in confessione Sacramentali manifestet impedimentum. In talibus rerum adjunctis *vel* præsumitur ipse Papa dispensare, *vel* cessat omnino reservatio.

Si 2, adhuc posse Episcopum dispensare affirmant *communiter* cum Benedicto XIV [1]. Sed sex his conditionibus intervenientibus: — 1 ut matrimonium contractum sit in *faciem Ecclesiæ*, servatis solemnitatibus; — 2 ut contractum sit *bona fide* ex una saltem parte; — 3 ut sit *consummatum*; — 4 ut impedimentum *occultum* sit; — 5 ut non sit *facilis* ad supremam Sedem *recursus*; — 6 ut separatio *sine scandalo* fieri nequeat [2]. Hæc tamen dispensatio pro foro tantum interno prodest, sicuti pro foro tantum interno dari potest [3].

Quid (dices) *si agatur de impedimentis dubiis?* Affirmant *communissime* dispensare posse Episcopum, generice loquendo de omnibus casibus, seu de impedimentis Pontifici reservatis, quotiescumque dubitatur, utrum necessaria sit Pontificis dispensatio.

Tunc enim *ex una parte*, cum reservatio sit odiosa, stricte est interpretanda, et restringenda ad casus tantummodo certos. *Ex altera* principium est inter juristas commune in casibus dubiis; qui frequenter occurrunt, bene posse inferiorem dispensare in lege sui superioris. Ita Barbosa, Cabassutius, Continuator Tournely, Elbel, Merbesius, Pikler, Roncalia etc. [4].

1) De Syn. Diœcesana, l. 9. c. 2.

2 Hisce casibus communi usu exceptis, dicimus Episcopum omnino nihil posse circa hæc impedimenta; ratio concludentissima est, quod inferior nihil potest in legem sui superioris. Ubi notamus Pium VI litt. 28 nov. 1786 damnasse errorem Eybelii ajentis dispensationum reservationes indebitas, atque Episcopis injuriosas esse — *V.* Devoti, *Inst. Can. l.* 2. *t.* 2. *sec.* 9.

3) Hanc autem facultatem *Episcopus* non modo in particulari; sed etiam generaliter per omnibus casibus occurrentibus delegare potest, ut ajunt Coninchius, Elbel, Guttier, Henriquez, Salmanticenses, Sanchez, Valentia, Vasquez, etc. Cum enim hæc potestas non personæ, sed officio sit adnexa, ipsa jam reputatur ordinaria; et ideo illa recte potest delegari.

Eam tamen non habent *Vicarii Generales Episcopi* sine ejusdem speciali commissione. Quia esto, quod hæc facultas vim induat facultatis ordinariæ; cum tamen id sit tantum ex præsumpta Pontificis voluntate, non autem ex privilegio in jure expresso, ideo in generali commissione Vicariatus ea non intelligitur commissa.

Aliter est de *Vicario Capitulari*, qui succedit in omnem ordinariam Episcopalem jurisdictionem.

4) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 902.

Articulus I. — DE MODO DISPENSATIONIS IMPETRANDÆ [1]

Q. 1. *Quomodo impetrandæ sunt dispensationes?*

R. Quoad dispensationes, quæ de jure ordinario conceduntur ab *Episcopo*, id notasse sufficiat, nempe oportere, ut impedimentum cum suis *circumstantiis* clare exponatur, et *causa supplicationis* in veritate aperiatur; ne aliter dispensationem nullitatis defectu laborare contingat.

Quoad dispensationes vero, quæ a *R. Pontifice* obtinentur, sciendum est, quod duplex Romæ Tribunal erectum est pro matrimonialibus dispensationibus concedendis: unum quod dicitur *Dataria Apostolicæ*; alterum quod dicitur *Sacræ Pœnitentiariæ.*

A *Dataria* petuntur dispensationes pro foro externo; et pro impedimentis publicis, et quandoque occultis — A *Pœnitentiaria* autem pro solo foro interno, et pro impedimentis occultis. *Illa* cessat, defuncto Pontifice; *ista* vero non cessat.

Item in *Dataria*, nisi dispensatio obtineatur in forma *pauperum*, ut ajunt, solvenda est taxa pecuniaria. Nulla vero, ut plurimum, in *Pœnitentiaria* solvitur taxa [2].

Quæ omnia Confessarii ac Parochi sedulo considerare debent, ne suos decipiant pœnitentes ac parochianos [3].

Sed (quæres) *quando impedimentum censetur occultum?* Censetur occultum *vel* quando omnino secretum est; *vel* quando non cognoscitur, nisi a duabus aut tribus aut etiam quatuor vel quinque personis; sed absque periculo ne ulterius divulgetur, uti notat Benedictus XIV [4]. Illud enim in jure censetur occultum, quod non est notum pluribus, quam quinque personis in communitate, quæ a decem saltem personis conflatur. Ita communissime Azorius, Reginaldus, Sanchez, Toletus, Tournely etc.

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 113f.

2) Hac de re vid. Benedictus XIV tum Bulla *Pastor Bonus;* tum Const. *Gravissimum Ecclesiæ*; et *Institutio* 87 per totum — Pirrus Corradus, *Praxis dispensationum Apostolicarum* — Amyden, *Tractatus de officio et jurisdictione Datarii* — De Justis, *De dispensationibus matrimonialibus*, Parmæ.

3) Habet Bouvier: « notandum est nullam ordinarie expediri dispensationem diebus dominicis aliisque diebus festivis; neque per duos menses vacationum in autumno, neque per tres hebdomades a Nativitate Domini Nostri Jesu Christi incipientes; neque per tres hebdomades ante Quadragesimam; neque per duas hebdomades in Pascha, duas in Pentecoste, et duas in festo sancti Petri ».

4) *Notificatione* LXXXVII.

Aliter esset, si Pœnitentiaria dicat in clausula: *modo sit omnino occultum;* tunc publicum habetur, si valeant duo testes probare [1].

Q. 2 *In quibus impedimentis s. Pœnitentiaria dispensat?*

R. Quoad *impedimenta impedientia* Major Pœnitentiarius facultatem habet (si ea occulta sint, nec agatur de jure tertii) in foro Pœnitentiæ dispensandi in omnibus, vel dispensari mandandi ad contrahendum matrimonium.

Quoad *impedimenta* vero *dirimentia* s. Pœnitentiaria alia potest in jam *contractis* nuptiis, alia potest in iis *contrahendis:*

Ad *contrahendum* dispensat in impedimentis: 1 *publicæ honestatis;* 2 *affinitatis ex copula illicita; 3 criminis* [2].

In matrimonio vero jam *contracto* præter tria prædicta dispensat: 1 in impedimentis *consanguinitatis* et *affinitatis, etiam ex copula licita* in tertio et quarto gradu. Imo etiam in secundo, si per decennium tale impedimentum duraverit occultum, et oratores ut veri conjuges habiti fuerint; 2 in impedimento *cognationis spiritualis.*

Addendum quod tam in contrahendo, quam in contracto *potest* convalidare dispensationem nullam *ex reticita copula occulta; vel publica narrata; sed tacendo intentionem, qua facta est ad faciliorem dispensationem* [3]. Hæc ex Benedicto XIV Bullâ *Pastor bonus.*

Denique notandum est, Pœnitentiariam pro casu aliquo peculiari obtinere posse a summo Pontifice *facultates extraordinarias,* si ad eam recurratur — In ceteris fit recursus ad *Datariam.*

Sed (quæres) *quomodo dispensatio petitur a Pœnitentiaria?* Recursus exhibetur Em.° Cardinali Pœnitentiario Majori. Et taceri debent omnino nomina, cognomina, patria, Diœcesis, et similia, quæ ad personas pertinent; cum agatur de foro tantum interno. Sed ponuntur nomina ficta, v. g. *Titius, Berta.* — Deinde exprimitur *objectum dispensationis,* et hæc latino idiomate conscribuntur. — Additur ultimo *tum* nomen, ac cognomen verum personæ, ad quam

1) Notant e converso Croix, Giribaldus, Leo, Navarrus cum aliis pluribus; quod si factum est publicum quia *materialiter*, viciniæ cognitum: sed *formaliter* occultum, quia ex tali facto ignoratur oriri impedimentum, adhuc potest ad s. Pœnitentiariam recurri. Quia revera impedimentum ignoratur, prout tale est.

Hæc *speculative* loquendo; sed praxis contraria est, ut advertit Benedictus XIV *(loc. cit.)*

2) At si conjugicidium interfuerit, raro admodum dispensatur ex Benedicto XIV Bulla *Pastor Bonus.* Et si hoc fuerit *publicum*, ne per Datariam quidem solet relaxari ex eodem Pontificis *Epistola* ad Ignatium Realem.

3) Aliæ s. Pœnitentiariæ in ceteris rebus facultates videantur penes Liguori, *Homo Apost. Tract.* XIX. *nn.* 148, *et seqq.*

rescriptum dirigendum est; *tum* nomen loci, in quo ipsa moratur. Et hæc ad errorem vitandum exarantur idiomate vulgari [1].

Quilibet autem recurrere potest sive officialis Curiæ Episcopalis; sive ipse Parochus vel Confessarius; imo vel ipse qui dispensationem desiderat. Sed præstat, ut utamur opera experti, atque præsertim Curiæ Episcopalis.

Q. 3. *Quomodo recurrendum est ad Datariam?*

R. Quando recurritur *ad Datariam Apostolicam*, epistola supplex dirigitur ad ipsum Pontificem Maximum. Neque nomina, vel cognomina finguntur, sed vera scribuntur. Quamvis autem quilibet per se possit recurrere [2]; ad omne tamen erroris periculum declinandum,

1) Pro matrimonio *contrahendo*, en formula verborum adhibenda, ut aliquem hic ponamus casum:

Eminentissime ac Reverendissime Domine

Titius cognovit Bertam; postea gnarus (vel ignarus) impedimenti tractatum habuit de matrimonio contrahendo cum sorore ejusdem. Cum autem dictum impedimentum sit occultum, tractatus vero sit publicus; et nisi matrimonium contrahatur, scandala timeantur, de præmissis, de quibus maxime dolet, cupit absolvi, et secum dispensari.

Dignetur Eminentia Vestra responsum dirigere ad me

Umilissimum Servum

N. N.

Pro matrimonio vero jam *contracto* erit formula:

Eminentissime ac Reverendissime Domine

Titius conscius (vel ignarus*) impedimenti contraxit in faciem Ecclesiæ matrimonium cum muliere, cujus sororem carnaliter cognoverat. Quare cum absque scandalo separari non possint, et impedimentum sit occultum, humillime supplicat pro absolutionis et dispensationis remedio.*

Dignetur etc. ut supra.

Tandem si agatur de *voto castitatis*, sic ejus relaxatio petitur (ubi notamus cum Pontas, ac Continuatore Tournely sufficere pro legitima causa, si quis propter gravem tentationem sit in probabili periculo unius lapsus; quia vel per unum lapsum castitas amittitur):

Eminentissime ac Reverendissime Domine

Titius annos viginti natus novit castitatem perpetuam; cum autem in gravi incontinentiæ periculo versetur, supplicat pro commutatione aut dispensatione voti, ut inde valeat matrimonium inire.

Dignetur Eminentia Vestra responsum ad me dirigere

Umilissimum Servum

(Foris) *N. N.*

Eminentissimo et Reverendissimo D. D.

D. Cardinali Majori Pœnitentiario

Romam.

2) Exemplum ponimus cum Alasia: «

Beatissime Pater

« *Exponitur humiliter Sanctitati Vestræ pro parte devotorum oratorum* Petri Boschis *Diœcesis Astensis*, et Catharinæ Rhodes *Diœcesis Taurinensis ex oppido*

tutius est in praxi, ut res committatur officialibus Curiæ Episcopalis, ut passim fit.

Hic unum notamus, quod non raro a Dataria dispensatio petitur in *forma pauperum*. Est quando oratores non habent quo solvant taxam pecuniariam seu *componendam*, ut dicunt; et tamen impellens causa urget, ut dispensentur; quia vel intervenit copula, vel gravis de illa adest suspicio, indeque scandalum. Hæc duo si intervenerint, solet Romæ dispensari, solvendo modicissimam summam pro expensis necessario sustinendis [1].

Porro *pauperes* non censentur, qui parentes habeant divites — Item *ambo sponsi* pauperes sint oportet. Tales autem habentur communiter qui ex proprio labore et industria viventes nihil superflui habent pro solvendo — Refert Bouvier: *ex declaratione a Rectoribus Apostolicæ Datariæ anno 1841 data, ii reputandi sunt pauperes, quorum fortuna valorem circiter 3000 francorum non excedit. Ii vero, quorum fortuna 10000 francorum valorem non excedit, dicuntur fere pauperes* [2].

Avilliane, quod cum dicta oratrix dotem habeat minus competentem juxta status sui conditionem, cum qua virum sibi non consanguineum paris conditionis cui nubere possit, invenire nequeat, dictus orator cum dicta dote minus competente oratricem in uxorem ducere intendat.

Sed quia tertio gradu æquali a communi stipite proveniente conjuncti sunt, desiderium suum hac in parte adimplere non possunt. Ideo supplicant, quatenus dignetur cum ipsis, ut impedimento hoc non obstante, matrimonium inter se publice, servata forma Concilii Tridentini contrahere, ac in eo postmodum remanere libere, ac licite valeant, dispensare.

Datum N. die N. mensis N. anno N. »

1) En exemplum hujus dispensationis obtinendæ cum laudato Alasia:

Beatissime Pater

« *Exponitur Sanctitati Vestræ humiliter pro parte devotorum oratorum* (ponuntur nomina eorum, Dioecesis, Civitas, Parochia, ut supra) *quod dicti oratores Orthodoxæ fidei cultores vere pauperes, ac miserabiles, et labore suo, et industria tantum viventes, conscii se in tertio consanguinitatis gradu a communi stipite provenienti conjunctos esse, se invicem, non quidem data opera, ut crimine admisso Sedem Apostolicam ad misericordiam, et gratiam erga ipsos faciliorem redderent; sed solum vesana libidine victi carnaliter cognoverint, prolemque susceperint.*

Cum autem, Sanctissime Pater, nisi matrimonium inter dictos oratores contrahatur, dicta mulier diffamata, innuptaque, et proles illegitima remaneret, graviaque inde scandala orirentur; cupiunt supradicti oratores matrimonialiter copulari. Sed quia obstante impedimento ejusmodi desiderium suum hac in parte adimplere non possunt absque Sedis Apostolicæ dispensatione, ideo supplicant etc. ut supra etc. »

(Foris) *Ad Summum Pontificem*

Romam.

2) Paupertas *testium depositione* probanda est.

Refert tamen Monacelli, declarasse S. C. 9 sept. anno 1679, quod si sponsi falso declarent esse pauperes et sic dispensentur, adhuc valet dispensatio [1].

Q. 4. *Quænam sunt causæ ad dispensationes impetrandas?* [2]

R. Ad dispensandum in omni re *legitima causa* est tum *necessitas*, tum *utilitas*. Prima facit *necessariam*; secunda autem reddit dispensationem *convenientem*.

Pro præsenti tamen materia ex communi usu, ac stylo Curiæ [3] justæ causæ dispensandi in impedimentis dirimentibus existimantur:

1ª Extinctio magnæ *litis* vel *odii*. Item *pacis confirmatio* inter parentes aut inter propinquos; — 2ª ablatio *scandali*; — 3ª *inæqualitas matrimonii*, nisi consanguineis vel affinibus nubatur; — 4ª *defectus dotis* competentis; — 5ª *conservatio bonorum* in eadem familia et cognatione; — 6ª *merita petentis* dispensationem erga Ecclesiam. Item est si ejus *parentes* Ecclesiæ obsequia præstiterint; nam æquum est, illam se gratam præbere, ut alii ad talia munera obeunda excitentur; — 7ª postulatio a *magnis Principibus*; quia Ecclesiæ congruit eos sibi beneficio obligatos habere, præterquamquod hæc causa redundat in commune bonum; — 8ª *necessitas auxilii*, v. g. si mulier defectu viri nequeat rebus suis satis consulere, vel filiis providere. Hæc causa admittitur tantum pro gradibus remotioribus; — 9ª *ætas innuptæ* (non tamen viduæ) excedens annum vigesimum quartum; — 10ª *periculum perversionis in fide*; — 11ª *angustia loci*; si nempe fœmina nequeat in loco originis invenire paris conditionis virum, nisi consanguineum vel affinem. Omnis pagus vel civitas tercentos focos non excedens, locus angustus reputatur: excipe tamen suburbia, nisi milliare circiter distent a civitate; — 12ª *larga eleemosyna* in pias operas.

Hæc *ultima* causa, quæ a Curialibus dicitur etiam *causa sine causa*, quibusdam valde displicet; eam tamen *communiter* et *merito* Canonistæ atque Theologi admittunt cum Benedicto XIV.

Sane compositiones hujusmodi ex præcepto Innocentii X, non confunduntur cum aliis pecuniis thesauri Cameralis. Sed reservantur in *Monte Pietatis*, et inde non extrahuntur, nisi de mandatu Pontificis, ut in sola *opera pia* impendantur, atque *spirituales necessitates*: quæ quidem cum in dies crescant; ideo erogatio pecuniæ ad illis occurrendum, fit causa satis justa, ut Ecclesia gratificatura dispenset.

1) Tom. II. tit. 16. form. 2. n. 33.

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 1129.

3) *V.* Pyrrus Conradus.

Quare solutione illa *non emitur dispensatio*, quod utique simoniacum esset. Neque aliquid *in dispensantis utilitatem* occasione dispensationis cedit, quod quidem Tridentinum prohibuit. Sed res ita se habet: eam tribuentes sanctum opus præstant: sane quid sanctius, quam ad Ecclesiæ decus atque incrementum concurrere? Unde *ratione illius boni operis*, quod præstant, de Ecclesia bene merentur.

In ipsa civili republica, qui in *opera beneficentiæ* opes consumunt, nonne prædicantur ubique, multisque prærogativis distinguuntur? Neque tamen conqueruntur cives; quia probe noscunt, eos non ideo extolli quia divites, sed ideo quia divitiis bene uti sciunt. En casus.

De cetero, quod divites multis fruantur supra pauperes, non est de Ecclesiæ acceptione; sed de rei natura [1]. Adde: simul cum pecuniæ retributione aliqua alia semper requiritur causa, etsi non ita urgens. Absit ergo, ut eos vel minimum probare possimus, qui hac de re blaterando parum reverenter se exhibent erga Apostolicam Sedem.

Quid (dices) ***si plures causæ fuerint allegatæ, nec tamen omnes veræ?*** Si quæ vera est, causa *finalis* sit, qua moveatur superior ad dispensandum, valet dispensatio. Secus non valet, etsi orator sit in bona fide; quia in dispensante nulla est voluntas, cum nullum est motivum allegatum.

Quod si *dubitetur*, an causa falso allegata sit finalis an impulsiva, vera an falsa, dicunt Salmanticenses, Sanchez et alii, censendam esse validam dispensationem. Quia in dubio standum est pro valore actus; huic enim jura maxime favent.

An (quæres) *cessante causa dispensationis, cesset dispensatio?* Affirma, si cesset causa *vel* antequam dispensatio expediatur; quia tunc nulla esset in dispensante voluntas. *Vel* antequam exequatur ab eo, cui ea commissa est; quia tunc non amplius preces veritate niterentur, ut dicitur in commissione dispensationis. Forma enim nunc recepta circa dispensationes est *commissoria*, id est committitur potestas dispensandi, non præcise dispensatur.

Nega e contrario, si causa cesset, jam executa dispensatione, licet ante contractum matrimonium. Nam gratia dispensationis consummatur, cum fit relaxatio legis. Ita *valde probabiliter* Pontas, Salmanticenses, Sanchez, Sylvius, Suarez etc. [2].

1) *V.* Pallavicini, *Storia del Conc. di Trento, l.* 25. *c.* 8. — Marchetti, *Del denaro straniero che viene a Roma, e va per cause ecclesiastiche: Calcolo ragionato* — Tassone, *La Religione dimostrata ecc. T.* 3. *p. ultim. c.* 39 — De-Luca, *De officiis venalibus vacabilibus R. Curiæ* — Scotti, *Teoremi ecc. Teorema* VI. *parte* 2.

2) *V.* quæ dicta sunt *Tom.* I. ubi de *legis cessatione*.

Q. 4. *Quænam in supplicatione explicanda sunt?*

NOTA. Reticentia licet inculpata eorum quæ ex jure, consuetudine, aut stylo Curiæ Romanæ aperienda essent, nullam facit dispensationem, ut docent omnes Canonistæ cum Corrado. Ideo caute hac in re procedendum est, ac melius est abundare quam deficere; cum res sit de valore Sacramenti. — Hoc posito:

R. Hæc sunt *de necessitate* præcipue explicanda:

1 Omnia impedimenta ***affinitatis*** vel ***consanguinitatis***, quæ subsunt, licet sint ejusdem gradus. Ut si quis cognoverit duas sorores suæ sponsæ. Ita Benedictus XIV Brevi ***Etsi matrimonialis***.

2 Omnia impedimenta ***disparata*** et ***plura***, v. g. voti et consanguinitatis; quia hoc reddit difficiliorem dispensationem. Quod si unum illorum sit *occultum*, ne infametur poterit quidem orator in Dataria reticere occultum; sed in Pœnitentiaria et occultum et publicum indicandum est. Ita *probabilius* Salmanticenses [1].

3 *Copula* inter quocumque impedimento detentos. Et quidem explicandum est, ***an*** ea habita fuerit cum cognitione impedimenti; ***an*** ad facilius obtinendam dispensationem; ***an*** uterque, ***an*** vero alteruter tantum hanc fraudem obtinendi facilius dispensationem intenderit, licet nemini patefactam. Ita Benedictus XIV Bulla *Pastor*, et Pyrrus Corradus ex variis declarationibus S. C. [2] — Item qui obtinet

1) Ponamus exemplum cum Bouvier:

Eminentissime et Reverendissime Domine.

« *Jacobus et Berta, consanguinei in secundo gradu, vesana libidine victi, rem secum habuerunt. Nunc vero Berta a Joanne fratre Jacobi in matrimonium requisita, ei nubere cupit; 1° quia ætate jam est provecta, nempe triginta annorum nata; 2° quia sufficientem non habet dotem, ut alium virum sibi convenientem sperare valeat; 3° quia ex hac unione rixæ familiarum probabiliter cessabunt. Ambo supplicant SS. DD. nostro in Dataria, ut dignetur cum illis super dicto consanguinitatis impedimento dispensare.*

Eminentiæ autem Vestræ humiliter supplicat oratrix, ut non obstante dicto affinitatis ex copula illicita provenientis impedimento, dispensatione super consanguinitate prius obtenta, cum eodem Joanne licite ac valide matrimonium contrahere atque in eo contracto manere valeat ».

2) Non oportet quidem exprimere quoties copula habita fuerit. Sed si quis obtenta dispensatione, ante illius executionem rem habeat cum sponsa, nova indiget dispensatione ex declaratione S. C. an. 1653.

Non negandum aliquando facilius obtineri dispensationem ob copulam habitam; idque merito, si scandalum inde sit, ac proles illegitima habita fuerit, ut nempe his malis occurratur. Nec obstat dicere, quod Pontifex sic fovet iniquitatem, « nam si hoc esset (ait in casu simili S. Alphonsus, *Op. Mor. l. 6. n.* 337) Christus Sacramentum Pœnitentiæ instituens adhuc diceretur iniquitatem fovisse. Non autem dici debent fovere iniquitatem remedia, quæ a superioribus præparantur peccantibus ».

novam dispensationem super eodem delicto, debet exprimere primam jam obtentam. Ita *communiter*.

4 Omnes *gradus consanguinitatis* et *affinitatis*, quibus sponsi conjuncti sunt, tam gradus *proximior*, quam *remotior:* v. g. si conjuncti sint in secundo et tertio, aut in tertio et quarto. Ita Pius v Const. *Sanctissimus*. Unde si non fuerit expressus gradus propinquus, literæ aliæ impetrandæ sunt, quibus declaretur illam dispensationem vitiosa non esse.

Declaravit tamen Benedictus xiv cit. Brevi *Etsi matrimonialis*, conjugium sine illis literis celebratum *illicitum* quidem esse; sed non invalidum, modo propinquitas non sit primi aut secundi gradus consanguinitatis vel affinitatis.

Articulus II. — DE MODO DISPENSATIONIS EXEQUENDÆ [1]

Quoad *executionem dispensationum*, quæ ab Episcopo tribuuntur, speciales veniunt observandæ ab ipso præscriptæ regulæ; quæ cum variæ esse possint, non iis immoramur.

Nostra quæstio est de executione illarum, quæ tum a *Dataria*, tum a *Pœnitentiaria* obtinentur, quippe quæ uniformes sunt et frequentes.

Q. 1. *Quomodo sunt exequendæ dispensationes Datariæ?*

R. Breve dispensationis ordinarie mittitur exequendum ad Episcopum vel ejus Vicarium: et quidem ad Vicarium vel Ordinarium oratricis, si oratores sint diversæ diœcesis. Ordinarii autem nomine, venit Ordinarius originis [2].

Porro delegatus inquirere debet in *causæ veritatem*, et quidem sub pœna nullitatis [3]; atque ad *tenorem* Brevis sedulo attendere, omnesque illius *clausulas* implere. — Quibus peractis, deveniat ad dispensationem notans, se id agere ut est Sedis Apostolicæ delegatus. Inde mandat, ut Parochus, servatis servandis, nuptiis assistat.

Quando dispensatio conceditur *in forma communi*, hæc præter jam nunc dicta delegato præscribuntur:

1 *Ut* oratores solvat a *censuris*, sed ad effectum tantummodo obtinendæ dispensationis. Unde, ea obtenta, in eas reincidunt.

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 1148.

2) Si literæ committantur Episcopo, non eas potest exequi Vicarius, nec e contrario. Quia est specialis delegatio. Et si in commissione exprimatur sola dignitas executoris, eam dispensationem poterit exequi ejus successor; secus si nomen exprimatur. *Ita stylus Curiæ.*

3) Benedictus xiv Const. *Ad Apostolicæ servitutis* 10 mart. 1742.

2 *Ut* nihil accipiat *muneris* vel *præmii* occasione dispensationis. Hoc Papa prohibet sub pœna excommunicationis *latæ sententiæ*.

3 *Ut* illa dispensatio accurate *describatur* ac *conservetur* ad probandam canonicitatem matrimonii. Hoc tamen non est ad validitatem.

Si vero dispensatio conceditur in *forma pauperum*, hæc insuper præstare debet delegatus sub pœna nullitatis. Nempe et *pœnitentiam publicam* oratoribus injungere, et *operam personalem* ad servitium alicujus Ecclesiæ; et sic demum hisce conditionibus adimpletis, devenire ad dispensationem [1].

Q. 2. *Quomodo exequenda est dispensatio s. Pœnitentiariæ?*

R. Ad exequendam dispensationem a Pœnitentiaria obtentam, eligi solet confessarius a pœnitente designandus, modo sit ex approbatis. Si confessarius designatur ut laurea donatus, talis esse debet [2].

Plurimæ in rescripto apponuntur *conditiones* sedulo attendendæ, utpote essentiales. Quarum *aliæ* sunt ad effectum *contrahendi* matrimonium; *aliæ* ad effectum remanendi in jam *contracto*.

Primo: clausulæ *matrimonii contrahendi* explicatu maxime necessariæ ac sedulo attendendæ, sunt sequentes:

1ª *Si ita sit:* in hoc fides est adhibenda ipsi pœnitenti, nisi delegatus certo sciat contrarium, idque cognoverit extra Sacramentalem Confessionem, ut Sanchez et Cabassutius *recte* docent.

2ª *Audita prius Sacramentali Confessione:* ideo necessaria est sponsorum *confessio*. Quid de *absolutione? responsio s. Pœnitentiariæ apud Compans relata, statuit, dispensationem validam fore, etsi confessio sit nulla; et absque Sacramentali absolutione concedi posse si forte urgens aliqua necessitas id suadeat* [3].

3ª *Sublata occasione peccandi:* intelligitur occasio *voluntaria* et *proxima*. Si vero occasio sit *necessaria*, auferri debet saltem ex animo; atque ex proxima fieri *remota*, ut *recte* explicat Tournely.

4ª *Dummodo impedimentum sit occultum.* Ait Benedictus XIV iterum recurrendum esse, si delictum in loco, quo est contrahendum matrimonium, sit occultum; sed alibi publicum [4].

5ª *Injuncta gravi pœnitentia:* intelligitur juxta vires pœnitentis, uti *merito* notant. Ea autem esse potest, v. g. *jejunium* semel in hebdomada ad semestre; recitatio *rosarii* ter in hebdomada; frequens *confessio*, puta semel in mense ad annum; et *orationes* aliæ.

1) Quoad hanc pœnitentiam et Ecclesiæ servitium vid. Alasia, *De matrimonio, par.* 2. *c.* 4. *a.* 2. — Hæc autem hodie temperari solet vel in ipsis *Ap. Literis.*

2) Poterit autem pœnitens ex declaratione S. C., referente Corrado, literas confessario jam traditas ab eo repetere, etsi jam apertas, ut alteri tradat ad executionem.

3) Ita Bouvier. 4) *Notificatione* LXXXVII.

6ª *Ut dispensatio in foro externo nullatenus suffragetur:* unde si impedimentum fiat *publicum*, ad scandalum vitandum conjuges separandi sunt, donec pro ipso foro externo obtineatur dispensatio. Secrete tamen illi ut conjuges haberi possunt; quia revera impedimentum sublatum est [1].

7ª *Præsentibus laceratis sub pœna excommunicationis latæ sententiæ:* hæc laceratio facienda est *statim*, id est saltem intra triduum ab executione dispensationis, vel saltem a matrimonio celebrato. Sed conjugio nondum inito, ipsa dispensatio vel ejus transumptum erit occultissime servandum, ubi fuerit opus.

Secundo: clausulæ speciales, quæ omnino verificari debent ad dispensandum in jam *contracto matrimonio*, hæ sunt:

1ª *Si separatio fieri non possit absque scandalo, et ex cohabitatione de incontinentia probabiliter timeatur.* Quæ clausula agitare non debet confessarium; cum vix in praxi aliter res esse possit.

2ª *Certiorata parte de nullitate prioris matrimonii; sed ita caute, ut oratoris delictum nunquam cognoscatur.* Quod si confessarius videat hanc conditionem non posse verificari, id ab initio exprimat; vel postea scribat, ut obtineat dispensationem *in radice* [2].

3ª *Uterque inter se de novo secrete ad evitanda scandala, contrahere valeat:* id est sine præsentia parochi et testium, ut pluries declaratum est [3].

1) Si vero unus vel alter dignoscat impedimentum, tunc adhuc conjuges cohabitare possunt; quia adhuc est occultum impedimentum. Unde qui id nesciunt, acquiescere debent attestationi confessarii vel parochi, qui de dispensatione testentur.

2) De hac dispensatione erit *disputatione sequenti.*

3) *Formula* autem pro *dispensatione exequenda* hæc vel alia similis esse poterit. Nimirum post absolutionem a peccatis, confessarius dicat:

Primo pro matrimonio contrahendo: *et insuper auctoritate Apostolica mihi specialiter concessa dispenso tecum super impedimento* (hic quale sit, et unde proveniat exprimatur), *ut eo non obstante matrimonium cum illa contrahere possis, et prolem si jam ex ea suscepisti, legitimam declaro. In nomine Patris, etc.*

Secundo pro matrimonio jam contracto: *et insuper Auctoritate Apostolica mihi specialiter concessa dispenso tecum super impedimento* (hic exprimatur, ut supra), *ut eo non obstante matrimonium cum illa, renovato consensu, rursus contrahere possis, et prolem etc.*

Tertio pro voto castitatis in contrahendo: *et insuper tibi votum castitatis, quod emisisti* (exprimitur tale) *Apostolica Auctoritate mihi specialiter concessa dispensando commuto, ita ut valeas matrimonium contrahere, et eo uti. In nomine etc.*

Quarto pro voto castitatis in matrimonio contracto: *et insuper, non obstante castitatis voto, quod emisisti, ut in matrimonio remanere, et debitum conjugale exigere possis, Apostolica Auctoritate tecum dispenso. In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.*

DISPUTATIO QUARTA

DE MATRIMONII CELEBRATIONE ET CONVALIDATIONE

CAPUT PRIMUM

DE CELEBRATIONE MATRIMONII

Q. 1. *Quid hic requiritur ex parte contrahentium matrimonium?*

R. Contrahentes matrimonium debent esse *in statu gratiæ;* quia suscipiunt Sacramentum vivorum. Ideo præstat prius conscientiam confessione expiare, atque ad uberiorem gratiam *Eucharistiam* suscipere, et Dei benedictionem in proprias nuptias suppliciter postulare.

Ideo congruum est, ut pro ea celebratione tempus eligant, quod faciendo *Sacro* constitutum est ab Ecclesia; adeo ut non modo virtute Sacramenti, verum etiam Sacrificii fructibus cumulentur [1].

Q. 2. *Quid requiritur ex parte Parochi, vel alterius legitimi assistentis ad matrimonium rite celebrandum?*

R. Hoc requiritur ex parte ministri assistentis, ut servet accuratissime quæ in Rituali R. præscripta sunt. Rituale autem præcipit, ut *in Ecclesia superpelliceo et alba stola indutus, coram tribus aut duobus testibus, virum et mulierem (quos parentum vel propinquorum suorum præsentia cohonestari decet) de consensu in matrimonium interroget, utrumque singillatim vulgari sermone.* Et cetera ibidem adnotata religiose curet.

Matrimonio vero celebrato, *si nuptiæ sint benedicendæ,* Missam propriam (in qua scilicet ea solemnis benedictio habetur), legat; servatis tamen Rubricis [2].

Diximus *si nuptiæ sint benedicendæ;* nam vidua non benedicitur, etsi illius vir nunquam uxorem duxerit. Quod si mulier nemini unquam nupserit, sed jam alias nupserit vir ejus, nuptiæ benedicantur, ubi talis adest (prout in Novariensi Diœcesi) consuetudo [3].

Benedictio autem non est concedenda *tempore feriato* [4]. Item *probabilius* neque conjugibus *jam benedictis,* licet postea detegatur nullum fuisse conjugium; quia benedictio primario personas respicit.

Ceterum in omni casu benedictionem omittere, commune est non

1) Sic etiam *Novariensis Synodus* hortatur.

2) Circa Rubricas *v. Appendix ultima*, Tom. 1.

3) Rituale R.

4) Tridentinum, sess. 24. c. 10. de R.

esse mortale; cum hæc cæremonia non ita communiter sit recepta. Sed eam adhibere valde præstat ad uberiores fructus percipiendos.

Q. 3. *Quid ex Synodo Novariensi quoad matrimonii celebrationem?*

R. Præter ea, quæ suis jam locis hic tradita sunt, quæ a Parochis veniunt observanda ex hac Sinodo circa matrimonium, *alia* præcedunt, *alia* comitantur, *alia* subsequuntur ipsam matrimonii celebrationem.

Ante celebrationem hæc Parochus curare debet:

1 Sponsorum *voluntatem, consensum,* ac *libertatem* decenter atque circumspecte exquirat, et separatim. Quod si alter ex sponsis sit alterius parœciæ, id a sponsæ præstetur Parocho.

2 Si alter sponsorum vel uterque ab una in aliam Parœciam *migraverit,* in utraque Parœcia faciendæ sunt proclamationes, nisi saltem per semestre in nova Parœcia habitaverit. Si vero unus sponsorum sit *alterius Diœcesis,* non sufficiunt promulgationes ibidem factæ, nisi sui Ordinarii sint munitæ approbatione in Curia Novariæ recognita. Petitionem autem dispensationis *super bannis* ne suo suffragio muniat, nisi gravis extet causa: cujusmodi certe non est sola circumstantia instantis Adventus vel Quadragesimæ, ut declaravit S. Concilii Congregatio *in Novariensi.*

3 *Diœcesanos,* qui per quatuor continuos menses ætate nubili a Diœcesi abfuerint, ad conjugium non admittat; nec faciat proclamationes, nisi debitis modis status libertatem probaverint — Item est de *exteris,* de *vagis, ignotisque* — *Extradiœcesanos* tunc tantum admittat, cum profecti a patria ætate nondum nubili, in Novariensi Diœcesi permanenter habitaverint — *Militum* autem qui stipendia faciunt, matrimonio non assistat, nisi antea facta venia ab Episcopo — *Viduis* vero novas nuptias non permittat, quin authenticum habeant mortis prioris conjugis testimonium rite cognitum.

4 Si deferatur *dirimens impedimentum,* quamvis dolo confictum videri poterit, supersedeat, et Episcopum consulat; nisi cognoscat illud nullo prorsus fundamento inniti. Item ad Episcopum rem deferat, ubi circa matrimonii *libertatem* aliquid suspicionis subortum senserit. Ad Episcopum pariter vel Vicarium mittat *contendentes,* si evenerit, quod alii sese intrudant matrimonio contrahendo, nec eos potuerit amice componere.

Quoad *ipsam celebrationem* hæc Parochus præstare debet:

1 Non celebret matrimonium *eo die,* quo ultima denuntiatio facta est, nisi postero die sit initium Adventus vel Quadragesimæ: quo in casu moneatur populus de eo die contrahendo matrimonio.

2 Facta facultate ab Episcopo matrimonii contrahendi *tempore feriato;* non ideo tamen permittat solemnem nuptiarum benedictionem, neque publicam pompam in sponsæ deductione. Semper autem *indecoras consuetudines,* aut *superstitiosas nugas* prohibeat; neque *campanos* festivo more pulsari; aut *armorum strepitum* fieri, vel cujusvis generis *instrumenta musica* in Ecclesiam inferri sinat.

3 Nuptiis assistat *sponsæ Parochus,* vel alius de ejus mandato Sacerdos juxta consuetudinem, nisi aliter visum fuerit Episcopo.

4 Sacramentum administret in *Parochiali Ecclesia;* non autem in Oratoriis, multoque minus privatis in ædibus sine Ordinarii permissione.

5 In eo administrando servet quæ in *Rituali R.* præscripta sunt. Item sponsos gravi moneat *sermone* circa officii proprii munia.

Celebrato tandem *matrimonio*, hæc advertat Parochus:

1 Statim illud cum omnibus omnino circumstantiis juxta præscriptam formam *describat.*

2 Dispensationum *literas*, aliave ad hanc rem *documenta* caute servet, ut se purgare valeat, si opus fuerit. Item in apposito libro *denuntiationes* matrimoniorum peractas scribat.

3 Curet, ut conjuges *individuam vitæ consuetudinem* servent. Et si, non probata ab Ecclesia causa, a *communi cohabitatione* recesserint, nec moniti obtemperaverint, eos denuntiet Episcopo, ut provideat 1.

CAPUT SECUNDUM

DE MATRIMONII CONVALIDATIONE 2

Matrimonium nullum est vel ex defectu *consensus*, aut *parochi* aut *testium;* vel ex alio impedimento *dirimente.*

Q. 1. *Quid agendum, si matrimonio defuerit consensus?*

R. Si ex *utraque parte* consensus defuit, utraque ipsum renovare debet; cum nullus sine mutuo consensu subsistat contractus.

Si vero consensus ex *parte unius* tantum conjugis defuerit, quia v. g. *ficte* vel *ex errore* consensit, tunc Comitolus, Hurtadus, Palaus ac Pontas volunt partem ignaram esse monendam, ut ipsa quoque de novo consentiat. Quia ejus consensus ab initio fuit nullus; cum ceciderit supra materiam inhabilem. At si nullus ab initio, neque in præsentiarum esse aut perseverare potest.

Sed *communius* id cum d. Thoma 3 negant Alasia, Cuniliati, Layman, Navarrus, Roncalia, Salmanticenses, Sanchez, Sotus, Tournely aliique plures. Nam si pars inscia verum consensum posuit, uti supponitur, neque illum retractavit; adhuc ipse perseverat, licet quodammodo suspensus per defectum consensus alterius. Hic ergo si accedat, ille evadit absolutus, totamque vim suam debet exercere. Id *fortius* probatur ex ipso jure canonico, in quo habetur, quod invite desponsata, si postea sponte sit cognita, non auditur contra matrimonium; quia copula æquivalet libero consensui. Nec tamen vir consensum suum renovavit 4.

1) Pag. 148, et seqq.

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 1109, *et seqq.*

3) Suppl. q. 47. a. 4.

4) C. Insuper 4 qui matr. accus.

Si tamen certiorando compartem, mali exitus non timeantur, recte sentit Benedictus XVI [1] primam sententiam uti *tutiorem* esse tenendam; cum agatur de valore Sacramenti [2].

Q. 2. *Quid si matrimonio defuit præsentia Parochi et testium?*

R. Si matrimonio defuerit præsentia parochi ac testium, illud alia ratione convalidari non potest, nisi adhibita ipsorum præsentia. In hac re non dispensat Pontifex; nam, posita hac dispensatione, numquam constare posset Ecclesiæ de inito matrimonio: quod est contra Tridentinum, ac publicum bonum.

Quid (dices) *si matrimonium fuerit quidem celebratum in faciem Ecclesiæ, sed fuerit nullum? Communiter* ac *probabilius* ajunt matrimonium non esse revalidandum coram parocho ac testibus, etsi isti conscii fuerint impedimenti, *modo tamen ceteris occultum sit.* Nam illa assistentia non fuit præscripta ad testificandam matrimonii validitatem; sed tantum illius celebrationem, ne quis plura ineat fraudulenter. Ita declaravit S. Concilii Congregatio. Et hic est stylus Pœnitentiariæ, teste Benedicto XIV [3].

Diximus *modo etc.*; si enim impedimentum publicum est, obtenta dispensatione, matrimonium renovari debet coram Parocho et testibus. Alioquin celebrationis validitas exterius probari nequiret [4].

Q. 3. *Quid si matrimonium sit nullum ob dirimens impedimentum?*

R. Si impedimentum dirimens *utrique parti* notum est, ab eo obtenta dispensatione, matrimonium erit revalidandum per utriusque consensus renovationem, ut antiqui consensus suspensio auferatur.

Si vero *alterutri* sit occultum, alii hic quoque (ut in præcedenti quæstione) eadem ratione docent, partem insciam esse monendam. Alii vero, quibus et nos *libenter* assentimur, concedunt quidem id tutius esse, et ordinarie sequendum, præsertim cum s. Pœnitentiaria in dispensationibus hanc soleat adjungere clausulam, quæ *probabilius* ex Benedicto XIV non simplex instructio, sed positiva conditio est [5].

At contendunt pro viribus id non absolute requiri; etenim prior consensus (ajunt) fuit jure naturæ validus, et adhuc perseverat, licet quodammodo suspensus per impedimenti obicem. Quo quidem obice sublato, prior consensus evadit absolutus, totamque vim suam naturalem exerendo unitur consensui alterius. Idque ea ferme ratione, qua magnes lapis, obice remoto, ferrum ad se trahit ex vi sua naturali, quam per obicis oppositionem non amiserat quidem, sed solum impeditam suspensamque retinebat [6].

1) Notific. LXXXVII. 2) *V.* Liguori, *Homo Ap. Tr.* 18. *n.* 80. 3) Notific. LXXXVII.
4) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6 *n.* 1110. 5) *Notificatione* jam laudata.
6) Id pluribus tuetur Barbosa in *c. Significatum l.* 3. *t.* 31. *de Regular.*

In hac igitur sententia si *grave aliquod periculum* dissidii, aut separationis ex impedimenti manifestatione immineat, petitur dispensatio *in radice*, ut ajunt: qua (ex Benedicto XIV) *Papa*, seu pro ipso *s. Pœnitentiaria* dispensat a clausula consueta de certioranda parte; indulgetque, ut etiam jure ecclesiastico validus habeatur consensus jam validus jure naturæ, illumque in sua radice sanat ab impedimento. Et hoc quidem est in more [1].

Imo si gravissima urgeat necessitas, ut si non possit hic et nunc vitari redditio debiti, et ex manifestatione immineret periculum separationis magno cum populi scandalo aut prolis detrimento; poterit ipse *Episcopus* sub datis limitationibus dispensare sine dicta clausula.

Vel etiam crescente temporis angustia, poterit *confessarius* declarare Ecclesiam velle illam conditionem omissam, utpote moraliter impossibilem. Ita Benedictus XIV, Navarrus, ceterique [2].

Sed (quæres) *quando consensus compartis exigi potest sine periculo gravis damni vel delicti propalationis, quomodo exigendus erit?*

Plerique adsignantur *modi* tam a Theologis quam a Canonistis [3]. Nos duos indicabimus, qui nobis magis arrident, et sunt:

1 Ut sponsus dicat: *quando nupsi tecum, non habui verum consensum; nunc verum præstare volo: vis præstare et tu?* Sine mendacio id dicit; quia consensus invalide præstitus est nullus.

2 Ut hæc verba proferat: *scrupulis angor de valore matrimonii nostri, ideoque renovemus consensum*. Id enim satis est, ut altera pars ponat consensum novum independentem a primo.

Q. 3. *Quid debet Parochus, si certo novit matrimonii nullitatem?*

R. Si matrimonii nullitas est *publica*, ut scandalum auferatur, statim conjuges cogendi sunt *ad separationem* quoad thorum et habitationem. Deinc vel iidem urgendi, hortandive pro rerum adjunctis, ut omissa suppleant, aut *dispensationem* obtineant eaque utantur; vel res ad *judicem* erit deferenda, qui pariter juxta rerum adjuncta vel matrimonii revalidationem urgebit, vel pronunciabit nullitatem.

Quid (dices) *si nullitas matrimonii sit occulta?* Tunc nullitas vel *utrique* conjugi, vel *alterutri* tantum, vel *neutri* innotescit.

1) Eam dispensationem concessit Clemens XII 2 apr. 1705. Et etiam ante ipsum id factum narrat Rigantius ad *Reg*. 49. Id fieri posse docet Benedictus XIV, *Inst*. 87. Idque ipse fecit 27 sept. 1755. Item Pius VII, Leo XII. Et hodie etiam, si necessitas sit, facit s. Pœnitentiaria.

Qua praxi admissa, videtur temerarium hanc facultatem Pontifici denegare.

2) *V*. Liguori, *Homo Apost Tr*. 18. *n*. 82.

3) *V*. Benedictus XIV, *Institutione* seu *Notificatione* laudata.

Si 1, conjugii usus erit interdicendus; imo et habitatio, si aliquod adsit incontinentiæ periculum. Deinde conjuges urgendi sunt ex dictis, ut matrimonium renovent, vel ad judicem remittendi.

Si 2, *pars conscia* debebit abstinere ab usu conjugii, etiam ubi fuerit opus monendo alteram partem. Quæ si monita nolit abstinere, dimittetur, ubi simul habitari nequeat absque gravi periculo incontinentiæ, vel gravis damni temporalis. Interim vel matrimonium erit revalidandum, ubi fieri possit: vel ubi fieri non possit, et ex ea cohabitatione urgeat periculum, res erit ad judicem deferenda.

Si 3, omnino monendi sunt conjuges, atque ut supra agendum, si eorum ignorantia sit *culpabilis*. Si vero ignorantia sit *inculpabilis*, et in bona fide conjuges versentur, erunt pariter monendi, ubi sit certa spes fore, ut matrimonium convalidetur [1]. Secus ex Innocentii III rescripto *dissimulare poteris; cum ex ea separatione, ut asseris, grave videas scandalum imminere* [2].

At excogitata nunc et probata dispensatio *in radice*, iis conjugibus nullitatem nescientibus, recte poterit applicari. Hoc fieri posse supponit Bouvier, nec immerito; nam quæ rationes valent pro unius consensus, et ipsæ omnino et pro utriusque valere debent.

Quod porro si sedulus Parochus faciendum curaverit, illud non minimum obtinebit, ut et peccata materialia vitentur, et matrimonii impediatur dissolutio, si quando ejus vitium partibus innotuerit [3].

1) Quamquam et in hoc casu valde etiam aliquando præstare potest, ut prius petatur dispensatio, et postea moneantur conjuges, qui etsi velint de novo contrahere; non tamen ita facile abstinebunt ab usu conjugii expectando dispensationem.

Unde hic prudentia magna necessaria est.

2) *C. 6. de cons. et affin.*

3) Quid si impedimentum *non sit dispensabile?* — Audiatur Alasia:

« Si in eo non dispensat Ecclesia, et impedimentum sit *publicum;* eis præcipiat, ut se separent quoad thorum, et habitationem; et curent obtinere sententiam a Judice Ecclesiastico de nullitate sui matrimonii.

Si autem sit *occultum,* et utrique parti incognitum, et non possint separari absque gravi scandalo et damno; erunt in bona fide relinquendi.

Si autem *uni tantum parti notum sit,* debebit alteram monere, licet monitio non sit profutura: quæ nolens recedere ab usu conjugii, erit dimittenda, si cum ea habitare nequeat absque gravi periculo fornicandi, vel alterius gravis damni temporalis. Et interea erit recurrendum ad Superiorem Ecclesiasticum pro matrimonii dissolutione Quod si juridice ostendi non possit matrimonii nullitas, quamvis per excommunicationis fulminationem obligaretur ad reddendum alteri debitum, humiliter sustinere debebit potius hanc pœnam, quam Deum offendere *(Cap. 44 de sent. excomm.)* Hæc autem censura, utpote ex errore lata, coram Deo non ligat.

Si demum *utrique sit notum,* Parochus conjugii usum eis interdicat; et nullo extante incontinentiæ periculo, eis permittere poterit, ut simul adinstar fratris et sororis cohabitent. Secus separationem jubeat, eos obligando ad providendum proli, si quæ sit, eo meliori modo, quo fieri potest ».

DISPUTATIO QUINTA

DE MATRIMONII BONIS ET EFFECTIBUS

Q. 1. *Quænam sunt matrimonii bona et effectus?*

R. Cum Angelico: tria sunt *bona* matrimonii, *sacramentum*, *fides* et *proles*. Quibus bonis abunde compensantur tria incommoda, quæ in conjugio reperire est.

Sane primum incommodum in matrimonio est *voluptas*, quæ rationem absorbet. Et hoc compensatur *procreatione liberorum*, quibus genus humanum propagatur, et Deus perpetuo colitur.

Secundum inconveniens est molesta *sollicitudo* comparti placendi, filios educandi, rebus domesticis providendi. Et hoc compensatur *bono fidei* seu fidelitatis, qua alter alteri uniri debet et præsto esse.

Tertium incommodum est perpetua *servitus*, qua unus alteri obligatur. Et hoc compensatur *bono Sacramenti*, quo gratiam conjuges recipiunt, ut facilius vinculum illud perpetuo tollerent [1].

In his habes totidem matrimonii ipsius *effectus:* nempe *gratiam* in bono Sacramenti: *jura* et *onera* reciproca in bono fidei; tandem *mutuam corporis traditionem* in bono prolis.

Sunt igitur Sacramenti matrimonii *effectus:*

1 *Gratia:* est de fide ex Tridentino [2]. Hæc autem est gratia *sanctificans secundaria*, cum matrimonium non sit directe ad remittenda peccata; et *sacramentalis*, quæ fundatur in jure gratias actuales recipiendi conducentes ad finem hujus Sacramenti.

2 *Jura* et *onera*, quæ necessario comitantur individuam illius vitæ societatem. Quæ porro sunt vel *solius viri*, uti jus potestatis maritalis et patriæ, atque onus familiam alendi, educandi et tuendi. Vel sunt *solius uxoris*, uti jus participandi dignitatem, nobilitatem, aliaque privilegia mariti, et onus subjectionis. Vel *utriusque simul*, ut est jus et onus mutui amoris, fidelitatis, et auxilii [3].

3 *Obligatio debiti conjugalis;* monet enim Apostolus conjuges, ne fraudentur ad invicem [4].

Q. 2. *An conjuges teneantur simul cohabitare?*

R. Conjuges tenentur simul cohabitare *domo*, *mensa* et *thoro*. Idque ex obligatione justitiæ ratione debiti ipsius, ac illius individuæ

1) Suppl. q. 49. a. 1. et seqq.
2) Sess. 24. can. 2.
3) *V.* Tract. de *Obblig. conjug.*
4) 1. Cor. 7.

societatis, quam sibi mutuo coram Domino promiserunt. Adde scandalum, quod ex separatione solet maximum oriri.

Si ergo non adsit legitima ac canonica causa, separatione illa, se reos constituunt gravissimi peccati. Hinc deducere est, virum non posse expellere domo uxorem: tanto minus debitum illi denegare, neque etiam ratione dotis non solutæ, etsi promissæ, ut dicunt *probabilius* et *communius*. Quia hæc obligatio non oritur ex dotis solutione, sed ex ipsa lege naturali et divina.

Item consequens est, virum non posse *diu abesse sine justa causa.* Sed tunc, si commode potest, *tenetur secum uxorem suam ducere;* secus fraudaret jus illius [1].

Diximus 1 *diu abesse;* poterit enim vir suscipere brevem peregrinationem, v. g. devotionis causa, etiam invita uxore. Non item uxor invito viro; quia est subjecta illius voluntati.

2 *Sine justa causa:* causa esset ad bonum publicum tuendum, ad familiam alendam, ad vitandum damnum ab inimicis etc.

3 *Tenetur secum uxorem ducere.* Et regulariter tenetur uxor sequi virum mutantem domicilium, licet mutet sine justa causa, quæ tamen non sit turpis; ratio est, quia vir est caput familiæ [2]. Imo *probabilius* docent Salmanticenses et Sanchez cum aliis [3], quod per se loquendo uxor illum debet sequi etiam in exilium; quia tenetur sufferre infortunium viri.

Huc faciunt verba *Codicis civilis* Sabaudiæ Regni: *La moglie è obbligata ad abitare col marito; ed a seguirlo dovunque egli crede opportuno di stabilire la sua residenza. Il marito è obbligato di riceverla presso di sè; ed a somministrarle tutto ciò che è necessario ai bisogni della vita in proporzione delle sue sostanze, e del suo stato* 4.

CAPUT UNICUM

DE DEBITO CONJUGALI

Triplici sub respectu claritatis gratia *usum matrimonii*, seu *actum conjugalem*, et *debitum* consideramus: — 1 in suimet *honestate* et *obligatione* — 2 in *circumstantiis*, ob quas fieri potest aliquando vetitus — 3 in *causis*, ob quas conjuges jure suo ad usum matrimonii privantur.

1) Cap. 1. de conj. lepr.

2, Excipe nisi brevi vir sit reversurus, vel vagare vellet, vel eam conducere ac malum finem, vel aliter promiserit in sponsalibus, ut dicunt Navarrus et alii multi, et ipsa res loquitur. 3) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 3. *n.* 353; *l.* 6. *n.* 939 *et* 977.

4) Art. 127 — C. A. civ. SS 91, 92 — *V:* Sulla felicità degli sposi cristiani, ossia mezzi che offre la Religione a santificarsi nel matrimonio, *Pogliani*, *Mil.* 1844.

« *Piget me de hac materia, quæ tantam præsefert fœditatem, ut castas* « *mentes ipso solo nomine perturbet, longiorem habere sermonem. Sed uti-* « *nam non esset hæc materia tam frequens in confessionibus excipiendis,* « *ut non oporteret omnino Confessarium plena tractatione; sed sufficeret* « *compendio instructum esse! Ignoscat mihi propterea castus lector, si fu-* « *se de ea hic loquar; et ad casus particulares, qui deformiorem exhibent* « *turpitudinem, descendam — Quod si cui mirum videatur, auctores cete-* « *roquin prudentes ac pios de hac re fusius pertractasse, et minutas etiam* « *variorum casuum circumstantias descripsisse, audiat clarissimum virum* « *Ludovicum* Bail, *qui* (tom. 2. Conc. pag. 811) *ab hac censura doctissimi* « *Thomæ Sanchez egregium Opus de matrimonio vindicat his verbis:* licet « quædam de materia fœdorum actuum tangat, turpior est infernus; et si « fœdus est sermo, fœdius est in peccato putrescere, ut ait Petrus Blessen- « sis. Ille auctor aliquas spurcitias movet; sed ad ægrotantium curationem. « Si Angeli essent homines, talibus non indigerent » 1.

Q. *Quid a tyronibus agendum, cum materiis periculosis student?*

R. Etsi *officii ratio* tyronibus tribuat, ut valeant absque ullo culpæ reatu ad periculosa se convertere; attamen *ratio periculi* jubet, ne vel minimum audeant operi manum admovere, quin se *mediis tutissimis* præmuniant. Veh qui dum alios salvare recta doctrina student, ipsi malo opere reprobi efficiuntur!

Quænam autem *media* hujusmodi? Hæc sunt, quibus studiosi, Dei opitulante gratia, omne a se in his evolvendis materiis perturbationis pravæ periculum avertere valebunt:

1 Uti speciali modo *ad Dei præsentiam* mente se sistant, dum ad talium rerum studium accedunt; et *signo crucis* se muniant.

2 Ut sese *eucharistico cibo* frequentissime roborent; et sæpius in studendo, *prece jaculatoria*, Sanctissimum *Jesu* Nomen implorent; et Beatissimam ejus Matrem animo salutent *Virginem ante partum, in partu, et post partum;* eorundem *imagines* sub oculos habentes.

3 Ut numquam omnino materiam hanc evolvant, nisi *officio compulsi* — Tanto minus de ea secum *invicem loquantur*, nisi adsit *vera* et *impellens necessitas* — Et quod fieri potest, *latina loquela* semper utantur, excludentes omnem et quamcumque *importunam animi curiositatem*, scientes non esse necesse, ut illico tanto cum discrimine universam materiam assequantur.

4 Demum ut *d. Aloysio* castitatis exemplari plane singularissimo. Ac *s. Alphonso Nostro* potentissimo apud Deum Patrono sese enixe commendent, ut quæ ipse ad utilitatem nostram scripsit *sine ulla læsione sui*, nos ad aliorum profectum ediscamus *sine ulla nostra læsione.*

1) *Ita s. Alphonsus*, Opus Mor. l. 6. n. 900.

Art. I. — DE HONESTATE ET OBLIGATIONE DEBITI CONJUGALIS

Q. 1. *An actus conjugalis licitus sit, et honestus?*

R. Actus conjugalis *per se* licitus et honestus est, dicente Apostolo: *vir uxori debitum reddat, similiter ut uxor viro* [1]. At Apostolus non vult præcipere quod malum est. — Adde actum conjugalem pertinere ad *conservationem naturæ corporalis*; ac ideo esse ab Auctore naturæ institutum. Non ergo inhonestus esse potest.

Imo potest esse *meritorius*: omnis enim actus virtutis, si aliud non obstet, talis est: atqui ita se habere potest actus conjugalis. Nam ad ipsum potest conducere *vel* justitia, si fiat ad debitum reddendum; *vel* religio, si fiat ad prolem cultui Dei procurandam [2].

Q. 2. *Quænam obligatio conjugum quoad usum matrimonii?*

R. Tametsi conjuges *per se loquendo* nulla lege obligentur ad usum matrimonii; *sub gravi* tamen ordinarie teneantur, et ex justitia sibi invicem reddere debitum — Ratio *prioris* assertionis est, quod nemo ex *se* teneatur uti jure suo. Ratio *posterioris* est, quod id oriatur ex natura contractus mutui, et ex præcepto Apostoli.

Hinc peccaret *graviter* qui mediis etiam licitis impotentem se redderet, puta macerationibus. Vel comparti *serio et rationabiliter postulanti debitum sæpesæpius negaret*; est enim *res gravis* in se, atque ex justitia proveniens [3].

Diximus: *si compars debitum negaret serio postulanti*; aliter enim esset, si pars peteret remisse; vel si precibus aut alia ratione honesta averti posset, modo non sit periculum incontinentiæ. Nam tunc peteret quidem; sed non in rigore justitiæ [4].

Diximus: *si compars debitum sæpesæpius negaret.* Si enim neget tantummodo una aut altera vice, non satis conveniunt in definiendo utrum sit *mortale*, semper secluso periculo incontinentiæ vel magni dissidii — Pontas et Sanchez *negant* id esse mortale; quia (inquiunt)

1) 1. Cor. 7.

2) Neque tamen inde sequitur, hujusce actus suadendam esse frequentiam, quamvis enim bonus sit, non tamen est optimus, ut notat Billuart. Sic bonum est comedere; at melius aliquando a comedendo abstinere.

3) Item graviter delinqueret qui *diutius abesset*, invita conjuge; cum hæc inde jure suo fraudetur *(Exc 1. de conj. lepr.)*. Excipe nisi id necessitas familiæ postulet; vel publicum officium; vel si conjux jam sciverit ratione muneris maritum solere discedere.

4) Hoc in viro colligitur, cum facile quiescit. Non tamen in uxore, quæ sæpe ob verecundiam tantum non urget.

res non est per se satis gravis ad *lethale* constituendum — Bossius vero et Croix *affirmant* ob rationem contrariam [1].

Diximus: *si debitum rationabiliter postulanti negare.* Si enim intelligitur omnis humanus contractus, ut nemo velit se ad aliquid irrationabile obligare. Hac ratione Bonacina, Croix, Pontas, Sanchez et alii docent non esse saltem *mortale*, post tertium accessum eadem nocte negare quartum: quod etiam accommodandum est ei, qui paullulum differret. Attamen non approbamus qui putant fas esse petenti quinquies in mense negare semel; cum ex una parte videatur petitio satis moderata; ex altera vero materia satis gravis.

Diximus: *quod* per se loquendo *conjuges non obligantur ad petendum.* Nam commune est, ad hoc conjugem teneri per accidens:

1 *Quando percipit per aliqua signa, quod compars sua vellet sibi debitum reddi, sed propter verecundiam tacet.* Verba sunt Angelici [2]; tunc enim tacita adest petitio.

2 Quando *proles est necessaria* ad avertendum grave damnum reipublicæ, vel religionis, vel proprium. Item merito dicit Roncalia, si hoc necessarium est ad odia vitanda, ad mutuum amorem fovendum etc. Ratio est: semper ac finis debitus non excluditur, ad alios bonos fines rem ordinare; non potest esse malum: imo erit bonum, si bonus finis apponatur. Si bonum; ergo cum id causa suadet, erit eligendum.

3 Quando alter cognoscit compartem versari in periculo incontinentiæ. Quo in casu *alii* dicunt conjugem petere debere ex justitia; quia pertinet ad bonum fidei, ut vitetur alterius incontinentia. *Alii*, ut videtur *probabilius*, dicunt conjugem teneri tantum ex charitate; nam ubi nulla est petitio alterius conjugis expressa vel tacita, nulla est obligatio justitiæ ad reddendum [3].

Q. 3. *An filiorum multiplicitas sit justa causa negandi debitum?*

R. Conveniunt omnes multiplicitatem filiorum non esse justam negandi causam, quando adsit in alterutro *periculum incontinentiæ.* Quod vix dici poterit non adesse, quando conjuges simul una cohabitent, et debitum perseveranter denegetur.

Hoc secluso periculo, Bonacina, Pontas et Sanchez affirmant ob filiorum multiplicitatem juste debitum denegari; quia in omnibus debitis magna difficultas excusat a solutione — Sed Billuart, Layman,

1) Licet hæc secunda sententia suos habeat defensores *valde spectabiles;* nobis non videtur *improbabilis* etiam illa prima. Cum gravitas materiæ pendeat ab hominum æstimatione; et tot alii AA. non minus spectabiles, et docti teneant hanc esse materiam levem.

2) Supp q. 11. a. 2.

3) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 929.

Roncalia et Sporer, quibus *magis adhæremus*, negant; etenim prolis procreatio pertinet ad præcipuum matrimonii finem, cui idcirco postponendum est quodvis incommodum [1].

Quid (quæres) *si mater jam experta sit, se filios mortuos parere?* — Alasia, Layman, et Voit adhuc obligant conjugem ad debitum reddendum; quia illa mors est per accidens. Aliunde experientia constat, mulieres post plures abortus feliciter tandem peperisse — Sed præcluso periculo incontinentiæ, id *communius* negant Billuart, Bossius, Rodriguez, Victoria etc. Nam est gravissimum damnum et spirituale et corporale adferre proli.

Caveant tamen, quidquid sit, ne ideo viri male tractent uxores, ut aliquando lugere est. Sed potius orationibus simul vacent ac piis operibus, quibus desuper benedictionem efflagitare valeant [2].

Q. 4. *An conjux teneatur reddere illicite petenti?* [3]

R. Certum est conjugem non teneri *ad reddendum cum peccato proprio*, neque *veniali;* nemo enim potest obligari ad peccandum.

Si vero peccatum sit in ipso petente et *sit mortale*, tunc si illud se teneat *ex parte modi actus ipsius*, v. g. si petitio fiat in loco sacro contra reverentiam illi debitam [4], *commune* est et *certum* nullimode posse reddi petenti; quia tunc cum reddens poneret copulam sicut ipse petens, concurreret cum ipso ad eundem actum malum.

Si vero culpa se teneat tantum *ex parte personæ petentis*, v. g. si hæc sit ligata voto, vel ad pravum finem petat, conciliantes quodammodo diversas sententias, sic *probabilius* resolvimus — Si commode potest pars innocens, tenetur admonere compartem, ut a petendo desistat; nam unusquisque ex lege charitatis tenetur de proximo suo, quando gravis non excusat difficultas — Si vero desistere nolit, et ex denegatione gravia timeantur incommoda iræ, indignationis,

1) Deinde vel conjux hoc in casu negaret *diu;* vel *aliquando* tantum. Si 1, exponeret compartem periculo certo incontinentiæ. Si 2, negaret frustra; cum doceat experientia conjuges rarius coëuntes facilius concipere.

Tandem melius est, ut proles vivat inops, quam ut omnino non sit, præsertim cum vix extrema eveniat paupertas facienti quantum in se est.

Hinc etiam *verius* et *communiter* docent cum d. Thoma, quod sit reddendum debitum, licet prævideatur proles infirma nascitura. Nam *melius est ei sic esse, quam penitus non esse* (In 4. D. 32. q. un. a. 1).

2) *V.* Voit, *De matrimonio*, *n.* 1217.

3) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 944, 946, 954.

4) *Vel* cum scandalo, ut si fiat publice; aut in secreto, sed cum scandalo filiorum præsertim in eodem cubiculo commorantium, quod penes pauperes evenire aliquando solet. *Vel* si fiat in vase præpostero. *Vel* si fiat cum periculo abortus, aut sanitatis propriæ etc.

adulteri etc. (uti sæpe evenire solet); tunc compars innocens tenetur reddere. Quia ex *una parte* petens adhuc retinet jus ad copulam; ex *altera* reddens directe actui licito et ex justitia debito operam dat, peccato alterius se habens duntaxat permissive [1].

Diximus: *si peccatum petentis sit mortale;* nam si peccatum sit tantum *veniale*, sic est distinguendum — Nempe si actus est leviter illicitus *ex parte personæ petentis*, v. g. si petat ob finem leviter malum, tenetur eidem reddere; quia agitur de actu per se honesto, et debito ex justitia ex dictis — Si vero actus est leviter illicitus *ex parte sui ipsius*, v. g. si petatur situ innaturali, tunc potest quidem reddere quando adest justa causa, v. g. ne incurrat indignationem compartis; quælibet enim causa justa, et rationabilis excusat profecto a culpa veniali [2].

Q. 5. *An liceat uxori sine peccato petere vel reddere viro volenti seminare extra vas post copulam inceptam?*

R. Alii *negant* id uxori licitum esse, quia uxor tenetur impedire peccatum viri, qui more nefando Onam se gerit semen fundendo in terram. — Alii *affirmant;* quia ipsa dat operam rei in se licitæ.

« Sed puto distinguendum, ait hic *Alphonsus noster* [3], inter ipsam *petitionem* et *redditionem*.

In *reddendo*, etsi *probabile* sit cum Roncalia et Elbel, quod uxor possit negare debitum et etiam teneatur, si potest sine suo magno incommodo [4]; quia vir cum sit abusurus re debita, non habet jus

1) Hinc tamen tutius erit consulere, ut cum conjux innocens prævidet compartem esse illicite petituram, ipse prior petat convertendo redditionem in petitionem dicendo: *volo ut tu mihi reddas.* Id tamen raro convenit mulieri ob naturalem verecundiam.

2) Sed *reddere* non tenetur; nam licet vinculum justitiæ fortius sit vinculo charitatis; attamen cum actus sit tali modo *per se* illicitus, alter non habet jus ad illum.

Excipe nisi petens habeat *justam causam* sic petendi, puta si petat copulam situ innaturali, eo quod uxor sit prægnans, aut ipse sit pinguis; vel alioquin periculum sit scandali etc. Tunc altera pars tenetur reddere — *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 944, *et seqq.*

3) *V. Homo Apost. Tract.* XVIII, *n* 47.

4) Erit *grave incommodum*, et ideo a peccato excusans ex Bouvier:

« 1 Si *mors*, *verbera*, aut *graves sevitiæ* timeantur....

2 Si detur locus timendi, ne maritus *concubinam* in domo conjugali habeat, et cum illa maritaliter vivat. Quia nulla est uxor sensata, quæ sævitias vel etiam verbera non mallet sufferre, quam commercium adeo sibi injuriosum in propria domo videre.

3 Etiamsi maritus concubinam in domo non habiturus esset, si timeretur ne illam alibi *frequentaret;* vel ad *meretrices* accederet... Quia certe hoc valde molestum est mulieri ratione jurgii, dissensionis, dissipationis rei domesticæ, scandali etc.

4 Notandum est autem gravitatem molestiarum ex *circumstantiis personarum* judicandam esse. Quod enim respectu unius reputatur leve, gravissimum esse potest

ad illam. Tamen *probabilius* est cum Sanchez, quod post monitionem teneatur reddere; cum culpa se teneat non ex parte actus, sed ex parte personæ 1.

respectu alterius. Sic rixæ transitoriæ, dissensiones, et etiam quædam verbera non multum ponderantur inter rusticos: et prorsus intolerabilia forent mulieri timidæ; exquisita disciplina instructæ et urbanitati assuefactæ. Metus ergo notabilium jurgiorum in his conditionibus esset causa sufficiens debitum reddendi.

5 Pariter si mulier certo sciat virum ex repulsu iratum, *blasphemias* in Deum et in religionem, *injurias* erga confessarium et sacerdotes in genere, *verba scandalosa* coram famulis aut liberis pronuntiaturum, tunc debitum reddere potest. Quia unum peccatum impedire volens, in causa esset quod alia æque gravia vel graviora patrarentur: nihil ergo proficeret, et grave incommodum frustra subiret.

6 A fortiori metus *divortii*, aut *separationis*, aut *infamiæ*, aut *gravis scandali* esset causa sufficiens.

7 Non necesse est quod mulier virum repellat, donec sævitias, molestias, aliave incommoda superius memorata experta fuerit; tunc enim debitum reddendo vel offerendo, malum jam existens sæpe non averteret: et aliunde illud subire non tenetur ad peccatum mariti impediendum. Sufficit ergo ut illud *rationabiliter timeat.*

8 Similiter virum debitum cum intentione se retrahendi petentem, *singulis vicibus monere* non tenetur, quando ex adjunctis certo cognoscit, se ab illo nihil obtenturam: debet tamen, saltem aliquoties, ostendere se crimini ejus non assentire. Verum sedulo cavendum est, ne illa metu prolis, molestiarum graviditatis, aliove motivo sibi illudens, interius peccato mariti assentiat, vel in illo sibi complaceat. Sic disposita esse debet, ut mallet mori quam generationem impedire, si hoc ab ipsa penderet ».

1) Hinc non abs re erit proferre *responsum* nuper datum Episcopo Bouvier, ut ipse refert, *In supplem. ad Tract. de matrim. Edit. an.* 1845 *Parisiis* — Est sequens:

Beatissime Pater,

« Episcopus Cenomanensis, ad pedes Sanctitatis Vestræ summa cum reverentia provolutus, ea quæ sequuntur humillime repræsentat :

Fere omnes juniores sponsi numerosiorem prolem habere nolunt; et tamen ab actu conjugali abstinere moraliter nequeunt.

A confessariis interrogati circa modum quo juribus matrimonii utuntur, graviter communius offendi solent. Et moniti, nec ab actu conjugali temperantur, nec ad nimiam prolis multiplicationem determinari queunt.

Tunc adversus confessarios mussitantes Sacramento Pœnitentiæ et Eucharistiæ derelinquunt, malum præbent exemptum liberis, famulis aliisque Christifidelibus. Lugendum inde oritur religionis detrimentum.

Numerus eorum, qui ad sacrum tribunal accedunt, multis in locis, ab anno in annum decrescit, præsertim ob hanc causam, fatentibus plerisque parochis pietate, scientia et experientia magis conspicuis.

Quomodo ergo olim agebant confessarii, aiunt multi? Non plures quam hodie communiter nascebantur liberi ex singulis matrimoniis. Conjugati non erant castiores; et nihilominus præceptis annuæ confessionis ac communionis paschalis non deerant.

Omnes libenter admittunt infidelitatem erga compartem, et abortus intentationem maxima esse peccata. At vix quidam persuaderi possunt se teneri sub peccato mortali aut perfectam in matrimonio servare castitatem, aut incurrere periculum innumeram generandi prolem.

In *petendo* vero dicimus cum Roncalia el Elbel, uxorem non posse petere ab hujusmodi viro; quia tenetur ex charitate illius peccatum impedire. Excipe nisi gravem haberet causam petendi, nempe si esset in periculo incontinentiæ, vel si alioquin perpetuo abstinere deberet a suo jure petendi; charitas enim cum tanto onere non obligat [1]. Unde non videtur teneri ad abstinendum, nisi per paucas vices [2] ».

· Q. 2. *Quid si alteruter conjugum sit amens, vel ebrius?*

R. Concedunt *communiter* non esse illicitum accessum ad conjugem amentem vel ebrium, si nullum adsit periculum scandali vel abortus, aut alterius damni; quia usus conjugii per se licitus est.

Verum *probabilius* ac *communissime* dicunt talem accessum non esse in præcepto; quia tempore ebrietatis (intellige perfectæ) atque amentiæ, qui petit, non petit ut homo et rationabiliter; sed ut bestia. Esto quod dominium adhuc retineat; est tamen actu incapax ejusdem usus. Excipe nisi aliunde incontinentiæ periculum adsit: tunc urgeret

Præfatus Cenomanensi Episcopus ingentia hinc obventura esse mala prævidens, et anxietate turbatus, a Beatitudine Vestra sollicite exquirit:

1° An conjuges, qui matrimonio eo utuntur modo, ut conceptionem præcaveant, actum per se mortaliter malum exerceant?

2° Si actus habendus sit ut per se mortaliter malus; et an conjuges de illo se non accusantes, considerari possint tanquam in ea constituti bona fide, quæ eos a gravi culpa excuset?

3° An probanda sit agendi ratio confessariorum qui, ne conjugatos offendant, illos circa modum quo matrimonii juribus utuntur, non interrogant?

Sacra Pœnitentiaria, mature perpensis propositis quæstionibus:

Ad 1.am respondet: cum tota actus inordinatio ex viri malitia procedat, qui loco consummandi, retrahit se et extra vas effundit; ideo si mulier, post debitas admonitiones, nihil proficiat, vir autem instet minando verbera aut mortem, poterit ipsa (ut probati theologi docent) citra peccatum passive se præbere. Cum in iis rerum adjunctis, ipsa viri sui peccatum simpliciter permittat, idque ex gravi causa quæ eam excusat; quoniam charitas, qua illud impedire teneatur, cum tanto incommodo non obligat.

Ad 2.am autem, et 3.am respondet: quod præfatus confessarius in mentem revocet adagium illud: *Santa sancte esse tractanda.* Atque etiam perpendat verba s. Alphonsi de Ligorio, viri docti et harum rerum peritissimi, qui in Praxi confessarii, § 1, n.° 7, inquit: *Circa autem peccata conjugum respectu ad debitum maritale, ordinarie loquendo, confessarius non tenetur, nec decet interrogare, nisi uxorem an illud reddiderit, modestiori modo quo possit... De aliis taceat, nisi interrogatus fuerit.* Nec non alios probatos auctores consulere non omittet. — *Dat. Romæ*, 8 *jun.* 1812 ».

1) *V.* Gousset, *Giustificazione della Morale di s. Alfonso*, *Monza* 1833, *pag.* 111. Ubi habetur ipsa auctoritas Card. De Petro Pœnitentiarii Majoris, 15 *nov.* 1816.

2) « Licet quippe (ait *Bouvier* loc. cit.) rem in se bonam recta intentione, et ob graves rationes ab eo petere, qui eam sine peccato reddere potest; quamvis per abusum, illam sine peccato non præstiturus sit. Sic Sacramenta ab indigno sacerdote, mutuum ab usurario, juramentum a pagano, etc. petere licet, quando sufficientes adsunt rationes; ergo *a pari* etc. ».

enim charitas ad debitum reddendum, ut ita etiam actus materialiter malus impediatur quoad potest.

Quid (inquies) *si agatur de conjuge excommunicato?* Certum est licere comparti innocenti petere debitum a conjuge excommunicato; quia id expresse definivit Gregorius VII [1].

An vero id ipsum liceat etiam eidem excommunicato, nobis videtur *communior* et *verior* sententia, quæ affirmat. Lex enim Ecclesiastica non intendit obligare cum tanto periculo, in quo indesinenter versaretur pars ista, si non posset ab altera separari. Ita Filliucius, Sanchez, Suarez et alii.

Q. 7. *Quid si ex debiti redditione oriatur damnum in conjuge?*

R. Si *damnum grave* in se vel in comparte merito timeatur, conjux *per se loquendo* non tenetur, nec potest reddere.

Non *tenetur:* ratio est, *quia hic est ordo naturalis, ut prius aliquid in se ipso perficiatur, et postmodum alteri de perfectione sua communicet: et hic est etiam ordo charitatis, quæ naturam perficit* [2].

Non *potest:* quia nemo est dominus vitæ suæ, aut salutis. Et quisque tenetur impedire grave damnum, vel ejus periculum etiam in alio, licet iste in illud consentiat [3].

Diximus: 1 si *damnum sit grave;* nam levi damno præpenderat lex justitiæ. Hinc non attenditur v. g. levis dolor dentium, infirmitates parientibus communes etc.

Diximus: 2 *per se loquendo;* quia si morbus esset diuturnus, nec ita proximum mortis periculum esset ex una parte, ex altera vero justa extaret petendi causa, v. g. periculum incontinentiæ; tunc bene liceret et petere et reddere. Idque, ut dicunt nonnulli, etiam cum aliquo vitæ periculo, quod quidem licet subire in bonum virtutis.

Animadvertendum tamen plus periculi aut incommodi requiri, ut qui prohibeatur, quam ut excusetur a petendo vel reddendo, præsertim si agatur de proprio damno vel periculo [4].

Q. 8. *Quid de tactibus, aspectibus, verbis turpibus inter conjuges?*

R. Si tactus, aspectus et verba turpia *ordinantur ad copulam, et cum ea conjunguntur,* procul dubio iis *per se loquendo* licent; cui enim licitus est finis, licita sunt etiam media ad ipsum.

Diximus *per se loquendo;* nam si sermo sit de quibusdam actibus

1) C. *Quoniam multos* caus. 11. q. 3. 2) S. Thomas, 3 p. q. 63. a. 2.

3) Hinc, ut *communiter* ajunt, uxor non tenetur, imo nec potest reddere, si experta sit se non posse parere sine periculo mortis proximo. Hinc neuter debet aut potest reddere alteri laboranti morbo contagioso, v. g. gallico, peste, lepra, alioque simili.

4) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 909, *et* 950.

enormiter turpibus, v. g. affectum sodomiticum præseferentibus, tunc docent *mortaliter* eum peccare, qui iisdem utitur. Et quamvis aliis id adhuc forsan videatur *veniale;* semper tamen graviter increpandi sunt conjuges, ut se ab iis omnino abstineant.

Si vero tactus, aspectus et verba turpia ad copulam *non ordinentur,* sed habeantur ad invicem causa voluptatis, secluso periculo pollutionis, et alia speciali prohibitione, venialia tantum esse docent *communius* et *verius* Alasia, Layman, Lessius, Fagnanus, Salmanticenses, Sanchez, Sporer, Vasquez, Victoria, aliique plures contra Sylvium. Sane matrimonium præbens jus ad copulam, etiam jus ad hosce actus præbere debet: unde res in se licita est. Sola ergo deficit debiti finis ultima intentio; sed hic defectus non potest dici mortalis 1. Alias cum tanta sit inter conjuges societas, et multoties, v. g. ob morbum, non possint copulari, ipsi jugiter essent periculis expositi.

Verum si ex talibus actibus prævideatur (ut timendum est) secutura pollutio quamvis involuntaria, *probabilius* tunc dicimus eos esse mortales; quia quisque tenetur cavere seminis dispersionem. Imo certe erunt mortales, si conjugibus sit interdictus conjugii usus, ut si voto castitatis sint ligati; quia tale votum excludit omnem voluptatem veneream 2.

An (quæres) *sint mortalia tactus et aspectus turpes unius conjugis cum se ipso, altero absente, ac secluso periculo pollutionis?* — Alii negant cum Palao, quia tales actus cohonestat conjugalis status — Sed *probabilior* et *omnino suadenda sententia in praxi* affirmat; nam conjuges non habent jus ad se tangendos, nisi in ordine ad copulam, quæ tunc est impossibilis.

Quid (dices) *de delectatione morosa in conjuge circa copulam habitam, vel habendam; quæ tamen haberi nunc non potest, quia abest conjux?* Hortandi sunt conjuges, ut abstineant omnino a tali morosa delectatione; sed non sunt illico damnandi de mortali, si non abstineant. Ita *communius* docent d. Antoninus, Bonacina, Croix, Filliucius, Gerson, Sanchez et Suarez cum d. Thoma, qui sic fere

1) « Hoc de *petente* (ait s. Alphonsus, *Homo Ap. Tr.* XVIII. *n.* 42). Sed *reddens* in hujusmodi tactibus videtur semper excusari; cum alter habeat jus ad illos, nisi adeo sint impudici, ut videantur quasi inchoata pollutio ».

2) Dicunt tamen Salmanticenses, quod si inter conjuges actus illi sint *pudici*, liciti sunt (quamvis adsit proximum periculum pollutionis; semper tamen secluso periculo consensus in eam). Si nempe fiant ex causa gravi, puta ad fovendum mutuum amorem quia tunc satis cohonestantur a suo fine.

arguit: *delectatio sumit suam bonitatem vel malitiam ab objecto; sed cum copula licita sit conjugalis, non potest esse eis graviter illicita illius delectatio* [1].

Excipe, si adsit periculum pollutionis, quod adesse censetur, si delectatio habeatur non solum cum commotione spirituum, sed etiam cum titillatione seu voluptate venerea

Articulus II. — DE CIRCUMSTANTIIS OB QUAS ACTUS CONJUGALIS EVADIT PECCAMINOSUS ET VETITUS

Circumstantiæ istæ se tenent ex parte *vel* finis, si pravus; *vel* temporis, si improprium; *vel* modi, si innaturalis; *vel* loci, si inconveniens sit.

Hinc ille versiculus:

Dant *modus* et *finis*, *locus* et *tempus* illcitum jus.

Q. 1. *Quid de fine pravo in usu conjugii?*

R. Finis totum inficit opus: unde si malus sit finis, et opus malum erit. Atque ideo jam patet uti matrimonio, v. g. ob solam voluptatem, peccatum esse; quia non esset secundum rationem intendere voluptatem, uti finem, quæ a natura tantum uti medium intenta est. Id deducitur etiam ex hac n. 9 propositione proscripta ab Innocentio XI: *opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni pœnitus caret culpa ac defectu veniali.*

Est tamen *commune* apud omnes cum d. Thoma [2], id non esse mortale. Nam delectatio de aliquo objecto ex duplici tantum capite est *mortalis;* vel quia objectum ipsum est *graviter* vetitum; vel quia homo delectatur de illo uti de ultimo fine. Sed neutrum hic dici potest: non *primum*, ut patet; non *secundum*, ut supponitur.

Imo nullum est peccatum, si conjux intendat principaliter procreatione prolis, et utatur voluptate (eam moderate intendens), ut se excitet ad consummationem actus. Ea pari ratione, qua minime peccat qui intendit moderatam delectationem in cibo sumendo ad dandum corpori conveniens alimentum, ut *recte* dicunt.

Quid (quæres) *si actus conjugalis exerceatur mente adultera?* Omnes fatentur et merito, illum peccare *mortaliter*, qui mente adultera utitur matrimonio suo, v. g. si accedens ad uxorem sibi aliam imaginetur, ut animum pascat; pascitur enim de objecto vetito [3].

1) De malo q. 12. a. 2. — *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 933 *et seqq.*

2) Supp q. 64. a. 6.

3) Excusant quidem nonnulli a *mortali*, si ipse accedens ad uxorem propriam morose cogitet de pulchritudine alterius personæ, sed absque affectu turpi. Nos vero dicimus hoc valde periculosum esse; et ideo non permittendum.

Q. 2. *Quid de tempore improprio in usu conjugii?*

R. Ad actum conjugalem tempus *nocturnum* ac *secretum* naturalis verecundia suadet. Hoc tamen non est in præcepto, sed tempore quocumque, alio inconvenienti præcluso, ille haberi potest.

An (quæres) *liceat usus conjugii festis diebus?* Est commune licere debitum reddere diebus festivis: *cum mulier* (inquit Angelicus) *habeat potestatem in corpore viri et e converso; tenetur unus alteri debitum reddere quocumque tempore et quacumque hora* [1].

Sed quæstio est, *an in festis etiam licitum sit petere?* D. Thomas id putat esse veniale; *quia id dum rationem deprimit propter carnalem delectationem, hominem, reddit ineptum ad spiritualia.*

Sed d. Bonaventura, Salmanticenses, Sanchez, Sotus, Palaus, Pontas et alii *communius* docent nullum esse peccatum. Id enim non videtur prohibitum ullo jure neque divino, neque humano [2].

Quid (quæres) *de tempore prægnationis? Si nullum adest periculum abortus*, commune est non peccare *lethaliter* virum tunc temporis accedentem ad conjugem; nam actus per se adhuc est ad generationem idoneus, et fit inter personas jure habiles. Neque ulla lex id positive prohibens adduci potest. Ita Alasia, Concina, Pontas, Roncalia, Sanchez cum ss. Patribus [3].

Sed utrum peccet saltem *venialiter*, nobis arridet sententia affirmans, nisi excuset causa aliqua rationabilis, v. g. periculum incontinentiæ; quia stante fœtu concepto, fine suo frustrari videtur semen.

Diximus *si nullum adest periculum abortus:* quod non ita facile

Sicut neque permittendum putamus, ut quis se excitet ad usum conjugii respiciendo imagines diversi sexus, maxime si essent sacræ. Quod *recte* docent plerique esse *mortale* ob gravem irreverentiam.

Quid (dices) *si maritus morose cogitet de copula aliena animo concepta, ut se excitet ad usum matrimonii cum uxore propria?*

Ex *una parte* id videtur damnandum; cum objectum, de quo delectatur, sit per se turpe. Ex *alia* non ita; cum ex tali cogitatione non oriatur, nisi quædam commotio spirituum generationi deservientium, quæ quidem conjugatis non videtur prohibita saltem *sub gravi.*

Nos hoc dubium sapientibus remittimus definiendum. Id unum dicimus, quod nempe hanc cogitationem, si esset de copula inter personas determinatas, non excusaremus a peccato *lethali* ob facile periculum consentiendi in delectationem de copula cum conjuge aliena.

1) Supp. q. 64. a. 7.

2) Quod si Canones, et Patres nonnulli citari valeant in contraria sententia, respondent nunc id contineri intra limites meri consilii. *V.* Benedictus XIV, *De Syn. Diœc. l.* v. *c.* 1.

3) *V.* Alasia, *De Matr. par.* 1. *c.* 2. — Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 924.

præsumendum est. Ideo conjuges vexandi non sunt importunis interrogationibus, ut se abstineant tempore prægnationis.

Quid (dices) *de tempore menstrui?* Sciendum est, fluxum menstruum in muliere duplicis esse generis. Alium *ordinarium*, qui proprie dicitur *menstruus*; quia singulis mensibus solet evenire, et durat ut plurimum per duos vel tres dies. Alium *extraordinarium*, qui provenit ex morbo diuturno, et durat ad duodecim dies et amplius.

Hoc posito, dicimus:

Primo: si agitur de *menstruo extraordinario*, certum est licere tum petere tum reddere. Rationem affert Angelicus inquiens, id esse affirmandum *tum propter infirmitatem, quia mulier in tali statu concipere non potest* (ideoque nullum est timendum damnum prolis); *tum quia talis fluxus est perpetuus et diuturnus: unde oporteret, quod vir perpetuo abstineret* [1].

Secundo: si sermo sit de *menstruo ordinario*, d. Antoninus, Alasia, Concina, Busslus, Bonacina, Palaus, Pontas, Roncalia, Vega, Victoria, Vivaldus etc. *communissime* et *probabilius* docent accessum ad conjugem non esse quidem peccatum *mortale*; sed non posse a *veniali* excusari, *nisi adsit causa cohonestans* [2].

Quod non sit *mortale* patet; quia nullo jure prohibetur. Non *Naturali*; cum ex jure naturæ ad coitum cohonestandum sufficiat, ut ipse *per se* sit aptus ad generationem, licet *per accidens* hæc non sequatur. Non *Divino*; quia Levitici lex, adveniente lege Nova, cessavit. Non *Ecclesiastico*; quia prohibitio Gregorii VII, quæ extat penes Gratianum [3], hodie exolevit.

Quod vero non possit excusari a *veniali* patet; quia talis concubitus involvit quamdam turpitudinem et deordinationem. Nam tunc minus convenit fini generationis.

Quid (addes) *de tempore purgationis post partum?* Idem tenent *probabilius* ac *communius*, quod supra de menstruo ordinario. Nempe docent accessum ad uxorem tali tempore *veniale* quidem esse; quia continet aliquam indecentiam. Non autem *mortale*, quia talis indecentia non videtur adeo gravis — Excipe aliquod *accidens*, si nempe ex eo gravis morbus vel notabilis morbi aggravatio immineret, uti esset v. g. si accessus haberetur ipso die partus, vel die subsequenti, ut ait Roncalia [4].

1) In 4. D. 32. q. unic.

2) Diximus *nisi adsit causa cohonestans*; quia ea causa extante, v. g. ad vitanda dissidia vel incontinentiam, conveniunt omnes nullum esse peccatum matrimonio uti.

3) Can. fin. D. 5. 4) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 925.

Sed (quæres) *quid de tempore lactationis?* Conjugio tunc uti licere *communissime* affirmant; *tum* quia periculum inficiendi lac, et sic nocendi proli rarum est; *tum* quia lex nulla id vetat [1].

Quid tandem (dices) *de tempore statim post balneum, vel sectionem venæ, vel prandium aut cœnam?*

Ad *balneum* quod attinet, atque ad *venæ sectionem*, videntur consentire Theologi non licere accessum conjugalem; cum sit notabiliter periculosus. Idem dicunt, si conjux *febri* laboret.

Quod respicit tempus *post prandium* aut *cœnam*, non videtur in hoc adesse grave damnum, ipsis fatentibus medicis. Et ideo non audemus damnare debitum eo tempore postulantem vel reddentem, nisi ex experientia constaret de gravi illo damno [2].

Q. 3. *Quid de loco inconvenienti in usu conjugii?*

R. Ad actum conjugalem exercendum verecundia locum *remotum* ac *secretissimum* requirit. Neque omnia quæ licent, licent ubique.

Unde illum *publice* habere, grave esset scandalum ac libidinis incentivum. — Habere autem in *loco sacro*, gravis irreverentia: imo et sacrilegium, licet occulte exerceatur, ut docent *probabilius* Croix, Lessius, Sanchez, Suarez etc.; cum graviter Dei domum dedeceat, ideoque et Ecclesia polluatur. Non est tamen abstinendum a divinis; cum hoc non innotescat [3].

Q. 4. *Quid de modo innaturali in usu conjugii?*

R. *Modus* seu *situs naturalis* in usu conjugii est, ut mulier sit succuba et vir incubus; cum sit aptior ad effundendum et recipiendum semen. Unde modum hunc violare peccatum est; cum sit inversio ordinis naturæ.

Est tamen *commune* cum d. Thoma, esse *dumtaxat veniale per se loquendo*, si actus exerceatur modo indebito [4], *modo semper fiat in vase naturali*. Nam mutatio situs jacendi generationem non impedit; cum semen virile in matricem mulieris ex se et naturaliter attrahatur. Et ideo nullum etiam erit peccatum, si modus naturalis mutetur ob aliquam justam causam, v. g. ægritudinis, periculi abortus, scandali, difficultatis etc. ut ait Concina.

1) Et nimis durum esset, si toto eo tempore deberent conjuges abstinere. Neque enim satis esset illis provisum; cum adeo secum familiariter utantur.

Textum autem Gregorii VII (*Can. fin. D.* 5), qui aliter docet, ajunt explicandum esse de mero consilio, non autem de præcepto.

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6 *n.* 909.

3) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 3. *n.* 458; *et l.* 6. *n.* 920.

4) V. g. *vel* stando, *vel* sedendo, *vel* more pecudum, *vel* a latere, *vel* viro succumbente.

Diximus 1 *per se loquendo non excedere culpam venialem*. Quia docet Angelicus evadere posse etiam *mortalem*, si fiat *ex prava concupiscentia*, v. g. ex affectu bestialitatis aut sodomiæ; vel si hujusmodi voluptas haberetur uti finis ultimus.

2 *Modo semper fiat in vase naturali*. Nam *communiter* et *verius* est mortale copulam inchoare in vase præpostero, in ore, in aure etc. ut dein in vase naturali consummetur. Imo flagitium grande est contra naturam involvens rationem adulterii ac sodomiæ, licet imperfectæ 1.

An liceat aliquando (quæres) *impedire generationem effundendo semen?* Nunquam sane licet directe semen effundere, neque ad mortem vitandam; cum hoc sit intrinsece malum, contra fidem ac principalem conjugii finem.

Unde peccat mortaliter mulier, quæ *statim post copulam* mingit, surgit; vel quid aliud facit *animo semen expellendi*. Frustraret enim finem naturæ.

Diximus 1 *statim post copulam;* neque debet diu immota et resupina manere; cum brevissime matrix semen attrahat, et claudatur.

2 *Animo expellendi semen;* si enim id ageret ex aliqua necessitate, quia irruit hostis, quia alii superveniunt, nullum esset peccatum. Nam non esset directe impedire generationem; sed aliquid legitime agere. Unde per indirectum impediretur, et citra intentionem 2.

Quid si conjuges, incepta copula, seminationem cohibeant?

Si ambo *non consentiunt*, sed unus se retrahat, altero repugnante, retrahens peccabit *mortaliter*, ut fatentur omnes; cum alium jure suo fraudet.

Si autem ambo *consentiant*, et adsit periculum aliquod pollutionis, peccatum erit *mortale* ex utraque parte, ratione illius periculi — Secus *per se loquendo* mortale non erit; cum in hoc casu illa vasis penetratio habeatur instar tactus verendorum, qui saltem mortalis non est, seciuso periculo pollutionis. Ceterum hoc periculum ordinarie adest in hoc casu, ut *sapienter* notat Sanchez.

Quid (dices) *si vir se retrahat post seminis effusionem, quin adhuc mulier seminaverit? Communius* est, posse se tactibus mulierem

1) Et idem putamus dicendum de confricatione virilium circa vas præposterum uxoris — Saltem talis actus non potest moraliter fieri sine affectu sodomitico. Et Sanchez, qui illam habebat ut tactum simpliciter impudicum, se retractavit, testante Moya.

2) Hinc Sotus et Billuart excusant virum, qui dum festinanter conatur congredi, extra vas seminat; hoc enim festinationi naturæ tribuendum est.

Hinc Sanchez et Sporer *probabiliter* excusant conjuges, qui ob senectutem vel aliam indispositionem extra vas seminant, quamdiu adest spes intra vas seminandi. Quia cum tali spe jus habent ad copulam. Et effusio præter intentionem, ac nonnisi per accidens evenit.

statim ad seminandum excitare; quia hoc pertinet ad complementum actus conjugalis. Esto quod seminatio mulieris non sit necessaria, sed summopere confert; cum natura nihil moliatur frustra.

Atque ex hoc deducere est peccare mulieres, quæ in actu copulæ *animum ad alia divertunt*, ne concitentur ad seminationem. Sicuti vir peccat, qui mulieris seminationem *non expectat* [1].

Articulus III. — CAUSÆ, QUIBUS JUS AD DEBITUM AMITTITUR [2]

Solent adnumerari sequentes causæ: *nullitas* ac *dubietas* matrimonii, *incestus* et *adulterium*. De conjuge *baptizante* aut *suscipiente* prolem disputatur. Hinc illud:

Liber, adulter, et *incestus, dubiusque* vetantur.

1) Quia horum plura maxime fundantur in physicorum doctrina, quæ in dies firmior evadit, hinc audiamus medicum Debreyne, *Essai sur la Theologie morale, chap.* 5.

« S. Liguori l. 6. n. 918, demande: *Si autem vir jam seminaverit, dubium fit an fœmina lethaliter peccet, si se retrahat a seminando? aut peccet lethaliter vir non expectando seminationem uxoris?* Voici notre réponse à ces doutes: la quasi-spermatisation de la femme ne paraissant pas nécessaire à la génération, nous ne voyons pas trop la solidité des raisons qu'apportent les théologiens en faveur du péché mortel dans les espèces, parce que la matière qui forme la spermatisation de la femme n'est point une véritable semence, mais de simples mucosités vaginages et utérines. Il paraît que Mr Bouvier partage encore, sur la question de la semence de la femme, l'opinion ou plutôt l'erreur commune des théologiens, puisqu'il dit, à la page 157: *Peccatum est mortale.... si mulier semen ejiciat, vel ejicere conetur, si* PROPRIUM *semen exterius profundat*, etc.

La raison sur laquelle se fondent ces théologiens est tirée des écrits d'Hippocrate, de Galien, de Valescus, etc.; mais ces auteurs (quoique médecins) en ces sortes de matières, sont aujourd'hui universellement regardés comme des autorités tout-à-fait nulles et incompétentes dans la question. Une seule observation physiologique doit suffire pour renverser tout ce *farrago* d'opinions erronées du moyen âge: c'est que la femme d'après tous les physiologistes modernes de l'Europe et du monde entier, est incapable d'une veritable sécrétion séminale ou spermatique; elle n'a point d'organe spécial pour cela. Elle fournit seulement l'ovule ou le germe qui vient de l'ovaire, plus ordinairement une certaine quantité de mucosités ou d'humeurs lubrifiantes, qui sont l'effet de l'orgasme érotique, et qui sont propres à faciliter et à compléter l'acte conjugal, mais qui ne paraissent pas essentielles à la fécondation.

Enfin, les théologiens demandent: *Utrum fœminæ licitum sit, post retractionem et seminationem viri, sese tactibus excitare ad propriam seminationem ut sibi levamen necessarium procuret?* Réponse: nous pensons que cela ne lui est pas permis, parce que cette action solitaire n'a plus aucun but physiologique ni aucune relation avec l'acte conjugal, et que ce serait par conséquent une véritable pollution. Quant au soulagement ou au besoin à satisfaire, je n'y vois que la prolongation de l'acte conjugal, ou un nouvel acte qui soit complet et normal. Les théologiens qui pensent comme nous apportent pour raison: *Quia semen mulieris non est necessarium ad generationem, et quia effusio ista mulieris, utpote separata, non fit una caro cum viro.* S. Liguori ajoute: *Si hoc permitteretur uxoribus, deberet permitti etiam viris, casu quo mulier post suam seminationem se retraheret, et vir maneret irritatus.* L. 6. n. 919 ».

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 931.

Q. 1. *Quid resolvendum, si matrimonii dignoscatur nullitas?*

R. Cognita matrimonii *nullitate*, etiam ab una tantum parte, fit illicita ac fornicaria copula.

Hinc omnes dicunt, quod compars, si non potest sine vitæ periculo aut famæ aperire nullitatem, aut obtinere dispensationem, debet *vel* religionem ingredi, si adhuc sit in tempore habili. *Vel* fugam arripere. *Vel* divortium petere, si quæ adsit causa. *Vel* demum potius quam fornicari, omnia sustinere, causam suam Domino commendans, qui neminem deserit.

Q. 2. *Quid si circa validitatem matrimonii oriatur dubium?*

R. Si matrimonium sit contractum bona fide, ac postea de legitimitate illius superveniat dubium, non quidem leve et scrupulosum (quod est contemnendum), sed verum et plausibile; tunc videndum, num *uterque*, an vero *una tantum pars* dubitet.

Si *uterque conjux* dubitet, neuter potest conjugio uti *ante adhibitam debitam diligentiam;* quia esset se discrimini committere.

Si vero *una tantum pars* dubitet, esto quod non possit ipsa petere *ante adhibitam debitam diligentiam* ad dubium vincendum; sed tenetur reddere alteri parti petenti in bona fide. Quia secus esset gravi se discrimini committere alterius jus violandi: unde quandiu non certo probetur ejus nullitas, illius urget certa possessio. Id deducitur etiam ex canonico ipso jure, ubi habetur quod mulier, quæ non est certa de vita primi mariti, tenetur reddere secondo viro petenti [1].

Diximus *ante adhibitam debitam diligentiam;* nam si dubitans contraxit in bona fide, et post diligentiam non potuit dubium vincere *probabilissime* et *communissime* eum posse etiam petere docent Habert, Layman, Lessius, Lugo, Salmanticenses, Sanchez, Suarez etc. contra Concinam. Sane: qui contraxit bona fide, non debet privari jure suo, donec constet de veri impedimenti existentia [2].

Quid (quæres) *si matrimonium contractum sit cum dubio de ejus validitate, ideoque in mala fide?* Quamvis tunc Elbel et Holzman

1) C. *Dominus de secund. nupt.*

2) Licet enim superveniente dubio, suspendatur jus possessionis usquedum veritas inquiratur; dubio tamen manente post diligentem illam inquisitionem, cum tunc ignorantia fiat invincibilis, manet possessio pro valore matrimonii, et consequenter pro illius usu. Possessor nempe bonæ fidei, uti dicunt Juristæ *communiter*, sicut potest rem sibi retinere post adhibitam diligentiam, ita potest etiam eadem uti.

Idque eadem ratione obtinere dicunt Anacletus, Cardenas, Henriquez aliique, non obstante quacumque probabilitate in contrarium.

non improbabiliter adhuc permittant dubitanti petere, si post diligentiam perseveret dubium: attamen *communius* alii id negant; *tum* quia ex juris principiis nemo potest uti re illa, quam mala fide cœpit habere; *tum* quia jure canonico expresse prohibetur contrahens in mala fide debitum petere [1].

Q. 3. *Quid de incestu, prout impedit usum conjugii?* [2]

R. *Incestus formalis et completus unius conjugis cum consanguineis alterius in primo vel secundo gradu, per se privat reum jure petendi debitum, quoadusque non restituatur in jure a legitimo superiore.* Hæc pœna adhuc in pleno suo vigore habetur in jure canonico [3] — Qui eam porro violat, graviter delinquit; et toties, quoties non liberatur.

Dicitur 1 *Formalis*, id est cum culpa perpetratus. Et ideo non incurret hanc pœnam mulier, si fuisset per vim oppressa; quia ubi nulla culpa, ibi nulla pœna. Imo in sententia *communiori* et *probabiliori*, etiamsi fuisset inducta per metum gravem. Sic pariter non incurreret, si consanguinitatem ignoraret, ignorantia non solum *invincibili*, sed etiam *crassa*, modo non *affectata*. Imo in sententia adhuc *probabiliori* et *communiori* excusat etiam ignorantia *juris*. Et in sententia *satis probabili* etiam ignorantia *pœnæ* — Quorum omnium ratio est, quia hæc est pœna extraordinaria

2 *Completus*, id est cum seminis effusione intra vas. Quia cum jura volunt sufficere actum incompletum, id solent exprimere; in casu autem nostro nihil tale expressum invenitur.

3 *Cum consanguineis alterius conjugis in primo vel secundo gradu:* et ideo qui cognosceret consanguineam propriam, pœnam hanc non incurreret; quia nihil de ea habetur in jure.

4 *Privat reum:* unde si uterque conjux incestum committit, uterque hoc jure privatur. Quia in utroque reapse verificatur incestus [4].

5 *Per se privat;* nam *commune* est conjugem impeditum vel voto vel affinitate, adhuc posse per accidens petere: — 1 *si mulier verecunda est, et vir sentit ejus voluntatem*, ut ait d. Thomas [5]:

1) Loc. cit. — Vid. Liguori, *tum Opus Mor. l.* 6. *nn.* 901 *et seqq.; tum Homo Apost. Tr.* XVIII. *nn.* 35 *et seqq.*

2) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 930, *et* 945.

3) Ex cap. 1, et 10 *de qui cogn. consang.*

4) Quod si alteruter incestum quidem non commiserit, sed in crimen alterius consenserit, hunc non incurrere privationem illam (quamvis graviter peccet) *probabilius* videtur cum Alasia. Quia in pœnis, saltem Ecclesiasticis, non valet argumentum a *rationis paritate*, vel a *sensu contrario*, ut vocant Philosophi.

5) In 4. D. 38. q. 1. a. 3. q. 2.

imo tunc esset interpretative reddere; — 2 si adsit periculum incontinentiæ in comparte; neque enim pars innocens hoc subsidio est privanda ob crimen alterius: imo alii dicunt tunc adesse obligationem petendi. Si vero periculum incontinentiæ sit in ipso incestuoso, non videtur *improbabilis* sententia Viguerii et Quintanadi, qui docent in hoc casu fas esse petere, si brevi haberi non possit dispensatio, et aliunde periculum esset in mora 1. Lex enim Ecclesiastica in tanto discrimine non censetur obligare 2.

6 *Quoadusque non restituatur etc.* Qua in re duo animadvertenda: — 1 Superiorem dispensare solum in *lege ecclesiastica,* non autem in jure naturali vel tertii. Hinc innocens poterit nocenti etiam dispensationem adepto debitum negare ratione adulterii, quod adest in tali incestu; — 2 quamvis hæc pœna sit imposita a Pontifice: ab ea tamen *pro semper* et *absolute* (saltem ex consuetudine generali) posse Episcopum dispensare etiam per delegatum.

Quare si casus contingat, et pœnitenti placuerit, confessarius ipse eam facultatem poterit postulare, supplicem libellum Episcopo exhibendo 3.

Q. 4. *An adulter privetur jure petendi?*

R. Adulter non sic privatur jure petendi, quod petendo peccet;

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 930, *et* 945.

2) Sed quomodo se gerere debet pars innocens, si conjux incestuosus *illicite* petat? *Communius* ac *probabilius* cum s. Antonino docent Layman, Salmanticenses, Sanchez, Sylvius et Victoria partem innocentem non teneri quidem ex justitia reddere, quia nocens excidit jure suo; sed *posse* saltem si quod incommodum alioquin pateretur uxor præsertim ex verecundia petendi. Imo et *teneri* ex charitate, cum se eximere nequeat sine timore magni dissidii, aut incontinentiæ, quorum incommodorum vitatio sive in se sive in alio recte excusat a peccato cooperationis in alterius peccatum.

Ceterum in praxi melius erit ac tutius, si conjux innocens tunc ipse primo per se petat.

3) His vel similibus verbis:

Excellentissime ac Reverendissime Domine

Titius vel *Titia* (ubi nomen fingitur) *conjux in culpam incestus incidit. Facti summopere pœnitet: et per me infrascriptum humillime petit dispensationem super contracto impedimento una cum restitutione in pristino jure petendi.*

Dignetur rescriptum ad me dirigere

Obsequentissimum Servum

N. N.

Hic autem advertendum: — 1 quod rescriptum statim post executionem est destruendum omnino; — 2 quod ex Synodo Novariensi pag. 322 reservatus est *incestus inter consanguineos sive in primo sive in secundo gradu: inter affines in primo gradu: et inter cognatos spirituales.* Item quando generatim tribuitur facultas alicui absolvendi ab hoc crimine, non ideo facultas includitur restituendi conjuges in jure suo; sed hæc distinctis vicibus est postulanda; — 3 quod de impedimento incestus dictum est relate ad dispensationem, idem valet de voto; nisi tamen illud fuerit perpetuum, et utroque conjuge consentiente emissum, ut supra innuimus *disput.* 3. *c.* 3.

cum nullo jure de facto hæc illi pœna indicta sit. Sed sic, quod hæc pœna possit illi infligi. Unde qui adulter, licet non possit stricte exigere debitum ab altero conjuge innocente, quia frangenti fidem fides merito non servatur; potest tamen benevole petere, et stricte etiam exigere, si alter conjux adulterium eidem remiserit, vel ipse quoque in idem crimen prolapsus sit. Quia tunc est compensatio injuriæ.

Imo quamdiu conjux innocens nihil excipiat, ideo quia crimen ignorat compartis; tamdiu poterit adulter *licite* exigere debitum. Quia non tenetur sibi pœnam infligere, nemine excipiente.

Q. 5. *Quid de conjuge, qui baptizat, vel suscipit in Baptismo aut Confirmatione filium communem; vel filium ab alio conjuge in alio matrimonio genitum? Privaturne jure petendi ob cognationem, quam contrahit cum uno ex consanguineis sui conjugis?*

R. Certum est 1, conjugem illum non privari jure petendi, si id fecit in necessitate; nam ex jure *est inculpabile judicandum, quod necessitas intulit* 1.

Certum est 2 item non privari, si id egerit ex ignorantia; quia non est pariter detinendus pœna, qui ignoravit culpam.

Certum est 3, conjugem graviter peccare, si id egit ex industria et sine necessitate; id enim sub gravi prohibitum est 2. Et congruenter, nam est conforme rationi, ut pater carnalis sit alter a spirituali.

Tota quæ disputatur quæstio est, an qui ita egit *ex industria* ac *citra necessitatem* præter culpam incurrat etiam *pœnam privationis debiti petendi.*

Affirmant Bonacina, Concina, Guttier, Petrocorensis aliique cum ss. Bonaventura et Thoma sic argumentando: quidquid dirimit matrimonium contrahendum, impedit jam contractum; sed baptismus ac susceptio alterius prolis dirimit matrimonium contrahendum: ergo illud jam contractum impedire debet.

Alii vero et quidem *satis probabiliter* negant pœnam incurri. Id cum pluribus ac gravibus DD. tenent Pontas, Roncalia, Salmanticenses, Suarez ac Viva: id *tutum* et *magis pietati conforme* appellat Sanchez; *absolute* probat Alasia; *late* ostendit Dicastillus; et *docte* tuetur Coninchius. Sane nulla pœna incurritur, nisi expressa sit; nec hic valet de casu ad casum argumentari, cum versemur in odiosis.

Imo non aliter respondit Alexander III qui habet: *si vir vel mulier scienter vel ignoranter filium suum de sacro fonte susceperit* (quod idem est, ut patet, de baptizante ac tenente in confirmatione), *an*

1) C. ad limina 7. caus. 30. q. 1.

2) C. de his 7. q. 1.

propter hoc debeant separari? Consultationi tuæ taliter respondemus, quod quamvis generaliter sit institutum, ut debeant separari, quidam tamen humanius sentientes aliter statuerunt. Ideo nobis videtur, quod sive ex ignorantia sive ex malitia id fecerint, non sunt ab invicem separandi, nec alter alteri debet debitum subtrahere [1].

Dicitur *ideo nobis videtur etc.* Unde si qui erant contrarii canones, iis vis adempta est, ut *bene* arguit Alasia — Dicitur *nec alter alteri etc.* Ergo si utrique, etiam nocenti fas est et petere et reddere, ut *recte* inferunt Salmanticenses. Idem tenet Glossa: *non invenimus in hoc casu, quod non exigat; ergo nec nos prohibemus* [2].

DISPUTATIO SEXTA

DE MATRIMONII DISSOLUTIONE

Q. *An matrimonium aliquando possit dissolvi?*

R. Tria in matrimonio consideranda sunt: — 1 *vinculum*, quo vir et mulier quodam veluti nexu secum invicem conjunguntur; — 2 *cohabitatio*, quæ consistit in illa individuæ vitæ consuetudine, quæ matrimonio inhæret; — 3 *torum*, cujus videlicet usu liberorum procreationi conjuges vacant.

Quamvis autem naturæ admodum consentaneum sit, ut hæc perpetuo ac indissolubiliter in matrimonio obtineant [3]; id tamen non est eodem jure stricte omnino imperatum. Hinc contingit, ut dissolvantur conjugia aliquando *quoad vinculum*, ita ut liceat conjugibus nuptias alias celebrare; aliquando *quoad habitationem* simul et *torum*; aliquando autem *quoad torum* duntaxat.

Dissolutiones hujusmodi solent in Scholis *divortii* nomine nuncupari, quod Juristæ ita dictum existimant, quasi *a diversitate mentium*; quia in partes diversas abeunt qui illud dissolvunt.

1) C. si vir 2 de cogn. spirit.

2) In cit. cap. *si vir* vid. debitum — *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *n.* 150; *Homo Apost. Tr.* XIV *n.* 34.

3) Ex dictis, *Disp.* 1. *c.* 2. *art.* 3. — Contra nonnullos ætatis nostræ philosophos, qui indissolubilitatem ægre ferunt, vid. Tassoni, *La Religione dimostr. ecc. cap.* 16 — Scotti, *Teoremi, p.* 2. *Teor.* 10 — Franceschini, *La legislazione tratta dai principii dell'ordine* — Bonald, *Du divorce considéré au* XIX *siècle* — Barruel, *Lettres sur le divorce à un député de l'Assemblée nationale* etc. etc.

CAPUT PRIMUM

DE DIVORTIO QUOAD VINCULUM 1

Q. 1. *Quid de matrimonii dissolutione quoad vinculum?*

R. Certum est 1 *propter hæresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a conjuge, dissolvi non posse matrimonii vinculum*, ut Tridentinum definivit [2] — Has exceptiones semper repudiavit antiquitas contrarias Imperatorum leges rejiciens — Hinc d. Hieronymus: *aliæ sunt leges Cæsarum, aliæ Christi; aliud Papinianus, aliud Paulus noster præcipit* [3].

Certum est 2 e contrario matrimonii vinculum solvi: — 1 per unius conjugis *mortem* juxta illud Apostoli: *si dormierit vir ejus, liberata est: cui vult, nubat* [4]; — 2 per *religiosam professionem*; — 3 per *conversionem* unius infidelis ad fidem, *comparte manente infideli* — An etiam solvatur per *dispensationem R. Pontificis*, disputant.

Q. 2. *An conjugii vinculum solvatur per professionem religiosam?*

R. *Affirmative: per solemnem religionis professionem* matrimonium, *si ratum tantummodo sit*, etiam quoad vinculum dissolvi, de fide est a Tridentino sic definitum: *si quis dixerit matrimonium ratum et non consummatum per solemnem Religionis professionem alterius conjugum non dirimi, anathema sit* [5]. Id jam definierat sæculo secundo Alexander III, qui id probat exemplo Sanctorum: quæ exempla adducunt Ambrosius, Augustinus et Gregorius, uti ex Billuart refert Alasia. Item Innocentius III asserens, se in hoc sequi vestigia suorum antecessorum [6].

Hoc privilegium Bellarminus et Paludanus repetunt ab ipso *jure*

1) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6 *nn.* 955 *et seqq.* 2) Sess. 24. can. 5.

3) Ep. 79. ad Ocean.

4) 1. *Corinth.* 7 — Hinc si mortuus per miraculum resuscitaret, adhuc esset pater erga filios, quia vinculum sanguinis non rumpitur. Sed non amplius esset maritus erga conjugem, neque bona ipsi adjudicata repetere posset; nam vinculum matrimonii morte solvitur, et translatio bonorum legitime consummata est.

Ad diversitatem Baptismi, Confirmationis et Ordinis, quæ Sacramenta cum imprimant caractherem, neque in homine miraculose resuscitato sunt iteranda. Caracther enim cum sit in anima impressus, morte haud deletur; quia anima nunquam moritur. Hinc ad vitam revocatus non est amplius baptizandus, confirmandus, ordinandus. Si tamen resuscitatus Sacerdos fuisset antea beneficiatus, postea amplius non esset; quia beneficium quodcumque morte amittitur.

5) Sess. 21. can. 6.

6) C. Ex parte tua de conv. conjug. — C. ex publ. et c. Verum de spons.

naturæ; nam ratio dictat, quod quilibet potest ad meliorem statum transire, cum nulli fit injuria; id autem hic evenit: neque enim injuria fit *proli*, quæ nulla est: neque *conjugi*, quæ libera remanet, ut cum alio contrahat.

Suarez vero et Layman id repetunt ab *Ecclesiæ statuto* immediate, ipso Deo concedente. Neque repugnat, ut hanc conditionem conjugio Ecclesia apponat: *nisi vota religionis emiserim.* In hac enim hypotesi indissolubilitas vinculi incipit existere in momento consummationis contracti matrimonii.

Verum Billuart, Tournely aliique id tribuunt soli ipsi *divino juri;* nullus enim homo separare potest quod Deus conjunxit. Et tale jus Alexander III ait ad se transmissum fuisse *secundum interpretationem sacri eloquii.*

Diximus 1 *matrimonium ratum:* id enim jura non tribuunt *jam consummato;* tunc enim significatio irrevocabiliter completa est, et conjuges facti sunt una caro. Si tamen sit *per vim* consummatum, adhuc pars innocens poterit eo jure uti, ne culpa alterius puniatur. Sed pars nocens non poterit de novo nubere; quia jam verificata est matrimonii consummatio.

2 *Per solemnem professionem:* unde solus non sufficit ingressus; per solemnitatem enim professionis tantummodo res alteri traditur, et ab illo possidetur.

Conjugibus porro bimestre [1] jura concedunt ad deliberandum [2].

Q. 3. *An matrimonium infidelium quoad vinculum solvatur per unius conversionem ad fidem?*

R. *Certum est infidelium conjugium ex privilegio in fidei favorem a Christo Domino concesso, et per Apostolum* (1. *Cor.* 7) *promulgato, dissolvi, cum conjugum alter christianam fidem amplectitur, renuente altero in sua infidelitate obdurato, cohabitare quidem volente, sed non sine contumelia Creatoris.* Ita Benedictus XIV [3].

Sic nempe ait Apostolus: *si quis frater uxorem habet infidelem, et hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si quæ mulier fidelis habet virum infidelem, et hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum... Quod si infidelis discedit, discedat; non*

1) Imo adhuc bimestri elapso, si conjux non consummavit, etsi illicite, videtur tamen, quod valide adhuc possit ingredi religionem, ipsa invita comparte. Quia Tridentinum absolute statuit illam solutionem in religionis favorem.

2) Unde eo tempore conjux utique potest negare debitum; quia utitur jure suo: esto etiam, ut ait Billuart, quod non gerat intentionem religionem ingrediendi. Eo tamen in casu providendum est; nam conjuges simul cohabitando in magno periculo sunt.

3) De Syn. Diœc. l. 6. c. 4.

enim servituti subjectus est frater, aut soror in hujusmodi. Qui discessus etiam de vinculi solutione est intelligendus, ut fuse ostendit a Lapide; *tum* ex communi interpretum expositione; *tum* ex ipso contextu: si enim secus esset, adhuc fidelis remaneret subjectus.

His adde *ss. Pontificum declarationes*. Adde *Sacræ Congregationis Concilii resolutiones*, ut refert laudatus Benedictus XIV [1].

His adde *communem sensum Doctorum;* tota enim antiquitas hanc tradidit doctrinam. Eam sæculo IX tenuit *Theophilactus;* sæculo XI *Hugo Victorinus;* sæculo XII *Petrus Lombardus;* noster sententiarum magister, una cum quatuor circiter millibus scriptorum, qui super ipsum commentaria ediderunt [2].

Dictum est 1 *cum conjugum alter;* si enim ambo convertuntur, firmatur, non solvitur conjugium. Neque amplius fides periclitatur.

2 *Cum christianam fidem amplectitur;* nempe tunc incipit jus insistendi contra alteram partem. Ceterum matrimonium non tunc proprie solvitur, sed momento quo secundum initur, ut declaravit S. C.

3 *Cohabitare quidem etc.* Id contingit *vel* si nullo modo infidelis cohabitare vult, *vel* si cohabitando Dei nomen blasphemet, *vel* si compartem ad mortale inducat [3]. Quo in casu si non physice, discedit utique moraliter a conjuge converso — Hinc illud:

Desere spernentem, vel blasphemare volentem,
Vel te credentem scelus ad mortale trahentem:
Non sunt absque mora sic vincula rupta priora.

Hic adnotamus: 1 *communius* ac *recte* docent Concina, Pontas, Salmanticenses, Sanchez et Tournely, quod hac nostra tempestate si pars infidelis admonita *converti recuset*, licet velit pacifice habitare, pars fidelis potest et debet illam relinquere: imo potest ad alias nuptias transire [4]. Nunc enim ex praxi, consuetudine ac communi DD. placito illa cohabitatio ratione periculi subversionis prohibita est [5]: unde jam habetur ratio discessus [6].

1) Et hic commendandus Germanus Binterim, qui novissime contrarium defenderat. Hic cum rescivisset, Gregorium XVI ægre tulisse suam sententiam, illico eam 16 oct. 1832 retractavit vere catholicus — *V.* Perrone, *De Matrimonio c.* 2. *n.* 66.

2) Primo hæc doctrina fuit impugnata a Jansenistis, ex quibus pariter prodiere deinceps plures libelli eandem insectantes: qui tamen fere omnes in Indicem librorum prohibitorum relati sunt.

3) C. Quanto de divort. 4) *V.* Liguori, *Homo Apost. Tr.* XVIII, *n.* 90.

5) Excipiunt Sanchez et Tournely casum peculiarem, in quo Episcopus dispenset ad cohabitandum, nempe ob *probabilem conversionis spem* — *V.* Liguori, *Opus Morale l.* 6. *n.* 957.

6) Cessavit autem peculiaris ratio primævæ ætatis; nam tunc ob plura miracula quæ operabantur fideles, multi infideles convertebantur. Sed hodie cum rariora fiant miracula et multorum frigescerit charitas, potius contrarium est timendum.

2 Cum uterque infidelis convertitur ad fidem, ut indissolubile fiat matrimonium ipsorum, *consummari debet* post fidem susceptam, ut etiam tale sit in faciem Ecclesiæ. Secus Pontifex in aliquo casu urgentissimo potest dispensare, ut fuse defendit Benedictus XIV asserens Pium V, et Gregorium XIII id in praxim olim deduxisse [1].

3 Si pars infidelis in longinquo versetur, aut ita lateat, ut nequeat *interpellari*, antequam aliæ contrahantur nuptiæ, recurrendum est ad R. Pontificem. Hujus est ex rerum adjunctis declarare, an pro tali casu cesset præceptum interpellationis [2].

4 Si una tantum pars convertatur, *proles* si nondum habeat usum rationis, tradatur parti fideli in fidei favorem [3]. Si jam habet usum rationis, ipsa eligat; nam nemo est ad fidem cogendus [4].

Q. 4. *An vinculum matrimonii solvi possit per R. Pontificem?*

R. Certum est R. Pontificem non posse solvere *matrimonium consummatum.* Tum quia per hoc perfectissime completa est significatio conjunctionis Christi cum Ecclesia. Tum quia de hoc saltem illud est intelligendum: *quod Deus conjunxit, homo non separet.* Tum quia nullus id unquam voluit Pontifex concedere etsi pluries urgentissima causa adesset, uti ex historia constat.

Tota quæstio est de matrimonio *rato* — Alasia, Billuart, Gonet, etc. adhuc negant posse Pontificem illud dissolvere; cum matrimonium ratum sit ejusdem naturæ ac consummatum. Unde probanda est hæc Papæ potestas in jure divino — Affirmant vero Bellarminus, Collet, Navarrus, Salmanticenses, Sanchez, Tournely et Vasquez. Nam Pontifex uti Christi Vicarius ob bonum commune ac gravissimum dispensare potest in his quæ sunt juris divini, si hæc humanos actus concernunt: et revera plures Pontifices dispensarunt. At nunquid dicendum eos errasse in re tam gravi, totque adulteria permisisse?

Nos ideo lubentissime assentimur hisce verbis clarissimi Perrone: *cum iidem auctores* (qui denegant hanc Pontifici facultatem) *fateantur sæpius RR. Pontifices in hujusmodi conjugiis dispensasse, incipientes saltem a Martino V usque ad Pium VII, ut refert* Carriere; *non video quare ab auctoribus catholicis hæc potestas RR. Pontificibus denegari possit, aut etiam in dubium revocari. Huc enim apprime facit principium laudatum a Benedicto XIV, quod habet Veracrux (in Spec. p. 2. a. 27):* « de Pontificis potestate, postquam

1) *De Syn. Diœc.* L. 6. c. 4.
2) *V.* Benedictus XIV, *De Syn. Diœc. L.* 6. *c.* 4; *et l.* 13. *c.* 21.
3) C. 10. caus. 28. q. 1. c. 2. de conv. conj.
4) S. Thomas, in 4. D. 39. q. 1. a. 5.

dispensavit, dubitare, instar sacrilegii est; esset enim Christo quasi exprobare, quod non satis Ecclesiæ suæ providisset [1] ».

Q. 5. *An propter adulterium vinculum matrimonii solvatur?*

R. Certum est vinculum matrimonii non dissolvi per adulterium.

Christus enim ait: *omnis qui dimittit uxorem suam et alteram ducit, mœchatur* [2]. Et Apostolus: *præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere: quod si discesserit, manere innuptam* [3]. Quæ verba nullam admittunt exceptionem.

Quare Tridentinum ait contra Novatores [4]: *si quis dixerit Ecclesiam errare, cum docuit et docet juxta Evangelicam et Apostolicam doctrinam propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non posse dissolvi... anathema sit* [5].

Qui canon directe editus est adversus Lutheranos et Calvinistas, qui hac de re doctrinam Ecclesiæ erroris insimulabant. Et sic adhuc *aliquo modo* salvantur Græci et Orientales, qui per adulterium adhuc matrimonium solvunt, putantes legem contrariam esse tantummodo disciplinarem pro Latina Ecclesia 6.

1) De matr. n. 119. 2) Luc. 16. 3) 1. Cor. 7. 4) Sess. 24. can. 7.

5) Quod si aliqui sunt Patres, qui non ita firmiter locuti sunt; plures tamen et antiquiores ac celebriores in hanc certam doctrinam descendunt, ut ss. Justinus, Clemens Alexandrinus, Chrysostomus, Hieronymus et Augustinus, quos indicat Bellarminus, et fuse expendit Tournely.

Tandem Benedictus XIV Const. *Etsi pastoralis* vult, ut Episcopi irrita declarent matrimonia Italogræcorum sic contracta.

6) Diximus *aliquo modo;* nam negari non potest æquivalenter canonem valere etiam contra ipsos — *V.* Pallavicini, *Storia del Concilio di Trento, l.* 22. *c.* 4.

Notandum enim multiplici ratione definiri posse aliquam veritatem catholicam:

1 *Directe*, cum veritas sub anathematis pœna credenda proponitur: tale est illud Tridentini: *si quis dixerit baptismum Joannis habuisse eandem vim cum baptismo Christi anathema sit* (sess. 7. c. 1).

2 *Indirecte* cum in obliquo, ut ajunt, res tenenda proponitur, in recto autem infallibilitas Ecclesiæ quæ ita docet esse sentiendum. Et hujus exemplum hic habemus citato canone 7, in quo cum vellet Tridentinum parcere Græcis, qui autumant matrimonium christianum propter adulterium conjugis alterutrius posse dissolvi, cumque simul vellet eadem definitione percellere novatores, qui ob contrariam Ecclesiæ doctrinam el consuetudinem erroris eam incusabant, canonem, oratore supplicante Veneto, ita attemperavit, ut catholica veritas fuerit aperta, novatoresque damnati; Græci vero ab anathemate abierint immunes.

3 *Expresse,* dum conceptis verbis veritas credenda de fide exprimitur. Tale est illud v. g. *si quis dixerit matrimonium non esse proprie unum ex septem legis Evangelicæ Sacramentis a C. D. institutum... anathema sit* (sess. XXIV. c. 1)

4 *Tacite*, cum factum quod a jure pendet atque in eo fundatur, adstruitur. Tale est illud: *si quis dixerit in Ecclesia Romana, quæ omnium Ecclesiarum mater est et magistra, non esse veram de Baptismi Sacramento doctrinam, anathema sit.*

Quo canone, dum expresse doctrinæ veritas constabilita est, quæ circa baptismum

Sed (dices) ob adulterium conjugii vinculum solvi probavit ipse Christus, qui ait: *quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, mœchatur* [1].

R. Textus Scripturæ cum obscuriores apparent, alii per alios sunt explicandi. Cum porro in textibus hac de re correspondentibus [2] generatim habeatur, eum mœchari qui uxorem dimittit, dicendum exceptionem: *nisi ob fornicationem* cadere in verbum *dimiserit*; non vero in ea: *et aliam duxerit*. Ut sensus sit: *vir non potest uxorem dimittere, nisi ob fornicationem* [3]: *et si eam dimittit, alteram ducere non potest*. Ita communiter Interpretes cum d. Ambrosio, Augustino, Basilio et Chrysostomo.

Sunt autem ex recentioribus, inter quos Joseph Motta, et Ludovicus Nachi, qui autumant clausulam: *nisi ob fornicationem*, restringi debere ad legem Mosaicam, quæ viro permittebat dare libellum repudii uxori, *in qua fœditatem aliquam invenisset* [4].

Sane Judæi, qui interrogaverant Christum, utique juxta normam legis propriæ loquebantur: porro eam intius interpretantes sciscitabantur, an liceret *quacumque de causa* uxorem dimittere. Christus igitur ad mentem ipsorum respondens, dimissionem ad eam tantum causam coarctavit, de qua lex loquitur; ideoque unam exceptam et ipse excepit fornicationem [5], quin tamen tunc adjiceret quod postea ipse constituerat [6].

CAPUT SECUNDUM

DE DIVORTIO QUOAD TORUM ET HABITATIONEM [7]

Q. 1. *An matrimonium quoad torum et habitationem solvi possit?*

R. *Affirmative*, et de fide est. Sic enim habet Tridentinum: *si quis dixerit Ecclesiam errare cum ob multas causas separationem inter conjuges quoad torum seu quoad habitationem, ad certum incertumve tempus fieri posse decernit, anathema sit* [8].

Causæ legitimæ hujus solutionis *communiter* habentur sequentes:

ejusdem administrationem in Ecclesia Romana obtinet, tacite sancita est forma, quam Ecclesia hæc in baptismi collatione adhibet, ritusque pariter probatus, quo eadem per infusionem tingere consuevit. Sic si a Pontifice decerneretur sanctitas ecclesiastici ritus, cujus fit usus in colendo B. Virginis conceptu, ut nunc obtinet, haberetur tacite definita Conceptio B. V. Immaculatæ — *V.* Perrone, *De Immaculato B. V. conceptu*.

1) Matth. 19.

2) Marci 10; et Luc. 16.

3) Sola *fornicatio* innuitur; quia hæc est præcipua, imo sola causa, qua divortium fit ipso matrimoniali jure, et in perpetuum.

4) Deut. 24.

5) *V.* Perrone, *De Matrimonio*, n. 136.

6) Quacumque interpretatione admissa, stat quod Ecclesia non errat, dum docet juxta Evangelicum præceptum matrimonii vinculum per adulterium non solvi.

7) *V.* Liguori, *Opus Mor. l* 6. *n.* 961.

8) Sess. 24. can. 8.

1ª Est *hæresis crimen:* quod valet ex Salmanticensibus etsi, adhibita diligentia, absit periculum perversionis. Nam jura non distinguunt 1; sicque merito statutum est in pœnam infidelitatis. Nomine vero hæresis nullo magis intelligitur *apostasia.*

Hæc autem separatio fieri etiam potest auctoritate propria, etsi hæresis occulta sit 2. Si autem hæresis sit auctoritate Ecclesiæ declarata, hoc innocens gaudet 3, ut non teneatur recipere partem conversam, et possit etiam fieri religiosus 4.

2ª *Est periculum damni gravis ex parte animæ vel corporis* — Primo *ex parte animæ*, ut si conjux incitetur ad graviora peccata: v. g. sodomiam, pollutionem 5. Sane quisque spiritualem salutem omnibus præponere debet. — Secundo *ex parte corporis*, v. g. si altera pars sit *sæva*, ut procedat ad percussiones atroces 6. Sit *amens, furiosa, malefica*, ut grave timendum sit damnum. Sit *morbo contagioso* infecta 7, ut illum contrahendi periculum sit 8.

3ª *Mutuus consensus:* sed tunc separatio ordinarie permitti non solet, nisi ambo ingrediantur Religionem; aut saltem nisi, altero Religionem profitente aut sacros Ordines suscipiente, alter ad minimum castitatem voveat 9.

Hoc est juxta illud Christi: *omnis qui reliquerit uxorem .... propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam æternam possidebit* 10.

1) C. ult. de conv. conj.; c. Quanto de divort. etc.

2) C. de illa de divort. 3) Loc. cit.

4) Si hæresis sit ex utraque parte, neutra potest divertere; quia hoc jus est tantum catholici. Si vero pars catholica labatur in adulterium, non ideo tenetur redire ad hæreticam; quia sunt diversa delicta, unum contra Deum, aliud contra conjugium. Hinc eo in casu pars hæretica potest recedere a catholica ratione adulterii, catholica autem ab hæretica ratione hæresis; quia utrumque crimen dat jus perpetuæ separationis.

5) C. de divort, cap. Idolol. 26. q. 2.

6) Hic etiam lex civilis præsto est, necessitate urgente, ut videre est *quæst. ult.*

7) C. 8. et 13 de rest. spoliat.

8) Hæc tamen mala gravia esse debent saltem relate ad personas, ut advertunt Sanchez et Roncalia, nec transeuntia. Secus quot dissensiones! quot lites! quot perturbationes passim orirentur! — Hinc hæc separatio, si periculum non sit in mora, fieri debet judicis ecclesiastici auctoritate. Et cessat, cessante periculo; cum hoc tota sit illius separationis causa.

Si tamen perpetua causa illa judicetur, compars remanet libera, et poterit fieri religiosus vel clericus, ut dicunt Salmanticenses.

9) Si tamen uxor vetula sit, id est saltem quinquaginta annos nata, nec periculum timeatur incontinentiæ, dicunt Barbosa, Bonacina, Sanchez, Viva etc. quod ipsa poterit in sæculo remanere, viro profitente Religionem vel Ordines suscipiente; modo tamen et votum emittat simplicis castitatis saltem coram Episcopo, ita ut de illius nuncupatione dubitari non possit — *V.* Benedictus XIV, *De Syn. Diœc.* L. XIII, c. 12.

10) Matth. 10.

4ª *Adulterium:* hæc causa a Christo ipso adsignatur: *omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari* [1]. Hoc valet etiam de muliere; quia quoad debitum et vir et mulier sunt pares [2]. Ratio autem est, quia ex jure naturali non est obligatio servandi fidem ei, qui illam frangit. Malitia autem hujus criminis consistit in divisione carnis; atque ideo *communiter* docent cum d. Thoma (et *probabilius* spectata probabilitate extrinseca) hanc pœnam incurri etiam ob sodomiam ac bestialitatem [3].

Facta autem juridica separatione ob adulterium, pars innocens potest, ut *communiter* dicunt cum Angelico [4], adulteram cogere, ut ad se redeat, si ejus status mutatus non sit; ne scilicet cedat in ejus detrimentum quod in ejus favorem inductum est — Item potest innocens vel Religionem ingredi, vel ss. Ordines suscipere [5]. Quod si id agere velit etiam pars adultera, consensus innocentis requiritur, qui tunc votum simplex castitatis emittere debet, ut docet Benedictus XIV [6]. Hoc tamen erit tantummodo ad vitam uxoris duraturum, uti declaravit S. Congregatio 2 maj. anno 1722.

Quid (quæres) *requiritur, ut adulterium præbeat justam causam divortii?* — Sequentes *conditiones* requiruntur:

1 Ut adulterium sit cum *seminis effusione,* uti *probabilius* dicendum est cum Bonacina, Salmanticensibus, Sanchez, etc. Secus non fieret carnis divisio, nec esset adulterium perfecte tale.

2 Ut sit *certum;* nam in dubio nemo suo certo jure privandus est. Excipe nisi suspiciones sint vehementissimæ, ut si inveniatur solus cum sola in eodem lecto.

3 Ut sit *formale,* id est culpabile; nam ubi non est culpa, non debet esse pœna. Non excusaret tamen metus incussus, ut dicit Sanchez; quia adhuc cum eo voluntas adest.

4 Ut sit *alterutrius* tantum: alioquin si reciprocum, fieret compensatio. Neque refert, quod unus pluries sit fornicatus; quia attenditur ad fidei fractionem [7].

1) Matth. 5. 2) C. Præterea 32. q. 5; et c. Idolol. 37. q. 1.

3) Quamvis autem per se loquendo sit *probabilius,* quod pars innocens possit adulterum dimittere propria auctoritate sive notorium sive non, cum absolute a Christo id concessum sit; attamen in praxi, maxime hodiernis moribus, non permittitur ratione scandali, ac publicæ perturbationis; sed requiritur judicis auctoritas.

4) In 4. D. 35. q. un. a. 6.

5) C. Agatosa 27. q. 2. — C. 15. 16. de conv. conj.

6) De Syn. l. 13. c. 12.

7) Si tamen acto juridice divortio, pars innocens adulteretur, *longe probabilius* docent Filliucius, Salmanticenses, Sanchez, etc. cum d. Thoma (*In 4. D. 35. q. un. ar.* 6),

5 Ut non sit *collaudatum*, seu ut delicto *non consentiat* compars [1]; nam consentienti quæ injuria?

6 Ut non sit *remissum* neque expresse, conceptis verbis; neque tacite, v. g. copula post adulterium habita. Quod enim condonatum est, nequit amplius in culpam vocari [2].

Sed (quæres) *an vir, cognito uxoris suæ adulterio, teneatur eam dimittere? — Et vicissim uxor virum adulterum?*

R. Ad 1: Per se loquendo, et ratione ipsius adulterii potest quidem vir dimittere uxorem, sed non tenetur; nam Christus permisit utique, sed non præcepit talem dimissionem. Ratione tamen correptionis fraternæ et scandali, v. g. si innocens existimaretur peccati particeps, tenebitur etiam dimittere illam, si aliud non adsit remedium; ac si ex tali dimissione non timeantur incommoda gravia. Ita s. Thomas, s. Bonaventura, et Salmanticenses, etc.

R. Ad 2: Quod uxor non teneatur recedere a marito adultero, sunt qui docent; quia neque *ratio correptionis fraternæ*, neque *ratio scandali* ei suffragatur. Non *prima;* quia dumtaxat Superioris est *facto* corrigere. Non *secunda;* quia numquam præsumitur uxor consentire in adulterium mariti sui.

Sed nobis videtur *verior* sententia quæ docet, licet rarissime, aliquando tamen teneri mulierem recedere a viro adultero, quando nempe ex separatione adsit probabilis spes emendationis. Nam etiam subditus tenetur Superiorem corrigere eo modo meliori, quo potest; etenim unicuique mandatum est de proximo suo [3].

Q. 2. *Quid lex civilis Regni Sabaudiæ quoad conjugum separationem?*

R. Codex *civilis* Sabaudiæ Regni hæc tria habet ad rem:

1 *Non sarà lecita la separazione tra i conjugi, nemmeno di comune consenso, senza l'autorizzazione del giudice ecclesiastico; e spetterà in tali casi all'autorità civile il dare i necessarii provvedimenti per la loro riunione. — La stessa autorità civile, quando le circostanze rendono necessaria la separazione di un conjuge dall'altro, e vi sia urgenza, provvederà intanto per la sicurezza del conjuge, che ne fa la dimanda. — Le domande per gli alimenti ed ogni altra azione civile relativa alla separazione, sono di cognizione dei Tribunali Regii.*

quod nonnisi causa simplicis honestatis tenetur ad compartem redire; quia per sententiam jam absolutam liber factus est ab illius servitute. Et idem ajunt valere, si adultera pars emendetur: est nempe *debitum honestatis, non necessitatis* quod debeat innocens adulteram quærere (Glossa in *c. Si vir adult.*).

1) Ex c. Discretionem de eo qui cogn.

2) L. 15 § 5. ff. ad b. Jul. de adult.

3) *V.* Liguori, *Opus Mor. l.* 6. *nn.* 961, *et seqq.*

2 *In caso di separazione dei conjugi, la prole dovrà rimanere sino all'età di quattro anni presso la madre, salvo che per gravi cause il Tribunale stabilisca diversamente. Trascorsa questa età, il Tribunale dichiarerà presso quale dei due conjugi debba educarsi la prole, avuto riguardo alle varie circostanze dell'età, del sesso, e delle qualità speciali delle persone, ed ai motivi che hanno dato luogo alla separazione — Le spese di mantenimento e di educazione sono a carico principalmente del padre, e sussidiariamente in tutto o in parte a carico delle persone indicate nell'art.* 146 (sunt nempe mater aut avus paternus, vel uterque; et in defectu ascendentes primum paterni, indeque materni).

3 *La moglie separata definitivamente di corpo, ha la libera amministrazione e disponibilitá de' suoi beni non dotali. E non ha d'uopo dell'autorizzazione del marito, che per l'alienazione od obbligazione dei beni immobili e per stare in giudicio per azioni ai medesimi relative* 1.

Codex etiam *pœnalis* id habet ad rem: *i cattivi trattamenti fra conjugi quando siano gravi o frequenti saranno puniti coll'ammonizione, con comminatoria degli arresti in caso di recidiva —Per questi fatti avrà soltanto luogo l'azione privata, salvo sempre i casi di reati più gravi* 2.

CAPUT TERTIUM

DE DIVORTIO QUOAD TORUM

Q. *Quandonam fieri potest divortium quoad torum?*

R. Divortium quoad *torum* fieri potest *mutuo consensu*. Atque huc facit illud Apostoli: *nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi* 3.

Item hoc contingit in *crimine incestus*, et in *emissione voti*, ut jam dictum est. Ubi notandum est, quod Confessarius regulariter non debet conjugibus permittere, ut castitatem voveant, si simul adhuc cohabitent ob incontinentiæ periculum.

Hoc etiam contingere potest in *crimine adulterii*, quod in judicio sufficienter probari non possit. Si enim certe commissum est, certam ac legitimam tribuit causam debiti denegandi.

Ceterum regula generalis est divortium, quocumque modo sumatur (una excepta separatione tori ex *mutuo consensu*) non permitti, neque aliter posse proponi, quam apud judices ecclesiasticos 4: et quidem apud Episcopos, non vero Prælatos inferiores 5; aliter factum nullius roboris habetur 6. Agitur enim

1) Art. 140 et seqq. — C. A. civ. §§ 93, 103 et seqq.

2) Art. 561 — C. A. pœn. parte 1. § 168.

3) 1. Cor. 7.

4) Conc. Tridentinum sess. 24. cap. 20 de R.; et can. 12 — *It.* Instructio Benedictina § 7 — *Et* supra ubi de causis matrimonialibus, et legitimo judice.

5) Concilium Tridentinum *Sess.* 24. *c.* 20; *et c.* 9 *de in int. rest.*

6) Cap. 3 de divort.; cap. 5. *et* 6 de adult., cap. 9 *de in int. rest.*

de summa re, videlicet de conjugiorum firmitate tuenda, de scandalo avertendo, ac de pœna publica et magna infligenda.

Ratio autem *dissolutionis*, quæ in judicio proponitur, *vel* privatum tantummodo jus respicit; *vel* publicum. — Si 1, id est si proponatur matrimonium nullum esse ex *errore*, *vi*, *metu* et *raptu*; item irritandum esse causa ineundæ *religiosæ vitæ*; aut dissolvendam *habitationem* ob mariti sævitiem; vel quæstio tantum sit de *sponsalium valore*: tunc solis tantum conjugibus permittitur agere in judicio ad dissolutionem conjugii pro qualitate rei, exclusis extraneis, propterea quod tantum interest ipsorum 1 — Si 2, hoc est si petatur ut matrimonium nullum declaretur ob *religiosam professionem*, *Ordinem sacrum*, *cultus disparitatem*, *cognationem*, *affinitatem*, *honestatem publicam* etc.; tunc ab Advocato fiscali Episcopi, et a quocumque alio etiam extraneo, dummodo legitimis documentis quod proponit, probaturus sit, neque sit de dolo aut mala fide suspectus, introduci quæstio poterit. Agitur enim de causa publica, in qua non actio, sed accusatio proponi videtur 2.

Dissolutionis causæ summario modo et sine strepitu peraguntur 3. At regula est, ut semper præsumatur in favorem matrimonii jam contracti; non autem contra illud: unde contra non sunt admittendæ probationes, quæ quidem non sint omnium gravissimæ.

Et Benedictus XIV Constitutione *Dei miseratione* 3 nov. 1741 statuit, ut in singulis Diœcesibus designentur matrimoniorum defensores. Isti causæ semper intersunt, sicque judicis officium adjuvatur, atque insuper a prima sententia, si forte sit contra matrimonium lata, appellare semper debent.

Defensor autem, cum munus ejusmodi committetur, juramentum præstabit fideliter officium suum obeundi, et quotiescumque contigerit ut in judicio adesse debeat pro alicujus matrimonii validitate tuenda rursus idem juramentum præbebit 4.

1) Argum. cap. 26 de spons.; cap. 2 et 4 de conj. servor.; cap 5 de frigid. etc.
2) Ut docet vel ipse titulus Decretalium: *qui matrim. accusare.*
3) Cap. 1 ut lite non contest. Clem. 2 de judiciis.
4) Ita Benedictus XIV *in cit. Constitutione.*

(Cum voto Excell. Episc.)

APPENDIX I.

Præcipui Canones pœnitentiales secundum ordinem Decalogi [1]

Circa I Præceptum

1 Qui a fide desciverit, pœnitentiam aget *annis decem.*

2 Qui auguriis, et divinationibus servierit, quive incantationes diabolicas fecerit, pœnitens erit *annis septem.*

3 Respiciens futura in astrolabio, pœnitens erit *annis duobus.*

4 Si quis ligaturas aut fascinationes fecerit, pœnitens erit *duos annos.*

5 Qui magos consuluerit, in pœnitentia erit *annos quinque.*

Circa II Præceptum

1 Quicumque sciens pejeraverit, 40 *dies* in pane et aqua, et *septem* sequentes *annos* pœniteat. et nunquam sit sine pœnitentia, et nunquam in testimonium recipiatur, et post hæc communionem percipiat.

2 Qui perjurium in Ecclesia fecerit, pœnitentiam aget *annos decem.*

3 Si quis Deum vel B. Virginem, vel aliquem Sanctum publice blasphemaverit, præ foribus Ecclesiæ *diebus dominicis septem*, in manifesto, dum Missarum solemnia aguntur, stet; ultimoque ex illis die sine pallio et calceamentis, ligatus corrigia circa collum; septemque præcedentibus *feriis sextis* in pane et aqua jejunet, Ecclesiam nullo modo ingressurus. Singulis jam illis septem diebus dominicis *tres aut duos aut unum pauperem* pascat si potest, alioquin alia pœnitentia afficiatur. Recusanti Ecclesiæ ingressus interdicatur, et in obitu ecclesiastica careat sepultura.

4 Qui votum simplex violaverit, pœniteat *tribus annis.*

Circa III Præceptum

1 Qui opus aliquod servile die dominico festove fecerit, pœnitentiam aget *tres dies* in pane et aqua.

2 Si quis jejunia a s Ecclesia indicta violaverit, pœnitentiam aget *dies viginti* in pane et aqua.

3 Qui in Quadragesima jejunium violaverit, pro uno die pœnitentiam aget *dies septem.*

4 In Quadragesima carne sine inevitabili necessitate vescens, in Pascha non *communicet;* ac præterea a carne abstineat.

Circa IV Præceptum

1 Qui parentibus maledixerit, *quadraginta dies* pœnitens sit in pane et aqua.

2 Qui parentes injuria affecerit, *tres annos.*

3 Qui percusserit, *annos septem.*

4 Si quis contra Episcopum, Pastorem, et patrem suum insurrexerit, in monasterio *omnibus diebus* vitæ suæ pœnitentiam aget.

5 Si quis Episcopi, aut Ministrorum ejus, vel Parochi sui præcepta contempserit vel irriserit, pœnitentiam aget *dies* 40 in pane et aqua.

1) Pœnitentiæ *canonicæ*, quæ olim imponebantur, nunc omni carent auctoritate; cum jam a sæculo IV in Oriente, in Occidente vero a sæculo VII obsoleverint.

Cum tamen valde proficuum possit esse pœnitentibus, ut facilius inducantur ad majorem pœnitentiam acceptandam, et fortius a peccatis absterreantur, eis indicare hasce pœnitentias pro aliquibus criminibus præscriptas, ut monent Catechismus R., d. Carolus, et d. Antoninus, ideo operæ pretium duximus principaliores hac de re canones referre.

V. Theol. Mor Edmundi Voit, *De pœnit.* Append. *De rigore et benignitate Ecclesiæ* — Item quæ a nobis dicta sunt hoc Tract. *disp.* 1. *c.* 2. *a.* 3. § 2. — It. *Il sacerdote santificato, Lettera* III, *sub fin.* etc. etc.

Circa V præceptum

1 Qui Presbyterum occiderit, pœniteat 12 *annis*.

2 Si quis patrem, aut matrem, fratrem aut sororem occiderit, toto vitæ suæ tempore non suscipiat Corpus Domini, nisi in obitu; abstineat a carne, et vino, dum vixerit; jejunet *secunda*, et *quarta*, et *sexta feria*.

3 Si quis hominem occiderit, ad *januam Ecclesiæ* semper erit, et in obitu Communionem recipiet.

4 Qui homicidii auctor fuit ob consilium quod dedit, pœnitentiam aget 40 *dies* in pane, et aqua, cum septem sequentibus annis.

5 Si quæ mulier abortum fecerit, pœnitentiam aget *annos tres*; si nolens, *Quadragesimas tres*.

6 Qui nolens filium oppresserit, pœnitentiam aget *dies* 40 in pane et aqua, oleribus ac leguminibus: abstinebit ab uxore *dies totidem*. Deinde pœnitens erit *tres annos* per legitimas ferias; tres præterea Quadragesimas in anno observabit.

7 Qui sceleris occultandi causa filium necavit, pœnitentiam aget *annos decem*.

8 Si quis per iram subitam, aut per rixam hominem necarit, pœnitentiam aget *annos tres*.

9 Si quis aliquem vulneraverit, vel ei aliquod membrum præciderit, pœnitentiam aget *unum annum* per legitimas ferias.

10 Si quis ictum proximo dederit, nec nocuerit, *triduo* pœnitentiam aget in pane, et aqua.

Circa VI Præceptum

1 Si laicus solutus cum fœmina soluta concubuerit, pœnitens erit *tres annos*.

2 Qui turpiloquio, aspectuque polluitur negligens, pœnitentiam aget 20 *dies*.

3 Qui cum uxore sua turpiter concubuerit, pœnitens erit 40 *dies*.

4 Qui cum duabus sororibus fornicatus fuerit, aut filiam spiritualem violaverit, *perpetuam pœnitentiam* aget.

5 Qui incestum fecerit (non ita enormem) pœnitens erit *duodecim annos*.

6 Qui Monialem violaverit, pœnitens sit *annos decem*.

7 Si quæ mulier cerussa, aliove pigmento se obliniit, ut aliis viris placeat pœnitentiam aget *annos tres*.

8 Si Presbyter cognovit filiam suam spiritualem, quam scilicet baptizavit, vel quæ sibi confessa fuit, debet pœnitentiam agere *duodecim annos*. Et si crimen sit manifestum, debet deponi, et peregrinando 12 *annos* pœniteat, et postea *Monasterium intret* tota vita sua moraturus ibidem.

9 Pro adulterio *septennii* et *decennii* pœnitentia imponitur. Pro osculo seu amplexu impudico *triginta dierum* pœnitentia statuitur.

Circa VII Præceptum

1 Si quis furtum de re minori fecerit, pœnitentiam aget *unum annum*.

2 Qui furatus est aliquid de Ecclesiæ suppellectili vel thesauro, vel pecuniam ecclesiasticam, oblationesve Ecclesiæ factas, pœnitens erit *annos septem*.

3 Qui decimam sibi retinuerit aut dare neglexerit, *quadruplum* restituet, et pœnitentiam aget *dies* 20 pane et aqua.

4 Qui usuras accipit, rapinam facit, pœnitentiam aget *annis tribus* et *uno* in pane et aqua.

Circa VIII Præceptum

1 Qui falso testimonio consenserit, pœnitens erit *annos quinque*.

2 Falsarius in pane, et aqua pœnitentiam agat *quamdiu vivit*.

3 Si quis de proximo detraxerit, pœnitens erit *dies septem* in pane et aqua.

Circa IX et X Præceptum

1 Rem alienam nefarie concupiscens, avarusque, pœnitens erit *tribus annis*.

2 Si qui concupiscit fornicari, si Episcopus, pœnitens erit *annos septem*. Si Presbyter, *quinque*. Si diaconus vel monachus, *tres*. Si clericus aut laicus, *duos*.

APPENDIX II.

Dichiarazione della Sacra Penitenzieria Apostolica sopra di alcuni dubbii insorti circa l'intelligenza della Bolla Pontificia emanata il dì 13 settembre 1822 contro le Società secrete [1].

BEATISSIMO PADRE

L'arcivescovo di Napoli con altri Vescovi del Regno implorano l'Oracolo della S. V. sopra le risposte che eglino hanno creduto di dare, radunati in Congregazione con alcuni Teologi, ai seguenti dubbii eccitati in occasione della promulgazione della Bolla contro i Carbonari. Che ecc.

I. Dubbio. Qual carattere il s. Padre in questa Costituzione ha formato della setta dei *Carbonari?*

R. Attesi gli scellerati dogmi e precetti di una tal Società, e in particolare di dare *ad ognuno una gran licenza di formarsi la religione a capriccio*, è venuto a dichiararla per una Setta temeraria ed eretica.

II. Da qual giorno cominci ad obbligare una tal Bolla?

R. Essendo stata affissa al Laterano e al Vaticano nel dì 13 dello scorso settembre, da quel giorno obbliga, quanto al commune, pei particolari poi individui obbliga da quel giorno e da quell'ora, che ne abbiano avuto una qualche cognizione.

III. Se coloro i quali sono incorsi in questa censura possano godere il benefizio della Bolla della Crociata?

R. Non possono affatto goderlo, perchè la facoltà della Crociata non si estende alla censura, che s'incorre pel delitto della Eresia.

IV. Se i Carbonari antichi, ma venuti alla Chiesa dopo la pubblicazione della presente Bolla, possano godere del benefizio delle passate facoltà?

R. La perseveranza nel male forma una nuova colpa, e vengono perciò compresi nella odierna Bolla.

V. Se colui che *ficte accedit* a tutte le funzioni carbonarie per saperne le cabale, e poi giovare agli altri, incorre in questa Scomunica?

R. Siccome le parole della Bolla sono: *Ne quis sub quovis prætextu, aut quæsito colore audeat etc.*, perciò senza dubbio incorre.

VI. Quale scienza vi bisogna per essere tenuto alla denunzia?

R. Supposta la scienza oculare, per la scienza che poi nasce dall'udito, bisogna esaminare il carattere dell'accusatore, e riferire tal quale all'Ordinario.

VII. Se il figlio debba dinunziare il padre, la sorella il fratello, *et vicissim*.

R. Stabilito una volta che sia una Setta eretica, il figlio è tenuto a dinunziare il padre ecc.; *et vicissim*.

Il tutto però con gran prudenza e segretezza.

VIII. Se un Giudice laico che per via di processura conoscesse un tal reo di Carbonaria, sia tenuto a dinunziarlo alla Chiesa?

1) Quæ declaratio sic legitur in libro cui titulus: *Enciclopedia Ecclesiastica, Opera periodica compilata dal P. G. Ventura Teatino*, Napoli 1811. Tom. 2. pag. 483.

De *sectis occultis* præter quæ dicta sunt T. 2. *Tract.* VIII — Bouvier, *De juram.* art. 2. § 7 — De Luca, *Annali*, *t.* XII. *p.* 149 — Bresciani, *Il Tionide*, art. ult. — *La civiltà cattolica*, Pubblicazione periodica, Napoli 1850: *Le congiure* fasc. 4.

R. Le parole della Bolla sono: *præcipimus omnibus sub eadem excommunicationis pœna... denuntiare. . eos omnes, quos noverint huic societati nomen dedisse;* dunque nel caso il Giudice laico è obbligato a denunziarlo.

IX. Se debbano denunziarsi quelli, de' quali consta l'emenda, e che siensi confessati?

R. Gli eretici, sebbene emendati, sono tenuti alla denunzia passiva per riparare almeno alle funeste conseguenze.

Reverendissimo in Christo Patri S. R. E. Cardinali Archiep. Neapolitano salutem et sinceram in Domino charitatem.

Sacra Pœnitentiaria, jubente SS. Domino Nostro Pio divina providentia Papa VII, diu multumque deliberavit de quæstionibus Neapoli exortis, cum promulgata est Constitutio *Ecclesiam a Jesu Christo* adversus Carbonarios; deque responsionibus, quas iis adhibendas existimarunt Reverendissimus in Christo Pater S. R. E. Cardinalis Aloysius Ruffo Archiepiscopus Neapolitanus, aliique Episcopi, et docti Ecclesiastici viri ab Eo in consilium acciti, atque ita rescribendum censuit — Commendat quidem Sacra Pœnitentiaria, et vehementer quidem præclaram amplissimi Cardinalis, et ceterorum Antistitum, et Ecclesiasticorum hominum pietatem, qui more majorum in re dubia ad caput, idest ad b. Petri Sedem retulerunt, atque in præstantissimo hoc facto veteris in Sedem Apostolicam observantiæ exempla intueri sibi visa est.

Deinde de singulis quæstionibus atque responsionibus, quæ iisdem adhibitæ sunt, ita judicat.

Ad I. Nihil impedire, quominus existimetur, Sectam Carbonariam declaratam fuisse temerariam, et hæreticam a SS. Domino Nostro, qui tamen ab iis appellationibus abstinuit; sed inde non sequi omnes, qui Sectæ illi nomen dant esse hæreticos. Nam cum iis præsertim, qui in primo gradu *degli apprendisti* versantur, Sectæ errores callide occultentur, evenit fortasse non raro, ut ii nullam hæresim profiteantur.

Ad II. Per Constitutionis promulgationem, quæ idibus septembris Romæ evenit, eam adeptam esse Legis dignitatem, et vim obligandi. Ut vero singuli ea obligentur, necessariam esse ejusdem notitiam, quæ qualis esse debeat, poterit ex iis intelligi, quæ Theologi et Canonistæ docti ac probati disserunt.

Ad III. Posse Carbonarios, si nullam hæresim exterius professi sunt, vi Bullæ Cruciatæ ab excommunicatione absolvi, quæ in eos in Const. *Ecclesiam a Jesu Christo* lata est.

Ad IV. Si post Constitutionis publicationem, et acquisitam illius notitiam, quæ satis est obligationi inducendæ, veteres Carbonarii in secta perseverarunt, aut aliquo ex iis criminibus se inquinaverunt, quæ § *quocirca* commemorantur, excommunicationem in Const. latam incurrisse, a qua absolvi nequeunt ex facultatibus, quæ antea Episcopis ad Carbonarios absolvendos a s. Pœnitentiaria concessæ fuerant.

Ad V. Rectissimam esse Consilii Neapolitani responsionem, et eum qui ficte ad conventus Carbonarios accedit, et eorum cæremoniis interest, excommunicationem incurrere.

Ad VI. Obligationem in Constitutione impositam de Carbonariis denunciandis eadem ratione esse interpretandam, qua leges Ecclesiasticæ, quibus hæreticorum denuntiatio præcipitur; quoniam utramque denuntiationem publicum Ecclesiæ bonum postulat. Itaque cogi ad Carbonarios denuntiandos non modo eum qui ex propria scientia, vel eorundem Carbonariorum

confessione non sacramentali noverit, eos ad Sectam illam pertinere; sed etiam eum, qui id a relatoribus fide dignis acceperit.

Ad VII. Ex eadem, quæ in responsione superiore indicata est ratione, cum de Carbonariis agitur, a filio patrem, a sorore fratrem germanum, et vicissim debere denunciari.

Ad VIII. Judicem laicum teneri ad denunciandum Episcopo hominem, quem ex actis quæstionis a se habitæ cognoverit Carbonarium esse.

Ad IX. Etsi fortasse non omnes Carbonarii pro hæreticis haberi possint; omnes tamen, etiamsi resipuerint, denunciari debere ex ea ratione, quæ superius in responsione ad VI indicata est.

Datum Romæ in Sacra Pœnitentiaria die 8 novembris 1821 1).

J. B. Bussi S. P. Regens.

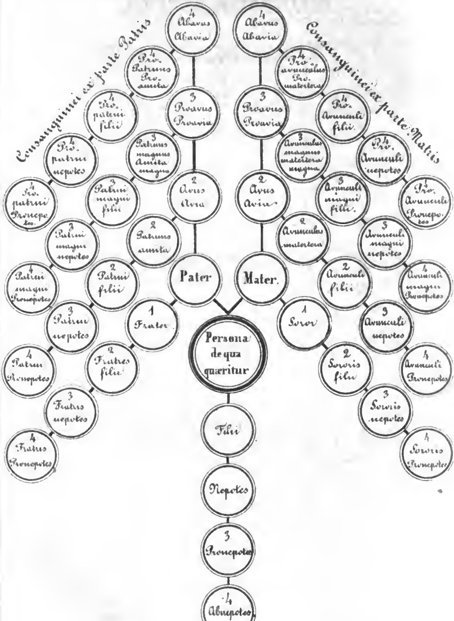
Loco † Sigilli.

J. Pio S. Pœnitentiariæ Secretarius.

1) Ad rem faciunt quæ scribit Torricelli, *Dissertazioni ecc.* vol. 2. art. 102: « Penetrò il Barruel colla scorta della vera filosofia, e d'una pazientissima disamina nei più reconditi penetrali di questi vergognosi misteri dell'umana malizia, e li svelò con documenti e prove irrefragabili nelle sua *Memorie per servire alla storia del giacobinismo*, che cominciarono ad uscire in Londra nel 1796. Si accinse in quest'opera a provar l'esistenza d'una triplice congiura preparatoria della rivoluzione francese, la prima cioè degl'increduli, che dalla metà del secolo XVIII tendeva ad abbattere il cristianesimo; la seconda dei liberi-muratori e di quant'altri coll'indipendenza, colla libertà, col sistema repubblicano tendevano a rovesciare i troni; la terza degl'illuminati, e de'seguaci di altre sette più oscure, che forti dell'appoggio d'ambedue le prime schiere miravano a conculcare ogni religione ed ogni autorita. Era troppo naturale che un'Opera di simile natura dovesse svegliare contro il Barruel un nembo di nemici e d'oppositori. Tutti i settari di qualunque colore si fossero, tutti i nemici dell'autorità, tutta la filosofaglia, tutti si mossero contro Barruel. Egli combattea sulla breccia, e tra le ruine dell'altare e del trono con un coraggio che ispira solo l'amore della fede e della verità, denunziava a'suoi contemporanei, e ai posteri piu imparziali la congiura atroce, e l'empietà infernale de'miseri nostri giorni. Le sue memorie sono il processo degli autori di tanti mali; e le loro corrispondenze, le confessioni loro, gli autentici documenti, le note officiali sono prove e testimonianze di fatto, che non si smentiscono con un motteggio, con un epigramma, con un'ingiuria. Le Memorie suddette sono un libro prezioso, che ha disingannato molti, e che non si possono leggere con buona fede senza trovarvi il convincimento.

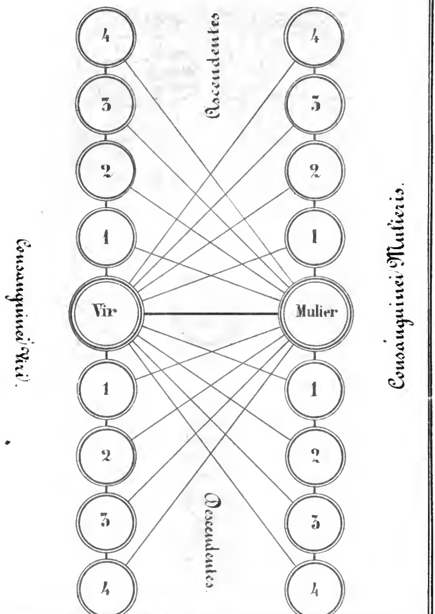
Appendix 3a.

SCHEMA CONSANGUINITATIS

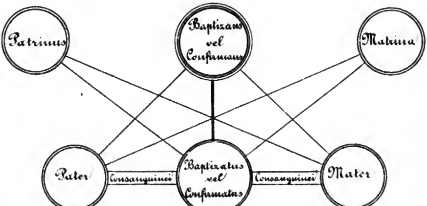
Non gignunt dextros qui sunt in parte sinistra
Laeva dat uxores. dat tibi dextra mares.

AFFINITATIS SCHEMA.

SCHEMA

Cognationis Spiritualis

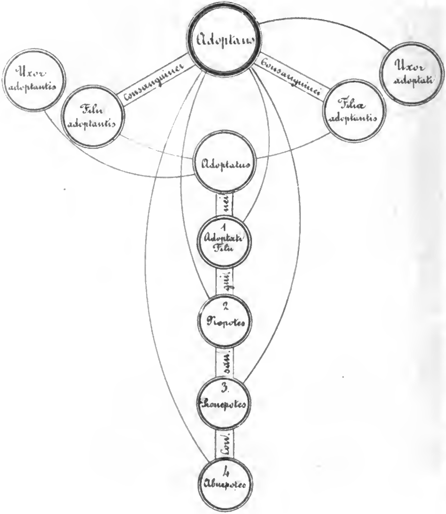

Nota: contrahentes cognationem spiritualem hisce claudicantibus versiculis exprimi solent (quod de baptismo idem de confirmatione)

Baptizans, baptizatus, baptizatique parentes
Levans, levatus, levatique parentes

SCHEMA

Cognationis Legalis.

INDEX TOMI TERTII

TRACTATUS NONUS

DE SACRAMENTIS IN GENERE, DE BAPTISMO, CONFIRMATIONE, ET EUCHARISTIA

TRACTATUS DECIMUS

TRACTATUS UNDECIMUS

TRACTATUS DUODECIMUS

APPENDICES

AD TOMUM TERTIUM

INDEX GENERALIS ALPHABETICUS
RERUM IN UNIVERSA THEOLOGIA NOSTRA MEMORABILIUM

Numerus romanus TOMUM, *arabicus* PAGINAM *designat*

A

B

D

E

F

G

I

J

L

M

N

P

Q

R

S

T

U

V

INDEX OMNIUM, QUÆ SUNT APPENDICES,

IN TRIBUS VOLUMINIBUS

Vol. I.

Vol. II.

Vol. III.